

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 JOURNAL OF MCU Social Science Review

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิมนต์
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr>

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 Journal of MCU Social Science Review

| ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566 Vol. 12 No. 6 November-December 2023 |

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 JOURNAL OF MCU
 ISSN 2985-1319 (Print)
 ISSN 2985-1335 (Online) **Social Science Review**

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566 Vol. 12 No. 6 November-December 2023

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2566

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ (เริ่มปี 2565 เป็นต้นไป):

- ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

บรรณาธิการ:

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

คณะบรรณาธิการ:

พระปลัดระพี พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ดวงตา สราญรมย์

รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล

รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน

ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผศ.ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

พล.อ.ต.ดร.นภัทร์ แก้วนาคน

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วิทยาลัยการทัพอากาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมค์ร อติภทฺโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.นิกร ศรีราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร.สุรียา รักษาเมือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเงิน:

อาจารย์ ดร. สุมาลี บุญเรือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาววรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร:

พระปลัดสมนึก ธีรปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายณเรศ ฤทธิเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541.

แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

วารสาร มจร

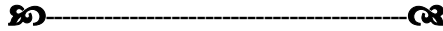
สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

Vol.12 No. 6 November – December 2566

Number of prints: 100 copies

Journal of MCU Social Science Review:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

Aims & scope:

The journal has a policy to publish high quality articles in the field of social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Business Administration and Education including the problems analysis to provides solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January-February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles

2) Research Articles

3) Book Review

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editorial team

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Phra Phrombandit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Pra Dhammavajrabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pha Rajvarasarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Vutthikaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof., Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Boontan Dockthaisong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Chamnong Adiwattanasit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-----------------------------------	---

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiettisak Suklueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhisar	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam	Surindra Rajabhat University
Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak	Air Force College

Dr. Kitsana Thongkao

Suratthani Rajabhat University

Editor in Chief:

Dr. Suphattharachai Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Phramaha Somchai Khantisarano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Samak Atibhaddho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof. Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Finance Subdivision:

Dr. Sumalee Boonrueang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Miss Wantanee Suwanjiraphaisan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

proofreading department:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Naret Ritthidej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of MCU Social Science Review. Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541
Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF MCU SOCIAL SCIENCE REVIEW

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมมาชิรธีรคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระวชิรภักดีบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีภักดีบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปุริมานุรักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ ภูทมิโกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีวัชรประชากร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิมลสุวรรณกร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโสภาสนนทภักดี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพลการ สุขมงคล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรรพบุญเพียง พุทฺธสาวโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดสรวิชัย อภิปญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

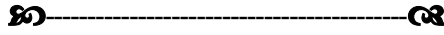

ดร.ดิเรก ต้วงลอย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศ.ดร.สุวิทย์ อธิศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศ.ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ศ.ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ราชบัณฑิตยสถาน

ศ.ดร.กาญจนา เงามรังษี

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ

รศ.ดร.โยธิน แสงวงดี

มหาวิทยาลัยมหิดล

ร.ศ.พัฒนะ เรือนใจดี

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รศ.ดร.พฤษ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี

มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รศ.ชนิษฐา จิตชินะกุล

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

นักวิชาการอิสระ

รศ.ดร.สุชาดา นันทะไชย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว
รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน
ผศ.ดร.แสงเดือน เจริญนิม
ผศ.ดร.พลับพลึง คงชนะ
ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผศ.ดร.ศศิธร ชูตินันทกุล
ผศ.ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร
ผศ.ดร.ตระกูล จิตวัฒนาการ
ผศ.ดร.มนตรี วิวิทย์สุข
ผศ.ดร.วิภาวดี เผือกบัวขาว
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร
ผศ.ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง
ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผศ.ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี
ผศ.ดร.มนัสสวาส กุลวงศ์
ผศ.ดร.ทรงยศ แก้วมงคล
ผศ.ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา
ผศ.ดร.บุญรอด ชาตียนานท์
ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง
ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส
รศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ
ผศ.ดร.รวีวรรณ หวานชิต
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ผศ.ดร.วิจิตรา ศรีสอน

ผศ.ดร.สุประภา สมนึกพงษ์

ผศ.ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ

ผศ.ดร.บุริมปรัชญ์ คณินพศุตย์

ผศ.สุธิดา แจ้งประจักษ์

ผศ.ชวลา ละวาทิน

อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู

อาจารย์ ดร.ชัชฌนุพงศ์ ทองพวง

อาจารย์ ดร.ณัฐนนท์ จิระกิตมิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ หมั่นเทพ

อาจารย์ ดร.วิยะดา วรรณนันทวนิช

อาจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง

อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี

อาจารย์ ดร.บุญญภรณ์ เทพประสิทธิ์

อาจารย์ ดร.ฉัฐวัฒน์ ชัชฌนฐาภักดิ์

อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรัส

อาจารย์ ดร.ละออ มามะ

อาจารย์ ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี

อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว

อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

อาจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

อาจารย์ ดร.เดโช แขน้ำแก้ว

อาจารย์ ดร.พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์

อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญาชิต

อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ พรพรรณ โปรงจิตร

อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ มัลลิกา ภูมະธน

อาจารย์ พิณนัท ลาตบัวขาว

อาจารย์ สมพร นุทผล

อาจารย์ ดร.ปัญญาณีสาร์ องค์กรปรัชญากุล

ดร.รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์

ดร.นริศรา ทองจันทร์

ดร.รัตน์ที วิโรจน์ฤทธิ์

น.อ.ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ

พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี

นายภูเบศ วณิชชานนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิทยาลัยพิษณุบัณทิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยเกริก

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

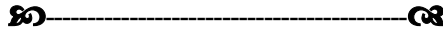
นักวิชาการอิสระ

กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก

นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 6 ประจำเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2566 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอ บทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไข เพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการศึกษาสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(7)
บทบรรณาธิการ	(14)
สารบัญ	(15)

บทความวิจัย:

๒๐--๒๔

๒๐--๒๔

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลป์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่
ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย

๒๒ ชัยวัฒน์ภัทร์ เจริญพานิช, รพีพัฒน์ มั่นพรม, กิตติกรณม์ สมยศ,
ชนิตาภา ชลอวงษ์, ธรณินทร์ เสนานิมิตร 1-13

ความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่าง
บุคคลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๒ อโณทัย อินตะกาวิล, สุกัญญา แซ่ม้อย 14-25

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษานครราชสีมา

๒๒ วัชรภรณ์ แสงทิตย์, สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ 26-39

รูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา
สู่มาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

๒๒ สังวาลย์ งามนวล, ศิราณี จุฑาปะมา, สมศักดิ์ จีวัฒนา 40-50

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของ
ของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริม
การปกครองท้องถิ่น

๒๒ ชูชาติ เทียงธรรม, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, สุดารัตน์ สารสว่าง,
วารุณี ถิ่นนโชนคดี 51-63

- การถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กร
ชุมชนในจังหวัดเชียงราย : กรณีตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงราย และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
- ✎ กรชนก สนิทวงศ์, นัญญา วัฒนศิริศาสตร์, ณรงค์ เจนใจ 64-76
- การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะ
การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
- ✎ สุทธาสินี ทองจันทร์ 77-89
- ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าว
จังหวัดเชียงใหม่
- ✎ กานต์รวี ก้อนนาค, พรสิริ สืบพงษ์สังข์, ประทานทิพย์ ภิระมล 90-104
- C-BAC-R MODEL: THEORETICAL FACTORS FOR DUAL
VOCATIONAL EDUCATION MANAGEMENT BY A PRIVATE
VOCATIONAL EDUCATION COLLEGE
- ✎ Supawit Sungsutthipong, Nawamin Prachanant,
Kovit Vajarintaragoon 105-116
- การพัฒนาโปรแกรมแม่กั้นเน็ตสำหรับเตรียมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลายสู่มหาวิทยาลัย
- ✎ ศิริรัตน์ ศรีสะอาด, นาทยา ปิลันธนานนท์, สวัสดิ์ เพชรบูรณ์ 117-127
- การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กร
ต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)
- ✎ เบญจวรรณ มิ่งขวัญ, ปฐมพงศ์ กุ๊กแก้ว 128-138
- การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน
ในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ✎ เพ็ญศรี แสนเกา, สุขุม พรหมเมืองคุณ, สุชาติ บางวิเศษ 139-150

ผ้าหมักโคลน : ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติ

๘ ขนิษฐา จิตชินะกุล 151-166

ผลการจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบ
ร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน

๘ จิราพัชร์ กิตติคุณวัฒน์, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา 167-180

ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้ว
ให้ประเทศต่อผลสัมฤทธิ์ตามแผนการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๘ ณรงค์เดช มหาศิริกุล, ปานปิ่น ร่องทานาม 181-193

ผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ที่มีต่อเงื่อนไขสำคัญและ
จำเป็นสำหรับความองงามและความเชื่อมั่นในตนเองของตัวแทน
ประกันชีวิตมือใหม่

๘ ณัฐฐาชาติพจนพันธ์, เสรี ใหม่จันทร์ 194-204

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการสร้างความรู้ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์
และวิทยาศาสตร์ข้อมูลสำหรับวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

๘ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, อัจฉรา ศรีพันธ์ 205-216

รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

๘ นันทศิริ ทองบุญศิริ, พิชญะ อุทัยรัตน์ 217-231

การพัฒนาชุมชนปลอดภัยเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษา
บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

๘ นิรันดร์ นิสัยคาน, พระเมธีวัชรบัณฑิต (हरรษา ธมมหาโส) 232-241

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
สู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

๘ พงษ์พิณิตย์ อุทธิยา, พงษ์ลิขิต เพชรผล, พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ 242-256

นวัตวิถีสถิติปัญญาวิธีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก

- ๘ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม), 257-271
พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง),
พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว),
พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ฌัฏยานี บุญทองคำ,
จุมพต อ่อนทรวง

การพัฒนาмасคอตเพื่อสื่อสารแบรนด์จังหวัด : กรณีศึกษา มาสคอต
น้องเหนือจังหวัดสุพรรณบุรี

- ๘ วิภาวี วลีพิทักษ์เดช, ศุภวรรณ อภิชาติไตรสรณ์, 272-285
กฤษณพร ประสิทธิ์วิเศษ, สุทิศา จุลกนิษฐ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน
: กรณีศึกษา โรงเรียนเอกชนในภาคกลาง

- ๘ พัชรโรจน์ กมลโรจน์ศิริ 286-295

การวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

- ๘ ภูวดล ศรีภา, นฤมล ช่างศรี, สมนึก วรวิเศษ, จิตรลดา ใจกล้า 296-307

การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำ
แบบอไจล์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

- ๘ วีระพันธ์ กาวิชัย, สุชาติ นันทะไชย, มีชัย ออสุวรรณ 308-321

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยาย
โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

- ๘ สิริการย์ ดิษย์ชนะพงศ์ 322-331

การศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุดปัญญา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2564

- ๘ วัน ลี, ขนิษฐา จิตชินะกุล 332-344

- การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
 ๘ เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล, กัญญาณี เจริญช่าง นุชมี 345-356
- การจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตหนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอต๋อยสะแกckett จังหวัดเชียงใหม่
 ๘ ณัฐนนท์ จิริกิจนิมิตร 357-370
- บทความวิชาการ:**
- ๘-๘
- กิจกรรมที่ใช้ทางไกลภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ
 ๘ กนกวรรณ วิลาวัลย์, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง 371-379
- วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ หลักคิดและวิธีปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของหลวงพ่อแดง นนทियो
 ๘ กำพล ศรีโท, โปรตปราน เสริญวงศ์สัตย์ 380-394
- การควรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมในบริบทประเทศไทย
 ๘ พงษ์มนัส ตีอด, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ 395-409
- ปรัชญาการเมืองของจอห์น ล็อค กับศาสตร์ทางพุทธสู่การพัฒนาทางการเมืองการปกครองของไทย
 ๘ พระมหาอภิวิช อภิวิชโร 410-425
- การสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน
 ๘ ลัดดาวัลย์ สำราญ, บุษกร คำโสม, กัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี่, อรรถพล สิริรัฐยากร, จำเนียร จวงตระกูล 426-442

วิธีการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับชั้นเรียน
ระดับอุดมศึกษา

๘ สหรัชัญ พลหาญ 443-456

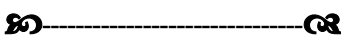
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน
เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

๘ สุพิชญา ธนะขว้าง, ศศิณี เชื้อนแก้ว, จารุณี ทิพยมณฑล 457-473

ภาคผนวก 474

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 475

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 478

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลปะอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่
ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย*
THE DEVELOPMENT OF PARTICIPATORY ECO- ART TOURISM
IN WANGMAIKHON SUBDISTRICT, SAWANKHALOK DISTRICT,
SUKHOTHAI PROVINCE

ธัญญณ์ภัทร์ เจริญพานิช, รพีพัฒน์ มั่นพรหม, กิตติกรณ์ สมยศ,
ชนิดาภา ชลอวงษ์, ธรณินทร์ เสนานิมิตร

Thannapat Jarernpanit, Raphiphat Monphrom, Kitilkorn Somyot,
Chanidapha Chalorwong, Thoranin Senanimitr

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Thannapatj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลปะอย่างมีส่วนร่วม และ 2. พัฒนาองค์ความรู้และสินค้าชุมชนจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังไม้ขอน ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ โรงนาบ้านไร่ พระจากวัดจันทโรภาสเกษตรกร เยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคลและการถอดบทเรียนร่วมกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. นำไปสู่การจัดการองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ของตำบลวังไม้ขอน และเมืองสวรรคโลก แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ลานนิเวศศิลป์ ณ วัดจันทโรภาส ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและ 2. นำไปสู่การเกิดองค์ความรู้และกิจกรรมแบบนิเวศศิลป์และการเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชนจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติ คือ เม็ดสีดินพระร่วง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนอื่นในจังหวัดสุโขทัยต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; นิเวศศิลป์

Abstract

This article aimed to enhance the participatory Eco-art tourism and the development of knowledge and community products from natural and waste materials in Wangmaikhon Sub-District, Sawankhalok District, Sukhothai Province. The research was participatory research with 20 participants from the representatives of Wangmaikhon Sub-District Administrative Organization; the community tourism entrepreneurs like Rongnabanrai; a monk from Chantarapas Monastery; the agriculturalists; young people; and the elders.

According to the first research objective, it contributed to knowledge management of the history of Wangmaikhon and Sawankhalok Cities; the community tourism map; the development of an Eco-art area in Chantarapas Monastery which promoted the Eco-tourism of the community with participation. Meanwhile, the second research objective has led to Eco-art knowledge and activities, and the value-added of community products from waste and natural materials. It is the Praruang clay pigment which is new knowledge and contributed to the transferring of knowledge to other communities in Sukhothai Province.

Keywords: Participatory; Eco-tourism; Eco-art

บทนำ

ด้วยผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่อย่างไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่ในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน ประกอบกับสภาวะภัยแล้งในประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะการหดตัวอย่างรวดเร็วของภาคเกษตรกรรมและระบบเศรษฐกิจโดยภาพรวมของประเทศไทยและท้องถิ่น โดยตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งถือเป็นพื้นที่สำคัญด้านเกษตรกรรมแห่งหนึ่งของจังหวัดสุโขทัย กล่าวคือ เป็นแหล่งปลูกมะม่วง มะปราง พุทรา ข้าวโพดและอ้อยที่สำคัญของจังหวัดสุโขทัย ก็ได้รับผลกระทบเช่นกันจากการมีรายได้ทางเศรษฐกิจที่ลดลง อันเนื่องมาจากผลผลิตทางการเกษตรตกค้างและภัยแล้งที่สร้างความเสียหายทางการผลิต เช่น การเพาะปลูกข้าว (กรีน เน็ตเวิร์ค, 2562)

ทั้งนี้ จากการสำรวจและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน เพื่อพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนและประเมินศักยภาพการพัฒนาตำบลในพื้นที่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในจังหวัดสุโขทัยภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบลสร้างรากแก้วให้ประเทศ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) พบว่า ตำบลวังไม้ขอนอยู่ในระดับของตำบลที่อยู่รอดจากความยากจน (ผ่านการประเมินศักยภาพอยู่ที่ 8 เป้าหมายจาก 16 เป้าหมาย) ในขณะที่ ข้อมูล Thai People Map and Analytics Platform (TPMAP) ในปี พ.ศ. 2562

พบว่า ตำบลวังไม้ขอนมีปัญหาความยากจนในเรื่องของรายได้จากการไม่มีอาชีพหรือรายได้ โดยเฉพาะในช่วงที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่และชุมชนจึงมีความต้องการในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของตำบล เนื่องจากตำบลวังไม้ขอนที่ต้นทุนทางประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นเมืองเก่าของจังหวัดสวรรคโลก (พ.ศ.2458-2482) และมีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับเมืองเซียงและศรีสัชชนาลัย นอกจากนี้จากการประเมินศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ชุมชนมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศ หากแต่ยังขาดสิ่งดึงดูดในการท่องเที่ยว (คิดเป็นร้อยละ 40.4) และขาดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (คิดเป็นร้อยละ 22.2) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำบลวังไม้ขอน และอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยใช้แนวทางการพัฒนาแบบนิเวศศิลป์ (Eco-art) อันหมายถึง การเชื่อมโยงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยนำเอาการออกแบบที่นำทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุธรรมชาติมาใช้โดยคำนึงถึงการทำให้เกิดมลภาวะกลับเข้าสู่ระบบนิเวศน้อยที่สุด (พศุตม์ กรรณรัตน์สูตร, 2560) เนื่องจากด้วยศักยภาพของชุมชนนั้น นอกจากจะมีความโดดเด่นในเรื่องของทุนทางประวัติศาสตร์แล้วยังมีศักยภาพในเรื่องของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติจากการเป็นแหล่งพื้นที่เกษตรที่สำคัญ หากแต่ขาดการแปรรูปประยุกต์ใช้ทรัพยากรมาสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีต้นทุนทางสังคม คือ การมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินที่พยายามใช้วัสดุธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะในพื้นที่ ฉะนั้น การจัดการและยกระดับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศศิลป์จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับศักยภาพต้นทุนของพื้นที่ ผ่านการจัดการและพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวัสดุ

เหลือใช้และวัสดุธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นแนวทางสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลป์อย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน กลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของจังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศร่วมกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ดำเนินการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (specific purpose) บนพื้นฐานของการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังไม้ขอน จำนวน 2 คน ตัวแทนกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ คือ สำนักพิมพ์โรงนาบ้านไร่ และตัวแทนเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวและอ้อย จำนวน 5 คน ตัวแทนผู้สูงอายุชุมชน จำนวน 2 คน และเจ้าอาวาสวัดจันทโรภาส จำนวน 1 องค์ รวม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ นักวิจัย ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัยโดยมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน การรวบรวมและจัดการองค์ความรู้ การปฏิบัติและการสรุปถอดบทเรียนเพื่อประเมินผลลัพธ์ร่วมกัน นอกจากนี้ในส่วนของเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพยังใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นหลักของการสัมภาษณ์ ได้แก่ จุดเด่นของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวและวัด เรื่องที่ควรหรืออยากพัฒนาของชุมชน ความต้องการหรือความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในระยะ 5 ปีข้างหน้า และแนวทางการสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตนเอง เป็นต้น ควบคู่กับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ได้แก่ หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองสุวรรณคโลก เอกสารส่วนบุคคลและ

บทความวิชาการ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน ผ่านขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำท้องถิ่นจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังไม้ขอนตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ วัดจันทโรภาส กลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ สำนักพิมพ์โรงนาบ้านไร่ กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวและอ้อย ผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้านและคณะผู้วิจัย จากนั้นจึงดำเนินกิจกรรมตามแผน ได้แก่ การสำรวจต้นทุนชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีชุมชน เพื่อจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยว การดำเนินกิจกรรมการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้แบบนิเวศศิลป์ผ่านการแปรรูปวัสดุธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กระจาดสานและฝ้ายอ้อมดิน และการรวบรวมจัดการองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนและการพัฒนาพื้นที่ลานนิเวศศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชน ณ วัดจันทโรภาส การพัฒนาสื่อและถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนเพื่อประเมินผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้และการสรุปถอดบทเรียนออกมาเป็นสื่อและคู่มือขององค์ความรู้

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลป์อย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน กลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย ได้นำไปสู่การรวบรวมและจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนของตำบลวังไม้ขอนและเมืองสุวรรณภูมิ พระครูจันทโรภาสและวัดจันทโรภาส แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนวังไม้ขอนและเมืองสุวรรณภูมิ การยกระดับผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นถิ่นและน้ำตาลงบอ้อย เช่น บรรจุภัณฑ์และไซร์ปั่นน้ำตาลงบอ้อยโบราณ และการแปรรูปวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรและธรรมชาติ เพื่อเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ณ สำนักพิมพ์โรงนาบ้านไร่ ผู้ประกอบการชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ลานนิเวศศิลป์ ณ วัดจันทโรภาส โดยการบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม วัดจันทโรภาส กลุ่มเยาวชนและผู้ประกอบการสำนักพิมพ์โรงนาบ้านไร่ ผ่านการนำเอาเรื่องราวความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเขาพระ

สุขุมและพระพุทธเจ้ามาพัฒนาลานต้นโพธิ์ หน้าพระอุโบสถของวัด เพื่อพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศ ศิลป์และส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในพื้นที่ อาทิเช่น การผูกผ้าบุญ ณ ลานผูกผ้าบุญใต้ต้นโพธิ์ และกิจกรรมกวาดใบไม้เพิ่มบุญ ออมสุข เป็นต้น

ภาพที่ 2 หนังสือเรื่อง ร้อยเรื่องราวชุมชนวังไม้ขอนและเมืองสวรรค์โลกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น

ภาพที่ 3 กิจกรรมผูกผ้าบุญ และกวาดใบไม้เพิ่มบุญ

ภาพที่ 4 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนวังไม้ขอนและเมืองสวรรค์โลก

2. การพัฒนาองค์ความรู้และผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของจังหวัดสุโขทัย พบว่า นำไปสู่การรวบรวมและจัดการองค์ความรู้แบบนิเวศศิลป์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าชุมชนผ่านกระบวนการการแปรรูปวัสดุเหลือใช้และวัสดุทางธรรมชาติที่ทำได้ในชุมชนเป็นสำคัญ เช่น ดิน ใบไม้ ชานอ้อย กระดาษ เป็นต้น โดยองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมชุมชนที่สำคัญ คือ การพัฒนาเม็ดสีดินพระร่วงที่ผูกกับตำนานเรื่องราวของพระร่วงสวรรคโลกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น โคกหนองนาโมเดล ในตำบลวังไม้ขอน (สันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่ทุ่งเลี้ยงช้างเก่าของเมืองสวรรคโลก) วัดโบสถ์เมืองบางช้างและพื้นที่ตัดศิลาแลงโบราณในเมืองบางช้าง อำเภอสวรรคโลก และการผสมผสานกับการสกัดพืชพื้นถิ่น เช่น ใบสัก ฝางและต้นผ้าด้าม หรือต้นน้ำกรบตามความเชื่อของคนในพื้นที่ ในพื้นที่อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย อันนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสร้างสรรค์ให้แก่ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่และส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่สำนักพิมพ์โรงนาบ้านไร่ อาทิ กิจกรรมทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ การจัดทำชุดฝึกปฏิบัติการเพื่อทดลองทำหรือเป็นชุดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คู่มือและการถ่ายทอดองค์ความรู้ นิเวศศิลป์สู่กลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชนผ้าทอในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงซึ่งเป็นเส้นทางในเชิงประวัติศาสตร์กับชุมชนวังไม้ขอน คือ ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เพื่อต่อยอดและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงอัตลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัยอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 5 การพัฒนาชุดเม็ดสีดินพระร่วง จากแหล่งพื้นที่ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับตำนานเรื่องเล่า ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ในอำเภอสวรรคโลก โดยใช้ชื่อว่า ชุดเม็ดสีดินพระร่วง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลป์อย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน กลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ได้นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนแบบสุนทรียศิลป์ (Eco-art) ที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับการท่องเที่ยววิถีชุมชน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับสำนักพิมพ์ติดต่อ

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ รวมไปถึงระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน (Megan, 2002) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่สำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจและวางแผนร่วมกันในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในสิ่งที่ดำเนินงานร่วมกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งการพัฒนาของชุมชนที่ดีขึ้น (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2551) ซึ่งผลที่ได้นำไปสู่การร่วมคิดร่วมทำแบบพันธมิตรและหุ้นส่วน (partnership) ระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้ประกอบการ อย่างเช่น สำนักพิมพ์ โรงนาบ้านไร่ กลุ่มผู้สูงอายุ เกษตรกร เยาวชนและวัดจันทโรราส นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism) ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนเอง เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือได้ว่าเป็นการต่อยอดและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ปิรินทร์ ชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2559) ดังที่การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนและผู้ประกอบการจะเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การย้อมสี กระจาดสานและสมุดทำมือ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและซึมซับวิถีและอัตลักษณ์ของชุมชนไปในตัวซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนให้แก่การท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะที่เป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากกระบวนการเรียนรู้ทำความเข้าใจชุมชน วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ยศ สันตสมบัติ, 2544) ฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศศิลป์ของตำบลวังไม้ขอนจึงสอดคล้องทั้งกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ผู้คนและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ อันเป็นการผสมผสานทั้งการอนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน

โดยสรุปจากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การมีส่วนร่วม คือ หัวใจหลักของพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศสร้างสรรค์โดยมีกระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือหนุนเสริมการเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย การวางแผนการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศของ สุธีรัตน์ จันทรเชื้อ และคณะ (2558) ที่เน้นรูปแบบของการวิจัยที่ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย เพื่อสร้างการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความมีคุณค่าความเป็นประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกันของคนในชุมชนท้องถิ่น และงานวิจัยของ

ป๋อ วชิรวงศ์วรกุล (2554) ที่ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนบ้านร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผลที่ได้ นำมาสู่การสำรวจต้นทุนชุมชน เส้นทางการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวและพัฒนา ศักยภาพคนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับผลการวิจัยในงานนี้ และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ทวี สุขโข และคณะ (2560) ที่ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้าน ดอนขา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ 7 ตำบลชนบท อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งค้นพบว่า การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกิจกรรมของคนในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งในทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน

2. การพัฒนาองค์ความรู้และผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติอย่าง สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของจังหวัดสุโขทัย องค์ความรู้แบบนิเวศศิลป์และ นวัตกรรมชุมชนในการพัฒนาสินค้าชุมชนจากวัสดุธรรมชาติอย่าง เม็ดสีดินพระร่วง ที่มาจาก การแปรรูปวัสดุธรรมชาติ เช่น ดินและพืช เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของ จังหวัดสุโขทัยเกี่ยวกับการย้อมผ้าและการทอผ้า ที่สามารถต่อยอดเป็นสินค้าชุมชนที่โดดเด่น และมีอัตลักษณ์ของเมืองสวรรคโลกได้ นอกจากนี้กลุ่มผู้ประกอบการโรงงานบ้านไร่ยังกลาย มาเป็นนวัตกรรมชุมชนที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงความรู้และการปฏิบัติสามารถถ่ายทอด องค์ความรู้ต่อยอดได้ และมีความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ของตนเอง และโรง นานบ้านไร่ได้กลายมาเป็นเสมือนกับศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศรัยในพื้นที่ชุมชน โดยคนในชุมชนได้รับการสนับสนุนในเรื่องของการมีทักษะอาชีพใหม่เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ ซึ่งผลจากข้อค้นพบที่ได้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยุงพร นนทวิศรุต และคณะ (2560) เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ได้ปรับใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนจนส่งผลให้ชุมชนสามารถ บริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้ในระดับหนึ่ง และยังทำให้ผู้ร่วม ทีมวิจัยเกิดความภูมิใจในตนเองและภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน อันถือเป็นการพัฒนา ศักยภาพ ของคนในชุมชนมากขึ้น จนนำไปสู่การเกิดนักวิจัยท้องถิ่น ตลอดจนทำให้เกิดองค์ความรู้ในการ จัดการมากยิ่งขึ้นและนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผ่าน การประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถอดบทเรียนร่วมกัน และเสนอแนวทางในการแก้ไข พัฒนาปรับปรุงการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญ คือ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนในมืองค์ความรู้และพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชน ท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศ ดังที่งานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชน ใน ฐานะผู้นำของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือผู้สืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่นร่วมสมัย

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้แบบนิเวศศิลป์ (Eco-Art) ผ่านนวัตกรรมเม็ดสีดินพระร่วง ชุดเม็ดสีดินพระร่วงมาจากกระบวนการแบบนิเวศศิลป์ที่แปรรูปวัสดุธรรมชาติ เช่น ดิน ที่มาจากพื้นที่จำนวนสามแห่งและมีอัตลักษณ์ของสีดินเฉพาะ ได้แก่ ดินศิลาแลง (สีแดง) เมืองบางขลัง ดินวัดโบสถ์ (สีเหลืองนวล) เมืองบางขลัง ดินโคกหนองนา (สีเหลืองและสีชมพู) ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ใบไม้และพืชที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ใบสัก ใบผ้าด้าม และแก่นฝาง มาผ่านกระบวนการแบบทั้งย้อมร้อนและย้อมเย็น หรือรูปแบบการย้อมเส้นใยเพื่อใช้ในการทอและการมัดย้อมผืนผ้าในอัตราส่วนและช่วงระยะเวลาการหมักหรือการย้อมที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้เฉดสีที่แตกต่าง โดยนำไปเทียบเคียงกับชุดมาตรฐานสี Pantone Color Palette ที่เป็นชุดเทียบเคียงสีสิ่งทอ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเม็ดสีดินจากในพื้นที่ จนนำไปสู่องค์ความรู้แบบนิเวศศิลป์ผ่านนวัตกรรมเม็ดสีดินพระร่วง ที่สามารถจำแนกเป็นชุดกลุ่มสีได้จำนวน 15 ชุดที่สามารถระบุพื้นที่ของแหล่งดิน กำหนดอัตราส่วนของเม็ดดินที่พร้อมใช้งาน ที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์งานในแต่ละครั้งและต่อยอดเชิงพาณิชย์ได้ ดึงข้อมูลสูตรดินตามตารางและโมเดลองค์ความรู้ตามแผนภาพ ด้านล่าง

ตารางที่ 1 สูตรเม็ดสีดินพระร่วง จำนวน 15 สูตร

สูตรที่	ดินวัดโบสถ์ (กรัม)	ดินศิลาแลง (กรัม)	ดินโคกหนองนา (เหลือง) (กรัม)	ดินโคกหนองนา (ชมพู) (กรัม)	PANTONE COLOR
1	40	40	10	10	C-0 M-28 Y-65 K-9
2	40	30	10	20	C-0 M-21 Y-58 K-0
3	40	20	10	30	C-0 M-24 Y-56 K-8
4	40	10	10	40	C-0 M-16 Y-60 K-9
5	30	40	30	10	C-0 M-30 Y-71 K-0
6	30	30	20	30	C-0 M-24 Y-56 K-8
7	30	10	20	40	C-0 M-19 Y-54 K-8
8	20	40	30	10	C-0 M-32 Y-73 K-11
9	20	30	30	20	C-0 M-25 Y-59 K-0
10	20	20	30	30	C-0 M-25 Y-59 K-0
11	20	10	30	40	C-0 M-19 Y-54 K-8
12	10	40	40	10	C-0 M-25 Y-70 K-0
13	10	30	40	20	C-0 M-32 Y-75 K-11
14	10	20	40	30	C-0 M-25 Y-70 K-0
15	10	10	40	40	C-0 M-16 Y-61 K-0

จากตารางที่ 1 สูตรการใช้ดินจากพื้นที่วัดโบสถ์เมืองบางขลัง 40 กรัม ดินศิลาแลง จำนวน 40 กรัม ดินโคกหนองนา (สีเหลือง) จำนวน 10 กรัม และดินโคกหนองนา (สีชมพู) จำนวน 10 กรัม เทียบสูตร PANTONE COLOR ที่ C-0 M-28 Y-65 K-9

สูตรที่ 2 ใช้ดินจากพื้นที่วัดโบสถ์เมืองบางขลัง 40 กรัม ดินศิลาแลง จำนวน 30 กรัม ดินโคกหนองนา (สีเหลือง) จำนวน 10 กรัม และดินโคกหนองนา (สีชมพู) จำนวน 20 กรัม เทียบสูตร PANTONE COLOR ที่ C-0 M-21 Y-58 K-0

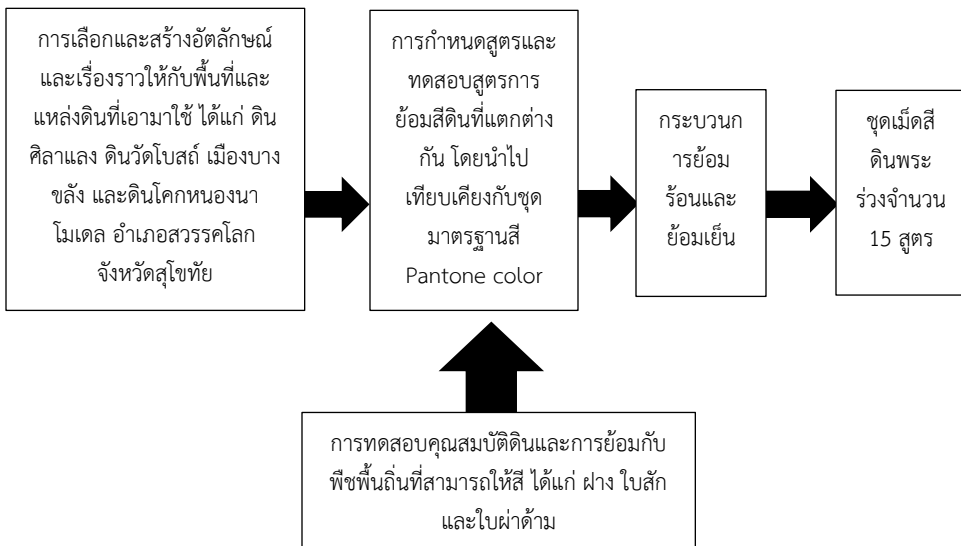

สูตรที่ 14 ใช้ดินจากพื้นที่วัดโบสถ์เมืองบางขลัง 10 กรัม ดินศิลาแลง จำนวน 20 กรัม ดินโคกหนองนา (สีเหลือง) จำนวน 30 กรัม และดินโคกหนองนา (สีชมพู) จำนวน 40 กรัม เทียบสูตร PANTONE COLOR ที่ C-0 M-25 Y-70 K-0

สูตรที่ 15 ใช้ดินจากพื้นที่วัดโบสถ์เมืองบางขลัง 10 กรัม ดินศิลาแลง จำนวน 10 กรัม ดินโคกหนองนา (สีเหลือง) จำนวน 40 กรัม และดินโคกหนองนา (สีชมพู) จำนวน 40 กรัม เทียบสูตร PANTONE COLOR ที่ C-0 M-16 Y-61 K-0

ภาพที่ 6 โมเดลองค์ความรู้ในเวทีศิลปินผ่านนวัตกรรมชุดเม็ดสีดินพระร่วง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบายระดับจังหวัดควรมีการพัฒนาแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดสุโขทัย ผ่านการเชื่อมโยงกันในทางภูมิประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เมืองแห่งการเรียนรู้และเมืองมรดกโลกของยูเนสโก (UNESCO)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติทางวิทยาศาสตร์ของดินและใบไม้หรือพืชต่าง ๆ ในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ในการย้อมสีธรรมชาติเป็นเฉดสีต่าง ๆ ได้เพื่อต่อยอดและพัฒนาสินค้าชุมชนที่มีอัตลักษณ์และเชิงพาณิชย์มูลค่าสูง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาเกี่ยวกับการพัฒนาลายผ้าและสีจากธรรมชาติของผ้าทอในอำเภอศรีสังขาลย์ จังหวัดสุโขทัยด้วยเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์แบบนาโน เพื่อปรับปรุงคุณภาพและยกระดับมูลค่าสินค้าเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- กรีน เน็ตเวิร์ค. (2562). *Upcycle และ Recycle วิถีแห่งความยั่งยืน*. สืบค้น 10 มีนาคม 2564, จาก <https://www.greennetworkthailand.com>
- ชูลีรัตน์ จันทร์เชื้อ และคณะ. (2558). *การค้นหาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือตอนล่าง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวี สุโข และคณะ. (2560). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านดอนข่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ 7 ตำบลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ป้อ วชิรวงศ์วรกุล. (2554). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปรีดิ์ ธิณโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 250-268.
- พยุงพร นนทวิศรุต และคณะ. (2560). *การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พศุตม์ กรรณรัตน์สูตร. (2560). *การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแนวสื่อผสมจากวัสดุเหลือใช้ประเภทโลหะเพื่อสร้างสำนึกรักสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ยศ สันสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2551). *สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากร*. กรุงเทพฯ: สามเจริญพาณิชย์.
- Megan, E.W. (2002). *Ecotourism: principles, practice & policies for sustainability*. Retrieved March 10, 2021, from <https://www.unep.org/resources>

ความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล
ของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
A PROFICIENCY LEVEL OF TELEMEDICINE PRACTICE AND
INTERPERSONAL COMMUNICATION SKILLS OF STUDENTS IN THE FACULTY OF
MEDICINE CHULALONGKORN UNIVERSITY

อโนทัย อินตะกาวิล, สุกัญญา แซ่มช้อย
Anothai Intakawin, Sukanya Chaemchoy
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Corresponding Author E-mail: Anothai.i@chula.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล 2. ศึกษาความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ผู้ให้ข้อมูล คือ นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 รวมทั้งหมด 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลของนิสิตแพทย์คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี 2. การปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและองค์ประกอบรายด้านทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ด้านการสนับสนุนเกื้อกูลต่อคู่สนทนาที่มีค่าสูงที่สุด

คำสำคัญ: ความสามารถ; การปฏิบัติการแพทย์ทางไกล; ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล

Abstract

Objectives of the research article were: 1.To study of a proficiency level of telemedicine practice and interpersonal communication skills of students of the Faculty of Medicine Chulalongkorn University, and 2.To study of the relationship of telemedicine practice and interpersonal communication skills of medical students of Faculty of Medicine Chulalongkorn University. The informants consisted of 6th year medical students of the Faculty of Medicine Chulalongkorn University. The research instruments were rating-scaled questionnaire about Proficiency level, telemedicine practice and interpersonal communication skills of students of Faculty of Medicine Chulalongkorn University. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation co-efficient with a statistical significance at the level 0.01.

The research findings were as follows: 1. A proficiency level of telemedicine practice of students of the Faculty of Medicine Chulalongkorn University was at high level, considered for each factors, mean of remote monitoring telemedicine or self-monitoring/testing was at the highest store-and-forward telemedicine or asynchronous was the second highest and real-time telemedicine Interactive or synchronous was at the lowest and interpersonal communication skills of students of the Faculty of Medicine Chulalongkorn University was at high level consider for each factors, mean of positiveness was at the highest equality was the second highest openness supportiveness and empathy was at the lowest in sequent. 2) The relationship between telemedicine practice and interpersonal communication skills of students of the Faculty of Medicine Chulalongkorn University had positive correlation at 0.01 with a statistical significance. The relationship of telemedicine practice and factors of interpersonal communication skills, supportiveness was at the highest, openness was the second highest, positiveness, empathy and equality was at the lowest, in sequent.

Keywords: proficiency; telemedicine practice; interpersonal communication skills

บทนำ

ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2563 ที่ผ่านมา การระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทางสังคม และส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโรคโควิด-19 (COVID-19) จึงเป็นสิ่งสำคัญ (ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะกมล หิวรรณ, 2563) แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ COVID-19 สูง การดูแลบุคลากรในสถานพยาบาลที่มีประวัติสัมผัสกับผู้ป่วยยืนยัน COVID-19 จึงควรได้รับการประเมินความเสี่ยงและการจัดการจากหน่วยงานอาชีวอนามัย และหน่วยงานควบคุมโรคติดเชื้อของโรงพยาบาล เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อในบุคลากรทางการแพทย์ (อโณทัย จตุพร, 2563) ราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่ประกาศแพทยสภา ว่าด้วยเรื่องแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช (Telemedicine) และคลินิกออนไลน์ และผู้ให้บริการจำเป็นต้องกระทำการ ดังนี้ 1) ต้องปฏิบัติการทางการแพทย์อย่างเคร่งครัด 2) ควรได้เรียนรู้เทคนิคที่จำเป็นตลอดจนข้อจำกัดของโทรเวชหรือการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) ผู้ให้บริการและผู้รับบริการพึงตระหนักถึง และต้องรับทราบถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์ ต้องทราบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการผ่านระบบสารสนเทศ มีความเสี่ยงจากระบบสารสนเทศด้วย จึงต้องทำภายใต้ระบบสารสนเทศที่มีมาตรฐานและความปลอดภัยด้านสารสนเทศที่เป็นสากล และได้รับการดูแลให้พร้อมใช้งานและพร้อมรับการตรวจสอบ แพทยสภาได้เล็งเห็นถึงประโยชน์และประเด็นที่ต้องระมัดระวังเป็นอย่างมากต่อการเข้าใจผิดจากการสื่อสารที่มีข้อจำกัดในการให้คำปรึกษาทางไกล (ประกาศแพทยสภา, 2563) ประกอบกับในด้านการแพทย์ ปัญหาที่พบบ่อยที่ทำให้ขั้นตอนการรักษามีปัญหา มักเกิดจากความไม่เข้าใจกันและสื่อสารสับสนระหว่างกลุ่มแพทย์กับญาติผู้ป่วย การสื่อสารเป็นทักษะสำคัญในการเชื่อมโยงความเข้าใจ แลกเปลี่ยนความรู้ และปรับกระบวนการความคิดให้ตรงกัน ส่งผลทำให้เกิดความใกล้ชิด ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของคนอื่น ๆ โดยใช้ทักษะทางภาษา โดยสามารถตระหนักถึงและเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น จึงควรส่งเสริมทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Skills) ซึ่งเป็นทักษะที่ทำให้ตระหนักรู้ในตนเอง รับฟังผู้อื่น จูงใจผู้อื่น มีให้ข้อมูลย้อนกลับ การเสริมพลังใจ การจัดการปัญหาอารมณ์และความเครียด และการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (ณัฐวุฒิ ล่องทอง, 2020)

การเรียนแพทย์ นอกเหนือจากความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการแล้ว การมีความประพฤติตน ปฏิบัติตามวิชาชีพอย่างเหมาะสม และการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้เรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริงนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี หลักสูตรแพทยศาสตร พ.ศ. 2560 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตแพทย์ไว้ว่านอกจากจำเป็นต้องมีความรู้ทักษะทางปัญญา

และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว บัณฑิตแพทย์จำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ทักษะพิสัย และมีคุณธรรมจริยธรรมด้วย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในฐานะผู้ที่ให้การรักษาผู้ป่วย (ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และคณะ, 2561)

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในหลักสูตรแพทยศาสตร ได้กำหนดการพัฒนา การพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตที่จะสามารถตอบสนองต่อสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ จะต้องมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรมจริยธรรม ตระหนักถึงสิทธิผู้ป่วย คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วยและเลือกการบริหารที่สมเหตุผล มีความรับผิดชอบต่อสังคม ก้าวทันเทคโนโลยี มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวทันตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาต่อไป ในขณะที่เดียวกันเนื้อหาในหลักสูตรจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย ครอบคลุมปัญหาทางสุขภาพ ที่เป็นผลกระทบจากสังคมสูงอายุ โรคอุบัติใหม่และการดูแลปัญหาทางสุขภาพอันเป็นผลมาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การอพยพย้ายถิ่นฐาน และส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (คณะแพทยศาสตร์, 2560)

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ดีในการปฏิบัติงาน การแพทย์ทางไกลเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ โดยพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล และทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มนิสิต/นักศึกษาของประเทศไทย ยังมีจำนวนจำกัดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ดังนั้น (ธีรภัทร์ อดุลยธรรม, 2563) จึงนำมาซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่อง ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้ทราบถึงระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันจะนำไปสู่การใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิต ทั้งต่อคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และต่อหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 ทั้งหมด 160 คน กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ 5% โดยปัจจุบัน มีนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 ในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งหมด จำนวน 322 คนได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อย 160 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลตามสัดส่วนของนิสิตแพทย์ชั้น 6 ในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบสอบถามระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check lists) ตอนที่ 2 ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและคำชี้แจงของแบบสอบถามให้แก่ตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล จำนวน 175 คนโดยมีแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วน จำนวน 160 ฉบับ อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 91 ตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำมาบันทึกข้อมูลลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) นำเสนอผลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 ระดับ ของ Best (1997) และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Best (1997)

การวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นคำถามลักษณะให้เขียนตอบแสดงความคิดเห็น โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบการวิจัยครั้งนี้ จำแนกตามกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม คือ นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 160 คน จำแนกตามเพศ อายุ และการจบการศึกษาพบว่า นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุด จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 55.60 และรองลงมาเป็นเพศหญิงน้อยที่สุด จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40 จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 - 25 ปีมากที่สุด จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 และรองลงมาอายุระหว่าง 26 - 30 ปีน้อยที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 93.8 และรองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีน้อยที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3

ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	การปฏิบัติการแพทย์ทางไกล	ระดับความสามารถ		ระดับ
		$\bar{X}$	SD	
1	การรับและส่งต่อข้อมูลด้านการแพทย์	3.85	0.83	ดี
2	การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์ที่สามารถโต้ตอบกันได้ทันที	3.45	0.76	พอใช้
3	การติดตามอาการของผู้ป่วยระยะไกล	3.87	0.59	ดี
เฉลี่ยรวม		3.73	0.57	ดี

จากตารางที่ 1 ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาพรวม พบว่า ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.73 , SD = 0.57) เมื่อพิจารณาระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลรายด้านของนิสิต พบว่าด้านการรับและส่งต่อข้อมูลด้านการแพทย์และการติดตามอาการของผู้ป่วยระยะไกลอยู่ในระดับดี โดยการติดตามอาการของผู้ป่วยระยะไกลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.87, SD = 0.59) รองลงมาด้านการรับและส่งต่อข้อมูลด้านการแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.85, SD = 0.83) และด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์ที่สามารถโต้ตอบกันได้ทันทีอยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.45, SD = 0.76)

2. ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กล่าวคือ เมื่อระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลสูงขึ้น ระดับทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็จะสูงขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

		การปฏิบัติการแพทย์ทางไกล
ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล	Pearson Correlation	.591**
	Sig. (2-tailed)	.000
	ระดับความสัมพันธ์	ปานกลาง

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและองค์ประกอบรายด้านทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและองค์ประกอบรายด้านทักษะการสื่อสารระหว่าง

บุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าความสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนเกื้อกูลต่อคู่สนทนามีค่าสูงที่สุด รองลงมาอันดับ 1 คือด้านการเปิดเผยตนเอง รองลงมาอันดับ 2 คือด้านการติดต่อสื่อสารในทางบวก รองลงมาอันดับ 3 คือการเข้าใจความคิดและความรู้สึกตามที่ผู้อื่นรับรู้ และด้านความเสมอภาคในการติดต่อสื่อสารมีค่าความสัมพันธ์ต่ำที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและองค์ประกอบรายด้านทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

		การสนับสนุน เกื้อกูลต่อคู่ สนทนา	การเปิดเผย ตนเอง	การ ติดต่อสื่อสาร ในทางบวก	การเข้าใจ ความคิดและ ความรู้สึก ตามที่ผู้อื่น รับรู้	ความเสมอภาค ในการ ติดต่อสื่อสาร
การปฏิบัติการแพทย์ ทางไกล	Pearson Correlation	.492**	.485**	.452**	.403**	.294**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000
	ระดับความสัมพันธ์	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 6 ส่วนใหญ่คิดว่า ระดับความสามารถของด้านทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลดีกว่าด้านการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล เนื่องจากทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลสามารถสังเกตท่าทางภาษากายได้ดีกว่า ได้ข้อมูลมากกว่าจากอวัจนภาษา สามารถสื่อสารได้โดยตรงไม่ผ่านเทคโนโลยี ซึ่งผู้ป่วยอาจจะไม่มีทักษะทางเทคโนโลยี ไม่คุ้นเคยกับการตรวจแบบทางไกล ทำให้ไม่สามารถให้ข้อมูลตนเองได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งนิสิตแพทย์คิดว่าตนเองประสบการณ์ยังน้อยกว่าที่จะสามารถปฏิบัติการแพทย์ทางไกลได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าอยู่ในระดับดีแต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยนั้น พบว่า โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยของความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลต่ำกว่าทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล และเมื่อพิจารณารายข้อย่อย ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์ที่สามารถโต้ตอบกันได้ทันที มีค่าเฉลี่ยในระดับพอใช้ ซึ่งหมายถึง ความสามารถของนิสิตแพทย์ในการตรวจและรักษาโรคทางไกลผ่านระบบ video conference อยู่ในระดับพอใช้ อีกทั้งข้อสรุป

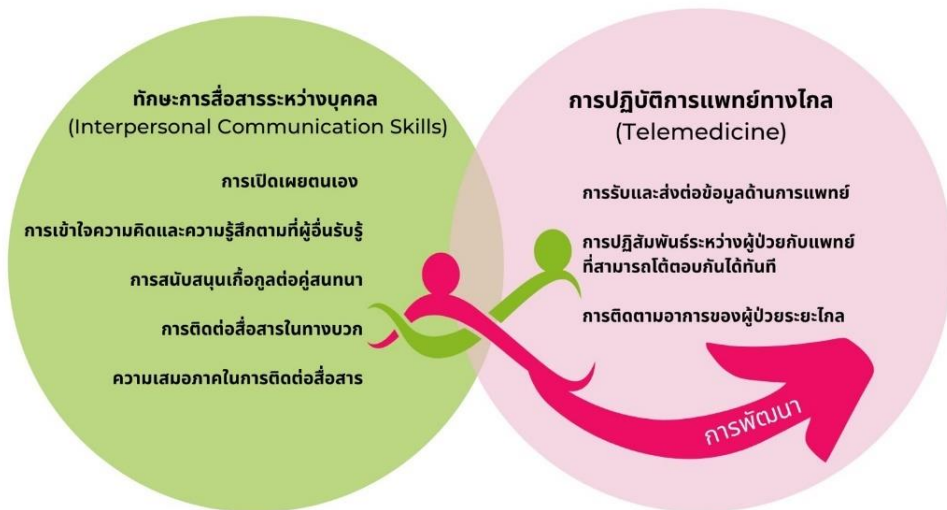
จากการแสดงความคิดเห็นที่นิตินิตแพทย์พิจารณาตนเอง โดยภาพรวมพบว่านิตินิตแพทย์ต้องการการพัฒนาการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล เนื่องจากการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลเริ่มถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย หลังจากเกิดสถานการณ์ระบาดของโรคอุบัติใหม่อย่างเชื้อโควิด 19 โดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร (กรเกียรติ สนิทวงศ์, 2563) จะเห็นได้ว่าในขณะที่นิตินิตแพทย์ต้องการการพัฒนาการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล แต่กลับพบว่าหลักสูตรแพทยศาสตรียังไม่มีรายวิชาหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ฝึกฝนประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล รวมถึงการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลที่ชัดเจน นิตินิตแพทย์หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรได้รับการฝึกฝนประสบการณ์ในการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช (Telemedicine) และคลินิกออนไลน์ตามประกาศของแพทยสภา (ประกาศแพทยสภา, 2563)

ผลการศึกษาระดับทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิตินิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยของระดับทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของความสามารถปฏิบัติการแพทย์ทางไกล เนื่องจากในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มีรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นิตินิตแพทย์ได้ฝึกฝนประสบการณ์ในการใช้ทักษะการสื่อสาร และกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อให้นิตินิตแพทย์คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในการสื่อสารเชิงวิชาชีพ (คณะแพทยศาสตร์, 2560) ทำให้นิตินิตได้ฝึกฝนประสบการณ์ในการใช้ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างสม่ำเสมอ

2. ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เมื่อนิตินิตแพทย์มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลที่สูงขึ้น นิตินิตก็จะสามารถปฏิบัติการแพทย์ทางไกลที่สูงขึ้นเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล คือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหรืออุปกรณ์มัลติมีเดียมาช่วยส่งเสริมด้านการดูแลสุขภาพ การรักษาทางด้านการแพทย์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็วแม้ผู้ป่วยกับแพทย์จะอยู่ห่างไกลกัน (วิภาวณีย์ อรรถนพพรชัย และชวภณ กิจศิริญกุล, 2564) สอดคล้องกับ ดารารัตน์ ชวงค์อินทร์ และคณะ (2563) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพยาบาลผู้ป่วยในยุคการแพทย์ที่เปลี่ยนไป พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นตัวแปรที่สำคัญในการตัดสินใจของผู้ป่วย และญาติอย่างชัดเจนเพื่อการสื่อสารที่ดี จะครอบคลุมการให้การพยาบาลที่มีคุณภาพ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ป่วยและญาติในขั้นตอนการรักษาต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ การปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นคุณลักษณะที่นิตแพทย์พึงมี เพราะการมีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ดีกับผู้ป่วยเป็นหัวใจสำคัญของการดูแลรักษาโรค เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความเข้าใจ เชื่อมั่น ไว้วางใจ และให้ความร่วมมือในการรักษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพในการรักษาด้วยการปฏิบัติการแพทย์ทางไกล ด้วยเหตุนี้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างแพทย์กับผู้มารับบริการจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การแพทย์ได้เปลี่ยนวิถี บทบาทของบุคลากรทางการแพทย์ได้เปลี่ยนจากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้รับข้อมูลผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย การให้การส่งเสริมและพัฒนาการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ออนิสิตแพทย์จะทำให้เกิดความชำนาญและเป็นบัณฑิตแพทย์ที่มีความพร้อมในการประกอบวิชาชีพทางเวชกรรมในยุคของการแพทย์ที่เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำประสบการณ์ในการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลโดยใช้ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ไปปฏิบัติต่อผู้ป่วยให้เกิดประโยชน์และคุณค่าสูงสุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ให้นิสิตแพทย์ได้ฝึกฝนประสบการณ์ในการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลโดยใช้ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อเพิ่มระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและระดับทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล จากระดับดีให้เป็นระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยและพัฒนาเครื่องมือวัดการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของนิสิตแพทย์ที่มีคุณภาพผ่านการลงมือปฏิบัติจริง
2. ควรนำเครื่องมือวัดการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ไปใช้ประเมินการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเน้นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าประเมินเพื่อตัดสินความสามารถเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัจจุบันสถานศึกษายังขาดเครื่องมือวัดการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ในสถานการณ์การระบาดของเชื้อ covid-19 ทำให้ไม่ทราบถึงข้อมูลสมรรถนะและประสิทธิภาพด้านทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ส่งผลให้วางแผนและพัฒนาความสามารถของนิสิตไม่ตรงวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กรเกียรติ สนิทวงศ์. (2563). ระบบการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) นวัตกรรมการรักษา. *วารสาร พ.จุฬา*, 50(5), 5-15.
- คณะแพทยศาสตร์. (2560). *หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง 2560)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ ล่องทอง. (2563). *ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลในการทำงาน (Interpersonal Communication Skills in Workplace)*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <https://lms.thaimooc.org/courses/course-v1:CMU+CMU040+2020/about>
- ดาร์รัตน์ ชวงศ์อินทร์ และคณะ.(2563). การสื่อสารทางการพยาบาลในยุคการแพทย์เปลี่ยนวิถี. *วารสารวิชาการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์*, 2(2), 25-38.
- ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และคณะ. (2561). ความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์: การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแบบวัด. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 10(1), 126-144.
- ธีรภัทร์ อุดลยธรรม. (2563). Cloud meeting-Telemedicine กับบุคลากรทางการแพทย์ในยุคโควิด-19. *Journal of The Department of Medical Services*, 45(2), 5-7.

- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะ กมลมหิวรรณ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 7(9), 40-55.
- ประกาศแพทยสภา เรื่อง แนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช (Telemedicine) และคลินิกออนไลน์. (2563, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 166 ง. หน้า 52-54.
- วิภาวณิชย์ อรรถพรชัย และชวณ กิจหิรัญกุล. (2564). การประยุกต์ใช้ระบบการแพทย์ทางไกลเพื่อการพัฒนาคุณภาพการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินทางไกลในชนบท. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(3), 258-271.
- อโณทัย จตุพร. (2563). การประเมินความเสี่ยงและการจัดการบุคลากรทางการแพทย์ที่สัมผัสเชื้อไวรัสโคโรนา-19. *บูรพาเวชสาร*, 7(1), 127-133.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา*

THE DEVELOPMENT PROGRAMME TO ENHANCE DIGITAL LEADERSHIP OF
TEACHERS IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
NAKHON RATCHASIMA

วัชรภรณ์ แสงทิพย์, สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

Watcharaporn Saengtid, Sutum Thummatassananon

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University

Corresponding Author Email: 63010581047@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 346 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามประเมินโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นด้วยค่าดัชนี PNI Modified

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด 2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา มี 4 Module คือ การบริหารทรัพยากร การสอน การประยุกต์ใช้ และการสื่อสารดิจิทัล ผลการประเมินโปรแกรมภาวะผู้นำดิจิทัลของครู 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การประเมินผลการพัฒนา พบว่า มีความเหมาะสมและอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาโปรแกรม; ภาวะผู้นำดิจิทัล; ภาวะผู้นำดิจิทัลของครู

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the current and the desirable situations of Digital Leadership Enhancement of Teachers in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Ratchasima. Samples were 346 teachers, 9 qualified persons, research were administrators and Academic Head Teacher 200 persons by Stratified Random Sampling and 9 experts by purposive sampling. 2. To Develop a Program to Enhance Digital Leadership of Teachers in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Ratchasima, the group of informants were: administrators and teachers head of academic department, 6 people and 7 experts by Purposive Sampling. Tools used in data assessments form, The current condition and the desired condition form, Focus group discussion form, Connoisseurship discussion form, and a Program assessment form. Statistics used in data analysis are percentage. Mean and standard deviation and Priority Needs Index by PNI modified.

The results were as follows: 1. The current condition, by overall was medium level, The overall desirable condition was at the highest level. 2. A Program to Enhance Digital Leadership of Teachers in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Ratchasima consisted of 1) Principle, 2) Objective of program, 3) Content were consisted of the content had 4 modules. There were digital resource management, digital integration teaching, digital applications and digital communication. 4) Development activities, and 5) Measurement and evaluation. Were found there was appropriateness and possibility were at the high level.

Keywords: Development of Program; Digital Leadership; Teacher Digital Leadership

บทนำ

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีบทบาทสำคัญสามารถนำมาบูรณาการ ขับเคลื่อนประเทศไทย สู่เศรษฐกิจดิจิทัลบนฐานของสังคมที่รู้คิด โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล ส่งเสริมการสร้างบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2560) กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ ด้วยการยกระดับ

การศึกษาไทยโดยการนำนวัตกรรมดิจิทัล และแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา (G-Suite for Education) มาประยุกต์ใช้กำหนดให้สถานศึกษานำดิจิทัลเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การนำเทคโนโลยี Big Data (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) โดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบส่งผลให้งานเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับความเป็นผู้นำของครู การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนความสามารถของครูในการเป็นผู้นำดิจิทัลด้านการจัดการศึกษาและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ดังนั้นครูผู้สอนควรมีภาวะผู้นำดิจิทัลจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกับเพื่อนครูและเกิดภาวะผู้นำจึงจะเป็นผู้นำในยุคสังคมดิจิทัลที่แท้จริง (เยาวลักษณ์ จิตต์วโรดม, 2560) จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา คุณภาพของครูจึงมีความสำคัญ เพราะครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนให้มีคุณภาพจึงควรให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำครูอย่างยิ่งโดยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วนั้น จึงเป็นสิ่งที่ครูควรเข้าใจในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ใกล้ตัวที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากครูยังไม่มี ความชำนาญและทักษะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก (ทวี จันทรเต็ม, 2561) ซึ่งจะนำไปสู่อุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนครูจึงควรมีความรู้และทักษะทางด้านภาวะผู้นำครูด้านดิจิทัล โดยจะต้องนำความเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยี ให้เกิดประโยชน์ (Kaganer et al., 2014)

การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงควรเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ แล้วต่อยอดองค์ความรู้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561) โดยสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่การจัดทำฐานข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา จนถึงการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นแนวนโยบายของการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดเพียงส่วน น้อยที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อปฏิบัติตามแนวทางการ ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมที่สุดในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูผ่านระบบดิจิทัล เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภททั้งระบบ 2) พัฒนาหลักสูตร เนื้อหาดิจิทัล (Digital Content) ในสาขาที่ขาดแคลน 3) ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภทพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านระบบดิจิทัล 4) พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบบริหารจัดการผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภททั้งระบบ 5) พัฒนาครูให้มีความชำนาญในการสอนภาษาอังกฤษ และภาษาคอมพิวเตอร์ (Coding) (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา) โดยเฉพาะการบูรณาการ

เทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนและโรงเรียนให้เหมาะสมโดยการนำเทคโนโลยีมาสู่โรงเรียนในยุคดิจิทัลนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องอาศัยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี ที่ต้องสร้างการยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรมและความเปลี่ยนแปลงให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญ ยอมรับและนำไปบูรณาการกับความรู้ในศาสตร์การสอน ความรู้ในเนื้อหาวิชาเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้มีความเป็นครูมืออาชีพและกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรไปในที่สุดนั่นเอง (จิณฉวีตร ปะโคทัง, 2561) จึงควรมีการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา เพื่อช่วยให้ครูมีโอกาสได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของครู อันจะนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะความรู้ ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมการแสดงออกในยุคดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมกับโรงเรียนดิจิทัลต่อไป

ดังนั้นจากปัญหาและความสำคัญของปัญหาการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครูข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครู ซึ่งมีบทบาทและมีภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ จึงสนใจที่จะทำการวิจัย และได้ศึกษาแนวคิดของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู ว่าเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาครูและเสริมสร้างศักยภาพการทำงานของครูเพื่อพัฒนาครูต้นแบบที่ดีในการทำงานด้วยดิจิทัล ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยแบบวิธีผสม (Mixed Method)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา จำนวน 50 โรงเรียน ปีการศึกษา 2564 ประกอบด้วย จำนวน 3,389 คน กลุ่มตัวอย่างที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 346 คน โดยเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % และระดับความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ .05 ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น

ภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแต่ละโรงเรียนแบ่งเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดละ 1 โรงเรียน จำแนกตามขนาดสถานศึกษาเป็นหน่วยของการสุ่ม โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 19 โรงเรียน ขนาดกลาง จำนวน 15 โรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 7 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 9 โรงเรียน กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของประชากรที่สังกัดในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา จำนวน 346 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีกรชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและคำชี้แจงของแบบสอบถามให้แก่ตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล จำนวน 175 คน โดยมีแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วน จำนวน 160 ฉบับ อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 91 ตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำมาบันทึกข้อมูลลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้องสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ดัชนีความสอดคล้องสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : PNImodified)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา

ตารางที่ 1 ระดับความสามารถการปฏิบัติการแพทย์ทางไกลของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. การบริหารทรัพยากรดิจิทัล	3.58	0.69	มาก	4.60	0.52	มากที่สุด	0.28	3
2. การสอนบูรณาการดิจิทัล	3.63	0.73	มาก	4.54	0.58	มากที่สุด	0.25	4
3. การประยุกต์ใช้ดิจิทัล	3.43	0.66	ปานกลาง	4.53	0.55	มากที่สุด	0.32	1
4. การสื่อสารดิจิทัล	3.42	0.57	ปานกลาง	4.51	0.70	มากที่สุด	0.31	2
ค่าเฉลี่ย	3.49	0.66	ปานกลาง	4.54	0.58	มากที่สุด	0.29	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การบริหารทรัพยากรดิจิทัล และการสื่อสารดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง การสอนบูรณาการดิจิทัล และการประยุกต์ใช้ดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.54$) การลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจาก มากไป น้อยได้แก่ การประยุกต์ใช้ดิจิทัล (PNImodified = 0.32) การสื่อสารดิจิทัล (PNImodified = 0.31) การบริหารทรัพยากรดิจิทัล (PNImodified = 0.28) และ การสอนบูรณาการดิจิทัล (PNImodified = 0.25) ตามลำดับ

2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา พบว่า ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา มี 4 Module ประกอบด้วย Module 1 การบริหารทรัพยากรดิจิทัล Module 2 การสอนบูรณาการดิจิทัล Module 3 การประยุกต์ใช้ดิจิทัล และ Module 4 การสื่อสารดิจิทัล 4) กิจกรรมพัฒนา ประกอบด้วย การศึกษาเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง 5) การวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม การประเมินความสามารถในความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสอน และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ตรวจสอบยืนยันโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ใช้โปรแกรม ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในนครราชสีมา พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}= 4.60$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.49$) ดังนี้

2.1 Module 1 การบริหารทรัพยากรดิจิทัล มีวัตถุประสงค์คือครูต้องมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อและครูต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนเทคโนโลยีโดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยที่คำนึงถึงความแตกต่างแบบการเรียนของนักเรียน เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรดิจิทัล เนื้อหาประกอบไปด้วย 1) ความหมายการบริหารทรัพยากรดิจิทัล 2) ประเภทของการบริหารทรัพยากรดิจิทัล 3) ประโยชน์ของการบริหารทรัพยากรดิจิทัล โดยมีวิธีพัฒนา 1) การศึกษาเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง 2) การฝึกอบรม 3) การบูรณาการกับปฏิบัติงานจริงพร้อมทั้งการประเมินผลความเข้าใจก่อน-หลัง

2.2 Module 2 การสอนบูรณาการดิจิทัล มีวัตถุประสงค์คือการบูรณาการเรียนการสอนเข้ากับเทคโนโลยีและส่งเสริมความสามารถของนักเรียนและการจัดกิจกรรมทางการเรียนตามสภาพการณ์ของบริบททางการศึกษายุคใหม่ที่ต้องเตรียมการและสร้างความพร้อมให้บังเกิดขึ้นทั้งกับผู้เรียน ผู้สอน และผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย ที่ควรพึงตระหนักและให้ความสำคัญเพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนสามารถออกแบบการสอนบูรณาการดิจิทัลในการเรียนการสอน เนื้อหาประกอบไปด้วย 1) ออกแบบการสอน (Instructional Design) 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้เทคนิควิธีการสอนอย่างสร้างสรรค์ 3) การบูรณาการการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล 4) เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล โดยมีวิธีพัฒนา 1) การศึกษาเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง 2) การฝึกอบรม 3) การบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง พร้อมทั้งการประเมินผลความเข้าใจก่อน-หลัง

2.3 Module 3 การประยุกต์ใช้ดิจิทัล มีวัตถุประสงค์คือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีความรู้ความเข้าใจ นำทักษะการใช้ดิจิทัลมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพในเนื้อหาของข้อมูล การพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้ดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และความมั่นคงปลอดภัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรเพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนประยุกต์ใช้ดิจิทัลให้เกิดประโยชน์และความมั่นคงปลอดภัย เนื้อหาประกอบไปด้วย 1) การสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) การสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอน โดยมีวิธีพัฒนา 1) การศึกษาเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง 2) การฝึกอบรม 3) การบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง พร้อมทั้งการประเมินผลความเข้าใจก่อน-หลัง

2.4 Module 4 การสื่อสารดิจิทัล มีวัตถุประสงค์คือผู้เข้ารับการพัฒนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีทักษะในการสื่อสารยุคดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงและการสื่อสารกัน นำไปสู่การการสร้างความรู้ใหม่และสื่อสารไปยังผู้อื่นได้ โดยการแบ่งปันข้อมูล ความรู้และความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ เนื้อหาประกอบไปด้วย 1) การนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้จากเครื่องมือดิจิทัล 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสังคมออนไลน์ โดยมีวิธีพัฒนา 1) การฝึกอบรมกับสาขาวิชาหรือวิชาที่สอนอื่น ๆ 2) การบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง พร้อมทั้งการประเมินผล โดย การประเมินความพึงพอใจในมีส่วนร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นปฏิบัติกิจกรรม และทำแบบทดสอบหลังการอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ได้แก่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การบริหารทรัพยากรดิจิทัล และการสื่อสารดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง การสอนบูรณาการดิจิทัล และการประยุกต์ใช้ดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การประยุกต์ใช้ดิจิทัล (PNI_{modified} = 0.32) การสื่อสารดิจิทัล (PNI_{modified} = 0.31) การบริหารทรัพยากรดิจิทัล (PNI_{modified} = 0.28) และการสอนบูรณาการดิจิทัล (PNI_{modified} = 0.25) ตามลำดับ ผลการวิจัยเช่นนี้เป็นเพราะ ครูยังไม่ได้รับการสร้างความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีของยุคปัจจุบัน เน้นผู้เรียนให้มีความเป็นผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งครูเองต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมและสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่า และหลากหลายสำหรับสร้างบทเรียน นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2563) ได้มีการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เกิดภาวะผู้นำดิจิทัลของครูโดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ แต่ทั้งนี้ก็ยังต้องมีการพัฒนาครูผู้สอนตามยุคสมัย เป็นครูยุคดิจิทัลที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะ มีคุณธรรมให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี จันทร์เต็ม (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาครู ในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวฤทธิ์ ผลจันทร์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 อยู่ในระดับมากที่สุด

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา พบว่า โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและมีจรรยาบรรณ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการเข้าใจดิจิทัล ที่ทำให้เกิดความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ความเข้าใจสารสนเทศและสามารถประเมินสื่อดิจิทัล รวมทั้งสามารถผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือดิจิทัล โดยมีความเข้าใจดิจิทัลขั้นพื้นฐานและขั้นสูง โดยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับ ทักษะการรู้สื่อ การรู้เทคโนโลยี การรู้สารสนเทศ การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น การรู้การสื่อสาร และการรู้สังคม โดยความเข้าใจดิจิทัลครอบคลุมมากกว่า ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ จริยธรรม ทศนคติ สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทรรัตน์ ฤทธิ์บำรุง (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำครู การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และมีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู ตามลำดับพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวฤทธิ์ ผลจันทร์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ด้านคุณสมบัติทางความรู้ โดยตัวชี้วัดที่มีลำดับตามความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ตัวชี้วัดที่มีลำดับตามความต้องการจำเป็นรองลงมาคือ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ และตัวชี้วัดที่มีลำดับตามความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ การสอนที่มีประสิทธิผล

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา มี 4 Module ประกอบด้วย Module 1 การบริหารทรัพยากรดิจิทัล Module 2 การสอนบูรณาการดิจิทัล Module 3 การประยุกต์ใช้ดิจิทัล และ Module 4 การสื่อสารดิจิทัล 4) กิจกรรมพัฒนา ตามกรอบ 70 : 20 : 10 ประกอบด้วย การศึกษาเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง 5) การวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม การประเมินความสามารถในความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสอน การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ตรวจสอบยืนยันโปรแกรม

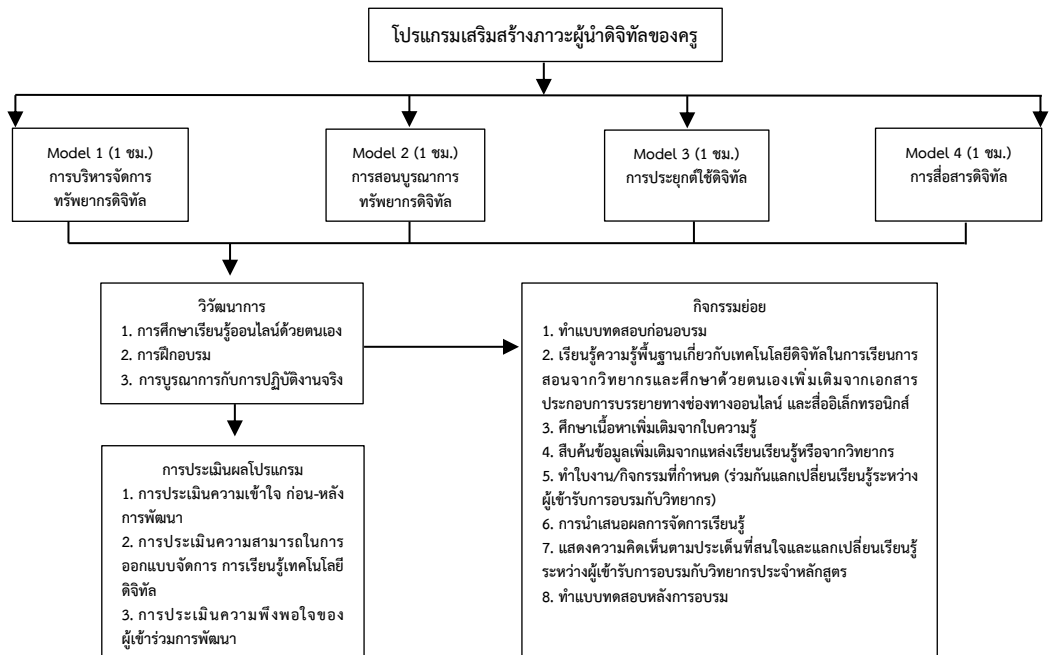
โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ใช้โปรแกรม ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เป็นเพราะรูปแบบวิธีการพัฒนาครูของโปรแกรม สอดคล้องกับแนวคิดของ พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (2561) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาครูควรเป็นรูปแบบการพัฒนาแบบผสมผสานกันระหว่าง การพัฒนาแบบนอกเวลาปฏิบัติงาน และการพัฒนาแบบในเวลาปฏิบัติงาน ซึ่งวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูของโปรแกรมมีหลักการพัฒนาคูตามกรอบ 70 : 20 : 10 สอดคล้องกับแนวคิดของ Morgan (1996) ประกอบไปด้วย ร้อยละ 70 ด้วยวิธีการการบูรณาการกับปฏิบัติงานจริง ร้อยละ 20 ด้วยวิธีการพัฒนาด้วยตนเองผ่านเครือข่ายออนไลน์ และ ร้อยละ 10 ด้วยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ โปรแกรมประกอบด้วยองค์ประกอบการสร้างโปรแกรม และการพัฒนาโปรแกรมที่ถูกต้อง สมบูรณ์ ปฏิบัติได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโปรแกรม โดยอาศัยหลักการการพัฒนาโปรแกรมของ Barr & Keating (1990) 4 ขั้นตอน เริ่มต้นด้วยขั้นตอนที่ 1 ขั้นการ ประเมินซึ่งเป็นการประเมินความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวางแผนด้วยการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และการประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินหลังการปฏิบัติ ซึ่งเห็นได้ว่า โปรแกรมที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับ แนวคิดในการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาองค์ประกอบของโปรแกรมและขอบข่าย เนื้อหาของโปรแกรมตามแนวคิดของ Boone (1992); Caffarella (2002); อารัง บัวศรี (2542); สมิตรา พงศธร (2550) นำมาสังเคราะห์ ส่วนประกอบของโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของครูได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการจัดการเรียนรู้ 4) วิธีพัฒนา 5) การประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้มีการวางแผนไว้อย่างเป็นระบบ มีการออกแบบองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายภายใต้บริบทของการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในโปรแกรม อีกทั้งโปรแกรมภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา นี้ได้มีการตรวจสอบยืนยันโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่านและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ใช้โปรแกรมอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี จันทร์เต็ม (2561) พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีดำเนินการ 5) เทคนิคและเครื่องมือ และ 6) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2561) และ พัฒนาโปรแกรมเสริม สร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24

โดยโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล โดยรวมของโปรแกรมพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ คือ โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา เพื่อพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ มีความเข้าใจ และความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการนำไปออกแบบการจัดการเรียนรู้และประยุกต์ในการทำงานได้ นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงาน การจัดกิจกรรม และการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่โครงการกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของครูในการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลที่ชัดเจน กำหนดเกณฑ์มาตรฐานให้ครูทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาตามโปรแกรมนี้ และกำหนดเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรมีการจัดระบบการ

กำกับติดตามและประเมินผลเป็นระยะที่ต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI) ที่มีความต้องการจำเป็นสูง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สถานศึกษา ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้ดิจิทัลในการทำงาน สนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่ครู จัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี เป็นระยะและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการ จัดกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนได้เกิดความตระหนักในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบันกับการนำไปใช้ในการทำงาน โดยพัฒนาตนเองผ่านระบบออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในวิธีการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกโปรแกรมหรือหลักสูตรการอบรม เพื่อพัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะครูผู้นำ เพื่อให้สถานศึกษาได้มีรูปแบบและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป
2. ควรมีการวิจัยติดตามการนำไปใช้โปรแกรมไปใช้ในการเสริมสร้างภาวะครูผู้นำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จิณฉัตร ปะโคทัง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทวี จันทร์เต็ม. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เทวฤทธิ์ ผลจันทร์. (2564). *โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบ และการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.

- นันทรัตน์ ฤทธิ์บำรุง. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 10(2), 1630-1642.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2561). การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พัชรารณณ์ ดวงชื่น. (2561). ผู้นำองค์กรในโลก VUCA. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 24(3), 450-458.
- เยาวลักษณ์ จิตต์วโรดม. (2560). บทบาทและทักษะหลักของภาวะผู้นำในสังคมยุคดิจิทัล Role and Key Skills of Digital Society Leadership. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 9(2), 81-91.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล = *School Management in Digital*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตรา พงศธร. (2550). สรุปเรื่องของหลักสูตร. *วารสารสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย*, 7(9), 15-23.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2560). *แผนการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561-2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). *กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. สืบค้น 21 ตุลาคม 2565, จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/2928-4
- Barr, D., et al. (2011). Computational Thinking: A Digital Age Skill For Everyone. *Learning and Leading with Technology*, 38(6), 20-23.
- Boone, E.J. (1992). *Developing Programs in Adult Education*. Illinois: wave land Press, Inc.
- Caffarella, R. (2002). *Planning Programs for Adult Learners*. (2nd ed). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Kaganer, E., et al. (2014). *The 5 keys to a Digital Mindset*. Retrieved March 3, 2021, from <http://www.forbes.com/sites/iese/2014/03/11/the-5-keys>

Morgan, D.L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. Sage Publications, Thousand Oaks.

**รูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา
สู่มาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์***
**QUALITY MANGEMENT SYSTEM FOR WORLD - CLASS STANDARD PRIMARY
SCHOOL IN BURIRAM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE**

สังวาลย์ งามนวล, ศิราณี จุฑาปะมา, สมศักดิ์ จีวัฒนา
Sangwan Ngamnual, Siranee Chutopama, Somsak Jeewattana
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University
Corresponding Author Email: 590427090008@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพ พัฒนา และประเมิน การวิจัยมี 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารคุณภาพของโรงเรียน มีกลุ่มตัวอย่าง 5 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 142 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามข้อมูล 2. การพัฒนารูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย 1) ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 12 คน 2) ศึกษานิเทศก์จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 3. การประเมินรูปแบบ ผู้ประเมินได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน 2) ผู้ประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการพัฒนารูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียน ประถมศึกษาพบว่าต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้านคือ 1) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ประกอบด้วย เป็นเลิศ วิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ประกอบด้วย คุณภาพวิชาการ คุณภาพของครู การวิจัยและพัฒนา 3) บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน ระบบการบริหารจัดการ ปัจจัยพื้นฐาน เครือข่าย ร่วมพัฒนา 3. ผลการประเมินรูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในด้านความ ถูกต้องและเหมาะสมและด้านความเป็นได้และมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ระบบการบริหารคุณภาพ; โรงเรียนประถมศึกษา; มาตรฐานสากล

Abstract

Objectives of this research were: 1. The overall condition of the quality management system model of primary schools is at a high level. 2. The results of developing the model of quality management system of primary schools found that it is necessary to develop all 3 aspects: 1) was to study. The sample groups were 5 school: Informants were 142 administrators and teacher. The research instrument was questionnaire. Phase 2) was to develop the model which were divided two parts: Part 1 was conducted by implementing a semi – structured interview with 12 directors in Buriram primary education service area office. Part 2 was conducted by implementing a semi - structured interview with 5 study supervision. Phase 3) The model of an effective academic administration of educational extension schools under Buriram Primary Educational Service Area Offices was evaluated by evaluators which consisted of seven experts and five expert. The research instrument was questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage mean and standard deviation.

The research findings were as follows: 1. It was to study the quality management system status of world-class standard primary school in Buriram primary education service area office. 2. The model of quality management system status of world-class standard primary school. The scope of academic work that needed development, totally 3 aspects, namely 1) student characteristics, consisting of academic excellence; Communicate at least 2 languages, advanced in thought creative production share responsibility for the global society 2) teaching and learning management is comparable to international standards, consisting of academic quality, teacher quality, research and development; 3) management with a quality system consisting of school administrators management system fundamentals co-development network 3. The results of the model assessment are consistent with the empirical data. In terms of accuracy and appropriateness and in terms of feasibility and usefulness were at the highest level.

Keywords: Quality Management System; Primary Schools; World-class Standard School

บทนำ

การพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ที่จะทำให้เกิดคุณภาพต่อการจัดการเรียนรู้อันจะส่งผลต่อนักเรียนโดยตรงที่เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา จึงได้มีการส่งเสริมระบบบริหารจัดการซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นระบบที่พัฒนาองค์การให้มีผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศโดยใช้แนวทางการดำเนินการตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงานบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้พัฒนามาจากเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) ของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) ที่มีพื้นฐานทางด้านเทคนิคและกระบวนการการตัดสินใจรางวัลเช่นเดียวกับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือ The Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) ซึ่งเป็นต้นแบบรางวัลแห่งชาติที่หลายประเทศทั่วโลก ได้นำไปประยุกต์ใช้ในประเทศของตน เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สิงคโปร์มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทั้งนี้รางวัล OBECQA ซึ่งมีความเกี่ยวข้องในด้านการศึกษาแล้วยังได้มีการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในองค์กรด้วย (เพชรจันทร์ ภูทะวัง และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2566) โดยการกำหนดกรอบการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ เพื่อช่วยทำความเข้าใจและปรับใช้ในวงการศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนโดยยึดหลักการดำเนินการเชิงระบบ ในการช่วยให้โรงเรียนได้สร้างการเปลี่ยนแปลง อย่างเป็นระบบทั้งนี้เพื่อผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศในการจัดการศึกษา (สุธาสิณี วิทยาภรณ์, 2545)

โรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาเป็นมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าสากลโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนมีศักยภาพเป็นพลโลกโดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า 1) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก เป็นเลิศทางวิชาการ สื่อสารสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) จัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมที่มีความเป็นสากล 3) ยกย่องการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) ทั้งนี้ในช่วงเริ่มต้นมีโรงเรียนมาตรฐานสากลจำนวน 500 โรงเรียน เป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 119 โรงเรียน ปัจจุบันมีการเพิ่มเติมโรงเรียนมาตรฐานสากล รุ่นที่ 2 อีกจำนวน 150 โรงเรียนเป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 84 โรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากลนั้นจะมุ่งพัฒนาใน 5 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล การพัฒนาสาระวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์โดยใช้ภาษาอังกฤษ การพัฒนาครูผู้สอนในสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่สอง ครูผู้สอนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียน การสอน พัฒนาผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับสำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ

การจัดทำแผนกลยุทธ์โรงเรียนมาตรฐานสากล (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร, 2552) การขับเคลื่อนกลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การบริหารจัดการระบบคุณภาพการสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาและการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน และการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นที่คาดหวังของสังคมที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและบูรณาการการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ (พัฒน์ มาศนิยม และเด่น ชะเนติย์ง, 2560)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาและความสำคัญเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนารูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ โดยอิงแนวทางการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) มาประยุกต์ในการพัฒนาขีดความสามารถด้าน การบริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่ความเป็นมาตรฐานสากลให้บรรลุเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
3. เพื่อประเมินรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ มีขอบเขตด้านเนื้อหาทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน
- 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล
- 3) ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ

โดยผู้วิจัยอ้างอิงตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

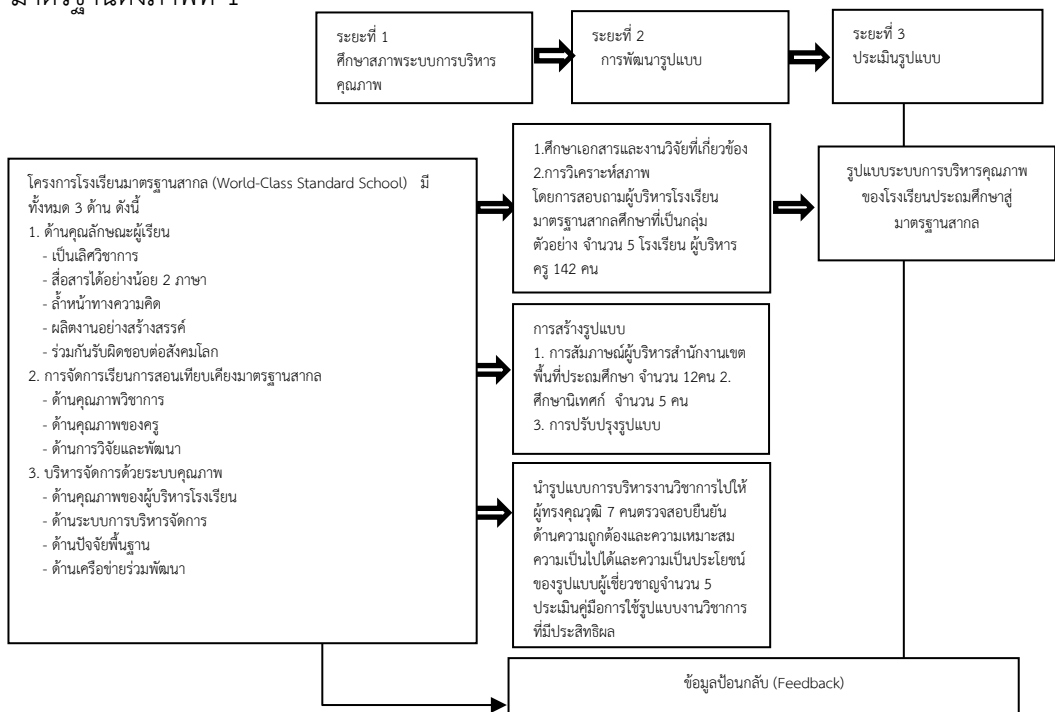
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 142

คน สถิติใช้ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ ดำเนินการโดย 1) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1-4 จำนวน 4 คน 2) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1-4 จำนวน 8 คน 3) ศึกษานิเทศก์ด้านการจัดการศึกษาโรงเรียน มาตรฐานสากล จำนวน 5 คนโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่ มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ โดยกลุ่มผู้ประเมินได้มา โดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถามความคิดเห็นความถูกต้องและเหมาะสมของรูปแบบ 2) กลุ่มผู้ประเมิน คู่มือการใช้รูปแบบ ด้านความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถามความเป็นไปได้และมีประโยชน์เพื่อประเมินเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ รองลงมา ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะผู้เรียน

2. การพัฒนารูปแบบโดยการนำผลการวิเคราะห์สภาพจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนารูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล พบว่ารูปแบบที่ได้ตามขอบข่ายงานวิชาการที่ต้องพัฒนา มี 3 ด้านคือ 1) ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน ระบบการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐาน เครือข่ายร่วมพัฒนา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ประกอบด้วย คุณภาพวิชาการ คุณภาพของครู การวิจัยและพัฒนา 3) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ประกอบด้วย เป็นเลิศวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

3. ผลการประเมินรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน รองลงมาคือ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการบริหารจัดการ และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เครือข่ายร่วมพัฒนา ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภภาพ ทะโพนชัย (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องสภาพความพร้อมด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เพื่อรองรับการเข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาภาคกลางบุรี เขต 2 พบว่า 1) ด้านคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อรองรับการเข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสูงสุด 2) ด้านระบบบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพด้านมุ่งเน้นบุคลากรอยู่ในระดับมาก โดยมีการพัฒนาครูให้สามารถแสดงศักยภาพของ

ตนเองอย่างเต็มที่สูงที่สุด 3) ด้านปัจจัยพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่ทันสมัย และเพียงพอที่ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลอยู่ในระดับมาก โดยมีห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้สูงที่สุด 4) ด้านเครือข่ายร่วมพัฒนาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสนับสนุนให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอกเพื่อเตรียมความพร้อม สู่โรงเรียนมาตรฐานสากล อยู่ในระดับมาก โดยการเข้าร่วมการประชุม สัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และเข้าร่วมอบรมพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ สูงที่สุด

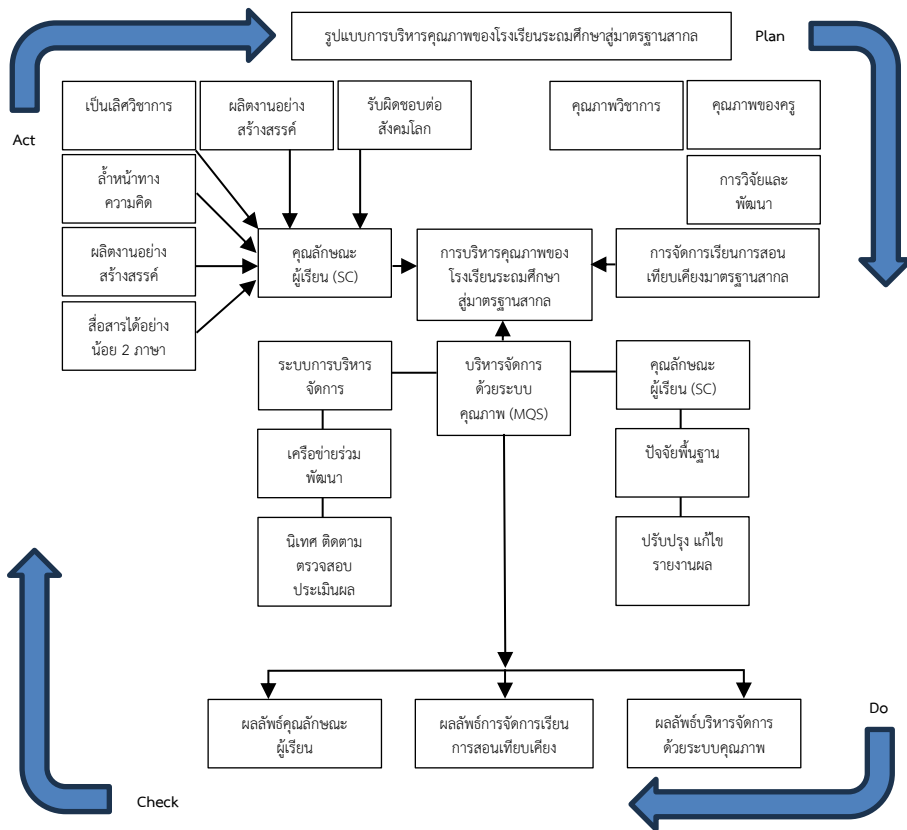
2. ผลการพัฒนารูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณภาพวิชาการ รองลงมาคือ การวิจัยและพัฒนา และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ คุณภาพของครู ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ingrid (2001) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเตรียมการของโรงเรียนเพื่อก้าวเข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย บูรณาการภาษาต่างประเทศมาใช้ในการสื่อสารในชั้นเรียน ควรจัดอบรมครูเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนการสอนเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถดำเนินการได้ตรงตามหลักสูตร สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมาพร ลีภัยรัตน์ (2560) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1. การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษาได้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การพัฒนาบุคลากร 3) การสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนา 4) การสร้างทีมงานในการพัฒนานักเรียน 5) การควบคุมคุณภาพ 6) คุณภาพนักเรียน 7) การนำนโยบายคุณภาพสู่การปฏิบัติ และ 8) การบริหารจัดการ 2. รูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วยแนวคิด หลักการ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย องค์ประกอบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล และกระบวนการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนที่ 3 เจาะใจความสำเร็จ 3. การประเมินรูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา มีความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน รองลงมาคือ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการบริหารจัดการและที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เครือข่ายร่วมพัฒนา ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาพร ลีภัยรัตน์ (2560) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1. การวิเคราะห์

องค์ประกอบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษาได้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การพัฒนาบุคลากร 3) การสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนา 4) การสร้างทีมงานในการพัฒนานักเรียน 5) การควบคุมคุณภาพ 6) คุณภาพนักเรียน 7) การนำนโยบายคุณภาพสู่การปฏิบัติ และ 8) การบริหารจัดการ 2. รูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย แนวคิด หลักการ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย องค์ประกอบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล และกระบวนการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ 3. การประเมินรูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา มีความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ จะต้องดำเนินงานในขอบข่ายงานทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ประกอบด้วย เป็นเลิศวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ประกอบด้วย คุณภาพวิชาการ คุณภาพของครู การวิจัยและพัฒนา 3) บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน ระบบการบริหารจัดการ ปัจจัยพื้นฐาน เครือข่ายร่วมพัฒนา จึงสรุปเป็นรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ สรุปเป็นแผนภูมิแนวปฏิบัติดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พัฒนาระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ฯ ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถด้าน ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และความสามารถในการสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา เนื่องจากเป็นด้านที่มีคะแนนต่ำที่สุดจากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ฯ ด้านคุณลักษณะผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พัฒนาระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ฯ ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพของครู เนื่องจากเป็นด้านที่มีคะแนนต่ำที่สุดจาก

ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียน ประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานด้านอื่น ๆ หรืออาจมีการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างการพัฒนากระบวนการบริหารคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสู่มาตรฐานสากล กับการพัฒนาระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่มาตรฐานสากลใช้กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการบริหารจัดการงานด้วยตามรูปแบบการนี้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. (2552). *การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- พัฒน์ มาณินยม และเด่น ชะเนตยั้ง. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2 ฉบับพิเศษ), 809-822.
- เพชรจันทร์ ภูทะวัง และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2566). ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 103-115.
- สมาพร ลีภัยรัตน์. (2560). *รูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา* (ดุขฎิณีพนธ์ครุศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.
- _____. (2555). *เอกสารสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล : การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2556). *แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพ TQA*. กรุงเทพฯ: ชุมชนุมนุสทรณั การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สุธาสิณี วิทยาภรณ์. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนกับผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำ นักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม (ดุขฎีนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- โสภาพร ทะโพนชัย. (2555). สภาพความพร้อมด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อรองรับการเข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 7(1), 626-640.
- Ingrid, P. (2001). *Research Consultant: German Language Education Culture and History*. Washington: Washington District of Columbia.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของ
ไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น*
A SCHOOL ADMINISTRATIVE MODEL FOR LEARNING MANAGEMENT DURING
THE COVID-19 OUTBREAK IN SCHOOLS UNDER THE DEPARTMENT OF LOCAL
ADMINISTRATION

ชูชาติ เทียงธรรม, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, สุदारัตน์ สารสว่าง, วารุณี ลัภนโชคดี
Chuchart Thiengham, Prompilai Buasuwan, Sudarat Samsawang, Warunee Lapanachokdee
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
Corresponding Author Email: Chuchart.T@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2. เพื่อสร้างและประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างตอนที่ 1 คือสถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 260 โรงเรียน ตอนที่ 2 สันทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม แบบสอบถามทั้งสองตอน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีปัญหาในเรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้ผ่านช่องทาง Social media มากที่สุด และมีความต้องการความช่วยเหลือเรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้ผ่านช่องทาง Social media มากที่สุด 2) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่สร้างขึ้นประกอบด้วยภารกิจหลัก 2 ด้าน 12 ประการ และ ภารกิจสนับสนุน 3 ด้าน 15 ประการ มีผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้; ไวรัสโคโรนา (COVID-19); กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

---

*Received March 15, 2022; Revised March 30, 2022; Accepted March 30, 2022

Abstract

This research article were aimed to study: 1.The condition, problems, needs and operations of learning management that arose during the COVID-19 outbreak in schools under the Department of Local Administration. 2) Create and assess the appropriateness and feasibility of a learning management that arose during the COVID-19 outbreak in schools under the Department of Local Administration model. The 1st step used sample group consisted of 260 schools under the Department of Local Administration. The research instrument used were a questionnaire. The 2nd step to assess the suitability and feasibility of the model in focus group discussions from 9 experts. The research instrument for both steps used was a questionnaire with IOC between 0.60 - 1.00, 0.98 and 0.95 reliability in order and discrimination between 0.40 - 1.00.

The results showed 1. The educational institutions had the most problems in using learning media through social media channels at a maximum. And there was a need for assistance in using learning materials through social media channels at a maximum. 2. The results of a school administrative model for learning management during the COVID-19 outbreak in schools under the department of local administration model were defined with 2 main missions, 12 sub-missions and 3 supporting missions, 15 sub-missions, which had the results of assessing the appropriateness and feasibility at the highest level.

Keywords: Quality Management System; Primary Schools; World-class Standard School

บทนำ

การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เด็กนักเรียนจำนวนกว่า 1.57 พันล้านคน จากกว่า 188 ประเทศ หรือคิดเป็น 91.3% ของผู้เรียนจากทั่วโลกจำต้องยุติการศึกษาในโรงเรียนไว้ชั่วคราว และหันไปสู่ออกศึกษาในห้องเรียนในรูปแบบต่าง ๆ องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ได้ให้การสนับสนุนประเทศต่าง ๆ ในความพยายามที่จะลดผลกระทบจากการปิดโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงและด้อยโอกาส ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการศึกษาต่อเนื่องสำหรับทุกคน ผ่านการเรียนรู้ทางไกลซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบัน (UNESCO, 2020) นอกจากนี้ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือ OECD (2020) ได้วิเคราะห์เรื่องความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา รวมถึงผลลัพธ์ของการเรียนรู้แบบ

ออนไลน์ พบว่า การเรียนรู้ที่เป็นที่นิยมของสถานศึกษาในยุค COVID-19 คือการเรียนผ่านระบบออนไลน์ แต่ก็มีปัญหาในบางมิติ ในด้านของความเหลื่อมล้ำดิจิทัล (digital divide) ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ทักษะความรู้ของครูและผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุน

จากสถานการณ์ดังกล่าว เป็นเหตุให้การศึกษาของโลกจึงตกอยู่ในภาวะวิกฤตซ้ำซ้อน เกิดผลกระทบอย่างรุนแรง แก่เด็กและเยาวชนทั้งโลก ส่งผลกระทบทางตรงต่อทุนมนุษย์และการชะงักงันของภาคเศรษฐกิจของโลกในระยะยาว (The world bank, 2020) อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทยอย่างมาก รวมถึงสถานศึกษาที่สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การวัดประเมินผล ทำได้ยากลำบากขึ้น การวางแผนของการจัดการด้านสุขภาพและความปลอดภัยเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างรัดกุมและควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน (Bayham & Fenichel, 2020) เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2609 โดยสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน มี 1,722 แห่ง ต่างมีการปรับวิธีการบริหารสถานศึกษาที่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการปรับหลักสูตร ปรับวิธีการสอน ปรับการวัดประเมินผล เพื่อให้การบริหารจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับภาวะวิกฤตในปัจจุบัน เกิดการคิดค้นและพัฒนารูปแบบและระบบการเรียนรู้ที่อาจกลายเป็นความปกติใหม่ (New Normal) ทางการศึกษา เมื่อไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในสภาวะปกติได้

หากพิจารณาการจัดการเรียนรู้ในช่วงวิกฤตดังกล่าวนี้ พบว่าผลกระทบของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น สิริพร อินทสนธิ (2563) ได้สรุปไว้ว่า การระบาดของโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีการปรับตัวจากการเรียนการสอนจากการเรียนในห้องเรียน มาเป็นการสอนออนไลน์ ซึ่งมีการเลือกใช้โปรแกรมในการเรียนออนไลน์ที่มีข้อดีข้อจำกัดแตกต่างกันไป เช่นความพร้อมของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ของผู้เรียน ความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ตทั้งของผู้สอนและผู้เรียนอาจเกิดปัญหาได้ในระหว่างเรียน อย่างไรก็ตามกระบวนการเรียนการสอนออนไลน์สามารถเป็นทางเลือกที่ดีที่จะแก้ไขปัญหาการเรียนที่ยังอยู่ในสถานการณ์นี้ และเหมาะสมกับรายวิชาที่เป็นเนื้อหาปฏิบัติผ่านทางคอมพิวเตอร์ ส่วนสรวิญญา มารศรี และประยูร แสงใส (2563) กล่าวว่าแม้แต่ครูที่สอนสังคมศึกษา ยังต้องมีการปรับเทคนิคช่องทางการสอนใหม่ โดยใช้วิธีการสอนทางเลือกเพื่อให้เข้ากับยุคสถานการณ์โควิด-19 เพื่อให้ผู้เรียนยังได้รับความรู้ แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อตกลงในการดูแลตนเองและสังคมในแบบใหม่ ยอมรับในความเปลี่ยนแปลง ความแตกต่างจากเดิม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลกได้สืบไป ดังนั้นปัญหาและความต้องการแนวทางที่

เหมาะสมในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ จึงยังเป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการร่วมกัน

ด้วยเหตุที่สถานการณ์ผู้ติดเชื้อ COVID-19 ทั่วโลกยังไม่ดีขึ้น ในปีพุทธศักราช 2564 ประเทศไทยก็มีการระบาดครั้งใหญ่และมีผู้สูญเสียจำนวนมาก เป็นเหตุให้ภาคการศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาและแนวทางในการจัดการศึกษา เช่น ในปีการศึกษา 2563 ใช้การเรียนการสอนแบบ On-Site ผสมกับ Online และใช้การเรียนแบบ Online เป็นหลัก ในปีการศึกษา 2564 และมีการเลื่อนเวลาเปิดภาคเรียนในเดือนมิถุนายน แทนการเปิดภาคเรียนในเดือนพฤษภาคมเหมือนที่เคยเป็นมา ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของการศึกษาไทย ที่การจัดการศึกษาทุกระบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคลากรและผู้เรียนอย่างเข้ม และโรงเรียนต่าง ๆ สามารถดำเนินการจัดการศึกษาตามคู่มือการจัดการโรงเรียนรับมือโควิด-19 ที่รัฐบาลกำหนดขึ้นมา แต่เนื้อหาในคู่มือประกอบไปด้วย ความรู้ทั่วไปของโรคโควิด-19 ข้อปฏิบัติด้านสุขอนามัย สิ่งแวดล้อม และสังคม ที่เกี่ยวข้องกับระยะเตรียมการก่อนเปิดเรียนและวันเปิดภาคเรียน สุขอนามัยภายในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในช่วงเวลาที่ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามปกติว่าจะมีรูปแบบบริหารจัดการเรียนรู้อย่างไรทั้งก่อนการระบาด ระหว่างการระบาด และหลังการระบาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในครั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นทางเลือกในการบริหารการจัดการเรียนรู้ในสภาวะไม่ปกติ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างและประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ (R&D)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

เลือกกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 15 จากประชากร 1,722 โรงเรียน ที่สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มโรงเรียนที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 29 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่สังกัดเทศบาล จำนวน 178 โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 53 โรงเรียน รวมเป็น 260 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น และจัดสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของหน่วยงานระดับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ขนาดใหญ่ 1 คน ขนาดกลาง 1 คน อาจารย์ด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัญหาในการบริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 สภาพความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษา และตอนที่ 4 สภาพการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) ไปให้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ผลของการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการดำเนินการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในปัจจุบัน ทั้ง 4 ช่วง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยการพรรณาน้ำหนักและเรียงความถี่

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 260 โรงเรียน (ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตอบ) โดยผู้ตอบคำถามเป็นหญิงและชายใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 50.38 และ 49.62 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุ 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.31 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุดพบว่าส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 78.85 จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.08 ส่วนประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.08 ในด้านจำนวนนักเรียนในสถานศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 360 - 1,079 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.85 และส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 68.46

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา พบว่า สถานศึกษามีปัญหาในการช่วยเหลือเรื่องการใช้อีเมล การเรียนรู้ผ่านช่องทาง Social media หรือระบบทางไกลอื่น ๆ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.29, S.D. = 1.17) อยู่ในระดับปานกลาง และสถานศึกษามีปัญหาด้านการกำหนดให้นักเรียน ครู และผู้เข้ามาในสถานศึกษาทุกคน สวมหน้ากากอนามัย และปัญหาด้านการจัดเตรียมจุดล้างมือด้วยสบู่ เจลหรือสเปรย์แอลกอฮอล์เพื่อใช้ในสถานศึกษาน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 1.96, S.D. = 1.07 และ ($\bar{X}$ = 1.96, S.D. = 1.02 ตามลำดับ) อยู่ในระดับน้อย

1.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา พบว่า สถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการขอความช่วยเหลือเรื่องการใช้อีเมล การเรียนรู้ผ่านช่องทาง social media หรือระบบทางไกลอื่น ๆ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 1.17) อยู่ในระดับมาก และสถานศึกษามีความต้องการสถานที่ หรือห้องพยาบาล หรือพื้นที่สำหรับแยกผู้มีโอกาสเสี่ยงทางระบบทางเดินหายใจน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = 1.34) อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ช่วงก่อนการระบาด พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานด้านมีการกำหนดมาตรการเปิด-ปิดโรงเรียนให้สอดคล้อง และยืดหยุ่นตามความรุนแรงของการระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในแต่ละรอบ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.75) อยู่ในระดับมาก และสถานศึกษามีการจัดเตรียมอุปกรณ์ให้แก่แก่นักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะเสียโอกาสจากการเรียนทางไกลน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 1.03) อยู่ในระดับมาก

1.4 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการ

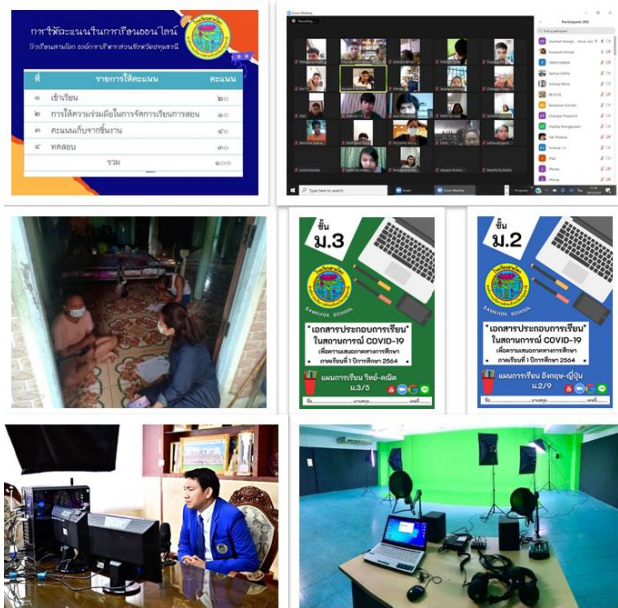
ปกครองท้องถิ่น ในช่วงระหว่างการระบาด พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานด้านสร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากร เกิดการรับรู้ เข้าใจ แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการเรียนการสอนในภาวะการระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.40 , S.D. = 0.80) อยู่ในระดับมาก และสถานศึกษาให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีการประเมินตนเองและการประเมินเพื่อน เพื่อประโยชน์ในการช่วยฝึกทักษะการสะท้อนคิดน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.37, S.D. = 1.09) อยู่ในระดับปานกลาง

1.5 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ช่วงหลังการระบาด พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานด้านการเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้และครูผู้สอนมีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถปรับเปลี่ยน มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.02 , S.D. = 0.82 และ $\bar{X}$ = 4.02 , S.D. = 0.85 ตามลำดับ) อยู่ในระดับมากและสถานศึกษามีการให้นักเรียนมีการประเมินตนเองและการประเมินเพื่อนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดทักษะการสะท้อนคิด และร่วมกันพัฒนาน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.37, S.D. = 1.05) อยู่ในระดับปานกลาง

1.6. ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในช่วงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นปกติใหม่ที่เกิดการพัฒนาขึ้นหลังการระบาด (New normal education form) พบว่า สถานศึกษามีการใช้ข้อมูลและเสียงสะท้อนของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จากทุกระดับ ทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ในการร่วมพัฒนาการจัดการศึกษา มากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.90 , S.D. = 0.95) อยู่ในระดับมากและสถานศึกษาและต้นสังกัดมีแพลตฟอร์มสนับสนุนเพื่อการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน น้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.26, S.D. = 1.07) อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นภายหลังการทดลองใช้ ทั้งภารกิจหลัก 2 ด้าน จำนวน 12 ประการ และภารกิจสนับสนุน 3 ด้าน จำนวน 15 ประการ พบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ ทุกข้อ $\geq$ 4.50)

ภาพที่ 1 ภาพประกอบบางส่วนของภารกิจหลักที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบ

ภาพที่ 2 ภาพประกอบบางส่วนของภารกิจสนับสนุนที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษา เพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัด กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่าสถานศึกษาแต่ละแห่งมีการประสบปัญหาในระดับมาก น้อยต่างกัน สถานศึกษาที่มีความพร้อมจะสามารถรับมือและตอบสนองต่อปัญหาได้รวดเร็วกว่า แต่เมื่อระยะเวลาของการระบาดยาวนานขึ้น สถานศึกษาเริ่มมีการปรับตัวและรับมือได้ดีขึ้น

เรื่อย ๆ โดยเฉพาะความพร้อมด้านสถานที่และการบริการ ส่วนการจัดการเรียนรู้ก็มีการพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบการสอนของครูแบบผสมผสาน สอดคล้องกับ จิราภานต์ อ่อนชาผิว และสุชาดา นันทะไชย (2564) ที่ศึกษาปัญหาปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนวัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดจาก งบประมาณที่ไม่ให้สถานศึกษายังไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่แท้จริง รวมถึงปัญหาของผู้ปกครองที่ยังไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ทั้งผู้บริหารและครูมีความต้องการที่จะปรับปรุง มาตรฐานการจัดการเรียนการสอนเพื่อรองรับสถานการณ์โควิด 19 ในอนาคต โดยเน้นการสร้างทักษะ การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา การปฏิบัติ และจำกัดจำนวนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินผลด้วยวิธีอื่นแทนการทดสอบ เช่น การมอบหมายงาน การทำรายงาน หรือการทำข้อสอบนอกห้องสอบ เป็นต้น ส่วนผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในช่วงต่างๆ ของการระบาดพบว่าผู้เรียนมีการปรับตัวสอดคล้องกับทิศทางการปรับตัวของโรงเรียน มีความคุ้นเคยกับการเรียนออนไลน์มากขึ้น แต่ยังปรับตัวได้แตกต่างกันตามช่วงวัย สอดคล้องกับ กรรณิการ์ แสนสุภา และคณะ (2563) ที่สรุปว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีการปรับตัวในสถานการณ์โควิด-19 โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 อยู่ในระดับมากและเมื่อเปรียบเทียบเพศ พบว่า เพศชายและหญิงมีการปรับตัวโดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการปรับตัวระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ พบว่า นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีแตกต่างกันมีการปรับตัวด้านการเรียน และด้านอารมณ์แตกต่างกัน

2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ภารกิจหลัก และ 3 ภารกิจสนับสนุน จำนวน 27 ประการนั้น เกิดจากผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ รวมถึงการประยุกต์แนวทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตามกรอบ 6 มิติ 44 ข้อ ร่วมกับคู่มือการจัดการโรงเรียนรับมือโควิด-19 ที่รัฐบาลกำหนดขึ้น ผ่านการดำเนินงานของ 4 กลุ่มงาน แต่เพิ่มความเข้มข้นในการแก้ปัญหาและสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อรักษาคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ให้เกิดคุณภาพสูงสุด โดยกำหนดภารกิจให้ทุกคนในองค์กรตระหนักและให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับ Viner et al. (2020) ที่กล่าวว่า แม้การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนท่ามกลางวิกฤตเป็นเรื่องยาก และเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจไม่มีข้อมูลพื้นฐาน หรือประสบการณ์ แต่การกำหนดทิศทางที่เหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับหลักสูตรสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ และผู้ปกครอง เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการรักษาและต่อยอดคุณภาพของ

การจัดการเรียนรู้ ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบที่แสดงออกมาในระดับมากจากการวิจัยนี้ สามารถสะท้อนความต้องการรูปแบบในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน และมีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ทั้งในสภาวะวิกฤตและในระยะยาวต่อไป อย่างไรก็ตามหากเทียบกับประเทศสิงคโปร์ ที่มีการตัดสินใจปิดโรงเรียนให้น้อยที่สุด เมื่อพิจารณาในแง่ผลประโยชน์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งมีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่าการปิดโรงเรียนส่งผลกระทบต่อปริมาณการเรียนรู้ที่น้อยต่อการควบคุมการแพร่เชื้อ แต่กลับเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองและรัฐสูงกว่าการเปิดเรียนตามปกติ ดังนั้น โรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนแบบมีมาตรการด้านความปลอดภัยที่เหมาะสมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด โดยเฉพาะผู้เรียนจะมีความสุขและมีความรู้ที่ได้จากการเรียนที่โรงเรียนมากกว่า แต่โรงเรียนต้องมีแผนการที่เหมาะสมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รองรับการสร้างสวัสดิภาพและความปลอดภัย ควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สูงขึ้นในภาวะที่ไม่สามารถจัดปกติ จึงจะทำให้สามารถดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kedia, 2021)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาวะวิกฤตจาก COVID-19 ทำให้ระบบการจัดการศึกษามีการปรับตัวอย่างรวดเร็วและเร่งด่วน ผู้วิจัยค้นพบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่สามารถจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในทุกระดับ ทุกสังกัด ในทุกสถานการณ์ เนื่องจากภารกิจหลักตามที่กำหนดไว้ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างเข้มข้น ภายใต้กรอบของภารกิจสนับสนุนที่อำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และสนับสนุนภารกิจหลักให้มีความมั่นคง ยั่งยืน ทำให้การจัดการศึกษาในภาวะไม่ปกตินี้ดำเนินไปได้ แบบปลอดภัยสูงสุดต่อผู้เรียน ดังรูปแบบ (Model) ที่นำเสนอนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจัยที่จะนำรูปแบบนี้ไปใช้ให้ประสบความสำเร็จได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันและสนับสนุนภารกิจทั้ง 27 ประการ ร่วมกับงานอื่น ๆ ใน สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำโรงเรียนในการนำโรงเรียนฝ่าวิกฤตที่เกิดขึ้นนี้ จะต้อง มีความมุ่งมั่น มีความหวัง และมีความเชื่ออย่างมั่นคงที่สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะอะไร จะเกิดขึ้น หรือจะต้องแลกมาด้วยอะไร ถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการใช้อำนาจของ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ เพื่อปกป้องการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ดังนั้นคุณสมบัติของผู้นำที่ต้อง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีความสามารถในการพัฒนาผู้อื่น สามารถจัดการผู้คน การสร้างขีด ความสามารถ ฯลฯ ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติที่ตอบสนองต่อบริบท และมีความสามารถในการ เปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติในการเป็นผู้นำในโรงเรียนเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ไวรัส COVID-19 (Leithwood et al., 2020) สอดคล้องกับ เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ (2564) ที่กล่าวว่าผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ (New normal) มีแนวทางการบริหารใหม่ ๆ เช่น การเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อรองรับที่รักเรียน นักศึกษา ครู และบุคลากร ต้องปรับตัวเข้าสู่การเรียนการสอนแบบ On Site ในมิติใหม่ เพื่อให้หลักสูตรยังคง ดำเนินต่อไปแบบไม่ขาดตอน การบริหารจัดการเรียนการสอนที่จะสามารถเข้าถึงนักเรียนทุกคน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ มีการหารือและวางแผนร่วมกันของ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน เช่น พ่อแม่ นักเรียน นักศึกษา รวมถึงคณะครูในการ เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายจิตใจแก่นักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ไปใช้ในมิติใดก็ ตามแต่ ผลจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งสนับสนุนแนวคิดในการรองรับสถานการณ์วิกฤต ที่ส่งผลต่อการศึกษา อย่างไรก็ตามมิติเรื่องสุขภาพของผู้เรียนและผู้ปฏิบัติงาน ยังเป็นมิติที่สำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิต ที่ไม่อาจจะทดแทนได้ด้วยสิ่งอื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อลดการ สูญเสียทางการเรียนรู้ (Learning loss) ต้องคำนึงถึงพอ ๆ กับความปลอดภัยของผู้เรียน ครู บุคลากร รวมถึงผู้ปกครอง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Wang et al. (2020) ที่แม้จะยังกังวล เกี่ยวกับการกักตัวอยู่ที่บ้านของเด็กและเยาวชนระหว่างการระบาดของโรคอาจส่งผลเสียต่อ สุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็กบ้าง แต่ก็ถูกชดเชยด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนั้นรูปแบบการบริหารสถานศึกษานี้ นอกจากจะใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้ในภาวะวิกฤติ COVID-19 นี้แล้ว ยังสามารถนำไปใช้ในการวางแผนรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนของโลก ปัจจุบันที่อาจจะกระทบการจัดการศึกษาอื่น ๆ ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นต่อไปในยุค VUCA นี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยติดตามคุณภาพเชิงลึก ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการบริหารสถานศึกษา ในเชิงปฏิรูป ภายหลังจากมีการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้นแบบในการบริหาร เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และสร้างนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษารองรับสภาวะวิกฤตอื่นที่อาจเกิดขึ้นได้ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดอื่นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในทุกสถานการณ์

2. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงปฏิรูป ภายหลังจากมีการใช้ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ในภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ระหว่างสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กับสถานศึกษาสังกัดอื่น หรือรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงปฏิรูป ในบริบทที่มีความแตกต่างเชิงพื้นที่ เช่นระหว่างส่วนกลาง กับส่วนภูมิภาค หรือขนาดใหญ่เทียบกับขนาดเล็ก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ แสนสุภา และคณะ. (2563). การปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์โควิด-19. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 83-97.
- จิรากานต์ อ่อนชาผิว และสุชาดา นันทะไชย. (2564). ปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียน วัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 49-66.
- เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ. (2564). การจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal Covid-19 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On Site. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 11(2), 29-45.
- สรินัญญา มารศรี และประยูร แสงใส. 2563. วิธีสอนทางเลือกของครูสังคมศึกษาในยุค สถานการณ์โควิด 19. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 765-778.
- สิริพร อินทสนธิ์. (2563). โควิด - 19 : กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษา รายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 22(2), 203-214.
- Bayham, J., & Fenichel, E. P. (2020). Impact of school closures for COVID-19 on the US health-care workforce and net mortality: a modelling study. *The Lancet Public Health*, 5(5), 271-278.

- Kedia, M. (2021). *Singapore's school management policy during COVID-19*. Retrieved September 14, 2021, from <https://www.orfonline.org/>
- OECD. (2020). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. Retrieved May 23, 2020, from www.globaled.gse.harvard.edu/
- The world bank. (2020). *World Bank Education and COVID-19*. Retrieved May 23, 2020, from <https://www.worldbank.org/bankeducation-and-covid-19>
- Leithwood, K., et al. (2020). Seven Strong Claims about Successful School Leadership Revisited. *School Leadership & Management*, 40(4), 5-22.
- UNESCO. (2020). *COVID-19 Impact on Education*. Retrieved May 24, 2020, from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Viner, R. M., et al. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 397-404.
- Wang, G., et al. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Public Health*, 395(10228), 945-947.

การถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชน
ในจังหวัดเชียงราย : กรณีตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*

KNOWLEDGE CAPTURING ON THE MODEL SUB-DISTRICT DEVELOPMENT OF
STRONG COMMUNITY OF COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL IN CHIANG
RAI PROVINCE: A CASE STUDY OF PA OR DON CHAI SUB-DISTRICT, MUANG
DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE AND SANTISUK SUB-DISTRICT, PHAN
DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

กรชนก สนิทวงศ์, นัทธิตยา วัฒนศิริศาสตร์, ณรงค์ เจนใจ

Kornchanok Sanitwong, Natthiya Wattanasirisat, Narong Janjai

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Rajabhat Chiang Rai University

Corresponding Author Email: Pin5000@msn.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งท้องถิ่นจัดการตนเอง เป็นการศึกษาเพื่อถอดองค์ความรู้ของผู้นำและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มๆ จำนวนพื้นที่ละไม่เกิน 15 คน โดยใช้แบบประเมินตนเอง 4 มิติ 29 ตัวชี้วัด เป็นเครื่องมือในการศึกษา และการวิเคราะห์ผลตามค่าสถิติร้อยละ ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปที่พัฒนาโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง ท้องถิ่นจัดการตนเองประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ ด้านกลไกการขับเคลื่อน มีปัจจัยหลัก ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาแลกเปลี่ยน ปัจจัยเสริม ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ส่วนในด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ เกิดการพัฒนาแนวคิดและความสามารถ และในด้านผลลัพธ์ (Out come) มีกลไกสำคัญคือ การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม การเกิดผู้นำรุ่นใหม่ และเกิดชุมชนเข้มแข็งที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง

คำสำคัญ: การถอดองค์ความรู้; การพัฒนาตำบลต้นแบบ; นวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง

ABSTRACT

Objectives of this research was to capture Knowledge on the modelled Sub-District development of strong community of community organization council in Chiang Rai Province. to determine the development guidelines for the modelled sub-district of the strong community (self-management community). The research was studied for the knowledge capturing of the leaders and relevant people to the group development, maximum of 15 persons from each area. The four-dimensional self-assessment with 29 indicators was used as the research tool. The collected data were analyzed with the percentage using the software package that was developed by the Community Organizations Development Institute (CODI)

Research results showed that the development guidelines for the modelled sub-district of the strong community (self-management community). consisted of three domains. Firstly, it was the steering mechanism that the basic factor was the exchange activities, and the reinforced factor was the informal relationship system. Secondly, it was the output which was the development of concepts and capability that led to self-management and the adjustment of the structural relationship. Lastly, it was the outcome which the key mechanism was the substantial problem-solving toward the participation, the new generation of leaders, and the strong community that resulted in the development guidelines for the strong community innovation (self-management).

Keywords: Lesson Learned; The sub-district development of strong; self-management strong community innovation

บทนำ

สภาองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ได้มีการก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2551 โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ คือ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือสภาองค์กรชุมชนตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

ที่ผ่านมา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนการนำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งมาใช้ตั้งแต่ปี 2561 เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนนำตัวชี้วัดไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงชุมชนและในปีงบประมาณ 2564 สถาบันตั้งเป้าหมายการพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งให้เกิดขึ้นทั่ว

ประเทศ จำนวน 800 ตำบล (5 ภาค ๆ ละ 160 ตำบล) โดยใช้แบบประเมินตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง 4 ในมิติ 29 ตัวชี้วัดคนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบายและองค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ (จินตนา เบญจทรัพย์, 2564) ดังนั้น แบบประเมินตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติ 29 ตัวชี้วัด จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างกระบวนการประเมินและพัฒนาศักยภาพของขบวนการองค์กรชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ของพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นให้เป็นตำบลนวัตกรรมชุมชน (ท้องถิ่นจัดการตนเอง) เพื่อให้เป็นรูปแบบ การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งอย่างแท้จริง นอกจากนี้อำพล จินดาวัฒน์ (2564) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนที่นำมาสู่การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดจากสถานการณ์ปัญหาชุมชนมีปัจจัยจาก 1) การบริหารราชการรวมศูนย์รวบอำนาจ 2) ภายนอกดึงทรัพยากรออกจากชุมชน 3) ชุมชนขาดภูมิปัญญาพึ่งตัวเองไม่ได้ 4) ชุมชนฐานสังคมอ่อนแอล่มสลาย ดังนั้นการพัฒนาประเทศจะต้องพัฒนาจากฐานราก เหมือนการสร้างพระเจดีย์ จะต้องสร้างฐานพระเจดีย์ให้มั่นคง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งจัดการตนเองได้ และไปเชื่อมต่อกับระบบต่าง ๆ ของสังคมได้ (สำนักเลขาธิการยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง, 2564)

ด้วยเหตุดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชน (ท้องถิ่นจัดการตนเอง) เกิดจากการต่อยอดของกระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งตามแนวนโยบายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมี ระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง ด้วยเป้าประสงค์ให้ขบวนการองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองบนพื้นฐานทุนชุมชนท้องถิ่นได้อย่างสมดุล (สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชนจัดการความรู้และการสื่อสาร, 2564) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนและสามารถค้นหาทุนทางสังคมของชุมชน เพื่อที่จะนำความรู้ไปพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับชุมชน เพื่อใช้เวลาในช่วงปิดเทอมและวันหยุดให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม เพื่อเรียนรู้ทุนทางสังคมและศักยภาพในชุมชน โดยใช้เครื่องมือการวิจัยชุมชน และเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดเป็นเครือข่ายที่สามารถทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งได้ในอนาคต (ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์ และนิสา รัตนดิถก ณ ภูเก็ต, 2566)

จังหวัดเชียงรายเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้มีนโยบายในการพัฒนาสภาองค์กรเพื่อเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น จากจำนวนสภาองค์กรในพื้นที่จังหวัดเชียงรายทั้งหมด 144 ตำบล และสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่ตำบลชุมชนเข้มแข็งจำนวน 35 ตำบล (อัญชลี อินตะวงค์ และประนอม เข็มชัยภูมิ, 2564) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง (ท้องถิ่นจัดการตนเอง) ดังนั้นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จึงได้มอบหมายให้สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งเป็นองค์กรวิชาการในพื้นที่ได้ดำเนินการถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชน

เข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงราย กรณีตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนใน จังหวัดเชียงราย ได้มีวัตถุประสงค์หลักคือ การศึกษาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งใน 2 พื้นที่ คือ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง (ท้องถิ่นจัดการตนเอง)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผ่านการถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของ สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงราย แต่เนื่องจากระยะเวลาการศึกษามีจำกัด ดังนั้น

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

คัดเลือกพื้นที่เพื่อเป็นกรณีศึกษา จำนวน 2 ตำบล คือ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ตำบลที่มีความโดดเด่น เพื่อทำการ ถอดบทเรียนองค์ความรู้ ที่จะเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชน เข้มแข็งท้องถิ่นจัดการตนเอง ดังกล่าวมีกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการศึกษา คือ ผู้นำกลุ่มและ สมาชิกกลุ่ม ไม่เกิน 15 ท่าน/พื้นที่ตำบล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบประเมินตนเอง 4 มิติ 29 ตัวชี้วัด ซึ่งเป็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งที่สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (พอช.) ได้ดำเนินการพัฒนาประกอบไปด้วย

มิติที่ 1 คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น มีตัวชี้วัดสำคัญเช่น จำนวนผู้นำองค์กร, ผู้นำรุ่นใหม่, สัดส่วนครัวเรือนที่ได้รับการพัฒนา

มิติที่ 2 คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น มีตัวชี้วัดสำคัญเช่น การมีกองทุนสวัสดิการใน ชุมชน, การมีแหล่งอาหาร, แก้ไขปัญหาของชุมชน

มิติที่ 3 ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย มีตัวชี้วัดสำคัญเช่น จำนวน กิจกรรม โครงการที่ได้รับงบประมาณจากรัฐหรือองค์กรอื่นที่ไม่ใช่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

มิติที่ 4 องค์กรชุมชนเข้มแข็งมีความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง มีตัวชี้วัด สำคัญเช่น จำนวนกลุ่ม องค์กรในพื้นที่, การบริหารจัดการกลุ่มตามหลักธรรมาภิบาล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการดำเนินการผ่านการจัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยผู้ศึกษาได้นำแบบประเมินดังกล่าวมาเป็นแนวคำถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้

ประเมินและให้คะแนนตนเองตามหัวข้อที่กำหนดซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณร่วมกับการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep Interview) เฉพาะผู้นำสำคัญของแต่ละตำบล จำนวน 2-5 ท่าน และใช้ Snowball technique ในการค้นหาผู้นำสำคัญของแต่ละพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบประเมินตัวชี้วัดเข้มแข็งใน 4 มิติ 29 ตัวชี้วัดเป็นการวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ซึ่งเป็นรูปแบบโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้มีการพัฒนาโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนนอกจากนั้น ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ความรู้ที่ชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาของพื้นที่ตามมิติของชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติอันได้แก่ มิติที่ 1 คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ) หรือไม่อย่างไร? มิติที่ 2 คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้นหรือไม่อย่างไร? มิติที่ 3 ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบายหรือไม่อย่างไร? มิติที่ 4 องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร? โดยมีการนำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 มิติมาอธิบายให้เห็นถึงรูปธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งการถอดองค์ความรู้การวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาของชุมชนมาเปรียบเทียบกับอธิบายและชี้ให้เห็นในกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ระหว่างหน่วยงาน ภาคีในพื้นที่และนอกพื้นที่อย่างไรบ้างที่เป็นเชิงประจักษ์ หลังจากนั้น จึงได้รวบรวมและเรียบเรียงอธิบาย พรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากการถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงราย กรณีตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งโดยใช้เครื่องมือประเมินตนเอง 4 มิติซึ่งเป็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ดำเนินการพัฒนา พบว่า จากการใช้แบบประเมินทั้ง 4 มิติ 29 ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง พบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้คะแนนรวม 88 % (ดีมาก) และสภาองค์กรชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้คะแนนรวม 91 คะแนน (ดีเยี่ยม) และได้ทำการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนในเชิงลึกทั้ง 4 มิติ ของทั้งสองพื้นที่ทำให้พบว่า 1. มิติการพัฒนาแนวคิดและความสามารถจากการประเมินด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ 29 ข้อ พบว่า ทั้งสองพื้นที่อยู่ในระดับดีเยี่ยม (100 คะแนนเต็ม) เนื่องจากผู้นำทั้งสองกลุ่มมีความพยายามที่จะทำให้สมาชิกของกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มให้มากที่สุดและจำนวนสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมหรือมีส่วนร่วมเกินกว่าจำนวนที่กำหนด ถึงแม้ว่าภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมมีสมาชิกน้อยราย (ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้นำ) ที่ได้พัฒนากิจกรรมหรือพัฒนาตนเองตามแผน แต่อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกเข้าร่วมได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับสมาชิก

และสมาชิกสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาตนเองเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในระดับหนึ่ง

นอกเหนือจากนั้น ยังพบว่า จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายทั้งในส่วนของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดหรือองค์กรหน่วยงานในพื้นที่รวมทั้งองค์กร หน่วยงานในระดับประเทศที่เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อการเกิดการพัฒนาอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำองค์กรและคณะกรรมการองค์กร ถึงแม้ว่าในระยะแรก ๆ ไม่เข้าใจในบทบาทการทำงานของสภาฯ หลายคนยังสับสนเพราะสภาองค์กรชุมชนถือได้ว่าเป็นองค์กรใหม่ อีกทั้งยังเป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีความเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งวิถีวัฒนธรรมในสังคมไทยยังไม่เคยมีองค์กรในลักษณะนี้ ดังนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับต่าง ๆ ของคณะกรรมการสภาจึงเป็นการเข้าร่วมแบบงง ๆ ปนอยากรู้ (ศิริกัลยา อุปพันธ์, 2564) แต่ภายหลังเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศบ่อยครั้ง จึงทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินกิจกรรมในฐานะผู้นำองค์กรได้มากขึ้น และกิจกรรมที่ค่อนข้างส่งผลต่อการพัฒนาแนวคิดและความสามารถของผู้นำทั้ง 2 พื้นที่คือ การเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนหรือการฝึกอบรมการจัดทำแผน cbmc ซึ่งเป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความตระหนักในด้านการวางแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เกิดภาวะการณ์เป็นผู้นำรวมทั้งเกิดการเชื่อมประสานกับเครือข่าย องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการหนุนเสริมให้เกิดการแก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (ศรีลีย์ พันธุ์อินทร์, 2564)

สิ่งที่น่าสนใจคือ ในการดำเนินการประสานร่วมกับเครือข่าย องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการที่อยู่บนพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ใช้สถานภาพใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ภายใต้การมีความสนใจร่วมกัน อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ผู้นำกลุ่มเกิดความตระหนักในความต้อการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกกลุ่ม เกิดการประสานเพื่อขอรับการหนุนเสริมจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การแก้ไขปัญหาและยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในพื้นที่

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความถี่และความหลากหลายในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อการพัฒนาแนวคิดและศักยภาพรวมทั้งการพัฒนาอุดมการณ์การทำงานเพื่อส่วนรวมของผู้นำกลุ่มเพื่อการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในพื้นที่

2. มิติคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นพบว่า จากการประเมินด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ 29 ข้อ สำหรับพื้นที่ตำบลป่าอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับดีมาก (80%) ขณะที่พื้นที่ตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัด

เชียงราย อยู่ในระดับดี (73%) และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมทำให้พบว่า สาเหตุที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนยังมีคะแนนไม่ดีเท่าที่ควรเนื่องจาก ถึงแม้ว่าที่ผ่านมามีผู้นำองค์กรมีความพยายามในการเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาและการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึงแต่ด้วยศักยภาพที่มีข้อจำกัดในด้านบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายทำให้ไม่สามารถจัดสรรเวลาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในเชิงลึกได้ สิ่งที่มีผู้นำองค์กรได้ดำเนินการส่วนใหญ่ เป็นการดำเนินการภายใต้แผนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องที่ได้มีการหนุนเสริมกิจกรรม งบประมาณเป็นครั้งคราวแต่ขาดความต่อเนื่องทั้งกระบวนการ (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) สอดคล้องจากการแลกเปลี่ยนผู้นำและสมาชิกทั้งสองกลุ่มที่ทำการศึกษาค้นคว้าให้ความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า องค์กรส่วนใหญ่สนับสนุนเฉพาะในส่วนต้นน้ำ คือ การค้นหาปัญหาและการวางแผน แต่ในความเป็นจริงชุมชนถึงแม้ว่าภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจะมองว่ามีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการเองได้ แต่ชุมชนก็ยังคงต้องการการหนุนเสริมตลอดทาง โดยเฉพาะบทบาทการเป็นที่เลี้ยงหรือที่ปรึกษารวมทั้งการหนุนเสริมในสิ่งที่ชุมชนต้องการตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงทำให้มิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น จึงยังไม่เกิดความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากนักเนื่องจากโครงการส่วนใหญ่ขาดความต่อเนื่องทั้งในด้านกิจกรรม, งบประมาณและบุคลากรหนุนเสริมดังกล่าว

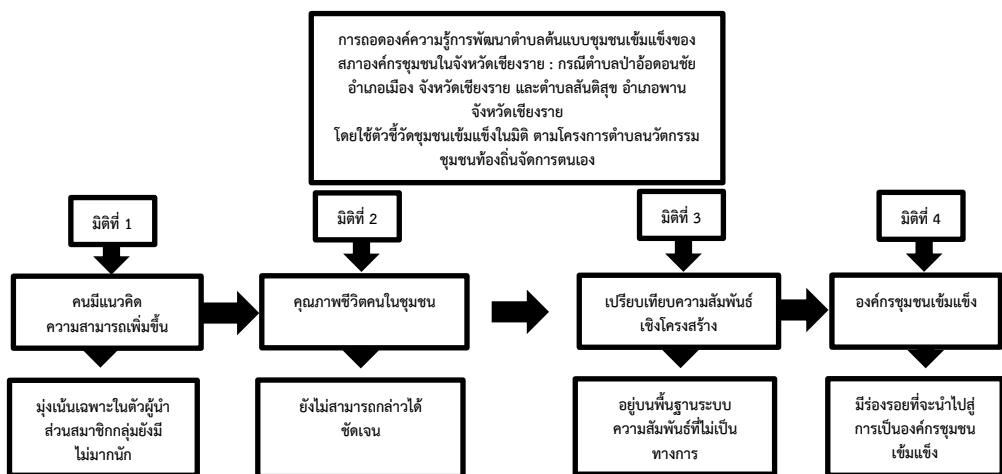
3. มิติปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้างนโยบายในด้านมิติปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้างนโยบายจากการประเมินด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ 29 ข้อสำหรับพื้นที่ตำบลป่าอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับดีเยี่ยม (93%) ขณะที่พื้นที่ตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับดีมาก (87%) และจากการศึกษาเชิงลึกในทั้งสองพื้นที่พบว่า ระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ (เครือญาติ, เพื่อน), ความเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นค่อนข้างมีผลต่อการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์โครงสร้างนโยบายโดยได้รับการยอมรับจากองค์กรท้องถิ่นให้สามารถนำโครงการของสภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าสู่กระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบล, องค์การบริหารส่วนตำบลรวมทั้งองค์กรในระดับจังหวัด แต่การหนุนเสริมในด้านงบประมาณยังมีข้อจำกัดไม่สามารถหนุนเสริมได้ กลุ่มยังคงต้องใช้งบประมาณจากภายนอกโดยเฉพาะจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการขับเคลื่อนกิจกรรม (ที่สอดคล้องกับนโยบายของสถาบันพัฒนาองค์กร) ดังนั้น ถึงแม้ว่า กลุ่มสามารถใช้ระบบความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการไปปรับเปลี่ยนระบบการทำงานในด้านโครงสร้าง/นโยบายขององค์กรได้ในระดับหนึ่งแต่เป็นการหนุนเสริมในด้านการให้ความร่วมมือมากกว่าการหนุนเสริมทั้งกระบวนการ บุคลากร งบประมาณ

ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นงบประมาณสนับสนุนภายใต้นโยบายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยการประสานงานของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบประมาณที่เกี่ยวกับการฝึกอบรม,

การวางแผนพัฒนาเป็นครั้งคราว มากกว่าการสนับสนุนกิจกรรมต่อเนื่องทั้งกระบวนการเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมดังได้กล่าวข้างต้น นอกจากนั้นเป็นงบประมาณที่ช่วยเหลือเร่งด่วนหรือภาวะฉุกเฉิน เช่น สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่ หรือการแก้ไขปัญหากลุ่มยากไร้ เช่น การสำรวจผู้ป่วยติดเตียงเพื่อให้การช่วยเหลือ การสำรวจกลุ่มคนยากจนเพื่อการซ่อมแซมบ้านพอเพียง ซึ่งก็เป็นไปตามนโยบายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เช่นกัน

4. มิติองค์กรชุมชนเข้มแข็งจากการประเมินด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ 29 ข้อ พบว่า ทั้งสองพื้นที่อยู่ในระดับดีเยี่ยม (มากกว่า 90%) แต่อย่างไรก็ตาม จากการประเมินตนเองของผู้นำทั้งสองกลุ่มผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep Interview) พบว่า ไม่สามารถกล่าวได้ว่าตำบลตนเองเข้มแข็งอย่างแท้จริง เนื่องจากปัญหาหลายปัญหาของชุมชนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม (ศิริกัลยา อุปันันท์, 2564) เช่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีหนี้สิน จำนวนหนี้สินก็ยังไม่ลดลง หรือในด้านรายได้ก็ถือว่า ยังไม่เพิ่มขึ้น รายได้รับยังน้อยกว่ารายจ่ายหรือยังไม่เกิดการแก้ไขปัญหาที่เป็นระบบหรืออย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงหรือแม้แต่ในด้านอาชีพสมาชิกส่วนใหญ่ก็ยังขาดความมั่นคง เป็นต้น นอกจากนั้นในการพัฒนากิจกรรมหรือการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังอยู่บนพื้นฐานที่เป็นไปตามแผนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องมากกว่า การเกิดจากความคิดริเริ่มของสมาชิกในชุมชน และกิจกรรมส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับการวางแผนขาดการดำเนินกิจกรรมและหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง (คุณศรีลีย์ พันธุ์อินทร์, 2564)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ในด้านมิติองค์กรชุมชนเข้มแข็ง จากการประเมินโดยผู้นำกลุ่มพบว่า ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มมีความเข้มแข็งเนื่องจากปัญหาของชุมชนยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ที่ใช้แบบประเมิน 4 มิติ

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ได้นำแบบประเมินตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้มีการพัฒนามาเป็นแนวทางหลักในการศึกษา ทำให้พบว่า แบบประเมินตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งใน 4 มิติ 29 ตัวชี้วัด เป็นแบบประเมินที่มุ่งเน้นในเชิงปริมาณโดยการให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้ประเมินตนเองโดยการให้คะแนน แต่เนื่องจากระยะเวลาการจัดทำเวทีมีค่อนข้างจำกัด จึงอาจจะทำให้ขาดการถกอภิปรายเท่าที่ควร อีกทั้งมีข้อติดขัดที่อาจจะทำให้เกิดการอภิปรายและอธิบายเพิ่มเติม เช่น การใช้ภาษาของแบบประเมินที่ค่อนข้างเป็นวิชาการ จึงทำให้ผู้นำไปใช้ต้องแปลจากภาษาวิชาการมาเป็นภาษาที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ ทำให้การดำเนินกิจกรรมมีความล่าช้ามากขึ้น

ในด้านผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนผ่านการจัดเวทีในระดับต่าง ๆ ถึงแม้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ผู้นำ) จะเกิดการพัฒนา โดยเฉพาะในมิติที่ 1 ด้านแนวคิดและความสามารถ และมิติที่ 3 การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ (โครงสร้างนโยบาย) แต่ในการที่จะทำให้ผู้นำกลับไปพัฒนาหรือเชื่อมต่อกับชุมชนให้ประสบผลสำเร็จตามมิติที่ 2 คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น และมิติที่ 4 องค์กรชุมชนเข้มแข็งค่อนข้างที่จะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากบทบาทและสถานภาพการทำงานของผู้นำที่ค่อนข้างหลากหลาย ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงชุมชนได้เท่าที่ควร ดังนั้น จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ในมิติที่ 2 คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น และมิติที่ 4 องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ผู้นำและสมาชิกกลุ่มได้ประเมินตนเองว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากยังไม่เกิดรูปธรรมการพัฒนาที่แท้จริงดังกล่าว

จากการถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดเชียงราย กรณีตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งท้องถิ่นจัดการตนเอง โดยใช้เครื่องมือประเมินตนเอง 4 มิติซึ่งเป็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้ดำเนินการพัฒนา พบว่า จากการใช้แบบประเมินทั้ง 4 มิติ 29 ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลสันติสุข อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้คะแนนรวม 88 คะแนน (ดีมาก) และ สภาองค์กรชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้คะแนนรวม 91 คะแนน (ดีเยี่ยม) และได้ทำการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนในเชิงลึกทั้ง 4 มิติ ของทั้งสองพื้นที่ในภาพรวมทำให้พบว่า มิติที่ 1 ด้านการพัฒนาแนวคิดและความสามารถ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มเกิดการพัฒนาได้แก่ ความถี่และความหลากหลายในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อการพัฒนาแนวคิดและศักยภาพรวมทั้งการพัฒนาอุดมการณ์การทำงานเพื่อส่วนรวมของผู้นำกลุ่มเพื่อการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในพื้นที่ ส่วนมิติที่ 2 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลทั้งสองแห่งยังไม่สามารถกล่าวได้ชัดเจนว่า การดำเนินงานได้ส่งผลให้สมาชิกในพื้นที่เกิดการยกระดับการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ยังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และในมิติที่ 3 ในด้านมิติปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้างนโยบายพบว่า ระบบความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ เครือญาติ เพื่อน สมาชิกในชุมชน ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนและพัฒนา โครงการของกลุ่มฯ เข้าสู่ระบบโครงสร้างการทำงานในองค์กรท้องถิ่นแต่เป็นเพียงการหนุนเสริม เฉพาะความร่วมมือแต่ยังขาดศักยภาพในการหนุนเสริมด้านงบประมาณ ดังนั้น สภาองค์กรชุมชนจึงยังต้องพึ่งงบประมาณภายใต้แผนและนโยบายจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลและมิติสุดท้ายได้แก่ มิติองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าสภาองค์กรชุมชนระดับตำบลทั้งสองกลุ่มได้รับการคัดเลือกให้เป็นสภาองค์กรที่เข้มแข็ง แต่ในฐานะของกลุ่มเองยังไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่า ตนเองเป็นสภา ที่มีความเข้มแข็งเนื่องจากปัญหาสำคัญ ๆ ของสมาชิกยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ภาวะหนี้สิน การพัฒนารายได้ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถอดบทเรียนในครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งท้องถิ่นจัดการตนเอง โดยมีองค์ประกอบหรือกลไกสำคัญที่จะหนุนเสริมให้เกิดตำบลนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้แก่ การหนุนเสริมขององค์กรที่สนับสนุนหลักหรือหน่วยงานในท้องถิ่น ท้องที่ แผนและนโยบายการพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมจากหน่วยงานสนับสนุนและกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนสืบต่อไป นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยร่วมสนับสนุนได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

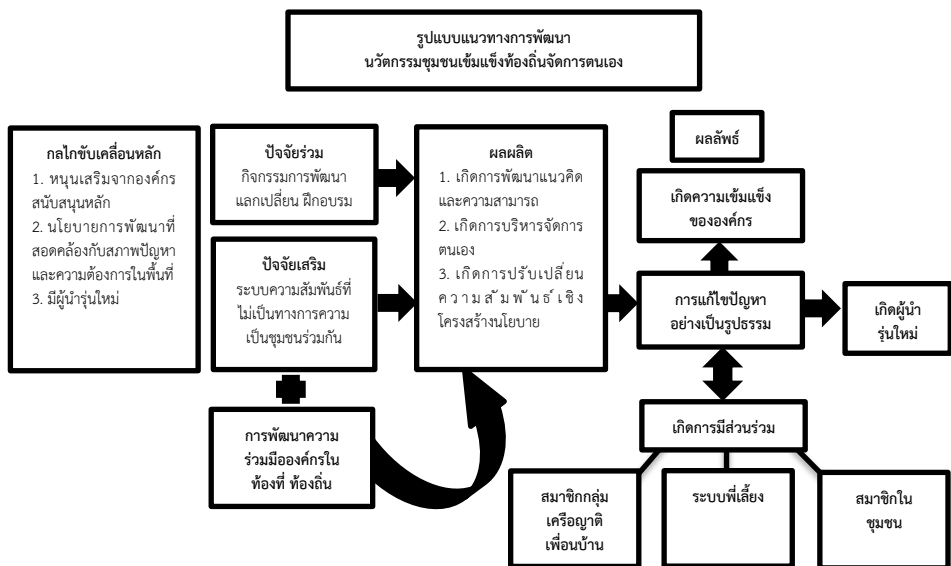
โดยมีปัจจัยร่วมที่สำคัญคือ กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และปัจจัยเสริม ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือขององค์กรในท้องถิ่นเกิดการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์สู่การพัฒนาเชิงโครงสร้าง และส่งผลต่อการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้เกิดการพัฒนาแนวคิดและความสามารถ เกิดการบริหารจัดการตนเอง

นอกจากนั้น กลไกสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระบบพี่เลี้ยงที่เชื่อมโยงในระดับพื้นที่ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดฯ นักวิชาการท้องถิ่น ที่ให้การหนุนเสริมทั้งในด้านการพัฒนาความรู้ ความสามารถ งบประมาณที่เหมาะสมเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งกระบวนการร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิก นักวิชาการ เจ้าหน้าที่จากองค์กรหนุนเสริม ทั้งภาครัฐและเอกชนยังเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดผู้นำรุ่นใหม่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาตำบลนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้พบว่า ผู้นำองค์กรชุมชนค่อนข้างที่จะมีบทบาทการทำงานที่หลากหลายและอาจกล่าวได้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานพัฒนาที่ทุกองค์กรหน่วยงานมุ่งเน้นร่วมประสานงาน ทำให้ผู้นำไม่มีเวลาที่จะทำความเข้าใจ เข้าถึงหรือพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า ผู้นำและสมาชิกองค์กรชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ บางพื้นที่ผู้นำองค์กรชุมชนเป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณ ทำให้มีพลังและอิทธิพลต่อกลุ่มในการขับเคลื่อน อีกทั้งมีความสามารถในการประสานเครือข่ายเพื่อขอรับความช่วยเหลือและต่อยอดงานพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง (ผ่านการใช้สถานภาพดั้งเดิมของตนเอง) แต่จากการพบปะ แลกเปลี่ยนกับผู้นำอย่างไม่เป็นทางการพบว่า ผู้นำส่วนใหญ่มีความต้องการระบบพี่เลี้ยงที่จะมาหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่หรือการมีผู้เชื่อมประสานการทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม (ใช่ต่อช่อกลาง)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในด้านนโยบายที่เกี่ยวข้อง องค์กรสนับสนุนหลักควรประสานเพื่อให้เกิดระบบพี่เลี้ยงที่จะสนับสนุนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเป็นระบบที่ชัดเจน ซึ่งในที่นี้จะขอเสนอใน 2 รูปแบบ คือ 1) ระบบพี่เลี้ยงที่เกิดจากองค์กรสนับสนุนหลักได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ควรมีการจัดบุคลากรฝ่ายสนับสนุนพื้นที่เพื่อปฏิบัติการร่วมกับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งการจัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนในพื้นที่ตามสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่อย่าง

เหมาะสมเพื่อเป็นงบประมาณเบื้องต้นในการขับเคลื่อนเพื่อการพึ่งตนเอง 2) ระบบพี่เลี้ยงที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาและวิชาการ โดยการคัดเลือกเด็ก/เยาวชนในพื้นที่ที่สนใจด้านงานพัฒนาชุมชนหรือนักศึกษาศาสาพัฒนาชุมชน/สังคมจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อนำมาฝึกอบรม/บ่มเพาะ (ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนานักพัฒนารุ่นเยาว์ร่วมกัน) เพื่อให้เป็นนักพัฒนารุ่นเยาว์ในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการประสาน เชื่อมโยง (โช่ต่อช่อกลาง) ระหว่างสมาชิกในชุมชนและผู้นำชุมชน (ซึ่งประสบกับปัญหาภาระงานที่มากทำให้ไม่มีเวลาทำงานในพื้นที่) โดยผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาในพื้นที่ ร่วมกับนักวิชาการ/เจ้าหน้าที่ขององค์กรสนับสนุนหลัก ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่เพื่อตอบสนองกับปัญหาและความต้องการได้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการยกระดับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

องค์กรสนับสนุนหลัก (พอช.) ควรมีการสนับสนุนต่อเนื่องและเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม (เนื่องจากในปัจจุบันมุ่งเน้นเฉพาะการวางแผน การฝึกอบรมแบบต้นน้ำ และ กลางน้ำ) แต่ขาดการสนับสนุนต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม (ปลายน้ำ)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยแนวทางการพัฒนาตัวชี้วัดในระดับพื้นที่ ให้โอกาสพื้นที่ได้เกิดการพัฒนาตัวชี้วัดตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การคิด วิเคราะห์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการวางแผนเพื่อการพัฒนาและการยกระดับการพัฒนาศักยภาพผนวกกับคุณภาพชีวิตของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา เบญจทรัพย์. (2564, 14 กันยายน). ผู้ช่วยผู้อำนวยการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน [บทสัมภาษณ์]
- ประนอม เข็มชัยภูมิ. (2564, 10 กันยายน). ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย [บทสัมภาษณ์]
- ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์ และนิสา รัตนติลก ณ ภูเก็ต. (2566). เด็กและเยาวชนกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(2), 95-104.
- พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน เรื่อง การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล. (2551, 8 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอนที่ 31 ก. หน้า 29.
- ศรีลัษณ์ พันธุ์อินทร์. (2564, 12 กันยายน). ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลป่าอ้อดอนชัย [บทสัมภาษณ์]

- ศิริกัลยา อุปนันท์. (2564, 12 กันยายน). ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลสันติสุข
[บทสัมภาษณ์]
- สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชนจัดการความรู้และการสื่อสาร. (2564). *โครงการความร่วมมือถอด
องค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง ประจำปี 2564*. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สำนักเลขานุการยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง. (2564). *กรอบเนื้อหาการถอดองค์ความรู้*.
กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- อัญชลี อินตะวงศ์, (2564, 10 กันยายน). เลขานุการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย
[บทสัมภาษณ์]
- อำพล จินดาวัฒน์. (2564). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยชุมชนเข้มแข็งและทิศทางของรัฐที่ควร
ปรับเปลี่ยน*. สืบค้น 2 เมษายน 2565, จาก <https://www.thaipost.net>

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะ
การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*
THE DEVELOPING OF CURRICULUM OF AN ADDITIONAL SOCIAL SUBJECT,
FEMALES IN THE ASEAN WAY, TO ENCOURAGE LIVING SKILLS IN
MULTICULTURAL SOCIETIES FOR MATTHAYOMSUKSA 5

สุทธาสินี ทองจันทร์

Sutthasinee Thongchan

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University

Corresponding Author Email: kasalong_nov@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน 2. ศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 2.1 ศึกษาผลการเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน 2.2 ศึกษาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 2.3 ศึกษาเจตคติในการเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม 2.4 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน วิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนราชินีบูรณะ จำนวน 39 คน ใช้แบบแผนการทดลอง The One-Shot Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน 2) แบบทดสอบ 3) แบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 4) แบบประเมินเจตคติ 5) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน พบว่า มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดประสงค์ 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและการประเมินผล 5) คำอธิบายรายวิชา 6) ผลการเรียนรู้ 7) โครงสร้างรายวิชา 8) แผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินตรวจสอบคุณภาพอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับ

*Received March 31, 2022; Revised May 6, 2022; Accepted May 27, 2022

มากที่สุด 2. ประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน พบว่า ผลการศึกษาผลการเรียนรู้ เรื่องพหุวัฒนธรรม อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 85.90

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน; ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To develop the curriculum of an additional course on Women in the ASEAN Way 2. To examine the effectiveness of using the curriculum of an additional course on Women in the ASEAN Way in the following areas: 2.1) to study the learning outcomes of multiculturalism after using the additional course on Women in the ASEAN Way 2.2) to investigate the skills for coexisting in a multicultural society 2.3) to examine positive attitudes in cultural citizenship 2.4) evaluate the satisfaction towards the additional course on Women in the ASEAN Way. This study was a research and development. The population of this study were 39 students in Mathayomsuksa 5/2, semester 1 of the academic year 2021 at Rachinee Burana School. The One-Shot Posttest Design was exploited in this study and the research instruments included 1) the curriculum of an additional course on Women in the ASEAN Way; 2) quizzes; 3) multicultural coexistence skills evaluation form; 4) attitude evaluation questionnaire; 5) satisfaction evaluation questionnaire by using percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The results of this study were as follows: 1. The findings of the study on the Curriculum Development of an Additional Course on Women in the ASEAN Way to Promote Skills for Coexisting in a Multicultural Society for Mathayomsuksa 5 students revealed that the main components included 1.1) principles 1.2) objectives 1.3) learning management approaches and learning activities 1.4) assessment and evaluation 1.5) course description 1.6) learning outcomes 1.7) course structure 1.8) learning plans. The results of the quality assessment were statistically significant. 2) The results of the effectiveness evaluation of implementing an additional course on Women in the ASEAN Way to promote skills for coexisting in a multicultural society for Mathayomsuksa 5 students were: The results of the learning outcomes in Multiculturalism were at 85.90 percent.

Keywords: Development of additional courses on women in the ASEAN way; Skills for living together in a multicultural society

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Saylor et al. (1981); วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554); ทวีช ลักษณะสง่า (2557); ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน (2564) แนวคิดเกี่ยวกับอาเซียนศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมศึกษา ของ James et al. (2012) ASEAN Curriculum Sourcebook ขององค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2557) ประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Cooper & Sawaf (1997); Goleman (1998); Weisinger (1998); ธีรพร บุษปฤกษ์ (2554) พบว่าหลักสูตรโดยทั่วไปยังไม่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของสถานศึกษา คือ โรงเรียนส่งเสริมวัฒนธรรมและวิสัยทัศน์โรงเรียนราชินีบูรณะ คือ เป็นองค์กรชั้นนำในการพัฒนาหลักสูตรไทยในระดับมาตรฐานสากล รวมทั้งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาอาเซียนศึกษา และสตรีนิยมพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าว

โรงเรียนราชินีบูรณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม มีรายวิชาสตรี ในวิถีอาเซียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2562 ผู้วิจัยพบว่า ในวัตถุประสงค์ในด้านทักษะพิสัย และเจตคติทางสังคมพหุวัฒนธรรมมีผลการประเมินต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด ทั้งนี้ นักเรียนและผู้บริหารสถานศึกษา มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์สถานศึกษา และสภาพสังคมในปัจจุบัน

ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้เรื่องพหุวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน

2.2 เพื่อศึกษาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิดีโออาเซียน

2.3 เพื่อศึกษาเจตคติในการเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิดีโออาเซียน

2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิดีโออาเซียนเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิดีโออาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยแบบวิธีผสม (Mixed Method)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชินีบูรณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 14 ห้องเรียน จำนวน 508 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนราชินีบูรณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐมภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 39 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Cluster Random Sampling) ด้วยการจับสลาก 1 ห้องเรียน จากทั้งหมด 14 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิศาสตร์ SEA กับความเป็นอยู่ของผู้คน จำนวน 5 ข้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมการนุ่งห่ม จำนวน 6 ข้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สตรีในท้องถิ่น สตรีในปรากฏการณ์ทางสังคม จำนวน 5 ข้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สิทธิสตรี สิทธิของมนุษย์ จำนวน 9 ข้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 โครงการเพื่อการทำงานร่วมกัน จำนวน 5 ข้อ ประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 3) แบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 3.1) ด้านการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ 3.2) ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จำนวน 5 ข้อ 3.3) ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง จำนวน 5 ข้อ รวม 15 ข้อ ประเมินผลโดยใช้แบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด สร้างตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997); Goleman (1998); Weisinger (1998); ฉันทพร บุษปฤกษ์ (2554) ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.57-1.00 4) แบบประเมินเจตคติ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 4.1) ด้านการเข้าใจ และยอมรับ จำนวน 5 ข้อ 4.2) ด้านการเคารพ จำนวน 5 ข้อ 4.3) ด้านการเอาใจใส่ในคุณค่า จำนวน 5 ข้อ 4.4) ด้านการเห็นคุณค่า จำนวน 5 ข้อ 4.5) ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จำนวน 5 ข้อ

รวม 25 ข้อ ประเมินผลโดยใช้แบบประเมินเจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมซึ่งมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด สร้างตามแนวคิดของ Paulo Freire (1970); Howard (2000); ประสพ ลิ้มเมื่อดภัย (2543); พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2552); ญัฐชานา มณีพุกฤษ (2560) ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ในช่วง 0.57-1.00 และ 5) แบบประเมินความพึงพอใจ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 5.1) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ 5.2) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ 5.3) ด้านครูผู้สอน จำนวน 5 ข้อ รวม 15 ข้อ ประเมินผลโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ ซึ่งมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ในช่วง 0.57-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน – 1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ มีแบบแผนการวิจัยแบบ (The One-Shot Posttest Design) คือ กลุ่มเดียวทดสอบหลัง ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 2) หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3) หลักสูตรอาชีวศึกษา 4) หนังสือประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์ 5) แนวทางการจัดการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมศึกษา 6) แนวคิดสตรีนิยม สร้างตามแนวคิดของ James et al. (2012) ASEAN Curriculum Sourcebook ของ SEAMEO และ USAID (2557) ประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า มีองค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) จุดประสงค์ 2.3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ 2.4) การวัดและการประเมินผล 2.5) คำอธิบายรายวิชา 2.6) ผลการเรียนรู้ 2.7) โครงสร้างรายวิชา 2.8) แผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินตรวจสอบคุณภาพอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.71, S.D.=0.43)

2. ประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า 2.1) ผลการศึกษาผลการเรียนรู้ เรื่องพหุวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ($\bar{X}$ = 85.90, S.D.=0.74) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 2.2) ผลการศึกษาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของนักเรียน หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D.=0.34) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ 2 2.3) ผลการศึกษาเจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.=0.25) ยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ 3 2.4) ผลการศึกษาคำพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D.=0.42) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.71, S.D.=0.43) โดยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ 2) จุดประสงค์ 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและการประเมินผล 5) คำอธิบายรายวิชา 6) ผลการเรียนรู้ 7) โครงสร้างรายวิชา 8) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ รวม 18 ชั่วโมง พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม มีความตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนให้ความสนใจและกระตือรือร้นต่อกิจกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีการเรียนรู้โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน การเรียนรู้เป็นเรื่องใกล้ตัวในท้องถิ่นของนักเรียน บางเรื่องอาจเป็นความรู้ใหม่สำหรับนักเรียน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เข้าใจเกี่ยวกับพลวัตทางวัฒนธรรม รวมทั้งในหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริม

ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ชั้น (7E) การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน (PhBL) การจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบแบบใช้โครงงานเป็นฐาน

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนราชินีบูรณะ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 39 คน เพื่อต้องการศึกษาผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม และความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

2.1 ผลการศึกษาผลการเรียนรู้ เรื่องพหุวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ($\bar{X}$ = 85.90, S.D. = 0.74) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากทรัพยากรทางธรรมชาติ อาชีพ และการดำรงชีวิตของสตรี การร่วมรกรากทางวัฒนธรรมจากความเชื่อ และค่านิยม เกี่ยวกับสตรีเพศ ผ่านตำนานเทพีแห่งข้าว ชีวิตประวัติผู้นำสตรีที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อัตลักษณ์ และความหลากหลายจากเครื่องแต่งกายของผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พัฒนาการให้คุณค่าต่อสตรีเพศในสังคมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สถานภาพ และบทบาทของสตรีในท้องถิ่นนครปฐม ปรากฏการณ์กับบทบาทของผู้นำสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนหลักการของสิทธิมนุษยชนสากล สิทธิสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สอดคล้องกับหลักการของสิทธิมนุษยชนสากล และการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน of สตรีเพศอย่างยั่งยืน ที่แสดงให้เห็นถึงพหุวัฒนธรรม

2.2 ผลการศึกษาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของนักเรียน หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.34) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา มีการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้ตามแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ชั้น (7E) การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน (PhBL) การจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบแบบใช้โครงงานเป็นฐาน

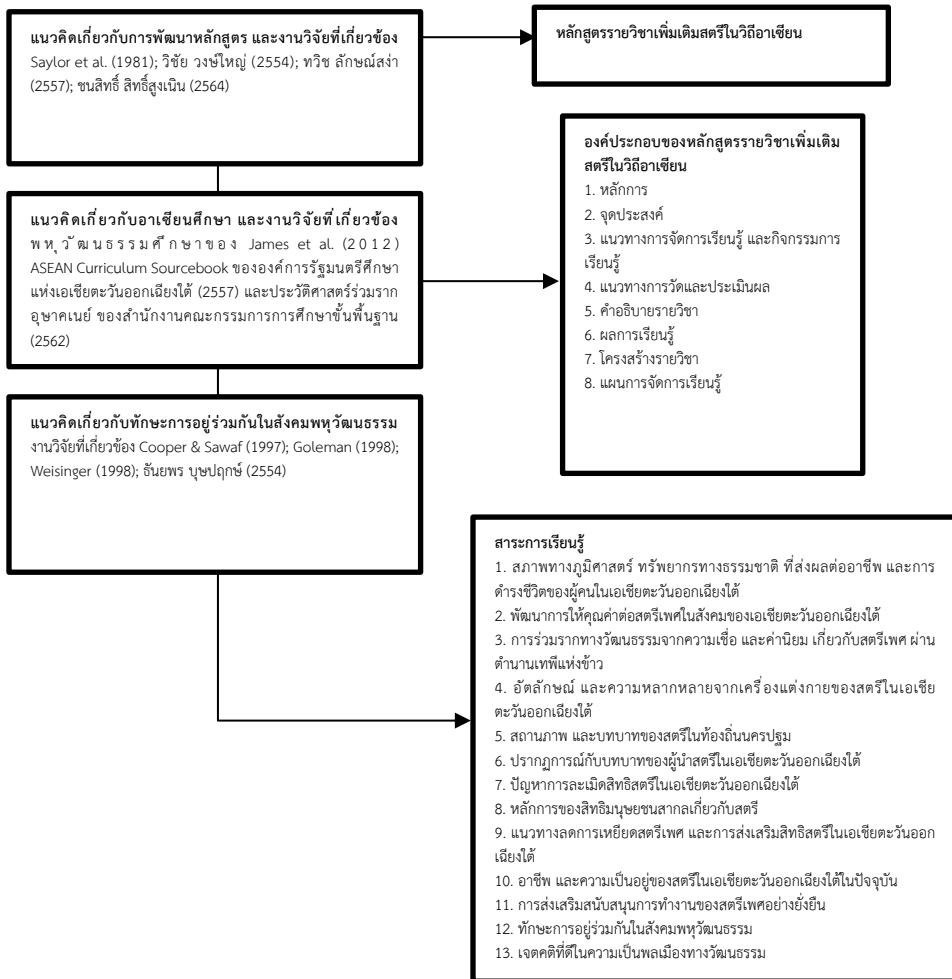

2.3 ผลการศึกษาเจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.86$, $S.D.=0.25$) สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการวัดและประเมินผลของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียนมีหลากหลาย ได้แก่ การนำเสนอแนวคิดในการปฏิบัติของสตรียุคใหม่ เพื่อการอยู่ร่วมกันในประชาคมอาเซียน การสืบค้น นำเสนอความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเสนอแนวทางการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลายฐานะพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก การได้วาที กิจกรรมส่งเสริมความเสมอภาค และความยุติธรรมต่อสตรีเพศ โดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย และโครงการ

2.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.77$, $S.D.=0.42$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ 4 สรุปได้ว่าช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ทางพหุวัฒนธรรม ได้รับความรู้ตามเนื้อหาและเป็นการเพิ่มประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ให้กว้างมากยิ่งขึ้น กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยการจัดการเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้ 1) การใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน 2) การเรียนรู้เกี่ยวกับพลวัตทางวัฒนธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาและสังเคราะห์ องค์ประกอบของหลักสูตรจากแหล่งที่มา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ Taba (1962); กระทรวงศึกษาธิการ (2553); สัจด์ อุทรานันท์ (2532); ทวีช ลักษณะสง่า (2557); รัตนชนก เมืองเชียงหวาน (2558); ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน (2564) สามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสตรีในวิถีอาเซียน ได้ดังนี้ 1) หลักการ 2) จุดประสงค์ 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ 4) แนวทางการวัดและประเมินผล 5) คำอธิบายรายวิชา 6) ผลการเรียนรู้ 7) โครงสร้างรายวิชา 8) แผนการจัดการเรียนรู้

การศึกษาและสังเคราะห์อาเซียนศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ พหุวัฒนธรรมศึกษา ของ James et al. (2012) ASEAN Curriculum Sourcebook ขององค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2557) ประวัติศาสตร์ร่วมรากอาเซียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) สามารถสรุปสาระการเรียนรู้ของรายวิชาสตรีในวิถีอาเซียนได้ดังนี้ 1) สภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่ส่งผลต่ออาชีพ และการดำรงชีวิตของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) พัฒนาการให้คุณค่าต่อสตรีเพศในสังคมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) การร่วมรากทางวัฒนธรรมจากความเชื่อ และค่านิยม เกี่ยวกับสตรีเพศ ผ่านตำนานเทพีแห่งข้าว 4) อัตลักษณ์ และความหลากหลายจากเครื่องแต่งกายของสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 5) สถานภาพ และบทบาทของสตรีในท้องถิ่นนครปฐม 6) ปรากฏการณ์กับบทบาทของผู้นำสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 7) ปัญหาการละเมิดสิทธิสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 8) หลักการของสิทธิมนุษยชนสากลเกี่ยวกับสตรี 9) แนวทางลดการเหยียดสตรีเพศ และการส่งเสริมสิทธิสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10) อาชีพ และความเป็นอยู่ของสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน 11) การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของสตรีเพศอย่างยั่งยืน 12) ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 13) เจตคติที่ดีในความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม

การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ Cooper & Sawaf (1997); Goleman (1998); Weisinger (1998); ันยพร บุชปกฤษ (2554) เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบของทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม สตรีในวิถีอาเซียน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) การสื่อสาร หมายถึง การบอกต่อ หรือเผยแพร่ถ้อยคำข้อความ หรือหนังสือ ที่ได้จากการฟัง พูด อ่าน เขียน ทางวัฒนธรรมจากบุคคลหนึ่ง หรือสถานที่หนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรืออีกสถานที่หนึ่งมีบทบาทสำคัญกับสังคมโลกในปัจจุบันที่เทคโนโลยีต่างๆทำให้มนุษย์สามารถติดต่อกับคนต่างชาติต่างภาษาต่างวัฒนธรรมได้ง่ายมากขึ้นโดยการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น สามารถเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคนอย่างไรก็ตามการสื่อสารของบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันอาจจะมีอุปสรรคในการสื่อสารซึ่งการจะประสบความสำเร็จในการสื่อสารได้นั้นผู้สื่อสารจำเป็นต้องมี 1) ความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม 2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) การจัดการกับความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างอย่างมีความสุข การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างเคารพ การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง การมีแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และหลักการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แสดงบทบาทสมมติให้นักเรียนเผชิญความขัดแย้ง โดยนักเรียนต้องฝึกทักษะการปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง การโจมตีที่ปัญหาไม่โจมตีที่ตัวบุคคล การสร้างความสัมพันธ์อันดี การไม่มุ่งเอาชนะกันแต่สร้างความร่วมมือกัน การตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย การมองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน การเน้นทั้งเหตุผล ความรู้สึก ความกล้าและสร้างสรรค์ เป็นต้น เพื่อพัฒนาเจตคติในการเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรม ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนให้สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ให้มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ได้แก่ การสอนสิทธิมนุษยชนเป็นการพัฒนาจิตสำนึกต่อศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคน การสอนสิทธิมนุษยชนคือการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากศาสนา การสอนสิทธิมนุษยชนจะต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ไม่มีการแบ่งแยก ไม่เลือกปฏิบัติไม่เบียดเบียนกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เป็นต้น เพื่อพัฒนาให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อการจัดการเรียนรู้เรื่องสิทธิสตรี สิทธิของมนุษย์ในวงกว้างและชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการกับความขัดแย้ง เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันของพลโลก
3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันของพลโลก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน : ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร Curriculum Development*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ณัฐชานา มณีพฤกษ์. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าใน
พหุวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวิช ถักษ์สง่า. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการ
นิเทศ)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญพร บุษปฤกษ์. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการสร้าง
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล สำหรับนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคล (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน)*. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสพ ลีเหมือดถ้อย. (2543). *ศิลปะนิยม = Art appreciation*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน = Sustainable
development (พิมพ์ครั้งที่ 12)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- รัตนชนก เมืองเชียงหวาน. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม วิชาภาษาจีน โดยบูรณา
การข้อมูลท้องถิ่นราชบุรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาหลักสูตรและการนิเทศ)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2554). *จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา
กระบวนการค้นพบใหม่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์ การพิมพ์.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มิตรสหาย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *ประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์ : สาน
เสวนาเพื่อความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและสันติวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- องค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (2557). *คู่มือหลักสูตรอาเซียน (ASEAN
Curriculum Sourcebook)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Cooper, R. K., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ: Emotional Intelligence in Business*.
London: Orion Business Books.
- Goleman. (1998). *Working with Emotional*. New York: Bantam Books.
- Howard, G. (2000). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st
Century*. New York: Penguin Putnam.
- James, A., et al. (2012). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (9th
ed). Indianapolis: John Wiley & Sons.

- Paulo Freire. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder.
- Saylor, J., et al. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning* (4th ed). New York: Holt Rinehart and Winston.
- Taba. (1962). *Curriculum development theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Weisinger, H. (1998). *Emotional intelligence at work*. San Francisco: Jossey-Bass.

ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*

LOGISTICS COSTS OF BARRACUDA MANGO FOR EXPORT,
PHRAO DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

กานต์รวี ก้อนนาค, พรสิริ สืบพงษ์สังข์, ประทานทิพย์ กระมล
Kanrawee Kornnark, Pornsiri Suebpongsung, Prathanthip Kramol
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
Corresponding Author Email: Maysy3280@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. วิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออกและ 2. ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออกอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 ราย ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจที่ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร จำนวน 3 ราย และผู้ส่งออก 1 ราย ใช้การวิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรมในการวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินงานของผู้ให้ข้อมูลหลักที่แตกต่างกัน แต่ดำเนินงานในลักษณะรูปแบบเดียวกัน คือ การรับวัตถุดิบมาผ่านกระบวนการจัดการแล้วส่งต่อไปยังลูกค้า 2. ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละรายมีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากปริมาณการรับซื้อและการบริหารจัดการดำเนินงานภายในกิจการแตกต่างกัน ผู้รวบรวมและผู้ส่งออกมีต้นทุนโลจิสติกส์เฉลี่ยอยู่ที่ 4-6 และ 77.75 บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า บรรจุภัณฑ์ และการใช้รถยนต์และเครื่องบินเป็นยานพาหนะด้วยองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจประเทศส่งผลกระทบต่อภาพรวมต้นทุนที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: ต้นทุนโลจิสติกส์มะม่วงส่งออก; การจัดการโลจิสติกส์; ต้นทุนฐานกิจกรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the cost analysis of Barracuda mango for export, 2. To study the management of logistic cost of Barracuda mango for export, Phrao District, Chiang Mai Province using the questionnaires and interviews from key informants of 4 people; 3 heads of enterprises collecting produce and 1 exporter using an activity-based cost analysis to analyze logistics costs.

The results of the analysis revealed that 1. the performance of the key informants differed. But it operated in the same way, was receiving raw materials through the management process and then forwarding them to customers. 2. Each key contributor had different logistics costs, because the volume of purchases and management of operations within the business were different. Collectors and exporters had average logistics costs of 4-6 and 77.75 baht per kilogram respectively. Business operations needed to focus on the quality of products, packaging, and the use of cars and planes as vehicles. With the economic component of the country affecting the overall cost was higher. and. 3. establishing guidelines for cost reductions through advanced transportation management planning, controlling the exact amount of inventory and increase the number of acquisitions and production capacity to help reduce overall costs.

Keywords: Mango export logistics costs; logistics management; Activity base costs

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคของการแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี และการเปิดเสรีทางการค้า ทำให้การแข่งขันทางด้านธุรกิจในปัจจุบันเป็นการแข่งขันที่สูง และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ความต้องการของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันผู้ประกอบการยังคงประสบปัญหาด้านต้นทุนโลจิสติกส์อยู่สังเกตได้จากรายงานสถิติโลจิสติกส์ของประเทศไทยของ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) ที่ระบุว่าในปี 2560 ต้นทุนโลจิสติกส์ของประเทศไทยมีมูลค่าคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.6 ของ GDP โดยประกอบไปด้วย ต้นทุนค่าขนส่งสินค้าร้อยละ 7.4 ต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลังร้อยละ 5.0 และต้นทุนบริหารจัดการร้อยละ 1.2 ในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์ต่อ GDP เฉลี่ยของทุกปีประเทศทั่วโลกอยู่ที่ร้อยละ 11.0 โดยประเทศในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปมีสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์อยู่ในระดับต่ำที่สุดที่ร้อยละ 8.6 และ 9.5 ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์อยู่ที่ร้อยละ 12.7 โดยประเทศไทยอยู่อันดับที่

11 จาก 50 ประเทศทั่วโลก จากสัดส่วนดังกล่าวทำให้เป็นที่ดึงดูดใจสำหรับนักลงทุนที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจ โลจิสติกส์มากขึ้น อีกทั้งผู้ประกอบการมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของธุรกิจในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งด้านสินค้าและบริการได้อีกด้วย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การพัฒนาปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ในภาคการเกษตรยังไม่สามารถแข่งขันหรือเทียบเท่าภาคการผลิตอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากสัดส่วนความสูญเสียของผลผลิตทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณมากกว่าร้อยละ 30 ของมูลค่าผลผลิตทั้งหมด ในขณะที่เกษตรกรพบปัญหาข้อจำกัดของตนเองในขั้นตอนการผลิต ส่งผลต่อการเก็บเกี่ยวมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้เฉลี่ยเพียงร้อยละ 25 ของมูลค่าเพิ่มทั้งหมดในโซ่คุณค่า เพราะส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เพียงพอในการบริหารจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ภายในฟาร์มให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมะม่วงถือได้ว่าเป็น 1 ใน 6 ของสินค้าเป้าหมาย 6 ชนิด ปาล์ม น้ำมัน อ้อยโรงงาน สับปะรด พริก มะม่วง และส้มโอ ที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์ของภาคการเกษตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563) เพื่อใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบสมรรถนะระดับประเทศ และเป็นพีชเศรษฐกิจสำคัญชนิดหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้ประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ โดยประเทศที่มียอดการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทยสูงที่สุด ได้แก่ ประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น จีน เวียดนาม มาเลเซีย ลาว สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฮองกง สิงคโปร์ และ ฟิลิปปินส์ จากสถิติในการส่งออกมะม่วงในปี 2561 ไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดมะม่วงเพื่อการส่งออกร้อยละ 11.4 ของโลก (TRIDGE, 2562)

พื้นที่อำเภอพัว เป็นแหล่งผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองส่งออกที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ปลูกมะม่วงมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคเหนือตอนบน และเป็นอันดับ 3 ของประเทศไทย (ธนรัตน์ แต้ววัฒนา และคณะ, 2561) ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งในและระหว่างกิจการของผู้รวบรวมและผู้ส่งออกส่งผลต่อต้นทุนด้านการจัดซื้อ ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ต้นทุนคลังสินค้า ต้นทุนการสั่งซื้อและสารสนเทศ (จัตตุรงค์ เพลินหัด, 2559) และต้นทุนค่าขนส่งของผู้ประกอบการแต่ละรายโดยตรง ประกอบกับด้านคู่แข่งในตลาดจากข้อมูลในปี 2559 ได้บ่งชี้ว่าประเทศไทยมีคู่แข่งสำคัญด้านการส่งออกมะม่วง เช่น ประเทศพม่า แม็กซิโก ฟิลิปปินส์ และเปรู (บุญส่วน แก้วไพฑูรย์, 2560) ดังนั้นผู้ประกอบการจึงให้ความสำคัญในด้านการบริหารต้นทุนโลจิสติกส์ เนื่องจากเป็นกระบวนการควบคุมต้นทุนของกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการทั้งหมด ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ทำให้สามารถควบคุม บริหารต้นทุนให้เกิดความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการรักษาคุณภาพผลผลิตสินค้า โดยมีการออกแบบและเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อป้องกันความเสียหายขณะการลำเลียง โดยเฉพาะผู้ส่งออกซึ่งเป็นผู้ผลิตคนสุดท้ายก่อนสินค้าจะถูกลำเลียงไปยังลูกค้าปลายทางจำเป็นต้องให้ความสำคัญมากเพื่อรักษาและขยายฐานลูกค้าในตลาดต่างประเทศ สิ่งต่าง ๆ (วิจิตรอง สงสังข์, 2561) เหล่านี้จะ

ช่วยให้เกิดความได้เปรียบในด้านการดำเนินธุรกิจ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ และเพิ่มผลกำไรที่มากขึ้นให้แก่ผู้ประกอบการ (ฐิติรัตน์ มีมาก และคณะ, 2563)

การศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ ใช้ต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity-Based Costing : ABC) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาหรือหลีกเลี่ยงการแสดงต้นทุนในระบบบัญชีเดิม โดยมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญอยู่ 3 ประเด็น คือ เพื่อรายงานต้นทุนที่ถูกต้องให้ผู้บริหารสามารถใช้ระบุแหล่งที่มาของรายได้ เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนของกิจกรรมและกระบวนการผลิตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้อย่างประหยัดและวิธีการจัดหาอย่างมีคุณค่า การคำนวณต้นทุนด้วยระบบต้นทุนฐานกิจกรรมทำให้สามารถทราบต้นทุนที่ละเอียดและครบถ้วนกว่าการคำนวณต้นทุนแบบบัญชีเดิม (พีรศักดิ์ วิทย์เจริญพงษ์, 2556) เพื่อมาใช้ในการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมต้นทุนที่เกิดขึ้นในแต่ละกิจกรรมการดำเนินงานของผู้ประกอบการตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การวางแผนการรับซื้อผลผลิตของผู้รวบรวมแต่ละกลุ่มไปจนถึงการส่งออกของผู้ส่งออก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยนี้ขึ้นเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการลดต้นทุนโลจิสติกส์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการต้นทุนโลจิสติกส์ให้แก่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการจัดการโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้รวบรวม 3 ราย ได้จากประชากรซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิตในพื้นที่อำเภอพร้าว ซึ่งมีทั้งสิ้น 3 กลุ่ม และผู้ส่งออก 1 บริษัท ได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงของประชากรที่เป็นบริษัทส่งออกซึ่งเป็นผู้ยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลจากจำนวนทั้งสิ้น 6 บริษัท

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 4 ชุด โดยศึกษาต้นทุน

ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ต้นทุนการจัดซื้อ ต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ต้นทุนคลังสินค้า ต้นทุนการสั่งซื้อและสารสนเทศ และต้นทุนค่าขนส่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นตัวแบบในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่มซึ่งได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์กิจกรรมโลจิสติกส์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของผู้ประกอบการ และนำมาจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมโลจิสติกส์ได้ทั้งหมด 6 กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมด้านการจัดซื้อ กิจกรรมด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง กิจกรรมด้านคลังสินค้า กิจกรรมด้านการสั่งซื้อและสารสนเทศ กิจกรรมด้านการบริการลูกค้า และกิจกรรมด้านการขนส่ง แต่จากลักษณะการดำเนินงานของผู้ให้ข้อมูลหลักในปีการผลิตที่ทำการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้พบว่า ในส่วนของกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้บริการลูกค้าของผู้ประกอบการนั้นไม่พบค่าใช้จ่ายจึงไม่มีการคำนวณต้นทุนในส่วนนี้ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมีการจัดกลุ่มกิจกรรมเป็น 5 กลุ่ม เพื่อใช้ในการคำนวณต้นทุนโลจิสติกส์ 5 ด้าน ได้แก่ ต้นทุนการจัดซื้อ ต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ต้นทุนคลังสินค้า ต้นทุนการสั่งซื้อและสารสนเทศ และต้นทุนด้านการขนส่ง วิเคราะห์คำนวณต้นทุนทั้ง 5 ด้านโดยใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม ซึ่งใช้จำนวนผลผลิตเป็นฐานกิจกรรมในการปันส่วนกิจกรรมและคำนวณต้นทุน วิเคราะห์ถึงสาเหตุของต้นทุนที่เกิดขึ้น และเสนอแนวทางในการลดต้นทุนโลจิสติกส์ให้แก่ผู้ประกอบการ

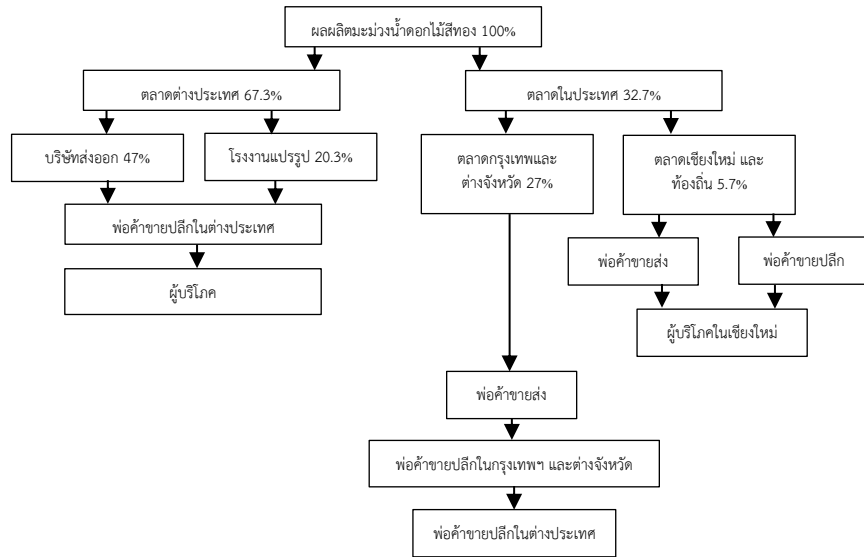
ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวม ผู้รวบรวมจะทำหน้าที่รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรสมาชิกกลุ่มมาดำเนินการจัดการผลผลิตซึ่งในที่นี้หมายถึง การคัดแยกเกรดทำความสะอาดผลผลิต และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมผลผลิตให้พร้อมสำหรับการจัดส่งไปยังลูกค้า ได้แก่ การห่อ การบรรจุภัณฑ์ ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานคนทั้งหมด จากการสัมภาษณ์พบว่า ระยะเวลา 1 ปีผู้รวบรวมจะมีการเปิดรับซื้อผลผลิตตามฤดูกาลจำนวน 1 ครั้ง ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน (สำหรับปีที่ทำการศึกษานั้นมีการเปิดรับซื้อในช่วงเวลาเดียวกัน) แต่เนื่องจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ในด้านการส่งออก ทำให้ผู้รวบรวมมีการวางแผนและรับซื้อผลผลิตในปริมาณที่ลดลง และมีการแบ่งผลผลิตบางส่วนขายกับตลาดภายในประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อราคาในการจัดจำหน่ายผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองของผู้รวบรวมโดยเฉลี่ยตกต่ำลงอยู่ที่ 45 บาทต่อกิโลกรัม

สำหรับผู้รวบรวมรายที่ 1 มีกำลังการผลิตสูงสุด 10 ตันต่อวัน (8 ชั่วโมง) ความสามารถสูงสุดในการรับซื้อโดยเฉลี่ย 160 ตันต่อเดือน โดยปกติมีจำนวนการวันที่ทำการผลิตเฉลี่ย 6 วันต่อสัปดาห์ หรือเฉลี่ย 48 วันต่อปี ความสามารถในการผลิตปีล่าสุดลดลงเหลือประมาณ 5 ตันต่อวัน โดยใช้เวลาเฉลี่ยวันละ 8 ชั่วโมงในการผลิต ปริมาณการผลิตอยู่ที่ประมาณ 50-60 ตันต่อเดือน ปัจจุบันมีโกดังพักมะม่วงซึ่งเป็นห้องที่มีการควบคุมอุณหภูมิอยู่ที่ 15-17 องศา จำนวน 2 ห้อง ขนาดห้องละ 28 ตารางวา ความจุห้องพักมะม่วงสูงสุดห้องละ 5 ตัน ความสามารถในการพักมะม่วงสูงสุด 3 วัน ความสามารถรับซื้อผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองในปี 2563 เท่ากับ 129 ตัน ลูกค้าหลักได้แก่ บริษัทส่งออกและโรงงานแปรรูป ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนการจัดจำหน่ายอยู่ที่ประมาณร้อยละ 80 และ 18 ตามลำดับของปริมาณมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองที่รับซื้อมาทั้งหมดต่อปี

ผู้รวบรวมรายที่ 2 มีกำลังการผลิตสูงสุดถึง 8-9 ตันต่อวัน (8 ชั่วโมง) ความสามารถสูงสุดในการผลิตโดยเฉลี่ย 238 ตันต่อเดือน มีจำนวนวันที่ทำการผลิต 7 วันต่อสัปดาห์หรือเฉลี่ย 56 วันต่อปี ในปี 2563 มีปริมาณการรับซื้อเท่ากับ 90 ตัน จากผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดทำให้ผู้รวบรวมรายที่ 2 ขายผลผลิตในตลาดในประเทศในสัดส่วนที่มากกว่าปกติ ส่งผลให้ในปี 2563 ลูกค้าหลักของผู้รวบรวมรายที่ 2 ได้แก่ ลูกค้าทั่วไปในตลาดในประเทศ ลูกค้าออนไลน์ในประเทศ และโรงงานแปรรูป (เพื่อการส่งออก) ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนการจัดจำหน่ายอยู่ที่ประมาณร้อยละ 70 และ 20 ตามลำดับ

ผู้รวบรวมรายที่ 3 มีกำลังการผลิตสูงสุดเฉลี่ย 11 ตันต่อวัน (8 ชั่วโมง) ความสามารถสูงสุดในการผลิตโดยเฉลี่ย 238 ตันต่อเดือน มีจำนวนวันที่ทำการผลิต 7 วันต่อสัปดาห์ หรือเฉลี่ย 56 วันต่อปี ความสามารถในการรับซื้อผลผลิตในปี 2563 เหลือเพียง 188 ตันต่อเดือน ลูกค้าหลักได้แก่ บริษัทส่งออกและตลาดในประเทศเป็นหลัก ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนการจัดจำหน่ายอยู่ที่ประมาณร้อยละ 80 และ 10 ตามลำดับ โดยภาพรวมด้านวิธีการตลาดของผู้รวบรวมนั้นมีการกระจายผลผลิตไปยังตลาดต่างประเทศเฉลี่ยร้อยละ 67.30 ซึ่งขายผ่านทางลูกค้าที่เป็นบริษัทส่งออกเฉลี่ยร้อยละ 47 และโรงงานแปรรูปเฉลี่ยร้อยละ 20.30 ตลาดในประเทศเฉลี่ยร้อยละ 32.7 ขายผ่านตลาดกรุงเทพและต่างจังหวัดเฉลี่ยร้อยละ 27 และตลาดในจังหวัดเชียงใหม่เฉลี่ยร้อยละ 5.7 รายละเอียดแสดงดังภาพที่ 1

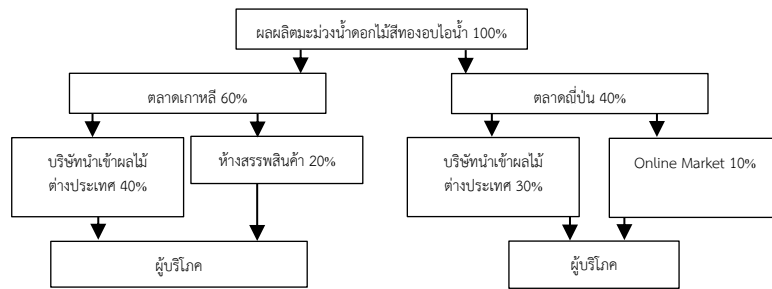

ภาพที่ 1 วิธีการตลาดของผู้รวบรวม

สำหรับความสามารถในการผลิตของผู้รวบรวมแต่ละรายนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ความล่าช้าของการนำผลผลิตมาส่งมอบโดยเกษตรกร จำนวนแรงงานที่ใช้ การบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ความชำนาญงานของแรงงาน สภาพผลผลิตที่รับเข้า (มะม่วงดี ต่ำหนิ มากน้อย) ความต้องการสินค้าของลูกค้า (ลูกค้าบางรายที่ได้ ส่งคำสั่งซื้อล่วงหน้า แต่ติดต่อเข้ามาขอซื้อผลผลิต ณ ช่วงเวลาที่มีการรับซื้อ ก็จะต้องเร่งการผลิตมากขึ้น) ทำให้ผู้รวบรวมมีความสามารถในการผลิตที่แตกต่างกัน อีกทั้งลักษณะการบริหารจัดการภายในองค์กรที่แตกต่างกัน ทั้งด้านการวางแผนการทำงาน การใช้แรงงาน อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ และการเลือกใช้บริการรถขนส่ง ซึ่งผู้รวบรวมทุกรายได้มีการเลือกใช้รถลักษณะเดียวกันคือรถกระบะ 4 ล้อ เนื่องจากเป็นรถที่ขนส่งแล้วมะม่วงเกิดความเสียหายน้อยที่สุด แต่อาจมีการเลือกผู้ให้บริการที่แตกต่างกันทำให้มีต้นทุนโดยภาพรวมที่แตกต่างกัน

ส่วนผู้ส่งออกจะทำหน้าที่รับซื้อผลผลิตจากผู้รวบรวม (Suppliers) มาดำเนินการจัดการผลผลิต ซึ่งในที่นี้หมายถึง การคัดแยกขนาด คัดของเสีย ทำความสะอาดผลผลิต กระบวนการอบไอน้ำ และกระบวนการบรรจุภัณฑ์ให้พร้อมสำหรับการจัดส่งไปยังลูกค้า ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานคนทั้งหมด มีกำลังการผลิตสูงสุดเฉลี่ย 5 ตันต่อวัน (8 ชั่วโมง) ความสามารถสูงสุดในการผลิตโดยเฉลี่ย 60 ตันต่อเดือน มีจำนวนวันที่ทำการผลิต 3 วันต่อสัปดาห์ หรือเฉลี่ย 48 วันต่อปี (เปิดรับซื้อผลผลิตจากอำเภอพร้าว ปีละ 1 ครั้ง) ได้แก่ การห่อ การบรรจุภัณฑ์ โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานคนทั้งหมด จากการสัมภาษณ์พบว่า ใน 1 ปีผู้รวบรวมจะมีการเปิดรับซื้อผลผลิตตามฤดูกาล 1 ครั้ง ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายนของทุกปี สำหรับปีที่ทำการศึกษานั้นผู้ส่งออกได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรค

ระบาดทำให้การส่งออกเป็นไปได้ยากขึ้น เนื่องจากมีเที่ยวบินเชิงพาณิชย์น้อยลง ในปี 2563 พบว่า ผู้ส่งออกมียอดรับซื้อและส่งออกลดลงเหลือเพียง 120 ตัน โดยจะทำการรับซื้อมะม่วงจากผู้รวบรวมมาคัดแยกขนาดและของเสีย จากนั้นนำไปเข้าสู่กระบวนการอบน้ำก่อนนำไปบรรจุภัณฑ์เพื่อเตรียมส่งไปจำหน่ายให้กับลูกค้าปลายทางที่ต่างประเทศโดยเครื่องบิน ซึ่งกลุ่มลูกค้าหลัก ได้แก่ บริษัทนำเข้าสินค้าในต่างประเทศ ห้างสรรพสินค้าในประเทศเกาหลี และตลาดออนไลน์ (Online Market) ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนการจัดจำหน่ายอยู่ที่ประมาณร้อยละ 60 30 และ 10 ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 2 เป็นปริมาณมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองที่รับซื้อมาทั้งหมดต่อปี ราคาในการจัดจำหน่ายผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 165 บาทต่อกิโลกรัม

ภาพที่ 2 วิธีการตลาดของของผู้ส่งออก

2. ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ จากการคำนวณต้นทุนตามปัจจัยป้อนเข้าทั้งหมด 5 ด้าน คือ ต้นทุนการจัดซื้อ ต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ต้นทุนคลังสินค้า ต้นทุนการสั่งซื้อและสารสนเทศ และ ต้นทุนค่าขนส่ง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูล ณ ปี 2563 จากผู้ประกอบการทั้ง 4 ราย จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้ประกอบการแต่ละรายมีต้นทุนโลจิสติกส์รวมซึ่งประกอบไปด้วย ต้นทุนด้านการจัดซื้อ จัดหาปัจจัยการผลิต ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเก็บสินค้าคงคลัง ด้านการบริหารคลังสินค้า และด้านการขนส่ง ซึ่งต้นทุนในแต่ละด้านจะประกอบไปด้วยต้นทุนย่อย 4 ประเภทคือ ต้นทุนด้านทรัพยากรบุคคล ด้านอาคารและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และเครื่องใช้สำนักงาน และด้านวัสดุใช้งานและวัสดุสิ้นเปลือง จากการคำนวณพบว่าผู้รวบรวมกลุ่มที่ 1 มีต้นทุนโลจิสติกส์ต่อกิโลกรัมต่ำที่สุดเท่ากับ 566,582 บาทต่อปี ต่อปริมาณผลผลิต 129,000 กิโลกรัม หรือคิดเป็น 4.39 บาทต่อกิโลกรัม ผู้รวบรวมกลุ่มที่ 2 มีต้นทุนโลจิสติกส์เท่ากับ 1,203,457 บาทต่อปี ต่อปริมาณผลผลิต 90,000 กิโลกรัม และคิดเป็นต้นทุนโลจิสติกส์ต่อกิโลกรัมสูงที่สุดเท่ากับ 5.87 บาทต่อกิโลกรัม ผู้รวบรวมรายที่ 3 ซึ่งมีปริมาณผลผลิตมากที่สุดเมื่อเทียบกับผู้รวบรวมรายอื่น ๆ มีต้นทุนโลจิสติกส์เท่ากับ 2,330,901.25 บาทต่อปี ต่อปริมาณผลผลิต 500,000 กิโลกรัม หรือ

คิดเป็น 4.66 บาทต่อกิโลกรัม และผู้ส่งออกมีต้นทุนโลจิสติกส์รวมเท่ากับ 9,393,928 บาทต่อปี ต่อปริมาณผลผลิต 120,000 กิโลกรัม หรือคิดเป็น 77.75 บาทต่อกิโลกรัม

จากผลข้างต้นจะพบว่าผู้รวบรวมแต่ละรายมีต้นทุนโลจิสติกส์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะการบริหารจัดการภายในกิจการ การใช้เครื่องมือและแรงงาน ลักษณะลูกค้า จำนวนการรับซื้อผลผลิต การลงทุนและการเลือกใช้ผู้ให้บริการขนส่งที่แตกต่างต่างกัน จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในส่วนของผู้รวบรวมรายที่ 2 มีต้นทุนสูงที่สุดในด้านกิจกรรมการจัดซื้อ กิจกรรมด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง กิจกรรมการสั่งซื้อและสารสนเทศ และกิจกรรมด้านการขนส่งเท่ากับ 0.63, 1.74, 0.29 และ 3.18 บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ และมีต้นทุนโลจิสติกส์เฉลี่ยต่อกิโลกรัมสูงที่สุดเท่ากับ 5.87 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการใช้จำนวนแรงงานที่ไม่เหมาะสมกับปริมาณผลผลิตที่รับซื้อ และลักษณะการบริหารจัดการที่แตกต่างไปจากผู้รวบรวมรายอื่น คือ การมีบทบาทในการดำเนินงานด้วยตนเองน้อยกว่าผู้รวบรวมรายอื่น ทำให้ต้นทุนด้านการใช้แรงงานที่มากขึ้น ส่วนผู้รวบรวมรายที่ 1 นั้นมีต้นทุนหลักมาจากกิจกรรมด้านการขนส่งและกิจกรรมด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ซึ่งมาจากกิจกรรมย่อยคือการบรรจุภัณฑ์และค่าใช้จ่ายห้องเย็นสำหรับพักมะม่วง แต่โดยภาพรวมแล้วผู้รวบรวมรายที่ 1 มีต้นทุนด้านโลจิสติกส์รวมต่ำที่สุด ผู้รวบรวมรายที่ 3 มีต้นทุนหลักมาจากกิจกรรมด้านการขนส่งและกิจกรรมด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลังเช่นกัน แต่มาจากกิจกรรมย่อยคือ การบรรจุภัณฑ์สินค้าในปริมาณมาก และในส่วนของผู้ส่งออกมีต้นทุนหลักมาจากกิจกรรม 3 ด้านได้แก่ ด้านการขนส่ง ด้านการจัดซื้อและด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ทั้ง 3 ด้านเป็นส่วนที่สำคัญในการดำเนินงานของผู้ส่งออกทั้งสิ้น เนื่องจากผลผลิตต้องมีการให้ความสำคัญด้านคุณภาพเป็นอย่างมากทำให้ต้นทุนจากกิจกรรมทั้ง 3 ด้านสูง ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปต้นทุนโลจิสติกส์โดยคิดแยกตามกิจกรรมแต่ละด้านของผู้ประกอบการแต่ละราย ในปีการผลิต 2563

ต้นทุนของผู้ประกอบการ (บาท/กิโลกรัม)	ผู้รวบรวมรายที่ 1	ผู้รวบรวมรายที่ 2	ผู้รวบรวมรายที่ 3	ผู้ส่งออก ผลผลิต 120,000 กก.
	ผลผลิต 129,000 กก.	ผลผลิต 90,000 กก.	ผลผลิต 500,000 กก.	
1. กิจกรรมด้านจัดซื้อ	0.36 (8.20%)	0.63 (10.73%)	0.33 (7.08%)	10.13 (13.03%)
2. กิจกรรมด้านการเก็บ รักษาสินค้าคงคลัง	0.79 (18.37%)	1.74 (29.64%)	1.53 (32.83%)	9.60 (12.35%)
3. กิจกรรมด้านคลังสินค้า	0.02 (0.45%)	0.02 (0.34%)	0.004 (0.09%)	0.29 (0.37%)
4. กิจกรรมการสั่งซื้อและ สารสนเทศ	0.04 (0.91%)	0.29 (4.94%)	0.06 (1.29%)	1.25 (1.61%)
5. กิจกรรมด้านการขนส่ง	3.18 (72.44%)	3.18 (54.17%)	2.74 (58.80%)	56.48 (72.64%)
รวม	4.39	5.87	4.66	77.75
ราคาขายผลผลิตเฉลี่ย (บาท/กก.)	45.00	45.00	45.00	165.00
ต้นทุนโลจิสติกส์ต่อราคา ขาย (%)	9.76	13.05	10.36	47.1208

จากการวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการต่อกีโกรัมร่วมกับต้นทุนรับซื้อผลผลิตเปรียบเทียบกับราคาขายผลผลิต เพื่อวิเคราะห์กำไรขั้นต้นของผู้ประกอบการแต่ละราย พบว่า ผู้ประกอบการแต่ละรายมีกำไรขั้นต้นเกินกว่าร้อยละ 30 ของต้นทุนรวม (ต้นทุนโลจิสติกส์ต่อกีโกรัมบวกต้นทุนรับซื้อผลผลิต) โดยผู้รวบรวมรายที่ 1 มีกำไรขั้นต้นเฉลี่ย 13.11 บาทต่อกีโกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 41.10 ผู้รวบรวมรายที่ 2 มีกำไรขั้นต้นเฉลี่ย 11.63 บาทต่อกีโกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 34.84 ผู้รวบรวมรายที่ 3 มีกำไรขั้นต้นเฉลี่ย 12.84 บาทต่อกีโกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 39.91 และผู้ส่งออกมีกำไรขั้นต้นเฉลี่ย 42.25 บาทต่อกีโกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 34.42 ต่อต้นทุนรวมแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์กำไรขั้นต้นของผู้ประกอบการแต่ละราย

รายการ	ผู้รวบรวมรายที่ 1	ผู้รวบรวมรายที่ 2	ผู้รวบรวมรายที่ 3	ผู้ส่งออก
ต้นทุนโลจิสติกส์ต่อกีโกรัม (บาท/กก.)	4.39	5.87	4.66	77.75
ราคารับซื้อผลผลิตเฉลี่ย (บาท/กก.)	27.50	27.50	27.50	45.00
ราคาขายผลผลิตเฉลี่ย (บาท/กก.)	45.00	45.00	45.00	165.00
กำไรขั้นต้น (บาท/กก.)	13.11	11.63	12.84	42.25
ร้อยละกำไรขั้นต้นต่อต้นทุนรวม	41.10	34.84	39.91	34.42

อภิปรายผลการวิจัย

ต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการแต่ละรายประกอบไปด้วย ต้นทุนด้านการจัดซื้อจัดหาปัจจัยการผลิต ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเก็บสินค้าคงคลัง ด้านการบริหารคลังสินค้า และด้านการขนส่ง มีรายละเอียดดังนี้ ผู้รวบรวมรายที่ 1 มีต้นทุนด้านกิจกรรมขนส่งมากที่สุด เฉลี่ย 3.18 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง เฉลี่ย 0.79 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการจัดซื้อ เฉลี่ย 0.36 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านกิจกรรมการสั่งซื้อและสารสนเทศ เฉลี่ย 0.04 บาทต่อกีโกรัม และต้นทุนด้านกิจกรรมคลังสินค้า เฉลี่ย 0.02 บาทต่อกีโกรัม ผู้รวบรวมรายที่ 2 มีต้นทุนด้านกิจกรรมขนส่งมากที่สุด เฉลี่ย 3.18 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง เฉลี่ย 1.74 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการจัดซื้อ เฉลี่ย 0.63 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านกิจกรรมการสั่งซื้อและสารสนเทศ เฉลี่ย 0.29 บาทต่อกีโกรัม และต้นทุนด้านกิจกรรมคลังสินค้า เฉลี่ย 0.02 บาทต่อกีโกรัม ผู้รวบรวมรายที่ 3 มีต้นทุนด้านกิจกรรมขนส่งมากที่สุด เฉลี่ย 2.74 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง เฉลี่ย 1.53 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการจัดซื้อ เฉลี่ย 0.33 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านกิจกรรมการสั่งซื้อและสารสนเทศ เฉลี่ย 0.06 บาทต่อกีโกรัม และต้นทุนด้านกิจกรรมคลังสินค้า เฉลี่ย 0.04 บาทต่อกีโกรัม และผู้ส่งออก มีต้นทุนด้านกิจกรรมขนส่งมากที่สุด เฉลี่ย 56.48 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการจัดซื้อ เฉลี่ย 10.13 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง เฉลี่ย 9.60 บาทต่อกีโกรัม ต้นทุนด้านกิจกรรมการสั่งซื้อและสารสนเทศ เฉลี่ย 1.25 บาทต่อกีโกรัม และต้นทุนด้านกิจกรรมคลังสินค้า เฉลี่ย 0.29 บาทต่อกีโกรัม เมื่อวิเคราะห์โดยสรุปพบว่า

ผู้ประกอบการมีต้นทุนด้านการขนส่งไปยังลูกค้ามากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งในส่วนของผู้รวบรวมนั้นส่วนใหญ่เป็นการจ้างรถเหมาคันส่งสินค้าจากขนส่งเอกชนและมีส่วนน้อยที่ส่งแบบเสียค่าส่งตามน้ำหนักกิโลกรัม สาเหตุหนึ่งเกิดจากที่ผู้รวบรวมไม่ลงทุนในการซื้อรถเพื่อขนส่งเอง เนื่องจากไม่มีการรับซื้อตลอดทั้งปี เฉพาะช่วงเท่านั้น ดังนั้นผู้รวบรวมจึงไม่ลงทุนในส่วนนี้ จึงใช้บริการขนส่งบริษัทเอกชนแทน ทั้งยังจำเป็นต้องใช้เฉพาะรถขนส่ง 4 ล้อในการขนส่ง เนื่องจากเป็นรถที่มีความเหมาะสมมากกว่าจากเหตุผลทางด้านเส้นทางที่ใช้ในการขนส่ง ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น และลดโอกาสที่ผลผลิตที่ทำการขนส่งนั้นจะเกิดความสูญเสียได้น้อยที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการจึงมีต้นทุนส่วนนี้จำนวนมาก ส่วนผู้ส่งออก ต้นทุนส่วนใหญ่มาจากค่าใช้จ่ายทางอากาศในกิจกรรมการลำเลียงผลผลิตไปยังลูกค้าเช่นกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณยู ไชยชิน (2555) เรื่อง การศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์การดำเนินงานส่งออกเคมีภัณฑ์ โดยการวิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรม จากกรณีศึกษาพบว่า มีต้นทุนคือ 3,353,000 บาทต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบกับยอดขายสินค้าคิดเป็นสัดส่วนต่อยอดขายร้อยละ 6.9 และจากการวิเคราะห์กิจกรรมด้านการส่งออกของบริษัททั้งหมดพบว่า กิจกรรมการเคลื่อนย้ายและขนส่งสินค้าเป็นกิจกรรมหลักมีต้นทุนร้อยละ 71.5 ของต้นทุนทั้งหมด ในส่วนของต้นทุนด้านการขนส่งที่พบมีความสอดคล้องกับข้อมูลจากรายงานโลจิสติกส์ของประเทศไทยประจำปี 2563 ที่ชี้ให้เห็นว่าสถิติสัดส่วนโครงสร้างต้นทุนโลจิสติกส์ในช่วงปี 2559 (เอกชัย คุปตาวาทิน และคณะ, 2559) ถึงปัจจุบันนั้น ในปี 2563 มีต้นทุนด้านการขนส่งอยู่ในสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับต้นทุนด้านอื่น ๆ และมีเพียงในปี 2563 เท่านั้นที่มีมูลค่าขยายตัวลดลงคาดว่าอาจเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการหดตัวของกิจกรรมเศรษฐกิจภายในประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนุชกรณ์ นพรัตน์ และคณะ (2560) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง ต้นทุนโลจิสติกส์ของโซ่อุปทานผลหม่อนในจังหวัดน่าน พบว่า ในส่วนของผู้รวบรวมควรมีการวางแผนด้านการขนส่งล่วงหน้า เพื่อการจัดการรถ และควรมีการติดต่อประสานงานกับบริษัทรถรับจ้างที่มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแทนการจ้างรถขนส่งเอกชนทั่วไป โดยสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันและมีการประสานงานในลักษณะการใช้บริการแบบระยะยาว เพื่อตกลงค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ซึ่งวิธีนี้อาจช่วยให้ได้ราคาค่าบริการขนส่งที่ต่ำลง รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดเส้นทางขนส่งและการจัดรถร่วม การร่วมกันวางแผนนี้จะทำให้กลุ่มผู้ประกอบการมีอำนาจการต่อรองราคาค่าขนส่งมาก (นราพันธ์ จันทรกระจาย, 2555)

ต้นทุนที่สูงรองลงมาของผู้รวบรวมคือ ต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนที่มาจากการใช้ทรัพยากรด้านวัสดุสิ้นเปลืองในกิจกรรมการบรรจุภัณฑ์ เพื่อป้องกันการกระแทกจนก่อให้เกิดความเสียหายของผลิตภัณฑ์ก่อนสินค้าถึงมือลูกค้า ผู้รวบรวมสามารถลดต้นทุนส่วนนี้ได้โดยการกำหนดปริมาณการใช้ในแต่ละหน่วยที่แน่นอน นอกจากจะช่วยให้

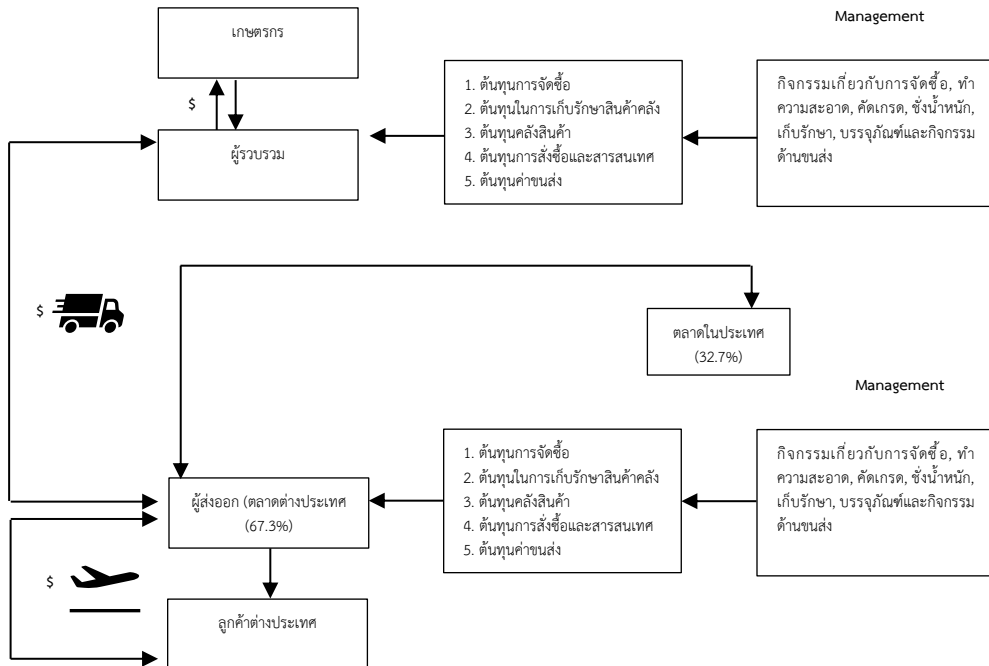
สามารถลดต้นทุนได้แล้ว ยังเป็นการช่วยให้สามารถคำนวณต้นทุนในส่วนนี้ล่วงหน้าได้อีกด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสั่งซื้อในปีการรับซื้อต่อไป ในส่วนของผู้ส่งออก ต้นทุนส่วนที่สูง รองลงมา คือ ต้นทุนด้านการจัดซื้อเป็นต้นทุนที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากผู้ส่งออกต้องทำการสั่งซื้อ และนำผลผลิตเข้าสู่กระบวนการอบไอน้ำ ซึ่งต้องใช้ทั้งอุปกรณ์ที่มีต้นทุนสูง ใช้แรงงาน และเวลา จำนวนมากในการจัดการผลผลิตในกระบวนการดังกล่าวของต้นทุนโลจิสติกส์รวม มีต้นทุนส่วนใหญ่มากจากการใช้ทรัพยากรด้านอุปกรณ์และเครื่องใช้สำนักงาน ซึ่งได้แก่ ค่าเสื่อมราคาและค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์ต่าง ๆ และการใช้ทรัพยากรด้านบุคคลที่ใช้ในกิจกรรมการสั่งซื้อผลผลิต ผู้ส่งออกสามารถลดต้นทุนส่วนนี้ได้โดยการเพิ่มจำนวนผลผลิต เนื่องจากมีการใช้แรงงานที่มีทักษะอยู่ด้วย ดังนั้น การเพิ่มจำนวนผลผลิตจะช่วยให้เกิดการใช้แรงงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนต่อหน่วยด้านการใช้แรงงานลดลง ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยญญาคัต หล้าแหล่ง และวิชชุตตา เอื้ออารี (2560) ศึกษาเรื่องการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ทุเรียนภาคใต้ พบว่า ต้นทุนโลจิสติกส์ของเกษตรกรที่สูงที่สุด ได้แก่ ค่าแรงในการขนส่ง รองลงมาคือ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการ (ล้ง/ลานทุเรียน) ที่สูงที่สุด ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง รองลงมาคือค่าบรรจุภัณฑ์

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ต้นทุนโลจิสติกส์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองเพื่อการส่งออก อำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในปี 2563 โครงสร้างทางการตลาดของผู้รวบรวมส่วนใหญ่ขายผ่านบริษัทส่งออกเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 67.3 ของผลผลิตทั้งหมดที่ทำการสั่งซื้อ เมื่อผู้ส่งออกนำผลผลิตเข้าสู่กระบวนการอบไอน้ำและบรรจุภัณฑ์เรียบร้อยแล้วผลผลิตสำเร็จรูปจะถูกกระจายไปยังตลาดเกาหลี คิดเป็นร้อยละ 67.3 และตลาดญี่ปุ่นร้อยละ 32.7 ของผลผลิตสำเร็จรูปทั้งหมด โดยลำเลียงสินค้าไปยังลูกค้าปลายทางผ่านเครื่องบินเชิงพาณิชย์ แสดงสรุปสภาพที่ 3 ในด้านต้นทุนโลจิสติกส์ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีสัดส่วนร้อยละของต้นทุนด้านกิจกรรมการขนส่งมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนด้านอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการ การวางแผนกิจกรรมงานด้านการขนส่งจึงเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญในการลดต้นทุนมากที่สุด โดยการไม่ผูกขาดบริษัทรับเหมาขนส่งเพียงรายเดียว แต่ให้หาผู้ให้บริการรายใหม่ เพื่อให้มีการแข่งขันด้านราคาและค่าบริการ ทำให้สามารถเลือกราคาและบริการที่เหมาะสมได้ ส่วนเรื่องรองลงมาที่ต้องให้ความสำคัญ คือ การบริหารต้นทุนด้านการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง โดยการกำหนดปริมาณการใช้ในแต่ละหน่วยที่แน่นอน นอกจากจะทำให้สามารถลดต้นทุนได้แล้วยังช่วยให้สามารถคำนวณต้นทุนส่วนนี้ล่วงหน้าได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสั่งซื้อในปีการรับซื้อต่อไป นอกจากนี้ควรมีการวางแผนการใช้แรงงานให้มีความรัดกุม รอบคอบขึ้น ช่วยทำให้สามารถลดต้นทุนด้านนี้ลงได้

ประโยชน์จากการทำวิจัยนี้คือ ผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับกิจการของตนเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการทำงานและต้นทุนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรพัฒนาการขนส่งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การขนส่งมีความรวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ให้ผู้รวบรวมมีการติดต่อประสานงานกับบริษัทรับจ้างที่มีการทำงานอย่างมีคุณภาพและมีการประสานงานในลักษณะการใช้บริการแบบระยะยาวหรือการต่อรองราคา เพื่อให้ได้รถขนส่งประจำและอัตราค่าบริการที่ลดลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อจัดการขนส่งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การขนส่งมีความรวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำ

เอกสารอ้างอิง

- จัดตรงค์ เพลินหัด. (2559). เอกสารประกอบการสอน รายวิชา CLS.2101 การจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน. สืบค้น 14 มีนาคม 2563, จาก <http://www.elcls.ssr.u.ac.th>
- ชัยญญาภักค์ หล้าแหล่ง และวิชชชดา เอื้ออารี. (2560). การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์เพื่อ เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ทุเรียนนในภาคใต้ (รายงานการ วิจัย). ชุมพร: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ฐิติรัตน์ มีมาก และคณะ. (2563). การบริหารต้นทุนโลจิสติกส์. *วารสารวิชาการ สถาบัน เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(1), 641-654.
- ธนุชภรณ์ นพรัตน์ และคณะ. (2560). การวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของโซ่อุปทานผลหม่อนใน จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการเกษตร*, 35(3), 296-309.
- นราพันธ์ จันท์กระเจาย. (2555). ต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีในห่วงโซ่อุปทานข้าว อินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขา เศรษฐศาสตร์เกษตร). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญส่วน แก้วไพฑูรย์. (2560). งาน Seoul Food & Hotel 2017 ที่ประเทศเกาหลีใต้ มะม่วง น้ำดอกไม้ไทยได้รับความนิยมสูงสุด. *จดหมายข่าวสมาคมชาวสวนมะม่วงไทย*, 8(23), 18-19.
- พีรศักดิ์ วิทยเจริญพงษ์. (2556). ต้นทุนโลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเก่าพะเยาใน จังหวัดพะเยา (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิริงรอง สงสังข์. (2561). เสี่ยงสะท้อนจากผู้ส่งออก มะม่วงไทยมีอะไรน่าเป็นห่วง. *จดหมายข่าว สมาคมชาวสวนมะม่วงไทย*, 9(26), 14-15.
- ศรัญญา ไชยชิน. (2555). การศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์การดำเนินงานส่งออกเคมีภัณฑ์โดยการ วิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรม (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการขนส่งและโลจิสติกส์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2653). *ตัวชี้วัดประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์ภาคการเกษตร*. สืบค้น 13 กันยายน 2563, จาก <http://logistics.oae.go.th/web/p>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายงานโลจิสติกส์ของประเทศ ไทยประจำปี 2561*. สืบค้น 8 กันยายน 2564, จาก <https://www.nesdc.go.th/ewt>
- _____. (2564). *รายงานโลจิสติกส์ของประเทศไทยประจำปี 2563*. สืบค้น 8 กันยายน 2564, จาก https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=717&filename
- เอกชัย คุปตาวาทิน และคณะ. (2559). การศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์โดยใช้ระบบต้นทุนฐาน กิจกรรมกรณีศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 8(3), 89-98.

ธนรัตน์ แต้ววัฒนา และคณะ. (2561). รูปแบบการจัดการความรู้สถานศึกษาด้วยบทเรียนหนึ่งประเด็น. *Journal of Education and Human Development Sciences*, 2(2), 47-57.

TRIDGE. (2019). *Top Exporting Countries of Mango*. Retrieved December 28, 2019, from <https://www.tridge.com/intelligences/mango/export>

C-BAC-R MODEL: THEORETICAL FACTORS FOR
DUAL VOCATIONAL EDUCATION MANAGEMENT
BY A PRIVATE VOCATIONAL EDUCATION COLLEGE*
C-BAC-R: รูปแบบเชิงทฤษฎีการบริหารจัดการแผนการเรียนทวิศึกษา
โดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

Supawit Sungsutthipong, Nawamin Prachanant, Kovit Vajarintaragoon
ศุภวิชญ์ สังสุทธิพงศ์, นวามินทร์ ประชานนท์, โกวิท วัชรินทรางกูร
Buriram Rajabhat University
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Corresponding Author Email: drkhunwit@gmail.com

Abstract

Objectives of this research article were to develop and evaluate the factor structure model for managing the dual studies study plan of a private vocational college, Chaiyaphum Business Administration Technology College. It was mixed methods research. The target group for this study consisted of 3 educational institutions, namely affiliated schools. Office of the Basic Education Commission who entered the joint study program between the vocational school curriculum and the high school curriculum and Chaiyaphum Business Administration Technology College which is a private vocational college under the Office of the Vocational Education Commission Located in Chaiyaphum Province. Data were Collected both through semi-structured interviews with relevant school and college administrators, 5 experts, and a satisfaction questionnaire of 79 stakeholders. Data analysis. It was a content analysis. Grouping of words Compilation, interpretation, finding frequency, percentage, mean, standard deviation, mode, and explanation.

The research results were found that Theoretical factors that made up the management model of the dual education study plan by Chaiyaphum Business

---

*Received April 11, 2022; Revised May 27, 2022; Accepted May 27, 2022

Administration Technology College included: 1) seeking cooperation (Collaboration: C) 2) Coordination links (Bridging: B) 3) Accessing areas and target learners (Accessing prospects: A); 4) Learning management, training, and cultivation. (Cultivating: C) and 5) Results (Results: R) which meant academic achievement in 4 selected subjects that appeared from the academic performance level of 57 students to have an academic performance mode of 3.0- 4.0 (range = 2), while the opinions and satisfaction of 79 stakeholders had a total mean of 3.90 (SD = 0.78). or largely When evaluating the model Including a manual by 7 experts, it was found that the format and manual were useful, possible, appropriate, accurate and comprehensive. and overall auditable responsibility corresponds with a significant Fleiss kappa coefficient at $k_f = 1.00$.

Keywords: theoretical factor model; Management of the dual education study plan; Private vocational college

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบโครงสร้างปัจจัยในการบริหารจัดการแผนการเรียนทวิศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน คือ วิทยาลัยเทคโนโลยีชัยภูมิบริหารธุรกิจ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มเป้าหมายสำหรับการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย 3 สถานศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าโครงการเรียนร่วมระหว่างหลักสูตรอาชีวศึกษากับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย และวิทยาลัยเทคโนโลยีชัยภูมิบริหารธุรกิจ ซึ่งเป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ เก็บรวบรวมทั้งโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 79 ราย การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มคำ การรวบรวมเรียบเรียง การตีความ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ฐานนิยม และการอธิบาย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงทฤษฎีที่ประกอบเป็นรูปแบบการบริหารจัดการแผนการเรียนทวิศึกษาโดยวิทยาลัยเทคโนโลยีชัยภูมิบริหารธุรกิจ ได้แก่ 1) ความแสวงหาความร่วมมือ (Collaboration : C) 2) การเชื่อมโยงประสานงาน (Bridging : B) 3) การเข้าถึงพื้นที่และผู้เรียนกลุ่มเป้าหมาย (Accessing prospects : A); 4) การจัดการเรียนรู้ อบรม บ่มเพาะ (Cultivating :C) และ 5) ผลลัพธ์ (Results : R) อันหมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน 4 รายวิชาที่คิดสรรที่ปรากฏว่าจากระดับผลการเรียนของผู้เรียน จำนวน 57 คน มีฐานนิยมผลการเรียนเป็น 3.0-4.0 (พิสัย = 2) ในขณะที่ความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จำนวน 79 ราย มีค่าเฉลี่ยรวมเป็น 3.90 (SD = 0.78) หรือในระดับมาก เมื่อประเมินรูปแบบรวมทั้งคู่มือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน พบว่า รูปแบบและคู่มือมีประโยชน์ เป็นไปได้เหมาะสม ถูกต้องครอบคลุม และความรับผิดชอบตรวจสอบได้โดยรวมที่สอดคล้องกันด้วยค่าสัมประสิทธิ์แคปปาของ Fleiss อย่างมีนัยสำคัญที่ $k_f = 1.00$

คำสำคัญ: รูปแบบปัจจัยเชิงทฤษฎี; การบริหารจัดการแผนการเรียนทวิศึกษา; วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

Introduction

The world has come to the 21st century (2001-2100) for almost two decades. Although it is only at the beginning of the century, it can be clearly seen that there has been a rapid change in society, economy and culture. Among other things, most changes due to the information technology innovations that link various regions of the world together. The social change that has emerging has affected the ways and lives of human beings thoroughly. Humans need to be alert and prepared to learn skills for living in the world of the century. The most important skills of the 21st century are learning skills (Panich, 2012). There are also important issues in the 21st century that need to be integrated with core knowledge in learning management by those involved in 5 areas as: 1) global awareness; 2) knowledge of finance, economics, business and entrepreneurship (financial, economics, business and entrepreneurial literacy); 3) knowledge about civic literacy; 4) health literacy; and 5) environmental awareness (environmental literacy).

The above-mentioned knowledge is the expected output of the system according to the concept of Hoy et al (2012) that educational institutions are open organic or life-oriented systems. In addition, an educational institution, must be interacted between its internal components or subsystems, and also interacted with its external environment. In vocational services for many over years, although there have been many governmental departmentss, privates and civil society that have awared of the importance of vocational education and tried to participate to push for higher quality, equitable education and reach to all youths equally (Equitable Education Fund, 2020). But during increasingly of social needs and filled with more challenging obstacles, educational options to meet those needs are scarce. Moreover, educational options available, especially vocational education,

are not popular for students and parents. This option has been overlooked, in spite of delivering to students the competencies to meet the needs of the 21st century world (Developing Vocational Excellence in the 21st Century: Embedding Digitalization in Vocational Training, 2020., Retrieved August 25, 2020, from <https://www.eef.or.th/knowledge-25-08-20/?fbclid=IwAR1fJA3>). This needs newer vocational educational management strategies. Dual vocational education (DVE), the participative management between the Office of Vocational Education Commission and the Office of Basic Education Commission is the one of those new strategies delivering by public vocational education colleges first started in academic year 2016.

Chaiyaphum Business Administration Technology College, Chaiyaphum, the only one private vocational education college in Thailand, was approved to deliver VET according to the project without governmental budgeting subsidization. In academic year 2020, the college was the only one private vocational education college in Thailand that was approved for managing the project with governmental budget subsidization. For that, there were not any studies about dual vocational education management by private vocational education college. For fulfilling the gap, it was very interesting in studying and developing a model for the dual vocational education management of a private vocational education college, by determining Chaiyaphum Business Administration Technology College as the case study.

Research objectives

The purposes of this mixed-method single case study were to develop and assess the structure of a factors model for dual education program management of a private vocational education college. The researcher defined the question of this study that what was the factors model for the dual vocational education management that was the joint program of a private vocational education college and basic education high schools. Purposively, what were the factors and measures relevant for the DVE management by the private vocational education college.

Methodology

The target groups

The target groups for this study included two schools: Ban Nongchim (Sinhachanbamrung) and Ban Ta Pong schools under the jurisdiction of the Office of the Basic Education Commission which participated in the dual vocational education program and Chaiyaphum Business Administration Technology College, a private vocational education college located in Chaiyaphum Province. Participative management perceived the most appropriate management system (Likert, 1961; Marchant & Maurice, 1971) was employed as the study scope contents, while the target persons involved were all 8 administrators, 5 experts; and 79 stakeholders and 57 students and 7 connoisseurs.

Research instrumentations

There were four types of research instruments: semi-structured interview, satisfaction questionnaire, model assessment form for connoisseurs. The details of each instrument are as follows:

2.1 Face to face semi-structured interviews was about factors needed and problems found from participating with the program, managed by Chaiyaphum Business Administration Technology College without governmental budget subsidization during academic year 2016-2019. The validity instrument quality was approved by 5 experts.

2.2 Satisfaction questionnaire of 40-items was about the opinions of stakeholders, executives, teachers and students involved in the project towards the dual vocational education program management of a private vocational education college. The questionnaire comprises of 3 part; general data of the participants, their opinions and satisfaction 5 factors: collaboration; bridging; accessing prospects; cultivating; and results. The third part is the open-ended opinion. For the 5 factors constructs of the questionnaire, the researcher brought from literature reviewed and 4 schools administrators opinions which approved by 5 experts IOC (Index of Items Objective Congruence) approval. All of the item's value 0.60-1.00, and after the trial with 38 the higher vocational education certificate students, it was found of 0.98 Cronbach's value-.

2.3 The DVE management manual for Chaiyaphum Business Administration Technology College. according to the model developed. The manual contains

forwards, table of contents, descriptions to practice of each factor and its measures and evaluation criteria.

2.4 Model Assessment Form contained 0-2 Likert's rating scales for all amount of 30 items in 5 aspects of applied (Likert, 1971) program evaluation concepts from Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (JCSEE, 2021) : Utility; Feasibility; Propriety; Accuracy; and Accountability. The form was approved by 5 experts as well.

Data Collection

3.1 Semi-structured interview, the researcher interviewed 4 institutions by the Thai language himself for 45-60 minutes.

3.2 Satisfaction questionnaire, the researcher managed through Google form.

3.3 The DVE management manual for Chaiyaphum Business Administration Technology College according to the model developed was employed for managing the project.

3.4 Model assessment by 7 connoisseurs, the researcher managed through social media as Line groups and personal e-mail.

Data Analysis

The obtained data from all instruments were analyzed by the content analysis, word grouping, compilation, interpretation, explanation, frequencies, percentage. Mean, standard deviation, and modes.

Results

For the research question that what was the factors model for DVE management of the joint project between the private vocational education college, Chaiyaphum Business Administration Technology College, and the two higher secondary basic education schools due to the concept of participative management synthesized were divided into 5 theoretical factors verified by 5 experts including : 1) Collaboration (C), Bridging (B), Accessing Prospects (A), Cultivating (C), and Results (R).

Discussion

This mixed method single case study purpose was to develop a factors model for managing dual vocational education plan by Chaiyaphum Business Administration Technology College, a private vocational education college located in Chaiyaphum province. Data were collected from target groups through semi-structured interviews with the participants, questionnaires, sites visitation including experts' confirmation. In this section, the research findings will be linked to each factor and measures respectively of the model as they related to extant literature.

1. Collaboration: C The stage of finding collaboration involves joining, supporting, assisting, and being part of the process to effectively achieve the jointly set goals (Martin, 2021) For the Institute of Prevention, the collaboration in the work should consist of a clear vision, communicating visions to stakeholders, building the collaborative, building the capacity of working groups and managing collaboration. Therefore, the management of the dual vocational education (DVE) by Chaiyaphum Business Administration Technology College is necessary to create collaboration from stakeholders both inside and outside the college. It was concluded that in building the collaboration, there should be four measures as follows: 1) publicity and understanding of project collaboration; 2) implementation of DVE is achieved through effective collaboration; 3) communicating the goals the objectives of the implementation and learning according to DVE; and 4) and schools' partners, including those involved, know, and understand the practice of the DVE program. (Lima & Dâmaso, 2017)

2. Bridging: B Vocational education is generally accepted to help raise poverty in society It also helps reduce inequality in society (Paudel, 2019) especially in of an economic recession. There is a lot of unemployment in the implementation of any policy projects which will lead to the needs for bridging and coordinating effectively at both individual and institution or organizational levels. The relevant parties must therefore be bridged and coordinated both between colleges and among learners, families, parents, local communities to adjust their perspectives on vocational education. The approaches which may be through documents, newsletters, online diverse social medias, visits, meetings, etc. (Paudel, 2019). However, the main obstacle is education level and attitudes of parents both quantitative and qualitative demands in the labor market and

social norms affecting the image of vocational education. The management of the DVE will lead to the desired outcomes. Therefore, bridging should consist of the following six measures :1) those involved use two-way communication methods for bridging or coordinate the implementation of the project; 2) the relevant parties are bridged and coordinated in the implementation of the DVE through many channels; 3) budget and other resources for DVE are appropriate and sufficient; 4) all levels are bridged collaboratively to solve any operational problems.; 5) all relevant parties demonstrate their commitment and share responsibility for implementing the DVE; 6) all parties have the opportunity to share their opinions and provide information about the implementation of the DVE program. (Joseph, 2017)

3. Accessing Prospects: A As already discussed, vocational education is generally accepted to help raise poverty in society. It helps to reduce inequality in society (Paudel, 2019), especially in the face of economic recession. In the implementation of policy projects as DVE, accessing prospects effectively is required. Accessing prospects here means to the individual, areas and organizational levels. Those involved must have access to the target areas, educational institutions, parents, guardians, and all stakeholders. The methods by which administrators and staffs can do may be through documents, newsletters, online media, visits, meetings, etc. (Paudel, 2019) Confirmation by experts that access to prospects in families, communities, educational institutions and target learners should consist of the following seven measures : 1) stakeholders are aware of DVE as the whole; 2) high school students are basically sufficient competent for studying at the vocational level; 3) the curriculum according to the DVE is designed and managed responsively to the needs of the learners; 4) the curriculum according to the DVE is consistent with vocational standards; 5) the curriculum of the DVE helps enhance the students' competencies and desired characteristics; 6) parents and communities agree that the DVE program will prepare students for a suitable and adequate career; and 7) students of DVE are aware, have access and have equal opportunities to study in the DVE program. (Panit, 2012)

4. Cultivating: C (Educating and Training) In the management of educational institutions according to the concepts of Hoy et al (2012) it must be clearly

implemented clearly and sufficiently as the whole system. Cruickshank (Cruickshank, 2018) suggests that in the process of developing the curriculum for learning should adhere to the guidelines of Tyler (Tyler's Model/Loop), that is to define clear goals or learning objectives, defining learning content, using it to organize learning experiences and measuring and assessing learning outcomes. Therefore, for DVE cultivating, it should consist of 15 measures as follows: 1) those involved have set high level goals for student achievement; 2) teachers who organize learning according to the DVE have adequate qualifications; 3) teachers in the DVE are aware of how learners learn and manage learning appropriately and efficiently with learners; 4) teachers are knowledgeable, understanding and accuracy in the contents of the curriculum for learning management; 5) teachers in the DVE have prepared and planned effective learning activities; 6) teachers know and have a good relationship with students in their responsibility for DVE learning management; 7) teachers create, provide and maintain safe and challenging environments for DVE learners; 8) teachers use learning methods, various learning materials and time to manage learning appropriately and sufficiently; 9) teachers allow students to participate in the determining, selecting and using of various learning sources; 10) according to the DVE, learners have opportunities to practice. and share learning experiences with other learners, entrepreneurs or other occupational individuals; 11) DVE students get text paper/sheets, work or reactivity sheets, exercises, and other learning materials appropriately and sufficiently; 12) relevant staffs provide guidance and advice in DVE studying. and closely take care of them; 13) DVE teachers plan, implement, and measure and evaluate learning effectively. fairly and transparently; 14) DVE teachers including all related parties construct good motivation for learners in the program; and 15) In the DVE program implementation, this school have good collaborations with communities, private sectors, and industrials. (Makochekanwa & Mahuyu, 2021)

5. Results: R Hoy et al (2012) suggested that the effects of the education system may be determined from students' achievement, satisfaction of stakeholders, absence from school, etc. In this study, the researchers determined for two measures: 1) the opinions and satisfaction of the stakeholders in the implementation of DVE program; and 2) student' selected courses achievements

in semester 1-2 of the academic year 2020, for two vocational courses per semester as following : 1) Stakeholders' satisfaction, released through Google form, 79 stakeholders completed the 0.98 Chronback's alpha with the all mean of 3.90 (SD. = 0.78) that meant very satisfied level. Considering of each factor, it was found that Accessing prospects was highest at 4.08 (SD. 0.76). The orderly followed factors were Cultivating (4.00, SD= 0.75); Results (4.00, SD.= 0.78); Collaboration (3.96, SD.=0.77); and Bridging (3.84, SD.0.82). 2) 57 DVE students got achievement grade modes of 3.0 (14 students); 4.0 (38 students); 4.0 (26 students); and 4.0 (24 students). (Sarhadi et al., 2018)

The results from this case study will help the researchers to formulate the model for the management of dual vocational education program by a private vocational school after implementation for a period of one academic year. Also, the model effectiveness was verified by 7 connoisseurs. The assessment 30-items, rating scale form applicd from the program evaluation guideline of the Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (JCSEE, 2021) for its 1) utility, 2) feasibility; 3) propriety; 4) accuracy; and 5) accountability with 30-items. The model and manual for DVE management were effrctive significantly agreement of connoisseurship with 1.0 Fleiss'kappa (kf) coefficient. (Sibiya & Nyembezi, 2018)

Body of Knowledge

In the implementation of the DVE which is a policy joint program between the vocational education college and the high schools has to be true participatively management. To be able to determine and organize factors related to the program, as the policy program vertically flow down from the top, management, inputs as budget, personnel and resources must be allocated appropriately and sufficiently while the transformation processes especially at each horizon level or organization must be diverse enough, in order to obtain the desired yields. Application of C-BAC-R model covers abd can lead students and graduates' sufficient needs 21 st century competencies including being good citizen or members of communities and society and being able to live with a livelihood and self-reliance as the vocational education philosophy.

The 5 factors and their hierarchical relationship shown in Figure 1. The details of each factor were as follows:

Figure 1: The Theoretical Factors: C-BAC-R Model

Recommendations

1. This research results can be applied to utilized in other joint projects. However, the model and the relevant measures should be adjusted sufficiently and appropriately. Both factors and measures may be added and reduced according to any projects and programs.

2. For further research, there should be some used LISREL model for analyzing CFE of using this model in similar or different projects. More than that, the researchers can use each factor and its measures to study deeply.

References

- Cruickshank, V. (2018). Considering Tyler's Curriculum Model in Health and Physical Education. *Journal of Education and Educational Development*, 5(1), 207-214.
- Equitable Education Fund. (2020). *Upgrading Vocational Education for More Future Choices to Help Improve the Quality of Life to Meet the Needs of the World of Digital Age*. Retrieved August 25, 2020, from www.eef.or.th/knowledge
- Hoy, W., et al. (2012). *Educational Administration: Theory, Research and Peactice* (9th ed). New York: McGraw Hill.

- JCSEE. (2021). *Standards for Educational Program Evaluation*. Retrieved October 10, 2021, from <https://jcsee.org/program>
- Joseph, M. (2017). *How to Be a Collaborative Leader*. Retrieved June 16, 2020, from www.eschoolnews.com/2018/01/30
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Lima, J. Á, & Dâmaso, M. (2017). Inter-organizational Relations among Schools: Collaboration rather than Competition. *Educational Management Administration & Leadership*, 8(4), 1-16.
- Makochekanwa, A., & Mahuyu, J. (2021). TVET Offering Institutions' Perceptions on TVET Education: The Case of Zimbabwe. *The African Review*, 48(1), 168-195.
- Marchant & Maurice, P. (1971). Participative Management as Related to Personnel Development. *Library Trends*. 20(1), 48-59.
- Martin, T. (2021). *The Effects of Collaborative Leadership Practices on Employees Satisfaction Levels*. Doctoral Dissertation (ED.D.) (Organizational Leadership), Pepperdine University, USA.
- Panit, W. (2012). *The Way to Create Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Tathata. Public Company Limited.
- Paudel, A. (2019). Girls' Transitions to Work through Higher-Quality TVET Programs in Nepal. *In Policy Paper Echidna Global Scholars Program*, 2(2), 1-29.
- Sarhadi, M., et al. (2018). Participative Project Management as a Comprehensive Response to Postmodernism Criticisms: The Role of Communication. *International Journal of Managing Projects in Business; Bingley*, 11(4), 935-959.
- Sibiya, A. T. & Nyembezi, N. (2018). Examining Factors That Shape Technical Vocational Education and Training Engineering Students' Understanding of Their Career Choices. *Transformation in Higher Education*, 3, 33-42.

การพัฒนาโปรแกรมแม่เหล็ก
สำหรับเตรียมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสู่มหาวิทยาลัย*
DEVELOPMENT MAGNET PROGRAM
FOR PREPARE HIGH SCHOOL STUDENTS TO UNIVERSITY

ศิริรัตน์ ศรีสอาด, นาทยา ปิลันธนานนท์, สวัสดิ์ เพชรบูรณ์
Sirirat Srisa-ard, Nataya Pilanphanonnd, Sawat Petchaboon
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
Corresponding Author E-mail: siriratssa@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาโปรแกรมแม่เหล็ก (Magnet Program) สำหรับเตรียมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสู่มหาวิทยาลัย เป็นงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนทอวัง และ โรงเรียนทอวัง ปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การดำเนินการ 1) คัดเลือก และวางโครงสร้างหลักสูตร 2) พัฒนารายวิชา 3) ประเมินโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 4) ทดลองใช้รายวิชาในภาคต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ 3 Magnet Program 2) ได้รายวิชาโปรแกรม STEM 38 วิชา และโปรแกรมกฎหมาย 18 วิชา และโปรแกรมวิทยาศาสตร์สุขภาพ 37 วิชา 3) ได้เอกสารหลักสูตรประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร แผนการเรียน รายวิชา คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชาของแต่ละโปรแกรมมีความเหมาะสม 5) นักเรียนในแต่ละโปรแกรมมีความพึงพอใจกับการเรียนการสอน

คำสำคัญ: โปรแกรมแม่เหล็ก; การพัฒนาโปรแกรม; การเตรียมนักเรียนสู่มหาวิทยาลัย

Abstract

This research aimed to develop Magnet Program to prepare high school students for university. This was participatory research: school administrators, and high school teachers of Horwang School, and Horwang Pathum Thani School, that were significant information providers. Procedures were 1) selecting and creating a curriculum framework 2) developing courses 3) evaluating curriculum framework and courses according to experts' commentaries. 4) trying out courses in the first semester of Matthayom 4. Data are analyzed by using frequency, percentage, and content analysis.

The results of this research were found 1) 3 Magnet Programs 2) Additional courses: STEM 38 courses, Law 18 courses, and Health Science 37 courses. 3) Curriculum documents composed of the curriculum framework, study plans, courses, course descriptions, units, and lesson plans. 4) Most experts commented that the curriculum framework of all programs, courses, and course descriptions in each program were appropriate. 5) Students who registered in each program in the first semester of Matthayom 4 were satisfied.

Keywords: Magnet Program; Program Development; Preparing Students for University

บทนำ

โปรแกรมแม่เหล็ก (Magnet Program) เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการในด้านใดด้านหนึ่ง โดยจะสร้างความเข้มข้น และทักษะในเชิงลึกให้กับนักเรียน ตามความสนใจของตนเองโดยตรง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยตามสาขาที่นักเรียนต้องการ (Waldrup, 1970) โดยจะเน้นค่าน้ำหนักไปตามจุดเน้นของโปรแกรม กลุ่มวิชาใดที่ไม่มีความจำเป็นในการศึกษาต่อในระดับสูงค่าน้ำหนักของกลุ่มวิชานั้นจะลดลง ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ก็จะทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญต่อการเรียนในรายวิชาที่เป็นจุดเน้น ว่ามีเป้าหมายในการเรียนเพื่ออะไร เรียนแล้วไปใช้ทำอะไร ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจ และทำให้เป็นการเรียนแบบมีความหมาย สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับโลกของการทำงานจริง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะจัดเป็นโปรแกรมการเรียนโดยประเภท และจำนวนโปรแกรมการเรียนขึ้นอยู่กับความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษา เช่น โปรแกรมการเรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์ สถานศึกษาที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการก็จะแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มภาษา

คณิตศาสตร์ กลุ่มที่เน้นภาษา ซึ่งจะเน้นภาษาอังกฤษ กับภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ตามความพร้อมของสถานศึกษา เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ฝรั่งเศส เป็นต้น และกลุ่มสุดท้ายคือภาษา-สังคม

แม้การจัดการศึกษาข้างต้นจะมีความหลากหลาย อีกทั้งยังจัดตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน แต่ยังคงไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ เข้าใจและมีทักษะตามศาสตร์ที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากจะเป็นการเรียนเพื่อรู้และเข้าใจเฉพาะเนื้อหา และทักษะตามรายวิชานั้น เช่นกลุ่มที่เน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่ต้องการเข้าศึกษาต่อในคณะทางแพทยศาสตร์ และสาธารณสุขทุกสาขา ได้เรียนรายวิชาฟิสิกส์ เพื่อมีความรู้ และเข้าใจในเนื้อหาสาระของรายวิชาฟิสิกส์ แต่ไม่ได้ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าแพทย์เภสัชกร พยาบาล นักสาธารณสุขใช้ความรู้ฟิสิกส์ในแต่ละงานอาชีพอย่างไร

ในการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ใช้ระบบ Admission เป็นระบบที่ทำให้เห็นว่าคณะ และมหาวิทยาลัย มีอิสระในการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อ ซึ่งทำให้ได้บุคคลที่มีความรู้ ความสนใจ ความสามารถในการเรียน แล้วมีโอกาสประสบความสำเร็จ ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการคัดเลือกดังกล่าว ผู้เรียนจึงควรได้เรียนองค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาต่อในคณะนั้น ๆ เพื่อชี้หรือเสริมแนวทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ด้วยเหตุข้างต้นโปรแกรมแม็กเน็ต (Magnet Program) จึงเป็นแนวทางที่เป็นเป้าประสงค์ในการเตรียมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสู่มหาวิทยาลัย โดยเป็นการศึกษาและพัฒนาาร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย และบุคลากรในสถานศึกษาซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย และพันธกิจที่กำหนด อีกทั้งได้พัฒนาครูในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมถึงนักเรียนมีความพร้อมที่จะส่งต่อในระดับมหาวิทยาลัย ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมแม็กเน็ต (Magnet Program) สำหรับเตรียมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสู่มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Research) ระหว่างคณะผู้วิจัยคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนหอวัง และโรงเรียนหอวังปทุมธานีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้จากการเลือกอย่างเจาะจง ซึ่งโปรแกรมที่พัฒนาเป็นความต้องการของโรงเรียน ส่วนกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นความเห็นชอบของคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ คณะผู้วิจัย คณาจารย์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนหอวัง รวม 21 คน และจากโรงเรียนหอวังปทุมธานี รวม 11 คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ สาธารณสุข ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ด้านละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คัดเลือก และวางโครงสร้างหลักสูตร: คณะผู้วิจัย คณะกรรมการบริหารโรงเรียน และ คณะกรรมการวิชาการของแต่ละโรงเรียน ร่วมกันวางแผนการดำเนินการ และการบริหารจัดการ คัดเลือก และวางโครงสร้างหลักสูตรที่ต้องการ โดยคณะผู้วิจัยให้ทั้งความรู้ คำแนะนำ และ คำปรึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำมาทดลองสอน โดยคณะผู้วิจัยตรวจสอบการ ออกแบบรายวิชา การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการออกแบบการจัดการเรียนการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ในภาคต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยคณะผู้วิจัยนิเทศ ติดตามการทดลองใช้ และสัมภาษณ์ครูผู้สอนในแต่ละ รายวิชา ในแต่ละโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และ บันทึกหลังสอน และสัมภาษณ์นักเรียนที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนในแต่ละโปรแกรม เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา โดยใช้แบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัย

หลักสูตร Magnet Program จำนวน 3 โปรแกรม คือ โปรแกรม STEM และโปรแกรม ภูมิศาสตร์ พัฒนาที่โรงเรียนหอวัง โดยเปิดโปรแกรมละ 1 ห้องเรียน และโปรแกรมวิทยาศาสตร์ สุขภาพ พัฒนาที่โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี โดยเปิด 1 ห้องเรียน ซึ่งโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น เป็น โปรแกรมที่เพิ่มเติมจากโปรแกรมเดิมที่โรงเรียนมีอยู่ เพื่อให้นักเรียนที่ยังไม่มีความพร้อมสามารถ เลือกเรียนได้ตามปกติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างหลักสูตร จำแนกตามโปรแกรม

วิชาพื้นฐาน	โครงสร้างแผนการเรียน		
	โปรแกรม STEM 41 หน่วยกิต เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2541	โปรแกรมกฎหมาย 41 หน่วยกิต	โปรแกรมวิทยาศาสตร์สุขภาพ 41 หน่วยกิต
วิชาเพิ่มเติม	46.5 หน่วยกิต	41 หน่วยกิต	44.5 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาตามแผนการเรียน	12 (กลุ่มวิชา STEM)	15 (กลุ่มวิชา กฎหมาย)	19 (กลุ่มวิชา health Science)
ภาษาไทย	1	6	2
คณิตศาสตร์	9	0	6.5
วิทยาศาสตร์	10.5	1	6
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	0	0	0
สุขศึกษา พลศึกษา	0	6	0
ศิลปะ	2	0	0
การทำงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี	2	0	2
ภาษาต่างประเทศ	6	9	6
IS	2	2	1
หน้าที่พลเมือง	2	2	2
รวม	84.5 หน่วยกิต	82 หน่วยกิต	85.5 หน่วยกิต

จากโครงสร้างหลักสูตร แสดงให้เห็นว่า ทุกโปรแกรมเรียนรายวิชาพื้นฐานเท่ากัน 41 หน่วยกิตตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ส่วนรายวิชาเพิ่มเติมจะมีหน่วยกิตในกลุ่มวิชาตามจุดเน้นในแต่ละโปรแกรมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น โปรแกรม STEM มีกลุ่มวิชา STEM จำนวน 12 หน่วยกิต ที่รับผิดชอบโดยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี (เทคโนโลยี) โปรแกรมกฎหมาย มีกลุ่มวิชากฎหมาย 15 หน่วยกิต ที่รับผิดชอบโดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Health Science) มีกลุ่มวิชา Health Science จำนวน 19 หน่วยกิต ที่รับผิดชอบโดยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และพลศึกษา (สุขศึกษา) และกลุ่มที่ไม่มีมีความจำเป็นกับโปรแกรมจำนวนหน่วยกิตจะลดลง หรือไม่มีเลยได้รายวิชาเพิ่มเติมแผนการเรียนโปรแกรม STEM จำนวน 38 รายวิชา โปรแกรมกฎหมาย จำนวน 18 รายวิชา และโปรแกรมวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 37 วิชา ตัวอย่างดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงรายวิชาเพิ่มเติม ตามแผนการเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โปรแกรมกฎหมาย

รายวิชาเพิ่มเติม	โปรแกรม	กฎหมาย	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
ท 30205 การวิพากษ์สารเพื่อการศึกษาค้นคว้า	1.0 (2)	ส 30222 ประสบการณ์วิชาชีพทางกฎหมาย	1.0 (2)
ส 30213 จิตวิทยาเบื้องต้น	1.0 (2)	ท 30206 ความประพฤติ	1.0 (2)
ส 30216 ระบบศาลและหลักทั่วไปว่าด้วยวิภาษคดี	1.0 (2)	ส 30221 จริยธรรมนักกฎหมาย	1.0 (2)
อ 30225 การเขียนรายงานวิจัยทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์	2.0 (4)		

จากภาพแสดงรายวิชาเพิ่มเติมตามกลุ่มวิชาที่เป็นจุดเน้นตามโปรแกรมกฎหมาย ได้แก่ วิชาการระบบศาลและหลักทั่วไปว่าด้วยวิภาษคดี จิตวิทยาเบื้องต้น ประสบการณ์วิชาชีพทางกฎหมาย และจริยธรรมนักกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการเรียนที่ให้เห็นการนำความรู้ไปใช้ และยังมีรายวิชาในกลุ่มภาษาไทย และภาษาอังกฤษที่พัฒนาให้เชื่อมโยงกับจุดเน้นของโปรแกรม

ในแต่ละรายวิชา จะประกอบด้วยรหัสวิชา ชื่อวิชา จำนวนหน่วยกิต คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา ซึ่งประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ จำนวนคาบเรียน และคำอธิบายหน่วยการ

เรียนรู้ เช่น รายวิชากฎหมาย เด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งเป็นรายวิชาในกลุ่มที่เป็นจุดเน้นตามโปรแกรมกฎหมาย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงหน่วยการเรียนรู้รายวิชากฎหมาย เด็ก เยาวชน และครอบครัว

ลำดับ	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวนคาบ	คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้
1.	สิทธิเด็กคืออะไร	6	นักเรียนศึกษาสาระสำคัญของกฎหมายสิทธิเด็ก
2.	เด็กทำผิดไม่ติดคุกจริงหรือ	6	นักเรียนศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความคดีเด็กและเยาวชน
3.	การหมั้น	6	นักเรียนศึกษาเงื่อนไขการหมั้น
4.	การสมรส	6	นักเรียนศึกษาเงื่อนไขของการสมรส
5.	การเป็นสามีภรรยา	6	นักเรียนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา จำแนกตามโปรแกรม

โปรแกรม	ความเหมาะสม (ร้อยละ)					
	โครงสร้างหลักสูตร		รายวิชา			
	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม
STEM	70.00	20.00	10.00	80.00	10.00	10.00
กฎหมาย	75.00	12.50	12.50	87.50	12.50	0
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	75.00	16.67	8.33	83.34	8.33	8.33

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา ของแต่ละโปรแกรมมีความเหมาะสม

นักเรียนส่วนใหญ่ที่ลงทะเบียนเรียนภาคต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในแต่ละโปรแกรมมีความพึงพอใจกับการเรียนการสอนโดยมีความเห็น ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงความเห็นของผู้เรียน จำแนกตามโปรแกรม

โปรแกรม STEM	โปรแกรมกฎหมาย	โปรแกรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ
1. ได้พูด คิด แสดงความเห็นมากกว่าที่เคยเรียนแบบเดิม	1. มีกิจกรรมที่หลากหลาย	1. มีกิจกรรมที่หลากหลาย
2. ได้ความรู้ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์วิศวกรรม ซึ่งแตกต่างไปจากที่เคยเรียนภาษาอังกฤษแบบเดิม	2. กิจกรรมสนุก	2. กิจกรรมสนุก
3. เห็นการนำคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าการเรียนรูแบบเดิม	3. ทำให้เห็นว่าความรู้กฎหมายอยู่รอบตัวเรา	3. ได้ทำกิจกรรมทดลองเยอะ
4. การบ้านเยอะ	4. ชอบตัวอย่าง และสื่อที่ครูใช้สอน	4. เห็นการนำความรู้ไปใช้
5. เนื้อหายาก	5. ได้ความรู้เรื่องกฎหมายทั้ง ๆ ที่เรียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	5. การบ้านเยอะ
	6. งานเยอะ	6. เนื้อหายาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. หน่วยกิตรวมยังมีจำนวนมาก เพราะยังต้องนึกถึงความรู้ที่ต้องใช้ในการสอบ O Net PAT และสามัญควบคู่ไปด้วย หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 4 ปีการศึกษา แต่เงื่อนไขการจบการศึกษาของแต่ละรัฐ อยู่ในระหว่าง 20 – 25 หน่วยกิต (The Education Commission of the States (ECS), 2016) หรือรัฐ Ontario ประเทศแคนาดา (Education in Ontario, 2019) กำหนดการเรียนรายวิชาบังคับไว้เพียง 18 หน่วยกิต หรือของ The Western Australian Certificate of

Education (WACE) (2016) กำหนดไว้อย่างน้อย 20 หน่วยกิต จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีกำหนดให้ต้องเรียนจำนวนมาก (Florida Department of Education, 2006)

2. การกำหนดชื่อรายวิชาที่ต้องใช้ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ในรายวิชาบังคับให้ใช้ชื่อว่า คณิตศาสตร์พื้นฐาน วิทยาศาสตร์พื้นฐาน เป็นต้น และรายวิชาเพิ่มเติม ให้ใช้ชื่อวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม รายวิชาคณิตศาสตร์เพิ่มเติม ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดที่ต้องชี้แจง และให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ซึ่งนายดา ปิลันธนาพันธ์ (2546) กล่าวว่า ชื่อรายวิชามีนัยสำคัญ รายวิชาที่มีความเฉพาะเจาะจงจะสะท้อนให้เห็นจุดเน้น และเป้าหมายของรายวิชา โดยเฉพาะรายวิชาเพิ่มเติม ยิ่งต้องมีความเฉพาะเจาะจงที่ชี้ให้ผู้เรียนสนใจไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิใช่รายวิชาที่สร้างต่อมาจากรายวิชาพื้นฐาน และจะสืบเนื่องไปถึงการเขียนคำอธิบายรายวิชา ซึ่งคณาจารย์จะนำตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551 มาร้อยเรียงให้เป็นคำอธิบายรายวิชา ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องว่าคำอธิบายรายวิชาสามารถเขียนได้หลากหลายแบบ (Magnet Schools of America, 2007)

3. การกำหนดรหัสวิชา ที่โรงเรียนที่ใช้แบบ One Size Fits All ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรที่เป็นตัวย่อของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามด้วยระบบตัวเลข ทำให้ไม่สามารถกำหนดรายวิชาที่บูรณาการได้ เช่นกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นรายวิชาบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา (สุขศึกษา) ไม่สามารถตั้งรหัสตามกลุ่มวิชาได้ โดยในงานวิจัยนำไปไว้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ทำให้กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์มีรายวิชาจำนวนมาก หากมีการแก้ไขนโยบาย และการนิเทศให้ความรู้ โอกาสที่จะได้เห็นนวัตกรรมหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรมเกิดขึ้นในหลายโรงเรียน (Ontario Ministry of Education, 2014)

4. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็น mapping lesson plan ที่ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมอื่น ๆ เป็นฐานความคิด และเขียนในรูปกราฟิกในกระดาษแผ่นเดียว ตามแนวทางของนายดา ปิลันธนาพันธ์ (2546) ที่กล่าวว่าแผนจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ทำให้ครูออกแบบการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เห็นภาพการเรียนรู้ที่เป็น big idea เห็นเป้าหมายของการเรียนรู้ว่าจะไปในทิศทางใด ซึ่งจากงานวิจัยพบว่าคณาจารย์มีความพึงพอใจกับรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้นี้ เพราะกระชับมองเห็นทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน ไม่เสียเวลาในการเขียน

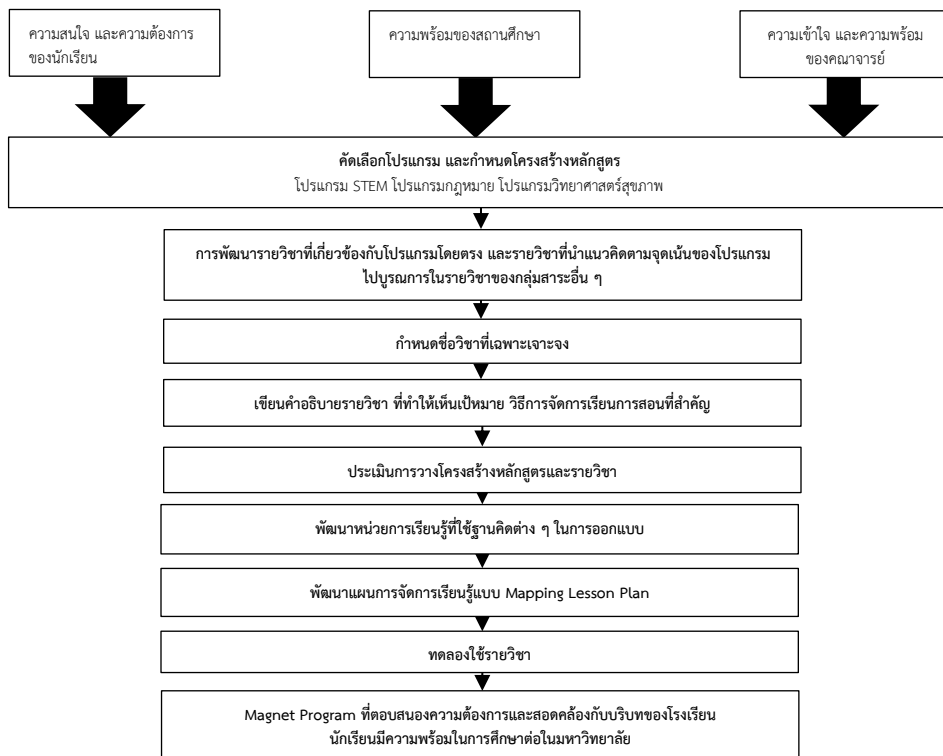
5. เอกลักษณะของหลักสูตร โปรแกรมแม็กเน็ต (Magnet Program) มีแนวคิดที่ไม่ต้องการให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาแยกส่วนจากกัน และไม่ทำให้เกิดการเรียนซ้ำซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรที่พัฒนาที่วางหลักสูตรเป็น Career Path ดังที่ Waldrup (1970) กล่าวว่า Magnet Program เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เรียนรู้ในวิถีทางที่ไม่เหมือนกันให้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ทำให้เรียนรู้ได้ดี ประสบความสำเร็จในการเรียน สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนก็จะดีขึ้น

6. งานวิจัยสะท้อนภาพการพัฒนาบุคลากรจากการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง School-Based Management ที่ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการวิชาการและบุคลากรไปในเวลาเดียวกัน ดังที่ McInerney (2003) กล่าวว่า School-Based Management (SBM) จะส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างคณาจารย์ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นยุทธวิธีการบริหารเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ด้วยการถ่ายโอนสิทธิอำนาจการตัดสินใจไปสู่โรงเรียน และยังสามารถสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ เช่นเดียวกับที่ The American Association of School Administrators (AASA) (1993) ได้กล่าวถึงคุณค่าของ SBM ไว้ว่าสามารถช่วยส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุง การเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียน ทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าได้ เนื่องจากบุคลากรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สะท้อนให้เห็นเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (accountability)

องค์ความรู้จากการวิจัย

นอกจากจะได้ความรู้ตามผลการวิจัยแล้ว ยังได้ความรู้จากกระบวนการวิจัย ที่สามารถนำไปถอดเป็นความรู้เรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และรูปแบบวิจัย ที่สะท้อนให้ทั้งการบริหารจัดการโปรแกรม และแนวคิดเรื่อง School-Based Management ภาพ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 หน่วยกิตรวมยังมีจำนวนมาก เพราะยังต้องนึกถึงความรู้ที่ต้องใช้ในการสอบ O Net PAT และสามัญควบคู่ไปด้วย หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 4 ปีการศึกษา แต่เงื่อนไขการจบการศึกษาของแต่ละรัฐ อยู่ในระหว่าง 20 – 25 หน่วยกิต มีการกำหนดชื่อรายวิชาที่ต้องใช้ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ในรายวิชาบังคับ ให้ใช้ชื่อว่า คณิตศาสตร์พื้นฐาน วิทยาศาสตร์พื้นฐาน เป็นต้น และรายวิชาเพิ่มเติม ให้ใช้ชื่อ วิทยาศาสตร์เพิ่มเติม รายวิชาคณิตศาสตร์เพิ่มเติม และกำหนดรหัสวิชา ที่โรงเรียนที่ใช้แบบ One Size Fits All ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรที่เป็นตัวย่อของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามด้วยระบบตัวเลข ทำให้ไม่สามารถกำหนดรายวิชาที่บูรณาการได้ เช่น กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นรายวิชาบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา (สุขศึกษา) ไม่สามารถตั้งรหัสตามกลุ่มวิชาได้ และมีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็น Mapping Lesson Plan ที่ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมอื่น ๆ เป็นฐานความคิด และเขียนในรูปกราฟิกในกระดาษแผ่นเดียว จึงสะท้อนให้เห็นภาพการพัฒนาบุคลากรจากการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง School-Based Management ที่ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการวิชาการและบุคลากรไปในเวลาเดียวกัน จะส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างคณาจารย์ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นยุทธวิธีการบริหารเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ด้วยการถ่ายโอนสิทธิอำนาจการตัดสินใจไปสู่โรงเรียน และยังสามารถสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรพัฒนาการการฝึกอบรม การให้ความรู้ วิธีการชี้แจง การทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อจะได้ค้นหาว่า จะมีวิธีการอย่างไรได้บ้าง ในการสร้างความเข้าใจ การรู้วิธีการ การเปลี่ยนแปลงเจตคติ และวัฒนธรรมการทำงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ไปเป็นองค์ความรู้ในเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการสร้างรายวิชา การเขียนคำอธิบายรายวิชา การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อ การประเมินผล โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทที่เป็นจริงของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยนี้ต่อเนื่อง เพื่อศึกษาผลการนำโปรแกรมไปใช้ให้ครบตลอดหลักสูตร จะต้องมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการบุคลากร งานวิชาการ งบประมาณ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งสะท้อนภาพสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และศักยภาพการสอนของครู

2. ควรมีการทำวิจัยพัฒนา Magnet Program แบบอื่น ๆ และทดลองใช้ให้ครบตลอดหลักสูตร เพื่อจะได้เกิดองค์ความรู้ในเรื่องการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งระดับอื่น ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- นาคยา ปิรันธนานนท์. (2546). *จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- The American Association of School Administrators. (1993). *School-Based Management: A Strategy for Better Learning*. Arlington: Virginia.
- Education in Ontario. (2019). *Education in Ontario: policy and program direction*. Retrieved March 20, 2020, from www.ontario.ca/document/education-ontario-policy-and-program-direction
- Florida Department of Education. (2006). *Magnet Schools*. Retrieved September 30, 2016, from <http://www.fldoe.org/schools/school-choice/other-school-choice-options/magnet-schools>
- Magnet Schools of America. (2007). *Magnet Schools in America: A Brief History*. Retrieved February 20, 2020, from <http://magnet.edu/brief-history-of-magnet>
- McInerney, P. (2003). Moving into dangerous territory? Educational leadership in a devolving education system. *International Journal of Leadership in Education*, 6(1), 57-72.
- Ontario Ministry of Education. (2014). *What do you need to graduate from high school?*. Retrieved September 30, 2020, from www.edu.gov.on.ca/extra
- The Education Commission of the States (ECS). (2016). *Standard High School Graduation Requirements*. Retrieved September 30, 2020, from <http://ecs.force.com/mbdata/mbprofall?Rep=HS01>
- The Western Australian Certificate of Education (WACE). (2016). *WACE Requirements*. Retrieved September 30, 2016, from <http://senior-secondar>

Waldrip, D. (1970). *A Brief History of Magnet Schools*. Retrieved September 30, 2020, from <http://www.magnet.edu/resources/msa-history>

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กร
ต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)*
CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT THAT AFFECTS CORPORATE
CUSTOMER LOYALTY TO INTERNET SERVICE
NATIONAL TELECOM PUBLIC COMPANY LIMITED

เบญจวรรณ มิ่งขวัญ, ปฐมพงศ์ กุกแก้ว

Benjawan Mingkhwan, Pathompong Kookkaew

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

Corresponding Author E-mail: kookkaew2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์และความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) และ 2. ศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ลูกค้าองค์กรที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต จำนวน 350 ราย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์และความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคม แห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ประกอบด้วย ด้านการสร้างความสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า ด้านการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า ด้านการทำให้เฉพาะเจาะจง ด้านการรักษาลูกค้า และด้านการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) มีอำนาจการทำนายความภักดีได้ร้อยละ 80.70

คำสำคัญ: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์; ความภักดี; บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study opinions on customer relationship management and corporate customer loyalty to internet service of National Telecom Public Company Limited and 2. To study customer relationship management that affected corporate customer loyalty to internet service of National Telecom Public Company Limited, conducted by the quantitative research. The sample consisted of 350 corporate customers to internet service selected by simple random sampling. The instrument used was a questionnaire. The statistics used in the analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The research results were found that opinion level of customer relationship management and corporate customer loyalty to internet service of National Telecom Public Company Limited, by overall was at high level.

The hypothesis testing results were found that customer relationship management by building relationship with customers, listening to customer feedback, personalization, customer retention and suggesting useful services that affected corporate customer loyalty to internet service of National Telecom Public Company Limited. The predictive power of loyalty was at 80.70 percent.

Keywords: Customer relationship management; Loyalty; National Telecom Public Company Limited

บทนำ

การสื่อสารโทรคมนาคมได้รับความสนใจจากผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นจำนวนมากในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านการสื่อสารโทรคมนาคม ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ให้บริการด้านโทรคมนาคมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ประกอบการภาคองค์กรรัฐวิสาหกิจ และภาคองค์กรเอกชน (ขวัญเรือน สุมิพันธ์ และเพชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ, 2563) และสามารถจำแนกกลุ่มผู้ใช้งานด้านการบริการอินเทอร์เน็ตประจำที่ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ใช้งานในภาคครัวเรือน และภาคองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2563) โดยแนวโน้มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในปี 2563-2565 สามารถเติบโตได้แต่จำนวนลูกค้าจะเข้าสู่ภาวะอิ่มตัว ทำให้ผู้ประกอบการพัฒนาและนำเทคโนโลยี 5G มานำเสนอเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า ทำให้เกิดการ

แข่งขันด้านโทรคมนาคมเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้ประกอบการโทรคมนาคม จึงควรเลือกใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้งาน และกำหนดนโยบายการตลาดเชิงรุก ให้ครอบคลุมและขยายการบริการไปสู่ภาคธุรกิจมากขึ้น (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี, 2563) บริษัทโทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จัดตั้งตามนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการลงทุนซ้ำซ้อนในธุรกิจบริการประเภทเดียวกันของรัฐบาลด้านโครงข่ายโทรคมนาคม ส่งผลให้มีโครงสร้างพื้นฐานแบบครบวงจร สร้างความเข้มแข็ง และสร้างขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันกับองค์กรภาคเอกชน (บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน), 2564) แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการดำเนินงานหรือการให้บริการขององค์กรรัฐวิสาหกิจจะมีภาพลักษณ์และขั้นตอนการทำงานที่ล่าช้า แตกต่างจากองค์กรภาคเอกชนที่มีความสะดวกรวดเร็วดตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็ว (ขวัญเรือน สุมิพันธ์ และเพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ, 2563) เนื่องจากอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐซึ่งเป็นปัญหาสะสมมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสิ่งสำคัญในการให้บริการ คือ การสร้างความผูกพันที่ดีระหว่างองค์กร พนักงานผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ เพื่อที่จะทำให้ได้รับไว้วางใจและเกิดความเชื่อมั่นในการให้บริการแก่ลูกค้า กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์เป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจที่มีแบบแผนที่ใช้สร้างและรักษาความสัมพันธ์แบบยั่งยืน ซึ่งเป็นความท้าทายในการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐที่จะสร้างการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่ความจงรักภักดี (โสธยา สุภาพล และคณะ, 2563) และยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความพึงพอใจกับลูกค้า อีกทั้งยังเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ ดังนั้น บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จึงต้องพัฒนาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำเป็นปกติ รวมถึงการบอกต่อกับบุคคลอื่น (ญาณีจรรยา เตชะ และคณะ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่สามารถรักษาลูกค้าองค์กรในการใช้บริการอินเทอร์เน็ต ทั้งการใช้งานปัจจุบันและการขอรับบริการเพิ่มเติม และสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ในการเพิ่มศักยภาพการบริการขององค์กรให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์กรเกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจผลิตภัณฑ์และบริการของ บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) และนำไปสู่ความภักดีต่อการบริการอินเทอร์เน็ตในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์และความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการแจกแบบสอบถาม

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ประสานงานหลักขององค์กรที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต บมจ.โทรคมนาคมแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีระยะเวลาการใช้บริการ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 2,121 แห่ง (ศูนย์การชายและลูกค้าสัมพันธ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2564) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1970) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซนต์ ที่ความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซนต์ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 350 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปขององค์กร มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของลูกค้าองค์กร และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะขององค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามกับผู้ประสานงานหลักขององค์กรที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 350 ชุด โดยใช้ Google Form ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บมจ.โทรคมนาคมแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$ S.D.=0.79) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$ S.D.= 0.82) รองลงมา คือ ด้านการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$ S.D.= 0.86) ด้านการรักษาลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$ S.D.= 0.83) ด้านการบริหารสื่อสารกับลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$ S.D.= 0.88) ด้านการทำให้เฉพาะเจาะจง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$ S.D.= 0.84) ด้านการสร้างความสัมพันธ์สภาพกับลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$ S.D.= 0.82) และด้านการติดตามลูกค้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$ S.D.= 0.90) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณสมบัติของตัวแปรอิสระว่ามีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณหรือไม่ ด้วยการหาค่า VIF และค่า Tolerance พบว่า ค่า VIF อยู่ระหว่าง 3.660 – 8.983 ซึ่งไม่เกิน 10 และค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.111 – 0.273 ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.10 – 1.00 แสดงว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555) จึงสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บมจ.โทรคมนาคมแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์	ความภักดี		t	p-value
	(b)	(β)		
ค่าคงที่ (a)	0.79			
1. ด้านการสร้างความสัมพันธ์สภาพกับลูกค้า	0.10	0.12	2.55	0.01*
2. ด้านการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า	0.12	0.14	2.11	0.04*
3. ด้านการติดตามลูกค้า	0.04	0.05	0.88	0.38
4. ด้านการบริหารสื่อสารกับลูกค้า	0.07	0.09	1.21	0.23
5. ด้านการทำให้เฉพาะเจาะจง	0.18	0.22	3.81	0.00**
6. ด้านการรักษาลูกค้า	0.19	0.22	4.28	0.00**
7. ด้านการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์	0.33	0.41	6.14	0.00**
R =0.900	R ² =0.810	Adjusted R ² =0.807	SEE =0.308	F =28.886

*ระดับนัยสำคัญ $p < 0.05$, **ระดับนัยสำคัญ $p < 0.01$

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บมจ.โทรคมนาคมแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่

ด้านการสร้างความสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า ด้านการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า ด้านการทำให้เฉพาะเจาะจง ด้านการรักษาลูกค้า และด้านการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ และพิจารณาจากค่า Adjusted R² เท่ากับ 0.807 แสดงว่าตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายความภักดีได้ร้อยละ 80.70

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ ดังนี้

ความภักดี = 0.79 + 0.10 (การสร้างความสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า) + 0.12 (การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า) + 0.18 (การทำให้เฉพาะเจาะจง) + 0.19 (การรักษาลูกค้า) + 0.33 (การเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการลูกค้าสัมพันธ์ของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคม แห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารลูกค้าสัมพันธ์เป็นกิจกรรมการสื่อสารกับลูกค้าผ่านกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ระหว่างองค์กรกับลูกค้าและให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิเคราะห์และจัดการข้อมูลของลูกค้าที่ได้จากพฤติกรรมการซื้อสินค้าหรือใช้บริการ เพื่อก่อให้เกิดการสร้างกระบวนการทำงานและกิจกรรมทางการตลาดที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้องและมีความพึงพอใจสูงสุด เพื่อสร้างฐานลูกค้าใหม่และรักษาฐานลูกค้าเดิมให้อยู่กับองค์กร ตลอดจนการสร้างผลกำไรและความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณพล ศรีสวัสดิ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์และคุณภาพบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า ร้านจำหน่ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ บานาน่า ไอที กรณีศึกษาศูนย์การค้าไอที เซียร์ รังสิต พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสรยา สุภาพผล และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดและปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

1.1 เพื่อศึกษาระดับความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากความภักดีของลูกค้าเป็นความเชื่อมั่น ความพึงพอใจและการมีทัศนคติที่ดีของลูกค้าต่อสินค้าหรือบริการที่ได้รับจาก

องค์กร ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการซ้ำในครั้งต่อไป โดยไม่หวั่นไหวต่อราคาหรือตราสินค้าของคู่แข่งขั้นร้ายอื่นถึงแม้จะมอบสิทธิพิเศษที่ดีกว่า รวมถึงบอกกล่าวแก่บุคคลอื่นเพื่อยืนยันและสร้างความน่าเชื่อถือในตราสินค้า จนทำให้เกิดการซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่องทั้งจากลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิตพล โปยขุนทด (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการ 4G เครือข่าย AIS ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการที่มีต่อผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ 4G ของ AIS ภาพรวมมีความจงรักภักดีอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสรายา สุภาพผล และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดและปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

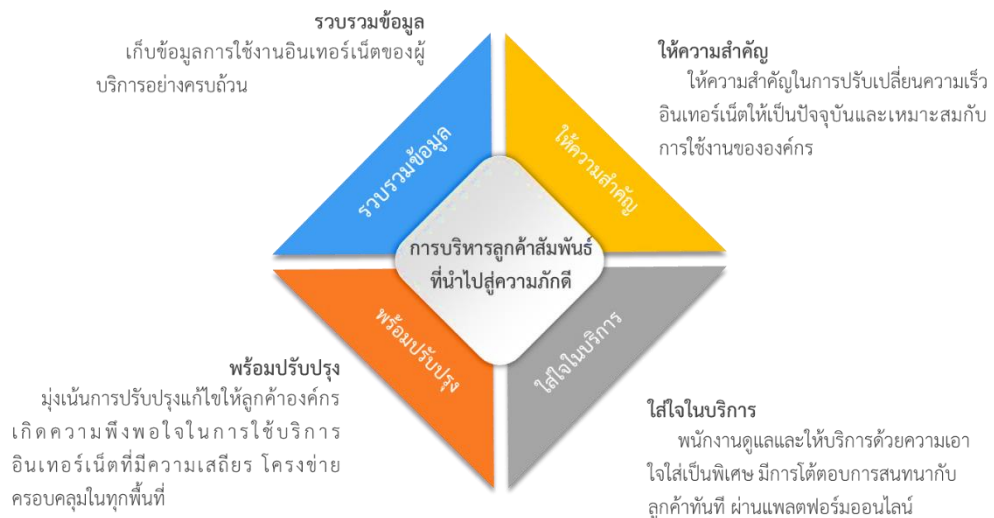
2. ศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ประกอบด้วย ด้านการสร้างความสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า ด้านการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า ด้านการทำให้เฉพาะเจาะจง ด้านการรักษาลูกค้า และด้านการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กรต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เนื่องจากบริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) มีการสร้างสัมพันธ์ภาพกับลูกค้าโดยการเริ่มต้นการพัฒนาการรักษาและสร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อรองรับลูกค้าให้รู้สึกดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจโดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต การรักษัจริยธรรม และการสร้างความเชื่อถือต่อกัน นอกจากนี้การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้าซึ่งเป็นกระบวนการรับฟังเสียงของลูกค้า ช่วยให้ธุรกิจสามารถเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าได้ นำไปสู่การทำให้เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์และเจาะจงลูกค้าตามข้อมูลจากลูกค้าเป็นไปเพื่อการแยกแยะลูกค้าออกเป็นกลุ่ม เพื่อจัดกลุ่มลูกค้าตามรูปแบบพฤติกรรมหรือตัวแปรร่วมอื่น ๆ ที่เหมือนกัน รวมถึงการรักษาลูกค้าซึ่งเป็นการรักษาความเติบโตของความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความประทับใจในผลิตภัณฑ์ซึ่งจะทำให้ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าและบริการจากบริษัทอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นการทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจและพัฒนาความสัมพันธ์มาเป็นระยะยาวนานไปสู่การเป็นลูกค้าตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิตพล โปยขุนทด (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการ 4G เครือข่าย AIS ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้ความรู้เฉพาะด้าน ด้านการสร้างความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขสัญญา และด้านการสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้รางวัลจูงใจ ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการ 4G เครือข่าย AIS ในเขต

จังหวัดขอนแก่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณพล ศรีสวัสดิ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์และคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า ร้านจำหน่ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ บานาน่า ไอที กรณีศึกษาศูนย์การค้าไอที เซียร์ รังสิต พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านจำหน่ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ บานาน่า ไอที กรณีศึกษาศูนย์การค้าไอที เซียร์ รังสิต ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Meskerem (2021) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของลูกค้าสัมพันธ์การจัดการความพึงพอใจของลูกค้าในกรณีของ ETHIO TELECOM ADDIS ABABA พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์มีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของลูกค้าในบริบทของบริษัทเอธิโอเปียเทลคอม ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าที่รับรู้ของการบริการ ประสิทธิภาพเชิงสัมพันธ์ และความภักดีที่เกี่ยวข้องโปรแกรมในเชิงบวก ระดับความพึงพอใจที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ลูกค้ามาใช้ผลิตภัณฑ์ของบริษัทซ้ำ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มระดับการขายของบริษัทที่ ทำให้องค์กรมีกำไรเพิ่มขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กร ต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความภักดีของลูกค้าองค์กร ซึ่งเกิดจากเหตุผลที่บริษัทมีการเก็บข้อมูลการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างครบถ้วน รวมถึงให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนความเร็วอินเทอร์เน็ตให้เป็น

ปัจจุบันและเหมาะสมกับการใช้งานขององค์กร มีพนักงานดูแลและให้บริการด้วยความเอาใจใส่เป็นพิเศษ มีการโต้ตอบการสนทนากับลูกค้าทันที ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชัน Line เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการใช้งานขององค์กร และเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการลูกค้า มุ่งเน้นให้ลูกค้าองค์กรเกิดความพึงพอใจในการใช้บริการ อินเทอร์เน็ตที่มีความเสถียร โครงข่ายครอบคลุมในทุกพื้นที่ อีกทั้งมีทีมช่างและพนักงานขาย ที่ดูแลโดยเฉพาะสำหรับลูกค้าองค์กร เกิดความเชื่อมั่นในการเลือกใช้บริการอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความประทับใจจนเกิดเป็นความภักดีของลูกค้าองค์กร และบริษัทมีการเสนอแนะ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรทำให้องค์กรเกิดความประทับใจและมีความรู้สึกดีที่ได้รับการ บริการที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ลูกค้าองค์กรมีความภักดีต่อบริการอินเทอร์เน็ต บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการ กำหนดกลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ให้มีความชัดเจน และรักษามาตรฐานการบริการ ทั้งนี้ โดยให้พนักงานผู้ดูแลลูกค้าองค์กรปฏิบัติตามนโยบายด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ อย่างเคร่งครัด รวมถึงพยายามหาจุดบกพร่องเพื่อแจ้งผู้บริหารทราบเพื่อให้สามารถกำหนด แนวทางแก้ไขได้ทันเวลาที่ นำไปสู่ความเชื่อมั่นในคุณภาพการบริการและความภักดีต่อไป

2. บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรปรับปรุงด้านการติดตามลูกค้า และด้านการบริหารสื่อสารกับลูกค้า ให้ตรงตาม ความต้องการของลูกค้าองค์กรให้มากขึ้น โดยการนำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงพัฒนานโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าองค์กรและความพร้อม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรจัด การประชุม สัมมนาเพื่อระดมความคิดจากพนักงานเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการบริหาร ลูกค้าสัมพันธ์ และเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของบริษัทฯ ที่สามารถนำไปสู่การบริการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรจัด อบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่พนักงานที่ดูแลลูกค้าองค์กร โดยนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปปรับกลยุทธ์ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าองค์กร เพื่อถือครองส่วนแบ่ง ทางการตลาดโทรคมนาคมให้ยาวนานทั้งลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงตัวแปรการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้รางวัลจูงใจ การสร้างความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขสัญญา และการสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้ความรู้เฉพาะด้าน เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของตัวแปรที่ครอบคลุมทุกด้านและสามารถนำไปปรับปรุงการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของบริษัทฯ ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ควรศึกษาความต้องการหรือความคาดหวังการบริการของลูกค้าองค์กรตามลักษณะการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ลูกค้าองค์กรภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ และองค์กรภาคเอกชน เนื่องจากมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันอาจมีความต้องการหรือความคาดหวังที่แตกต่างกัน เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปวางแผนกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับความต้องการและลักษณะการใช้งานเฉพาะขององค์กรนั้น ๆ เช่น อัตราความเร็วอินเทอร์เน็ต อัตราค่าบริการรายเดือน รายการอุปกรณ์การเชื่อมต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตนอกเหนือจากการใช้งานในรูปแบบปกติ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญเรือน สุมิพันธ์ และเพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาณุกิจ. (2563). ภาพลักษณ์และคุณภาพบริการของบริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารการบริการและการจัดการ*, 10(2), 3-13.
- ชิตพล โปยขุนทด. (2562). *การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการ 4G เครือข่าย AIS ในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). ขอนแก่นฯ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ญาฉฉฉรา เดชะ และคณะ. (2563). การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าธนาคารพาณิชย์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 7(1), 5-25.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. กรุงเทพฯ: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน). (2564). *เกี่ยวกับ NT*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.ntplc.co.th>
- วรรณพล ศรีสวัสดิ์. (2562). *การบริหารลูกค้าสัมพันธ์และคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า ร้านจำหน่ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ บานาน่า ไอที กณศึกษา ศูนย์การค้าไอที เซียร์ รังสิต* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

- ศูนย์การขายและลูกค้าสัมพันธ์. (2564). *บรรยายสรุป จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: ศูนย์การขายและลูกค้าสัมพันธ์.*
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี. (2564). *แนวโน้มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ปี2563-2565.* สืบค้น 4 พฤษภาคม 2564, www.tmbbank.com/analytics
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2564). *มูลค่าตลาดอุปกรณ์สื่อสารจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้.* สืบค้น 9 มิถุนายน 2564, จาก <http://webstats.nbt.go.th/netnbt/THMARKETCOMM.php>
- โสธยา สุภาพล และคณะ. (2563). *ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดและปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี.* *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1),2-15.
- Meskerem, E. (2021). *The Effect of Relationship Management on Customer Satisfaction in The Case of Ethio Telecom.* Addis Ababa.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis* (2nd Ed). New York: Harper and Row.

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัล
โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF A QUALITY MANAGEMENT TO PROMOTES
LEARNERS QUALITY IN A DIGITAL ERA IN SMALL SCHOOLS UNDER THE OFFICE
OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEASTREN REGION

เพ็ญศรี แสนภา, สุขุม พรหมเมืองคุณ, สุชาติ บางวิเศษ

Pensri Saenpao, Sukhum Prommuangkun, Suchat Bangwiset

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: on0872131690@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2. เพื่อสร้างและพัฒนากลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ 3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ และ 4. เพื่อประเมินคุณภาพกลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้รูปแบบวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนากลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ ระยะที่ 3 ทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ ระยะที่ 4 ประเมินคุณภาพกลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 728 คน ศึกษาศึกษาทุกกรณี จำนวน 3 โรงเรียน สัมภาษณ์ จำนวน 9 คน สนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน ทดลองใช้จำนวน 2 โรงเรียน ประชุมวิพากษ์ จำนวน 17 คน ประเมินกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็น วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริม

คุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์กำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร 2) กลยุทธ์ดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล 3) กลยุทธ์สร้างเครือข่าย 4) กลยุทธ์นำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ 5) กลยุทธ์ทำงานที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ 6) กลยุทธ์ดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กร 7) กลยุทธ์ประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล

3. การทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินคุณภาพกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ โดยภาพรวมมีความเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนากลยุทธ์; การบริหารจัดการคุณภาพยุคดิจิทัล; โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The research objectives were: 1. To study current condition desirable condition and necessity, 2. To create and develop strategies and manuals, 3. To experiment using strategies and manuals 4. To assess the quality of the strategy and certify the learner quality management strategy in the digital era of small schools with 4 phases: phase 1, the current conditions and desirable condition , phase 2 create and develop strategies and manuals, phase 3 experiment using strategies and manuals, phase 4 assess the quality of the strategy. The 728 samples group were 364 administrators, 364 teachers. The tools consisted of questionnaire, interview script, record form and assessment form. The statistics were frequency, mean, standard deviation, imperative needs, qualitative data analysis.

The results showed that: 1. the current state of quality management that promotes learner quality in the digital age, the overall level was at a high level, 2. quality management strategies that promoted learner quality in the digital era 7 strategies:1) strategy to define the organization objectives 2) operational strategy in the digital era 3) networking strategy for quality development and collaboration 4) strategy to use digital media technology 5) work strategies that focused on customer satisfaction 6) operational strategies in organizational efficiency 7) performance evaluation strategies in the digital age , 3. Strategies trial and manual of quality management strategies were at the highest level, 4.strategic quality assessment and manual of quality management strategies were appropriate.

Keywords: Development Strategic; Quality Management Digital Era; Small Schools

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 54 ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สอดรับกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งมีแนวคิดหลักในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) เช่น คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของคณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา อีกทั้งได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 - 2565 พร้อมกำหนดวิสัยทัศน์ “โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน” เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ด้านจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 5) ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากข้อมูลสถิติโรงเรียนทั้งหมด และโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทย ปี 2560 - 2563 เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 ลงมา พบว่าปี 2560 มีโรงเรียนทั้งหมด 30,405 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 15,231 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.09 ปี 2561 มีโรงเรียนทั้งหมด 30,112 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 15,089 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.11 ปี 2562 มีโรงเรียนทั้งหมด 29,871 จำนวน 15,158 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 50.74 และปี 2563 มีโรงเรียนทั้งหมด 29,642 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 14,976 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.53 ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอัตราการเกิดของประชาชนลดลง ทำให้นักเรียนในแต่ละโรงเรียนลดลง จึงเป็นที่มาของการเพิ่มจำนวนมากขึ้นของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดมาตรการรวม และเลิกโรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการให้โรงเรียนขนาดเล็กจัดการศึกษาเพื่อให้ นักเรียนมีอนาคต มีคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็กในฐานะที่เป็น องค์การ มีบทบาทและหน้าที่ในการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีภาระ งานในหลาย มิติเพื่อให้องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

จากข้อมูลดังกล่าวถึงแม้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะมีปัญหาด้านต่าง ๆ มากมายแต่ก็มี โรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการศึกษา มีผลการปฏิบัติงานที่เป็น เลิศ ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพของสถานศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มี โรงเรียนขนาดเล็กต้องบริหารจัดการทั้ง 4 งาน คือ การบริหารจัดการวิชาการ การบริหารจัดการบุคลากร การบริหารการเงิน พัสดุ ที่ดิน อาคารสถานที่และทรัพย์สิน ๆ และการบริหารจัดการการเดินทาง ไปเรียนในกรณีรวมโรงเรียน ถึงแม้จะมีผลดีในหลาย ๆ ด้านก็ยังมีจุดที่ควรแก้ไขปรับปรุง ทั้งสภาพปัญหาด้านการบริหาร จัดการ ด้านการเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาโรงเรียน จากเหตุผลดังกล่าว เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก พัฒนา คุณภาพผู้เรียนพร้อมพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อความอยู่รอดของ สถานศึกษา และเป็นที่ต้องการของชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพ ผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ให้เป็น สถานศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐาน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และ สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการ บริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างและพัฒนากลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริม คุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. เพื่อประเมินคุณภาพกลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ของกลยุทธ์และคู่มือของการใช้กลยุทธ์ โดยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey study) ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาพหุกรณี (Multi-cases study) และ ขั้นตอนที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ระยะที่ 2 ของกลยุทธ์และคู่มือของการใช้กลยุทธ์ ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ และขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบร่างกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ ระยะที่ 3 ของกลยุทธ์และคู่มือของการใช้กลยุทธ์ ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ทดลองใช้ (Implementation) และขั้นตอนที่ 2 ติดตามผลการทดลองใช้ (Monitoring the results of Implementation) และระยะที่ 4 ของกลยุทธ์และคู่มือของการใช้กลยุทธ์ ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ประเมินและรับรองกลยุทธ์ และขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6,878 โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) เป็นการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ ผู้บริหาร และครู โรงเรียนขนาดเล็กใน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลการบริหารจัดการโรงเรียนเป็นที่ประจักษ์ ด้วย แบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ทั้งสิ้นจำนวน 364 โรงเรียนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู จำนวน 728 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินตรวจสอบร่างกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์คู่มือ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็น (PNI) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม ผู้บริหารโรงเรียน และครูโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร รองลงมาคือด้านการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล และด้านการนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านการดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กร

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม ผู้บริหารโรงเรียน และครูโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ 1) ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร 2) ด้านการดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กรและ 3) ด้านการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านการดำเนินงานที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ

1.3 ความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัลในระดับมาก เมื่อพิจารณา ข้อที่มีดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปน้อยในรายชื่อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด

ความสำเร็จตามเป้าหมาย วางแผนนิเทศ กำกับ ติดตาม และช่วยเหลือการพัฒนาคุณภาพศึกษา เป็นอันดับ 1 และโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม และนำผลการปฏิบัติงาน มาวิเคราะห์พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ เป็นอันดับ 2 และ ผู้บริหารใช้การนิเทศ กำกับ และ ติดตามในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของครูและบุคลากร เป็นอันดับ 3 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ที่สุด คือ ผู้บริหารปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการนิเทศให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล

2. ผลการสร้างและพัฒนากลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายละเอียดองค์ประกอบดังนี้ 1) SWOT Analysis 2) วิสัยทัศน์ (Vision) 3) พันธกิจ (Mission) 4) เป้าประสงค์ (Goal) และ 5) กลยุทธ์ (Strategy) ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร 2) กลยุทธ์การ ดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล 3) กลยุทธ์การดำเนินงานที่มุ่ง ประสิทธิภาพขององค์กร 4) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสานความ ร่วมมือ 5) กลยุทธ์การนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ 6) กลยุทธ์การทำงานที่ เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ และ 7) กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล

3. ผลการทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์ การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริม คุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพการปฏิบัติของโรงเรียนในการทดลองใช้กล ยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือด้านที่ 7 กลยุทธ์การ ประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล รองลงมา คือด้านที่ 1 กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายของ องค์กรและ ด้านที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ตามลำดับ โดยตัวชี้วัดที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือโรงเรียนบริหารงานโดยยึดหลัก ธรรมาภิบาล (Good Governance) ในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ตัวชี้วัดที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ โรงเรียนประเมินและปรับปรุงการทำงานร่วมกับ เครือข่ายโดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัยกับยุคดิจิทัล

4. ผลการประเมินกลยุทธ์และรับรองกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการ คุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ากลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การ บริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวม มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากเมื่อ พิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกรายการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือด้านการดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กร เมื่อพิจารณาเป็นราย พบว่า ข้อที่มีดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ โรงเรียนกำหนดโครงสร้างการบริหารภายในสถานศึกษา และกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างชัดเจนและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริวารวณ นิลวรรณ และคณะ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่าระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนระดับของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ในภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ ทศพร ปุ่มสีดา (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร 2) กลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล 3) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสานความร่วมมือ 4) กลยุทธ์การนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ 5) กลยุทธ์การทำงานที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ 6) กลยุทธ์การดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กรและ 7) กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัย สมชัย วงษ์นายะ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาศาสนศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน พบว่า แผนกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาศาสนศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วม ประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด มาตรการ และโครงการ โดยมีกลยุทธ์ 6 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) เพิ่มโอกาสของประชากรวัยเรียนทุกคนในเขตพื้นที่บริการให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 2) เร่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนทุกระดับให้มีมาตรฐานและมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) เสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารและครูให้มีความเป็นมืออาชีพ 4) พัฒนาการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) พัฒนาสถานศึกษาให้เป็น

องค์กรแห่งการเรียนรู้และ 6) ระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ มนตรี พันธุ์พงศ์วัฒนา (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ยุทธศาสตร์ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 4) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งของโรงเรียน

3. การทดลองใช้กลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านที่ 7 กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านที่ 1 กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กรและด้านที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Moxley (2003) ได้ศึกษากระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่นำมาในโรงเรียนระดับตำบลทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูงหรือสูงมาก ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นคุณค่าที่ได้รับจากกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ และกระบวนการในการเป็นผู้นำทางการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบโดยทั่วไป ได้แก่ วิสัยทัศน์ การกิจ การกำหนดเป้าหมาย การตรวจสอบการปฏิบัติงานกลยุทธ์ แผนการปฏิบัติ ความก้าวหน้าในการวัดผล และประเมินผลและสอดคล้องกับงานวิจัย ไชยา ภาวะบุตร (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลผลการตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่ามีความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

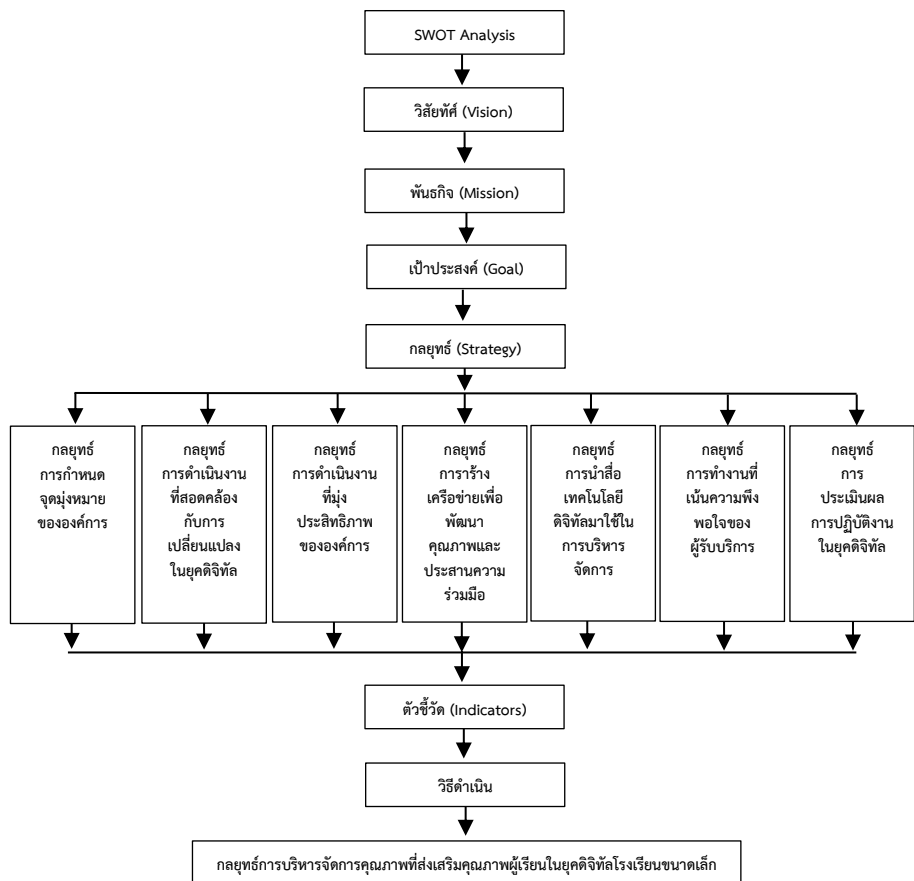
4. การประเมินคุณภาพกลยุทธ์และคู่มือการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกรายการ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 - 4.44 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระหว่าง 0.00 - 0.53 ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับสุรพล พิมพ์สอน (2557) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์มีความสอดคล้องเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสังเคราะห์ได้เป็นองค์ความรู้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) SWOT Analysis 2) วิสัยทัศน์ (Vision) 3) พันธกิจ (Mission) 4) เป้าประสงค์ (Goal) และ 5) กลยุทธ์ (Strategy) ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้

- 1) กลยุทธ์การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร
- 2) กลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล
- 3) กลยุทธ์การดำเนินงานที่มุ่งประสิทธิภาพขององค์กร
- 4) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสานความร่วมมือ
- 5) กลยุทธ์การนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ
- 6) กลยุทธ์การทำงานที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- 7) กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กร เป็นสิ่งแรกที่จะต้องดำเนินการ ดังนั้นควรพัฒนาระบบการทำงานสู่การปฏิบัติ โดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงาน 4 ฝ่าย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ผู้บริหาร ครูและบุคลากรต้องวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประเมินตรวจสอบเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดสมรรถนะในการใช้งานได้อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ควรทำวิจัยพัฒนาตัวชี้วัดแนวทางดำเนินงานที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็ก
3. ควรทำวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการคุณภาพที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลโรงเรียนขนาดเล็กในต่างสังกัดเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ไชยา ภาวะบุตร และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 9(33), 1-11.

- ทัศพร ปุ่มสีดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี พันธุ์พงษ์วัฒนา. (2559). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดุชนิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ศิริวารวรรณ์ นิลวรรณ และคณะ. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 10(19), 52-61.
- สมชัย วงษ์นายะ. (2557). การพัฒนาแผนกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร (ดุชนิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุรพล พิมพ์สอน. (2557). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 (ดุชนิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2562). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3),607-610.
- Moxley, S.E. (2003). Strategic Planning Process Used in School Districts in the Southeastern United State. *Dissertation Abstracts International*, 64(02), 359-413.

ผ้าหมักโคลน : ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติ*

MUD FERMENTED CLOTH: FROM LOCAL WISDOM TO A NATIONAL BRAND

ชนิษฐา จิตชินะกุล

Khanita Jitchinakul

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

University of the Thai Chamber of Commerce

Corresponding Author E-mail: khanita_jit@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลแบรนด์ลีลาฝ้าย อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะแบรนด์ลีลาฝ้ายเท่านั้นซึ่งเป็นผู้ผลิตรายแรกและรายเดียวในภาคตะวันออก การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเป็นพรรณนาวิเคราะห์ตามแนวทางคติชนวิทยาที่ว่าด้วยเรื่องภูมิปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า ผ้าหมักโคลนทะเลแบรนด์ลีลาฝ้าย มีกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนที่ประกอบด้วย ภูมิปัญญา 3 ประเภทคือ 1. ภูมิปัญญาดั้งเดิมเกี่ยวกับคุณสมบัติของโคลนท้องถิ่น เมื่อนำมาหมักผ้าทำให้ผ้ามีความนุ่มสวมใส่สบาย ซึ่งลีลาฝ้ายได้นำโคลนทะเลมาดัดแปลง และพบว่าโคลนทะเลมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับโคลนท้องถิ่น 2. ภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ ผ้าหมักโคลนทะเลมีความโดดเด่นเพราะเป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการประสบการณ์ ทำให้ผ้าหมักโคลนทะเลมีลักษณะเฉพาะตัว 3. ภูมิปัญญาประกอบอาชีพ ผ้าหมักโคลนทะเลพัฒนาารูปแบบการผลิตโดยการพิมพ์ลวดลายจากธรรมชาติทำให้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน

คำสำคัญ: ผ้าหมักโคลนทะเล; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; สินค้าระดับชาติ

---

*Received March 25, 2022; Revised April 9, 2022; Accepted April 10, 2022

Abstract

The study of ‘Mud Fermented Cloth: from Local Wisdom to a National Brand’ had an objective to study the local wisdom used in the production process and development of the Leela Faai sea mud fermented cloth brand of Baan Shang District, Rayong Province. conducted by the quality research by in-depth interviews and observing. The researcher studied only the Leela Faai who was the first and only manufacturer in the eastern part. The analyses the data and presented the results by descriptive analysis in accordance with the local wisdom of folklore studies. Findings can be summarized as follows:

The Leela Faai mud fermented cloth had the production process and development of the mud fermented cloth using three types of local wisdom which were:1. Original local wisdom about the qualification of the rice field mud, i.e., when it was used to ferment the cloth, it will be nicer to wear. Leela Faai sea mud fermented cloth brand adjusted by using the sea mud and was found that the sea mud had the same qualification to the rice field mud 2. Creative local wisdom, the sea mud fermented cloth is outstanding because it is the combination between the original local wisdom and new body of knowledge that came from experience until it had a characteristic making the sea mud fermented cloth 3. Occupational local wisdom, the sea mud fermented cloth had developed the type of production by printing the design from nature it could create occupation and income for the community.

Keywords: Mud cloth fabric; Local Wisdom; National Brand

บทนำ

ผ้าทอของไทยนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาแห่งหัตถกรรมการถักทอจนเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมทั้งในและต่างประเทศมาช้านาน แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมต่างได้รับผลกระทบ มีวัฒนธรรมบางอย่างได้เสื่อมถอยหรือสูญหายไปจากสังคม รวมทั้งการรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามาแทนที่เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอของไทยไม่ว่าจะเป็นผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือที่เคยได้รับความนิยมจากนานาประเทศในด้านความประณีต สวยงาม มีเอกลักษณ์ ปัจจุบันก็ถูกลดความสำคัญลงเมื่อมีผลิตภัณฑ์สิ่งทอของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน เวียดนาม ญี่ปุ่น อินเดีย ที่มีคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกับของไทยเข้ามาแทนที่ด้วยราคาและคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งการดูแลรักษาก็มีความสอดคล้องกับบริบทของวิถี

ชีวิตของคนยุคใหม่ที่มีเครื่องจักรด้วยเครื่องจักรผ้า (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2562) จึงส่งผลให้ผ้าทอของไทยหลายท้องถิ่นไม่ได้รับความนิยมดังเช่นอดีตทำให้ผู้ผลิตผ้าทอหลายท้องถิ่นที่ยึดเป็นอาชีพต้องพยายามที่จะพัฒนากรรมวิธีการผลิตให้มีคุณลักษณะที่โดดเด่นแต่ยังคงเอกลักษณ์โดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาของคนไทยในผลิตภัณฑ์ รวมทั้งพยายามที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้มีความแปลกแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ ดังที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เช่น จังหวัดสุโขทัย ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ สกลนคร ที่ได้พัฒนากระบวนการผลิตผ้าทอมือให้เป็นผ้าหมักโคลน โดยนำเส้นใยฝ้ายหรือเส้นไหมมาผ่านกระบวนการหมักโคลนท้องถิ่นเพื่อให้มีความนิ่มลื่น สวมใส่สบาย จากนั้นนำเส้นใยไปย้อมสีจากธรรมชาติแล้วจึงนำมาถักทอเป็นผืนผ้าทำให้ได้สีสันทึบสวยงามแปลกตา ซึ่งกระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนของแต่ละท้องถิ่นจะมีกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกัน แต่จะเป็นการนำโคลนจากท้องถิ่นมาเป็นวัตถุดิบในการหมักผ้าเหมือนกัน

แต่ทว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือการผลิตผ้าหมักโคลนที่จังหวัดระยองจะมีกรรมวิธีการผลิตและวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าหมักโคลนแตกต่างไปท้องถิ่นอื่นเพราะด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นทะเล จึงทำให้การผลิตผ้าหมักโคลนต้องใช้โคลนทะเลเป็นวัตถุดิบแทนโคลนท้องถิ่นซึ่งคุณสมบัติโคลนทะเลไม่แตกต่างจากโคลนนา นั่นคือ ให้ความนิ่มลื่น สวมใส่สบายเพียงแต่โคลนทะเลจะมีกลิ่นที่รุนแรงกว่าโคลนท้องถิ่นจึงทำให้ต้องมีขั้นตอนและกรรมวิธีในหมักผ้าที่ซับซ้อนกว่าโคลนท้องถิ่นตั้งแต่การเก็บโคลน การนำโคลนมากรอง มาหมักโคลนก่อนนำไปหมักผ้า (วิสาข์ สอดตระกูล, 2562)

ผ้าหมักโคลนทะเลเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีนายสิงหา พวงอ้อ (2564) เป็นเจ้าของรายแรกและรายเดียวในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยใช้แบรนด์ที่ชื่อว่า ลีลาฝ้าย ทั้งนี้ผู้ผลิตได้นำสินทรัพย์ในท้องทะเล คือโคลนทะเลมาหมักผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมที่สิ่งทอเป็นพิเศษจากจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดลพบุรีก่อนที่จะนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทั้งนี้โคลนทะเลที่เป็นวัตถุดิบในการหมักผ้าจะนำมาจากหาดปลาและต้องตากโคลนช่วงเวลาน้ำลดเท่านั้นไม่สามารถทำได้ทุกเวลาเช่นโคลนท้องถิ่น ซึ่งผ้าที่ผ่านการหมักโคลนมาแล้วเนื้อผ้าจะนิ่ม ลื่น สวมใส่สบายและเมื่อนำไปย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติจะได้สีสันทึบสวยงาม แปลกตา เพราะโคลนจะมีคุณสมบัติช่วยจับเนื้อสี ทำให้สีดูเข้มข้นและติดทนนาน

นอกจากการนำผ้ามาหมักโคลนทะเลแล้ว ลีลาฝ้าย ยังพัฒนาผ้าให้มีลวดลายแปลกใหม่ด้วยนวัตกรรมการพิมพ์ที่เรียกว่า Eco Printing โดยจะนำไปไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นมาวางบนผืนผ้าเพื่อทำเป็นลวดลายทำให้ผ้าหมักโคลนทะเลแต่ละผืนจะมีลวดลายที่ไม่ซ้ำกัน แม้จะวางไปไม้ชนิดเดิมลงบนผืนผ้าในตำแหน่งเดิมหรือใกล้เคียงกันก็ตามด้วยเงื่อนไขทางธรรมชาติที่จะให้รูปทรงและรูปแบบที่ไม่ซ้ำกัน จึงทำให้กระบวนการการผลิต Eco Printing นี้เปรียบเสมือนเป็นการทดลองทุกครั้งเพราะไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่าจะได้ลวดลายหรือสีอย่างไรและเมื่อนำผ้าไปผ่านกระบวนการหมักโคลนแล้วจะเป็นอย่างไร เพราะบางครั้งลวดลายและสีที่ได้นั้นไม่เป็นไป

ตามต้องการซึ่งกว่ากระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลจะประสบผลสำเร็จได้ผ่านการศึกษาค้นคว้า ทดลองและทำซ้ำกว่าทศวรรษ (พลังคนไทย, 2563)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาในขั้นตอนกระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลแบรนด์ลีลาฝ้าย ที่เป็นรายแรกและรายเดียวของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองที่มีขั้นตอนกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลที่แตกต่างไปจากผ้าหมักโคลนชุมชนอื่น อีกทั้งจะได้นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนให้แก่ชุมชนอื่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ผ้าหมักโคลนก้าวสู่ผลิตภัณฑ์สิ่งทอระดับชาติและนานาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกต

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ผลิตผ้าหมักโคลนทะเลรายเดียวของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง ที่มีหน้าที่กำกับดูแลและสนับสนุนผ้าหมักโคลนทะเลจนได้ขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าระดับชาติ OTOP และได้รับการคัดเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้เครื่องหมาย 4 DNA กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่ได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงภาคสนามที่ผลิตผ้าหมักโคลนทะเล คือ บ้านพักของนายสิงหา พวงอ้อ (2564) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับที่มาของผ้าหมักโคลนทะเล กระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลพร้อมทั้งสังเกตการผลิตผ้าหมักโคลนทะเล โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดที่ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ร่วมกับการสังเกตขั้นตอนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเล ผู้วิจัยลงภาคสนามที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง (ประภาพานนิตยกุล, 2654) เพื่อสอบถามเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับขั้นตอนการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าระดับชาติ OTOP และการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่ได้เครื่องหมาย 4 DNA กระทรวงวัฒนธรรม โดย

ใช้แบบสอบถามปลายเปิดที่ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาศึกษาและวิเคราะห์ ภูมิปัญญาในกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลตามกรอบที่กำหนด คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนาภูมิปัญญา พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยพรรณาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผ้าหมักโคลนทะเลแบรนด์ลีลาฝ้าย เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีชื่อเสียงในย่านเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) เพราะผู้ผลิตได้นำความรู้เรื่องคุณสมบัติของโคลนท้องถิ่นที่ช่วยทำให้ผ้านุ่มลื่น มาดัดแปลงด้วยการพัฒนา ต่อยอดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลที่เป็นรายแรกและรายเดียวในภาคตะวันออก การศึกษาผ้าหมักโคลน: ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติ ผลการศึกษามีดังนี้

ขั้นตอนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเล จากการศึกษาผ้าหมักโคลนทะเลของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พบว่า ลีลาฝ้ายนำแนวคิดการทำผ้าหมักโคลนท้องถิ่นซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่พบในท้องถิ่นอื่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของตนเองที่อาศัยอยู่ในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ด้วยอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าจึงได้คิดที่จะพัฒนาอาชีพของตนเองมาตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปจำหน่ายภายใต้เครื่องหมายการค้าลีลาฝ้าย แต่ด้วยแนวคิดที่ต้องการหาเอกลักษณ์ให้แก่แบรนด์ของตนเองจึงได้คิดค้นหาวิธีการทำผ้าหมักโคลน แต่ด้วยสภาพท้องถิ่นการหาโคลนจากท้องถิ่นทำได้ยากจึงนำโคลนทะเลมาทดลองโดยนำโคลนทะเลจากหลายที่มาทดสอบหมักกับผ้า และพบว่าโคลนบริเวณหาดปลาตี่ที่สุดด้วยมีต้นไม้โกงกางที่เชื่อว่ามีสารช่วยทำให้ผ้าที่หมักมีคุณภาพ จับสีที่ย้อมได้ดีจึงพัฒนา ผ้าหมักโคลนทะเลให้มีเอกลักษณ์ทำให้ต้องค้นคว้าความรู้ใหม่ของกระบวนการผลิตผ้าหมักโคลน ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1. นำโคลนทะเลที่อยู่บริเวณหาดปลาของบ้านฉางมาหมักทิ้งไว้ในระยะ 3-4 วันเพื่อลดความรุนแรงของกลิ่นโคลน โดยบริเวณโคลนที่นำมาใช้นั้นต้องมีต้นโกงกางหรือโพธิ์ทะเล ด้วยเชื่อว่าโคลนจะมีคุณลักษณะพิเศษที่มีสารช่วยทำให้การย้อมสีติดทนและมีสารบางอย่างที่ช่วยทำให้ผ้ามีความนิ่ม และจะตกโคลนในช่วงเวลาน้ำลงเท่านั้นเพราะจะไม่มีสิ่งอื่น ๆ เจือปนมากับโคลนมากนักและทำให้ได้โคลนที่ดีมีคุณภาพ

2. นำโคลนที่ได้มาพักไว้ กรองด้วยผ้าเพื่อให้โคลนตกตะกอนซึ่งน้ำของโคลนจะไหลออกตามรูผ้าสู่ภาชนะที่รองไว้ทำให้ได้น้ำโคลนที่สะอาด แต่ก่อนที่จะนำผ้าลงหมักจะทดสอบน้ำโคลนด้วยน้ำยาเพื่อให้โคลนมีความเป็นกรด

3. นำผ้าฝ้ายที่ต้องการหมักหรือเสื่อผ้าที่ตัดสำเร็จแล้วมาหมักในน้ำโคลน 2-3 วัน จะทำให้เนื้อผ้านุ่มและต้องกลับผ้าที่หมักทุก 5-6 ชั่วโมง เพื่อมิให้เกิดรอยต่าง

4. หากต้องการย้อมสี หลังจากนำผ้ามาหมักโคลนแล้วจะย้อมสีไปพร้อมกัน เพราะโคลนจะช่วยดูดซับสีให้มีความเข้ม แต่หากไม่ต้องการย้อมสีนำผ้าที่ผ่านการหมักโคลนแล้วซักตากให้แห้ง และนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ (สิงหา พวงอ้อ, 2564)

ภาพที่ 1 โคลนทะเลมาหมักและกรองให้ตกตะกอน และผ้าที่นำมาหมักโคลนทะเล

จากการศึกษาขั้นตอนการทำผ้าหมักโคลนทะเลพบว่าจะแตกต่างจากการทำผ้าหมักโคลนท้องถิ่นเริ่มตั้งแต่โคลนที่ใช้ต้องเป็นโคลนทะเลบริเวณหาดพลาเท่านั้นเพราะเชื่อว่าต้นโกงกางที่อยู่บริเวณนั้นมีสารที่ทำให้ผ้าหมักโคลนมีคุณภาพดี โดยจะต้องตากโคลนช่วงน้ำลดเท่านั้น นอกจากนี้ต้องนำโคลนมาหมักเพื่อให้กลิ่นที่รุนแรงนั้นหาย ผ้าที่หมักนั้นต้องใช้เวลาและต้องหมักกลับผ้าอย่างต่อเนื่อง นับเป็นกระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยได้นำภูมิปัญญาดั้งเดิมเกี่ยวกับคุณสมบัติของโคลนนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่นโดยผ่านการศึกษาดูงานจนสามารถสร้างเอกลักษณ์ผ้าหมักโคลนทะเล ให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งเดียวของจังหวัดระยอง

การพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลด้วยเทคนิค eco printing เดิมทีล้าฝ้ายผลิตผ้าหมักโคลนเพียงอย่างเดียวโดยนำผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมที่สั่งทอมาผ่านกระบวนการหมักโคลนทะเลเพื่อให้ได้เนื้อผ้าที่นุ่มและมีเฉดสีที่เป็นเอกลักษณ์จากนั้นจึงนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป แต่ปัจจุบันผู้ผลิตได้พัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลด้วยแนวคิดที่ต้องการสร้างความแปลกใหม่บนผืนผ้าเพื่อให้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากผ้าหมักโคลนในท้องถิ่นอื่น และเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ที่ต้องการความแปลกใหม่ในรูปแบบที่ไม่ซ้ำใคร

ผู้ผลิตล้าฝ้าย จึงได้คิดค้นหาวิธีที่จะผลิตผ้าหมักโคลนทะเลด้วยการพิมพ์ลวดลายลงบนผืนผ้าแทนการถักทอซึ่งเป็นแนวคิดที่แปลกใหม่ และทำให้ผ้าหมักโคลนมีรูปแบบที่ไม่ซ้ำใครซึ่งล้าฝ้ายได้ศึกษากระบวนการพิมพ์ลวดลายบนผืนผ้าหลากหลายวิธีจากต่างประเทศและได้พบวิธีการพิมพ์ลายด้วยเทคนิค eco printing หรือ Dyeing โดยได้นำวัสดุจากธรรมชาติคือใบไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเช่น ใบโปรง ใบหูกวาง ใบยูคาลิปตัส ใบโกงกาง ใบกาสะลอง ใบสบู่แดง ใบเพกา มาทดลองพิมพ์ลายและค้นพบว่าการพิมพ์ลายจากใบไม้แต่ละชนิดจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน

บางชนิดต้องใช้ใบแก่เพื่อให้ได้ลวดลายที่สวยงามและเด่นชัด เช่น ใบยูคาลิปตัส แต่บางชนิดต้องเลือกใบที่มีลายเส้นคมชัด เช่น ใบต้นสัก ซึ่งทำให้ได้ลวดลายที่สวยงาม อย่างไรก็ตามการพิมพ์ลายในช่วงแรกไม่ประสบผลสำเร็จอีกทั้งใบไม้ทุกใบไม่สามารถที่จะพิมพ์ลวดลายได้ บางชนิดต้องมีตัวช่วย เช่น นำไปซุบกับสีที่ได้จากดอกไม้ ครามเปลือกมังคุด หรือกาแฟ ประมาณ 2-3 ชั่วโมง รวมถึงการใช้น้ำสนิมมาช่วยดึงลายให้มีความคมชัด แต่การใช้น้ำสนิมเกิดสารตกค้างบนผืนผ้า และไม่ปลอดภัยกับผู้สวมใส่ ผู้ผลิตจึงเลิกใช้น้ำสนิม

ลีลาฝ่ายได้ศึกษาค้นคว้าและทดลองพิมพ์ลายให้มีความคมชัดบนผืนผ้ากว่าทศวรรษจนค้นพบว่าน้ำโคลนเป็นตัวช่วยในการดึงลวดลายใบไม้ได้ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงนำไปไม้ที่ต้องการพิมพ์ลายแช่ในน้ำโคลนก่อนที่จะวางลงบนผืนผ้า ทั้งนี้การวางใบไม้คว่ำหรือหงายจะมีผลต่อการได้สีของใบไม้บนผืนผ้าด้วยเช่นกัน นั่นคือ หากวางใบไม้คว่ำจะได้สีที่เข้ม แต่หากใบไม้หงายจะได้สีอ่อนรวมถึงเส้นขอบของใบไม้ก็จะแตกต่างกันซึ่งทุกครั้งของการวางใบไม้เปรียบเสมือนการทดลองที่คาดเดาผลลัพธ์ไม่ได้เลยและผลที่ได้มักจะแตกต่างกันเสมอ ดังนั้นทุกครั้งของกระบวนการพิมพ์ลายด้วยเทคนิค eco printing จึงเป็นการลองผิดลองถูกอยู่ตลอดเวลาด้วยเงื่อนไขของธรรมชาติ ที่จะให้รูปทรงและรูปแบบที่ไม่ซ้ำกันแม้จะวางใบไม้ชนิดเดิมลงไปในตำแหน่งที่เดิมหรือใกล้เคียงกันก็ตาม (สิงหา พวงอ้อ, 2564) ทั้งนี้ขั้นตอนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลพิมพ์ลาย มีดังนี้

1) นำผ้าแช่น้ำโคลนประมาณ 1-2 คืน เพื่อให้ผ้ามีความนุ่ม สวมใส่สบาย จากนั้นซักล้างทำความสะอาด 2) นำใบไม้ที่เตรียมไว้แช่ในน้ำโคลนทะเล 2 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้นเพื่อให้โคลนช่วยดึงลวดลายของใบไม้ และเป็นการทำความสะอาดใบไม้ไปในตัว แต่ไม่ควรเกิน 3 วัน เพราะใบไม้จะเน่าและไม่สามารถนำมาใช้ได้

ภาพที่ 2 การนำใบไม้แช่น้ำโคลนเพื่อดึงลายใบไม้ และวางใบไม้บนผ้าสีพื้นที่ต้องการย้อมสี

ออกแบบและวางใบไม้ลงบนผืนผ้า แต่หากต้องการย้อมสีผ้าสามารถทำได้ 2 วิธี คือ วิธีแรก นำใบไม้แช่กับน้ำสีที่ได้จากธรรมชาติ เช่น คราม แก่นขนุน เปลือกมังคุด ต้นฝาด ขมิ้น โดยจะมีส่วนผสมของน้ำต่างเป็นสำคัญเพื่อให้ใบไม้ดูดซึมสีธรรมชาติจนได้ที่ ก่อนที่จะนำมาวางบนผืนผ้าเพื่อทำลวดลายแต่การนำใบไม้แช่น้ำสีเพียงอย่างเดียวบางครั้งจะได้ลวดลายของใบไม้ที่ไม่คมชัดหรือไม่ได้ลวดลายตามต้องการ แต่เมื่อนำมาแช่ด้วยน้ำโคลน จะช่วยให้ได้ลวดลายที่

ชัดเจน หรือวิธีที่สองซึ่งเป็นวิธีที่ลีลาฝ้ายใช้ย้อมสีผ้ามากที่สุดนับเป็นเทคนิคพิเศษของการย้อมสีผ้า คือ ขั้นตอนแรกวางใบไม้ที่แช่น้ำโคลนลงบนผ้าขาวที่ต้องการย้อมสี ขั้นตอนที่สองนำผ้าสีมาวางทาบและวางใบไม้ลงอีกชั้นหนึ่ง และขั้นตอนสุดท้ายนำผ้าขาววางทับอีกชั้นและใช้พลาสติกหรือฟิล์มห่ออาหารมาห่อผ้าก่อนนำไปผ้าไปต้มในน้ำโคลน ทั้งนี้พลาสติกจะเป็นตัวกั้นไม่ให้สีที่ย้อมตกใสในบริเวณไม่ต้องการทำสี

ภาพที่ 3 นำผ้าสีมาวางทาบและวางใบไม้อีกชั้น ตามด้วยผ้าขาววางทาบและห่อด้วยพลาสติก จากนั้นม้วนผ้าให้แน่น

ภาพที่ 4 นำผ้าที่วางลวดลายต้มในน้ำโคลน หลังจากต้มนำมาหนึ่งเพื่อให้ลายชัดเจนขึ้น

พับและม้วนผ้าให้แน่น จากนั้นมัดด้วยเชือกเพื่อมิให้ใบไม้เคลื่อนที่และทำให้เกิดลวดลายที่คมชัด นำไปต้มในน้ำโคลน ประมาณ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้หากสีตกจะตกในช่วงของการต้มนี้ และสีจะไม่ตกอีกเพราะการต้มผ้าในน้ำโคลนทำให้ได้สีที่อ่อนลงและช่วยทำให้ลวดลายของใบไม้มีความคมชัดและคงทน นอกจากนี้เนื้อผ้าจะนิ่มและมีกลิ่นอายของโคลนอ่อน ๆ ทั้งนี้การต้มผ้าที่นานเกินไปจะทำให้สีของใบไม้ละลายไปกับน้ำ แต่ก็ขึ้นอยู่กับชนิดของใบไม้ด้วยเช่นกัน เช่น ใบยูคาลิปตัส จะต้องใช้เวลาานเนื่องจากสีของใบไม้จะออกยาก นอกจากนี้ประเภทของผ้าก็มีส่วนในการให้ลวดลายเพราะหากเป็นผ้าไหมจะได้ลวดลายที่คมชัดกว่าผ้าฝ้าย ซึ่งผ้าไหมสามารถพิมพ์ลวดลายด้วยใบไม้อะไรก็ได้และจะได้ลวดลายที่ชัดเจน เช่น ใบโพธิ์ทะเล ใบยูคาลิปตัส จะได้สีที่เข้มสวยงาม

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์ 4DNA ที่ปรากฏในบรรจุภัณฑ์

นำผ้าที่ต้มแล้วไปนึ่ง การนึ่งทำให้ผ้าแห้งและความร้อนจากพลาสติกที่ห่อจะกักเก็บ ความร้อนทำให้ลวดลายอยู่คงทน ซึ่งจะต้องทิ้งไว้ 1 คืน รอให้ผ้าเย็นจึงคลี่ผ้าออกก็จะได้ลวดลาย ใบบัวตามที่ต้องการ ทั้งนี้หากนึ่งอย่างเดียวยังจะได้ลวดลายที่ไม่คมชัด อีกทั้งใบบัวบางชนิดต้องต้ม เพื่อให้ได้ลวดลาย หลังจากนั้นนำผ้าไปอบให้ผ้าหมาดและนำไปตากให้แห้งเพื่อให้ลวดลายคงทน แล้วซักให้สะอาดก่อนนำไปตัดเย็บ (สิงหา พวงอ้อ, 2564)

อาจกล่าวได้ว่าขั้นตอนและกระบวนการสร้างลวดลายบนผืนผ้าหมักโคลนทะเลด้วย เทคนิค Eco Printing นับเป็นการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลของผู้ผลิตที่ได้จากศึกษา ทดลองที่ ยึดหลักการพึ่งพาตนเองที่ทำให้ผ้าหมักโคลนมีรูปแบบที่แปลกใหม่ และกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เมื่อนำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาที่มีอยู่เกี่ยวกับการทำผ้าหมักโคลนส่งผลให้ผู้ผลิตสามารถ พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นและแตกต่างไปจากผ้าหมักโคลนในท้องถิ่นอื่นเป็น อย่างมาก นับเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตัวของผู้ผลิตที่สามารถผสมผสานระหว่างองค์ความรู้เดิมกับ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้มาจากการค้นคว้า ทดลอง ทำซ้ำอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประสบการณ์และ ความชำนาญในการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลพิมพ์ลายธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะของลีลา ฟ้าย ถือได้ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นได้ อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ผ้าหมักโคลนทะเลยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ (ประภา ปานนิตยกุล, 2564) จัดให้เป็นสินค้าโอท็อประดับ 4 ดาว และเป็นผลิตภัณฑ์ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้คัดเลือกให้เป็น กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ได้รับเครื่องหมายภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ 4DNA บ้านฉาง ซึ่งเครื่องหมาย 4DNA นี้แสดงให้เห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบที่ทันสมัย แปลกใหม่ ยึดหลักการพึ่งพา ตนเอง และมีการนำภูมิปัญญามาพัฒนาต่อยอดเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการ แข่งขันและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลลีลาฟ้ายที่ได้ สร้างผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นนี้เป็นภูมิปัญญาอันเกิดจากการองค์ความรู้และการสั่งสม ประสบการณ์โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่เกิดจากการสั่ง

สมความรู้ ประสบการณ์และวิสัยทัศน์ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับวิธีคิดโดยปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากรและเพิ่มพูนองค์ความรู้เดิม จากนั้นนำมาเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมและชุมชน (โครงการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใต้, 2550) และสอดคล้องกับที่ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีความจำเพาะท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและดีงามที่ช่วยจรจรโลงชีวิต วิธีชุมชนให้อยู่กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและมีความสุข อีกทั้งเป็นพื้นฐานในการพึ่งพาตนเองและพัฒนาท้องถิ่นด้วยการสะสมจากประสบการณ์ของคนในสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ

ผ้าหมักโคลนทะเล : ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติจากการศึกษากระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเล พบภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ประเภท คือ

1. ภูมิปัญญาดั้งเดิม หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ที่เกิดจากการสะสมและสืบทอดต่อกันมา (โครงการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใต้, 2550)

ผู้ผลิตลีลาฝ้าย ได้นำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมเกี่ยวกับคุณสมบัติโคลนนาที่เมื่อนำมาหมักผ้าจะช่วยทำให้ ผ้านี้มัน ลื่นมาดัดแปลง พัฒนาและต่อยอดให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น จากนั้นได้นำนวัตกรรมการพิมพ์ลวดลายไปไม่ลงบนผืนผ้าซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยผ่านกระบวนการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ กลายเป็นความรู้ ความชำนาญเฉพาะตัว

2. ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ หมายถึง องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการปฏิบัติ โดยอาจนำองค์ความรู้เดิมมาประยุกต์ หรือผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ หรือนำองค์ความรู้เดิมมาพัฒนาต่อยอดจนมีลักษณะเฉพาะตัว (โครงการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใต้, 2550)

จากที่ผู้ผลิตลีลาฝ้ายได้นำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนา ต่อยอดเพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นโคลนทะเล การพิมพ์ลายผ้าด้วยนวัตกรรมเทคนิค eco printing และการสีย้อมผ้าที่มีลักษณะเฉพาะตัว นับเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างคุณค่าจนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลพิมพ์ลายที่เป็นแห่งแรกและแห่งเดียวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่งผลให้ลีลาฝ้ายได้รับการยกย่องจากกรมพัฒนาชุมชนให้เป็น KPO (Knowledge Process Outsourcing) ด้วยเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญผนวกกับเทคนิคเฉพาะตัวที่สามารถประยุกต์ความรู้ดั้งเดิมด้วยการคิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ อยู่เสมอจนเกิดเป็นภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัวในเชิงสร้างสรรค์ (ประภา ปานนิตยกุล, 2564)

3. ภูมิปัญญาประกอบอาชีพ หมายถึง การนำความรู้ความสามารถ ประสบการณ์มาพัฒนาสร้างอาชีพ สร้างรายได้โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง (โครงการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใต้, 2550)

ผ้าหมักโคลนทะเล เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีรูปแบบที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร เมื่อนำวางจำหน่ายจึงสร้างความแปลกใหม่และเป็นที่ต้องการของกลุ่มลูกค้าจนทำให้ผู้ผลิตมียอดคำสั่งจองและการจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และเมื่อได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมงานผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อป หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ทำให้สร้างความสนใจให้แก่กลุ่มลูกค้าเพิ่มขึ้นจนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเล มียอดการสั่งจองภายในงานเป็นจำนวนมาก และเมื่อได้เข้าร่วมแสดงสินค้าในต่างประเทศก็ส่งผลให้มียอดการสั่งจองและการจำหน่ายเพิ่มขึ้น สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้ผลิตและส่งผลให้ผู้ผลิตต้องขยายการผลิตออกไปยังคนในชุมชน เกิดการจ้างงาน และสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

อาจกล่าวได้ว่า ผ้าหมักโคลนทะเล แม้ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีบุคคลเป็นเจ้าของรายเดียวภายใต้เครื่องหมายการค้าลิล่าฝ้าย แต่ก็ยังเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจนกระทั่งการพิมพ์ลายลงบนผืนผ้า และได้สร้างชื่อเสียงให้แก่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เป็นอย่างมาก แม้ว่าแนวคิดของผู้ผลิตนั้นต้องการเพียงพัฒนาอาชีพ สร้างผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมุ่งเน้นเชิงพาณิชย์เป็นสำคัญ แต่ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเป็นวงกว้างเพราะเมื่อผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของลูกค้ารวมทั้งได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลจากเสื้อผ้าสำเร็จรูปไปยังผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ เช่น กระเป๋า เป้ ยาม ผ้าพันคอ ที่มีรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัยและไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และเมื่อผ้าหมักโคลนทะเลได้คัดเลือกให้เป็นสินค้าโอท็อปและผลิตภัณฑ์ 4 DNA ของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองด้วยมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเชิงสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ผ้าหมักโคลนทะเล เป็นหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ภาพที่ 6 หมวกและกระเป๋าผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้าหมักโคลนทะเลพิมพ์ลาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา ผ้าหมักโคลน: ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติ พบว่า ผ้าหมักโคลนทะเล นับเป็นนวัตกรรมการผลิตที่มีลักษณะเฉพาะตัวโดยนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ว่าด้วยคุณสมบัติของโคลนท้องถิ่นมาผ่านกระบวนการเรียนรู้ เพื่อตัดแปลงต่อยอดและพัฒนาจนเกิดการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญในการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลพิมพ์ลาย นับเป็นการใช้วิถีธรรมชาติในท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการการผลิตคือ โคลนทะเล ไปไม่ที่ใช้พิมพ์ลาย สีที่ใช้ในการย้อม จนได้ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนที่มีลักษณะแตกต่างไปจากผ้าหมัก

โคลนในท้องถิ่นอื่นที่ส่วนใหญ่เป็นการนำโคลนท้องถิ่นมาหมักผ้าและทอกลายเป็นเส้นใยฝ้ายหรือไหม เช่น ผ้าหมักโคลนหนองสูง ผ้าหมักโคลนสุโขทัยและผ้าหมักโคลนในท้องถิ่นอื่น ๆ จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลถึงกระบวนการผลิตและการพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเล ดังนี้

1. กระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเล ผ้าหมักโคลนทะเลแบรนด์ลีลาฝ้าย มีขั้นตอนกระบวนการผลิตที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่นำโคลนมาหมักผ้าเพื่อให้เกิดความนิ่มลื่น สวมใส่สบาย เพียงแต่เป็นการใช้วัตถุดิบที่แตกต่างกัน กล่าวคือเป็นการนำโคลนทะเลมาหมักผ้าโดยผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า ทดลองด้วยตนเองจนค้นพบว่าคุณสมบัติของโคลนทะเลไม่แตกต่างจากโคลนท้องถิ่น นับว่าเป็นการนำภูมิปัญญามาดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจนได้ผ้าหมักโคลนทะเลรายแรกและรายเดียวในจังหวัดระยอง และเป็นผ้าหมักโคลนที่มีลักษณะที่แตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่นแม้แต่ท้องถิ่นที่เป็นต้นกำเนิด ผ้าหมักโคลน ดังที่พงศสวัสดิ์ ราชจันทร์ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาผ้าหมักโคลน บ้านหนองสูง ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าผ้าหมักโคลนของชาวหนองสูงเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนเผ่าภูไทยที่มาจากแต่โบราณกาลและยังคงสืบทอดเทคนิคการทำผ้าหมักโคลนมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นต้นกำเนิดของการผลิตผ้าหมักโคลนที่มีอยู่หลายชุมชน

2. การพัฒนาผ้าหมักโคลนทะเล ผ้าหมักโคลนทะเล ลีลาฝ้าย ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์มาอย่างต่อเนื่องด้วยหลักการพึ่งพาตนเองและมีแนวคิดที่ต้องการสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่ ทันสมัย จึงได้ศึกษาค้นคว้าว่าทศวรรษเพื่อต้องการสร้างเอกลักษณ์ให้ผ้าหมักโคลนทะเล จนค้นพบวิธีการพิมพ์ลายบนผืนผ้าด้วยเทคนิค Eco Printing จึงได้นำมาใช้ในการพิมพ์ลวดลายบนผืนผ้าแทนการถักทอ ทำให้ได้ลวดลายที่มีสีสันสวยงาม แปลกตา รวมทั้งได้คิดค้นกรรมวิธีการย้อมสีผ้าด้วยเทคนิคที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งส่งผลให้ผ้าหมักโคลนพิมพ์ลายมีลวดลายที่คงทน สีสันไม่ตก เป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลให้มีรูปแบบสีสันและลวดลายที่แตกต่างไปจากผ้าหมักโคลนท้องถิ่นอื่นนอกจากนี้ผู้ผลิตยังพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า หมวก เบ้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าส่งผลให้เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลที่มีรูปแบบที่หลากหลายและมีความโดดเด่นด้านลวดลายของเนื้อผ้า จนได้รับการคัดเลือกเป็นสินค้าระดับชาติโอท็อประดับ 4 ดาว และเครื่องหมาย 4DNA ของกระทรวงวัฒนธรรมด้วยเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญาสร้างสรรค์ และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการผสมผสานภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมกับศิลปร่วมสมัยได้อย่างลงตัว

อาจกล่าวได้ว่า ผ้าหมักโคลนทะเลเลยยังได้แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของผู้ผลิตที่สามารถนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาก้องค์ความรู้ใหม่ได้อย่างลงตัวกลายเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะตัวที่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในและต่างประเทศที่มีวิถีชีวิตสังคมสมัยใหม่ได้เป็น

อย่างดี สอดคล้องกับชลดดา จันปุ่น (2559) ศึกษาการจัดการผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าดั้งเดิม บ้านหนองสูง จังหวัดมุกดาหารพบว่าผลิตภัณฑ์ได้มีการปรับรูปแบบให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยพร้อมกับการประยุกต์ลวดลายดั้งเดิมและสีสันทให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้การที่ผู้ผลิตได้พัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพเพราะเมื่อผ้าหมักโคลนทะเลกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ เพราะมียอดขายสูงและการจำหน่ายในแต่ละเดือนทั้งระบบออนไลน์และร่วมแสดงสินค้าทั้งในและต่างประเทศจำนวนมาก รวมทั้งลีลาผ้าย ได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าโอท็อปและเข้าร่วมแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอในภูมิภาคอาเซียนที่ต่างประเทศช่วงก่อนเกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิดก็ยิ่งทำให้ยอดขายสูงและการจำหน่ายเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก จากธุรกิจในครัวเรือนกลายเป็นธุรกิจ SME ที่ต้องมีการจ้างงานภายในชุมชนซึ่งเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ตลอดจนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนอีกด้วยสอดคล้องกับวนิดา นาคีสงษ์ (2559) ศึกษาเรื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบวเกอญอบ้านแม่กองคาสุ่การเป็นสินค้าชุมชนพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรหรือวัฒนธรรมสู่การเป็นสินค้าชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนหลายฝ่ายในชุมชนเพื่อต่อยอดสินค้าจนไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ยังได้มีการบูรณาการการเพิ่มมูลค่าของสินค้าด้วยความรู้ใหม่ เช่นการปลูกกาแพ เลี้ยงไก่ซึ่งเป็นแนวทางในการเพิ่มรายได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษา ผ้าหมักโคลน: จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สินค้าระดับชาติ พบว่ากระบวนการผลิตผ้าหมักโคลนทะเล จังหวัดระยอง เกิดจากการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้ผลิตนำมาพัฒนา ต่อยอด จนทำให้ผ้าหมักโคลนทะเลมีอัตลักษณ์และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ดังนี้

1. การพัฒนา ต่อยอดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า ทดลองสามารถนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยพัฒนาและสร้างมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ จากกรณีการผลิตผ้าหมักโคลนทะเลลีลาผ้าย ที่ได้นำภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการนำโคลนมาหมักผ้าแล้วช่วยทำให้ผ้านุ่ม สีน สวมใส่สบายซึ่งเป็นความรู้ที่ได้มาจากการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอ ทำให้ลีลาผ้ายเกิดการเรียนรู้การทำผ้าหมักโคลนของแต่ละท้องถิ่นที่เรียกว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (ด้านภูมิปัญญา) จนสามารถนำความรู้นั้นมาพัฒนาต่อยอด ดัดแปลงให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นของตนจนทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลที่เป็นรายแรกและรายเดียวในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

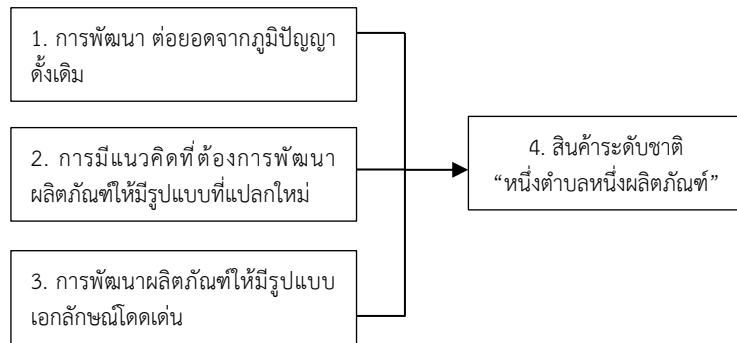

2. การมีแนวคิดที่ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำใครเป็นแรงผลักดันทำให้ต้องศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องโดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองจนเกิดเป็น ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ จากกรณีสีลาฝ้าย ที่ได้ศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้ค้นพบกรรมวิธีการพิมพ์ลายด้วยเทคนิค Eco Printing และการย้อมสีผ้าที่ช่วยทำให้ลายของผ้าคงทนและสีไม่ตก ส่งผลให้ผ้าหมักโคลนทะเลมีลวดลายและสีสันทที่สวยงาม แปรกแตกต่างจากผ้าหมักโคลนท้องถิ่น และนับว่าเป็นงานแฮนด์เมดอันทรงคุณค่าเพราะลวดลายที่ปรากฏจะมีเพียงชิ้นเดียวเท่านั้น แม้ว่าจะมีการออกแบบวางไปไม่ในตำแหน่งเดิมบนผ้า แต่ด้วยเงื่อนไขทางธรรมชาติที่มักให้รูปทรงและสีสันทที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่าการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของผู้ผลิตสีลาฝ้ายตลอดจนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่น ส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะตัวที่สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้กลายเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนจนได้รับการยกย่องจากกรมพัฒนาชุมชนให้เป็น KPO (Knowledge Process Outsourcing) ด้วยเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญผนวกกับเทคนิคเฉพาะตัวที่สามารถประยุกต์ความรู้ดั้งเดิมด้วยนวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ (ประภา ปานนิตยกุล, 2564)

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบ เอกลักษณ์โดดเด่น สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ นอกจากจะสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ตนเองแล้วยังสามารถสร้างอาชีพ รายได้ที่ดีก่อให้เกิดความมั่นคงและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และกลายเป็นภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ จากกรณีสีลาฝ้ายที่พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีเอกลักษณ์ และตอบสนองความต้องการของลูกค้าคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร โดยเฉพาะชาวต่างประเทศที่ยังต้องการกลิ่นอายความเป็นเอเชียเพราะผ้าหมักโคลนทะเลมีการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมกับศิลปร่วมสมัยได้อย่างลงตัวจึงทำให้มีการยอดสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก ทำให้การผลิตที่มีอยู่ในครัวเรือนได้ขยายออกสู่ชุมชนกลายเป็นธุรกิจ SME ที่ทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

4. สินค้าระดับชาติหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และเครื่องหมายสัญลักษณ์ 4 DNA กระทรวงวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นทุกประเภทได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตมีขีดความสามารถทางการแข่งขันได้ซึ่งจะนำมาความภาคภูมิใจให้แก่ตนเองและชุมชนดังกรณีผ้าหมักโคลนทะเลสีลาฝ้ายที่ไม่เคยหยุดนิ่งเพียงแค่การนำผ้ามาหมักกับโคลนทะเล แต่ได้พัฒนาผ้าหมักโคลนทะเลด้วยการพิมพ์ลวดลายจากธรรมชาติ มีการออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากผ้าหมักโคลนทะเลที่มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่แบบ Life style ได้เป็นอย่างดีจึงทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลนทะเลมีเอกลักษณ์ และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าระดับชาติ (OTOP) หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และเครื่องหมายสัญลักษณ์ 4 DNA ซึ่งเท่ากับเป็นการขยายโอกาสทางการค้าและแสดงให้เห็นว่าสีลาฝ้ายเป็นผู้ผลิตที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

และความสามารถที่จะแข่งขันกับตลาดต่างประเทศได้อันเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชน และจังหวัดเป็นอย่างมาก ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 องค์ความรู้จากการวิจัย

ผ้าหมักโคลนทะเล เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมและได้รับการพัฒนา ต่อยอดจากการศึกษาค้นคว้าของผู้ผลิตโดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง จนสามารถก้าวมาสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอระดับชาติที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจด้วยมีกระบวนการผลิตและการออกแบบที่มีความโดดเด่นด้านภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐบาลที่มีหน้าที่กำกับดูแลผลิตภัณฑ์พื้นบ้านทุกประเภทควรให้การสนับสนุนและส่งเสริม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หน่วยงานภาครัฐบาลควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณด้านองค์ความรู้ใหม่ ๆ อาจเป็นการอบรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีจิตภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ผลิตเกิดความรู้ ความเข้าใจจนไปสู่การพัฒนาสินค้าพื้นเมืองให้มีระดับที่สูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาผลิตภัณฑ์ที่พัฒนามาจากภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม และนำมาพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ในแวดวงวิชาการด้านภูมิปัญญาหรือด้านศิลปวัฒนธรรม และควรมีการเผยแพร่ในแวดวงอาชีพเพื่อสร้างแรงกระตุ้นและผลักดันให้เกิดพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นเมืองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2562). *การส่งออกผ้าไหมไทย*. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11139>
- พลังคนไทย. (2563). *ลิลิตฝ้ายผ้าหมักโคลนทะเล สร้างสีสันให้ผ้าสวยด้วยภูมิปัญญาและสินทรัพย์ทะเล*. สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2564, จาก www.kingpowerthaipowerphoto.com
- ชลดา จันปุม. (2559). *การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าดั้งเดิมบ้านหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โครงการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใต้. (2550). *การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น* (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ และคณะ. (2563). *ภูมิปัญญาผ้าหมักโคลน บ้านหนองสูง ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(1), 171-184.
- ประภา ปานนิตยกุล. (2564, 10 มีนาคม). *ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง [สัมภาษณ์]*.
- วนิดา นาคีสังข์. (2559). *จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนปวาเกอญอบ้านแม่กองคำสู่การเป็นสินค้าชุมชน* (ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิสาข์ สอดตระกูล. (2562). *ลิลิตฝ้าย ผ้าหมักโคลนทะเล มรดกภูมิปัญญาแห่งอำเภอบ้างฉาง*. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2563, จาก www.tcdcconnect.com/content
- สิงหา พวงอ้อ. (2564, 7-9 มีนาคม). *เจ้าของแบรนด์ลิลิตฝ้าย [สัมภาษณ์]*.

ผลการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน ที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน*

EFFECTS OF ORGANIZING A NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITY BASED ON A COLLABORATIVE LEARNING CONCEPT ON CULTURAL DIVERSITY ACCEPTANCE OF NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS

จิราพัทธ์ กิตติคุณวัฒน์, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

Jiraphat Kittikhunwattana, Worarat Pathumcharoenwattana

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: pea-pea-jung@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. วิเคราะห์ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในกรุงเทพมหานคร 2. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยการวิจัยนี้เป็นเชิงทดลอง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยการสุ่มแจกแบบสอบถามกับเขตที่มีจำนวนนักศึกษาชาวต่างชาติจำนวนมาก ทั้งสี่เขต คือ เขตบางบอน เขตบางขุนเทียน เขตห้วยขวาง และเขตสาทร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจำนวน 183 คน จากนั้นนำระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาวิเคราะห์เพื่อต่อยอดไปสร้างแผนและจัดกิจกรรมและศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศูนย์การศึกษานอกระบบเขตสาทร มี ค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน (ความตระหนัก ความรู้ ทักษะทางวัฒนธรรม) สูงที่สุด เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน และเขตห้วยขวาง ตามลำดับ 2. ก่อนจัดกิจกรรมนักศึกษาเขตห้วยขวางระดับชั้นประถมศึกษา หลังจัดกิจกรรม โดยค่าเฉลี่ยหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม ที่ 0.72 คะแนน ผลการเปรียบเทียบ (t-test) มีค่า -26.40 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่ากิจกรรม

*Received November 16, 2022; Revised December 14, 2022; Accepted December 15, 2022

การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมีผลต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมกัน; ความหลากหลายทางวัฒนธรรม; กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Abstract

This research was conducted to analyze the acceptance level of cultural diversities of students in the Center of Informal Education in Bangkok. This research was an experimental study. The researcher selected purposive sampling, a randomized questionnaire, and selected areas of the Center Informal Education. The number of foreign students in the sample group was large, (183 students) in the study group came from the informal education centers in four districts consist of Bang Bon, Bang Khun Thien, Huay Kwang and Sathorn districts then analyzed the cultural diversity levels to create a plan and organize for the educational activities and study the results of educational activities in accordance with the concept of collaborative learning on student; cultural diversities in the Non-formal education.

The result from the study of Sathorn District had the highest average of 3 areas (Awareness, Knowledge, Cultural Skills) Bang Khun Thien District, Bang bon District and Huay Kwang District, respectively. 2.Before organizing student activities outside the school system, Huay Kwang district (primary school) had after organizing was. The average after participating was higher than the average before participating 0.72 points. The result of (t-test), the output - 26.40 points, showed that there was a statistically significant factor at 0.01. In conclusion, non-formal education activities according to the concept of collaborative learning affected the cultural diversity acceptance of non-formal education students.

Keywords: Collaborative Learning Concept; Cultural Diversity; Non-formal Education Activity

บทนำ

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะวัฒนธรรมสามารถเคลื่อนที่ไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น อาจเกิดสภาวะแกะดำ อันหมายถึงสิ่งที่ผิดแผกแตกต่างหลงผิด และคนส่วนใหญ่ตีความถึงสิ่งที่เป็นอันตราย ฉะนั้นถ้าไม่กำจัดก็ควรหลีกเลี่ยง ทว่าในสังคมปัจจุบัน การยอมรับความแตกต่างมีความหมายเทียบเท่ากับการดำรงอยู่ของปัจเจกชน ซึ่งจะก้าวล่วงด้วยการกีดกันจากมาตรฐานทางสัญชาติ สีผิว และความคิดไม่ได้ กล่าวโดยรวมย่อหมายถึง การยอมรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ความหลากหลายที่กลายเป็น 'เทรนด์' ของกรอบคิดสมัยใหม่ กลับอยู่ในภาวะเฉียนอยู่ เฉียนไป เพราะการยอมรับข้างต้นทำให้เกิดรอยร้าวภายในรัฐเอง (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2560) จากกระแสโลกาภิวัตน์ข้างต้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็จะตามมา ดังนั้น การที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมนั้นจะต้องเน้นความสำคัญของมโนภาพ วัฒนธรรมสัมพันธ์ คือการไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้น ๆ (สุชีพ วรรณสูตร, 2552)

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทั้งข้อดีและเป็นปัญหาในเวลาเดียวกัน การตระหนักและคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ประชาชนของแต่ละประเทศเกิดความเข้าใจ รู้จักยอมรับ มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่กว้างขวาง เกิดการยอมรับความหลากหลายและอยู่ร่วมกันได้ (อมรวิรัช นาครทรพ, 2546) ยิ่งไปกว่านั้นประเทศไทยได้รับการกล่าวว่าเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2547) เพราะประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกของประชาคมอาเซียนที่เสมือนตั้งอยู่ใจกลางของกลุ่มประเทศสมาชิก ทำให้มีการอพยพการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยและทำงานจากประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น

เมื่อมีการอพยพเข้ามา ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ย่อมเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยมากแล้วจะขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ความเชื่อ ตัวอย่างการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสที่มองวัฒนธรรมว่าเป็นวิถีชีวิตในมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีฐานวิชาสังคมศึกษาคอยเป็นฐานที่เข้มแข็งให้แก่ผู้เรียน มีกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรม ให้เรียนรู้ถึงความหลากหลายของเพื่อน ๆ ภายในโรงเรียน หรือประเทศอังกฤษจะเน้นการบูรณาการเนื้อหาวัฒนธรรมมีการใช้การบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกัน โดยจะเน้นใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นสำคัญที่จะให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละชาติ และยังส่งเสริมเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ผู้เรียนทุกคนตระหนัก โดยเฉพาะเรื่องของศาสนาและความเชื่อ เป็นต้น (อมรวิรัช นาครทรพ, 2546) ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การเรียนรู้แบบร่วมกัน เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย เป็นวิธีการที่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุยกันมากขึ้น ได้ทำงานร่วมกัน ได้เรียนรู้ร่วมกัน และลดความขัดแย้ง โดยการเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง วิธีการสอนเป็นที่กล

ยุทธ์ประสบความสำเร็จโดยผู้เรียนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสามารถต่างกัน ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการปรับปรุงความเข้าใจในเนื้อหาวิชา สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะไม่เพียงจะต้องมีความรับผิดชอบแต่ต้องช่วยเหลือกันในกลุ่ม ซึ่งสร้างบรรยากาศของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนอีกด้วย (Balkcom, 1992) โดยวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550) ซึ่งวิธีการเรียนรู้แบบร่วมกันนั้น คาดว่า จะใช้ได้ผลดีกับประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างประเทศไทย

อีกทั้งนโยบายที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้กลุ่มเพื่อนบ้านในอาเซียนสามารถเข้ามาเรียนหนังสือในศูนย์การศึกษาจาบองและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทยได้นั้น เป็นสิ่งที หลีกเลี้ยงไม่ได้ที่นักศึกษาไทยจะต้องเรียนร่วมกันกับนักศึกษาจากประเทศในอาเซียน ซึ่งการ เรียนร่วมกันหรือทำงานร่วมกันระหว่างเรียนของกลุ่มคนที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น ย่อม สามารถเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ซึ่งหากเกิด ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมเกิดขึ้นแล้ว ปัญหาที่จะตามมาจะมีอีกมากมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึง เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงสนใจสร้างและกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อลดและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ ศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง (One-Group Pretest Posttest Design)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ระดับชั้นประถมศึกษา ทุกเขตในกรุงเทพมหานคร ที่ลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ปีการศึกษา 2565 ภาคการศึกษาต้น จำนวน 1,954 คน ส่วนการเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้นผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สามารถเป็นตัวแทนที่ดีให้เหมาะกับ

หัวข้อการวิจัย ซึ่งเขตที่มีนักศึกษาต่างเชื้อชาติมากที่สุด 4 เขต ประกอบไปด้วย เขตบางบอน เขตบางขุนเทียน เขตห้วยขวาง และเขตสาทร โดยทั้งสี่เขตมีข้อมูลนักศึกษาเชื้อชาติไทยและต่างประเทศ รวมกันทั้งหมด 336 คน และเมื่อคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 183 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อคัดเลือกศูนย์การเรียนนอกระบบโรงเรียนที่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. แบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกต ระหว่างการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการสังเกตแบบผู้สังเกตไม่มีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปใช้กับนักศึกษาจากศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งสี่เขตที่มีจำนวนนักศึกษาต่างวัฒนธรรมเข้ามาเรียนจำนวนมากที่สุด แล้วจากนั้นหาค่าเฉลี่ยคะแนนที่นักศึกษาจากศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแต่ละเขตทำได้สรุปออกมาโดยหาเขตที่ทำคะแนนเฉลี่ยได้น้อยที่สุด ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง หรือตามความเหมาะสมมากที่สุดที่จะเข้าไปจัดกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละของนักศึกษาการเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับคะแนนการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการทดลองจากแบบวัดความ รับผิดชอบต่อสังคมของสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ของกลุ่มทดลองด้วยค่าสถิติที (T-test) ที่ระดับนัยสำคัญ .01

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางสรุป ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่แต่ละศูนย์การศึกษาทั้ง 4 เขต ทำแบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละด้านและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน

เขต	ด้านความตระหนักทางวัฒนธรรม	ด้านความรู้ทางวัฒนธรรม	ด้านทักษะทางวัฒนธรรม	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมทั้ง 3 ด้าน
	$\bar{X}$ (S.D.)	$\bar{X}$ (S.D.)	$\bar{X}$ (S.D.)	$\bar{X}$ (S.D.)
บางบอน	$\bar{X}=4.10$ (S.D.=0.43)	$\bar{X}=4.16$ (S.D.=0.30)	$\bar{X}=4.10$ (S.D.=0.35)	$\bar{X}=4.12$ (S.D.=0.23)
บางขุนเทียน	$\bar{X}=4.05$ (S.D.=0.46)	$\bar{X}=4.24$ (S.D.=0.33)	$\bar{X}=4.11$ (S.D.=0.44)	$\bar{X}=4.13$ (S.D.=0.37)
ห้วยขวาง	$\bar{X}=3.73$ (S.D.=0.35)	$\bar{X}=3.35$ (S.D.=0.29)	$\bar{X}=3.73$ (S.D.=0.35)	$\bar{X}=3.60$ (S.D.=0.28)
สาทร	$\bar{X}=4.16$ (S.D.=0.29)	$\bar{X}=4.34$ (S.D.=0.15)	$\bar{X}=4.20$ (S.D.=0.44)	$\bar{X}=4.23$ (S.D.=0.20)
รวม	$\bar{X}=4.04$ (S.D.=0.45)	$\bar{X}=4.12$ (S.D.=0.40)	$\bar{X}=4.07$ (S.D.=0.41)	

ระยะที่ 1 ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่าจำนวนผู้ทำแบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งหมด 183 คน ครบถ้วน ไม่มีข้อมูลใดสูญหาย เขตบางบอนเก็บแบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไป 101 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคือ เขตบางขุนเทียนเก็บไป 47 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 ลำดับต่อมาคือ เขตห้วยขวางเก็บไป 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 และลำดับสุดท้ายคือ เขตสาทร เก็บไป 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของทั้งสี่เขตศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยข้อคำถามในแต่ละด้าน ค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านนั้นมีความใกล้เคียงกันมาก โดยค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรม มีค่ามากที่สุด ที่ ($\bar{X}=4.12$; S.D.=0.40) ตามมาด้วยด้านทักษะทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{X}=4.07$; S.D.=0.41) และสุดท้ายด้านความตระหนักทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{X}=4.04$; S.D.=0.45)

แบบสอบถามหรือแบบวัดระดับทั่วไป ที่มีตัวเลือกระดับความพอใจ ระดับความคิดเห็น ด้วย 1 ถึง 5 ความกว้างอันตรภาคชั้นจะมีความกว้างเท่ากับ 0.8 แต่งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ความรู้สึกรู้สึก ในการทำแบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าความกว้างอันตรภาคชั้นที่มีความกว้าง 0.8 นั้นเป็นช่องว่างที่มากเกินไป ควรกำหนดความกว้างให้แคบลง เพื่อให้การแปลผลจะเห็นผลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดช่วงคะแนนและเกณฑ์ ดังตารางต่อไปนี้ โดยการกำหนดความกว้างของอันตรภาคชั้นใช้ความห่างที่ 0.60 มีเกณฑ์การแปลผลตามเกณฑ์เฉลี่ย (สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู, 2559) ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางกำหนดเกณฑ์การแปลผล (ใช้ทั้งระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของงานวิจัยนี้)

ช่วงคะแนน	ระดับ	ความหมาย
1.00-2.60	1	ระดับการแปลผล น้อยที่สุด
2.61-3.20	2	ระดับการแปลผล น้อย
3.21-3.80	3	ระดับการแปลผล ปานกลาง
3.81-4.40	4	ระดับการแปลผล มาก
4.41-5.00	5	ระดับการแปลผล มากที่สุด

เมื่อนำค่าเฉลี่ยรวมทั้งสามด้าน มาเปรียบเทียบกับ วิเคราะห์และสรุปได้ ดังนี้ ศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสาทร มีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้านสูงที่สุด ที่ ($\bar{x}$ =4.23; S.D.=0.20) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์มาก) รองลงมาคือ เขตบางขุนเทียน ที่ ($\bar{x}$ =4.13; S.D.=0.37) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์มาก) เขตบางบอน ที่ ($\bar{x}$ = 4.12; S.D.=0.23) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์มาก) และเขตห้วยขวาง ที่ ($\bar{x}$ = 3.60; S.D.=0.28) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยแยกค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน และค่าเฉลี่ยรวมทั้งสามด้าน ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักศึกษาศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษา

รายการ	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			หลังเข้าร่วมกิจกรรม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1 เฉลี่ยรวม ด้านความตระหนักทางวัฒนธรรม	3.59	0.61	ปานกลาง	4.38	0.48	มาก
2 เฉลี่ยรวม ด้านความรู้ทางวัฒนธรรม	3.67	0.53	ปานกลาง	4.35	0.43	มาก
3 เฉลี่ยรวม ด้านทักษะทางวัฒนธรรม	3.62	0.60	ปานกลาง	4.31	0.48	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสามด้าน	3.61	0.19	ปานกลาง	4.33	0.15	มาก

ระยะที่ 2 ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการ เรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษา พบว่า ก่อนจัดกิจกรรม นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรมมากที่สุดที่ ($\bar{x}$ = 3.67; S.D. = 0.53) ตามมาด้วย ค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรม ที่ ($\bar{x}$ = 3.62; S.D. = 0.60) และ ค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 3.59; S.D. = 0.61) ตามลำดับ เมื่อ ใช้สูตรหาความกว้างของอัตราภาคขั้น โดยกำหนดให้ความกว้าง=0.60 (สิรินทร์ ลัดดาภิรม บัญเชิดชู, 2559) พบว่าก่อนจัดกิจกรรมระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความตระหนักทางวัฒนธรรม ด้านความรู้ทาง วัฒนธรรม และด้านทักษะทางวัฒนธรรม อยู่ในเกณฑ์การยอมรับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมระดับปานกลาง

ส่วนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการจัดกิจกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านความ ตระหนักทางวัฒนธรรมมากที่สุดที่ ($\bar{x}$ = 4.38; S.D. = 0.48) ตามมาด้วย ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทาง วัฒนธรรม ที่ ($\bar{x}$ = 4.35; S.D. = 0.43) และ ค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 4.31; S.D. = 0.48) ตามลำดับ เมื่อใช้สูตรหาความกว้างของอัตราภาคขั้น โดยกำหนดให้ความกว้าง=0.60

(สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู, 2559) พบว่าระดับระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลังจัดกิจกรรม ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม ด้านความรู้ทางวัฒนธรรม และด้านทักษะทางวัฒนธรรม อยู่ในเกณฑ์การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการศึกษา พบว่านักศึกษา มีระดับระดับยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการจัดกิจกรรม โดย $\bar{x}$ รวมก่อนจัดกิจกรรม มี ($\bar{x} = 3.61$; S.D. = 0.19) ส่วน $\bar{x}$ รวมหลังจัดกิจกรรม มี ($\bar{x} = 4.33$; S.D. = 0.15)

ตารางที่ 4 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการทดสอบสมมติฐานของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่สัมพันธ์กัน คำนัยสำคัญทางสถิติ ก่อน-และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน เขตห้วยขวางระดับชั้นประถมศึกษา

ระดับการยอมรับความ หลากหลายทาง วัฒนธรรม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		หลังเข้าร่วมกิจกรรม		t-test	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
รวม	3.61	0.19	4.33	0.15	-26.40	ต่ำกว่า .01

เมื่อนำค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไปคำนวณหา ค่าการทดสอบสมมติฐานของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่สัมพันธ์กัน คำนัยสำคัญทางสถิติ ก่อน-หลังจัดกิจกรรม โดยก่อนจัดกิจกรรม มี ($\bar{x} = 3.61$; S.D. = 0.19) ส่วนค่าเฉลี่ยรวมหลังจัดกิจกรรม มี ($\bar{x} = 4.33$; S.D. = 0.15) โดย $\bar{x}$ หลังเข้าร่วมกิจกรรม มี $\bar{x}$ สูงกว่าก่อนกว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ 0.72 คะแนน ผลการเปรียบเทียบค่าการทดสอบสมมติฐานของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่สัมพันธ์กัน (t-test) ค่าออกมา -26.40 โดยค่า t ที่ติดลบ หมายถึงค่าเฉลี่ยกลุ่มที่ 2 มีค่ามากกว่ากลุ่มที่ 1 และคำนัยสำคัญทางสถิติ (sig.) มีค่าออกมาต่ำกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดังนั้นสรุปได้ว่า ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษา คะแนนหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าคะแนนก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อนำค่าเฉลี่ยมารวมทั้งสามด้าน พบว่าศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสาทร มีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้านสูงที่สุด ที่ ($\bar{x}=4.23$; S.D.=0.20) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์มาก) ($\bar{x}=4.13$; S.D.=0.37) (ค่าเฉลี่ยทั้ง สามด้านอยู่ในเกณฑ์มาก) เขตบางบอน ที่ ($\bar{x}= 4.12$; S.D.=0.23) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ใน เกณฑ์มาก) และเขตห้วยขวาง ที่ ($\bar{x}= 3.60$; S.D.=0.28) (ค่าเฉลี่ยทั้งสามด้านอยู่ในเกณฑ์ปาน กลาง) ตามลำดับ ซึ่งผลการวิเคราะห์ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของ นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ออกมานั้น ไปสอดคล้องกับการ ให้สัมภาษณ์ของ ภัชรินทร์ พิณทอง (2565) อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตห้วยขวาง โดยให้สัมภาษณ์ว่า สาเหตุที่ทั้ง ค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยด้านทักษะ ทางวัฒนธรรม และค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน มีค่าน้อยเป็นเพราะที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยเขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษาในภาคการศึกษาต้นนี้ มีผู้เรียนที่มาจาก หลากหลายเชื้อชาติ ทั้งพม่า ลาว ไทย กัมพูชา ชาวไทยใหญ่ ชาวเขา และนักศึกษาบางคนไร้ สัญชาติด้วย นักศึกษาบางคนอาจจะยังไม่เข้าใจพวกค่านิเศษ ที่ให้ความหมายตรงข้าม นอกจากนั้นผลการอภิปรายระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ออกมานั้น ยังไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร พันธุ์เครือบุตร (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะการประกอบวิชาชีพและ ความสามารถ ทำงานข้ามวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของบัณฑิตไทย ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะการประกอบวิชาชีพ และความสามารถการทำงานข้ามวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ของบัณฑิตไทยอยู่ในระดับปานกลาง สมรรถนะ การประกอบวิชาชีพในประชาคมอาเซียนของ บัณฑิตไทยมีความสัมพันธ์กับความสามารถทำงานข้ามวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของ บัณฑิตไทยสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสมรรถนะการประกอบวิชาชีพและ ความสามารถทำงานข้ามวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของบัณฑิตไทย จะมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น หาก มีการเรียนรู้ความแตกต่างหลักระหว่างชนชาติ ทักษะคติเชิงบวกระหว่างชนชาติ การใช้ ภาษาอังกฤษในระหว่างชนชาติ ความเชี่ยวชาญใน วิชาชีพเฉพาะทางและความเชี่ยวชาญอื่นที่ สัมพันธ์กัน การสื่อสารและการรายงานข้ามวัฒนธรรม และการทำงานเป็นทีมข้ามวัฒนธรรมได้ดี ยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินันท์ จันทรเสนานนท์ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบวัดสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า แบบวัดที่พัฒนาขึ้นมีกรอบแนวคิดในการวัดตัวแปรสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความตระหนักทางวัฒนธรรม 2) ความรู้ทางวัฒนธรรม และ 3) ทักษะ ทางวัฒนธรรม โดยทั้งสามตัวแปรข้างต้นส่งผลต่อระดับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของนักเรียน

มัธยมศึกษา โดยกลุ่มทดลองมีระดับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม สรุปได้ว่า ความตระหนักทางวัฒนธรรม ความรู้ทางวัฒนธรรม และทักษะทางวัฒนธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาแบบวัดสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม สำหรับ นักเรียนมัธยมศึกษา โดยหากนักเรียนได้รับการพัฒนาในตัวแปรทั้งสามข้างต้น จะส่งผลให้ระดับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของนักเรียนมีค่าสูงขึ้น

จากการอภิปรายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นั้นเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ หากได้รับการพุ่มพักเพิ่มพูน ด้วยวิธีการที่เหมาะสม จากผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งสังเกตได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ งานที่ผ่านมาเมื่อกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมตนเอง หรือวัฒนธรรมเพื่อนบ้านใกล้เคียง มักจะเกิดการเปิดใจยอมรับอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น มนุษย์ทุกคนสามารถศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองได้ ขอแค่มีความพยายามและความตั้งใจที่จะเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา

อภิปรายผลด้านที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษาจากการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยที่นักศึกษาทำแบบวัดระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมก่อนจัดกิจกรรม ได้ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรมมากที่สุดที่ ($\bar{x}$ = 3.67; S.D. = 0.53) ตามมาด้วย ค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรม ที่ ($\bar{x}$ = 3.62; S.D. = 0.60) และ ค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 3.59; S.D. = 0.61) ตามลำดับ และหลังจัดกิจกรรม ได้ค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรมมากที่สุดที่ ($\bar{x}$ = 4.38; S.D. = 0.48) ตามมาด้วย ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรม ที่ ($\bar{x}$ = 4.35; S.D. = 0.43) และ ค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 4.31; S.D. = 0.48) ตามลำดับ พบว่าค่าเฉลี่ยระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลังจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้น โดยค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรมเพิ่มจาก ($\bar{x}$ = 3.59; S.D. = 0.61) (ระดับปานกลาง) มาเป็นค่าเฉลี่ยด้านความตระหนักทางวัฒนธรรม ($\bar{x}$ = 4.38; S.D. = 0.48) (ระดับมาก) ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรมเพิ่มจาก ($\bar{x}$ = 3.67; S.D. = 0.53) (ระดับปานกลาง) มาเป็น ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 4.35; S.D. = 0.43) (ระดับมาก) และค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรมเพิ่มจาก ($\bar{x}$ = 3.62; S.D. = 0.60) (ระดับปานกลาง) มาเป็นค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางวัฒนธรรมที่ ($\bar{x}$ = 4.31; S.D. = 0.48) (ระดับมาก) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถช่วยเพิ่มระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษา ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สารีพันธ์ ศุภวรรณ, 2545) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม

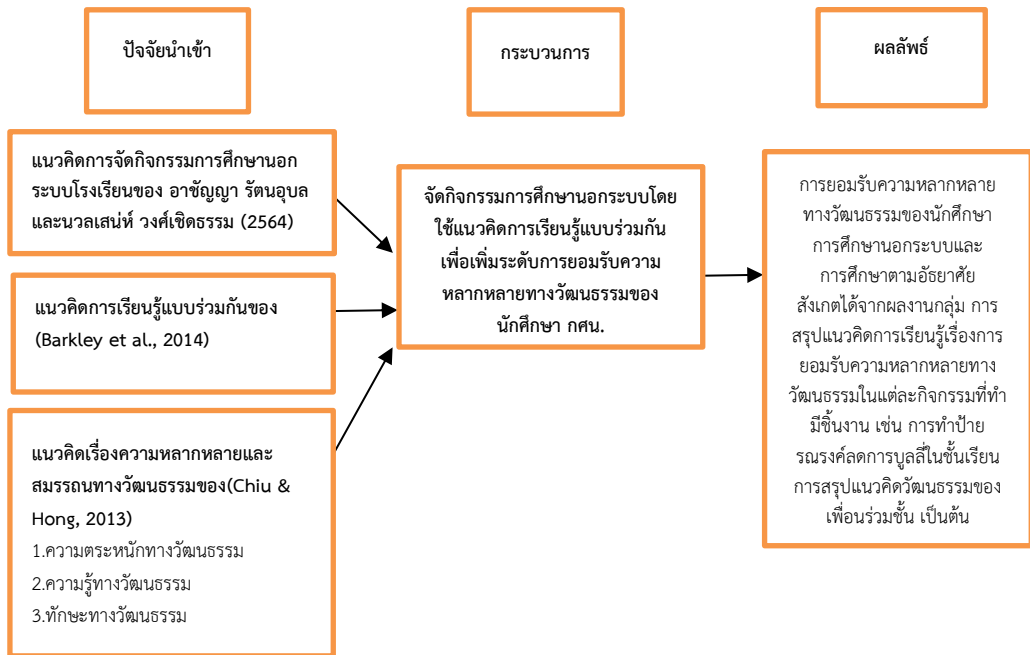

แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อน ผลการทดลองโปรแกรมพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อนหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม จึงสรุปได้ว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนนั้นส่งผลให้ ทักษะการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนมีการพัฒนาทักษะด้านนี้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส เกาไศยาภรณ์ (2554) ได้ทำการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้และความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรม สำหรับนิสิตนักศึกษาาระดับปริญญาบัณฑิตและระดับบัณฑิตศึกษา พบว่าคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง จึงสรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้และความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรม นั้นส่งผลให้นิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตและระดับบัณฑิตศึกษามีระดับความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมสูงขึ้น ซึ่งความสอดคล้องเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นและสรุปได้ว่าผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมีต่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของ นักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและศักยภาพของตัวผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการทำงานกลุ่ม ทำงานร่วมกับเพื่อนที่มาจากต่างวัฒนธรรม ต่างความเชื่อ ต่างศาสนา สามารถเสริมสร้างความเข้าใจ เสริมสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มระหว่างทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยลดปัญหาบูลลี่ หรือพฤติกรรมรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแกผู้อื่นทั้งทางวาจาและร่างกาย และจิตใจที่มักพบบ่อยในสถานศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ การทำงาน การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมอย่างมีความสุข

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรที่ผู้วิจัยนำเข้าไปใส่ในตัวกิจกรรมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ เพื่อที่จะออกแบบและสร้างกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้สมบูรณ์ที่สุด โดยปัจจัยนำเข้า ประกอบไปด้วยสามแนวคิดหลัก ๆ ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ (อาชัญญา รัตนอุบล และนวลเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม, 2551)
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันของ (Barkley et al., 2014)
3. แนวคิดเรื่องความหลากหลายและสมรรถนะทางวัฒนธรรมของ (Chiu & Hong, 2013)

เมื่อได้ปัจจัยนำเข้าทั้งสามแนวคิดแล้ว จากนั้นเป็นกระบวนการสร้าง สิ่งที่ผู้วิจัยจะสร้างคือ กิจกรรมการศึกษานอกระบบโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อเพิ่มระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยจะต้องนำสามแนวคิดข้างต้นมาผสมรวมให้เป็นเนื้อกิจกรรมเดียวกัน มีการออกแบบกิจกรรม สร้างเป็นแผนการจัดการจัดกิจกรรม ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทดลองนำกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงนำกิจกรรมที่ได้ไปใช้จัดกิจกรรมจริง ๆ สุดท้ายผลลัพท์ที่ได้ คือ ระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เพิ่มขึ้น ทั้งแผนผังสรุปความรู้เรื่องวัฒนธรรมของเพื่อนร่วมชั้น แผ่นป้ายรณรงค์ลดการบูลลี่ในห้องเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มผู้เรียนทั้งหมดเป็นผู้ใหญ่ อายุน้อยที่สุด คือ 19 ปี กิจกรรมหรือสื่อการสอนที่ใช้จัดกิจกรรมควรสร้างสื่อการสอนที่เหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน อีกทั้งเวลาที่จัดกิจกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนเป็นนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับประถมศึกษา ผู้เรียนบางคนอาจไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง เพราะผู้เรียนทุกคนล้วนอยู่ในวัยแรงงาน อาจไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม หากผู้จัดกิจกรรมนัดเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องปกติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยหรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องทำแบบฝึกหัดหรือแบบสอบถามที่มีหลายภาษาเพิ่มมากขึ้น เช่น เพิ่มภาษาลาว ภาษาเมียนมาร์ หรือภาษาอังกฤษ ในแบบสอบถามหรือแบบฝึกหัด เป็นต้น เพราะกลุ่มเป้าหมายบางคนไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยเข้าร่วมหรือออกค่ายกับครูผู้สอนและนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อที่จะสามารถติดตามระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะสังเกตการเปลี่ยนแปลงระดับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ชุตินันท์ จันทรเสนานนท์ และคณะ. (2553). การพัฒนาแบบวัดสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์*, 40(1), 43-58.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2560). *On Multiculturalism: ว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.
- ภัชรินทร์ พิณทอง. (2565, 24 มิ.ย. 2565). นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตห้วยขวาง ระดับประถมศึกษา [สัมภาษณ์].
- วิเชียร พันธุ์เครือบุตร. (2557). สมรรถนะการประกอบวิชาชีพและความสามารถ ทำงานข้ามวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของบัณฑิตไทย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 2(2), 225-232.
- สารีพันธ์ุ สุภวรรณ. (2545). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน* (ดุष्ฎิณีพนธ์ศึกษาศาสตร์ ดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 1245-1261.
- สุชีพ วรรณสุด. (2552). *ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม*. สืบค้น 15 มีนาคม 2563, จาก <http://sucheepost.blogspot.com/2009/05/blog->
- อมรวิชัย นาคทรพรพ. (2546). *การบูรณาการการเรียนรู้วัฒนธรรมกับการศึกษาของต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระทบทัศนคติและบทบาทในประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล และนวลเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม. (2534). *การวิจัยการศึกษานอกระบบ ชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการศึกษานอกระบบ (เล่ม 1 หน่วยที่ 7)*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเชียนสตรี.
- โอภาส เกาไสยาภรณ์. (2555). *เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 5-14.
- Balkcom, S. (1992). *Cooperative learning. Education Research Consumer Guide*. Retrieved March 20, 2020, from <http://www.ed.gov/pubs/OR/Consumer>
- Barkley, E. F., et al. (2014). *Collaborative learning techniques: A handbook for college faculty*. San Francisco, CA: JosseyBass.
- Chiu, C.-Y., & Hong, Y.-Y. (2013). *Social psychology of culture*. New York: Psychology Press.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้
ประเทศต่อผลสัมฤทธิ์ตามแผนการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น*
THE POTENTIAL OF THE COMMUNITIES PARTICIPATING IN THE PROJECT
UNIVERSITY TO THE SUB-DISTRICT, BUILDING A GLASS ROOT FOR THE
NATION” TOWARDS THE ACHIEVEMENT OF THE WELL-BEING DEVELOPMENT
PLAN IN KHONKAEN PROVINCE

ณรงค์เดช มหาศิริกุล, ปานปิ่น รonghanam

Narondet Mahasirikul, Panpun Ronghanam

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Panpun Ronghanam

Corresponding Author E-mail: narongdet@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาศักยภาพในภาพรวมของแต่ละตำบล ในจังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในเชิงองค์ประกอบชี้้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และในเชิงองค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน และ 2. เพื่อจัดลำดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ทำการสุ่มแบบเจาะจงและเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา มีตัวแทนประชากรจำนวนรวม 252 คน โดยพิจารณาจาก 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวและ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานของโครงการ ผลการศึกษาจำแนกเครือข่ายที่มีศักยภาพออกเป็น 3 ระดับ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับศักยภาพขั้นพื้นฐานหรือระดับต่ำ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นในระดับที่สูงได้แก่ ตำบลโนนแดง ตำบลโนนเมือง ตำบลกุดกว้าง รองลงมาได้แก่ ตำบลตะกั่วป่า ตำบลหนองเรือ และ 2. ศักยภาพความพร้อมของชุมชนระดับต่ำ ได้แก่ ตำบลก้านเหลือง ตำบลหนองตม และตำบลบัวใหญ่ เหตุและปัจจัยสำคัญมาจาก กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ความเข้าใจในแผนแต่ละขั้นตอน จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ และจำนวน

*Received January 31, 2023; Revised March 21, 2023; Accepted March 23, 2023

เครือข่ายความร่วมมือภายในพื้นที่ ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยสุรนารี; ศักยภาพชุมชน; เศรษฐกิจฐานราก; แผนพัฒนาชุมชน; การพัฒนาทักษะใหม่

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the overall potential of each sub-district in Khon Kaen Province participating in the U2T project in terms of components directing the readiness of community organizations for adaptation and in terms of components directing readiness to proceed according to the plan and 2. To prioritize the potential of communities participating in the U2T project. Conducted by the quantitative research methods. The tool used was a questionnaire that was randomly selected and collected data from project participants. The data was analyzed by content analysis method. There were a total of 252 representatives of the population. In this study, the data collection method was used for project participants in 8 sub-districts. Assessment was conducted in a way that prioritized the success that was achieved from the project and from the on-site questionnaire and both from online questionnaire submissions. By considering from 1) the analysis of factors leading to readiness of community organizations to adapt and 2) analysis of factors leading to readiness for implementation according to the project plan. The results of the study classified potential networks into 3 levels: high, medium, and basic or low potential.

The results of the research showed that communities with high levels of readiness and potential of communities participating in the U2T project in Khon Kaen Province were Non Daeng Sub-districts, Nai Mueang Sub-Districts and Kud Kwang Sub-Districts followed by Takuapa Sub-District, Nong Ruea Sub-District, and low-level readiness potential of communities such as Kan Lueang Sub-District, Nong Tum Sub-District and Bua Yai Sub-District. Causes and important factors came from the participation process from the beginning to the end of the project, the understanding of each step of the plan, the number of members participating in the project, and the number of cooperation networks within the area. The results of the study can be used for planning and community development for the development of grassroots economy and sustainable community development.

Keywords: University to district (U2T); community potential; grassroots economy; community development plan; Upskill-Reskill

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 เป็นการแพร่ระบาดของโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก วิกฤตการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์มีระบบดิจิทัลและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารเป็นฐานทรัพยากรสำคัญ แม้ว่าประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศที่สามารถบริหารจัดการการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ WHO) จัดลำดับให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 14 ด้านการฟื้นตัว (Recovery Index) จากการประเมิน Global COVID-19 Index (GCI) ประจำปี 2564 แต่ทว่าการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของ Covid-19 ยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงมีนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยจัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศในชื่อโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ หรือโครงการยูทูที (U2T) ในการช่วยเหลือประชาชนให้มีทักษะใหม่ เกิดการสร้างงานของแต่ละตำบลแบบพุ่งเป้า ทั้งนี้มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการร่วมวางแผนและจัดทำแผนในการพัฒนาความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน และจัดทำแผนการดำเนินโครงการ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยทั่วประเทศของแต่ละท้องถิ่นได้ดำเนินการเป็นผู้นำกระบวนการของโครงการดังกล่าวนี้

มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งได้ดำเนินโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับท้องถิ่นเพื่อวางแผนการดำเนินการจนกระทั่งการยกระดับ ความเป็นอยู่และรายได้ของคนในชุมชน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการดำเนินกิจกรรมหลายรูปแบบ เช่น การส่งเสริมอาชีพ การลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การสร้างเสริมอัตลักษณ์ของตำบล การพัฒนานวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2565) และมีหลายหน่วยงานโดยเฉพาะในระดับคณะซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแตกต่างกันออกไป ในการช่วยเหลือพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่น และการสร้างมูลค่าเพิ่มดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

ในการดำเนินการและดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นนั้นตั้งอยู่บนสถานการณ์และความพร้อมของท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป อนึ่ง แม้ว่าสถานการณ์ในภาพรวมของทั้งประเทศนั้น มีสาเหตุเดียวกันคือมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ซึ่งทำให้ประชาชนจำนวนมากที่เคยทำงานอยู่ในภาคบริการในเมืองขนาดใหญ่ และภาคมหานครนั้นตกงาน (Samart, 2021)

โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการจึงมีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาทักษะฝีมือของผู้คนในชุมชนและรวมไปถึงประชาชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งย้ายตัวเองมายัง

ภูมิลาเนาหรือบ้านเกิดทั้งนี้เพื่อให้มีทักษะและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อีกทั้งยังทำให้ประชาชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งไม่มีความถนัดในงานภาคเกษตรกรรม ที่เป็นศักยภาพหรือจุดแข็งของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการต่อยอดกิจกรรมทางเศรษฐกิจรากฐานของท้องถิ่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจของฐานรากและนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน

แต่อย่างไรก็ตาม การที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น สังกัดองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีส่วนร่วมในโครงการนี้ มีพื้นที่รับผิดชอบโครงการในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ 1) ตำบลโนนแดง อำเภอโนนศิลา 2) ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า 3) ตำบลหนองเรือ อำเภอหนองเรือ 4) ตำบลกุดกว้าง อำเภอหนองเรือ 5) ตำบลก้านเหลือง อำเภอแวงน้อย 6) ตำบลหนองตม อำเภอเมือง 7) ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง และ 8) ตำบลตะกั่วป่า อำเภอหนองสองห้อง จากการลงพื้นที่และดำเนินกิจกรรมจนแล้วเสร็จทุกแห่งนอกจากจะทำให้ได้ทราบถึงหลักการ กระบวนการดำเนินการของโครงการแล้ว ยังทำให้ทราบและมีความเข้าใจต่อบริบทของชุมชนแต่ละพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย จากการดำเนินกิจกรรมของโครงการทำให้ทราบว่าแต่ละท้องถิ่นหรือพื้นที่นั้นมีศักยภาพในการดำเนินตามกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป โดยแต่ละท้องถิ่นเองมีศักยภาพความพร้อมรวมไปถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในโครงการที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้อาจจะมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่างที่สนับสนุนและเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาแต่ละชุมชน (Alexander & Faludi, 1989) รวมไปถึงความพร้อมของการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่โครงการวางไว้ (ประถม ศิริวงศ์วานงาม และศรัณย์ ธิติลักษณ์, 2022) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแต่ละท้องถิ่น หรือองค์กรนั้นมีศักยภาพและปัจจัยของความสำเร็จที่แตกต่างกันออกไป บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาศักยภาพในภาพรวมของแต่ละตำบล ในจังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในเชิงองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และในเชิงองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน และเพื่อจัดลำดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าใจถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ แนะนำไปสู่การเตรียมการในการจัดการและการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในภาพรวมของแต่ละตำบล ในจังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในเชิงองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และในเชิงองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน
2. เพื่อจัดลำดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

คือ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ U2T ใน 8 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลโนนแดง อำเภอโนนศิลา 2) ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า 3) ตำบลหนองเรือ อำเภอหนองเรือ 4) ตำบลกุดกว้าง อำเภอหนองเรือ 5) ตำบลก้านเหลือง อำเภอแวงน้อย 6) ตำบลหนองตม อำเภอเมือง 7) ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง และ 8) ตำบลตะกั่วป่า อำเภอหนองสองห้อง ซึ่งโครงการมีเป้าหมายในการสร้างนวัตกรรมหรือผู้ซึ่งเป็นแกนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจและการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนทั้งนี้ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 8 แห่ง กลุ่มเป้าหมายที่เป็นอาสาสมัครในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ U2T ทั้ง 8 ตำบล ในจังหวัดขอนแก่น จำนวนไม่น้อยกว่าตำบลละ 30 คน กล่าวคือจำนวนรวมไม่น้อยกว่า 252 คน ทั้งนี้อาสาสมัครทั้ง 8 พื้นที่ทำการประเมินความสามารถในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานของโครงการ ซึ่งได้มาจากการแนะนำภาคประชาสังคมเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ และจากการทำแบบสอบถามที่ได้จากการลงพื้นที่ และทำการประเมินความสามารถในการปรับตัวโดยทำการวิเคราะห์เชิงจำแนกศักยภาพตามพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม ทำการสุ่มแบบเจาะจงและเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 8 ตำบล ทำการประเมินในรูปแบบการจัดลำดับความสำคัญของความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการ และจากการทำแบบสอบถามที่ได้จากการลงพื้นที่และทั้งที่เกิดขึ้นจากการส่งข้อมูลแบบสอบถามออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนของโครงการที่กำหนดไว้ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและข้อมูลสถิติผู้เข้าร่วม แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นข้อมูลทั่วไปและการประเมินการเข้าร่วมโครงการ U2T ได้แก่ ข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมแต่ละพื้นที่ จำนวนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในโครงการ รูปแบบความร่วมมือและจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้อง ผลการประเมินการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม การปรับตัวของชุมชนและบริบทโดยรวม

ข้อมูลอีกส่วนได้จากแบบสอบถามการประเมินตนเองด้านการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนของโครงการที่ตั้งไว้ ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ความเข้าใจต่อแผนงานที่ต้องดำเนินงานในแต่ละส่วน ความเข้าใจต่อบทบาทที่ได้รับมอบหมาย ความเหมาะสม

ของบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินแผน ความเหมาะสมของแผนปฏิบัติการ การดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน ระดับความสำเร็จที่เป็นไปตามแผนงาน การรายงานผลปฏิบัติงานตามแผนที่ตั้งไว้แต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ

ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จนั้นอาศัยอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการและผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการเป็นผู้ขับเคลื่อนและประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ ดังนั้นองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานเป็นการนำแผนที่ถูกจัดทำไว้มาให้รายละเอียดการดำเนินการที่วางไว้จากนั้นเป็นการให้อาสาสมัครและผู้เข้าร่วมโครงการทำการประเมินความสำคัญของแผนแต่ละขั้นตอนและทำการประเมินถึงความสำเร็จของโครงการ (Lyles et al., 2016)

การวิเคราะห์ศักยภาพศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ ต่อผลสัมฤทธิ์ตามแผนการพัฒนาชุมชน สามารถแสดงการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว (Relative Community-Adapting Organizations Readiness) คือวิธีการศึกษาความพร้อมของชุมชนผ่านองค์ประกอบหรือตัวชี้วัดสำคัญ โดยทั่วไปเป็นการผสมผสานการใช้ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะหรือศักยภาพจำเพาะของแต่ละชุมชน (DeFilippis et al., 2010) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้องค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมของชุมชนต่อการปรับตัวให้สามารถเข้ากับกิจกรรมที่เพิ่มเข้าไปใหม่ด้วยปัจจัย 6 ข้อ ดังนี้

1.1 จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ของแต่ละชุมชน จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการจะแสดงถึงความพร้อมและความตระหนักรู้ของชุมชนในแต่ละตำบลที่ดำเนินการ

1.2 จำนวนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ของแต่ละพื้นที่ จำนวนชุมชน (หมู่) ที่เข้าร่วมแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การส่งต่อข้อมูล ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และความยินดีที่จะแบ่งปันประสบการณ์

1.3 จำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในโครงการ ของแต่ละพื้นที่ แสดงถึงความสามารถของแต่ละพื้นที่ แต่ละกิจกรรม ที่สามารถเข้าถึงทรัพยากร อำนาจ บทบาท หน้าที่ต่าง ๆ หมายถึง การดึงเอาบุคคลที่อยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

1.4 รูปแบบความร่วมมือและจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโครงการนี้ เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนสำคัญ หรือเป็นการต่อยอด กิจกรรมหรือกิจการที่ชุมชนดำเนินการอยู่มากน้อยเพียงใด เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพ และความต่อเนื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพชีวิตขององค์กรท้องถิ่น

1.5 ผลการประเมินการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลพื้นฐานผู้เข้าร่วมโครงการ ไม่ว่าจะเป็นชุมชน นวัตกรรม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ-สังคมที่เกี่ยวข้อง เช่น อายุ อาชีพ รายได้ เป็นต้น

1.6 การปรับตัวของชุมชนและบริบทโดยรอบ เป็นการเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงในเชิงวิถีชีวิต องค์กรความรู้ การต่อยอดหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบชี้้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน (Relative Planning Implementation) Lyles et al., (2016) อธิบายถึงปัจจัยสำคัญในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

Berke et al. (2006); อาณัติ สิมัคเดช (2016) แบ่งระดับการมีส่วนร่วม เพื่อใช้ในการวัดหรือประเมินการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือกิจกรรมของชุมชน ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ในการวัดความพร้อมต่อการดำเนินการไปตามแผน มีองค์ประกอบชี้้นำได้แก่ 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน 2) ความเข้าใจต่อแผนงานที่ต้องดำเนินงานในแต่ละส่วน 3) ความเข้าใจต่อบทบาทที่ได้รับมอบหมาย 4) ความเหมาะสมของบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินแผน 5) ความเหมาะสมของแผนปฏิบัติการ 6) การดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน 7) ระดับความสำเร็จที่เป็นไปตามแผนงาน 8) การรายงานผลปฏิบัติงานตามแผนที่ตั้งไว้แต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ

3. การแบ่งระดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ด้วยการพิจารณาด้วยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน นำมาจัดกลุ่มศักยภาพของชุมชนในการรองรับกิจกรรมโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (Long & Fox, 1999)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อจัดกลุ่มของพื้นที่ตามระดับศักยภาพ และเนื่องจากตัวชี้วัดแต่ละตัวมีมาตรวัดที่ต่างกัน หลังจากดำเนินการเก็บแบบสอบถามทั้ง 8 พื้นที่ จึงได้ทำการแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปค่ามาตรฐานเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างกันได้ในที่นี้นำเสนอด้วยค่า Z-Score ผลของการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวพบว่าสามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามระดับศักยภาพเป็น 3 ระดับตามอันตรภาคชั้น คือระดับศักยภาพขั้นพื้นฐานหรือระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูงดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่ามาตรฐานองค์ประกอบชี้้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว

พื้นที่	จำนวนผู้ร่วมโครงการ	จำนวนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ	จำนวนองค์กรที่เข้าร่วมในโครงการ	รูปแบบความร่วมมือและจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้อง	ผลการประเมินการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม	การปรับตัวของชุมชนและปรับตัวโดยรวม	ระดับความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว	ระดับความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว
ตำบลโนนแดง	0.030	0.007	0.076	0.087	0.087	0.086	0.070	สูง
ตำบลในเมือง	-0.020	0.105	0.060	0.059	-0.004	-0.003	0.050	สูง
ตำบลหนองเรือ	-0.021	0.007	-0.010	0.007	-0.004	-0.037	-0.005	ปานกลาง
ตำบลกุดกว้าง	0.003	-0.025	-0.019	0.006	0.028	-0.035	-0.002	ปานกลาง
ตำบลก้านเหลือง	0.003	-0.024	-0.020	-0.020	-0.034	-0.007	-0.020	ต่ำ
ตำบลหนองตม	0.030	-0.021	-0.044	0.033	-0.029	-0.008	-0.009	ปานกลาง
ตำบลบัวใหญ่	-0.032	-0.044	-0.077	-0.072	-0.032	0.024	-0.055	ต่ำ
ตำบลตะกั่วป่า	0.003	0.007	0.034	-0.087	-0.002	-0.005	-0.012	ปานกลาง

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวตามตารางที่ 1 โดยกำหนดค่านำหนักความสำคัญของแต่ละตัวชี้วัดเท่ากัน ทำการแปลงค่าจากตัวชี้วัดทุกตัวเป็นค่ามาตรฐานเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ และแบ่งกลุ่มด้วยช่วงค่าคะแนนเท่า ๆ กันเป็นสามกลุ่ม (Noddings, 1996) พบว่าเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ของจังหวัดขอนแก่นในส่วนของการวิจัยนี้ได้รับผิดชอบ พื้นที่ที่มีความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวตามสูงที่สุดได้แก่ ตำบลโนนแดง และตำบลในเมือง ตามลำดับ เนื่องจากมีความพร้อมในองค์ประกอบจากความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน เช่น จำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในโครงการ รูปแบบความร่วมมือและจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้องสำหรับตำบลโนนแดงที่ผ่านมามีหลายหน่วยงานและองค์กรเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและเปลี่ยนแปลง และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจำนวนมาก และในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การรักษาสุขภาพแวดล้อม ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการที่มาจากตำบลโนนแดงโดยตลอดกระบวนการ เป็นตัวแทนจากชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งมีโอกาสในการขยายวงของเครือข่าย ซึ่งเป็นผลดีต่อกระบวนการในด้านการให้ความตระหนักรู้และเข้าใจถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งกระบวนการ

ทั้งนี้ องค์กรชุมชนตำบลในเมืองมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านจำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในโครงการ ซึ่งมีพันธมิตรในการขับเคลื่อนกระบวนการที่หลากหลายและปริมาณมากที่สุดในพื้นที่ 8 ตำบล ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการและบูรณาการการทำงานของเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพจังหวัดส่วนใหญ่ได้รับการประเมินด้านความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ตำบลตะกั่วป่า ตำบลหนองเรือ ตำบลกุดกว้าง และตำบลหนองตม ตามลำดับ ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะมาจากยังขาดความหลากหลายขององค์การที่มีส่วนร่วม และภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมมีการกระจายตัวไม่สูงมากนัก ทำให้การขยายเครือข่ายจึงไม่สามารถขยายวงไปได้มากพอสมควร รวมไปถึงงบประมาณการสนับสนุนหรือเกี่ยวข้องกับแผนงานที่ได้จัดทำขึ้นมาอาจมีอุปสรรคในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ

ในขณะที่ตำบลก้านเหลืองและตำบลบัวใหญ่ มีความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวในระดับต่ำ โดยเฉพาะในด้าน จำนวนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ (ความหลากหลายเชิงประชากรและพื้นที่) และผลการประเมินการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการ เกษนนำ และองค์กรในชุมชนอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เสถียรภาพในการดำเนินงานด้านการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานการประเมินองค์ประกอบชี้้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานเป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของพื้นที่ที่จะเกิดการพัฒนาหรือมีศักยภาพในการดำเนินงานให้สำเร็จทั้งในปัจจุบันและอนาคตวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้หลักการแปลงข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเป็นค่า Z-Score การวิเคราะห์องค์ประกอบชี้้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว รายละเอียดการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานมีรายละเอียดตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่ามาตรฐานองค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน

พื้นที่	ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแผนงาน	ความเข้าใจต่อแผนงานที่ต้องดำเนินงานในแต่ละส่วน	ความเข้าใจต่อบทบาทที่ได้รับมอบหมาย	ความเหมาะสมของบุคคลที่ได้รับมอบหมายได้ดำเนินงาน	ความเหมาะสมของแผนปฏิบัติการ	การดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน	ระดับความสำเร็จที่เป็นไปตามแผนงาน	การรายงานผลปฏิบัติการตามแผนที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุดโครงการ	ความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน	ความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน
ตำบลโนนแดง	0.006	0.046	0.049	0.044	-0.055	0.008	0.022	0.064	0.006	สูง
ตำบลในเมือง	0.004	0.063	-0.046	0.035	0.155	-0.058	0.010	0.000	0.007	สูง
ตำบลหนองเรือ	0.044	0.034	0.038	-0.021	-0.006	-0.044	0.019	0.058	-0.002	ปานกลาง
ตำบลกุดกว้าง	0.027	0.033	-0.102	0.044	0.007	0.069	0.022	-0.063	0.004	สูง
ตำบลก้านเหลือง	0.024	0.033	-0.028	-0.034	-0.058	-0.058	0.060	0.000	-0.006	ต่ำ
ตำบลหนองชุม	-0.018	-0.018	0.080	0.028	-0.058	-0.058	-0.051	0.063	-0.004	ต่ำ
ตำบลบัวใหญ่	0.005	0.008	0.004	0.034	-0.008	-0.025	0.043	-0.063	-0.001	ปานกลาง
ตำบลตะกั่วป่า	0.027	0.006	-0.083	0.012	-0.004	0.068	0.032	-0.058	0.000	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน โดยกำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวชี้วัดเท่ากัน ทำการแปลงค่าจากตัวชี้วัดทุกตัวเป็นค่ามาตรฐานเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ และแบ่งกลุ่มด้วยช่วงค่าคะแนนเท่า ๆ กันออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ปานกลางและต่ำ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ชุมชนที่มีความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานระดับสูง ได้แก่ ตำบลในเมือง ตำบลโนนแดง และตำบลกุดกว้าง ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าตำบลเหล่านี้มีค่าคะแนนความเข้าใจต่อแผนงานที่ต้องดำเนินงานในแต่ละส่วนอยู่ในระดับที่สูง สอดคล้องกันกับผลการจัดการประเภทของแผนงานซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มพื้นที่นี้ ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจต่อแผนงานได้เป็นอย่างดี หากเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน รายละเอียดตามตารางที่ 2

พื้นที่ที่มีความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานในระดับปานกลาง ได้แก่ ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบัวใหญ่ และหนองเรือ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากพื้นที่เหล่านี้มีความเข้มแข็งในด้านการสร้างเครือข่าย แกนนำของพื้นที่เหล่านี้มีเครือข่ายและองค์กรที่เข้ามีส่วนร่วมจำนวนมาก และมีกลุ่มประชากรในพื้นที่ให้ให้ความร่วมมือจำนวนมากเช่นเดียวกัน ในขณะที่ตำบลหนองตุมและตำบลก้านเหลืองมีความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานในระดับต่ำ โดยเฉพาะกรณีของตำบลก้านเหลืองนั้นขาดเสถียรภาพของแกนนำ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ยังมีความรู้ความเข้าใจไม่สอดคล้องกับภาพรวม ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ เรียนรู้ ทั้งในเชิงความร่วมมือและบทบาทของการขับเคลื่อนองค์กร

3. การแบ่งระดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจากตารางที่ 1 และ 2 สามารถแสดงข้อสรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบชี้นำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการ ซึ่งสามารถจำแนกระดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยสุโขทัย สร้างรากแก้วให้ประเทศต่อผลสัมฤทธิ์ตามแผนการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่นออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ A B และ C ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ระดับความพร้อม-ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่น

ศักยภาพความพร้อมของชุมชน ระดับสูง (A)	ศักยภาพความพร้อมของชุมชน ระดับปานกลาง (B)	ศักยภาพความพร้อมของชุมชน ระดับต่ำ (C)
- ตำบลโนนแดง - ตำบลในเมือง - ตำบลกุดกว้าง	- ตำบลตะกั่วป่า - ตำบลหนองเรือ	- ตำบลก้านเหลือง - ตำบลหนองตุม - ตำบลบัวใหญ่

กลุ่ม A คือ กลุ่มที่มีระดับศักยภาพสูง จากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นในการตอบสนองต่อแผนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ตำบลโนนแดง ตำบลในเมือง และตำบลกุดกว้าง ตามลำดับ กลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมกลุ่มนี้มีศักยภาพทั้งในด้านความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และ ความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานในระดับสูงที่สุด ยกเว้นเครือข่ายตำบลกุดกว้างที่มีความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัวอยู่ระดับปานกลาง เนื่องจากขนาดและปริมาณการกระจายตัวของเครือข่ายยังมีอยู่จำกัด

กลุ่ม B คือ กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง จากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นในการตอบสนองต่อแผนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาสังคมตำบลตะกั่วป่า ตำบลหนองเรือ และตำบลหนองตุม กลุ่มนี้มีความพร้อมในด้านองค์กรชุมชนต่อการปรับตัวเนื่องจากการมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีองค์กรหลากหลายที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ แต่ยังคงมีความเปราะบางในเชิงการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ เนื่องจากตำบลตะกั่วป่าและตำบลหนองเรือเป็นพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่พบภัยพิบัติซึ่งทำลายทรัพยากรอยู่บ่อยครั้ง เช่น น้ำแล้ง น้ำท่วม จึงมีข้อกังวลเกี่ยวกับการมีอยู่ของทรัพยากรทางธรรมชาติรวมไปถึงความพยายามที่จะทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรไว้ จึงมีอุปสรรคมากกว่าพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างตำบลหรืออำเภออื่น

กลุ่ม C คือ กลุ่มที่มีระดับศักยภาพต่ำ จากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นในการตอบสนองต่อแผนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาสังคมตำบลก้านเหลือง ตำบลหนองตุม และบัวใหญ่ เป็นกลุ่มภาคประชาสังคมมีความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และ ความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานในระดับที่ต่ำ เนื่องจากขาดเสถียรภาพของการมีอยู่ของแกนนำ รวมถึงการประเมินการรับรู้และความเข้าใจต่อสถานการณ์ยังจำเป็นจะต้องได้รับการทำความเข้าใจเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการกระจายตัวของเครือข่ายก็ยังอยู่ในระดับที่มีข้อจำกัด แต่อย่างไรก็ดี เครือข่ายภาคประชาสังคมในกลุ่มนี้มีจุดแข็งด้านจำนวนองค์กรที่มีส่วนร่วมในโครงการ และรูปแบบความร่วมมือและจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นจุดแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นต่อผลสัมฤทธิ์ของแผนงานและโครงการในพื้นที่ของตนเอง มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนผู้ที่อาศัยทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของภาคประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง ดังนั้นแล้วกลุ่มคนเหล่านี้จึงจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกันนั้นจำเป็นจะต้องมีการเตรียมการเพื่อให้สามารถรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพในภาพรวมของแต่ละตำบล ในจังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในเชิงองค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมขององค์กรชุมชนต่อการปรับตัว และในเชิง องค์ประกอบซึ่งนำความพร้อมต่อการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน 2. เพื่อจัดลำดับศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ ต่อผลสัมฤทธิ์ตามแผนการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่นเป็นการศึกษา ศักยภาพในภาพรวมของแต่ละตำบลในจังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ U2T ที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการและรับผิดชอบจำนวน 8 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลโนนแดง อำเภอโนนศิลา 2) ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า 3) ตำบลหนองเรือ อำเภอหนองเรือ 4) ตำบลกุดกว้าง อำเภอหนองเรือ 5) ตำบลก้านเหลือง อำเภอเวียงชัย 6) ตำบลหนองตุม อำเภอเมือง 7) ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง และ 8) ตำบลตะกั่วป่า อำเภอนองสองห้อง ทั้งนี้ เพื่อเสนอนโยบายและการบริหารจัดการโครงการของภาครัฐ

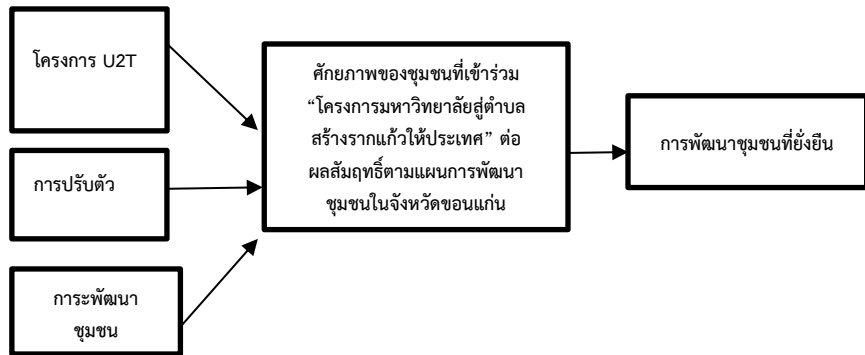
ผลการศึกษาพบว่าชุมชนที่มีระดับความพร้อม-ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในจังหวัดขอนแก่นในระดับที่สูงได้แก่ ตำบลโนนแดง ตำบลในเมือง ตำบลกุดกว้าง รองลงมาได้แก่ ตำบลตะกั่วป่า ตำบลหนองเรือ และศักยภาพความพร้อมของชุมชนระดับต่ำได้แก่ ตำบลก้านเหลือง ตำบลหนองตุม และตำบลบัวใหญ่ เหตุและปัจจัยสำคัญมาจาก

กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ความเข้าใจในแผนแต่ละขั้นตอน จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ และจำนวนเครือข่ายความร่วมมือภายในพื้นที่

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T จำเป็นจะต้องหาเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนองค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็งในเชิงการให้ความรู้ความเข้าใจ การปรับตัว รวมไปถึงการขยายวงเครือข่ายให้รับทราบข้อมูลและสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐ และทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรจะต้องพิจารณางบประมาณให้สอดคล้องกับศักยภาพชุมชน หากมีศักยภาพต่ำให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประเมิน เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้นที่ทำหน้าที่บูรณาการและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ U2T ในระดับภูมิภาคเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ได้พัฒนาไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

- ประถม ศิริวงศ์วานงาม และศรัณย์ ธิติลักษณ์. (2022). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในภาคเหนือตอนบนของไทย: ศักยภาพและ บทบาทของชุมชนและรัฐในการพัฒนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(1), 227-239.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2565). รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (U2T) ระยะที่ 1. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2565, จาก <https://th.kku.ac.th/91791/>
- อานัติ ลีมีคเดช. (2016). จัดทำระบบฐานข้อมูล ผลการดำเนินงาน ตามแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Alexander, E. R., & Faludi, A. (1989). Planning and plan implementation: notes on evaluation criteria. *Environment and planning B: Planning and Design*, 16(2), 127-140.
- Berke, P., et al. (2006). What makes plan implementation successful? An evaluation of local plans and implementation practices in New Zealand. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 33(4), 581-600.
- DeFilippis, J., et al., (2010). *Contesting community: The limits and potential of local organizing*. Rutgers University Press.
- Long, D., & Fox, M. (1999). Efficient implementation of the plan graph in STAN. *Journal of Artificial Intelligence Research*, 10, 87-115.
- Lyles, W., et al. (2016). Local plan implementation: Assessing conformance and influence of local plans in the United States. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 43(2), 381-400.
- Noddings, N. (1996). On community. *Educational theory*, 46(3), 245-267.
- Samart, P. (2021). Survey of community adaptation in new normal during the covid-19 pandemic in nakhon nayok. *Research Journal Phranakhon Rajabhat: Social Sciences and Humanity*, 16(2), 52-71.

ผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ที่มีต่อเงื่อนไขสำคัญและจำเป็น
สำหรับความงอกงามและความเชื่อมั่นในตนเองของตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่*

EFFECTS OF GROUP COUNSELING PROGRAM ON NECESSARY AND SUFFICIENT
CONDITIONS FOR GROWTH AND SELF-CONFIDENCE
AMONG NEW LIFE INSURANCE AGENTS

ณัฐฐ์ ชาตพจนพันธ์, เสรี ใหม่จันทร์

Nut Chatpojanapan, Seri Maichan

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author E-mail: nut_ch@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามตามแนวคิดของ Rogers และความเชื่อมั่นในตนเองของตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต สาขาเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คนและกลุ่มควบคุม 12 คน ด้วยการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนันทนาการ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Mann-Whitney U Test และ Wilcoxon Signed Rank Test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีระดับเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และความเชื่อมั่นในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) กลุ่มทดลองมีเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม; เงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม; ความเชื่อมั่นในตนเอง

Abstract

The research objectives were to investigate the effects of group counseling programs on necessary and sufficient conditions for growth based on Rogers' and self-confidence among new insurance agents. The group counseling members of this research were new insurance agents in Muang Thai Life Assurance, Chiang Mai. Total samples consisted of 24 agents, they were divided into the experimental group (12 samples) and the control group (12 samples) through simple random sampling. Afterward, the experimental group participated in the group counseling program. Whereas the control groups attended the recreational group activity. The data were analyzed by employing Mann-Whitney U Test and Wilcoxon Signed Rank Test.

The research results revealed that 1) before group counseling, both the experimental group and the control group had the level of necessary and sufficient conditions for growth and self-confidence at .05 statistically non-significant difference. 2) after group counseling, the experimental group had higher level of necessary and sufficient conditions for growth and self-confidence than before counseling at .01 statistically significant difference. and 3) the experimental group had higher level of necessary and sufficient conditions for growth and self-confidence than the control group at .001 statistically significant difference.

Keywords: Group Counseling; Necessary and Sufficient Conditions for Growth; Self-confidence Among

บทนำ

ปัจจุบันอาชีพตัวแทนประกันชีวิต เป็นอาชีพที่คนหันมาสนใจและประกอบอาชีพนี้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีและสามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ในปัจจุบันมีตัวแทนประกันชีวิตเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี (ศิริภรณ์ พุทธิรักษ์ และคณะ, 2563) แต่อย่างไรก็ตาม มีบางสาเหตุที่ตัวแทนประกันชีวิตที่ไม่สามารถประสบความสำเร็จจากอาชีพนี้ได้และออกจากอาชีพอย่างรวดเร็ว อาจเนื่องจากหลายปัจจัย เช่น การไม่เข้าใจในตัวตนทัศนคติในการทำงาน ความอดทนต่อการทำงานและสภาวะแวดล้อมปัจจัยภายนอก เป็นต้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากตัวแทนประกันชีวิตสามารถเข้าใจในงานและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบริษัท ก็จะสามารถทำให้ตัวแทนประกันชีวิตประสบความสำเร็จในอาชีพนี้ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (ภัทรภรณ์ สุวรรณโชติ, 2554)

ในงานวิจัยนี้เลือกกลุ่มตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ที่อายุงานยังไม่เกิน 1 ปี เนื่องจากตัวแทนประกันชีวิตต้องทำงานที่ต้องพบเจอผู้คนหลากหลายกลุ่ม ซึ่งตัวแทนประกันชีวิตบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพหรือไม่เข้าใจในการเป็นตัวแทนประกันชีวิต (จิตตรี แดงริด, 2550) อาจทำให้ตัวแทนเกิดความสับสนและคิดว่าตนเองไม่เหมาะที่จะอยู่ในอาชีพนี้ เนื่องจากขาดความรู้และทัศนคติที่ดีต่ออาชีพตัวแทนประกันชีวิต แต่อย่างไรก็ตามหากมองในแง่มุมมองเชิงบวกจะพบว่าอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำหายโดยสามารถพัฒนาและสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตนเองได้ มิติดังนี้จะทำให้พนักงานขายสามารถเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและเพิ่มศักยภาพให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้สูงขึ้นอย่างมั่นคง (Sardar & Patton, 2002)

เงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม (Necessary and Sufficient Conditions for Growth) ถูกนำมาใช้ในกรณีศึกษาี้ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการเกิดเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามในการศึกษาเชิงจิตวิทยาให้มีประสิทธิภาพ โดยทำให้เกิดผลลัพธ์ต่าง ๆ ซึ่งส่งผลทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Rogers, 1951) นอกจากนี้ผู้รับการศึกษาก็มีความรู้สึกที่แปรปรวนกับสิ่งคุกคามลดน้อยลง เนื่องจากการมีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นของความสอดคล้องระหว่างตนเองกับประสบการณ์ของผู้รับการศึกษาก็ทั้งหมดผู้รับการศึกษาก็สามารถรับรู้ความเชื่อในการประเมินคุณค่าและความเชื่อภายในตนเอง ดังนั้นผู้รับการศึกษาก็ได้รับการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นอีกด้วย จากการศึกษาข้างต้นความสอดคล้องในตนเอง (Congruence) การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional positive regard) และการเข้าถึงใจ (Empathy) จึงถือว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและสามารถเป็นประโยชน์ที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (ธีรวรรณ ธีระพงษ์, 2549)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรมการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้ทักษะการฟังเป็นเงื่อนไขสำคัญและเป็นรากฐานสำหรับการปรึกษา โดยผู้ให้การศึกษาประสงค์จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้เล่าเรื่องราว สำนวนประเด็นเรื่องราว ความกังวลใจ และปัญหาของตนเอง การสำรวจตนเองด้วยการเล่าเรื่องราวของผู้รับการปรึกษา โดยใช้แนวคิดของ จิน แบร์รี่ (2537) และ Corey (2013) ซึ่งหลังจากให้คำปรึกษาตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่สามารถทราบถึงการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขและการเข้าถึงใจ (มานิดา ทองทวี, 2526) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ได้เสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและดึงศักยภาพของตนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและความเชื่อมั่นในตนเองของตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยในรูปแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest Control Group Design) ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ตัวแปรตาม คือ เงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และความเชื่อมั่นในตนเอง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขาเชียงใหม่ จำนวน 24 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขาเชียงใหม่ โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของการวิจัยแบบการทดลองกลุ่มเล็ก (Small-n Experimental Research Design) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 10 คน อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการสูญหายระหว่างการเก็บข้อมูล (Drop Out) ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 20 ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ 1) แบบวัดเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม 2) แบบวัดความเชื่อมั่นในตนเองด้านทัศนคติ และ 3) โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 24 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขาเชียงใหม่ มีอายุงานไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันขึ้นทะเบียนและไม่เคยประกอบอาชีพในธุรกิจประกันชีวิตมาก่อน
2. ใช้โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและความเชื่อมั่นในตนเอง โดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับสลาก แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน ทำกลุ่มครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ติดต่อกัน 6 สัปดาห์ รวมเป็นจำนวน 12 ครั้ง และกลุ่มควบคุมจะไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ แต่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนันทนาการ

3. ใช้แบบวัดในการทำกลุ่ม ได้แก่ แบบวัดเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและแบบวัดความเชื่อมั่นในตนเองด้านทัศนคติ

4. กำหนดเกณฑ์การคัดออกจากการเป็นผู้พิการทางการได้ยินและการมองเห็นและเป็นผู้มีความบกพร่องด้านทักษะการอ่าน และเกณฑ์ถอนออก คือ ผู้เข้าร่วมวิจัยขอยุติการเข้าร่วมวิจัย และผู้เข้าร่วมวิจัยไม่สามารถเข้าร่วมการปรึกษาได้ครบ 12 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) เพื่อการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 โดยการใช้สถิติ Mann-Whitney U test ในการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และคะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม 3) ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 โดยการใช้สถิติ Wilcoxon Signed Rank test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และคะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง 4) ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 โดยการใช้สถิติ Mann-Whitney U test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม และคะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ถูกแบ่งเป็นสองกลุ่มเท่า ๆ กัน ได้แก่ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยแบ่งกลุ่มละ 12 คน เพศชาย 7 คน (29.2%) เพศหญิง 17 คน (70.8%) โดยส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 26-30 ปี (45.8%) สถานะโสด (83.3%) และมีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท (58.3%)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความเชื่อมั่นในตนเองและเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมการให้การศึกษาแบบกลุ่ม (n=24)

	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ
กลุ่มทดลอง						
ความเชื่อมั่นในตนเอง	140.67	10.25	มาก	165.92	6.26	มาก
เงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม	161.42	9.86	มาก	185.33	9.02	มาก
กลุ่มควบคุม						
ความเชื่อมั่นในตนเอง	142.83	7.01	มาก	145.41	7.09	มาก
เงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม	158.17	5.13	ปานกลาง	158.42	3.65	ปานกลาง

2. การแสดงค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความเชื่อมั่นในตนเองและเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมการทดลองแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลองโดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test ($n=24$), ($p < .05$)

	ค่ากลาง (Mean Rank)	ภาพรวม (Sum of Ranks)	Z	p-value
กลุ่มทดลอง	12.29	147.50	-1.145	.885
กลุ่มควบคุม	12.71	152.50		

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าค่ากลางและคะแนนภาพรวมของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test ($n=24$), ($p < .05$)

	ค่ากลาง (Mean Rank)	ภาพรวม (Sum of Ranks)	Z	p-value
กลุ่มทดลอง	13.96	167.50	-1.012	.311
กลุ่มควบคุม	11.04	132.50		

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าค่ากลางและคะแนนภาพรวมของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติ Wilcoxon signed rank test ($n=12$), ($p < .05$)

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	Z	p-value
ก่อนการทดลอง	140.67	10.25	-3.061**	.002
หลังการทดลอง	165.91	6.26		

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าคะแนนค่าเฉลี่ยของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลอง ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติ Wilcoxon signed rank test ($n=12$), ($p < .05$)

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	Z	p-value
ก่อนการทดลอง	161.42	9.86	-3.061**	.002
หลังการทดลอง	185.33	9.01		

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าคะแนนค่าเฉลี่ยของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลอง ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test ($n=24$), ($p < .05$)

	ค่ากลาง (Mean Rank)	ภาพรวม (Sum of Ranks)	Z	p-value
กลุ่มทดลอง	18.38	220.50	-4.077***	.000
กลุ่มควบคุม	6.63	79.50		

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าค่ากลางและคะแนนภาพรวมของความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะหลังทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test ($n=24$), ($p < .05$)

	ค่ากลาง (Mean Rank)	ภาพรวม (Sum of Ranks)	Z	p-value
กลุ่มทดลอง	18.42	221.00	-4.102***	.000
กลุ่มควบคุม	6.58	79.00		

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าค่ากลางและคะแนนภาพรวมของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามในระยะหลังทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มของทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีระดับของความเชื่อมั่นในตนเองและเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 จากการตรวจสอบความแตกต่างด้วยวิธีการเปรียบเทียบทางสถิติแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการสุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ สมชาย วรภิเษกสมกุล (2554) ที่อธิบายว่า หากมีการใช้กระบวนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการสุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหรือการจับคู่ตัวอย่างในการทดลอง จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ผลการสรุปการวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ลักษณะทั่วไประหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลองควรมีระดับที่ไม่แตกต่างกัน

2. ผลการวิจัยสามารถแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของความเชื่อมั่นในตนเองและเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองได้อย่างครอบคลุมในองค์ประกอบสำคัญทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ความสอดคล้องในตนเอง การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และการเข้าถึงใจ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับธีรธรรมธีระพงษ์ (2549) โดยผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้เชิงประจักษ์จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนผ่านคำพูดของสมาชิกในกลุ่มว่า หากไม่ได้มาร่วมกลุ่มนี้คงไม่มีโอกาสมานั่งสะท้อนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนทำให้เห็นในหลายมุมมองที่จะทำให้เราเข้าใจ ที่จะทำให้เรารู้จักมองเรื่องราวทั้งของตนเองและของคนอื่นแบบฟังจริง ๆ มันทำให้รู้สึกได้เหมือนกันนะว่าเห็นตัวเองชัดเจนขึ้นจากการเข้ามาแลกเปลี่ยนกันแบบนี้ และดูแล้ว หลาย ๆ เรื่องก็มีทางเลือกของมันแค่เราเองก่อนเข้ามาในกลุ่มไม่ทันได้คิด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Hill (1981) ที่พบว่า ถ้าผู้ให้การปรึกษาได้แสดงความรู้สึกอย่างแท้จริงและเที่ยงตรงไปยังผู้รับการปรึกษา ผู้รับการปรึกษาก็จะรับรู้ว่าผู้ให้การปรึกษาได้เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาในตัวผู้รับการปรึกษาต่อไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Sardar & Patton (2002) ที่กล่าวว่า พนักงานขายที่ประสบความสำเร็จมีศักยภาพในการทำงานที่สูง จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถมองเห็นอุปสรรคเป็นสิ่งที่ท้าทาย

3. ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของความเชื่อมั่นในตนเองและเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ซึ่งผู้ที่ได้รับการปรึกษาได้เล่าเรื่องราว สำนวนใจประเด็น (นพรุจน์ อุทัยทวีป, 2560) ความกังวลใจ และปัญหาของตนเอง เพื่อพัฒนาเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและสามารถเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองจากการเข้าร่วมโปรแกรมด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมและชัดเจนจากทฤษฎีการให้การปรึกษา จากคำสะท้อนผ่านคำพูดของสมาชิกในกลุ่มว่า การเข้าร่วมกลุ่มนี้เหมือนกล่องเก็บความลับที่ทำให้พี่ได้กล้าเปิดเผยและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น และยังกล้าที่จะเล่าทั้งที่ไม่เคยได้เล่าให้ใครฟังและรู้วิธีรับมือถ้าเกิดปัญหาอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Corey (2004) ที่กล่าวว่า การปรึกษากลุ่มมุ่งจัดสรรบรรยากาศของความไว้วางใจ ด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและให้การสนับสนุน เพื่อให้สมาชิกสามารถมีส่วนร่วม สำนวนใจประเด็นเกี่ยวข้อง และสามารถพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวิชญา เกียรติศิริรัตน์ และฉันทนา กล่อมจิต (2557)

ที่พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนการเข้าถึงจิตใจผู้อื่นภายหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาของความสอดคล้องในตนเอง การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และการเข้าถึงใจ พบว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงาม โดยหากได้พัฒนาทั้งสามตัวแปรข้างต้น จะสามารถเป็นประโยชน์ที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นโดย 1) ตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่สามารถแสดงออกด้วยความจริงใจต่อเหตุการณ์ที่พบเจอ ยอมรับในภาวะของตัวบุคคลและเหตุการณ์ต่างๆอย่างไม่ตัดสิน แสดงออกอย่างอบอุ่น สามารถยอมรับสิ่งที่บุคคลอื่นเป็น รวมถึงหากมีการเข้าถึงใจก็จะสามารถเข้าใจผู้อื่นและเห็นใจผู้อื่นได้อย่างแท้จริง 2) ตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่สามารถเป็นที่รับฟังปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้โดยสามารถเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้บุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้าได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพิ่มการติดตามผลหลังการทดลองว่าสามารถช่วยเพิ่มความสอดคล้องในตนเอง การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขและการเข้าถึงใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามและความเชื่อมั่นในตนเองในระยะยาวได้นานเพียงใด และการทำงานเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เพื่อดูศักยภาพของตัวแทนประกันชีวิต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ตัวแทนประกันชีวิตมือใหม่ต้องมีความมั่นใจในตนเอง การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขและการเข้าถึงใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นสำหรับความงอกงามอันจะนำไปสู่การเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในอนาคตถ้าเพิ่มโปรแกรมในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองแบบเจาะจง รวมถึงการจัดการดูแลตนเอง จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการดึงศักยภาพของตนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่พร้อมทั้งเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- จิตตรี แดงริด. (2550). ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีของ Rogers ต่อความรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิน แบรี่. (2537). คู่มือการฝึกทักษะให้การปรึกษา = *Training handbook for counselling skills*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- ภัทรภรณ์ สุวรรณโชติ. (2554). กลยุทธ์ในการรักษาตัวแทนประกันชีวิตให้อยู่ในอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นพรุจน์ อุทัยทวีป. (2560). ผลของการให้การปรึกษารายบุคคลตามแนวคิดของโรเจอร์สที่มีต่อการเข้าถึงใจของนักศึกษามหาวิทยาลัย (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มานิดา ทองทวี. (2526). การเปรียบเทียบผลการให้การคำปรึกษาแบบกลุ่มและรายบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- ศิริภรณ์ พุทธิรักษ์ และคณะ. (2563). ผลสัมฤทธิ์ในการประกอบอาชีพตัวแทนประกันชีวิตในสังกัดสำนักงานตัวแทนบริษัท เอ.ไอ.เอ.จำกัด. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(2), 221-234.
- สมชาย วรกิจเกษมสกุล. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุดรธานี: อักษรศิลป์การพิมพ์.
- สุวิขญา เกียรติศิริรัตน์ และฉันทนา กล่อมจิต. (2557). ผลของโปรแกรมพัฒนาการเข้าถึงจิตใจผู้อื่นของนักศึกษาด้วยการให้คำปรึกษากลุ่ม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 37(1).
- Corey, G. (2004). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (6th ed.). CA: Thomson Brooks/Cole.
- _____. (2013). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (9th ed.). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Hill, C. E. (1981). Nonverbal communication and counseling outcome. *Journal of Counseling Psychology*, 28, 203-212.
- Rogers, C. R. (1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implications, and theory, with chapters: Houghton*. Boston: Houghton Mifflin.
- Sardar, A. & Patton, M.A. (2002). *What Makes a Great Salesperson? Links Between Heritage and The Future, Working Paper*. Boston: Houghton Mifflin.

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการสร้างความรู้ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์ข้อมูลสำหรับวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด
ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย*

THE DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE CREATION INNOVATION MODEL OF
SOCIAL STUDIES USING ECONOMICS AND DATA SCIENCE METHODS FOR
SECONDARY SCHOOLS IN THE LOWER NORHTHERN THAILAND

ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, อัจฉรา ศรีพันธ์

Nattachet Pooncharoen, Atchara Sriphan

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: nattachetp@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ 1. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการสร้างความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2. กำหนดโมเดลการสร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง และ 3. เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดโมเดลการพัฒนานวัตกรรมสร้างความรู้ที่ใช้วิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูลในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูที่สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ของโรงเรียนในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 8 จังหวัดจำนวน 22 โรงเรียน โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 4 คน และกลุ่มที่สองสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 19 คน

ผลการวิจัยระบุว่า ปัญหาการสร้างความรู้ส่วนใหญ่อยู่ที่อุปสรรคของการจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัว (Active learning) โมเดลการสร้างความรู้คือการขจัดอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัวและแบบตั้งรับทั้งในระดับโรงเรียนและระดับประเทศ และประยุกต์ใช้โมเดลการสร้างความรู้ในโรงเรียน และโมเดลพัฒนานวัตกรรมสร้างความรู้ ทั้งสองโมเดลใช้ปรัชญาการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านการบูรณาการวิธีทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูลในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการสร้างความรู้

* Received October 15, 2022; Revised December 20, 2022; Accepted December 20, 2022

คำสำคัญ: นวัตกรรมด้านการสร้างความรู้; โมเดลการสร้างความรู้; วิธีการทางเศรษฐศาสตร์; วิธีการทางวิทยาศาสตร์ข้อมูล; สังคมศึกษา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To Study the problems and obstacles of knowledge creation in economics subject of the secondary schools at the lower Northern part of Thailand, 2. To determine knowledge creation model of economics subject in secondary schools in the lower Northern part of Thailand, and 3. It was the qualitative research, to determine knowledge creation innovation model using economics and data science methods in the secondary schools in the lower Northern part of Thailand. Data of this research came from the interviews of 23 teachers, 22 schools in 8 provinces in lower Northern Thailand. Four teachers were interviewed using semi-structure question while 19 teachers were interviewed using structured questions.

The research results indicated that knowledge creation problems mostly came from the obstacles of active learning. The knowledge creation model was then the elimination of active and passive learning management problems at school and apply knowledge creation model and the knowledge creation innovation model. The latter model used experienced-based learning philosophy through the integration of economics methods with data science methods at every step of knowledge creation process.

Keywords: Knowledge creation innovation; Knowledge Creation Model; Economics Methods; Data Science Methods; Social Studies

บทนำ

ในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยนั้น ตำราเรียนประกอบไปด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ พฤติกรรมการบริโภค การผลิต การเงิน การออม การลงทุน การค้าระหว่างประเทศ ทฤษฎีอุปสงค์และอุปทาน ระบบเศรษฐกิจ นโยบายการเงินการคลัง การพัฒนาเศรษฐกิจ เศรษฐกิจชุมชน และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) แม้ว่าตำราที่ใช้อยู่นี้จะมีเนื้อหาที่กว้างขวางเพียงพอกับระดับพัฒนาการของนักเรียนโดยทั่วไปและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ แต่จากการศึกษาพบว่ายังขาดเนื้อหาที่สะท้อนกับภาวะเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เช่น ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคในระดับนโยบาย การเงิน

ส่วนบุคคล เศรษฐกิจและธุรกิจระหว่างประเทศ เศรษฐกิจท้องถิ่นและการเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น (ณัฐเชษฐ ฟูเจริญ และอัจฉรา ศรีพันธ์, 2565) ส่วนในด้านการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์นั้น นอกเหนือจากความขาดแคลนครูด้านสังคมศึกษาโดยตรงแล้ว โรงเรียนขนาดเล็กโดยทั่วไปยังขาดสื่อทันสมัยและพร้อมใช้งานอย่างเพียงพอกับความต้องการของครู

กิจกรรมด้านการเรียนรู้ในโรงเรียนนั้น นอกจากการถ่ายทอดความรู้แล้วครูอาจจะจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ได้ แต่สภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปยังเป็นแบบดั้งเดิมคือเน้นการบรรยายเนื้อหาให้ครอบคลุมสาระตามระยะเวลาที่ถูกจัดสรรในแต่ละระดับการศึกษา และครูต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือโครงสร้างการบริหารการศึกษาตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับโรงเรียนโดยทั่วไปยังไม่เอื้อต่อการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัว (Active learning) เพื่อปรับให้การเรียนรู้ทันกับสถานการณ์ ผู้เรียนสามารถโยนสาระในตำรากับชีวิตจริงได้ สอดคล้องกับปรัชญาการเรียนรู้สรคณิยม (Constructivism) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ควรเรียนแบบตื่นตัว สร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของความรู้เดิม (Jaleel & Verghis, 2015) เน้นกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และความเข้าใจธรรมชาติของความรู้ที่เป็นพลวัตภายใต้บริบทของวิชาที่มีอยู่หลากหลาย (Multidisciplinary contexts) ของสังคมศึกษา ดังนั้นครูควรนำเสนอเนื้อหาความรู้ที่หลากหลายโดยใช้ Hardware และ Software ที่ทันสมัย พร้อมกับมีการจัดการความรู้ที่ทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายได้

การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของการบูรณาการทั้งห้าสาขาวิชาของสังคมศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างความรู้ เพราะมีการใช้แนวคิดที่หลากหลาย เช่นอาจทำในระดับแนวคิด การจัดกิจกรรมร่วม การทำวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล เฉพาะในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น อาจจะทำร่วมกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data science) ซึ่งเป็นศาสตร์ว่าด้วยเทคนิคที่ใช้ความสามารถทั้งในด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เพื่อจัดการข้อมูล นำเสนอความรู้ (Knowledge visualization) และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวัตถุประสงค์หลักคือการหาความหมายเชิงลึกของข้อมูล (Insight) ซึ่งอาจจัดได้ว่าอยู่ในกระบวนการสร้างความรู้นั่นเอง (Stedman, 2021)

แม้ว่าในกระบวนการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้น ใหญ่คือการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์และการประยุกต์ใช้เศรษฐศาสตร์ ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียน แต่ในกระบวนการเรียนการสอนแบบตื่นตัวและแบบบูรณาการนั้น มีความเป็นไปได้ว่าความรู้ใหม่อาจเกิดขึ้นถ้าเรามีความเข้าใจวิธีการบูรณาการและการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทด้านการเรียนการสอนของผู้เรียน งานวิจัยนี้ได้สรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ การกำหนดโมเดลการสร้างความรู้ของครูและการสังเคราะห์เพื่อกำหนดโมเดลการพัฒนานวัตกรรมด้านการสร้างความรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อกำหนดโมเดลการสร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อกำหนดโมเดลนวัตกรรมการสร้างความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

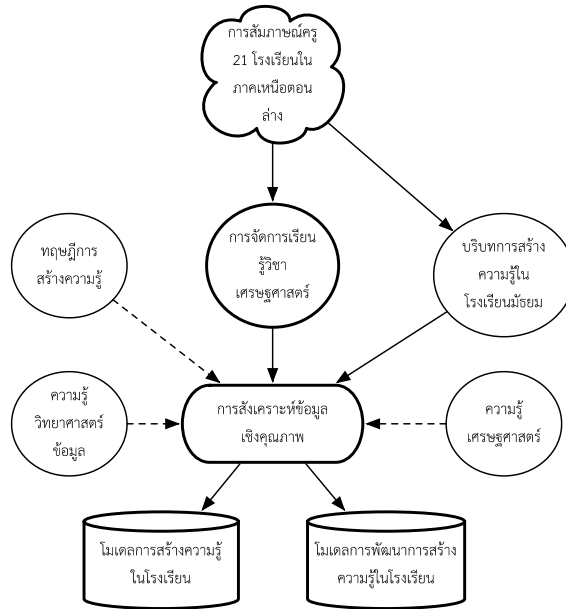
ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์จำนวน 23 คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างจำนวน 21 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured in-depth interviews) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลได้อย่างอิสระในหัวข้อหลักที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้า และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured in-depth interviews) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตามประเด็นที่มีความเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเริ่มต้นจากการคัดเลือกครูผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์แบบเจาะจงจำนวน 4 คน จาก 3 โรงเรียน ใน 3 จังหวัดคือ สุโขทัย กำแพงเพชร และพิจิตรเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้รายละเอียดประเด็นคำถามสำหรับการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นได้ติดต่อโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างเพื่อติดต่อสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่อาสาให้ข้อมูลจำนวน 19 คนจาก 19 โรงเรียน ส่วนนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้คำถามที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้าตามประเด็นที่เหมาะสมกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ได้แก่ ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี ข้อมูลด้านการเรียนการสอนจากครูและบริบทโรงเรียน ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ร่วมกับความรู้ทางทฤษฎีการสร้างความรู้ เศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูล เพื่อให้ได้โมเดลการจัดการความรู้และโมเดลการพัฒนานวัตกรรมการสร้างความรู้ในโรงเรียน กระบวนการวิจัยทั้งหมดอาจนำเสนอได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการวิจัยและการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของงานวิจัยนี้ใช้แบบผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กับการวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยาและสังคม (Discourse Analysis) หรือผสมผสานวิธีที่เน้นวิธีเชิงปริมาณ เช่น จำนวนการซ้ำของคำ และคุณภาพ เช่น ความหมายของคำที่ใช้โดยการจัดแบ่งข้อมูลตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ด้วยกรอบของแนวคิดด้านการสร้างความรู้และบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา การสังเกตถึงความถี่ ทิศทางการเน้นย้ำและความแตกต่างของข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าในด้านของข้อมูล (Data Triangulation) จากข้อมูลที่มาจากหลากหลายพื้นที่ บริบทและขนาดของโรงเรียน นอกจากนี้วิธีการเก็บข้อมูลยังมีความแตกต่างกันตามลักษณะของการสัมภาษณ์ที่เน้นเชิงลึกและกว้างของประเด็นที่สนใจ

ผลการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคการสร้างความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ จากการศึกษาครูที่สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ของโรงเรียนมัธยมในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างทั้งหมด (ยกเว้นจังหวัดอุทัยธานี) จำนวน 23 คน ครูส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยเฉลี่ยมีนักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบด้านการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์จำนวนเฉลี่ย 151 คน ประสบการณ์ในการสอนวิชาสังคมศึกษาเฉลี่ย 5 ปี ประสบการณ์ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์เฉลี่ย 3 ปี

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความรู้ที่เกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและในห้องเรียน มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

1. ปัญหาในด้านการสอน เป็นปัญหาที่เกิดจากการควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ยาก เนื่องจากนักเรียนมีจำนวนมาก และตำราที่ใช้ไม่ทันสมัย
2. ปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต้นตัว เป็นปัญหาที่เกิดจากมีเวลาไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการให้นักเรียนได้สัมผัสเศรษฐกิจจริงในพื้นที่ เช่น การเรียนรู้พฤติกรรมผู้ซื้อผู้ขายในตลาด
3. ปัญหาในด้านเนื้อหา เป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ระบบเศรษฐกิจ นโยบายการเงินการคลัง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความเป็นผู้ประกอบการ และเศรษฐกิจท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วเนื้อหายังไม่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและไม่ตอบสนองกับความต้องการของคนรุ่นใหม่
4. ปัญหาในด้านครูผู้สอน เป็นปัญหาที่เกิดจากการใช้วิธีการสอนไม่เหมาะสมคือการสอนแบบบรรยาย การกำหนดเวลาการสอนไม่เพียงพอ การขาดทักษะการสอนตามปรัชญาสรรคนิยม การขาดความรู้ในการทำสื่อวัตกรรมการและการมีปัญหส่วนตัว
5. ปัญหาด้านนักเรียน เป็นปัญหาที่เกิดจากการ ขาดทักษะพื้นฐานด้านการคิดวิเคราะห์และด้านคณิตศาสตร์และสถิติ ขาดความรับผิดชอบและความกระตือรือร้น
6. ปัญหาด้านเทคโนโลยี เป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีคุณภาพ
7. ปัญหาด้านการสร้างความรู้ เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่ครูไม่สามารถสร้างเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์ได้เนื่องจากไม่ได้เรียนด้านเศรษฐศาสตร์มาโดยตรง และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบต้นตัว
8. ปัญหาในด้านการบริหาร เป็นปัญหาที่เกิดจากการจัดเวลาสำหรับการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ไม่เพียงพอกับเนื้อหา และการจัดสรรงบประมาณในการทำสื่อการสอนไม่เพียงพอ

ปัญหาของการสร้างความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์นั้นเกิดจากอุปสรรคที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนแบบต้นตัว ที่เน้นการลงมือทำและการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังเป็นดั้งเดิม เนื่องจากโครงสร้างของผู้บริหารระบบการศึกษาไม่เกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลงมากนัก ทั้ง ๆ ที่สิ่งแวดล้อมด้านสังคมเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างเห็นได้ชัด องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ที่มาจากทุกฝ่ายทั้งในและนอกโรงเรียน แต่ผู้ที่เป็นกลไกสำคัญยังคงเป็นครูและนักเรียน และผู้บริหารนโยบายด้านการศึกษาในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐบาล

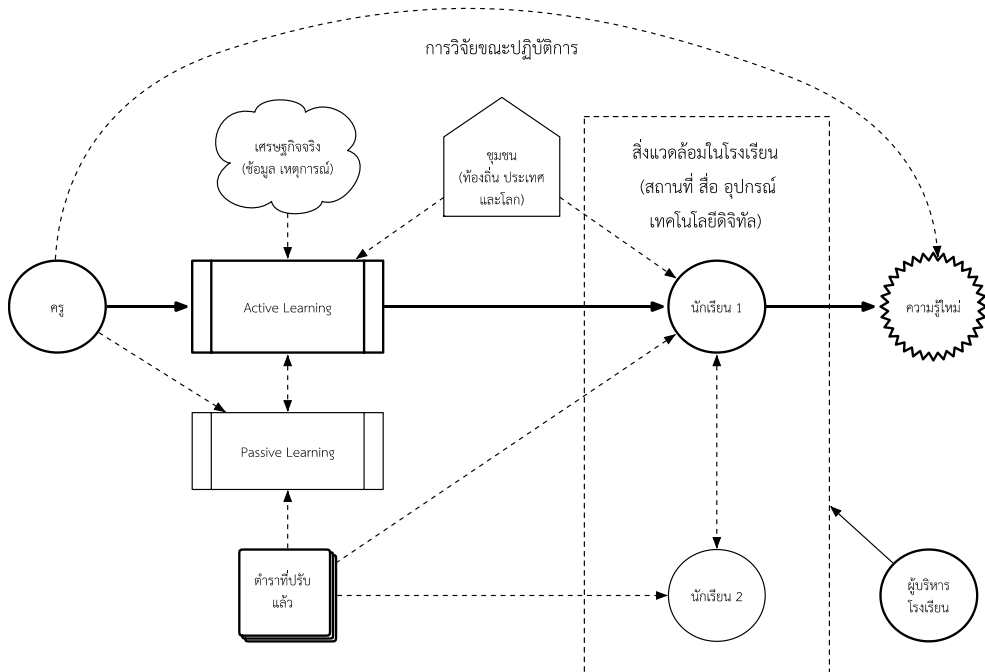
โมเดลการสร้างความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูล ความรู้คือการรอบแนวคิดที่ได้จากประสบการณ์ ความสามารถ ความชำนาญ กฎเกณฑ์ ตลอดจนสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการพบปะส่วนบุคคลเช่น การอบรม และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การจัดการความรู้จะเป็นการผนวกรวมประสบการณ์และสารสนเทศใหม่ ๆ เข้ามาสู่บุคคลและองค์กรการสร้างและการใช้ ความรู้นั้นจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละบุคคล แนวคิดด้านกระบวนการสร้างความรู้ของงานวิจัยนี้มาจากแนวคิดที่พัฒนาโดย Nonaka & Takeuchi (1995) ที่เสนอแนวคิดในเรื่องขององค์ประกอบหลักการสร้างความรู้ว่ามีลักษณะเป็น SECI Model ความหมายโดยย่อคือ 1) Socialization (S) หมายถึงการสมาคมของปัจเจกบุคคลภายใต้สภาวะแวดล้อมหนึ่ง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกที่เป็นประสบการณ์ตรง ยากที่จะถ่ายทอดด้วยวิธีการหรือรูปแบบการถ่ายทอดอื่น ผลได้คือความรู้ฝังลึกในรูปแบบใหม่ 2) Externalization (E) หมายถึงการทำความรู้ฝังลึกที่อาจอยู่ในรูปของประสบการณ์ความเชี่ยวชาญ ซึ่งอาจทำให้อยู่ในรูปของความรู้ชัดแจ้ง เพื่อเผยแพร่ให้กับคนในองค์กร เช่นการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน 3) Combination (C) หมายถึงการผสมผสานความรู้ชัดแจ้งเข้าด้วยกัน โดยทำให้เป็นระบบฐานความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรืออาจดึงเอาสารสนเทศที่มีอยู่ไปสร้างเป็นความรู้ใหม่ 4) Internalization (I) หมายถึงการเรียนรู้และการพัฒนาความรู้ฝังลึกด้วยการปฏิบัติ อาจเป็นการกระทำของแต่ละบุคคล หรือเป็นการกระทำของกลุ่มและองค์กรภายใต้สภาพแวดล้อมที่กำหนด การที่จะทำให้ความรู้ชัดแจ้งเป็นความรู้ฝังลึกได้นั้น จำเป็นต้องทำให้ความรู้ซึมซับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของคุณค่าและความเชื่อขององค์กร (Dye, 2022)

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัว ถ้าพิจารณาตามกรอบของ SECI Model และบริบทด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการสร้างความรู้ใหม่สามารถทำได้วิธีการหนึ่งคือการกำหนดให้ครูจะเป็นผู้จัดการเรียนรู้แบบตื่นตัวและมีกิจกรรมการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning) ควบคู่ไปด้วย ความรู้ใหม่อาจเกิดขึ้นเพราะการเพิ่มขึ้นของการแลกเปลี่ยนความรู้และการเพิ่มเติมความรู้จากภายนอก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยืนยันว่าการจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัวนั้น มีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ เช่นการจัดให้นักเรียนค้นคว้าและคิดด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาตนเองจากระดับของการทำความเข้าใจ (Understanding) ไปสู่ระดับของการคิดวิเคราะห์ (Analysis) และระดับที่มีการสังเคราะห์ (Synthesis) ได้ นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและผู้รู้นั้น นับว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) และการนำความรู้เข้าในระบบ (Knowledge Acquisition) ที่เป็นฐานสำหรับการประมวลข้อมูลและสารสนเทศและนำไปประยุกต์ในกิจกรรมที่ครูจัดในโรงเรียนได้ (Knowledge Application) ประสบการณ์นี้อาจจะมีส่วนทำให้เกิดความรู้ใหม่ได้สำหรับนักเรียนที่มีความใส่ใจและมีพื้นฐานความรู้เพียงพอ การที่ผู้เรียนได้สัมผัสกับปรากฏการณ์โดยตรงจะทำให้เกิดความเข้าใจได้ลึกกว่าความเข้าใจแบบ

ตรรกะที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่น พฤติกรรมนี้อาจเทียบเคียงได้กับกระบวนการ Knowledge internalization ของโนนากา (Nonaka & Takeushi, 1995) กระบวนการจัดการความรู้ที่แปลงความรู้ชัดแจ้งให้เป็นความรู้ฝังลึกด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม

โมเดลการพัฒนานวัตกรรมการสร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ จากข้อมูลด้านการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือตอนล่าง (Bennet & Bennet, 2014) ด้วยการสังเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดด้านการสร้างความรู้ ผู้วิจัยข้อสรุปเป็นโมเดลการพัฒนานวัตกรรมการสร้างความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูล ดังนี้

ภาพที่ 2 โมเดลการพัฒนานวัตกรรมการสร้างความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูล

ลูกศรเน้นทึบ หมายถึง การมีความสัมพันธ์หลักหรือการมีสัมพันธ์ทางตรง ลูกศรเส้นประหมายถึง การมีสัมพันธ์รองหรือการมีความสัมพันธ์ทางอ้อม ภาพวงกลมและสี่เหลี่ยมเส้นหนา หมายถึงบุคคล องค์กร หรือกิจกรรมหลักของโมเดลการพัฒนา ภาพวงกลมและสี่เหลี่ยมเส้นบาง หมายถึง เป็นบุคคล องค์กรหรือกิจกรรมรองของโมเดล นักเรียนควรเป็นนักเรียนที่มีศักยภาพในการเรียนรู้ มีพื้นฐานความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ดี และมีความสนใจในสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจปัจจุบัน ความรู้ที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาก่อนส่วนใหญ่จะถูกต่อยอดจากความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่สนับสนุนทางด้านการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ ตำราที่ใช้ควรปรับแล้วให้มีเนื้อหาที่ลึกเพียงพอต่อการทำความเข้าใจ

ของนักเรียนที่มีความสามารถสูง และในกรณีที่ต้องการสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเอง (Self-Study) ดำรานี้อาจถูกปรับให้มีลักษณะโต้ตอบได้ทันที (Interactive) ชุมชนในระดับท้องถิ่นและระดับที่สูงขึ้นไปจนถึงระดับชาติและระดับนานาชาติ (Global System) เป็นแหล่งความรู้ที่โรงเรียนใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ได้ ในขณะที่เดียวกันการจัดการเรียนรู้ที่ควรใช้ตัวอย่างจากระบบเศรษฐกิจที่นักเรียนสามารถสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่จะเสริมการเรียนรู้ได้คือการจัดอุปกรณ์การสอน ห้องเรียน สื่อ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมกับสาระเศรษฐศาสตร์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ครูควรปรับตนเองให้พร้อมสำหรับการใช้วิธีการสอนแบบตื่นตัวร่วมกับการสอนแบบตั้งรับในทุกสถานการณ์ที่เหมาะสม (Scardamalia & Bereiter, 1999) เมื่อมีองค์ประกอบครบถ้วนตามโมเดล ครูผู้สอนที่มีศักยภาพจะสามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เกิดความสนใจเพิ่มขึ้นได้ และยังมีกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนได้อย่างสร้างสรรค์ก็ยิ่งเพิ่มโอกาสของการสร้างความรู้ได้มากขึ้น (Engestrom, 2001)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการสร้างความรู้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะปรับให้การจัดการเรียนรู้เอื้อต่อการสร้างความรู้ได้ โดยเน้นที่การพัฒนาทักษะของครูให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้แบบตื่นตัว จากการนำแนวคิดการสร้างความรู้แบบ SECI Model มาใช้วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัว เราพบว่าโรงเรียนสามารถใช้ความรู้ด้านการจัดการและเทคโนโลยีมาปรับให้การเรียนรู้เอื้อต่อการสร้างความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบได้แม้ว่าจะมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน

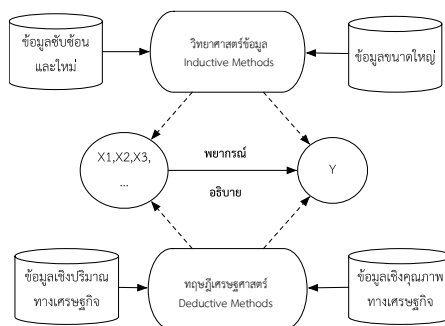
ในโมเดลการพัฒนานวัตกรรมการสร้างความรู้ที่นำเสนอข้างต้นนั้น การจัดการเรียนรู้แบบตื่นตัวเช่น การใช้ปัญหาเป็นฐานและการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ครูผู้สอนสามารถใช้การบูรณาการวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิชาอื่นของสังคมศึกษาและวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้ โดยวิธีการทางด้านเศรษฐศาสตร์จะเน้นการสร้างความรู้แบบอุปมาน (Deductive Method) มีการตั้งสมมุติฐานตามโจทย์งานวิจัยจากโมเดลทางด้านเศรษฐศาสตร์และวิธีการของวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Inductive Method) การใช้วิธีอุปมาน (Inductive Method) ของวิทยาศาสตร์ข้อมูลนั้นอาจนำมาบูรณาการในด้านการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก (Data Insight) ด้วยวิธีการทางสถิติและคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะในกรณีที่ประเด็นที่ศึกษานั้นมีความแปรผันสูงและเกี่ยวข้องกับหลากหลายวิชาเช่น วิชาทางสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้จากการวิจัย

โมเดลการพัฒนาวัตกรรมการสร้างความรู้ใหม่ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างนั้น จากการทบทวนศักยภาพของวิทยาศาสตร์ข้อมูลและกลไกในโมเดลการสร้างความรู้ข้างบน วิทยาศาสตร์ข้อมูลมีกระบวนการหลัก 5 ประการคือ การสำรวจ การเตรียมข้อมูลการทำข้อมูลให้พร้อมกับการคำนวณ การวางแผนทำโมเดล การสร้างโมเดล การนำไปใช้ และการสื่อสารผลที่ได้รับในกระบวนการของการสร้างโมเดลนั้น ครูอาจใช้โมเดลทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสกัดตัวแปรที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง และอาจจะคัดสรรเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ข้อมูลที่ไม่ซับซ้อนเพื่อการเข้าถึงนักเรียนทุกระดับความสามารถได้ นอกจากนี้วิทยาศาสตร์ข้อมูลสามารถเสริมการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ในส่วนที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ครอบคลุมไปไม่ถึง โดยเฉพาะในส่วนของข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ การเมือง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีตัวแปรเชิงคุณภาพที่ต้องแปลงเป็นเชิงปริมาณรวมอยู่ด้วย วิทยาศาสตร์ข้อมูลยังอาจจะช่วยครูในด้านของการนำเสนอข้อมูล อาจทำให้กับนักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจตามเวลาจริง (Real Time) เห็นความเชื่อมโยงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ในกรณีของข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จำเป็นต้องมีการบริหารข้อมูลด้วยวิธีการพิเศษ เช่น ในกรณีของข้อมูลขนาดใหญ่ ทั้งในแง่ของขนาด (Volume) ความถี่ (Velocity) และความหลากหลาย (Variety) วิทยาศาสตร์ข้อมูลมีวิธีการทางคอมพิวเตอร์ในการจัดระเบียบข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพบางวิธีการใช้เทคนิคเดียวกับเศรษฐมิติ (Econometrics) แต่เน้นหนักในด้านของการทดลองมากขึ้น เช่น การใช้เส้นถดถอย (Regression) และสหสัมพันธ์ (Correlation) กับข้อมูลหลายประเภท

ดังนั้นบทบาทของวิธีการทางเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ข้อมูลคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบต้นตัว เน้นการตั้งสมมุติฐานจากทฤษฎีและประเด็นของพื้นที่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นฐานของนักเรียนและห้องเรียน ภายใต้ข้อจำกัดหรือข้อสมมุติที่ชัดเจน วิทยาศาสตร์ข้อมูลอาจนำไปช่วยในส่วนของข้อมูลที่ใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ตามของแต่ละโรงเรียน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 3 องค์กรความรู้จากการวิจัย แสดงการนำวิทยาศาสตร์ข้อมูลที่เน้นวิธีการหาความจริงแบบอนุमानมาเสริมกับวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นการหาความจริงแบบอุปมาน เพื่อการอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของตัวแปร โดยในภาพแสดงใช้สัญลักษณ์ Y แทนตัวแปรตาม (Dependent Variable) และ X แทนตัวแปรอิสระ (Independent Variable) การเสริมกันของสองแนวทางผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบต้นตัว น่าจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่กำลังศึกษาและเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาควรผลิตตำราเศรษฐศาสตร์มีเนื้อหาที่ลึกขึ้น ครอบคลุมประเด็นที่ใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยและเหมาะสมกับนักเรียนที่อยู่ในระดับที่ก้าวหน้า เช่นการกำหนดอย่างชัดเจนให้มีพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการสอนในด้านของการใช้กราฟในการวิเคราะห์ เช่น พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้พร้อมกับการใช้เทคนิคนี้สำรวจความรู้อื่นที่จะนำมาบูรณาการกับวิชาเศรษฐศาสตร์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

โรงเรียนร่วมมือกับภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างเว็บไซต์หรือโปรแกรมประยุกต์ (Applications: Apps) ที่เป็นคลังของแหล่งข้อมูลความรู้เพื่อการสอนแบบต้นตัว เช่นเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจสังคมและเทคนิคการสอนแบบต้นตัว แหล่งข้อมูลที่ปรับให้เข้ากับการใช้งานของครูของแต่ละโรงเรียนจะช่วยให้ครูประหยัดเวลาในการเตรียมการสอนและเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการเรียนรู้แบบต้นตัวได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษานวัตกรรมทางการบริหารในการลดภาระของครูในด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น การหาเงินทุนสนับสนุนด้านกำลังคนที่จะแบ่งเบาภาระของครู การใช้เทคโนโลยีในการลดภาระงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ด้านการเงิน การบริหารพัสดุ และการสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ และอัจฉรา ศรีพันธ์. (2565). *การพัฒนานวัตกรรมด้านการสร้างความรู้ด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Methods) และวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Science Methods) สำหรับวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- Bennet, A., & Bennet, D. (2014). Knowledge, theory and practice in knowledge management: between associative patterning and context-rich action. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 10(1), 7-15.
- Dye, T. (2022). *Qualitative Data Analysis*. Retrieved August 17, 2022, from Insight: <https://getthematic.com/insights/qualitative-data-analysis/>
- Engestrom, Y. (2001). Expansive learning at work: Toward and activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work*, 14(1), 133-156.
- Jaleel, S., & Verghis, M. (2015). Knowledge Creation in Constructivist Learning. *Universal Journal of Educational Research*, 3(1), 8-12.
- Nonaka, I. (1991). The Knowledge Creating Company. *Harvard Business Review*, 69, 96-104.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creation company*. New York: Oxford University Press.
- Scardamalia, M., & Bereiter, C. (1999). *Schools as knowledge building organizations*. In D. Keating, & C. Hertzman, *Today's children, tomorrow's society: The developmental health and wealth of nations*. New York: Guilford.
- Stedman, C. (2021, August). *Data and data management*. Retrieved August 20, 2022, from www.techtarget.com

รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี* BUSINESS MANAGEMENT MODEL FOR RESORTS IN KANCHANABURI PROVINCE

นันทศิริ ทองบุรณศิริ, พิชญา อุทัยรัตน์

Nanthasiri Thongburanasiri, Pichaya U-Thairatana

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University

Corresponding Author E-mail: nadthanon199@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาแบบการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจรีสอร์ต เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี 2. สร้างแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ต เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และ 3. นำเสนอแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ต เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยแบบการบริหารจัดการตามแนวทางโมเดลธุรกิจ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1. แบบการบริหารจัดการด้านกลุ่มลูกค้าควรขยายกลุ่มลูกค้าให้มีความหลากหลาย ด้านคุณค่าของบริการควรทันสมัย สะอาด มีสุขลักษณะ ด้านช่องทางการเข้าถึงลูกค้าควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ในทุกรูปแบบ 2. ต้องสร้างแบบสัมพันธ์กับลูกค้าควรตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว ด้านรายรับได้จากค่าที่พักและค่ามัดจำล่วงหน้าในราคาที่เหมาะสม จับต้องได้ ด้านรายจ่ายหรือต้นทุน การดูแลและบำรุงรักษาสถานที่ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ ทันสมัย และปลอดภัย ด้านทรัพยากรหลัก มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ด้านกิจกรรมหลัก มีบริการฟิตเนส สระว่ายน้ำ ร้านอาหาร ร้านบริการซักรีด และผู้ร่วมงานหลัก ควรมีพันธมิตรในมาตรฐานเดียวกันไว้บริการในกรณีที่พักเต็ม 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจรีสอร์ต เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ด้านปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ บุคลากร แนวทางการบริหารงาน และทำเลที่ตั้ง ด้านปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการมีพันธมิตรทางธุรกิจ และด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ ความตั้งใจและต้องกล้าลงมือทำ การเลือกวิธีการที่เหมาะสม มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ตลอดเวลา

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; โมเดลธุรกิจ; รีสอร์ต

Abstract

The main objectives of this research were: 1. To study management models and factors affecting resort businesses in Kanchanaburi Province; 2. To develop a management model for resort businesses in Kanchanaburi Province; and 3. To propose the management model for resort businesses in Kanchanaburi Province, conducted by the qualitative research method, based on the business management model approach. Data were collected through an in-depth interviewing 19 key informants.

The research results showed that: For the management model, it was advisable to expand a variety of customer groups. The service values should be modern, clean, and hygienic. The entrepreneurs should advertise resorts through all online media. To maintain customer relations, the entrepreneurs should quickly respond to customer needs and problems. The accommodation price and deposit should be reasonable and affordable. The businesses should have the cost to maintain and keep the premise clean, hygienic, modern, and safe. The main resources should include comprehensive facilities and the main activities should include fitness, swimming pool, shop, and laundry services. For the main collaboration, the entrepreneurs should have alliances with the same standard services in a fully booked case. Regarding the factors affecting resort businesses in Kanchanaburi Province, internal environment factors include personnel, management approach, and location. The external environment factors include economy, politics, society, and business partners. The entrepreneur's attributes comprise intention and venture, suitable selection of approach, availability of experts, and readiness in responsiveness to situations.

Keywords: Type; Management; Business Model; Resort

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ถูกจัดว่าเป็นรายได้หลักที่สำคัญของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2561 จำนวนนักท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นมูลค่ารวม 2,007,503 ล้านบาท สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวในเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 7,291,492 คน และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ 387,701 ล้านบาท (สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ในช่วง

3 ไตรมาสแรกของปี (มกราคม-กันยายน) จากรายงานองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกยังคงเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 4 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้า ถึงแม้จะต่ำกว่าการเติบโตของปี พ.ศ.2561 ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์เดียวกับที่ UNWTO คาดการณ์ไว้สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวไทย แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยรวมเติบโตตามเป้าหมายและอัตราการขยายตัวของรายได้ที่สูงกว่าจำนวนนักท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตในเชิงคุณภาพ (วีระศักดิ์ ไควสุรัตน์, 2561) และในช่วงไตรมาสที่ 3 ปี พ.ศ.2562 มีการเติบโตที่ลดลงจากปัญหาด้านเศรษฐกิจในประเทศ ปัญหาภัยธรรมชาติและสภาพอากาศที่มีฝนตกต่อเนื่อง ประกอบกับเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้น ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เดินทางมาประเทศไทยยังคงเติบโตสูงอย่างต่อเนื่อง และคาดว่านักท่องเที่ยวต่างชาติตลอดปี พ.ศ.2562 ยังเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2561 โดยนักท่องเที่ยวจีนยังคงครองอันดับหนึ่งด้วยจำนวน 10.99 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.3 โดยทั้งหมดเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนมาจากมาตรการการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ รวมทั้งการพัฒนายกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามแนวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในปัจจุบันประเทศไทย มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

เมื่อกล่าวถึงธุรกิจรีสอร์ทที่จะพบว่าสินค้าหลักคือการให้บริการด้านที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม และการบริการด้านความอำนวยความสะดวกอื่น ๆ การเข้าพักที่รีสอร์ทจะมีความเป็นส่วนตัวสูงและได้รับการดูแลใกล้ชิด สร้างความคุ้นเคยให้กับลูกค้าได้เป็นอย่างดี แต่สถานการณ์ของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทยส่วนใหญ่ที่ดำเนินการอยู่ทั่วประเทศกลับประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการการให้บริการไม่ตรงตามความต้องการของลูกค้า ไม่สามารถให้บริการลูกค้าได้เช่นเดียวกันกับโรงแรมขนาดใหญ่ที่เน้นในเรื่องของมาตรฐานการให้บริการที่ดีเยี่ยม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจรีสอร์ท ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไม่แน่ใจในการจะเข้าใช้บริการ ทำให้ธุรกิจไม่ถูกเป็นตัวเลือกในการเข้าใช้บริการของลูกค้าและไม่สามารถรักษาลูกค้าเก่าที่เคยใช้บริการไว้ได้ ปัจจัยดังกล่าวเป็นสาเหตุ ทำให้รีสอร์ทมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การดำเนินงานไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของผู้ประกอบการ (วัฒนา ทนงค์แดง, 2553) การที่จังหวัดกาญจนบุรีถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและการค้าชายแดนและมีจุดขายทางธรรมชาติ เป็นเหตุผลสำคัญในการที่ผู้วิจัยเลือกจังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้พบว่า จังหวัดกาญจนบุรีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวปีละกว่า 7 ล้านคน ทำให้จังหวัดกาญจนบุรีมีรายได้สำคัญมาจากภาคการท่องเที่ยว ส่งผลให้การท่องเที่ยวในจังหวัดเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและขยายตัวประมาณ 20% ต่อเนื่องหลายปีและคาดว่าในอนาคตจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นอีกหลายล้านคน ก่อให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม สำหรับจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็น

อันดับสามของประเทศไทย มีภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน อุทกสมบูรณ์ ไปด้วยผืนป่าไม้ เป็นที่ราบเชิงเขาริมน้ำ เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของ ประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับประเทศพม่า เมื่อมีสงคราม จังหวัดกาญจนบุรีจึงถูกใช้เป็นเมืองหน้าด่านหรือใช้เป็นเส้นทางที่ข้ามผ่านระหว่างประเทศพม่าและประเทศไทยในการทำสงครามต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าจังหวัดกาญจนบุรีให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายประเภท ตลอดจนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิเช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, 2563)

การดำเนินงานและการบริหารจัดการของธุรกิจริสอร์ทเป็นสิ่งที่น่าสนใจทางการศึกษา โดยเฉพาะต้องทำเช่นไรจึงจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ โดยการบริหารจัดการ เป็นสิ่งที่ ผู้วิจัยคาดว่าจะส่งผลให้ธุรกิจริสอร์ทประสบความสำเร็จในการดำเนินงานหรือประสบความสำเร็จ ความล้มเหลว และกำหนดรายละเอียดแต่ละด้านจากแนวคิดในเรื่อง Business Model Canvas เป็นปัจจัยที่ทำการศึกษา ทั้ง 9 ด้าน คือ 1) กลุ่มลูกค้า 2) คุณค่าของสินค้าและบริการ 3) ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า 4) ความสัมพันธ์กับลูกค้า 5) รายรับ 6) รายจ่าย ต้นทุน 7) ทรัพยากรหลัก 8) กิจกรรมหลัก และ 9) ผู้ร่วมงานหลัก เพื่อให้ทราบแนวโน้มและความต้องการของผู้ใช้บริการริสอร์ทในอนาคตว่าเป็นไปในทิศทางใด เพื่อสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาบริการของริสอร์ทและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างแท้จริง ดำเนินการวิจัยโดย ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัย ข้อมูลเบื้องต้นจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาถึงจุดเด่นในความสามารถของธุรกิจและจุดด้อยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน สิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจริสอร์ทในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และนำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับธุรกิจที่ส่วนใหญ่เป็นกิจการเจ้าของคนเดียว (Single Proprietorship) ที่มักจะลงทุนระบบเครือญาติ (Family Business) แต่สถานการณ์ของธุรกิจริสอร์ทที่ดำเนินการอยู่ทั่วประเทศในปัจจุบัน ต่างประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การให้บริการที่ดี มีมาตรฐานตามความต้องการของลูกค้าธุรกิจยังไม่สามารถดำเนินกิจการตอบสนองลูกค้าได้ในระดับเดียวกับโรงแรมระดับ 5 ดาว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้ไม่สามารถรองรับและตอบสนองได้ตรงต่อความต้องการของลูกค้า ก่อให้เกิดความลังเลและไม่แน่ใจในการเข้าใช้บริการของลูกค้า สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ระบุพื้นที่ทำการศึกษานี้ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีถูกกำหนดเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรี ซึ่งมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง โครงสร้างพื้นฐานนี้ทำให้เกิดการขยายตัวในการลงทุนด้านต่าง ๆ ขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่า การเปิดดำเนินการของธุรกิจริสอร์ทในปัจจุบัน ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เพียงพอและตรงตามความต้องการดำเนินงานขาดมาตรฐานและการให้บริการที่ดี จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจในประเด็นปัญหาและมุ่งทำการศึกษารีสอร์ท ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโดยค้นหารูปแบบการบริหาร

จัดการการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อนำรูปแบบนั้นไปใช้กับธุรกิจรีสอร์ตที่ประสบปัญหา ให้สามารถดำเนินกิจการด้วยการใช้ศักยภาพของรีสอร์ตที่มีอยู่ก่อให้เกิดรายได้กับธุรกิจ ทำให้ประเทศชาติมีผลผลิตมวลรวมเพิ่มขึ้น เพราะสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ในอัตราที่สูง ถือเป็นฟันเฟืองที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย หากธุรกิจรีสอร์ตที่มีความเข้มแข็งจะสามารถสร้างเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ทำการรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก และการกำหนดการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เกณฑ์ของ Corbin & Strauss (2007) ซึ่งเน้นการพิจารณาคุณสมบัติ 1) ความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคล 2) วิชาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้เฉพาะผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและตรงประเด็นตามจุดประสงค์ของการวิจัย (Patton, 2001) รวมกลุ่มผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 19 คน

กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบการธุรกิจรีสอร์ตเป็นเจ้าของธุรกิจรีสอร์ต มีจำนวน 5 ราย

กลุ่มที่ 2 ผู้ใช้บริการรีสอร์ตในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ของรีสอร์ตในลักษณะเดียวกันในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเพิ่มเติมประกอบความถูกต้องเหมาะสมในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ และประโยชน์อื่น ๆ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีดังกล่าวข้างต้น จำนวน 10 ราย โดยผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นว่า ต้องเป็นผู้ที่เคยมาใช้บริการรีสอร์ตตามทีระบุข้างต้นมากกว่าหนึ่งครั้งเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ลูกค้าที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการรีสอร์ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิดแบบไม่มีโครงสร้าง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ตเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้โดยครบถ้วนและตรงประเด็นมากที่สุดเพื่อป้องกันปัญหาในการต้องสัมภาษณ์ซ้ำ (Re-Interview) และกระบวนการสัมภาษณ์ได้ใช้การจดบันทึก และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงทุกรายไปเพื่อเป็นหลักฐานในการสอบทานความถูกต้องของข้อมูลที่ได้อีกครั้งหนึ่งภายหลังการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นข้อความบรรยายเพื่อสร้างข้อสรุป เป็นการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตามสมมติฐานชั่วคราว และเมื่อสมมติฐานชั่วคราวดังกล่าวนี้ถูกพิสูจน์และตรวจสอบแล้ว จึงจะเป็นข้อสรุป ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ หัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างสมมติฐานชั่วคราวตลอดระยะเวลาของการวิเคราะห์ข้อมูล และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้ความระมัดระวังในการดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ ผู้วิจัยต้อง ไม่มีอคติหรือใส่ความคิดความรู้สึกของตนเองเข้าไปอันจะส่งผลกระทบต่อผลการวิจัยที่ผิดเพี้ยนจากข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจริสอร์ท เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สถานการณ์ทางการเงินของธุรกิจไม่มีความมั่นคง แต่การแสวงหาแหล่งเงินทุนทำได้ง่าย เนื่องจากผู้ประกอบการเองมีศักยภาพและมีความสัมพันธ์กับสถาบันการเงิน ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจได้ไม่ยากและมีแรงเสริมด้านเงินทุนจากภาครัฐบาล ทั้งในเรื่องของการยกเว้นภาษี พร้อมทั้งภาครัฐช่วยเหลือในเรื่องของการเปิดคลินิกกึ่งลงทุนเพื่อสนับสนุนให้คำปรึกษาในเรื่องของเงินทุน ผู้ประกอบธุรกิจต้องมีความรู้เรื่องมูลค่าของเงินเพื่อตัดสินใจในการเลือกแหล่งเงินทุนใดที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าสูงสุด เพราะแหล่งเงินทุนแต่ละแหล่งจะมีข้อเสนอเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจต้องมีความรู้เพราะต้องทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกลงทุนแนวทางในการบริหารจัดการ มุ่งเน้นประสิทธิภาพของบุคลากรที่ต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาทักษะการทำงานให้แต่ละคนสามารถทำงานได้ในทุกหน้าที่ ขณะปฏิบัติในริสอร์ทปรับจำนวนบุคลากรให้เหมาะสม เพิ่มค่าตอบแทนให้กับพนักงาน ซึ่งสิ่งสำคัญผู้ประกอบธุรกิจต้องเรียนรู้งาน ทุก ๆ ด้านเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ในทุก ๆ ส่วนเพราะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินใจรวมถึงการสอนงานให้กับพนักงานด้วยตัวเองตามที่ผู้ประกอบธุรกิจต้องการให้พนักงานของตนมีทักษะความสามารถและคุณภาพในด้านใด โดยมีเป้าหมายของแต่ละงานคือ ประสิทธิภาพที่มีคุณภาพสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าสูงสุด

2. รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจริสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า 1) มีโครงสร้างองค์การที่ยืดหยุ่นตามสภาพของงานเกิดแต่ละงาน ดังนั้น พนักงานทุกคน ทุก

ตำแหน่งต้องสามารถปฏิบัติงานได้ทุกงาน สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ 2) รีสอร์ทมีจุดแข็งหลายประการโดยเฉพาะเรื่องของความรวดเร็วในการดำเนินงาน และความใกล้ชิดในการให้บริการลูกค้า ธุรกิจจึงควรใช้จุดแข็งของตนเองให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นหนึ่งซึ่งไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้ 3) ผู้บริหาร ผู้ประกอบธุรกิจ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถเกี่ยวกับธุรกิจรีสอร์ทในทุก ๆ ด้าน แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำได้อย่างชัดเจน เพราะจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานในการทำงานให้กับพนักงานทุกส่วน ดังนั้นรีสอร์ทจะมีมาตรฐานที่ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ประกอบธุรกิจรีสอร์ท 4) สินค้าและบริการที่มีไว้เสนอขายให้กับลูกค้า ธุรกิจรีสอร์ทจะต้องสร้างความโดดเด่นขึ้นนำให้ลูกค้าเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างจากธุรกิจรีสอร์ทแห่งอื่น สร้างบริการที่ทำให้ลูกค้ารับรู้ได้ว่าบริการที่ลูกค้าได้รับนั้นพิเศษและดีกว่าที่พิกแห่งอื่น 5) สร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความร่วมมือด้านกำลังคนที่สามารถช่วยเหลือกันเมื่อมีงานจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ ความร่วมมือในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร ความร่วมมือในเรื่องของการพัฒนาแรงงาน ความร่วมมือในเรื่องลูกค้า ความร่วมมือในเรื่องของการจัดหาวัตถุดิบ จัดซื้อ จัดจ้าง ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้ถ้าหากธุรกิจสามารถทำได้ก็จะทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว 6) ลงทุนปรับเปลี่ยนระบบการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นช่องทางที่จะทำให้ลูกค้าเข้าถึงธุรกิจรีสอร์ทได้เร็ว สะดวก และง่ายที่สุด 7) ใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับ เป็นเครื่องมือในการทำงานทุกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดความถูกต้องชัดเจน เตือนความจำ และสื่อสารระหว่างกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างพนักงานด้วยกันเอง ระหว่างธุรกิจกับธุรกิจ หรือระหว่างธุรกิจกับลูกค้า ซึ่งระบบสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมติดตามผลได้อีกทางหนึ่งและยังทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความเอาใจใส่ในการให้บริการที่ดีอีกด้วย 8) การกระจายความเสี่ยง ด้วยการสร้างความหลากหลายในการแสวงหาลูกค้าจากหลายกลุ่มที่มีความแตกต่าง ซึ่งทำให้รีสอร์ทมีลูกค้าเข้าใช้บริการตลอด ซึ่งรีสอร์ทอยู่บนความเสี่ยงในการแสวงหารายได้เมื่อธุรกิจรีสอร์ทสามารถสร้างโอกาสให้กับตัวเองโดยมีความหลากหลายของลูกค้าก็จะทำให้ธุรกิจรีสอร์ทมีลูกค้าตลอดช่วงฤดูการท่องเที่ยว

3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี รูปแบบการบริหารจัดการด้านกลุ่มลูกค้าควรขยายกลุ่มลูกค้าให้มีความหลากหลาย ด้านคุณค่าของบริการควรทันสมัย สะอาด มีสุขลักษณะ ด้านช่องทางการเข้าถึงลูกค้าควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ในทุกรูปแบบ ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้าควรตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว ด้านรายรับได้จากค่าที่พักและค่ามัดจำล่วงหน้าในราคาที่เหมาะสม จับต้องได้ ด้านรายจ่ายหรือต้นทุน การดูแลและบำรุงรักษาสถานที่ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ ทันสมัย และปลอดภัย ด้านทรัพยากรหลัก มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ด้านกิจกรรมหลัก มีบริการฟิตเนส สระว่ายน้ำ ร้านค้า ร้านบริการซักรีด และผู้ร่วมงานหลัก ควร มีพันธมิตรในมาตรฐานเดียวกันไว้บริการในกรณีที่พักเต็ม

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สถานการณ์ทางการเงินของธุรกิจไม่มีความมั่นคง แต่การแสวงหาแหล่งเงินทุนทำได้ง่าย เนื่องจากผู้ประกอบการเองมีศักยภาพและมีความสัมพันธ์กับสถาบันการเงิน ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจได้ไม่ยากและมีแรงเสริมด้านเงินทุนจากภาครัฐบาล ทั้งในเรื่องของการยกเว้นภาษี พร้อมทั้งภาครัฐช่วยเหลือในเรื่องของการเปิดคลินิกกักลงทุนเพื่อสนับสนุนให้คำปรึกษาในเรื่องของเงินทุน ผู้ประกอบธุรกิจต้องมีความรู้เรื่องมูลค่าของเงินเพื่อตัดสินใจในการเลือกแหล่งเงินทุนใดที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าสูงสุด เพราะแหล่งเงินทุนแต่ละแห่งจะมีข้อเสนอเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจต้องมีความรู้เพราะต้องทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกลงทุน สอดคล้องกับ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรุฑโฒ) และคณะ (2565) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า

1. วัดมีต้นทุนทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็งและเด่นชัด แต่พระสงฆ์บางรูปยังขาดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. กระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดทำแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วม การกำหนดบทบาทหน้าที่ประจำในแต่ละตำแหน่งงานภายในวัดให้ชัดเจน การสร้างอาชีพและสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในทุกกรณี การหมั่นตรวจตราการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ เป็นต้น
3. รูปแบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมที่เป็นวัดถุมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเดินทางโดยจัดเป็นแผนที่เส้นทางการเดินทางไว้ในเว็บเพจของวัด การอำนวยความสะดวกโดยจัดให้มีร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก การจัดให้มีระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวของวัด เป็นต้น และสอดคล้องกับ ไพเราะ มีภักดี (2565) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ และมีความชัดเจนในวิสัยทัศน์ 2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 3) ด้านการกระตุ้นให้ยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม 4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ องค์ประกอบหลักที่ 2 วิธีการพัฒนา มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การอบรม หรือประชุมเชิงปฏิบัติการแบบออนไลน์ 2) การฝึกปฏิบัติโดยการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ 3) การอภิปรายรูปแบบออนไลน์และ 4) การสนทนาโดยการจับคู่รูปแบบออนไลน์ และองค์ประกอบหลักที่ 3 วิธีดำเนินการ มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การบริหารจัดการ 3) การดำเนินการ 4) การประเมินผล

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี สร้างรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ท เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

1. มีโครงสร้างองค์การที่ยืดหยุ่นตามสภาพของงานเกิดแต่ละงาน ดังนั้น พนักงานทุกคน ทุกตำแหน่งต้องสามารถปฏิบัติงานได้ทุกงาน สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้อย่างสมบูรณ์

2. รีสอร์ทที่มีจุดแข็งหลายประการโดยเฉพาะเรื่องของความรวดเร็วในการดำเนินงาน และความใกล้ชิดในการให้บริการลูกค้า ธุรกิจจึงควรใช้จุดแข็งของตนเองให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นหนึ่งซึ่งไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้

3. ผู้บริหาร ผู้ประกอบธุรกิจ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถเกี่ยวกับธุรกิจรีสอร์ทในทุก ๆ ด้าน แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำได้อย่างชัดเจน เพราะจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานในการทำงานให้กับพนักงานทุกส่วน ดังนั้น รีสอร์ทจะมีมาตรฐานที่ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ประกอบธุรกิจรีสอร์ท

4. สินค้าและบริการที่มีไว้เสนอขายให้กับลูกค้า ธุรกิจรีสอร์ทจะต้องสร้างความโดดเด่น ชื่นนำให้ลูกค้าเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างจากธุรกิจรีสอร์ทแห่งอื่น สร้างบริการที่ทำให้ลูกค้ารับรู้ได้ว่าบริการที่ลูกค้าได้รับนั้นพิเศษและดีกว่าที่พักรักแห่งอื่น

5. สร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความร่วมมือด้านกำลังคนที่สามารถช่วยเหลือกันเมื่อมีงานจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ ความร่วมมือในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร ความร่วมมือในเรื่องของการพัฒนาแรงงาน ความร่วมมือในเรื่องลูกค้า ความร่วมมือในเรื่องของการจัดหาวัตถุดิบ จัดซื้อ จัดจ้าง ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้ถ้าหากธุรกิจสามารถทำได้ก็จะทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว

6. ลงทุนปรับเปลี่ยนระบบการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นช่องทางที่จะทำให้ลูกค้าเข้าถึงธุรกิจรีสอร์ทได้เร็ว สะดวก และง่ายที่สุด

7. ใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับ เป็นเครื่องมือในการทำงานทุกกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดความถูกต้องชัดเจน เตือนความจำ และสื่อสารระหว่างกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างพนักงานด้วยกันเอง ระหว่างธุรกิจกับธุรกิจ หรือระหว่างธุรกิจกับลูกค้า ซึ่งระบบสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมติดตามผลได้อีกทางหนึ่งและยังทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความเอาใจใส่ในการให้บริการที่ดีอีกด้วย

8. การกระจายความเสี่ยง ด้วยการสร้างความหลากหลายในการแสวงหาลูกค้าจากหลายกลุ่มที่มีความแตกต่าง ซึ่งทำให้รีสอร์ทมีลูกค้าเข้าใช้บริการตลอด ซึ่งรีสอร์ทอยู่บนความเสี่ยงในการแสวงหารายได้เมื่อธุรกิจรีสอร์ทสามารถสร้างโอกาสให้กับตัวเองโดยมีความหลากหลายของลูกค้าก็จะทำให้ธุรกิจรีสอร์ทมีลูกค้าตลอดช่วงฤดูการท่องเที่ยวสอดคล้องกับ วัฒนธรรม ทนงค์แดง (2553) กล่าวว่า สิ่งสำคัญในการดำเนินธุรกิจคือลูกค้า (Customer) ในทางรีสอร์ท หมายถึง ผู้เดินทาง อาจเป็นนักท่องเที่ยว นักเดินทาง ผู้เดินทางมาติดต่องาน สัมมนา

หรือเดินทางมาเพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งกับรีสอร์ท โดยบุคคลเหล่านี้ธุรกิจรีสอร์ทถือเป็นลูกค้าของรีสอร์ททั้งสิ้น ดังนั้น อุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) หมายถึงกิจกรรมผลิตงานบริการที่มีคุณค่าเพื่อสร้างประโยชน์ ความพอใจ ความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการ ซึ่งเป็นระบบขนาดใหญ่ในการผลิตบริการสนองความต้องการของผู้มาใช้บริการหรือลูกค้า อุตสาหกรรมโรงแรมหรือที่พัก (Hotel and Resting Industry) คือกิจกรรมที่ดำเนินการผลิตงานบริการและสินค้าเพื่อให้บริการ เช่น ห้องพัก ที่พัก มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการที่พักรับผู้เดินทาง โดยมีสินค้าเป็นค่าตอบแทนจากลูกค้าหรือผู้ให้บริการ อุตสาหกรรมที่พักไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ นอกจากจะให้บริการด้านห้องพักแล้ว ในความหมายของอุตสาหกรรมโรงแรมยังหมายรวมถึงบริการอื่น ๆ เพื่อให้บริการกับลูกค้าได้ตามความต้องการในหลาย ๆ เรื่องที่ลูกค้าต้องการ เช่น บริการซักอบรีด บริการให้เช่ายานพาหนะ ห้องประชุม ห้องจัดเลี้ยง สระว่ายน้ำ เป็นต้น ลักษณะดังกล่าว ความหลากหลายเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อแตกต่างกับธุรกิจที่พักหรือโรงแรม ขนาดใหญ่ ซึ่งรีสอร์ทบางแห่งผลิตบริการเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าเพียงด้านเดียว หรือเลือกที่จะผลิตบริการบางอย่างตามความถนัดเพราะมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน บางแห่งอาจจะผลิตสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เข้าพักได้อย่างครบวงจรแต่บางแห่งอาจจะมุ่งให้บริการห้องพักเพียงอย่างเดียว

3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ รูปแบบการบริหารจัดการด้านกลุ่มลูกค้าควรขยายกลุ่มลูกค้าให้มีความหลากหลาย ด้านคุณค่าของบริการควรทันสมัย สะอาด มีสุขลักษณะ ด้านช่องทางการเข้าถึงลูกค้าควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ในทุกรูปแบบ ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้าควรตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว ด้านรายรับได้จากค่าที่พักและค่ามัดจำล่วงหน้าในราคาที่เหมาะสมจับต้องได้ ด้านรายจ่ายหรือต้นทุน การดูแลและบำรุงรักษาสถานที่ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ ทันสมัย และปลอดภัย ด้านทรัพยากรหลัก มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันด้านกิจกรรมหลัก มีบริการฟิตเนส สระว่ายน้ำ ร้านอาหาร ร้านบริการซักรีด และผู้ร่วมงานหลัก ควรมีพันธมิตรในมาตรฐานเดียวกันไว้บริการในกรณีที่พักเต็ม ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2556) กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาการบริหารจัดการโดย SWOT Analysis เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เป็นการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อพิจารณาว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของธุรกิจ เพื่อวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารได้ถูกต้องและเหมาะสม และสอดคล้องกับ พิมพ์ชนก อธิยศภูวนันท์ และเด่น ชะเนติยง (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับองค์ประกอบการพัฒนาตัวชี้วัดรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 คือ

ความใฝ่เรียนรู้ ความขยัน ความซื่อสัตย์ความมีน้ำใจ ความประหยัด ความมีวินัย ความอ่อนน้อม และความสามัคคี ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการกิจการนักเรียนโดยการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาทั้ง 8 ข้อนั้น มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการมุ่งประสิทธิผลคือ แนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นที่ตัวบุคคลทุกตำแหน่งภายในองค์กร ให้สามารถปฏิบัติงานในทุกหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะตัวเจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพในการทำงานด้านริสอร์ท โดยมีการจัดโครงสร้างองค์กร ลักษณะการจัดโครงสร้างองค์กรจะมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบ

แนวทางในการบริหารจัดการ มุ่งเน้นประสิทธิภาพของบุคลากรที่ต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาทักษะการทำงานให้แต่ละคนสามารถทำงานได้ในทุกหน้าที่ ขณะปฏิบัติในริสอร์ทปรับจำนวนบุคลากรให้เหมาะสม เพิ่มค่าตอบแทนให้กับพนักงาน ซึ่งสิ่งสำคัญผู้ประกอบการต้องเรียนรู้งานทุก ๆ ด้านเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ในทุก ๆ ส่วนเพราะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินใจรวมถึงการสอนงานให้กับพนักงานด้วยตัวเองตามที่ผู้ประกอบการต้องการให้พนักงานของตนมีทักษะความสามารถและคุณภาพในด้านใด โดยมีเป้าหมายของแต่ละงาน คือ ประสิทธิภาพที่มีคุณภาพสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าสูงสุด สรุปแนวทางปฏิบัติการและรูปแบบการบริหารจัดการมีดังนี้

1. มีโครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นตามสภาพของงานเกิดแต่ละงาน ดังนั้น พนักงานทุกคนทุกตำแหน่งต้องสามารถปฏิบัติงานได้ทุกงาน สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้อย่างสมบูรณ์
2. ริสอร์ทมีจุดแข็งหลายประการโดยเฉพาะเรื่องของการรวดเร็วในการดำเนินงานและความใกล้ชิดในการให้บริการลูกค้า ธุรกิจจึงควรใช้จุดแข็งของตนเองให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นหนึ่งซึ่งไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้
3. ผู้บริหาร ผู้ประกอบการธุรกิจ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถเกี่ยวกับธุรกิจริสอร์ทในทุก ๆ ด้าน แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำได้อย่างชัดเจน เพราะจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานในการทำงานให้กับพนักงานทุกส่วน ดังนั้น ริสอร์ทจะมีมาตรฐานที่ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ประกอบการธุรกิจริสอร์ท
4. สินค้าและบริการที่มีไว้เสนอขายให้กับลูกค้า ธุรกิจริสอร์ทจะต้องสร้างความโดดเด่นขึ้นนำให้ลูกค้าเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างจากธุรกิจริสอร์ทแห่งอื่น สร้างบริการที่ทำให้ลูกค้ารับรู้ได้ว่าบริการที่ลูกค้าได้รับนั้นพิเศษและดีกว่าที่พักรู้อื่น
5. สร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความร่วมมือด้านกำลังคนที่สามารถช่วยเหลือกันเมื่อมีงานจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ ความร่วมมือในเรื่องของข้อมูล

ข่าวสาร ความร่วมมือในเรื่องของการพัฒนาแรงงาน ความร่วมมือในเรื่องลูกค้า ความร่วมมือในเรื่องของการจัดหาวัตถุดิบ จัดซื้อ จัดจ้าง ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้ถ้าหากธุรกิจสามารถทำได้ก็จะทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว

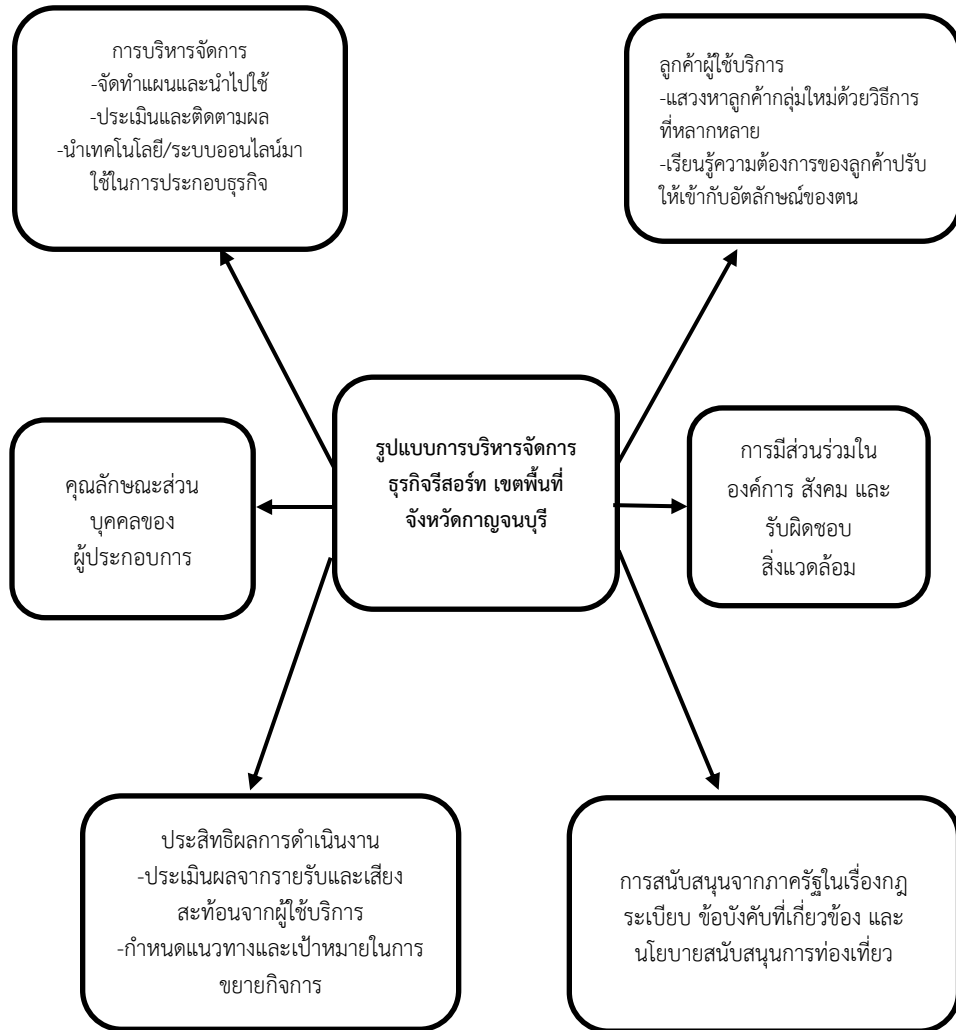
6. ลงทุนปรับเปลี่ยนระบบการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกโดยใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือช่วยในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นช่องทางที่จะทำให้ลูกค้าเข้าถึงธุรกิจได้เร็ว สะดวก และง่ายที่สุด

7. ใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับ เป็นเครื่องมือในการทำงานทุกกระบวนการเพื่อ ก่อให้เกิดความถูกต้องชัดเจน เตือนความจำ และสื่อสารระหว่างกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างพนักงานด้วยกันเอง ระหว่างธุรกิจกับธุรกิจ หรือระหว่างธุรกิจกับลูกค้า ซึ่งระบบสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมติดตามผลได้อีกทางหนึ่งและยังทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความเอาใจใส่ในการให้บริการที่ดีอีกด้วย

8. การกระจายความเสี่ยง ด้วยการสร้างความหลากหลายในการแสวงหาลูกค้าจาก หลายกลุ่มที่มีความแตกต่าง ซึ่งทำให้ริสอร์ทมีลูกค้าเข้าใช้บริการตลอด ซึ่งริสอร์ทอยู่บนความเสี่ยงในการแสวงหารายได้เมื่อธุรกิจริสอร์ทสามารถสร้างโอกาสให้กับตัวเองโดยมีความ หลากหลายของลูกค้าก็จะทำให้ธุรกิจริสอร์ทมีลูกค้าตลอดช่วงฤดูการท่องเที่ยว

9. ไม่แข่งขันด้านราคาด้วยการลดราคา ซึ่งแต่ละแห่งต้องสร้างวัฒนธรรมนี้เพื่อให้เกิด มาตรฐานของงานบริการและการพัฒนาการให้บริการที่ดีเหมาะสมกับราคาที่กำหนด

10. แนวทางในการพัฒนาบุคลากรทำได้ยาก หากต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้าไป ช่วยเหลือ เนื่องจากแรงงานเป็นแรงงานต่างด้าว เพราะหน่วยงานของรัฐมีข้อจำกัดในการพัฒนา แรงงานโดยมุ่งที่พัฒนาแรงงานไทยเท่านั้น การแก้ไขปัญหาของธุรกิจริสอร์ทคือ พัฒนาด้วยการ สอนงานกันเอง และติดต่อประสานงานกับสถานศึกษาที่เปิดสอนเพื่อขอนักศึกษาฝึกงาน หรือ นักศึกษาที่ต้องการทำงานนอกเวลาให้มาปฏิบัติงานในช่วงเวลาที่ธุรกิจต้องการแรงงานเป็น จำนวนมากจากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการ สร้างรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจริสอร์ท เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการธุรกิจรีสอร์ท เขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปแบบการจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจรีสอร์ทเขต พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อสร้างความได้เปรียบในธุรกิจรีสอร์ทครั้งนี้ สามารถทำให้ทราบถึงพฤติกรรมและความตั้งใจใช้ บริการของผู้บริโภคของรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบการควรมุ่งถึงแนวคิดการ สร้างคุณค่าและการรู้จักด้านคุณภาพการให้บริการ ความไว้วางใจว่าจะอะไรที่น่าจะเป็นปัจจัย สำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการ เพื่อสามารถนำไปใช้ในการกำหนดรูปแบบการบริหาร จัดการรีสอร์ทเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ให้ผู้ที่มีดำเนินธุรกิจริสรณ์นำคุณภาพการให้บริการและคุณค่า ในการบริการในธุรกิจริสรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับความตั้งใจของลูกค้าในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจพักผ่อนประเภทอื่น ๆ เพื่อที่จะได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ
2. ควรศึกษาศึกษาภาพและเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันของธุรกิจริสรณ์ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ชนพฤกษ์ ชมะรัตน์. (2556). *การวิเคราะห์ปัจจัยภายในภายนอก*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <http://yasothon.mol.go.th/sites/yasothon.mol.go>
- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรุฑโฒ) และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 180-196.
- พิมพ์ชนก อธิยศภูวนันท์ และเด่น ชะเนติยง. (2560). รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2 ฉบับพิเศษ), 977-988.
- ไพเราะ มีภักดี. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(2), 69-81.
- วัฒนา ทนงค์แดง. (2562). *รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็ก เขตพื้นที่จังหวัดตราด*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <http://www.tdc.thailis.or.th/td>
- วีระศักดิ์ โควสุรัตน์. (2561). *การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=11093>
- สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2562*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=521
- สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี. (2563). *แผนพัฒนายุทธศาสตร์จังหวัดกาญจนบุรี*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <https://kanchanaburi.mots.go.th>

Corbin, J., & Strauss, A. (2007). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Patton, M. Q. (2001). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage

การพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษา
บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี*
DRUG-FREE COMMUNITY DEVELOPMENT BY THE BUDDHIST
PEACEFUL MEANS: A CASE STUDY OF BAANPAKLUAI,
THUNGPHONG SUB-DISTRICT, NONGCHANG DISTRICT,
UTHAITHANI PROVINCE

นรินทร์ นิสัยکان, พระเมธีวชิรบัณฑิต (หรรษา ธมฺมหาโส)

Nirun Nisaikan, Phra Methiwatcharabandit (Hansa Dhammaso)

สถานีตำรวจภูธรหนองฉาง

Nong Chang Police Station

Corresponding Author E-mail: Nirun_policeman@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ 1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดตามวิทยาการสมัยใหม่ 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด 3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี การศึกษารังนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ในปี พ.ศ. 2561-2565 พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในชุมชนบ้านปากกล้วย ตรวจพบผู้เสพยาบ้า รวม 25 ราย สาเหตุจาก อยากรู้อยากเห็น หรือฐานะที่ร่ำรวย อุปสรรคในการแก้ปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และขาดการติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง 2. กระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด โดยใช้หลักบวร โดยดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ด้วยการขับเคลื่อนชุมชนโดยหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้ 1) เมตตา การค้นหาผู้เสพยาบ้า 100% 2) กรุณา การบำบัดผู้ติดสารเสพติดซ้ำ ๆ 3) มุทิตา การยกย่องเชิดชู เมื่อผู้เสพยาเสพติดเข้ากระบวนการบำบัดแล้ว 4) อุเบกขา การติดตามช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดไม่ให้กลับไปสู่วังวนของยาเสพติดอีก

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน; ชุมชนปลอดยาเสพติด; หลักพุทธสันติวิธี

Abstract

The research article had three main objectives; 1. To Study the context, circumstances, causes, and obstacles in solving drug addiction issues and explore contemporary scientific principles and theories of community development towards a drug-free community. 2. To examine the fundamental principles of Buddhist peaceful means that contributed to individual and community development towards a drug-free community 3. To Develop and present a process for community development towards a drug-free community based on the principles of Buddhist peaceful means at Banpakluey, Thungphong Sub-District, Nongchang District, Uthaitani Province. This study employed the qualitative research approach.

The research findings were as follows: 1. In the year 2018-2022, it was found that the population aged 15 years and over in the Ban Pa Kluai community A total of 25 methamphetamine users were detected. The cause was a desire for money or a wealthy status. Obstacles to solving the problem include drug traffickers having modern technological media. and lack of continuous monitoring and evaluation of officials. 2. Drug-free community development process Using the principle of worship It is carried out from upstream, midstream, and downstream by driving the community by the four brahmavihāra principles as follows: 1) Metta, finding 100% drug traffickers. 2) Karuna, treating people with repeated drug addiction. 3) Muthita, giving praise and honor. When the drug addict has entered the treatment process, 4) Equanimity, following up to help the drug addict not to return to the drug cycle again.

Keywords: Development Community; Drug-free Community; The Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและยังไม่ลดระดับความรุนแรงลง เนื่องจากประเทศไทยอยู่ใกล้แหล่งผลิตยาเสพติดในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กลุ่มขบวนการค้ายาเสพติดยังมีการลักลอบนำยาเสพติดจำนวนมากเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการจับกุมยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะยาเสพติดประเภทสารสังเคราะห์ (ยาบ้าและไอซ์) ซึ่งกระบวนการผลิตสารเสพติดประเภทนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากการใช้เครื่องมือระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ดำเนินการโดยองค์กร

อาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบนำสารตั้งต้นเข้ามาจากประเทศจีน ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 73,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565)

จากสถานการณ์ในช่วงแรกของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตลาดการค้ายาเสพติดมีการหยุดชะงักลง แต่หลังจากนั้นขบวนการค้ายาเสพติดได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2564 พบว่าการค้ายาเสพติดยังคงดำเนินต่อไปและมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น เกิดรูปแบบใหม่ ๆ ของการค้ายาเสพติด มีการใช้เส้นทางเดินเรือในหลายพื้นที่ของภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป ลาตินอเมริกา แอฟริกาเหนือ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการลำเลียงยาเสพติด อันเนื่องมาจากการปิดพรมแดนของประเทศต่าง ๆ ในหลายประเทศ (พระครูโสภาสนนทกิตต์ (ศักดิ์ดา โสภาโส), 2565) มีการขนส่งจำนวนมากขึ้นผ่านบริการขนส่ง Delivery ไปรษณีย์และเอกชน และมีการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการค้ายาเสพติด เช่น Line Twitter Facebook Instagram ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสพรายใหม่เข้าสู่วงจรยาเสพติดมากขึ้นถึงร้อยละ 70.34 ไม่นับรวมผู้เสพจำนวนมากที่ยังไม่เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษา หลบซ่อนไม่แสดงตัว จนเกิดภาวะการระบาดซ้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออาการทางจิตเวชจากยาเสพติด (บุญสกรรัตน์ หงสกุล และคณะ, 2561).

ในปัจจุบันมีประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดทั้งหมด และมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลตามแผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีเครือข่ายของผู้นำท้องถิ่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและพระภิกษุสงฆ์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2566) โดยมีการนำปัญหาทั้งหมดมาบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยการดูแลและให้ความสำคัญกับผู้เสพยาเสพติดในชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจถึงการบำบัดรักษาและลดผลกระทบจากการเสพยาเสพติด โดยมีการคัดกรองผู้เสพผู้ติดยาเสพติดในชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการรักษาบำบัดคนในชุมชนของตนเอง พัฒนาคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้มีการอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชนได้อย่างปกติสุข (พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปณฺโญ), 2565)

ในการวิเคราะห์สถานการณ์ผู้เสพยาเสพติดในปี พ.ศ. 2561-2565 ที่ผ่านมา พบว่าประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในชุมชนบ้านปากกล้วย หมู่ 7 ตำบลทุ่งพง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี มีการตรวจพบสารเสพติด (ยาบ้า) รวมทั้งสิ้น 25 ราย ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความอยากมีเงิน มีทรัพย์สิน หรือฐานะที่ร่ำรวย โดยอุปสรรคในการแก้ปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน และขาดการติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง (ภูฟ้าเรสท์โฮม, 2566)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ปรากฏว่ามีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี และยังไม่มีความรู้ใดที่ทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง

การพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาบ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เพื่อให้ทราบบริบท สภาพปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธีเป็นอย่างไร มีหลักพุทธสันติวิธีใดบ้างที่เหมาะสมต่อกระบวนการการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด และสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชนบ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี และหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดตามวิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด จำนวน 5 ท่าน โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีข้อความที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี การสนทนากลุ่มกับผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด 3 ท่าน เพื่อให้ความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธีให้มีความสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิดแบบไม่มีโครงสร้าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ หมู่ที่ 7 บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม (Fieldwork) หมู่ที่ 7 บ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในปี พ.ศ. 2561-2565 ที่ผ่านมา พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในชุมชนบ้านปากกล้วย หมู่ 7 ตำบลทุ่งพง อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี มีการตรวจพบสารเสพติด (ยาบ้า) รวมทั้งสิ้น 25 ราย สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจาก อายากมีเงิน ทรัพย์สินหรือฐานะที่ร่ำรวย โดยอุปสรรคในการแก้ปัญหาเสพติด ได้แก่ กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน และขาดการติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง จากการลงพื้นที่พัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด ในปี พ.ศ. 2566 ไม่พบผู้เสพยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเกิดจากการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหาผู้เสพยาเสพติดในชุมชนโดยผู้รับผิดชอบ 2) การคัดกรองผู้มีปัญหาการเสพยาเสพติดในชุมชน 3) การบำบัดฟื้นฟู และลดอันตรายจากยาเสพติดในชุมชน และ 4) การติดตามดูแลช่วยเหลือโดยกระบวนการชุมชน

2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด ได้แก่ พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั้งหน้า (Metta Loving-Kindness Friendliness Goodwill) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (Karuna Compassion) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข มีจิตมองใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (Mudita Sympathetic Joy Altruistic Joy) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับกรรมที่ตนทำ (Upekkha Equanimity Neutrality Poise) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558)

3. การพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหาผู้เข้ายาเสพติดในชุมชนโดยผู้รับผิดชอบ 2) การคัดกรองผู้มีปัญหาการใช้ยาเสพติดในชุมชน 3) การบำบัดฟื้นฟูและลดอันตรายจากยาเสพติดในชุมชน และ 4) การติดตามดูแลช่วยเหลือ โดยกระบวนการชุมชน

3.1 ผลจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนบ้านปากกล้วยปลอดภัยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนในชุมชนเล็ก ๆ มารวมตัวกันเพื่อหรือเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน วางแผนและดำเนินการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ด้วยกระบวนการฝึกกำลังระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้หลักบูรณาการประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียนราชการ โดยการดำเนินการตั้งแต่ 1) ต้นน้ำ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวในชุมชนกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ การดูแลเด็กที่มีปัญหาให้เด็กเกิดการพัฒนาตนเอง โดยไม่มุ่งหวังพ่อแม่เพียงอย่างเดียว 2) กลางน้ำ ด้วยการป้องกันและปราบปรามบำบัดฟื้นฟู โดยการมีส่วนร่วมของทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง และส่วนราชการอื่น ๆ 3) ปลายน้ำ ด้วยการคืนคนดีสู่สังคมด้วยการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ทั้งนี้ด้วยการขับเคลื่อนชุมชนโดยหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา การค้นหาผู้เสพยาหรือผู้ค้ายาเสพติด 100 % 2) กรุณา การอบรมบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดซ้ำ ๆ 3) มุทิตา การยกย่องเชิดชู เมื่อผู้เสพยาเสพติดเข้ากระบวนการบำบัดแล้ว สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้จริง 4) อุเบกขา การติดตามช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดไม่ให้เกิดกลับไปสู่วังวนของยาเสพติดซึ่งก่อให้เกิดเป็นพลังบรรเทาที่เข้มแข็ง บุคคลอยู่เย็น ครอบครัวเป็นสุข ชุมชนยั่งยืน และสังคมสันติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดภัยาเสพติด สอดคล้องกับพินิจ ทองเทียง (2563) ดังนี้ 1) เมตตา การให้ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ และให้กำลังใจ คิดช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์จากภัยยาเสพติด การให้โอกาสผู้เสพยาผู้ติดด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อกัน การเล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าของทุกคน มีความปรารถนาให้ทุกคนมีความสุข ด้วยการให้โอกาสและดูแลช่วยเหลือผู้เสพยาผู้ติดยาเสพติดอย่างจริงใจ 2) กรุณา การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของยาเสพติด แนวทางป้องกันตนเอง และกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย บอร์ดประชาสัมพันธ์ และสื่อบุคคลมีการสังเกตพฤติกรรมสอดส่องดูแลไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่คนที่มีปัญหาให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนจากปัญหาชีวิตและปัญหาเสพยาเสพติดแบบเป็นองค์รวม การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์เพื่อนช่วยเพื่อน ด้วยจิตใจที่คิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา การให้โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

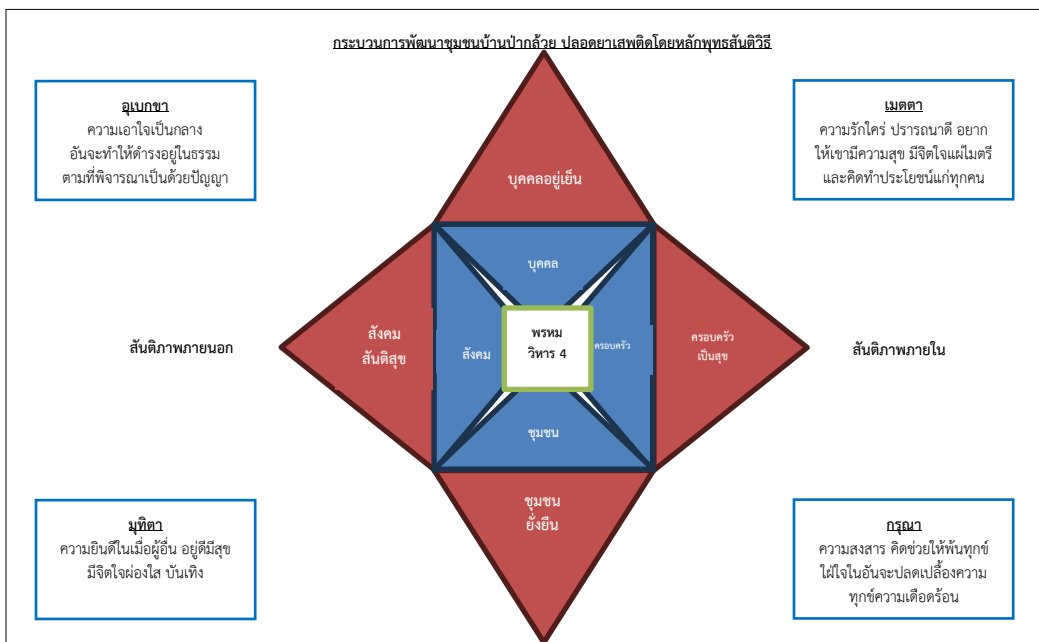
ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อม พลอยยินดีสนับสนุนการกลับตัวเป็นคนดี ส่งเสริมการฝึกทักษะอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ส่งเสริมการเล่นกีฬานั้นนันทนาการ ทำบุญใส่บาตร รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการช่วยให้ทุกคนเกิดความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง เห็นคุณค่าในตัวเองมีที่ยืนในสังคม ไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีก ส่งผลให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 4) อุเบกขา การทำดีต่อทุกคนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย มีเหตุผลและเป็นกลาง กระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด โดยใช้หลักบวร ประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียนราชการ สอดคล้องกับนรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2566) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนหมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับพระครูพินิตปริยัติกิจ (สมบัติ ธรรมโม) และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มี 5 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง ร่วมคิดพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นระบุปัญหา ได้แก่ การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มพระสงฆ์ และเยาวชน ขึ้นหาสาเหตุ ได้แก่ สาเหตุจากตัวพระสงฆ์เองจากกลุ่มฆราวาสที่เกี่ยวข้องชั้นหาวิธีแก้ ได้แก่ แนวคิดกำแพง 7 ชั้น ได้แก่ จัดทำเป็นนโยบายคณะสงฆ์และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบที่สองร่วมตัดสินใจพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นระบุปัญหา ได้แก่ พระวินยาศิลาการขาดความรู้ในการแก้ปัญหายาเสพติด ขึ้นหาสาเหตุ ได้แก่ ไม่มีหลักสูตรอบรม ไม่มีอำนาจหน้าที่ มีอคติ 4 ชั้นหาวิธีแก้ ได้แก่ จัดอบรมถวายความรู้ เพิ่มอำนาจหน้าที่ให้พระวินยาศิลาการ ขึ้นปฏิบัติการ ได้แก่ หลักสูตรถวายความรู้พระวินยาศิลาการเพื่อเป็นผู้นำแนวทางวัดสี่ขาวสู่การปฏิบัติ รูปแบบที่สาม ร่วมทำพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นระบุปัญหา ได้แก่ ขาดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์ พระสงฆ์มีเงิน

การพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยคนในชุมชนด้วยการใช้พลังชุมชน ให้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการทำอย่างเป็นกระบวนการ เป็นระบบและต่อเนื่องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การค้นหาผู้ติดยาเสพติดในชุมชนโดยผู้รับผิดชอบ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน และจิตอาสาเสพติดในชุมชนบ้านปากกล้วย
- 2) การคัดกรองผู้มีปัญหาการติดยาเสพติดในชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- 3) การบำบัดฟื้นฟู และลดอันตรายจากยาเสพติดในชุมชน เช่น การทำกิจกรรมออกกำลังกาย ทำบุญ สวดมนต์ ฟังธรรม หรือปฏิบัติธรรมร่วมกัน
- 4) การติดตามดูแลช่วยเหลือ โดยกระบวนการชุมชน และจิตอาสาเสพติด ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนนี้เป็นเพียงแนวทางที่ชุมชน

สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนตัวเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามขั้นตอน เพื่อหยุดยั้งและลดระดับการขยายตัวของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ให้อยู่ในระดับที่ควบคุมได้ และไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ชุมชน ดังนั้นทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องช่วยกันก่อนที่จะผลกระทบจากปัญหาหายาเสพติดจะมาถึงครอบครัวเรา ไม่ใช่ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายและการป้องกันปัญหาหายาเสพติดแบบบูรณาการทั้ง ภาครัฐและเอกชน
2. รัฐบาลควรมีการทบทวนกฎหมายยกเลิกกัญชาเป็นยาเสพติด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การนำกระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดภัยโดยหลักพุทธสันติวิธี ไปใช้กับ หมู่บ้าน หรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความละเอียดถี่ถ้วนที่ก่อให้เกิดผลกระทบจากยาเสพติด ที่ให้โทษทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

2. ภาครัฐและเครือข่ายทางสังคมนำผลการวิจัยไปปรับเป็นแผนเร่งด่วนในปฏิบัติให้เกิดความรวดเร็วต่อการแก้ไขปัญหาให้ทันต่อสถานการณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนโดยใช้หลักศาสนาต่าง ๆ เช่น ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เป็นต้น เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคการสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) และควรบูรณาการหน่วยงานร่วมทำวิจัยโดยดึงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2566). *แผนปฏิบัติการราชการรายปี พ.ศ. 2566 ของกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- บุญสกรรัตน์ หงสกุล และคณะ. (2561). กระบวนการจัดการเพื่อคุ้มครองสิทธิและป้องกันการกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 193-205.
- พระครูพินิตปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) และคณะ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 1-14.
- พระครูสิทธิวิชโรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปัญญา). (2565). การศึกษานโยบายของพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ.2566 กับนโยบายเชิงพุทธที่ประชาชนไทยคาดหวัง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(3), 486-500.
- พระครูโอภาสพนทกิตติ (ศักดิ์ โอภาโส). (2565). ทางออกการป้องกันและการปราบปรามทุจริตในสังคมไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), 114-122.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวแอนด โทม จำกัด.
- พิศมัย ทองเที่ยง. (2563). หลักการให้โอกาสผู้เสพผู้ติดยาเสพติดคืนคนดีสู่สังคมในสถานประกอบการด้วยพรหมวิหาร-สังคหวัตถุ 4. *วารสาร Mahidol R2R e-Journal*, 7(2), 11-29.
- ภูฟ้าเรสท์โฮม. (2566). *ปัญหาเสพติดในไทย และแนวทางการแก้ไข ปี 2566*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.phufaresthome.com/blog/drugs-problem-in-thailand-2566/>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2566). *ยาเสพติด*. สืบค้น 30 มกราคม 2566, จาก
<https://www.egacy.orst.go.th>

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
สู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน*

THE PRIORITY NEEDS OF SECONDARY SCHOOL MANAGEMENT DEVELOPMENT
TOWARDS ENHANCING GROWTH MINDSET OF STUDENTS

พงษ์พนิตต์ อุตธิยา, พงษ์ลิขิต เพชรผล, พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์

Pongpinit Autthiya, Ponglikit Petpon, Pruet Siribanpitak

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: Pongpinit.nan2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 274 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน สำหรับผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 343 คน และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 752 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.994 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ผลการวิจัยในด้านการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ในประเด็นการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโต รองลงมาคือ การพัฒนาการสร้างสื่อเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ตามลำดับ สำหรับการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การฝึกอบรมนอกงาน โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลองและการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการโค้ชและการมีระบบพี่เลี้ยง สำหรับคุณลักษณะตามกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนและครูที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คือ 1) ด้านชอบความท้าทาย 2) ด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ และ 3) ด้านค้นพบบทเรียน และแรงบันดาลใจของผู้อื่น

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น; การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา; กรอบความคิดแบบเติบโต

Abstract

The objective of this research was to study the priority needs of secondary school management development towards enhancing a student growth mindset, conducted by the quantitative research. The samples were 274 secondary schools under the Office of the Basic Education Commission, chosen by multi-stage random sampling. For informants, there were 343 school directors and deputy directors and 752 secondary school teachers. The research instrument was a 5 scale-ratings questionnaire with a reliability of 0.994. The data were analyzed by using mean, standard deviation, and priority needs index. (PNI Modified)

The results of the research in academic administration of secondary schools showed that the highest priority needs were the development of the curriculum of the educational institutions in terms of setting the curriculum aimed for learners to have a growth mindset, followed by the development/creation of media, innovation, technology and learning resources, and measurement and evaluation. In terms of personnel management, teacher development, it was found that the highest priority needs were off-the-job Training by learning from Simulation and self-learning, followed by on-the-job training by coaching and mentoring. As for the characteristics according to the growth mindset of students and teachers that were needed for development, they were 1) embrace challenges, 2) learn from criticism, and 3) discover the lessons and inspiration of others, success.

Keywords: Priority Needs; Secondary School Management; Growth Mindset

บทนำ

ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารแบบก้าวกระโดด ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และทั่วทุกมุมโลก นอกจากนี้ในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมยังทวีความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคม ทำให้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และทำให้ทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก จนประชากรต้องสร้างทักษะ และกรอบความคิดใหม่ ๆ เพื่อมีชีวิตที่ดีได้ในยุคของการเปลี่ยนแปลง (พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563)

เมื่อพิจารณาคุณภาพการศึกษาไทยเทียบกับมาตรฐานสากล โดยการเปรียบเทียบจากผลการศึกษาของไทยกับของประเทศอื่น ๆ ด้วยโปรแกรมการประเมินสมรรถนะนักเรียน

มาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในด้านความสามารถด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ของเด็กอายุ 15 ปี ปรากฏว่าผลการศึกษาของไทยต่ำกว่ามาตรฐานโลก หากพิจารณาในแง่พัฒนาการของความสามารถที่ควรจะเป็นตามอายุเด็กไทยที่อายุ 15 ปี พบว่าเด็กไทยมีความสามารถเท่าระดับของเด็กชาติอื่นที่อายุเพียง 12.5 ปี หรือต่ำกว่าอายุ 2.5 ปี และในการประเมิน PASA 2018 มีการสำรวจเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตเป็นครั้งแรก พบว่า การมีกรอบความคิดแบบเติบโตมีความสัมพันธ์กับคะแนนการอ่าน โดยกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคะแนนการอ่าน และพบว่านักเรียนไทยมีกรอบความคิดแบบเติบโตเพียง 43% ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD มีกรอบความคิดแบบเติบโตประมาณ 63% จากการรายงานของ PISA ได้ชี้ให้เห็นว่ากรอบความคิดแบบเติบโตเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความไม่ย่อท้อทางการศึกษา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

จากแนวคิดในการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน สามารถทำได้โดยการให้การเสริมแรง (Reinforcement) หรือการกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) ซึ่งความเชื่อนี้เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจภายใน ที่เรียกว่า กรอบความคิด (Mindset) และเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ กรอบความคิดที่ตนมีความเชื่ออยู่เดิม จึงทำให้แต่ละคนมีแรงจูงใจ และคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแตกต่างกัน เป็นผลทำให้มีการพัฒนาศักยภาพได้ไม่เท่ากัน และประสบความสำเร็จในระดับที่มากน้อยแตกต่างกันออกไป ความเชื่อเกี่ยวกับสติปัญญาสามารถปรับเปลี่ยนได้ (Malleable) บางสิ่งบางอย่างสามารถพัฒนาได้โดยผ่านการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับแนวคิดที่ว่าทุกคนสามารถเพิ่มระดับความสามารถของสติปัญญาได้ ผ่านการแนะนำ และมีความพยายาม ความเชื่อลักษณะเช่นนี้เรียกว่า กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) การพัฒนาหรือเปลี่ยนกรอบความคิดจากกรอบความคิดแบบจำกัด (Fixed Mindset) เป็นกรอบความคิดแบบเติบโต จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่จะก้าวไปสู่การประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ (Dweck, 2006) จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) พบว่า บุคคลที่มีคุณลักษณะตามกรอบความคิดแบบเติบโต ประกอบด้วย 9 คุณลักษณะ ดังนี้ 1) ด้านเชื่อว่าความสามารถและสติปัญญาสามารถพัฒนาได้ 2) ด้านมองหาโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนเอง 3) ด้านกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง 4) ด้านมีวินัยในการฝึกฝนอย่างมุ่งมั่น 5) ด้านชอบความท้าทาย 6) ด้านเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความอดทนและไม่ยอมแพ้ต่อความล้มเหลว 7) ด้านมองความพยายามเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ 8) ด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ และ 9) ด้านการค้นพบบทเรียนและแรงบันดาลใจในความสำเร็จของผู้อื่น ดังนั้นโรงเรียน

มัธยมศึกษาจะต้องมีหน้าที่จัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริม หรือช่วยุ้ทำหายความสามารถของเด็กวัยนี้ ให้เกิดการพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ตามธรรมชาติ และความต้องการของนักเรียน การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล และเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล ทำให้การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการมีกรอบความคิดแบบเติบโตของครู และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน โดยจากการนำเสนอผลงานวิจัยในงานประชุมวิชาการด้านการศึกษาระดับโลก International Conference on Education Reform and Management Innovation เป็นการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาและนวัตกรรมจัดการ ได้มีการนำเสนอผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดของการพัฒนาการศึกษาจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 17 เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี ซึ่งศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้นำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการมีกรอบความคิดแบบเติบโตของครูไทย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ครูที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยเริ่มจากครูจะต้องเป็นตัวอย่างของการมีกรอบความคิดแบบเติบโต สอนให้เด็กเข้าใจว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ และครูมีหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กมีใจรักในการเรียนรู้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และทำหายตนเองให้พัฒนาไปเรื่อย ๆ (ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2558)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารงานโรงเรียนเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนต้องอาศัยกระบวนการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนคือ งานวิชาการ และงานบริหารบุคคล โดยการบริหารงานวิชาการถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นงานหลักและหัวใจของการดำเนินงานของโรงเรียน เนื่องจากจุดประสงค์อันดับแรกในการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมา คือ การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนานักเรียน และเป็นตัวกำหนดในการจัดการของโรงเรียนทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพของการจัดการศึกษา รวมทั้งครูผู้สอนจะต้องมีกรอบความคิดแบบเติบโตเกิดขึ้นด้วย จึงจะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโตได้ เพราะว่าครูผู้สอนเป็นต้นแบบกรอบความคิดของนักเรียน ซึ่งความเชื่อและพฤติกรรมของครู ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกรอบความคิดของนักเรียน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน เพื่อเป็นสิ่งปลูกฝังนักเรียนให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโต นอกจากนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นกลยุทธ์การบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2,358 โรงเรียน ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 342 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) คำนวณจากสูตรขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาคะยามาเน่ (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน 5 % และดำเนินการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียนและสุ่มเลือกโรงเรียนแต่ละขนาดโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากร สำหรับผู้ให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน (บริหารงานวิชาการ หรือบริหารงานบุคคล) จำนวน 415 คน และ 2) ครูผู้สอนระดับมัธยม จำนวน 965 คน รวมทั้งสิ้น 1,380 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน มีลักษณะแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถาม และรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ และทางระบบออนไลน์ โดยมีโรงเรียนส่งแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น 274 โรงเรียน คิดเป็นอัตราตอบกลับของโรงเรียนร้อยละ 80.12 ซึ่งผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน

ตอบกลับจำนวน 343 คน และครูผู้สอนระดับมัธยม ตอบกลับจำนวน 752 คน รวมทั้งสิ้น 1,095 คน คิดเป็นอัตราตอบกลับจำนวนคนร้อยละ 79.35

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI Modified) (สุวิมล ร่วงวานิช, 2562) แล้วนำมาจัดลำดับความสำคัญจากค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน และผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังตารางที่ 1 - 4

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

การบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	3.83	0.62	มาก	4.69	0.40	มากที่สุด	0.227	(1)
1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร	3.81	0.64	มาก	4.68	0.42	มากที่สุด	0.228	(1)
1.2 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้	3.84	0.64	มาก	4.70	0.42	มากที่สุด	0.225	(2)
2. การจัดการเรียนการสอน	3.94	0.59	มาก	4.73	0.38	มากที่สุด	0.198	(4)
2.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	3.96	0.64	มาก	4.73	0.40	มากที่สุด	0.195	(9)
2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้	3.95	0.63	มาก	4.74	0.41	มากที่สุด	0.199	(8)
2.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	3.92	0.62	มาก	4.71	0.43	มากที่สุด	0.201	(7)
3. การพัฒนา/สร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้	3.87	0.62	มาก	4.71	0.41	มากที่สุด	0.217	(2)
3.1 การคัดเลือก จัดทำ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้	3.91	0.66	มาก	4.72	0.42	มากที่สุด	0.209	(5)
3.2 การประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้	3.84	0.64	มาก	4.70	0.45	มากที่สุด	0.224	(3)
4. การวัดและประเมินผล	3.89	0.61	มาก	4.70	0.41	มากที่สุด	0.209	(3)
4.1 กำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล	ในการ 3.90	0.65	มาก	4.71	0.44	มากที่สุด	0.207	(6)
4.2 การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน	ใน 3.88	0.63	มาก	4.70	0.43	มากที่สุด	0.211	(4)
เฉลี่ยรวม	3.88	0.56	มาก	4.71	0.37	มากที่สุด	0.212	-

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.88, S.D. = 0.56) โดยการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 3.96, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 3.95, S.D. = 0.63) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.37) โดย การจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = 0.38) รองลงมา คือ การพัฒนาการสร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.41) รองลงมา คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = 0.40)

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ($PNI_{Modified}$ = 0.227) รองลงมา คือ การพัฒนาการสร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.217) สำหรับความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน ($PNI_{Modified}$ = 0.198) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{Modified}$ = 0.228) รองลงมา คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.225) ในส่วนลำดับความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.195)

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู

การบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$PNI_{Modified}$	ลำดับ
1. การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On-the-job training)	3.89	0.60	มาก	4.66	0.43	มากที่สุด	0.199	(2)
1.1 การมีระบบพี่เลี้ยง	3.81	0.73	มาก	4.63	0.57	มากที่สุด	0.217	(3)
1.2 การโค้ช	3.74	0.75	มาก	4.61	0.60	มากที่สุด	0.231	(2)
1.3 การเข้าร่วมชุมชนแห่ง ทางวิชาชีพ (PLC)	3.95	0.66	มาก	4.69	0.47	มากที่สุด	0.188	(6)
1.4 การนิเทศภายใน	4.07	0.69	มาก	4.73	0.44	มากที่สุด	0.162	(8)
2. การฝึกอบรมนอกงาน (Off-the-job Training)	3.88	0.61	มาก	4.68	0.42	มากที่สุด	0.205	(1)
2.1 การประชุมและสัมมนา	3.97	0.71	มาก	4.70	0.46	มากที่สุด	0.183	(7)
2.2 การเรียนรู้ผ่านออนไลน์	3.94	0.69	มาก	4.69	0.46	มากที่สุด	0.191	(5)
2.3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.91	0.66	มาก	4.71	0.44	มากที่สุด	0.204	(4)
2.4 การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง	3.72	0.71	มาก	4.62	0.58	มากที่สุด	0.242	(1)
เฉลี่ยรวม	3.89	0.59	มาก	4.67	0.41	มากที่สุด	0.202	-

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.59) โดยการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย

สูงสุด ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ การฝึกอบรมนอกงาน ($\bar{x}$ = 3.88, S.D. = 0.61) ซึ่งถือว่ามีความเฉลี่ยสูงใกล้เคียงกันมาก เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย การนิเทศภายใน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.07, S.D. = 0.69) รองลงมา คือ การประชุมและสัมมนา ($\bar{x}$ = 3.97, S.D. = 0.71) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.41) โดยการฝึกอบรมนอกงาน ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.42) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน ($\bar{x}$ = 4.66, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย การนิเทศภายใน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = 0.44) รองลงมา คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.44)

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การฝึกอบรมนอกงาน ($PNI_{Modified} = 0.205$) รองลงมา คือ การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน ($PNI_{Modified} = 0.199$) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{Modified} = 0.242$) รองลงมา คือ การโค้ช ($PNI_{Modified} = 0.231$) และการมีระบบพี่เลี้ยง ($PNI_{Modified} = 0.217$) ในส่วนลำดับความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ การนิเทศภายใน ($PNI_{Modified} = 0.162$)

ตารางที่ 3 การจัดลำดับความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา สู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน จำแนกตามองค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโต

การบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา	ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{Modified}$ / (ลำดับความต้องการจำเป็น)								
	1. เชื้อำ ความสามารถและ สติปัญญาสามารถ :	2. มองท้อกาส์ จะพัฒนาความสามารถ ของตนเอง	3. กำหนด เป้าหมายในการเรียนรู้ และปฏิบัติด้วยตนเอง	4. มีวินัยในการ ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ	5. ขอบความท้อ ทาย	6. เสด็จท้อหนัก ปัญหาคือความอดทน และไม่ยอมแพ้ต่อความ :	7. มองความ พยายามเป็นหนทางสู่ ความเส้าใจ	8. เรียนรู้จากค้อ วิพากษ์วิจารณ์	9. ค้นพบท้อเรียน และแรงจูงใจใน ความเส้าใจของผู้อื่น
1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	0.192 (9)	0.210 (8)	0.220 (7)	0.233 (5)	0.237 (4)	0.238 (3)	0.220 (6)	0.252 (1)	0.240 (2)
2. การจัดการเรียนการสอน	0.183 (9)	0.186 (7)	0.185 (8)	0.207 (3)	0.206 (4)	0.207 (2)	0.196 (7)	0.208 (1)	0.205 (6)
3. การพัฒนา/สร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้	0.205 (9)	0.207 (8)	0.212 (7)	0.217 (6)	0.229 (1)	0.221 (3)	0.217 (5)	0.224 (2)	0.218 (4)
4. การวัดและประเมินผล	0.196 (9)	0.196 (8)	0.204 (6)	0.201 (7)	0.222 (1)	0.215 (3)	0.211 (5)	0.215 (4)	0.217 (2)
ค่าเฉลี่ย	0.193 (9)	0.198 (8)	0.202 (7)	0.213 (5)	0.219 (2)	0.216 (4)	0.208 (6)	0.221 (1)	0.216 (3)

จากตารางที่ 3 ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน โดยพิจารณาองค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโต ภาพรวมในแต่ละคุณลักษณะ พบว่ามีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์

(PNI_{Modified} = 0.221) รองลงมา คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.219) สำหรับคุณลักษณะที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะด้านเชื่อว่าความสามารถ และสติปัญญาสามารถพัฒนาได้ (PNI_{Modified} = 0.193) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการ ในด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ (PNI_{Modified} = 0.252) ด้านการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ (PNI_{Modified} = 0.208) ด้านการพัฒนา/สร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.229) และด้านการวัดและประเมินผล คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.222)

ตารางที่ 4 การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู จำแนกตามองค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโต

การบริหารงานบุคคล พัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษา	ด้านการ	ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI _{Modified} / (ลำดับความต้องการจำเป็น)								
		1. เชื่อว่า ความสามารถ และ สติปัญญาสามารถพัฒนา ตนเอง	2. มองหาโอกาสที่จะ พัฒนาความสามารถของ ตนเอง	3. กำหนดเป้าหมาย ในการเรียนรู้ และปฏิบัติด้วยตนเอง	4. มีวินัยในกาฝึกหัด อย่างมุ่งมั่น	5. ชอบความท้าทาย	6. เชื้อเชิญกับ ปัญหาด้วยความอดทน และไม่ยอมแพ้ความ ยาก	7. มองความพยายาม เป็นหนทาง สู่ความสำเร็จ	8. เรียนรู้จากคำ วิพากษ์วิจารณ์	9. ค้นพบประโยชน์ และแรงบันดาลใจ ในความสำเร็จของผู้อื่น
1. การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On-the-job trainings)		0.193 (9)	0.193 (8)	0.194 (7)	0.200 (4)	0.210 (1)	0.199 (5)	0.196 (6)	0.203 (2)	0.201 (3)
2. การฝึกอบรมนอกรงาน (Off-the-job Training)		0.195 (9)	0.198 (8)	0.204 (6)	0.205 (5)	0.215 (1)	0.207 (4)	0.199 (7)	0.212 (2)	0.208 (3)
ค่าเฉลี่ย		0.195 (9)	0.196 (8)	0.200 (6)	0.203 (5)	0.213 (1)	0.204 (4)	0.198 (7)	0.208 (2)	0.205 (3)

จากตารางที่ 4 ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของครู โดยพิจารณาองค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโต ภาพรวมในแต่ละคุณลักษณะ ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.213) รองลงมา คือ คุณลักษณะด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ (PNI_{Modified} = 0.208) สำหรับคุณลักษณะที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะด้านเชื่อว่าความสามารถ และสติปัญญาสามารถพัฒนาได้ (PNI_{Modified} = 0.195) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู ในด้านการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.210) ในด้านการฝึกอบรมนอกรงาน คุณลักษณะที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI_{Modified} = 0.215)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ซึ่งแสดงถึงความต้องการที่จะมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต ในองค์ประกอบคุณลักษณะ ดังนี้ 1) ด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ (PNI Modified = 0.221) ซึ่งเป็นคุณลักษณะแสดงถึงความยืดหยุ่นทางการรู้คิด ภายใต้สภาพที่มีความตึงเครียดและความเห็นต่าง พร้อมทั้งนำคำตำหนิหรือข้อเสนอแนะเหล่านั้นมาพิจารณา เพื่อแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นด้วยความเต็มใจ 2) คุณลักษณะด้านชอบความท้าทาย (PNI Modified = 0.219) คุณลักษณะที่แสดงถึงความกล้าแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ลองทำอะไรที่ต่างไปจากเดิม โดยมีความเชื่อว่าการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และกล้าเผชิญกับปัญหา และการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ 3) คุณลักษณะด้านการค้นพบบทเรียน และแรงบันดาลใจในความสำเร็จของผู้อื่น (PNI Modified = 0.216) เป็นคุณลักษณะในการแสวงหาความรู้และเทคนิคสู่ความสำเร็จ หรือพบแรงบันดาลใจ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นแก่ตนเอง โดยเรียนรู้จากความพยายามหรือกระบวนการในการทำงานที่ประสบความสำเร็จของผู้อื่น และ 4) คุณลักษณะด้านการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความอดทน และไม่ยอมแพ้ต่อความล้มเหลว (PNI Modified = 0.216) เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกซึ่งการไม่ยอมแพ้หรือท้อถอย โดยมองเห็นความผิดพลาดเป็นโอกาสในการเรียนรู้ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการใช้ความสามารถของตนเอง (Weiss & Fortus, 2013) โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น (Yeager & Dweck, 2012)

เมื่อพิจารณาผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ซึ่งให้เห็นถึงการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโตได้ โดยเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา เนื่องจากมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI Modified = 0.227) โดยเฉพาะการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร และการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ต้องตอบสนองเป้าหมายของผู้เรียน เนื่องจากกรอบความคิดแบบเติบโต มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะความหลากหลายของผู้เรียนรายบุคคลที่มีรูปแบบการคิด รูปแบบการเรียนรู้ และระดับความสามารถแตกต่างกัน ซึ่งอาจจะต้องใช้วิธีการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ได้วางกรอบแนวทางพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่หลักสูตรที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะให้มากขึ้น ให้มีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 และยุคต่อ ๆ ไป ซึ่งในสมรรถนะหลักด้านทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน (Life Skills and Personal Growth) โดยกำหนดสมรรถนะขึ้น คือ 1) พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวเผชิญปัญหา แก้ปัญหา ยอมรับผลที่เกิดขึ้น และฟื้นคืนสภาพจากปัญหาได้อย่างรวดเร็ว 2) สร้างแรงจูงใจ และนำตนเองในการเรียนรู้ เรียนรู้

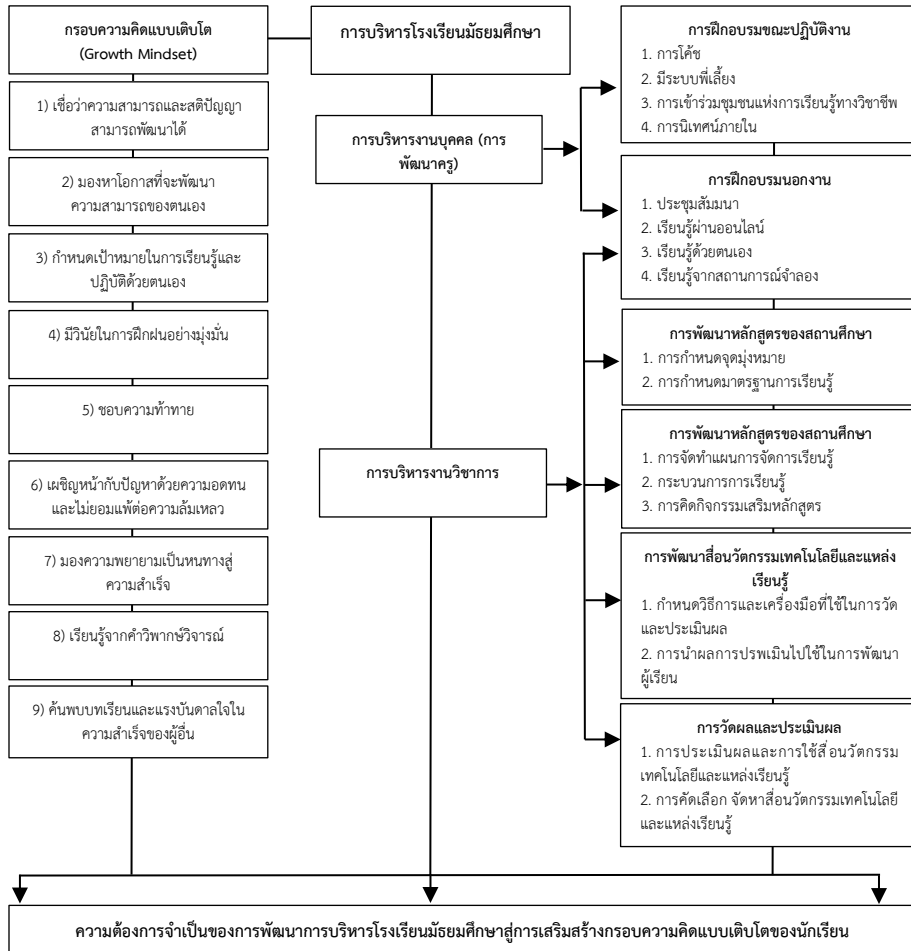
วิธีการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาด้านกรอบความคิดแบบเติบโต นอกจากนี้ต้องมีการพัฒนา/สร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ (PNI Modified = 0.217) เนื่องจากสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ จะคอยกระตุ้นเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโต จะทำให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่น และความพยายามในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง มีวิธีการสืบเสาะแสวงหาความรู้ และทำให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต การจัดการเรียนการสอนจะบรรลุให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโตได้อีกกระบวนการหนึ่ง คือ การวัดและประเมินผล (PNI Modified = 0.209) การประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตนั้น ใช้แนวทางการประเมินตามสภาพจริงเป็นเครื่องมือสำหรับการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต ใช้สารสนเทศจากการประเมินมาเป็นฐานข้อมูล โดยใช้วิธีการประเมินจะเน้นไปที่การประเมินประสิทธิภาพของการใช้กระบวนการเรียนรู้ และความมุ่งมั่นพยายามของผู้เรียนมากกว่าการประเมินที่ผลผลิตของการเรียนรู้เท่านั้น การประเมินที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโต มีจุดเน้นที่ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) มากกว่าการประเมินเพื่อตัดสิน (Assessment of Learning) นอกจากนี้ต้องมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน (PNI Modified = 0.211) โดยการให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต โดยควรให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง โดยผู้สอนจะไม่ตัดสินใจให้ (Goldberg, 2016) ตลอดจนกระตุ้นให้เห็นว่าความสำเร็จเกิดมาจากการใช้ความมุ่งมั่นพยายาม (Keene, 2018)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาครู ครูมีความต้องการพัฒนาตนเอง ในรูปแบบการฝึกอบรมนอกงาน (Off-the-job Training) (PNI Modified = 0.205) โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง (PNI Modified = 0.242) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (PNI Modified = 0.204) นอกจากนี้ยังมีความต้องการรับการพัฒนาในรูปแบบการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On-the-job training) (PNI Modified = 0.199) โดยการโค้ช (PNI Modified = 0.231) และการมีระบบพี่เลี้ยง (PNI Modified = 0.217) จะเห็นได้ว่าเป็นพัฒนาด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Mixed Learning) ซึ่งแนวคิดของการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของครู ทั้งในด้านความรู้ ทักษะการทำงาน และทัศนคติ สอดคล้องกับการพัฒนากรอบคิดขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครู สมรรถนะสูง สำหรับประเทศไทย 4.0 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ในด้านรูปแบบการพัฒนาครู รูปแบบที่ควรใช้ในการพัฒนาครู คือ การพัฒนาแบบผสมผสานกันระหว่างการพัฒนานอกเวลาปฏิบัติงาน การพัฒนาในเวลาปฏิบัติงาน และการศึกษาด้วยตนเองทั้งแบบออนไลน์ และใช้สื่อประเภทอื่น ๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากข้อค้นพบในการศึกษาการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต คุณลักษณะที่ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น คือ คุณลักษณะด้านเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ และคุณลักษณะด้านขอความช่วยเหลือ สถานศึกษาต้องมีการปรับปรุงในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน พร้อมทั้งดำเนินการพัฒนา/สร้างสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ โดยมีการประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาคุณลักษณะนั้น และด้านการวัดและประเมินผล ต้องมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องมีการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู สถานศึกษาต้องดำเนินการ โดยมีการฝึกอบรมนอกงาน (Off-the-job Training) ด้วยการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง และการเรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On-the-job training) โดยการโค้ช และการมีระบบพี่เลี้ยง เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์กรความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานทางการศึกษา ควรนำข้อมูลความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ไปใช้ในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานในขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารโรงเรียน ควรนำข้อมูลความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา เนื่องจากมีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ตลอดจนในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและวิจัยการพัฒนา นวัตกรรม กลยุทธ์ หรือแนวทางการบริหารของโรงเรียน เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และปัจจัยที่เป็นรายละเอียดของตัวแปรแต่ละตัวเพิ่มเติม หรือศึกษาตัวแปรการบริหารสถานศึกษาในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับประถมศึกษา หรือระดับอาชีวะ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พระณัฐวดี พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 3(2), 44-55.
- ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2558). *CEP'S NEWS* ตอน 22 การประชุมนานาชาติครั้งที่ 17 เมืองเวนิส. สืบค้น 30 กันยายน 2562, จาก www.youtube.com/watch?v=RRH4m78
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *ข้อค้นพบจาก PISA 2018 เกี่ยวกับกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) FOCUS* ประเด็นจาก PISA. สืบค้น 5 มีนาคม 2563, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-49>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *สถิติข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2565*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2565, จาก <http://www.bopp.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาศูนย์สมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4)* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House Publishing Group.
- Goldberg, G. (2016). *Mindset & Moves: Strategies that Help Readers Take Charge*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Keene, E. (2018). *Engaging Children: Igniting a Drive for Deeper Learning K-8*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Weiss, D., & Fortus, D. (2013). School, Teacher, Peers, and Parents' Goals Emphases and Adolescents' Motivation to Learn Science in and out of School. *Journal of Research in Science Teaching*, 50(8), 952-988.

Yeager, D. S., & Dweck, C. S. (2012). Mindsets that promote resilience: When students believe that personal characteristics can be developed. *Educational Psychologist*, 47(4), 302-314.

นวัตวิถีสถิติปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก*

INNO-LIFE OF BUDDHIST WISDOM TO SUSTAINABLE TOURISM OF NOENMAPRANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ดีเยี่ยม),
พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง), พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว),
พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ณีญาณี บุญทองคำ, จุมพต อ่อนทรวง
Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam),
Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong), Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau),
Phramaha Tevaprapas Makklay, Nattayanee Boontongkham, Chumphot Onsuang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tevaprapas@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 3. เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน ภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 24 รูปหรือคน แบบสอบถามเชิงปริมาณ 400 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดความรู้ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรม รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม และได้ร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบ ความแข็งแรง ราคาที่เหมาะสม ความสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ความงาม ความสะดวกในการใช้งาน การดูแลรักษา ความปลอดภัย และการ

*Received September 29, 2022; Revised October 10, 2022; Accepted October 11, 2022

ขนส่งที่รวดเร็ว และ 3. การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสามารถจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือ องค์ประกอบที่สำคัญได้ 7 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ จากผลการวิจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ชีตความสามารถในการรองรับ การบริการแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลិតภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว กิจกรรมและ กระบวนการท่องเที่ยว รวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: นวัตกรรม; วิถีพุทธ; การท่องเที่ยว

Abstract

Objectives of this research were: 1. To develop a knowledge set of local wisdom 2. To promote tourism to develop community products and 3. To manage the capacity building of Buddhist tourism potential at Noen Maprang District Phitsanulok Province, conducted by the mixed research methods, the qualitative research as the main method supported by the quantitative research. Data were collected by in-depth-interviewing 24 Key Informants who were involved in tourist attractions and the quantitative research used questionnaires to collect data from 400 samples and 10 participants in focus group discussion.

The results were found that: 1. A set of knowledge and local wisdom to promote tourism were as follows; Tourism resources, Local wisdom showing the relationship between the physical environment and the culture of the community, Products from local wisdom, community tourism routes, where tourists will experience the beauty of nature, lifestyle, social culture and participated in community product making activities with the villagers. 2. Community products development to promote tourism was found what should be developed in the beginning is the development of packaging and product labeling. taking into account the following formats strong, reasonable selling price, able to meet the needs of users, beauty, comfortable to use, Maintenance, safe and fast transportation. (3) Key components to strategic success factors in managing the capacity building in tourism were determined to be used to develop strategy or important components that are suitable for practical implementation in 7 areas namely, community participation, support capacity, service to tourists, tourism management, tourism community products, tourism activities and process, and tourism resources.

Keywords: Inno-Life; Buddhist Wisdom; Tourism

บทนำ

จากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนา-19 พ.ศ. 2562-2563 ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 อันนำมาสู่การประกาศดริบหนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือน ในกลางปี พ.ศ. 2563 (ราชกิจจานุเบกษา, 2563) เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการจัดการชุมชนในรูปแบบนวัตกรรม เพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จในบางพื้นที่ ก่อนเหตุการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มาโดยลำดับ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาในบริบทชุมชนวิถีพุทธที่มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนบ้านและวัด ที่เอื้อเพื่อพึ่งพากันและกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการ ที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการที่เผชิญกับปัญหารายได้ลดน้อยลง (The World Bank, 2021) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน

แต่จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าวในกลางปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติ และวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่โอบอุ้มรากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานราก ภายใต้วิกฤต (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) ทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนในรูปแบบนวัตกรรม สามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม แสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย โดยในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางก่อนการระบาดได้เคยพึ่งพิงการท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นส่วนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวชุมชน แต่จากผลของการระบาด ปรากฏการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวคิดในการปรับตัวของชุมชนที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในมิติบริบทของชุมชน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างน่าสนใจ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีแนวทางสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาศึกษา เพื่อประยุกต์หารูปแบบนวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ นำมาสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลาย มีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมวิถีพุทธที่สำคัญ อำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาค้นคว้า และ

ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Technical) เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อยืนยันให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชาชนในอำเภอเนินมะปราง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย รวมจำนวน 23 รูปหรือคน กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก Department of Local Administration (2022) จากจำนวน 58,204 คน โดยการวิจัยครั้งนี้ กำหนดจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) โดยการสุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวน 400 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้เทคนิคในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รวมจำนวน 10 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยมี 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview

Semi-Structure) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและสอง 3) แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) โดยวิเคราะห์และจัดลำดับองค์ประกอบโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม และ 4) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ทุกประเด็น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถามเชิงปริมาณ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง วันที่ 1 ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามขั้นตอนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใน 3 ประเด็น คือ 1) วิเคราะห์สภาพ บริบทและชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธและ 3) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อให้ได้แนวทางเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ 45 เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า 300 ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมาย ซึ่งตัวอำเภออยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลกประมาณ 68 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามน่าสัมผัส และมีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทธรรมชาติในพื้นที่ 2) ชาวอำเภอเนินมะปรางมีรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลาวอีสานกับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ภายใต้ความศรัทธาวิถีพุทธโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีรูปแบบประเพณีที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีการไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง ซึ่งจัดในวันอังคารข้างขึ้นของเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษา 1 สัปดาห์ ประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกว่า การเลี้ยงเจ้าบ้านประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ลายขอมะปรางของชุมชนบ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย ภูมิปัญญาการผลิตผ้าย้อมสี

ธรรมชาติของหมู่บ้านซำร้าง ภูมิปัญญาการทำมะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม กลุ่มแม่บ้านบ้านคลองซำร้าง ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก ปัจจุบันมีการปลูกต้นกกไว้ในแต่ละบ้านด้วย ชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทอเสื่อกกคือ ชุมชนบ้านผารังหมี 4) ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความหลากหลายตามกลุ่มชุมชนซึ่งมีชาติพันธุ์วรรณาที่แตกต่างกัน เช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตวิถี บ้านน้ำปาด ได้แก่ หมวกสานไม้ไผ่ กล้วยดอกไม้อบเนย โตก พวงกุญแจบ้าน โคมไฟไม้ไผ่ กระเป๋าผ้าดิบไผ่สาน กล้วย 3 ฤดู น้ำพริกป่า ผาซีดอกพิกุล และแยมกล้วย 5) เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เช่น กิจกรรมท่องเที่ยว หัวเขา ผาท่าพล 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านหัวเขา ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง กิจกรรมท่องเที่ยวอนค้ำบ้านเรา ไม่เหงาแน่นอน 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี และวัดผารังหมี กิจกรรมท่องเที่ยวมาเที่ยวไทรย้อย น้อยกว่านี้ได้ใจ 3 วัน 2 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี และกิจกรรมท่องเที่ยว กอดเขา กอดฉัน กอดกันที่บ้านม่วง 2 วัน 1 คืน มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านม่วงเหนือ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสทั้งความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิตวิถีพุทธ สังคมวัฒนธรรม ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา และเข้าร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน

2. ผลการวิเคราะห์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนภายใต้ฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตวิถีพุทธของชุมชน เพื่อการเพิ่มมูลค่าและการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ในธุรกิจโรงแรม ด้วยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ด้านภูมิปัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุตามที่ต้องการ ใช้งานได้ตรงตามประสงค์ ได้รับตามจำนวนที่ต้องการต่อหน่วยขนส่ง และครอบคลุมรายละเอียดที่จำเป็นในการใช้งานทั้งหมด รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะพิเศษที่มีความโดดเด่น พบว่า สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ควรศึกษาและพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ กลุ่มชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ รองลงมาคือ กลุ่มจักรสานบ้านเนินดิน เมื่อวิเคราะห์ความต้องการ พบว่า สิ่งที่ควรพัฒนาได้ในเบื้องต้น คือ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบ มีความแข็งแรง คงทน ความพอดี และควบคู่กับการประหยัด มีราคาขายที่เหมาะสม ผลิตภัณฑ์ต้องมีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย ผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เพราะประทับใจในครั้งแรกที่พบ เช่น สีสันทที่สวยงาม สะดุดตา มีความสะดวกสบายในการใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับร่างกายของมนุษย์ที่ใช้งานให้ไม่เกิดความเมื่อยล้าขณะใช้งานในระยะนาน ๆ วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย การดูแลรักษา การสั่งซื้อและคงคลัง รวมถึงจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้และธรรมชาติ เช่น นำกลับมาใช้ใหม่ มีความปลอดภัย ต้องมีเครื่องหมายเตือน หรือคำอธิบายประกอบ และการขนส่งต้อง

คำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง ความสะดวกในการขนย้าย ระยะทางและวิธีการ เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ หรือแม้แต่บรรจุภัณฑ์ ว่าปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดการเสียหายขณะขนส่ง หรือกินเนื้อที่ สอดคล้องกับหลักธรรม จริต 6 และอายตนะ 6 ในทางพระพุทธศาสนา

3. ผลการวิเคราะห์ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ระดับสภาพในภาพรวมของการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับมีความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.98) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.23) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ผลการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า สมมติฐานที่ 1 ถึงสมมติฐานที่ 5 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ที่มีต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่า พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 1 ปี หรือต่ำกว่า กับ 4-5 ปี คู่ภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ต่างกัน มีการประเมินสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวฯ ต่างกัน ได้แก่ ภาคราชการอื่น ๆ กับสมาชิกในชุมชน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ และผลการสังเคราะห์ TOWS matrix จากผลการสัมภาษณ์และผลการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยสามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญได้ 7 ด้าน ด้านละ 12 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญเป็นลำดับ 1 (ค่าเฉลี่ย = 2.42) ด้านขีดความสามารถในการรองรับ มีความสำคัญเป็นลำดับ 2 (ค่าเฉลี่ย = 2.48) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 3 (ค่าเฉลี่ย = 2.99) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 4

(ค่าเฉลี่ย = 3.03) ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 5 (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 6 (ค่าเฉลี่ย = 3.32) และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 7 (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ซึ่งจากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ยังสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้ง 7 ด้าน มาเป็นส่วนในการเสริมการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ให้ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง และเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง ชุดความรู้ภูมิปัญญาที่ค้นพบเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตภายในบริบทพระพุทธศาสนา ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงสืบทอดกันมามิได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยคนในชุมชนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552) ที่ระบุว่าภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมคือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี ทัศนกรรม และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม

ส่วนเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธในเขตอำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีความหลากหลายของเส้นทางและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่มาของชุดความรู้ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับบริบทศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดถ้ำในบริบทธรรมชาติอันงดงาม สอดคล้องกับการศึกษาของสุจิตราภรณ์ จุสปาโล (2554) พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงของชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมรักษ์โลกรักษ์สิ่งแวดล้อม และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จากอาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว และการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ยังสอดคล้องกับ วัชรภรณ์ จันทร์ท่า (2547) พบว่า ชุมชนได้ร่วมกันจัดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ มีรูปแบบเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการตอบสนองจิต 6 และอายตนะ 6 ดังนี้ 1) มีความแข็งแรง 2) มีราคาเหมาะสม 3) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ 4) ความงาม 5) ความสะดวกสบาย 6) วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย 7) มีความปลอดภัยและ 8) การขนส่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ฐปนัท แก้วปาน และคณะ (2563) ที่ทำการศึกษาวิจัยหลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการ ได้แก่ 1) หน้าที่ใช้สอย 2) ความงาม 3) ความสะดวกในการใช้ 4) ความปลอดภัย 5) โครงสร้าง 6) ราคา 7) วัสดุ 8) กรรมวิธีการผลิต 9) การซ่อมบำรุงรักษา 10) การขนส่ง ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบและกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ สมจินตนา จิรายุกุล (2558) ที่ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนมากนัก ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ ๆ และช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่าง ๆ จากปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง คนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ การพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกคามีความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้า และยอดขายที่สูงขึ้น

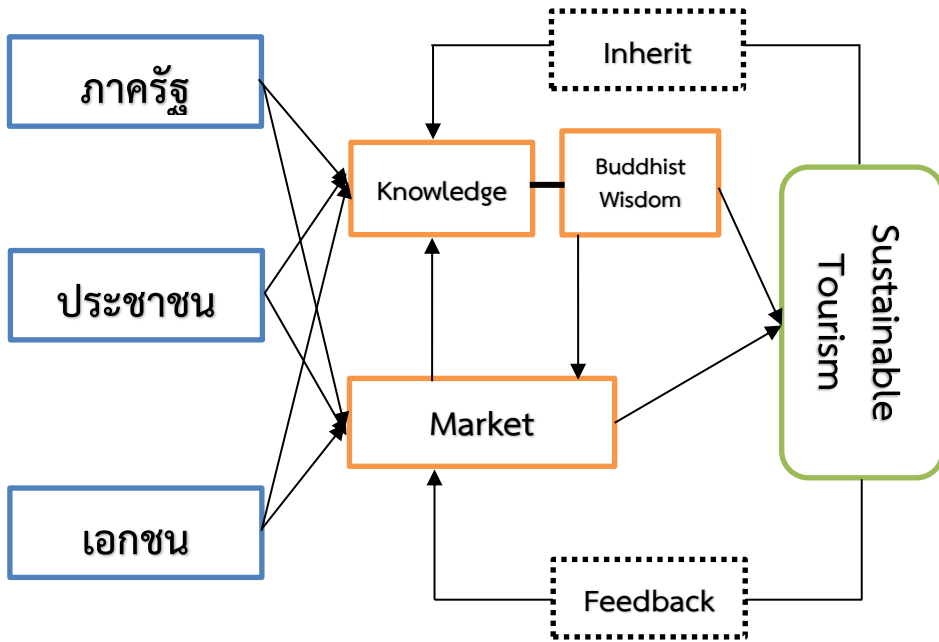
3. การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ และจากแนวทางการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการยืนยันจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ อปริยานิยธรรม 7 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 เบญจกัลยาณธรรม

5 สารานุกรม 6 ทัศนคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อม 4 อิทธิบาท 4 และเวสารัชชกรณธรรม 5 บูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ธรรมชาติมีมาตรฐานสำคัญ ในการกำหนดและสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยสรุปในสามด้านแรกที่มีความจำเป็น คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมุ่งประเด็นความรู้ถึงการเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมติดำเนินการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น ด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือต้องคำนึงถึงการจัดการแก้ไข ปริมาณขยะ หรือคำนึงถึงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการทำมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวกายภาพหรือด้านนิเวศ) รวมทั้งประเด็น จากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำ หรือข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสามด้านแรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ และด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีจุดเน้นที่การพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb Agoda การให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวกับ ชุมชนและผู้ประกอบการ ให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เท่าเทียมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก การที่ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ ให้การสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดพัฒนาและรับประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน โดยภาคส่วนต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของภาครัฐ จัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผน เพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน ใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะเครือข่ายภายใต้หลักสัปปุริสธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 ที่มุ่งเน้นการประสานสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

2) การจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีแนวทางในการกำหนดความรู้ซึ่งจะจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนานำไปต่อยอดทางด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวชุมชนสูงสุด โดยที่ความรู้ที่กำหนดในการวิจัยนี้มี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม โดยใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 เป็นแกนสำคัญในการพัฒนา

3) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งการที่มีชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมถึงท้องถิ่น ในการแข่งขันทางธุรกิจขนาดเล็กของชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรง โดยที่ประเทศควรให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของธุรกิจในประเทศของตน การเพิ่มศักยภาพของชุมชนและใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ เพื่อจะสามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น จึงต้องหันกลับมามองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด โดยใช้หลักอายุตนะ 6 และจริต 6 เพื่อสนองต่อความต้องการของตลาด โดยต้องใช้หลักกกุลจิริฐิติธรรม 4 เป็นแกนเพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4) ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ เป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ โดยใช้หลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ในการประสานค่านิยม เพื่อเป็นแนวทางหลักเกณฑ์สู่วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุงประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้องค์ความรู้ยังคงอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะรับบริการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เกิดความรักที่จะเรียนรู้ และต้องมีทักษะในการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ

ของท้องถิ่น ภายใต้หลักเบญจกัลยาณธรรม 5 ที่เน้นเมตตากรุณา และ สัมมาอาชีวะใน ความสัมพันธ์ทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนและเป็นผู้ที่นำข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปใช้เพื่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีพุทธ ในอำเภอเนินมะปราง อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2. เอกชน นำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผลิตจากฝีมือของชาวบ้านในชุมชน เป็นสื่อในการ ประชาสัมพันธ์ โดยการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อที่จะหนุนเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ให้มีการสืบทอดภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ บ้านน้ำปาด ตำบลชมพู บ้านมุงเหนือ บ้านลำ ภาศ บ้านหัวเขา ตำบลบ้านมุง และบ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก สามารถนำชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกับแผนปฏิบัติการที่ โครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการไว้แล้ว เพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2. ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการ สำรองที่พัก เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในพื้นที่อย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนในอำเภออื่นของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความแตกต่าง ทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ ต่างกัน ซึ่งจะทำให้ทราบข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง และนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธต่อไป

2. ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธอย่างยั่งยืนในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อ ส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนร่วมกัน และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนต่าง ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- ฐปณิต แก้วปาน และคณะ (2563). หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 22(2), 161-170.
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องถิ่นออกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (COVID-19). (2563, 5 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 52 ง. หน้า 13.
- วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. (2547). ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมจินตนา จิรายุกุล. (2558). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. (2554). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). *สช. ย้ำ พลังชุมชน คือ ปรากฏการณ์น้ำเอชนะโควิด 19*. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก www.nationalhealth.or.th
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2552). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกี้ต้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Department of Local Administration. (2022). *Summarize for numbers of Thai local government organizations*. Retrived March 1 , 2 0 2 2 , from <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.E. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal Education and Psychological Measurement*, 30(3), 608.

The World Bank. (2021). *Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey*. Retrived March 1 , 2 0 2 2 , from <https://blogs.worldbank.org/>

การพัฒนามาสคอตเพื่อสื่อสารแบรนด์จังหวัด
กรณีศึกษา มาสคอตน้องหน่องจังหวัดสุพรรณบุรี*

THE DEVELOPMENT OF MASCOT FOR PROVINCIAL BRAND COMMUNICATON:
A CASE STUDY OF NONGNUER MASCOT, SUPHANBURI PROVINCE

วิภาวี วลีพิทักษ์เดช, ศุภวรรณ อภิชาติไตรสรณ์,
ภฤษณพร ประสิทธิ์วิเศษ, สุทิศา จุลกนิษฐ

Vipavee Valeepitakdej, Supawan Apicharttraisor, n,
Gritsanaporn Prasitwisate, Suthita Julakanit

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit University

Corresponding Author E-mail: mynameaon24@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัญหาของการพัฒนามาสคอตน้องหน่องเพื่อสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี และ 2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพัฒนามาสคอตน้องหน่อง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 คน และภาคเอกชน จำนวน 3 คน และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของอัตลักษณ์จังหวัดที่ปรากฏในมาสคอตน้องหน่อง รวมทั้งขนาดและรูปร่างของมาสคอตและด้านมนุษย์รูประนิยม ได้แก่ ข้อจำกัดของท่าทางและการเคลื่อนไหว ปัญหาบุคลิกลักษณะของมาสคอต บทบาทในฐานะเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด งานวิจัยได้เสนอแนะแนวทางการปรับปรุง ได้แก่ การปรับโครงสร้างของมาสคอต การเพิ่มความชัดเจนของมาสคอตในการสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี การสร้างบทบาทของมาสคอตในฐานะเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ การกำหนดเกณฑ์ในการขออนุญาตใช้มาสคอตน้องหน่อง

คำสำคัญ: มาสคอต; การสื่อสารแบรนด์เมือง; มาสคอตน้องหน่อง

Abstract

The objectives of this research are to 1. study the problems and obstacles of developing and managing Nongnuer Mascot as the brand communication in Suphanburi Province; 2. purpose suggestions for improvement and development of the Nongnuer Mascot. A qualitative research method is used to collect data with a purposive sampling technique. In-depth interviews using semi-structured interview questions were conducted from five provincial stakeholders and three private sectors. Data analysis used a technique of content analysis.

The findings revealed problems and obstacles which were unclarity in defining the Nongnuer mascot's identity reflecting Suphanburi Province including its oversize figure, the problems of anthropomorphism in Nongnuer mascot such as the limitation of body movement, mascot personalities and characters as human and the role of a public relations representative. The research offers issues that should be improved, starting with mascot restructuring, adding up components reflecting Suphanburi Province's identity clearly, establishing mascot's function as a public relations representative and the determination of Nongnuer Mascot's criteria for requesting permission to use the Nongnuer.

Keywords: Mascot; City Brand Communication; Nongnuer Mascot

บทนำ

ในโลกธุรกิจการสร้างแบรนด์องค์กร (Corporate Brand) มีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะเป็นสิ่งที่สื่อสารแนวคิด จุดมุ่งหมายและสิ่งที่บริษัทมีเพื่อถ่ายทอดไปสู่ลูกค้า แบรนด์องค์กรที่แข็งแรงจะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สร้างการรับรู้และดึงดูดลูกค้า (Greyser & Urde, 2019) แนวคิดการสร้างแบรนด์จึงได้รับความสนใจและขยายไปสู่บริบทนอกภาคธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแบรนด์ให้แก่เมืองระดับท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ แบรนด์เมืองจะทำให้สิ่งที่มีคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการของดีต่าง ๆ ในพื้นที่สามารถสื่อสารผ่านแบรนด์และดึงดูดผู้คนทั่วไป นักท่องเที่ยว นักลงทุนเข้ามาสู่เมือง (Kavaratzis, 2009; Warren & Dinnie, 2017) อย่างไรก็ตาม การอธิบายอัตลักษณ์และสินทรัพย์ทรงคุณค่าของเมืองด้วยการพรรณนาอาจจะไม่สะดวกต่อการสื่อสารในวงกว้าง เครื่องมือทางการตลาดจึงถูกนำมาใช้เพื่อสื่อสารแบรนด์เมือง อาทิ การใช้ชุดคำ (Tagline) (I ♥ NY) ของมหานครนิวยอร์ก ซึ่งประสบความสำเร็จจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้นยังมีเครื่องมือทางการตลาดอื่น ๆ ที่ถูกนำมาใช้ เช่น การใช้โลโก้ การโฆษณา การเข้ามาสคอตสำหรับการสร้างแบรนด์เมืองของไทย มาสคอตคือ กลยุทธ์หนึ่งที่หลายจังหวัดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือใน

การสื่อสาร มาสคอตเปรียบเสมือนตัวแทนที่บรรจุสาร คุณค่าและอัตลักษณ์ของเมืองและเป็นผู้นำข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ เผยแพร่ไปสู่คนทั่วไป ยิ่งไปกว่านั้น การใช้มาสคอตยังมีค่าใช้จ่ายต่ำ สามารถดึงดูดความสนใจของคนได้ดี (Pairoa & Arunrangsiwed, 2016) มาสคอตสามารถสัมผัสได้ ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด และสร้างสังคมในกลุ่มผู้ติดตาม (Radomskaya & Pearce, 2021) ดังเช่น มาสคอตหมีสีดำแก้มแดง ชื่อว่า คุมะมง ประจำเมืองคุมะโมะโตะ ประเทศญี่ปุ่น ที่สร้างความนิยมไปทั่วโลก ความสำเร็จดังกล่าวจึงจุดประกายให้หลาย ๆ จังหวัดของไทยเห็นความสำคัญของการพัฒนามาสคอตของเมืองตนเอง ซึ่งจากงานวิจัยของ สุขาดา วัฒนารักษ์ (2563) พบว่า ประเทศไทยมีมาสคอตประจำจังหวัดอย่างน้อย 23 ตัว แต่การรับรู้ การนำมาสคอตเข้าไปสู่ในใจของผู้คน และการสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจพบว่ายังไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นผลมาจากการสื่ออัตลักษณ์ของเมืองผ่านมาสคอตและบุคลิกภาพยังไม่ชัดเจน รวมทั้งยังไม่สามารถสร้างความแตกต่างและดึงดูดใจได้ (Wattanacharoensil et al., 2021) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านมานุษยรูปนิยม หรือการใส่คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ในตัวมาสคอต ความไม่ชัดเจนในบุคลิกลักษณะจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้พบเห็น ทำให้มาสคอตไม่น่าสนใจเพียงพอ (Ding et al., 2022) ในขณะที่การสร้างมาสคอตประจำจังหวัดกลับมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยังขาดการค้นหาคำปัญหา อุปสรรคของการสร้างและกระบวนการบริหารจัดการมาสคอตโดยองค์รวม ซึ่งหากละเลยก็จะทำให้เป้าหมายการมีมาสคอตที่มีพลังในการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่แบรนด์เมืองยากที่จะสำเร็จ ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงมาสคอตให้ดียิ่งขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างมาสคอตตัวใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพตอบโจทย์ในฐานะตัวแทนการสื่อสารแบรนด์เมือง รวมทั้งการปรับปรุงมาสคอตที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้ทำการศึกษามาสคอตของจังหวัดสุพรรณบุรี หรือมาสคอตน้องเหน่อ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนสำหรับสื่อสารแบรนด์จังหวัดซึ่งพบว่า การเติบโตในแง่ของการรับรู้ของคนทั่วไปเป็นไปอย่างช้า ปัญหาที่พบคือ มาสคอตน้องเหน่อยังไม่เป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งเมื่อได้พบเห็นก็ยังไม่สามารถสร้างการรับรู้ได้ว่าเป็นมาสคอตประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้มาสคอตน้องเหน่อทำหน้าที่สื่อสารอัตลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรียังไม่ดีพอ และยังไม่สามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นตัวแทนประชาสัมพันธ์และพัฒนาไปสู่มาสคอตที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดได้ จึงเกิดข้อสงสัยและคำถามการวิจัยว่า องค์ประกอบอะไรของมาสคอตที่ยังเป็นข้อด้อย เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้และดึงดูดผู้คนได้อย่างรวดเร็ว ปัญหาในการสร้างและการบริหารจัดการมาสคอตคืออะไร และแนวทางการพัฒนาปรับปรุงควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของการพัฒนาสาขาคอตน้องเหนือเพื่อสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี และอุปสรรคในการบริหารจัดการมาศคอตน้องเหนือ
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนาสาขาคอตน้องเหนือเพื่อการสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกในทุกมิติของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสร้าง และการบริหารจัดการมาศคอตน้องเหนือ และนำมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงมาศคอตน้องเหนือของจังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัย ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างและบริหารจัดการมาศคอตน้องเหนือ ซึ่งเป็นบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้รับข้อมูลถูกต้อง สอดคล้องและสมบูรณ์ต่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ จำนวน 5 ท่าน ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการมาศคอต และผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานเอกชนจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีบทบาทในการสร้างและจัดลิสต์มาศคอตน้องเหนือ และเป็นผู้เผยแพร่ มาศคอตสู่ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและธุรกิจประเภทอื่น ๆ ด้วยจำนวนของผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวสามารถทำให้ได้รับข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วน ข้อมูลที่ได้รับมีความอุ่มตัว เกิดซ้ำ สารสนเทศมีความคงตัวและสมบูรณ์เพียงพอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวข้องกับการสร้างและบริหารจัดการมาศคอตน้องเหนือเพื่อการสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) เพื่อเจาะลึกในประเด็นต่าง ๆ ตามโครงสร้างคำถามที่ได้วางไว้เบื้องต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ปัญหาของการพัฒนาสาขาคอตน้องเหนือเพื่อสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี และอุปสรรคในการบริหารจัดการสาขาคอตน้องเหนือ มาศคอตน้องเหนือถูกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 โดยหอการค้าจังหวัดสุพรรณบุรี และส่งมอบให้ทางจังหวัดบริหารจัดการภายใต้ คณะกรรมการขับเคลื่อนแบรนด์น้องเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด สำหรับการสื่อสารแบรนด์จังหวัด น้องเหนือจึงถูกกำหนดบทบาทให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ เป็นผู้นำพาข่าวสารและข้อมูล อันได้แก่ อัตลักษณ์ และของดีของจังหวัดเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยวางเป้าหมายของความสำเร็จของสาขาคอตน้องเหนือ คือ การสร้างการรับรู้ให้ ประชาชนทั่วไปรู้จักมาศคอตน้องเหนือ และทำให้เกิดการหลงรักและติดตามมาศคอตน้องเหนือ จะกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดให้จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างไรก็ตาม มาศคอตที่ประสบความสำเร็จ ต้องมีอัตลักษณ์จังหวัดและตัวตนที่โดดเด่นชัดเจน เมื่อได้ศึกษาวิจัยกับกรณีมาศคอตน้องเหนือ ยังพบปัญหาและข้อที่ต้องปรับปรุงพัฒนาดังนี้

ความชัดเจนของอัตลักษณ์ของจังหวัดที่ปรากฏในมาศคอตน้องเหนือ

1.1 ชื่อมาศคอต การตั้งชื่อคือสิ่งสำคัญอันดับแรก ๆ ของมาศคอตประจำเมือง ชื่อของมาศคอตที่สะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองจะทำให้ผู้คนที่ได้ยินสามารถนึกถึงจังหวัดได้ทันที จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าจังหวัดสุพรรณบุรีตั้งชื่อมาศคอตว่า น้องเหนือ ซึ่งมีที่มาจาก การสำรวจข้อมูลคนทั่วไปในเบื้องต้นพบว่า สิ่งที่คนจะนึกถึงสุพรรณบุรีคือ การพูดที่มีสำเนียงเหนือ อันเป็นเอกลักษณ์ของคนในจังหวัด ผู้พัฒนาจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาตั้งเป็นชื่อของมาศคอต อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติของมาศคอตมีจุดด้อยที่ไม่สามารถพูดได้ การใช้ชื่อที่สะท้อนถึงสำเนียงเหนืออันเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่จึงยังไม่สามารถสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้คนได้ทันที นอกจากนี้ มุมมองของคนยุคใหม่ซึ่งไม่คุ้นเคยกับอัตลักษณ์ด้านสำเนียงเสียงเหนือของคนสุพรรณบุรีก็จะไม่ เข้าใจ และไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่จังหวัดได้ อีกทั้งบางมุมมองของคนรุ่นใหม่เกิดข้อสงสัยว่าการ ตั้งชื่อในลักษณะเช่นนี้จะเป็นการล้อเลียนหรือไม่ ซึ่งก็เป็นคำถามระหว่างคนต่างเจนเนอเรชันต่อ มุมมองของความเหมาะสมและอัตลักษณ์ของเมือง

1.2 องค์ประกอบของมาศคอตน้องเหนือ โดยทั่วไปมาศคอตประจำเมืองสามารถ ถูกสร้างให้เป็นสัตว์ ผลไม้ หรืออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อจำกัด トラบไคที่การออกแบบสามารถสะท้อน ถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของเมืองให้ปรากฏอย่างชัดเจน แต่ในกรณีของการสร้างมาศคอตน้อง เหนือได้กำหนดให้เป็นเด็กผู้ชายยุคโบราณ ด้วยเหตุผลเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อ น้องเหนือ คำว่า น้อง และคำว่า เหนือ เป็นสิ่งกำหนดให้ต้องสร้างมาศคอตเป็นคนและต้องมีความเป็นเด็ก มาศคอตน้องเหนือจึงมีรูปร่างเป็นเด็กผู้ชายวัย 4-5 ปี ไร้ผมจุก นุ่งโจงกระเบน ไม่ใส่เสื้อท่อน บน เป็นเด็กน่ารัก สุขุม ซึ่งพบว่าจากจินตนาการสู่การสร้างยังมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคดังนี้

- ขนาด รูปร่างและความสัมพันธ์กับการกำหนดเรื่องราวมาศคอตน้องหน่อที่สร้างขึ้นมาพบว่ามีความใหญ่ มีน้ำหนักมาก และต้องใช้คนสวมใส่ที่มีความสูงโดยประมาณ 170 เซนติเมตร จึงเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหว ทำให้การขยับร่างกาย แขน ขา ศีรษะ ไม่คล่องตัวเท่าที่ควร วัสดุที่ใช้ระบายความร้อนไม่ค่อยดี ผู้สวมใส่เกิดอาการเหนียวได้ง่าย ปัญหาของรูปร่างและขนาดของมาศคอตที่ใหญ่เทอะทะทำให้ผู้พบเห็นยังไม่เกิดความรู้สึกสมจริงไปกับน้องหน่อที่กำหนดให้เป็นเด็กผู้ชาย ปราดเปรี้ยว คล่องแคล่ว ขอบวิงเล่นซุกซน

- องค์ประกอบของรูปร่างและการสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัด การสร้างมาศคอตประจำเมืองโดยทั่วไปจะพยายามใส่อัตลักษณ์ของจังหวัดเข้าไปเป็นองค์ประกอบในรูปร่างของมาศคอต การเลือกอัตลักษณ์ของจังหวัดที่เด่นชัดมากเท่าใดก็จะทำให้ผู้พบเห็นได้รับสารที่ชัดเจน ไม่ต้องเกิดการตีความว่าเป็นมาศคอตของจังหวัดอะไร เช่นเดียวกับมาศคอตน้องหน่อพบว่ารูปร่างมาศคอตประกอบด้วย การนุ่งโจงกระเบนสีน้ำเงิน ที่มีลวดลายไทยซึ่งถูกกล่าวว่าเป็นลายโบราณของจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ยังไม่มีการระบายละเอียดชัดเจน และเนื่องจากมาศคอตเป็นเด็กผู้ชายในสมัยโบราณซึ่งจะไม่นิยมสวมเสื้อ น้องหน่อไว้ผมจุกและมีเพียงแค่เครื่องประดับชิ้นเดียวคือ ผ้ารัดผมสีเหลือง โดยสีที่ใช้ไม่ได้สื่อหรือเชื่อมโยงใด ๆ กับอัตลักษณ์จังหวัด จึงกล่าวได้ว่า องค์ประกอบของน้องหน่อยังไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดอย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 องค์ประกอบมาศคอตน้องหน่อ

มานุษยรูปนิยม

1. ข้อจำกัดของท่าทางและการเคลื่อนไหวเฉกเช่นมนุษย์ มานุษยรูปนิยมคือการทำให้มาศคอตน้องหน่อมีความเป็นมนุษย์ ผู้ที่พบเจอจะรู้สึกได้ว่าเป็นเด็กผู้ชายยุคโบราณมากกว่าเป็นแค่มาศคอตตัวหนึ่งเท่านั้น ทำให้เกิดความสนใจ จดจำได้ ประทับใจจนมีผู้ติดตาม ซึ่งคุณลักษณะพื้นฐานประการหนึ่งของความเป็นมนุษย์คือ บุคลิกลักษณะ ท่าทางการเคลื่อนไหว

มาศคอตน้องเหนือพบข้อจำกัดในการแสดงบุคลิกท่าทางของความเป็นเด็กผู้ชายที่ซุกซน ชอบวิ่งเล่น แม่ว่าน้องเหนือจะสามารถเคลื่อนไหว เดิน กระโดด หมุนตัว ยกมือได้ แต่การแสดงท่าทางทำได้เพียงไม่กี่ท่า ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการสร้างมาศคอตที่มีขนาดใหญ่และน้ำหนักมากเกินไป บุคลิกท่าทางจะมีผลต่อการสร้างเสน่ห์ให้แก่มาศคอต แต่จากผลวิจัยสรุปได้ว่า สิ่งนี้ยังเป็นประเด็นที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

2. จุดอ่อนของการแสดงบทบาทในฐานะเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัดในการนำหลักการมานุษยรูปนิยมมาใช้กับมาศคอตประจำเมืองจะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้แก่มาศคอต ทั้งนี้เพราะความเป็นมนุษย์จะมีอาชีพหน้าที่ต้องรับผิดชอบซึ่งในกรณีของมาศคอตน้องเหนือได้ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี แต่จากการเก็บข้อมูลพบว่ายังไม่สามารถทำให้คนมีความรู้สึกร่วมตามไปด้วย เนื่องจากบทบาทหน้าที่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอ น้องเหนือเป็นเพียงผู้ได้รับเชิญไปปรากฏตัวในงานและกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น แต่หน้าที่การประชาสัมพันธ์จะมีรายละเอียดมากกว่านั้น คือ ในทางกายภาพยังขาดการกำหนดสถานที่ทำงานจำลอง ช่องทางในการติดต่อ เช่น อีเมลส่วนตัวของมาศคอต รวมทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์งานของจังหวัด น้องเหนือก็ยังไม่สามารถเติมเต็มในส่วนนี้ได้ เช่น การไปร่วมงานหรือกิจกรรมของจังหวัดในฐานะนักประชาสัมพันธ์ต้องนำข้อมูลกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาเขียนข่าวและเผยแพร่ผ่านสื่อ โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบัน ซึ่งพบว่าน้องเหนือยังไม่ได้เป็นผู้ให้ข่าวของทางจังหวัด และไม่มีแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เป็นบัญชีของตนเอง เช่น Facebook IG Twitter ทำให้ไม่มีช่องทางให้นักประชาสัมพันธ์น้องเหนือสื่อสารข้อมูลของจังหวัดตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนั้นความสมจริงด้านอาชีพจึงยังเป็นจุดอ่อนของมาศคอตน้องเหนือ

3. ความสับสนของมาศคอตน้องเหนือคู่ มนุษย์แต่ละคนจะมีเพียงหนึ่งเดียว จะพบเห็นมนุษย์คนนั้นคนเดียวในสถานที่ใด สถานที่หนึ่ง ณ ช่วงเวลาที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งตีความได้ว่าหากพบเห็นคนที่หน้าตา บุคลิกท่าทางคล้ายกัน ณ สถานที่และเวลาเดียวกัน บุคคลทั้งสองอาจจะเป็นคู่แฝดหรือคนที่หน้าตาเหมือนกัน แต่จะไม่ใช่คน ๆ เดียวกัน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลวิจัยพบการปรากฏตัวของมาศคอตน้องเหนือเป็นคู่ และออกงานด้วยกัน จึงทำให้เกิดข้อสงสัยต่อมาศคอตที่มีหน้าตา รูปร่างเหมือนกันว่าคือใคร การปรากฏตัวคู่อาจจะช่วยเพิ่มสีสัน ความสนุกสนานแต่ก็จะลดทอนความสมเหตุ สมผลที่สร้างการรับรู้แก่ผู้คนที่มาศคอตน้องเหนือมีเพียงหนึ่งเดียว ดังนั้นความละเอียดลออในประเด็นเรื่องความเป็นมนุษย์ในตัวมาศคอตจึงเป็นจุดสำคัญในการสร้างและนำพามาศคอตให้ประสบความสำเร็จ

ปัญหาการบริหารจัดการบุคลิกท่าทางและการแสดงออกของมาศคอต มาศคอตคือสิ่งไม่มีชีวิต การทำให้มีชีวิตเสมือนคนต้องใช้การแสดงจากผู้สวมใส่ที่เล่นในบทบาทของมาศคอตให้สมจริง แต่จากการศึกษาวิจัยพบปัญหา ดังนี้

1. การกำหนดด้านการแสดงออกและบุคลิกภาพท่าทาง มาศคอตน้องเหน่อถูกกำหนดเรื่องราวให้เป็นเด็กผู้ชายในอดีต แต่เมื่อดูอากัปกริยาและลักษณะท่าทางการแสดงออกพบว่า ยังไม่มีบุคลิกหรือการแสดงออกใด ๆ เป็นที่บ่งบอกความเป็นมาศคอตเด็กชาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า การแสดงออกท่าทางขึ้นกับผู้สวมใส่ไม่ได้มีการออกแบบท่าทางพื้นฐานประจำตัวไว้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มาศคอตน้องเหน่อขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัวไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการรับรู้ ยากต่อการจดจำของคนทั่วไป

2. การถ่ายทอดบุคลิกท่าทางสู่ผู้นำมาศคอตไปใช้ การนำมาศคอตน้องเหน่อไปใช้เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมและงานต่าง ๆ ของหน่วยงานจะต้องขอยืมมาศคอตจากทางจังหวัด หน่วยงานจะต้องจัดหาผู้สวมใส่ชุดมาศคอตมาเอง ซึ่งพบปัญหาว่าการให้ยืมไม่ได้มีการถ่ายทอดเรื่องราวพื้นฐานมาศคอตน้องเหน่อแก่ผู้สวมใส่ว่าเป็นเด็กผู้ชายที่มีความซุกซน ชอบเล่น ร่าเริง ดังนั้น ผู้สวมใส่จึงแสดงท่าทางของตนเองซึ่งไม่ใช่บุคลิกลักษณะของมาศคอตน้องเหน่อ จึงทำให้บุคลิกภาพมาศคอตน้องเหน่อไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. การนำมาศคอตน้องเหน่อไปใช้ซึ่งจำกัดเฉพาะหน่วยงานราชการ มาศคอตน้องเหน่อถูกอนุญาตให้ใช้เฉพาะหน่วยงานราชการเท่านั้น งานส่วนใหญ่ที่ไปปรากฏตัวก็จะเป็นกิจกรรมของภาคราชการ ในกรณีที่เอกชนต้องการนำน้องเหน่อไปประชาสัมพันธ์กิจกรรมขององค์กรต้องมีหน่วยงานราชการเป็นผู้ขอยืมให้ เช่น การจัดทำโครงการร่วมกัน ซึ่งก็เป็นข้อจำกัดต่อการเผยแพร่และการสร้างโอกาสในการรับรู้ของคนในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เป็นลูกค้าของบริษัทและห้างร้านในจังหวัดสุพรรณบุรี

4. งบประมาณ การสร้างมาศคอตน้องเหน่อมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จากการเก็บข้อมูลพบว่า การสร้างมาศคอตตั้งแต่เริ่มต้นเป็นการออกทุนทรัพย์กันเองในกลุ่มสมาชิกของหอการค้าจังหวัดสุพรรณบุรี และเมื่อมีการส่งมอบให้แก่ทางจังหวัดดำเนินการต่อก็พบว่า งบประมาณยังคงเป็นข้อจำกัด จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยของงบประมาณเป็นอุปสรรคต่อการสร้างมาศคอตให้มีรูปร่างที่สามารถเคลื่อนไหวและแสดงอากัปกริยาได้เช่นมนุษย์ และการขับเคลื่อนการสื่อสารน้องเหน่อ

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนามาสคอตน้องเหนอเพื่อการสื่อสารแบรนด์ จังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาปัญหา นำมาวิเคราะห์พบแนวทางในปรับปรุงพัฒนามาสคอต ดังนี้

ด้านองค์ประกอบและอัตลักษณ์ของมาสคอตน้องเหนอ ในกรณีที่จะมีการปรับปรุงมาสคอตขึ้นมาใหม่ โครงสร้างและรูปร่างของมาสคอตเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรก ๆ เพราะมีผลต่อการเคลื่อนไหวและความคล่องตัว มาสคอตไม่ควรสูงใหญ่ มากเกินไปเพราะจะทำให้ยากต่อการทรงตัวและลดทอนความน่ารักลงไป วัสดุที่ใช้และวิธีการผลิตโครงสร้างของร่างกายต้องทำให้มีความยืดหยุ่น ในปัจจุบันพบว่าวิธีการผลิตมาสคอตมีความหลากหลายยิ่งขึ้น อาทิ มาสคอตที่เป็นบอลูน ใช้การบรรจุลมเข้าไปที่ชุดแทนการใช้ผ้าและ Fiberglass อย่างที่คุ้นเคยกัน มาสคอตแบบบอลูนจึงเป็นตัวเลือกอีกทางหนึ่งที่จะทำให้บุคลิกลักษณะน้องเหนอสามารถสื่อสารต่อผู้คนได้ดีขึ้น เพราะการเคลื่อนไหวท่าทางทำได้ง่ายและอิสระ

ในการใช้ชื่อน้องเหนอ แม้ว่าการตั้งชื่ออาจจะไม่สามารถทำให้คนจดจำได้ทันทีเพราะไม่ได้ยินเสียงจากมาสคอต ดังนั้น เพื่อให้คนทั่วไปได้ทราบว่า มาสคอตรูปร่างหน้าตาเช่นนี้คือ น้องเหนอและมีความเชื่อมโยงมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี อาจต้องใช้วิธีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออย่างเต็มรูปแบบเพื่อให้คนรับรู้ในวงกว้าง สำหรับปัญหาเรื่ององค์ประกอบของมาสคอตน้องเหนอที่ยังไม่สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างชัดเจน คณะผู้วิจัยพบว่าสามารถเพิ่มอัตลักษณ์ของจังหวัดให้แก่น้องเหนอได้ เนื่องจากสิ่งประกอบบนตัวน้องเหนอยังมีจำนวนน้อยชิ้น ดังนั้นสิ่งประกอบที่อาจเติมเข้าไปอาจจะเป็นเสื้อหรือเครื่องประดับอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะใส่เพิ่มเสริมให้แก่มาสคอตน้องเหนอจะต้องเป็นสิ่งที่ไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดให้เด่นชัด แนวทางในการหาสิ่งประกอบที่เป็นอัตลักษณ์ คือ การประชุมพูดคุยกันจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งราชการ เอกชน และประชาชนเพื่อค้นหาอัตลักษณ์จากมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะต้องให้นักออกแบบที่มีประสบการณ์ด้านสัญลักษณ์มาร่วมในการออกแบบและผลิต

ด้านมานุษยวิทยา บุคลิกท่าทางของมาสคอตน้องเหนอ ปัญหาด้านความเป็นมนุษย์ในตัวมาสคอตน้องเหนอสามารถทำให้ชัดเจนขึ้นได้ โดยเริ่มจากการตีความบุคลิกลักษณะน้องเหนอ ซึ่งนิยามไว้ว่าเป็นเด็กผู้ชายโบราณช่วงอายุประมาณ 4-5 ปี โดยทำการออกแบบท่าทางและบุคลิกเฉพาะตัว นอกจากนั้นควรจัดทำคู่มือหรือคลิปวิดีโอให้เป็นแนวทางแก่ผู้นำมาสคอตไปใช้ ซึ่งจะทำให้การแสดงบุคลิกท่าทางของน้องเหนอมีเอกภาพขึ้นผู้ใส่มาสคอตควรฝึกการแสดงของท่าทางต่าง ๆ เพราะเมื่อไปพบปะผู้คน ได้เจอปฏิกริยาจาก คนภายนอกจะได้มีการโต้ตอบให้สมจริง มาสคอตที่แสดงได้เก่งจะสร้างแรงดึงดูดและทำให้การสื่อสารเข้าถึงคนได้มากขึ้น

ด้านการบริหารจัดการมาสคอต ด้านบทบาทหน้าที่ของมาสคอตน้องเหนอในฐานะเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดสามารถแก้ไขได้โดยการทำให้น้องเหนอมีตัวตนในฐานะเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง เช่น การให้ข้อมูลที่สามารถติดต่อได้ในนามมาสคอตน้องเหนอ ได้แก่ ที่อยู่

อีเมล บัญชีของสื่อสังคมออนไลน์ ก็จะทำให้ผู้คนรู้สึกได้น้องเหนอมีตัวตนเป็นเจ้าของหน้าของจังหวัดจริง นอกจากนั้น ปัญหาด้านการนำมาสคอตน้องเหนอคู่ไปร่วมงานเดียวกัน ณ เวลาเดียวกัน ในกรณีนี้สามารถแก้ไขได้โดยปรับเปลี่ยนกติกาให้ขอยืมได้เพียงตัวเดียวในการนำไปร่วมกิจกรรมหนึ่ง รวมทั้งปรับกติกาเพื่อให้หน่วยงานภาคเอกชนสามารถขอยืมไปใช้ได้ มาสคอตน้องเหนอก็จะสร้างการสื่อสารสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้าของบริษัท ห้างร้าน ประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม ทางจังหวัดควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อขับเคลื่อนทำให้มาสคอตน้องเหนอบรรลุเป้าหมายคือ การเป็นที่รู้จักและเป็นตัวแทนสื่อสารแบรนด์จังหวัดสุพรรณบุรี ต่อสายตาคนทั่วไปได้รวดเร็วขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

มาสคอตน้องเหนอที่ถูกออกแบบให้เป็นเด็กผู้ชาย แม้ว่ารูปลักษณ์จะปรากฏความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน แต่ผลการวิจัยพบว่ายังไม่เป็นที่รับรู้และถูกจดจำอย่างแพร่หลาย ถ้าจะเปรียบเทียบกับมาสคอตประจำเมืองซึ่งเป็นที่รู้จักและจดจำได้ง่ายก็พบว่า มาสคอตถูกออกแบบให้มีรูปปรากฏเป็นสัตว์ที่เป็นอัตลักษณ์เชื่อมโยงกับจังหวัด สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุชาติา วัฒนารักษ์ (2563) ที่ได้ศึกษาการสร้างมาสคอตประจำจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 23 ตัว พบว่าส่วนใหญ่จะสร้างโดยใช้อัตลักษณ์สัตว์ประจำเมือง Callcott & Phillips (1996) ได้อธิบายถึงเหตุผลที่ทำให้มาสคอตรูปสัตว์สร้างการรับรู้ การจดจำเชื่อมโยงสู่จังหวัดได้ดีเป็นอันดับแรก ๆ เพราะการใช้มาสคอตเป็นสัตว์จะมีผลต่อความชื่นชอบของผู้รับสาร ผู้รับสารจะเกิดการเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมของตนที่คนส่วนใหญ่มักจะมีสัตว์เลี้ยง และมีความผูกพันรู้สึกเอ็นดู ชอบในความน่ารักของสัตว์ ในการตั้งชื่อของมาสคอตน้องเหนอ ถึงแม้ว่าการใช้น้องเหนอจะไม่สามารถทำให้เกิดภาพมาสคอตพูดเหนอได้ แต่ก็ใช้หลักการเดียวกันกับการตั้งชื่อมาสคอตประจำเมืองอื่น ๆ ที่หาจุดเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของเมืองนั้น เช่น คุมะมง เป็นชื่อที่มีความสอดคล้องกับเมืองคุมะโมะโตะ โดยเชื่อมมาจากคำว่า Kuma แปลว่าหมี (Soltani et al., 2018; Wattanacharoensil et al., 2020)

นอกจากนั้น งานวิจัยพบว่าองค์ประกอบของมาสคอตยังปรากฏอัตลักษณ์ของจังหวัดไม่ชัดเจน ลักษณะองค์ประกอบในตัวมาสคอตน้องเหนอเช่นนี้ พบเห็นได้กับเด็กผู้ชายในอดีตของจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย ซึ่งหากวิเคราะห์ตามแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้จะพบว่า มีความยากในการตีความเชื่อมโยงสู่จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพราะการรับรู้เป็นการตีความจากสิ่งที่ได้สัมผัสให้เป็นความหมายที่เคยรู้จักและมีประสบการณ์เดิม (Schiffman & Kanuk, 2010) ซึ่งในกรณีนี้คนไทยส่วนใหญ่จะเคยมีประสบการณ์ และรับรู้ว่าเด็กผู้ชายโบราณไม่สวมเสื้อ นุ่งโจงกระเบน ไว้ผมจุกเป็นเด็กทั่วไปในทุกจังหวัดของไทยในอดีต จึงไม่สร้างความเชื่อมโยงชี้เฉพาะเจาะจงไปที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการถอดรหัสจากสารบนตัวมาสคอต ผู้รับสารจะตีความจากสิ่งประกอบต่าง ๆ เพื่อประมวลเชื่อมโยงไปสู่จังหวัด (สุชาติา

วัฒน์ารักษ์, 2563) ดังนั้น เมื่อองค์ประกอบของมาสคอตน้อยเกินไปยังไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของ สุพรรณบุรีอย่างเด่นชัดจึงทำให้คนไม่สามารถสรุปโยงไปสู่จังหวัดได้

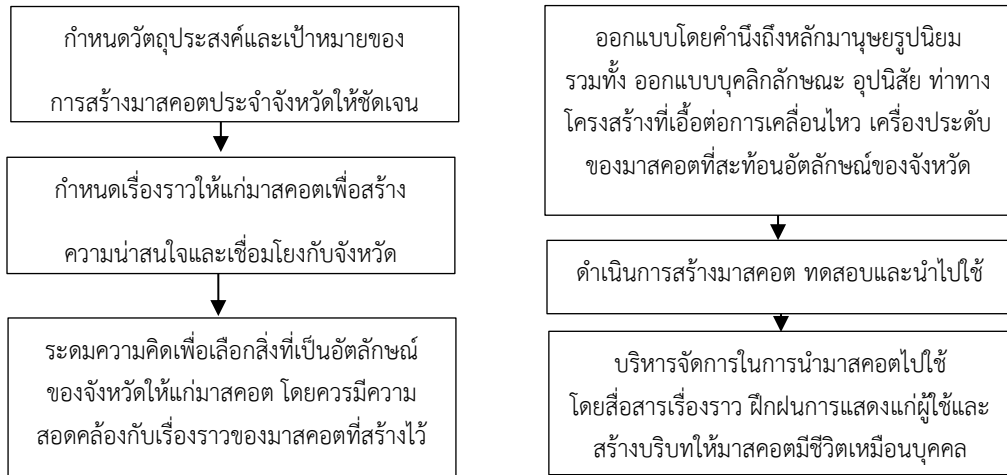
มาสคอตน้อยเหนือที่มีองค์ประกอบน้อยเกินไป รวมทั้งยังไม่สะท้อนอัตลักษณ์ได้ กระจางจะเป็นสื่อที่ขาดพลังในการเล่าเรื่องราวของจังหวัดสุพรรณบุรีได้ลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ Radomskaya & Pearce (2021) ที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า มาสคอตที่สามารถนำอัตลักษณ์และ คุณลักษณะที่น่าสนใจของเมืองมาปรากฏเป็นองค์ประกอบของร่างกายได้ชัดเจนจะเป็น มาสคอตประจำเมืองที่มีพลังต่อผู้คน ทำให้คนสนใจอัตลักษณ์ของเมืองบนตัวของมาสคอต และ สร้างแรงดึงดูดทำให้คนอยากจะทำความรู้จักเมือง ๆ นั้น

อีกทั้ง แนวคิดมานุษยวิทยานิยมเป็นรูปแบบที่ถูกนำมาใช้กับการสร้างมาสคอต ซึ่งจะ ออกแบบคุณลักษณะและบุคลิกภาพของคนให้แก่มาสคอต โดยจะทำให้มาสคอตราวกับว่ามี ตัวตนขึ้นมา (Deligoz & Sevta, 2021; Radomskaya & Pearce, 2021) จากการวิจัยพบว่าการเคลื่อนไหวร่างกายของน้องเหน้อยังไม่คล่องตัวเท่าที่ควร ไม่มีเอกลักษณ์ของบุคลิกภาพที่ ชัดเจนจึงทำให้ยากต่อการจดจำได้ว่าเป็นนี้คือ มาสคอตจากจังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งสอดคล้องกับ Callcott & Phillips (1996) ที่กล่าวว่า บุคลิกภาพที่โดดเด่นของมาสคอตจะสื่อความหมาย และ บอกความเป็นตัวตนของแบรนด์สินค้า ส่งผลให้แบรนด์นั้นมีความโดดเด่น และ แข็งแกร่ง เช่น มาสคอตประจำทีมฮอกกี้ Chicago Blackhawks ของอเมริกา คือ มาสคอต Tommy Hawk จะมีบุคลิกลักษณะ ท่าทางและการเคลื่อนไหวดั่งเช่น คนในทีม แม้ว่า มาสคอตจะมีโครงสร้างเป็น นก ผู้ชมจะจดจำได้และทราบทันทีว่าเป็นมาสคอตของทีมฮอกกี้ทีมใด (Radomskaya & Pearce, 2021) สอดคล้องกับมาสคอตประจำเมืองของประเทศญี่ปุ่นที่ออกแบบมาสคอตประจำ เมืองให้มีบุคลิกภาพราวกับเป็นมนุษย์จริง ๆ และสร้างให้มีรูปร่าง หน้าตาน่ารักเป็นเอกลักษณ์ แสดงออกถึงปฏิกิริยาที่สบาย ๆ จนทำให้ผู้คนเข้าถึงได้ง่ายและเกิดความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน (Jiyavorananda et al., 2016) ซึ่งก็ทำให้การสร้างมาสคอตของประเทศญี่ปุ่นสื่อสารแบรนด์ เมืองจนประสบความสำเร็จโด่งดังไปทั่วโลก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบขั้นตอนในการสร้างมาสคอตสำหรับแบรนด์จังหวัดให้ประสบความสำเร็จอย่างมีระบบได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการสร้างมาสคอตสำหรับแบรนด์จังหวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มาสคอตเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแบรนด์เมืองที่มีเสน่ห์ สามารถเข้าถึงใจประชาชนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ การสร้างมาสคอตต้องใช้ความเข้าใจว่ากำลังสร้างสิ่งที่อยู่ในจินตนาการให้สัมผัสได้ในโลกของความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ต้องค้นหาอัตลักษณ์ที่เห็นได้เด่นชัดเป็นรูปธรรมจับต้องได้ นอกจากนั้น ควรมีความละเอียดลออในการกำหนดความเป็นมนุษย์ให้แก่มาสคอตซึ่งจะทำให้มาสคอตสามารถเข้าไปอยู่ในใจผู้คนได้ทั่วกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้มาสคอตเพื่อสร้างแบรนด์เมืองยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ของบริบททางวัฒนธรรมและสังคมไทยที่มีต่อมาสคอต ซึ่งการศึกษานี้จะช่วยให้เห็นโอกาสและช่องว่างต่อการพัฒนามาสคอตในฐานะเครื่องมือทางการตลาดสำหรับสื่อสารแบรนด์เมืองของไทยให้ประสบความสำเร็จในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- สุชาติ วัฒนารักษ์. (2563). การสื่อสารอัตลักษณ์จังหวัดด้วยมาสคอตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (ดุชนิพนธ์นิเทศศาสตรดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์การตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Callcott, M. F., & Phillips, B. J. (1996). Observations: Elves make good cookies: Creating likable spokes-character advertising. *Journal of Advertising Research*, 36(5), 73-73.
- Deligoz, K., & Sevtap, Ü. N. A. L. (2021). The Effect of Anthropomorphic Mascot on the Purchasing Intention of Consumers: An Experimental Study. *Sosyoekonomi*, 29(50), 229-254.
- Ding, A., et al., (2022). Anthropomorphism in hospitality and tourism: A systematic review and agenda for future research. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 52, 404-415.
- Greyser, S. A., & Urde, M. (2019). What does your corporate brand stand for. *Harvard Business Review*, 1(2), 82-89.
- Jiyavorananda, S., et al. (2016). Elucidation of factors predicting the impression of “Yuru-sa” in Japanese Yuru-kyara mascot characters. *International Journal of Affective Engineering*, 15(3), 231-238.
- Kavaratzis, M. (2009). Cities and their brands: Lessons from corporate branding. *Place branding and public diplomacy*, 5(1), 26-37.
- Pairoa, I., & Arunrangsiwed, P. (2016). The effect of brand mascots on consumers' purchasing behaviors. *International Journal of Economics and Management Engineering*, 10(5), 1702-1705.
- Radomskaya, V., & Pearce, P. L. (2021). Adding character: The role of destination mascots in tourism development. *Tourism Management*, 84, 104248.
- Schiffman, L., & Kanuk, L.L. (2010). *Consumer Behavior, Global Tenth Edition*. United State of America: Pearson Education Inc.
- Soltani, A., et al. (2018). Exploring city branding strategies and their impacts on local tourism success, the case study of Kumamoto Prefecture, Japan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23(2), 158-169.
- Warren, G., & Dinnie, K. (2017). Exploring the dimensions of place branding: an application of the ICON model to the branding of Toronto. *International Journal of Tourism Cities*, 3(1), 56-68.

Wattanacharoensil, W., et al., (2021). An investigation of the Kumamon and Sukjai mascots on destination branding. *Journal of Place Management and Development*, 14(2), 201-221.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน
: กรณีศึกษา โรงเรียนเอกชนในภาคกลาง*

FACTORS AFFECTING ONLINE LEARNING EFFECTIVENESS
OF PRIVATE SCHOOL: A CASE STUDY PRIVATE SCHOOL IN CENTRAL REGION

พัทธโรจน์ กมลโรจน์สิริ

Pattaraj Kamonrojsi

โรงเรียนแสงวิททยา

Saengvitthaya school

Corresponding Author E-mail: pataraj99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง และ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง ประชากร ได้แก่ ครูและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง จำนวน 317,942 คน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 762 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการศึกษาพบว่า 1. ประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู และปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 72 ($R^2 = .720$) โดยสมการวิเคราะห์การถดถอย คือ $y = .083 + .585 (X_4) + .398 (X_5)$

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การเรียนรู้ออนไลน์; โรงเรียนเอกชน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the effectiveness of private school online learning, a case of private schools in central region, and 2. To study the factors affecting the performance of online learning of private schools, a case of private schools in central region, The population consisted of teachers and students; parents, totaling 317,942 persons. The samples used in the research were 762 persons selected by proportional stratified random sampling. The instrument was a 5-point rating scale with 0.97 reliability value. Data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The results were as follows: 1. The effectiveness of private school online learning, the case of private schools in central region was at a high level. 2. Factor of teacher's social support and factor of teaching's behavior of teacher directly affected the private school's online learning effectiveness together predicted the effectiveness by 72 percent ($R^2 = .720$). The regression equation was $\hat{y} = .083 + .585 (X_4) + .398 (X_5)$

Keywords: Effectiveness; Online Learning; Private School

บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ประกาศปิดการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมากได้รับผลกระทบนี้ มีประเทศจำนวน 188 ประเทศประกาศปิดเรียน มีนักเรียนจำนวนมากกว่า 1.5 พันล้านคนได้รับผลกระทบ หรือคิดเป็นร้อยละ 89.5 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยมีเด็กกว่า 100 ล้านคนมีทักษะในการอ่านในระดับต่ำ เนื่องจากวิกฤตการณ์ด้านสุขภาพในครั้งนี้ การฟื้นฟูการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อหลีกเลี่ยงภัยพิบัติในครั้งนี้ (UNESCO, 2021) ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ใน 5 รูปแบบ คือ On-Site On-Air On-Hand On-Demand และ Online โดยระบุว่ารูปแบบ Online เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยนักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความสนใจ หรือครูอาจกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงเนื้อหาด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา เนื้อหาอาจประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และสื่อมัลติมีเดียอื่น ๆ ซึ่งนักเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นเรียนสามารถติดต่อสื่อสาร ประึกษา หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยใช้ช่องทางการสื่อสารผ่าน E-mail Chat Social Network เป็นต้น

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพคือให้ครูได้รับการฝึกอบรมเพื่อการเรียนการสอนออนไลน์ และเพิ่มศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Nishan & Mohamed, 2021) โดยระบบการเรียนรู้ออนไลน์บนโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นจะมีความยืดหยุ่น ทั้งยังกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ng et al., 2021) แต่อย่างไรก็ตาม วรากร สามโกเศศ (2564) ให้ความเห็นว่า แม้ว่าสถานศึกษาหรือครูผู้สอนจะปรับตัวต่อรูปแบบการสอนออนไลน์ได้ดีแค่ไหน แต่ธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กจำเป็นต้องได้รับโอกาสในการเข้าสังคม การเรียนรู้รูปแบบปกติจึงสำคัญและจำเป็นที่สุด สอดคล้องกับ สุขชวีร์ สุวรรณสวัสดิ์ (2564) ซึ่งสรุปว่าระบบการศึกษาไทยจะพัฒนาเทียบเท่าต่างประเทศต่อไปในอนาคตได้จำเป็นต้องใช้การเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างการเรียนแบบออนไลน์และออนไซต์ จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

โรงเรียนเอกชนได้รับผลกระทบดังกล่าวตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ปีการศึกษา 2563 ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม เริ่มเมื่อเดือนมีนาคม 2563 จนถึงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ทั้งนี้ นักเรียนโรงเรียนเอกชนมีปัญหการเรียนรู้ออนไลน์เช่นเดียวกับนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานบางพื้นที่ยังมีปัญหาเรื่องอุปกรณ์สื่อสารและอินเทอร์เน็ตที่ยังไปไม่ค่อยถึงก็ต้องแก้ปัญหากันไปเป็นจุด ๆ ตามบริบทของแต่ละแห่ง (ศุภเสฏฐ์ ฅณากุล, 2564) นอกจากนั้น โรงเรียนเอกชนยังมีปัญหาอื่น ๆ อีก ดังที่ ชิตวร ลิ้มผลิน (2564) เสนอไว้ได้แก่ ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงินและลงทุน ปัญหาการลดลงของเด็กรักเรียน ปัญหานโยบายเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนที่ไม่เพียงพอ โรงเรียนเอกชนต่างจังหวัดได้รับผลกระทบจากจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้ผู้ปกครองเลือกเรียนแทนโรงเรียนเอกชน เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน เพื่อสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาโรงเรียนเอกชนในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในสภาวะการณ์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงสังคมวิถีชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีขอบเขตด้านเนื้อหา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ครูและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเอกชนในภาคกลาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 317,942 คน โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (1970) โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิเป็นสัดส่วนได้ตัวอย่าง จำนวน 762 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการเรียนรู้ออนไลน์โรงเรียนเอกชน 5 ปัจจัย ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) เพื่อเจาะลึกในประเด็นต่าง ๆ ตามโครงสร้างคำถามที่ได้วางไว้เบื้องต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน
2) วิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ (%) คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัย และวิเคราะห์การพยากรณ์โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง ความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้ออนไลน์ของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ของนักเรียน ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน

ประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ ของโรงเรียนเอกชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง	4.08	.68	มาก
การจัดเรียนรู้ออนไลน์ของครู	4.67	.28	มากที่สุด
เรียนออนไลน์ของนักเรียน	4.68	.48	มากที่สุด
รวม	4.25	.62	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= .62) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับแรก ($\bar{X} = 4.68$, S.D.= .48) รองลงมาคือความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้ออนไลน์ของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D.= .28) และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.08$, S.D.= .68)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย ปัจจัยความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ปัจจัยคุณลักษณะทางชีวสังคมของผู้บริหาร ปัจจัยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู และปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ปัจจัยความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	4.86	.16	มากที่สุด
ปัจจัยคุณลักษณะทางชีวสังคมของผู้บริหาร	3.36	.65	ปานกลาง
ปัจจัยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน	4.64	.21	มากที่สุด
ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู	4.65	.33	มากที่สุด
ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู	4.71	.23	มากที่สุด
รวม	4.44	.39	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= .39) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยเรียงลำดับได้ดังนี้ ปัจจัยความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับแรก ($\bar{X} = 4.86$, S.D.= .16) รองลงมาคือปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= .23) ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= .33) ปัจจัยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= .21) และปัจจัยคุณลักษณะทางชีวสังคมของผู้บริหาร อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.36$, S.D.= .65)

3. ผลการวิเคราะห์และสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย ปัจจัยความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ปัจจัยคุณลักษณะทางชีวสังคมของผู้บริหาร ปัจจัยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ของตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน

ตัวแปรพยากรณ์	B	S.B.e	β	t	p
ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู	.585	.111	.681	5.254*	.000
ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู	.398	.160	.322	2.484*	.022
ค่าคงที่	.083				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

$R = .848, R^2 = .720, \text{Adjust } R^2 = .690, \text{S.E.est} = .157, F = 6.172$

จากตารางที่ 3 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน พบว่า ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย เท่ากับ .585 ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย เท่ากับ .398 โดยตัวแปรที่เข้าสมการสามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ได้ร้อยละ 72 ($R^2 = .720$)

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{y} = .083 + .585 (\text{ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู}) + .398 (\text{ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู})$$

$$\hat{y} = .083 + .585 (X_4) + .398 (X_5)$$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .681 (X_4) + .322 (X_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25, \text{S.D.} = .62$)

เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับแรก ($\bar{X} = 4.68, \text{S.D.} = .48$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชนมีการร่วมมือกันในการบริหารจัดการทั้งบ้านและโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองให้การสนับสนุนส่งเสริมความพร้อมในการเรียนออนไลน์ให้นักเรียนได้อย่างเต็มที่จึงทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์พร้อมสำหรับการเรียนออนไลน์ รวมทั้งผู้ปกครองมีการติดตามได้ถามความรู้ความเข้าใจของนักเรียนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ ประกอบกับการที่ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนให้แก่โรงเรียนสูงอยู่แล้ว จึงคาดหวังให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

สำหรับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ของครู อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับรองลงมา ($\bar{X} = 4.67$, $S.D. = .28$) อาจเนื่องมาจากการเรียนออนไลน์เป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการในสภาวะการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้โดยรวมของทั้งโรงเรียน และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ พร้อมสนับสนุนครูอย่างเต็มที่ในการบูรณาการเทคโนโลยีสู่การจัดการเรียนรู้ จึงนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีความพึงพอใจมากดังกล่าวข้างต้น

ส่วนความพึงพอใจการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.09$, $S.D. = .68$) อาจเนื่องมาจากการเรียนออนไลน์เป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้ปกครอง ทั้งด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และที่สำคัญคือความรับผิดชอบในการดูแลนักเรียนให้มีวินัยในการเรียนออนไลน์และรับผิดชอบในภาระงานที่ครูได้มอบหมายอย่างสม่ำเสมอ

2. จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ได้แก่ ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู และปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู ปัจจัยทั้ง 2 ตัวร่วมกันพยากรณ์ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชนได้ร้อยละ 72 ($R^2 = .720$) ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีความเจริญและความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โรงเรียนเอกชนจึงสามารถจัดหาสื่อและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที หากครูได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่เหมาะสมจากโรงเรียน จะทำให้ครูสามารถผลิตสื่อออนไลน์ที่ดึงดูดให้นักเรียนสนใจในการเรียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้การทำงานร่วมกันเป็นทีมงานครูจะมีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามศักยภาพ สามารถร่วมปรึกษาหารือในการทำงานเมื่อเกิดปัญหาและร่วมแก้ปัญหาได้อย่างคล่องตัวทั้งจากเพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนี้ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเรียนโรงเรียนเอกชนส่วนมากมีสถานะทางเศรษฐกิจที่สามารถรับผิดชอบและร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์พร้อมสัญญาณอินเทอร์เน็ต จัดสถานที่ในการเรียนออนไลน์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดตารางเวลาที่เหมาะสมในการเรียนให้นักเรียน และดูแลให้นักเรียนรับผิดชอบภาระงานต่าง ๆ ที่ครูมอบหมายได้เป็นอย่างดี พร้อมให้กำลังใจนักเรียนในการเรียนออนไลน์ทั้งแบบผสมเวลาและไม่ผสมเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Novitasari et al. (2021) ซึ่งระบุว่า ปัจจัยสนับสนุนทางสังคมทั้งหมดซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุนจากหัวหน้างาน การสนับสนุนจากเพื่อนครู และการสนับสนุนจากครอบครัวมีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน และงานวิจัย Borup et al. (2015) ซึ่งกล่าวว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีแก่นักเรียนในการเรียนออนไลน์ ให้คำปรึกษาหารือกับนักเรียนทั้งด้านการเรียน

และสุขอนามัย พร้อมจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนออนไลน์ และคอยช่วยเหลือกระตุ้นเตือนให้นักเรียนทำงานที่ครูได้มอบหมายให้เสร็จครบตามกำหนด ที่สำคัญที่สุดผู้ปกครองจะมีบทบาทเป็นครูที่บ้านเพื่อช่วยสอนให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียน สามารถที่จะเรียนรู้ในเนื้อหาต่อไปได้

ในส่วนของปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเนื่องจากครูมีการวางแผนโดยการตระหนักถึงการผสมผสานความรู้ด้านเทคโนโลยีนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบการบูรณาการเทคโนโลยีเข้าไปในการจัดการเรียนรู้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ เพื่อระบุและประเมินระดับการบูรณาการเทคโนโลยีเข้าไปในบทเรียนตามที่ครูกำหนดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และครูยังร่วมกันหารือแก้ไขปัญหาในการเรียนจัดการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนทักษะและประสบการณ์ในการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ มาใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียนออนไลน์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานให้แก่ักเรียน ทั้งนี้ยังได้รับการนิเทศภายในจากผู้บริหารเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนออนไลน์ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ครูมีความคุ้นเคยและมีความยินยอมพร้อมใจที่จะนำเทคโนโลยีมาจัดการเรียนรู้สู่การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mishra & Koehler (2006) ซึ่งได้เสนอว่า เมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงการผสมผสานความรู้ด้านเทคโนโลยีกับศิลปะและกระบวนการทัศนในการจัดการเรียนรู้เข้ากับการนำเสนอเนื้อหาในการสร้างองค์ความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน คือ ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู ซึ่งประกอบด้วย การได้รับสนับสนุนทางการเงินและอุปกรณ์การศึกษา การได้รับการปรึกษาหารือ และการได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์ ปัจจัยพฤติกรรมการสอนออนไลน์ของครู ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการบริหารจัดการห้องเรียนออนไลน์ การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ การนิเทศภายใน ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนเอกชน ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้ปกครอง ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ของครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนต้องพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ปกครอง ในขณะที่ทุกโรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในสภาวะการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ดังนั้น โรงเรียนควรเพิ่มศักยภาพความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารต้องตระหนักถึงการผสมผสานความรู้ด้านเทคโนโลยี และพัฒนาครูให้บูรณาการเทคโนโลยีเข้าไปในการจัดการเรียนรู้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมแก่นักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น ความปรารถนาของนักเรียน (Student Aspiration) หรือการรับรู้ในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เป็นต้น
2. ศึกษาประสิทธิผลการเรียนรู้ออนไลน์ของโรงเรียนต่างระดับชั้นเรียน และต่างสังกัด

เอกสารอ้างอิง

- ชิตวร ลีละผลิน. (2565). *วิกฤตการศึกษไทย ถ้าไร้การศึกษาเอกชน*. สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2565, จาก www.matichon.co.th/education/news_2507335
- วรากร สามโกเศศ. (2564). *เรียนออนไลน์ทำพิษ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเร่งจัดการสอนที่โรงเรียน*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.prachachat.net/education/news-773403>

- ศุภเสถียร วัฒนากุล. (2564). นักวิชาการ-ร.ร.เอกชน จีปรับรูปแบบ หลังพบเด็กลาออก-ออก กลางคันพุ่ง เปิดทาง น.ศ.หยุดเรียน-คืนค่าเทอม. สืบค้น 11 สิงหาคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/education/news_2877911
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการจัดการเรียนการสอน ทางไกล ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid19). สืบค้น 2 ตุลาคม 2564, จาก <http://www.ccs1.go.th/gis/eoffice/57000001tbl>
- สุชัชวีร์ สุวรรณสวัสดิ์. (2564). การศึกษาไทยเรียนแบบผสมผสานได้ผลสูงสุด. สืบค้น 5 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2211052>
- Borup, J., et al. (2015). Parent and Student Perceptions of Parent Engagement at a Cyber Charter High School. *Online Learning*, 19(5), 69-91.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Mishra, P. & Koehler, M.J. (2006). Technology pedagogical content knowledge: A framework for integrating technology in teacher knowledge. *Teacher College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Ng, J. et al. (2020). Non-repository Uses of Learning Management System through Mobile Access. *Journal of Educational Technology Development and Exchange*, 13(1), 1-11.
- Nishan, F., & Mohamed, A. (2021). Emerging stronger: Policy directions for COVID-19 and beyond for public schools in the Maldives. *Fulbright Review of Economics and Policy*, 1(2), 266-285.
- Novitasari, D. et al. (2021). The Influence of Social Support Factors on Performance: A Case Study of Elementary School Teachers. *International Journal of Social and Management Studies*, 2(1), 41-52.
- UNESCO. (2021). *Education: From disruption to recovery*. Retrieved November 28, 2021, from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

การวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย* MEASURING UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS' MATHEMATICAL COMPETENCY

ภูวadol ศรีภา, นฤมล ช่างศรี, สมนึก วรวิเศษ, จิตรลดา ไกล้า

Phuwadol Sripa, Narumon Changsri, Somnuek Worawiset, Jitlada Jaikla

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

Corresponding Author E-mail: changsri_crme@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 21 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบทดสอบเพื่อวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ ระดับ 10 ถึงระดับ 6 กระจายคำตอบ และอุปกรณ์ประกอบการสอบของแต่ละระดับ ที่ได้รับการรับรองโดยสถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย ผลคะแนนจากแบบทดสอบของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิเคราะห์คะแนนของผู้เข้าสอบทั้งประเทศ และแนวคิดของนักเรียนจากกระจายคำถามและกระจายคำตอบ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ข้อมูลคือ กรอบเนื้อหาและกรอบความสามารถโดยรวมของแบบทดสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ ระดับ 10 ถึง ระดับ 6

ผลการวิจัยพบว่า ในการวัดระดับความสามารถทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยวิเคราะห์จากผลคะแนน ทั้งหมด 5 ระดับ พบว่า นักเรียนมีระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในระดับ 10 จำนวน 6 คน คิดเป็น 28.57% ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับ 9 จำนวน 11 คน คิดเป็น 52.38% ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับ 8 จำนวน 3 คน คิดเป็น 14.29% ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย และระดับ 7 จำนวน 1 คน คิดเป็น 4.76% ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ในแต่ละระดับยังสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ตามกรอบเนื้อหาข้อสอบและแสดงถึงความสามารถโดยรวม

คำสำคัญ: สี่แคง; สมรรถนะทางคณิตศาสตร์; นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

Abstract

Objectives of this research article were to measure student, mathematical proficiency. The target group consisted of 21 students of grade 4 to grade 6 from one of the elementary schools in Khon Kaen Province, conducted by the qualitative and quantitative research. The data were collected during the second semester of the 2020 academic year. The method, certified by the Mathematics Certification Institute of Thailand (2017), used to collect and extract the data were Mathematical Competency Test levels 10-6, students' answer sheets, and examination equipment for each level. During the test, students were allowed to make notes and write down their thought process on their test paper and afterwards write their answers in the answer sheet provided. The analyzed data included the result of Mathematical Competency Test of the target groups, the analysis of the score of all test takers across the country, and the thought process of the target's test takers found in the test papers and in the answer, sheets noted while taking the test. The data were analyzed using a content framework and overall competency framework of the Mathematics Competency Test level 10 to level 6.

The results can be summarized as follows: In measuring the levels of mathematics proficiency (i.e., 5 levels) the result showed that six students with a mathematical Proficiency level at level 10 accounted for 28.57% of the target students. Level 9 had 11 students, representing 52.38% of the target students, Level 8 had 3 students, representing 14.29% of the target students and Level 7 with 1 person, representing 4.76% of the target students. It also reflected that students had proficiency in mathematics in various areas according to the exam content framework and showed overall competency.

Keywords: SUKEN; Mathematics Proficiency; Upper elementary school students

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในลักษณะหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญต่อการใช้ชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในโลกศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเป็นหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีสมรรถนะหลักที่สำคัญจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บ่มเพาะ พัฒนา และต่อยอด

สมรรถนะหลักและสมรรถนะอื่นได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (คณะกรรมการอิสระเพื่อการศึกษา, 2562) โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Rotherham & Willingham, 2009) ซึ่งสมรรถนะเป็นบุคคลิกที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้บุคคลนั้นแสดงออกมาได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมที่บ่งชี้ ถึงความสามารถ ความชำนาญในการใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะที่มีอยู่อย่างเชี่ยวชาญ สอดคล้องกับ ปิยะชัย จันทรวงศ์ไพศาล (2549) กล่าวว่า ทักษะ ความรู้และ ความสามารถหรือพฤติกรรมของบุคคลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้มั่นใจว่าจะสามารถทำงาน จนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานนั้นซึ่งไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2557) ได้กล่าวว่า การวัดสมรรถนะเป็นการช่วยให้เห็นความสามารถที่เป็นองค์รวมของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งสมรรถนะเป็นความรู้ ทักษะและคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น (Boyatzis, 1982)

การรู้สมรรถนะทางคณิตศาสตร์ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่จะสามารถช่วยในการคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะที่ดี ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่ง NCTM (2000) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ คือ การกำหนดลักษณะพื้นฐานในระดับทั่วไปความสามารถทางคณิตศาสตร์มีความโดดเด่นทั้งในแง่ของเนื้อหา (สิ่งที่นักเรียนคณิตศาสตร์ควรรู้) และดำเนินการ (นักเรียนควรไปอย่างไรเกี่ยวกับการทำและเข้าใจคณิตศาสตร์) ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นในองค์ประกอบของเอกสารหลักการและมาตรฐานสำหรับคณิตศาสตร์ในโรงเรียนและ Rensaa (2011) ยังกล่าวว่า การมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์จะต้องครอบคลุมทุกแง่มุมของวิชาคณิตศาสตร์ รวมถึงความสามารถในการคิด การวางแผน และการแก้ปัญหา การสร้างแบบจำลองการให้เหตุผลแสดงแทนทางคณิตศาสตร์ สัญลักษณ์ การจัดการวิธีการสื่อสาร และการใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา (Obersteiner, 2018; Niss & Hojgaard (2011) กล่าวว่า สมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Competencies) การมีความรู้ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ล้วน ๆ ยังไม่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหา แง่มุมที่สำคัญของการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ เรื่องของกระบวนการทางคณิตศาสตร์ หรือการคิดให้เป็นคณิตศาสตร์ (Mathematising) กระบวนการที่นักเรียนนำมาใช้ในความพยายามที่จะแก้ปัญหานั้นถือว่าเป็น สมรรถนะทางคณิตศาสตร์ สมรรถนะต่าง ๆ เหล่านี้จะสะท้อนถึงวิธีที่นักเรียนใช้กระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหา สมรรถนะของคนไม่ใช่สิ่งที่จะแยกออกมาวัดได้โดด ๆ แต่ในการแสดงความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจมีหลายสมรรถนะซ้อนกันอยู่ นักเรียนจำเป็นต้องมีและสามารถใช้หลายสมรรถนะหรือเรียกว่า กลุ่มของสมรรถนะในการแก้ปัญหาซึ่งรวมไว้เป็นสามกลุ่ม คือ 1) Reproduction (การทำใหม่) 2) Connection (การเชื่อมโยง) 3) Reflection and Communication (การสะท้อนและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์)

การเรียนการสอนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ควรมีความแตกต่างจากชั้นเรียนคณิตศาสตร์แบบเดิม กล่าวคือ จะมีการเปลี่ยนแปลงจุดเน้นจากคำตอบมาเป็นวิธีการ (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นว่าครูยังเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ (นฤมล ช่างศรี, 2555) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามธรรมชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ ต้องเน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและก้าวผ่านสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) อีกทั้งไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2557) กล่าวว่า ชั้นเรียนคณิตศาสตร์ต้องสร้างให้เป็นการทดลอง โดยใช้สถานการณ์ปัญหาปลายเปิดเพื่อให้สามารถดึงจับแนวคิดของนักเรียนและนำแนวคิดของนักเรียนมาขยาย ผ่านการใช้สถานการณ์ปัญหาปลายเปิดที่นักเรียนแต่ละคนต่างมีประสบการณ์ร่วมในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (เสนห์ จุ้ยโต, 2549)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์และรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนในปัจจุบัน ยังเป็นการวัดผลในรูปแบบเดิมที่เน้นไปที่คำตอบทำให้ไม่เหมาะสมในการวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในการวัดระดับสมรรถนะของนักเรียนและการสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถด้านเนื้อหาทางคณิตศาสตร์และความสามารถโดยรวมในการใช้ชีวิตประจำวัน ตามกรอบเนื้อหาของข้อสอบ จึงทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวัดระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบเพื่อวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน (SUKEN) ซึ่งเป็นข้อสอบให้ได้รับการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสมกับการวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวัดระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 21 คน ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบทดสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) ระดับ 10 ถึงระดับ 6 จากตารางโครงสร้างของข้อสอบ SUKEN (สถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2561) ระดับ 10 จะเป็นระดับที่ง่ายที่สุดและไล่ระดับความยากขึ้นเรื่อย ๆ ที่ระดับ 9 ระดับ 8 ระดับ 7 และระดับ 6 ตามลำดับ โดยที่ระดับ 6 ระดับที่ยากที่สุดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งตัวข้อสอบโจทย์ปัญหาไม่ได้เป็นแบบตัวเลือก (Multiple-Choice) นอกจากนั้นบางโจทย์ปัญหา

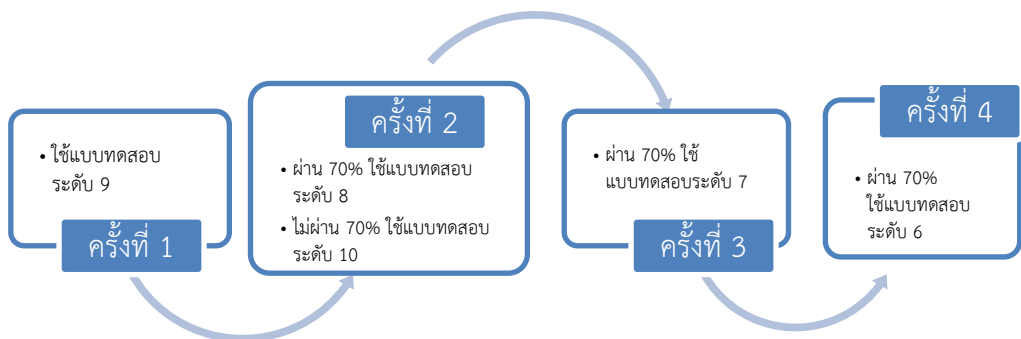
ผู้เข้าสอบจะต้องเขียนแสดงวิธีการหาคำตอบ ที่ทำการขออนุญาตใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือวิจัยจากสถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำข้อสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) ระดับ 10 ถึง ระดับ 6 ซึ่งได้รับการรับรองจากสถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย (The Mathematics Certification Institute of Thailand) ร่วมกับ สถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (The Mathematics Certification Institute of Japan) ไปจัดการทดสอบตามมาตรฐานของการสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ทุกประการกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน ผู้วิจัยมีขั้นตอนการจัดสอบครั้งที่ 1 จะเป็นการจัดสอบในระดับ 9 ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ซึ่งเป็นระดับพื้นฐานที่นักเรียนทุกคนได้เรียนผ่านมาแล้วครอบคลุมตามกรอบเนื้อหาสาระ และเป็นระดับสุดท้ายก่อนจะถึงระดับประถมศึกษาต่อไป และถ้านักเรียนกลุ่มเป้าหมายคนใดไม่สามารถสอบผ่าน 70% ของคะแนนสอบ จะทำการทดสอบครั้งที่ 2 ในระดับ 10 ซึ่งเป็นระดับที่มีความง่ายลง และนักเรียนกลุ่มเป้าหมายคนใดสามารถสอบผ่าน 70% ของคะแนนสอบ จะทำการทดสอบครั้งที่ 2 ในระดับ 8 ครั้งที่ 3 ในระดับ 7 และครั้งที่ 4 ระดับ 6 ตามลำดับ ซึ่งระดับที่ลดลงจะมีความยากขึ้นเรื่อย ๆ ตามโครงสร้างของข้อสอบตามมาตรฐานของสถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย (The Mathematics Certification Institute of Thailand) โดยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

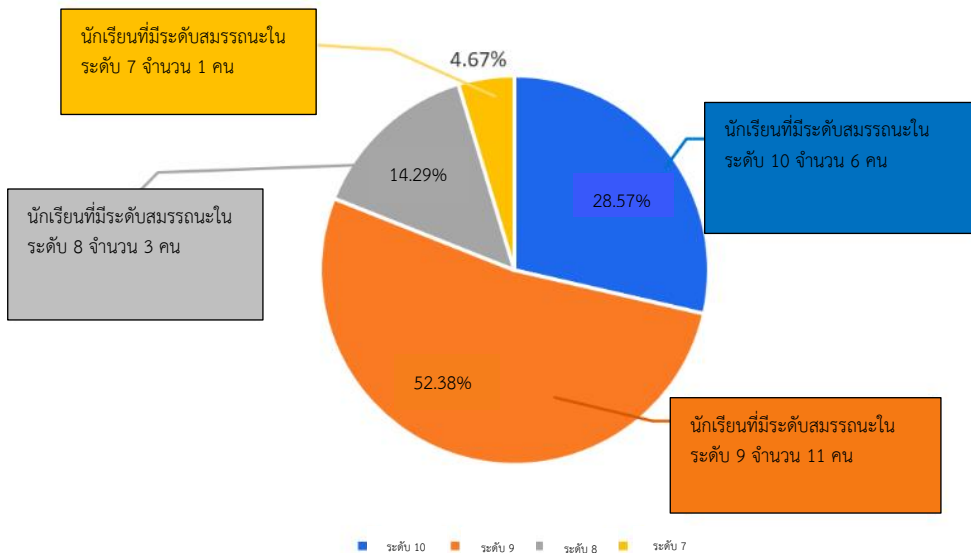
- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ (%) คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัย และวิเคราะห์การพยากรณ์โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการจัดสอบเพื่อวัดระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 21 คน ด้วยข้อสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) ทั้งหมด 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เป็นการจัดสอบในระดับ 9 ครั้งที่ 2 เป็นการจัดสอบในระดับ 8 และระดับ 10 ครั้งที่ 3 จัดสอบในระดับ 7 และครั้งที่ 4 จัดสอบในระดับ 6 ซึ่งจากการทดสอบเพื่อวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายสามารถสรุปเป็นผลการวิจัยได้ดังรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 เปอร์เซนต์สมรรถนะของนักเรียนแต่ละระดับ

ผลการวิเคราะห์จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) พบว่า

1. นักเรียนมีระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ระดับ 10 จำนวน 6 คน คิดเป็น 28.57% ของนักเรียนทั้งหมด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถโดยรวมในการบวกและลบที่มากกว่า 10 สามารถในการระบุคุณลักษณะของกรรป่อง ลูกบอล และวัตถุต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งจัดเป็นกลุ่มได้ การคำนวณการจ่ายเงินและเงินทอน เมื่อซื้อสินค้าได้ สามารถในการคำนวณหายอดรวมจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีปริมาณเท่ากันแสดงความยวริบบิ้นและปริมาณน้ำในถ้วยโดยใช้หน่วยที่เหมาะสม และสามารถจำแนกประเภทของสิ่งของในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งจัดระบบและแสดงในรูปแผนภูมิและกราฟอย่างง่าย

2. นักเรียนมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในระดับ 9 จำนวน 11 คน คิดเป็น 52.38% ของนักเรียนทั้งหมด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถโดยรวมในการคำนวณการจ่ายเงินและเงินทอน เมื่อซื้อสินค้าได้ สามารถในการคำนวณหายอดรวมจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีปริมาณเท่ากันสามารถแสดงความยวริบบิ้นและปริมาณน้ำในถ้วย โดยใช้หน่วยที่เหมาะสม จำแนก

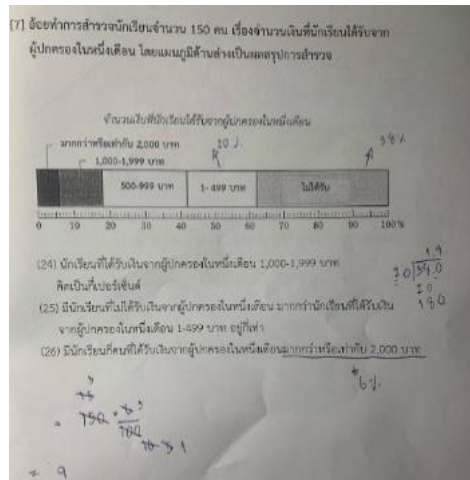
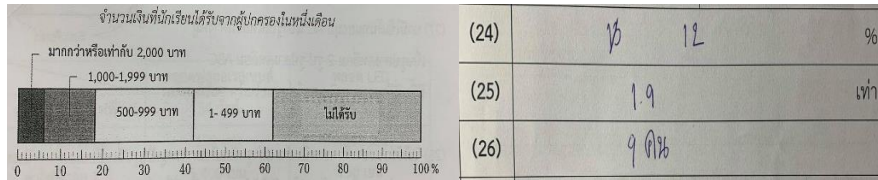

ประเภทของสิ่งของในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งจัดระบบและแสดงในรูปแผนภูมิและกราฟอย่างง่ายการคำนวณและแบ่งกระดาษสีให้อยู่ในกลุ่มที่มีจำนวนที่เท่ากัน การรวมข้อมูลที่พบ โดยใช้แผนภูมิและกราฟแท่ง และความสามารถในการเปรียบเทียบน้ำหนักตัว โดยใช้หน่วยที่เหมาะสม

3. นักเรียนมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในระดับ 8 จำนวน 3 คน คิดเป็น 14.29% ของนักเรียนทั้งหมด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถโดยรวมในการคำนวณและแบ่งกระดาษสีให้อยู่ในกลุ่มที่มีจำนวนที่เท่ากัน สามารถในการรวมข้อมูลที่พบ โดยใช้แผนภูมิและกราฟแท่ง การเปรียบเทียบน้ำหนักตัว โดยใช้หน่วยที่เหมาะสม การเปรียบเทียบประชากรในเมืองต่าง ๆ การคำนวณความกว้างของห้องและบ้าน และความสามารถในการคำนวณราคาสินค้าจากการชำระเงินต่อหน่วยต่าง ๆ

4. นักเรียนมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในระดับ 7 จำนวน 1 คน คิดเป็น 4.76% ของนักเรียนทั้งหมด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถโดยรวมในการเปรียบเทียบประชากรในเมืองต่าง ๆ การคำนวณความกว้างของห้องและบ้าน การคำนวณราคาสินค้าจากการชำระเงินต่อหน่วยต่าง ๆ การนับเหรียญและธนบัตร การคำนวณและการโอนเงินได้อย่างถูกต้อง การคำนวณภาษี และความสามารถในการแสดงรายการที่หลากหลาย เปรียบเทียบจำนวน โดยใช้แผนภูมิวงกลมและกราฟแท่ง

5. การวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในระดับ 6 ผลการทดสอบพบว่าไม่มีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายสามารถสอบผ่านเกณฑ์การประเมิน 70% จากผลคะแนนสอบและคำร้อยละของการสอบผ่านของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีระดับสมรรถนะของตนเอง ซึ่งสมรรถนะที่ผู้เรียนมีนั้นสามารถสะท้อนทักษะทางด้านคณิตศาสตร์และความสามารถโดยรวมที่ตอบโจทย์ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งตัวข้อสอบโจทย์ปัญหาไม่ได้เป็นแบบตัวเลือก (Multiple-Choice) เป็นการเขียนคำตอบลงในกระดาษคำตอบ นอกจากนั้นบางโจทย์ปัญหาผู้เข้าสอบจะต้องเขียนแสดงวิธีการหาคำตอบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวคิดของนักเรียนในกระดาษคำถามและกระดาษคำตอบ มาวิเคราะห์พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เลขคณิตที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดการในสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยวัดระดับความสามารถโดยรวมที่นักเรียนมีผ่านการวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการ บนแบบทดสอบและในกระดาษคำตอบในระดับ 7 ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดที่นักเรียนสามารถทำคะแนนผ่านเกณฑ์ตามกรอบเนื้อหาและความสามารถโดยรวม โดยมีแบบทดสอบข้อที่ 24-26 ของแบบทดสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ระดับ 7 มีตัวอย่างดังนี้

ภาพที่ 3 ตัวอย่างข้อสอบ คำตอบ และแนวคิดของนักเรียน

จากแนวคิดที่นักเรียนแก้ปัญหาโจทย์เกี่ยวกับการคำนวณเกี่ยวกับอัตราและเปอร์เซ็นต์ ซึ่งในข้อ 24 นักเรียนสามารถคำนวณเปอร์เซ็นต์นักเรียนที่ได้เงินจากผู้ปกครองจำนวน 1,000 – 1,999 คือ 12% โดยพิจารณาจากช่องของเส้นจำนวน 100 ช่องที่คิดเป็น 100% และในข้อ 25 นักเรียนที่ไม่ได้รับเงินจากผู้ปกครองในหนึ่งเดือนคิดเป็น 38% มีนักเรียนที่ได้รับเงินจากผู้ปกครองในหนึ่งเดือน 1-499 บาท อยู่ 20% ซึ่งมากกว่าที่เท่า จึงใช้เรื่องอัตราส่วน โดยการนำ $38 \div 20 = 1.9$ เท่า และข้อ 26 นักเรียนแสดงวิธีการหาจำนวนนักเรียนที่ได้รับเงินจากผู้ปกครองในหนึ่งเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 2,000 บาททั้งหมด 6% ของนักเรียนทั้งหมด จะได้ $6/100 \times 150 = 9$ คน ซึ่งมีความถูกต้องตามหลักการทางคณิตศาสตร์ จากแนวคิดและวิธีการที่นักเรียนแสดงออกมามีให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มนี้มีสมรรถนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์โจทย์ปัญหา อัตราและเปอร์เซ็นต์ เห็นได้จากที่นักเรียนสามารถนำทักษะที่นักเรียนสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยตนเองในชั้นเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งสะท้อนได้ว่านักเรียนมีความสามารถในการคำนวณภาษี ตามกรอบความสามารถของแบบทดสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) ระดับ 7

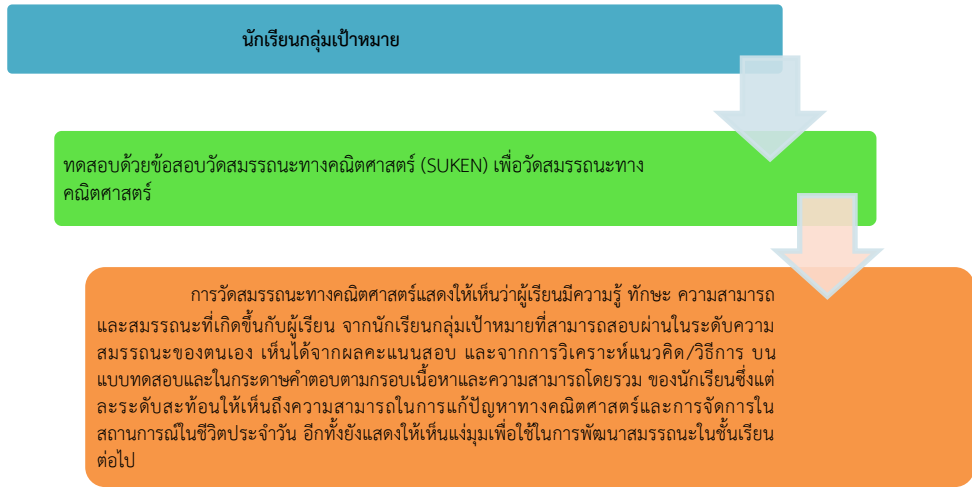

อภิปรายผลการวิจัย

จากการจัดสอบเพื่อวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ด้วยข้อสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (SUKEN) พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ที่แตกต่างกันตามความสามารถของตนเอง เห็นได้จากการวิเคราะห์ผลคะแนนสอบที่นักเรียนแก้ปัญหาจากที่นักเรียนสามารถสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์จากชั้นเรียนออกมาเมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมินตามกรอบการประเมินแต่ละระดับ สอดคล้องกับ Rensaa (2011) ที่กล่าวว่า การมีสมรรถนะทางคณิตศาสตร์จะต้องครอบคลุมทุกแง่มุมของวิชาคณิตศาสตร์ รวมถึงความสามารถในการคิดทางคณิตศาสตร์ การวางตัว และการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การสร้างแบบจำลองการให้เหตุผลแสดงแทนทางคณิตศาสตร์ สัญลักษณ์ การจัดการ วิธีการสื่อสาร และการใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา ซึ่งถ้าวิเคราะห์ผลคะแนนการสอบที่ผ่านเกณฑ์ของนักเรียนและวิธีการที่นักเรียนแสดงทำให้เห็นถึงระดับความสามารถของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้รู้ถึงระดับสมรรถนะของแต่ละคน ซึ่งไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2557) กล่าวว่า การตระหนักและประยุกต์ใช้เครื่องมือและทักษะต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์มาใช้ในสถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ โดยสามารถเรียกใช้สมรรถนะในการประยุกต์ความรู้และทักษะในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Niss (2011) ที่กล่าวว่า สมรรถนะทางคณิตศาสตร์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงกับผู้เรียน นอกจากนี้หลักฐานจากแนวคิด/วิธีการที่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายแก้ปัญหาที่นักเรียนแสดงออกมา แสดงถึงสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ที่เป็นความรู้และกระบวนการแก้ปัญหาทางด้านคณิตศาสตร์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และ Shimisu (2019) กล่าวว่า สมรรถนะในการแก้ปัญหาโดยการทำงานนอกจากที่วางแผนไว้และการประเมินผลและการพัฒนากระบวนการและผลลัพธ์ในการแก้สถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

นอกจากนั้นเมื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบยังแสดงให้เห็นถึงแง่มุมที่นักเรียนยังขาดทักษะในแต่ละด้านสะท้อนให้เห็นถึงตำแหน่งที่ควรที่จะนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะ ความรู้ ความสามารถในด้านนั้น ๆ การประเมินภาพใหญ่ (Large Scale Assessments) ถือเป็นกรให้ข้อมูลแก่ครูเกี่ยวกับคุณค่าและผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีระดับสมรรถนะที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละระดับจะมีผลการทดสอบที่มีคะแนนรายข้อที่ต่ำ ทำให้ครูสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในเรื่องนั้น ๆ ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์เพื่อยกระดับสมรรถนะของนักเรียนในด้านนั้น ๆ ได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 4 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนต้องพัฒนาการประเมินในชั้นเรียนให้มีความเป็นการประเมินที่มีการบูรณาการระหว่างการสอนและการประเมินเข้าด้วยกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารต้องตระหนักถึงสมรรถนะทางคณิตศาสตร์เพื่อใช้เป็นฐานในการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีศึกษาแนวทางหรือแง่มุมที่เป็นเนื้อหาสาระทางคณิตศาสตร์ เพื่อนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. แนวทางการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.

_____. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนุสหกรณการเกษตรแห่งประเทศไทย.

- จิตรลดา ใจกล้า. (2557). การประเมินการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในโรงเรียนที่
นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นฤมล ช่างศรี. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางคณิตศาสตร์ของครูและบทบาทการ
สอนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิต
ศาสตร์ศึกษา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2555). ความเชื่อที่ครูตระหนักเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนภายใต้บริบทการพัฒนา
วิชาชีพครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิยะชัย จันทรวงศ์ไพศาล. (2549). การค้นหาและวิเคราะห์เจาะลึก Competency
ภาคปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2557). การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของญี่ปุ่น.
KKU-Journal of Mathematics Education, 1, 1-15.
- _____. (2557). กระบวนการแก้ปัญหาในคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียน. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี
สฤษดิ์วงศ์.
- _____. (2555). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สถาบันรับรองสมรรถนะทางคณิตศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2561). *คู่มือการสอบวัดสมรรถนะ
ทางคณิตศาสตร์ SUKEN*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2561). *SUKEN การสอบวัดสมรรถนะทาง
คณิตศาสตร์ Test Result*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2562). *คู่มือศูนย์สอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสนห์ จุ้ยโต. (2549). *พจนานุกรมสมรรถนะ (Competency Dictionary)*. กรุงเทพฯ: บริษัท
ขนส่ง จำกัด (มหาชน).
- จิตรลดา ใจกล้า และคณะ. (2564). การวิเคราะห์สมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 51-64.
- Boyatzis, R. (2007). Competencies in the 21st century. *Journal of Management
Development*, 27(1), 5-12.
- NCTM, (2000). Mathematical Communication in the Classroom: A Teacher Makes
a Difference. *Early Childhood Education Journal*, 32(6), 365-369.

- Niss, M. (2011). *Competencies and Mathematical Learning: Ideas and inspiration for the development of mathematics teaching and learning in Denmark*. Roskilde University, Department of Science, Systems and Models, IMFUFA
- Obersteiner, A. (2018). Multiple pathways between affect and mathematical competence in young children commentary on the studies in the Special Issue. *Educational Studies in Mathematics*, 100(3), 317-323.
- Rensaa, R.J., (2011). A Task Based Two-Dimensional View of Mathematical Competency Used to Analyse a Modelling Task. *International Journal of Innovation in Science and Mathematics Education*, 19(2), 425-435.
- Rotherham, A.J. & Willingham, D.T. (2009). 21st Century Skills. *Educational Leadership*, 67(1), 16–21.
- Shimisu, S. (2019). คู่มือการสอบวัดสมรรถนะทางคณิตศาสตร์. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 1 *

A COMPLETE NEEDS ASSESSMENT FOR AGILE LEADERSHIP DEVELOPING OF
THE ADMINISTRATORS IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 1

วีระพันธ์ กาวิชัย, สุชาดา นันทะไชย, มีชัย ออสุวรรณ

Veeraphan Kawichai, Suchada Nanthachai, Meechai Orsuwan

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: Veeraphan.ka@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะผู้นำแบบอจีล์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2. วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3. เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัด สพม.กท 1 จำนวน 307 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินความต้องการจำเป็น วิเคราะห์โดยใช้วิธี PNImodified ร่วมกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์แผนภูมิ ก้างปลา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาเรื่อง การมีความคิดสร้างสรรค์ และการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครู 2. สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากขาดความรู้ ขาดทักษะการบริหาร และขาดประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครู เนื่องจากขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วม และขาดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาด้านความคิดที่สร้างสรรค์ คือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าร่วมการอบรม และพัฒนาตนเอง ส่วนด้านการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับ

ครู คือ เปิดโอกาสให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กร จัดกิจกรรมหรือโครงการให้บุคลากร
หมุนเวียนแบ่งกันทำหน้าที่ต่าง ๆ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบบอโจล์; การประเมินความต้องการจำเป็น; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to identify and prioritize the need for agile leadership of administrators in schools. 2. To analyze the causes that led to the need for agile leadership development of administrators in schools, and 3. To suggest guidelines for the development of agile leadership of administrators in schools, conducted by the mixed research methods. The samples were administrators and teachers in schools under SESAO 1 consisted of 307 people, using Yamane formula. The tools used were the needs assessment form and the focus group discussion recording form. quantitative data were collected from the needs assessment form and analyzed using PNI modifie in combination with matrix analysis. qualitative data were collected from fish bone chart and analyzed by content analysis.

The results of the study were found that 1. Administrators in schools needed to develop creativity and working with teachers. 2. The reason the administrators in schools must have creative thinking because of lacking knowledge, administrative skills, and work experience. As for administrators in school must work together with teachers because of lacking participatory management and lack of good relationship between them. 3. The guidelines for developing creative thinking was to encourage administrators in schools to participate in the training and self-development as for working with teacher development approach was to allow for interactions in the organization and organized activities or projects for personnel to rotate and share different functions.

Keywords: Agile Leadership; Needs Assessment; Administrators in School

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยี การแข่งขันสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ โลกที่เราอาศัยอยู่เต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ ทั้งในสภาพสังคมและวิธีการ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า VUCA world (ศศิมา สุขสว่าง, 2560) จากสถานการณ์ VUCA world ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุค Digital Disruption ภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในทุก ๆ ด้านอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และด้านการศึกษา ซึ่งในส่วนของการสนับสนุนด้านการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างคนดีให้กับสังคมและเป็นพลังในการพัฒนาประเทศ (สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, 2563) การศึกษาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน มีความจำเป็นที่การศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาเพื่อสร้างผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่สำคัญจำเป็น สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลิกผัน ยืดหยุ่น ซับซ้อน และคลุมเครือได้ ในขณะที่ความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาจะต้องดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้งและถือว่าเป็นความจำเป็นที่สำคัญเร่งด่วน การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผัน ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว สถานศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้เหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกและตัวแปรสำคัญต่อระบบการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความว่องไว (Agility) ซึ่งเป็นการนำข้อเท็จจริงมาใช้ในการตัดสินใจด้วยความว่องไว แต่ต้องผ่านการคิดวิเคราะห์ด้วยความฉลาด รวมถึงอาศัยความว่องไว ปราดเปรียวในการหาแนวทางสำรอง หรือแผนการฉุกเฉิน เพื่อพลิกสถานการณ์ให้กลับมาอยู่ในแผนการดำเนินงานได้

แนวคิดการทำงานแบบอไจล์ (Agile) เป็นหนึ่งในแนวคิดการทำงานสมัยใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้ เนื่องจากการทำงานแบบอไจล์ (Agile) เป็นแนวคิดที่ทำงานให้ไวขึ้นกว่าเดิมบนคุณภาพที่อย่างน้อยต้องเท่าเดิม และปรับตัวเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้รวดเร็วขึ้น เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง (Trend and Technology, 2562) จากแนวคิดการทำงานแบบอไจล์ (Agile) ข้างต้น องค์กรทางการศึกษาควรให้ความสำคัญและนำแนวคิดการทำงานแบบอไจล์ไปปรับใช้ เพื่อเป็นการการปรับตัวให้สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน พร้อมรองรับรูปแบบการศึกษาในอนาคตที่จะเปลี่ยนไปจากเดิม สามารถนำมาประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพในวงการการศึกษา ซึ่งแนวคิดดังกล่าวแสดงถึงลักษณะการทำงานแบบอไจล์ที่สามารถนำไปสู่ผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีภาวะผู้นำแบบอไจล์และมีความสอดคล้องกับการทำงานแบบอไจล์ ดังที่ ตวงศักดิ์ นิภาพันธ์ (2564) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบอไจล์สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบอไจล์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1) กรอบความคิด

ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย และ 2) พฤติกรรม ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบย่อย อีกทั้งการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นการระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น และการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาก็เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุและวิธีการแก้ไขต่อไป (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำให้การวางแผนมีทิศทาง มีความเป็นไปได้ และมีโอกาสเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่มุ่งหวัง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สำคัญ คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะวิชาการ วิชาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมทั้งพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ มีสมรรถนะด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพระดับนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จึงเป็นหัวเรือที่สำคัญในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์และพันธกิจให้เป็นไปตามเป้าที่ตั้งไว้ และเป็นผู้ที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด โดยใช้ทักษะแนวคิดของการทำงานแบบอไจล์ (Agile) เพื่อพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำแบบอไจล์ (Agile)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น พบว่าการศึกษาภาวะผู้นำแบบอไจล์ในบริบททางการศึกษาของประเทศไทยยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำแบบอไจล์กับการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา และผลจากการวิจัยใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การระบุและการจัดลำดับความต้องการจำเป็น (Needs Identification and Prioritization) ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ ระยะที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุ (Needs analysis) ที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ และระยะที่ 3 การเสนอแนะแนวทาง (Needs Solution) ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัด สพม.กท 1 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยโดยใช้สูตรของ Yamane (1970) จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นโดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง และสุ่มอย่างง่าย ได้จำนวน 307 คน กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน จากการเลือกแบบเจาะจง เพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา หรือสาขาที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป และ 3) มีประสบการณ์ทำงานทางการศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการมีภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะเป็น Check List ตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น มีลักษณะเป็น rating scale 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert และตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติม ระยะที่ 2 ใช้การวิเคราะห์แผนภูมิแกงปลา เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการมีภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน และระยะที่ 3 ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่านเป็นผู้พิจารณาและเสนอแนะแนวทาง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้ ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน โดยใช้ความถี่และร้อยละ วิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นการมีภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์การจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะ

ผู้นำแบบอโง่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธี PNI Modified ร่วมกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ทำให้ทราบว่าความต้องการจำเป็นใด เป็นความต้องการจำเป็นที่ต้องเร่งพัฒนามากที่สุด ระยะที่ 2 วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการมีภาวะผู้นำแบบอโง่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์แผนภูมิ ก้างปลา มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิเคราะห์ และระยะที่ 3 วิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอโง่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. การระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะผู้นำแบบอโง่ของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 วิธี พบว่า

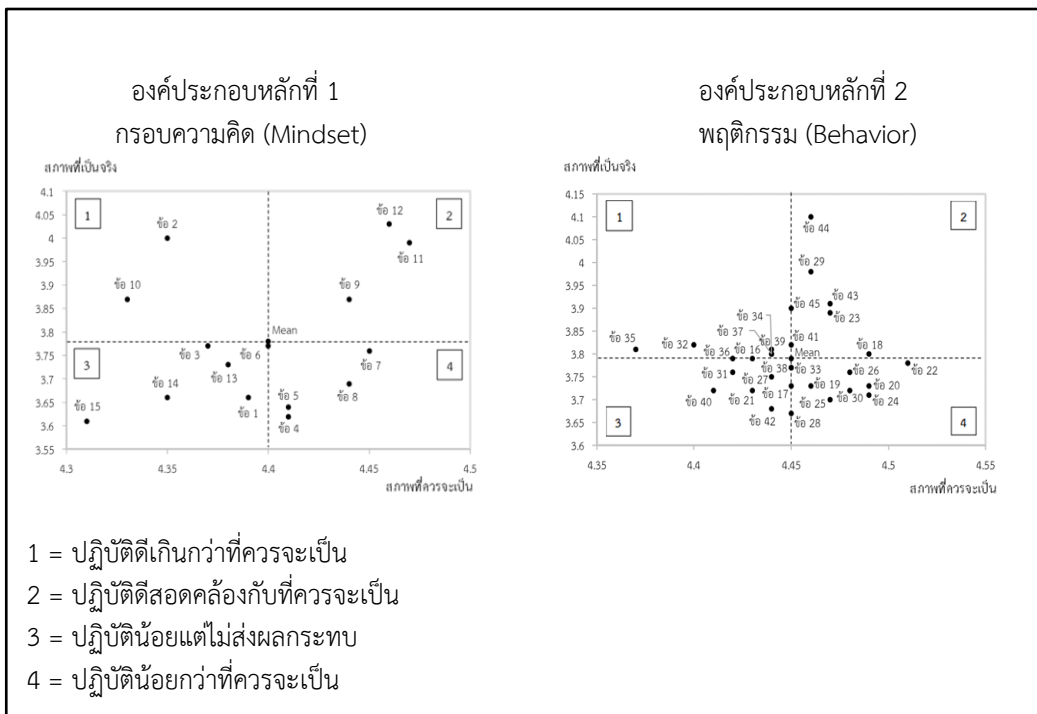
1.1 วิเคราะห์โดยใช้วิธี PNI Modified พบว่า ด้านองค์ประกอบหลักที่ 1 ครอบคลุมความคิด (Mindset) ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในประเด็นการมีความคิดที่แปลกใหม่ และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน (PNI Modified =0.217) และด้านองค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (Trust) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษามีความจริงใจ และสามารถทำให้ผู้อื่นเชื่อใจได้ (PNI Modified =0.213) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี PNI Modified 5 ลำดับแรก

องค์ประกอบ	สภาพที่เป็นจริง		สภาพที่ควรจะเป็น		PNI	ลำดับ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
องค์ประกอบหลักที่ 1 ครอบคลุมความคิด (mindset)							
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน	3.62	0.88	4.41	0.66	0.217	1
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางในการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	3.64	0.86	4.41	0.69	0.211	2
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีเป้าหมายที่ชัดเจน ที่ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ	3.69	0.86	4.44	0.72	0.201	3
4	ผู้บริหารสถานศึกษารู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองในทุก ๆ สถานการณ์	3.66	0.84	4.39	0.73	0.199	4
5	ผู้บริหารสถานศึกษานับสนุนแนวคิดการทำงานแบบอโง่ และนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา	3.61	0.88	4.31	0.69	0.197	5
องค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (behavior)							
6	ผู้บริหารสถานศึกษามีความจริงใจ และสามารถทำให้ผู้อื่นเชื่อใจได้	3.67	0.94	4.45	0.72	0.213	1
7	ผู้บริหารสถานศึกษาลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย	3.71	0.99	4.49	0.65	0.210	2
8	ผู้บริหารสถานศึกษารับฟังผู้อื่นอย่างเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ	3.70	0.94	4.47	0.68	0.206	3
9	ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยจัดปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้แก่ครู	3.68	0.98	4.44	0.68	0.206	3
10	ผู้บริหารสถานศึกษาสังสร้างเชื่อมั่นให้กับครู	3.72	0.91	4.48	0.68	0.204	5

1.2 วิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) จากค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็นและสภาพที่เป็นจริง เพื่อพิจารณาว่าประเด็นใดเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งผลการวิเคราะห์เมทริกซ์ พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 1 ครอบคลุมความคิด (Mindset) ประเด็นที่ผู้บริหารสถานศึกษายังปฏิบัติได้น้อยกว่าสภาพที่ควรจะเป็น คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน และองค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) พบว่า ประเด็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติได้น้อยกว่าสภาพที่ควรจะเป็น คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษาลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยการวิเคราะห์เมทริกซ์

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะผู้นำแบบบอโลจิสต์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยวิธี PNI Modified กับวิธีการวิเคราะห์เมทริกซ์ข้างต้น จะเห็นว่าทั้ง 2 วิธีมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้จะพิจารณาผลการวิเคราะห์จากการวิเคราะห์เมทริกซ์เป็นสำคัญ เนื่องจากค่าที่ได้จากการระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี PNI Modified ค่อนข้างน้อย แต่จากการวิเคราะห์เมทริกซ์แสดงให้เห็นว่าในบางประเด็นมีความต้องการจำเป็นที่จำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา จึงสรุปได้ว่า ด้านองค์ประกอบหลักที่ 1 ครอบคลุมความคิด

(Mindset) เรื่องแรกๆที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน และด้านองค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) เรื่องแรกๆที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษาลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

2. สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอัจฉริยะของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า

2.1 ประเด็นที่ 1 สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาในเรื่อง การมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน เนื่องจาก 1) ขาดความรู้ความเข้าใจในบริบทของงานที่ทำ ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์ในการบริหารงาน 2) การมีสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรที่ปิดกั้นทางความคิด ไม่เอื้ออำนวยต่อการเสนอความคิดสร้างสรรค์ 3) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถพัฒนางานได้อย่างเต็มที่ 4) การบริหารงานที่ขาดการมองภาพแบบองค์รวมมุ่งเน้นการบริหารงานเฉพาะที่ตนสนใจและมีความถนัด มีกรอบความคิดที่ย่ำอยู่กับสิ่งเดิม ๆ

2.2 ประเด็นที่ 2 สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาในเรื่อง การลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย เนื่องจาก 1) โครงสร้างองค์กรมีสายบังคับบัญชาที่มากจนเกินไป 2) ขาดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและการมอบหมายงานในลักษณะ Cross Function 3) มีความขัดแย้งในองค์กร เนื่องจากมีความเห็นในการทำงานที่ต่างกัน 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นอัตตาของตนเองสูง ทำให้ครูมีทัศนคติทางลบ 5) การมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ ไม่มีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือทำกิจกรรมร่วมกัน

3. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอัจฉริยะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า

3.1 ประเด็นที่ 1 แนวทางในการพัฒนาการมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าร่วมการอบรม และพัฒนาตนเอง 2) กระบวนการในการสรรหาและคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาควรมีประเด็นด้านความคิดสร้างสรรค์มาพิจารณาด้วย 3) เปิดใจยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานจากบุคลากรในความไม่ยึดติดกับแนวคิดเดิม ๆ 4) กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มีวิสัยทัศน์ในทิศทางเดียวกัน 5) มีการพัฒนานโยบายระดับกระทรวง และสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เช่น งบประมาณ 6) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทางวิชาชีพกับบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา 7) ศึกษาดูงานจากสถานศึกษาหรือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เห็นว่าสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้

3.2 ประเด็นที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) จัดกิจกรรมหรือโครงการที่บุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถแบ่งกันทำหน้าที่ต่าง ๆ 2) เปิดโอกาสให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กรมากขึ้น สนับสนุนให้ครูและผู้บริหารมีการพูดคุยกันอย่างเปิดกว้างอยู่เสมอ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์และกาลเทศะ 4) สร้างความโปร่งใสในการทำงาน สามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นการมีภาวะผู้นำแบบอัจฉริยะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

องค์ประกอบหลักที่ 1 กรอบความคิด (Mindset) พบว่า เรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดที่แปลกใหม่ และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษามีมือใหม่มีจำนวนมาก ประสบการณ์ในการทำงานยังมีไม่มากนัก ประกอบกับความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาก็ยังไม่มากพอ ซึ่งในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ยอมรับและเปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการมีความคิดสร้างสรรค์ ดังที่ มนัญชยา ควร่าพิง (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความพร้อมของบุคลากร การทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษา การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ผู้บริหารควรให้ความอิสระในการปฏิบัติงานกับบุคลากรในการแสดงความสามารถ เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

องค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) พบว่า เรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ในประเด็นผู้บริหารสถานศึกษาลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษายังไม่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทในองค์กร การวางตัวของผู้บริหารสถานศึกษาหรือการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาจมีผลทำให้ขาดการทำงานร่วมกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ส่งเสริมในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสร้างแรงบันดาลใจ แรงจูงใจ มีเป้าหมายเดียวกัน มุ่งมั่น ร่วมแรงร่วมใจบรรลุเป้าหมายให้ได้ มีระบบการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่

ปฏิบัติงานให้ดีที่สุดเพื่อเป็นแนวทางให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงศักดิ์ นิภาพันธ์ (2564) กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบอโงะโงะต้องเป็นผู้สร้างสัมพันธ์และความผูกพันในองค์กร ทั้งนี้มนุษย์สัมพันธ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข การที่มนุษย์สัมพันธ์จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) เข้าใจตน 2) เข้าใจบุคคลอื่น และ 3) ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอโงะโงะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

องค์ประกอบหลักที่ 1 กรอบความคิด (Mindset) สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในบริบทของงานที่ทำ ขาดทักษะทางการบริหาร และการมีสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้ออำนวย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังไม่มีประสบการณ์ทางการบริหาร เป็นผู้บริหารสถานศึกษามือใหม่ รวมไปถึงองค์กรมีวัฒนธรรมที่ปิดกั้นทางความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ ฉัตรวิมล เข้มพันธ์ (2560) ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานที่ส่งเสริมการมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ มุ่งตอบสนองต่อผู้รับบริการ ไม่ยึดกรอบแบบเดิมมากเกินไป เน้นการทำงานเป็นทีม และเป็นกันเอง

องค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย เนื่องมาจากการขาดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู อาจเป็นเพราะว่าเกิดจากการขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความเห็นในการทำงานที่ต่างกัน ขาดการเสริมสร้างความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่กล้าเอียง การบริหารงานไม่มีความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับ ดร.ณิรัตน์สุนทร (2560) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ ไม่ควรมอบหมายงานให้เฉพาะผู้ใกล้ชิด และควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรตัดสินใจในการปฏิบัติงานตามความถนัด และสอดคล้องกับ ยงยุทธ เกษสาคร (2551) ได้กล่าวถึงอุปสรรคในการทำงานเป็นทีมไว้ว่า เป็นการพุดจาและตกลงกันไม่ชัดเจน มีการปกปิดความผิดพลาดที่เกิดจากการทำงาน และเลี้ยงเฉยปัญหา มีการชิงดีชิงเด่นระหว่างสมาชิก เมื่อมีการขัดแย้งกันเกิดขึ้น ไม่ได้มีการประชุมหารือ หรือแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน หัวหน้ากับลูกน้องไม่ได้มีความสัมพันธ์ไปในทางที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างก็มีปัญหาในการทำงาน วิธีการในการทำงานมักจะสวนทางกัน ไม่มีการวางแผนทางร่วมกัน และขาดจังหวะที่จะ

ใช้ให้เป็นประโยชน์ในอันที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าของสมาชิก ขาดความสัมพันธ์อันดีกับทีมอื่นหรือหน่วยงานอื่น ทำให้ทีมนั้นไม่ได้รับความเชื่อถือยกย่อง

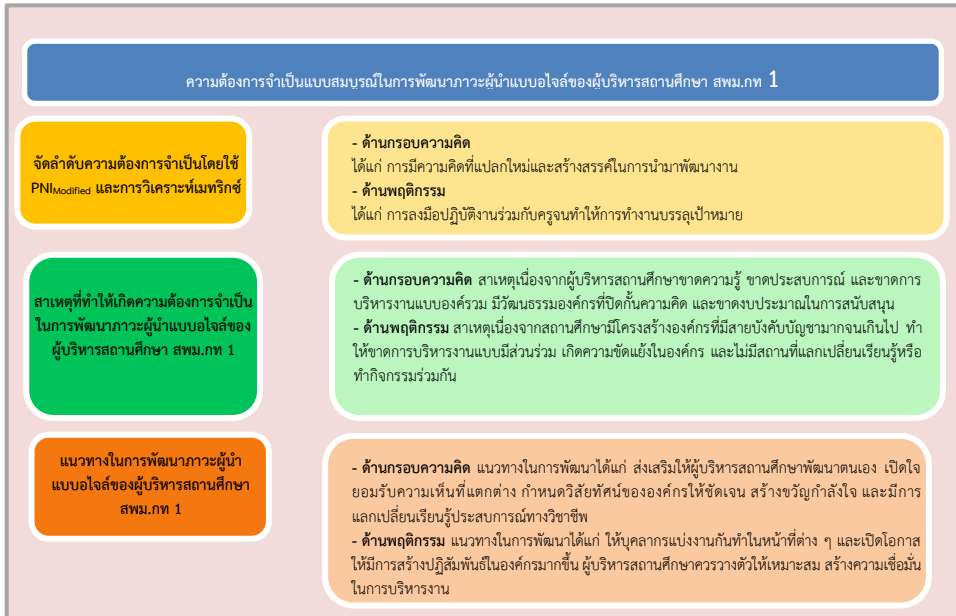
3. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบบอโจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

องค์ประกอบหลักที่ 1 กรอบความคิด (Mindset) แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบบอโจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในเรื่องการมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางานประกอบด้วย การส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเอง เปิดใจยอมรับความคิดเห็น และไม่ยึดติดกับแนวคิดเดิม ๆ กำหนดเป้าหมายและให้บุคลากรในองค์กรมีวิสัยทัศน์ในทิศทางเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการวิเคราะห์สาเหตุที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองและศึกษาหาความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุบรรณ ลาสา (2560) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการเข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงาน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านสมรรถนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ มีการศึกษาดูงานในสถานศึกษาต่าง ๆ และควรเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะให้กับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งที่เข้าสู่ตำแหน่งใหม่ และทั้งที่มีประสบการณ์การทำงานมานานอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ เฉลิมพล เอกพันธุ์ (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดมุกดาหาร ให้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความสามารถในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ให้มีการ ควรค้นหาแนวทางปฏิบัติงานที่ดีกว่าและใหม่กว่าอยู่เสมอ โดยไม่ผูกพันอยู่กับความคิดแบบเดิม ๆ มีการแสวงหาคำตอบ คำถาม หรือวิธีการทำงานใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาการทำงานที่ยุ่งยาก พร้อมทั้งสร้างแรงกระตุ้นให้ครู บุคลากร และนักเรียนมีความกล้าที่จะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

องค์ประกอบหลักที่ 2 พฤติกรรม (Behavior) แนวทางในการพัฒนาการภาวะผู้นำแบบบอโจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในเรื่องการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย คือ การลดขั้นตอนในการทำงาน จัดกิจกรรมหรือโครงการโดยให้บุคลากรหมุนเวียนแบ่งกันทำหน้าที่ เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นและให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กรมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางตัวให้เหมาะสม สร้างความโปร่งใสในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร โทบุตร (2559) ได้ศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ พบว่า ผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันกับบุคลากรภาครัฐในหน่วยงาน โดยสร้างบรรยากาศการทำงาน สร้างกำลังใจในการทำงานให้กับสมาชิก สร้างระบบการทำงานที่ดีซึ่งเกิดจากการวางแผน หากการทำงานระบบทีมแข็งแกร่ง การทำงานของหน่วยงานในภาพรวมก็จะยิ่งสะดวก ไม่ก่อให้เกิดข้อผิดพลาด สร้างความสัมพันธ์ที่ดีของการทำงาน และส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตลอดเวลา

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการค้นพบองค์ความรู้ใหม่สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 จัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี PNI_{Modified} และการวิเคราะห์เมทริกซ์ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านกรอบความคิด เรื่องการมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน และ 2) ด้านพฤติกรรม เรื่องการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

ระยะที่ 2 สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอจีล์ของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องดังกล่าว พบว่า สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน คือ ขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ และขาดการบริหารงานแบบองค์รวม มีวัฒนธรรมองค์กรที่ปิดกั้นความคิด และขาดงบประมาณในการสนับสนุน ส่วนสาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย คือ สถานศึกษามีโครงสร้างองค์กรที่มีสายบังคับบัญชามากเกินไป ทำให้ขาดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เกิดความขัดแย้งในองค์กร และไม่มีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือทำกิจกรรมร่วมกัน

ระยะที่ 3 แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอใจล์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แนวทางพัฒนาการมีความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการนำมาพัฒนางาน คือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเอง เปิดใจยอมรับความเห็นที่แตกต่าง กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจน สร้างขวัญกำลังใจ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทางวิชาชีพ ส่วนแนวทางพัฒนาการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครูจนทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย คือ ให้บุคลากรแบ่งงานกันทำในหน้าที่ต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กรมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางตัวให้เหมาะสม สร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ครูสภาควรกำหนดนโยบายการพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะมุมมองเชิงระบบ และกำหนดสมรรถนะด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาตนเองทางด้านความรู้ ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญ เปิดใจกว้าง ให้โอกาสครูเสนอความคิดเห็น กำหนดเป้าหมายให้บุคลากรในองค์กรมีวิสัยทัศน์ในทิศทางเดียวกัน สร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา บุคลากรสามารถมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทางวิชาชีพ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการส่งเสริมให้บุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถหมุนเวียนแบ่งงานกันทำในหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อลดขั้นตอนให้น้อยลง วางตัวให้เหมาะสม เป็นกลาง มีความโปร่งใสในการทำงาน และเปิดโอกาสให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอใจล์ตามการรับรู้ของครู เพื่อให้เห็นความต้องการจำเป็นในมุมมองที่หลากหลาย

2. ควรวิเคราะห์สาเหตุและนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีอื่น เพื่อเป็นการเรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบใหม่ เช่น เทคนิคการวิเคราะห์ FTA (fault tree analysis) เทคนิคสมมติฐาน หรือการวิเคราะห์ลิสเรล (LISREL analysis) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรวิมล เข็มพันธ์. (2560). วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 จังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร Veridian E Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 1758-1768.

- เฉลิมพล เอกพันธุ์. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดมุกดาหาร. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 9(34), 157-165.
- ดรุณี รัตนสุนทร. (2560). วัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการบริหารการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงราย. *วารสาร Veridian E Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 365-378.
- ดวงศักดิ์ นิภาพันธุ์. (2564). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบอใจล์สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัญชยา คอรร่าพิง. (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3), 17-32.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2551). ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ปิณณรัชต์.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). *VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world>
- สุบรรณ ลาสา. (2560). แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(2), 120-132.
- สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ. (2563). แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 245-259.
- สุภาพร โทบุตร. (2559). ปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐในจังหวัดปราจีนบุรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Trend and Technology. (2562). *การทำงานแบบ Agile แนวคิดในการทำงานขององค์กรยุคใหม่*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.tnt.co.th/news>

การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์*
THE DEVELOPMENT OF AN EFFECTIVE ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL
OF EDUCATIONAL EXTENSION SCHOOLS UNDER BURIRAM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES

สิริการย์ ดิษย์ชนะพงศ์

Sirigam Dischanapong

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajaphat University

Corresponding Author E-mail: Sirigam.dis@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2. พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและ 3. ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 162 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 2) โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล จำนวน 4 โรงเรียนเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ประเมิน ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน 2) ผู้ประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการ พบว่า ต้องพัฒนามี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การบริหารหลักสูตร 2) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) การนิเทศการศึกษา 3. ผลการประเมินรูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในด้านความถูกต้องและเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้และมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารวิชาการ; ประสิทธิผล; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the condition of the effective academic administration of educational extension schools, 2. To develop the model of effective academic administration of educational extension schools, and 3. To evaluate the model of effective academic administration of educational extension schools. The samples were 162 School Administrators. The research instrument was questionnaire. Target groups were 1) 9 experts. 2) Quality schools at Sub-Districts, 4 schools. The tools used were semi-structured interview scripts. Evaluators were: 1) 7 experts, 2) 5 model using evaluation. The tool used were questionnaires. Statistics used were percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows: 1. The condition of an effective academic administration of educational extension schools under Buriram Primary Educational Service Area Offices, by overall, average of all aspect was at a high level 2. The Model of an effective academic administration, the scope of academic work that needed development, totally 5 aspects, namely 1) curriculum administration, 2) learning process management, 3) research for educational quality development, 4) educational media, innovation, and technology development, 5) educational supervision. 3. The results of the model assessment are consistent with the empirical data. In terms of accuracy and appropriateness and in terms of feasibility and usefulness were at the highest level.

Keywords: academic administration model; effective; educational extension schools

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา การดำเนินการตามแนวคิดรูปแบบการบริหารวิชาการเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสร้างศักยภาพความสามารถในการแข่งขันเชิงวิชาการและการพัฒนาที่ยั่งยืนในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารต่อสถานศึกษา ซึ่งในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญเพราะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษาซึ่งพิจารณาจากคุณภาพของผลผลิตคือผู้เรียน คุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น สิ่งสำคัญคือ การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณธรรมในการบริหารจัดการ (อัศนีย์ สุกิจใจ, 2560) การบริหารงานวิชาการจะ

เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารงานวิชาการเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การพัฒนาการเรียนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร และจุดหมายของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษาและเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการ (จรุณี แก้วเอี่ยม, 2557) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นทั้งนักบริหารและนักวิชาการ เพราะจุดหมายของการบริหารการศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชำนาญ บุญวงศ์, 2555) แต่การบริหารงานวิชาการจะมีปัญหาสำคัญในเรื่องครูไม่เข้าใจหลักสูตร ครูไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ครูไม่สามารถเตรียมการสอนได้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำ ขาดสื่ออุปกรณ์ การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลขาดเครื่องมือวัดผลที่ได้มาตรฐาน ครูขาดความสนใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและการนิเทศ การศึกษายังไม่เป็นไปตามแผนการนิเทศ (จิรัฐติกาล บุญอินทร์, 2561)

ปัญหาด้านวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์มีโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นเรียนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ครูไม่สามารถเตรียมการสอนได้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำ ขาดสื่ออุปกรณ์ การเรียนการสอน ขาดเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุม จึงเป็นปัญหาต่อการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3, 2562) การบริหารงานวิชาการจะให้สัมฤทธิ์ผลจะขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานและบุคลากรในสถานศึกษา ให้เกิดความพร้อมอย่างทั่วถึงร่วมมือร่วมใจและปฏิบัติงานอย่างจริงจังบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนที่มีทั้ง 3 ระดับ จะต้องอาศัยความพร้อมด้านปัจจัยสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2557)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการบริหารจัดการงานวิชาการให้มีประสิทธิผลขับเคลื่อนสู่สากล ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีคุณภาพทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการวิจัยในเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 4 เขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 273 โรงเรียน รวมจำนวนประชากรผู้บริหารสถานศึกษา 273 คนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของเครทซ์และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 162 โรงเรียนเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 162 คน หลังจากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตามแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ให้กระจายไปทุกอำเภอตามสัดส่วนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามความเป็นไปได้และมีประโยชน์เพื่อประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บและรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 นำไปสอบถามผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 162 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

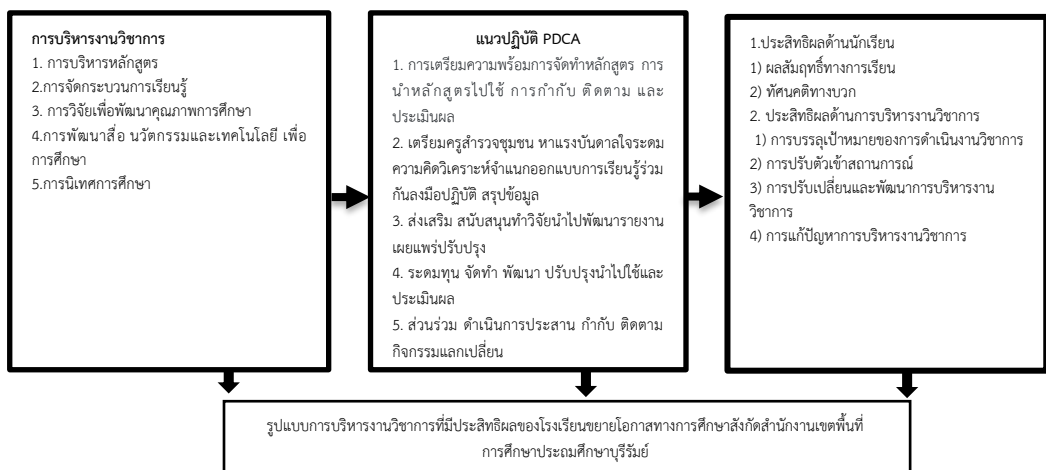
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

สภาพการบริหารงานวิชาการ		$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับที่
1	ด้านการบริหารหลักสูตร	3.80	0.83	มาก	2
2	ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	3.94	0.85	มาก	1
3	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.55	0.81	มาก	4
4	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ	3.77	0.89	มาก	3
5	การนิเทศการศึกษา	3.52	0.84	มาก	5
รวมเฉลี่ย		3.70	0.84	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการบริหารหลักสูตร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลพบว่า รูปแบบที่ได้ตามขอบข่ายงานวิชาการที่ต้องพัฒนา มี 5 ด้าน คือ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ และ 5) การนิเทศการศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลได้เป็นรูปแบบดัง ภาพประกอบ 1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบ

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบ 1) ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ 2) ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่าคู่มือการใช้รูปแบบมีความ เป็นไปได้และมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เพราะว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา และเป็นหัวใจของสถานศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาและความสามารถของผู้บริหาร ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ถือว่าเป็นงานหลัก ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการนิเทศการศึกษา เพราะว่าการนิเทศยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้ครูสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้ผู้สอน ขาดประสบการณ์และความสามารถทางด้านวิชาการ เนื่องจากการนิเทศนอกจากการจะช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมช่วยให้ผู้ปฏิบัติการเกิดทักษะ และทัศนคติทางที่ดีต่อการปฏิบัติงานแล้ว วิธีและ แบบการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาตรี มาประจง (2557) เรื่อง การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางสำหรับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษานั้นคือการให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องมีพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาเพราะเป็นงานที่ปฏิบัติกับครู เพื่อให้เกิดผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเบญจภรณ์ รัษฎระนา (2560) เรื่อง องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน คือผู้บริหารต้องมีความรอบรู้ขอบข่ายงานวิชาการโดยการส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนและทำการนิเทศการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ ณรงค์ ชูศรีชัย (2556) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

โดยสถานศึกษามีการวางแผนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รับกระบวนการนิเทศที่มุ่งให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือครูผู้สอนในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน

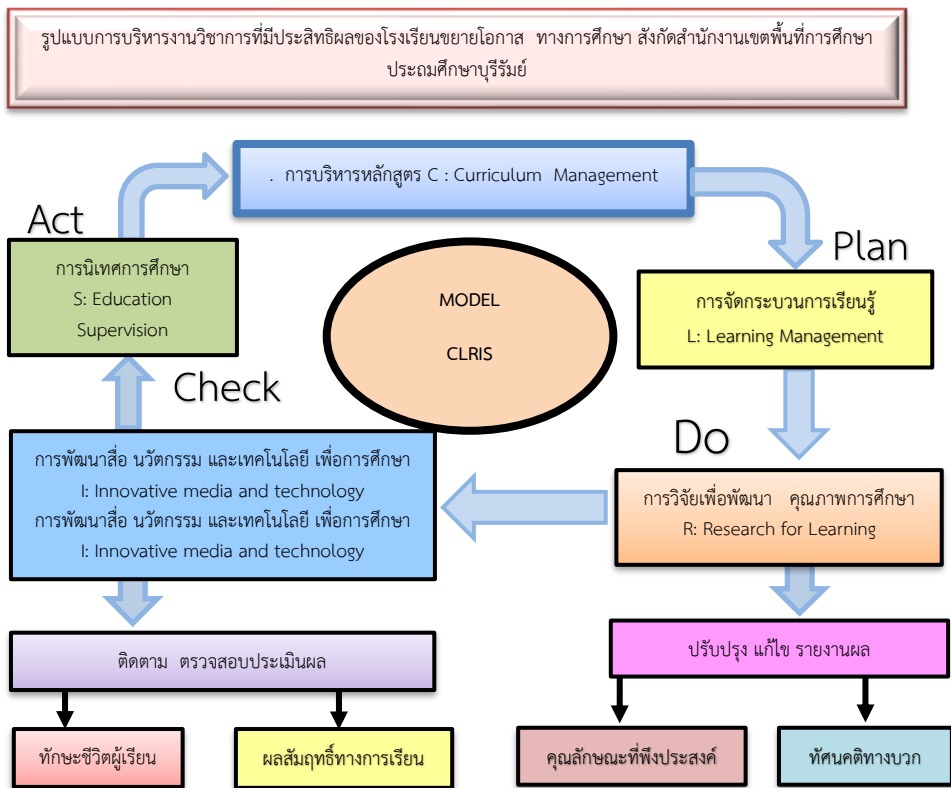
2. ผลการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่างานวิชาการที่ต้องการพัฒนา มี 5 ด้านประกอบด้วย 1) การบริหารหลักสูตร โดยดำเนินการนิเทศการใช้หลักสูตรเป็นระยะ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรเชิงบูรณาการแบบคู่ขนาน โดยเชื่อมโยงข้ามกลุ่มสาระ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 2) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนมีการวัดผลด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริงทั้งด้านความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิจัยแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาให้นักเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยผลิตและพัฒนา สื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบโรงเรียนจัดระดมทุนเพื่อจัดหาสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานวิชาการ ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและ 5) การนิเทศการศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายแบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาริชาติ ชมชื่น (2555) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การประถมศึกษา ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการนิเทศการศึกษา

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ มีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่สร้างขึ้นมานั้น ได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งล้วนเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ ตรงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงสามารถให้เสนอแนะที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริงมีความสมบูรณ์และครอบคลุมการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิภา ทองหง่า (2554) ที่กล่าวว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการ

ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสม ความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ ได้ใช้ประโยชน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ไทยกรรม (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คือ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิผลจะต้องดำเนินงานในขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน ได้แก่ 1. การบริหารหลักสูตร 2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ 3. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5. การนิเทศการศึกษา จึงเป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ สรุปเป็นแผนภูมิแนวปฏิบัติดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาด้านนิเทศ การศึกษาต้องมีพัฒนาเพิ่มมากขึ้น นำการบริหารจัดการเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในทิศ เช่น การประชุม สัมมนา เอกสาร หนังสือ ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างวิสัยทัศน์หรือสร้างเป้าหมาย ร่วมกันในการดำเนินงาน มีการกำหนดวิธีการนิเทศ และกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมตาม สภาพปัญหาและความต้องการ เช่น การประชุม สัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสังเกตชั้น เรียน การสะท้อนผลหลังการสอน การวิพากษ์แผนการจัดการเรียนรู้ การบันทึกวิดีโอและการ ถ่ายภาพ การสัมภาษณ์การ Coaching & Mentoring โดยเน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้อำนวยการสถานศึกษา ควรพิจารณานำองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่มี ประสิทธิภาพของโรงเรียนที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารงานด้านอื่น ๆ หรืออาจมีการศึกษา องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างการบริหารงานวิชาการใช้กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการบริหารจัดการ งานวิชาการ ตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานี้

เอกสารอ้างอิง

- จรุณี แก้วเอี่ยม. (2557). *เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา กลยุทธ์และแนวทางการ ปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ*. สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.
- จิรัฐติกาล บุญอินทร์. (2561). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 (ชุมชนพนธ์ครุศาสตร์ดุสิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ชาติรี มาประจง. (2557). *การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ชำนาญ บุญวงศ์. (2555). *การพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลัก ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- ณรงค์ ชูศรีชัย. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เบญจภรณ์ รัษฎะนา. (2560). องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 7(2), 97-107.
- ปาริชาติ ชมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ดุขฎิณีนิพนธ์ปรัชญาครุศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำบริหารการศึกษา). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2557). *การจัดการเรียนรู้อในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา ทองหง่า. (2554). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (ดุขฎิณีนิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (2562). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562*. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3.
- อุทัย ไทยภรณ์. (2561). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (ดุขฎิณีนิพนธ์ดุขฎิณีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- อัศนีย์ สุกิจใจ. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (ดุขฎิณีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตีปัญญา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2564*

A STUDY OF CONCEPTS IN CHUTIPUNYO'S MODERN DHAMMA BOOKS
BETWEEN B.E.2554 AND 2564

วัน ลี, ขนิษฐา จิตชินะกุล

Wan Li, Khanita Jitchinakul

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

University of the Thai Chamber of Commerce

Corresponding Author E-mail: henfaman@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตีปัญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2564 และศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตีปัญญา จำนวน 11 เล่ม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติของชุตีปัญญา ประกอบกับศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในหนังสือธรรมะทั้งอดีตและปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นกรอบการศึกษาครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตีปัญญาพบว่ามีทั้งหมด 9 แนวคิด ได้แก่ 1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต 2. แนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยวาง 3. แนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง 4. แนวคิดเกี่ยวกับทางสายกลาง 5. แนวคิดเกี่ยวกับการเงิน 6. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร 7. แนวคิดเกี่ยวกับความตาย 8. แนวคิดเกี่ยวกับการมีมุมมองของชีวิต และ 9. แนวคิดเกี่ยวกับความรัก

คำสำคัญ: แนวคิด; ธรรมะ; ธรรมะสมัยใหม่

Abstract

The research entitled 'A Study of Concepts in Chutipunyo's Modern Dhamma Books Between B.E.2554 and 2564' had an objective to study concepts in Chutipunyo's modern Dhamma books between B.E. 2554 and 2564 and to study 11 Chutipunyo's modern Dhamma books.

* Received November 8, 2022; Revised December 10, 2022; Accepted December 19, 2022

The researcher studied Chutipunyo's history together with a study of documents and research related to concepts in Dhamma books both in the past and present in order to become the framework. Results of concepts in Chutipunyo's modern Dhamma books were found to have 9 concepts, namely, 1. Conduct of life, 2. Letting go, 3. Sufficiency, 4. Middle way, 5. Finance, 6. Communication, 7. Death, 8. Having a viewpoint on life, and 9. Love.

Keywords: concept; Dhamma; modern Dhamma

บทนำ

ในสังคมไทยมีความพลวัตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน รวมถึงการติดต่อสื่อสาร ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดของสังคมและได้สร้างแรงกดดันให้แก่คนในสังคมทำให้คนไทยบางส่วนไม่สามารถปรับตัวได้ ต้องประสบกับปัญหาชีวิตโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมก็ยังเป็นปัจจัยในการสร้างปัญหาให้แก่สังคม ดังเช่น ปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่เป็นอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจทั้งระบบในสังคมไทยเกิดความเสียหาย (คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ, 2554)

อย่างไรก็ตาม ปี พ.ศ. 2554 – 2564 เป็นช่วงเวลาที่มียุทธการเกิดขึ้นในสังคมไทยมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเฉพาะภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศมีการชะลอตัว ทำให้อัตราการว่างงานและอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มสูงขึ้นดังที่กรมสุขภาพจิตได้รายงานไว้ว่า อัตราการฆ่าตัวตายของประชากรเพิ่มขึ้นจาก 6.03 สูงถึง 7.37 (กรมสุขภาพจิต, 2563)

นอกจากนี้ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2562 ทั่วโลกต้องประสบกับภาวะโรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนในสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งก็รวมถึงประเทศไทยด้วย หลายคนอยู่ในสภาวะตกงานไร้ที่อยู่อาศัย เพราะธุรกิจและอุตสาหกรรมหลายประเภทต้องหยุดกิจการ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจการบิน อุตสาหกรรมการบริการต่าง ๆ และอุตสาหกรรมการค้าระหว่างประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานของภาครัฐต้องระดมความช่วยเหลือประชาชนอย่างเร่งด่วน ในขณะที่เดียวกันหลายคนหันหน้าได้ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นที่พึ่ง และนำมาใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อความสงบทางด้านจิตใจ ดังที่วสิน อินทสระ (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศาสนาว่า มนุษย์ต้องมีศาสนา เพราะศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ คนที่มีศาสนาจะมีธรรมะเป็นที่พึ่ง และเมื่อได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่าง ๆ จะนำธรรมะเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาหรือนำมาเป็นหลักปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีศาสนา

พุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็ยังมีอีกหลายคนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ทั้งนี้เพราะภาษาที่ปรากฏในหลักธรรมคำสอนเข้าใจยากด้วยเป็นภาษาเฉพาะทางพุทธศาสนา ดังนั้น สังคมไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน กวีหรือนักประพันธ์จึงได้นำหลักธรรมคำสอนมาแต่งเป็นวรรณคดี-วรรณกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนได้เข้าใจ เช่น ไตรภูมิพระร่วง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่คนไทยรู้จักกันเป็นอย่างดี (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2556) สะท้อนให้เห็นว่า หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนช่วยกล่อมเกลาคิดใจ และความประพฤติกของคนในสังคม

เมื่อสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้สังคมได้รับผลกระทบในทุกด้าน แม้กระทั่งพระสงฆ์ที่ดำรงรักษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาก็ต้องมีการปรับวิธีการเผยแผ่ธรรมะทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีสังคมยุคใหม่ (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2556) ทั้งทางด้านวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน การนำเสนอในรูปแบบวรรณกรรมก็ต้องมีการปรับรูปแบบให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมยุคใหม่ ดังที่พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กัลยาโณ) (2565) เป็นผู้ริเริ่มนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาเผยแผ่ด้วยวาจาธรรมในกลุ่มเยาวชนตามสถาบันการศึกษา โดยทำลายกำแพงภาษาธรรมะและหันมาใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย นำหลักธรรมคำสอนมาประกอบเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ทำให้เนื้อหาธรรมะมีความสนุกสนาน คลายเครียด จนเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย

เมื่อมีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งก็รวมถึงหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket Books) จึงเป็นหนังสือธรรมะที่อ่านง่ายรวมอีกทั้งการวางจำหน่ายในร้านหนังสือและร้านสะดวกซื้อทั่วไป เมื่อใดก็ตามที่คนในสังคมได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ จึงทำให้หลายคนหันหน้าเข้าหาธรรมะ เพื่อช่วยกล่อมเกลาคิดใจให้คลายทุกข์ ซึ่งทำให้เกิดหนังสือธรรมะขึ้นในสังคมไทยและมีพัฒนาการด้านรูปแบบ ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอแนวคิดที่ทันสมัย แตกต่างไปจากรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะในอดีตที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ทั้งนี้หนังสือธรรมะในปัจจุบันจะมีเนื้อหาและกลวิธีการเล่าเรื่องที่เข้าใจง่ายสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน (ชลธิชา ชูชาติ, 2552) ดังจะพบว่าในสังคมไทยปัจจุบันมีหนังสือธรรมะที่ผู้แต่งหลายท่านได้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้อ่านง่ายและสามารถหาซื้อได้ง่าย อีกทั้งมีการตั้งชื่อหนังสือธรรมะที่น่าสนใจ เช่น เสียตาย.คนตายไม่ได้อ่านของดังตฤณ นอกจากนี้ ก็ยังมีพระสงฆ์มีบทบาทในการพลิกโฉมหนังสือธรรมะให้อ่านง่าย เช่น พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) และพระไพศาล วิสาโร จนเกิดเป็นธรรมะเดลิเวอรี่ นับว่าเป็นการพลิกโฉมหนังสือธรรมะที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ และทำให้ผู้ที่สนใจธรรมะได้มีทางเลือกในการเลือกอ่านหนังสือแนวธรรมะเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาหนังสือธรรมะพบว่าหนังสือธรรมะบางเล่มมีจำนวนการตีพิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น เรื่อง ธรรมะติดปีก ของพระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) (2549) ได้รับการตีพิมพ์จำนวนไม่น้อยกว่า 19 ครั้ง เรื่องสุขเถอะโยม ของพระมหาสมปอง ได้รับการตีพิมพ์จำนวน 11 ครั้ง ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าหนังสือนั้นเป็นที่นิยมของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือธรรมะสมัยใหม่ ด้วยมี

สำนวนภาษา การนำเสนอที่เข้าใจง่ายเข้าถึงธรรมดาได้ง่าย และมีเนื้อหาที่ทันสมัย ตลอดทั้งสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เช่นเดียวกันกับหนังสือธรรมะของชุตติปัญญาที่มีลักษณะการตั้งชื่อเรื่องหนังสือที่น่าสนใจ เช่น ชีวิตที่เหนื่อยนัก พักเสียบ้าง ดีไหม? แค่นี้ปัญหาแทบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย ที่มีลักษณะการใช้ภาษาแบบการตั้งคำถาม ให้กำลังใจ และเสนอแนะกลวิธีการนำเสนอในรูปแบบที่สั้นกระชับ ชัดเจน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ชุตติปัญญาแม้ว่าจะเป็นพระสายปฏิบัติ แต่ก็สามารถเขียนหนังสือธรรมะให้มีรูปแบบที่ทันสมัย มีกลวิธีการนำเสนอและภาษาที่เข้าใจง่าย นอกจากนี้ ชุตติปัญญาได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับธรรมะอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของผู้ที่สนใจหนังสือธรรมะ ซึ่งหลายเล่มได้รับการตีพิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้ง

พระมหาวิระพันธ์ ชุตติปัญญา หรือนามปากกาที่รู้จักในนาม ชุตติปัญญา จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าปาลธรรม อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพระสงฆ์ที่ให้ความสำคัญการเจริญจิตภาวนาแก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ท่านยังเขียนหนังสือธรรมะเพื่อนำไปเป็นสู่การปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

ฉะนั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือธรรมะพบว่า มีการศึกษาหนังสือธรรมะของผู้แต่งหลายคน แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดได้ศึกษาหนังสือธรรมะของชุตติปัญญา ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2564 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปัญญา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการเผยแผ่หนังสือธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนได้รับรู้อีกเล่มหนึ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปัญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2564

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปัญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2564 ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่เกี่ยวกับหนังสือธรรมะ
2. ศึกษาประวัติของชุตติปัญญา
3. ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับแนวคิด
4. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือธรรมะและแนวคิด

ขั้นศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาหนังสือธรรมะของชุตติปัญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2564 ทั้งหมด 11 เล่ม ได้แก่ ความงดงามของการมีชีวิตอยู่ จะยากอะไร ถ้าอยากให้มีสุข ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้

ใจเสียศูนย์ นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต นิทานธรรมะ ตอนสอนใจให้เป็นสุข วิธีทางแห่งการสร้างสุข ชีวิตที่เหนือนักพักเสียบ้างดีไหม แต่ปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย บอกใจอีกครั้งว่ายังไหว สุขอย่างไรให้ถึงใจ เหนื่อยก็พัก หนักก็วาง

ศึกษาประวัติของชุดิปปญโญ ประกอบกับศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในหนังสือธรรมะทั้งอดีตและปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นกรอบการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในหนังสือธรรมะของชุดิปปญโญ

ขั้นสรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษามาสรุปแนวคิดและอภิปรายผลที่ของหนังสือธรรมะสมัยใหม่

ผลการวิจัย

ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการพัฒนาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือด้านสังคม จึงส่งผลกระทบต่อจิตใจที่ทำให้เกิดภาวะความกดดัน ทำให้หลายคนหันเข้าหาธรรมะเพื่อต้องการที่พึ่งทางใจ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า ฟองสบู่แตก ผู้คนส่วนใหญ่มีปัญหาในชีวิต หลายคนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจถูกเลิกจ้างงาน ธุรกิจประสบความล้มเหลวทำให้ต้องปิดกิจการ ส่งผลให้สภาพจิตใจหลายคนมีภาวะตั้งเครียด บางคนฆ่าตัวตาย บางคนเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข แต่หลายคนได้เห็นมาพึ่งศาสนา (เร็นฤทัย สัจจพันธุ์, 2556) ด้วยเชื่อว่าหลักธรรมคำสอนจะช่วยเยียวยาจิตใจให้สามารถต่อสู้กับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ได้ จึงส่งผลให้หนังสือธรรมะได้รับการตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี ด้วยหนังสือธรรมะสมัยใหม่มีแนวคิดที่ทันสมัยแตกต่างจากหนังสือธรรมะในอดีตที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและหาซื้อได้ง่ายโดยสะดวก (ชลธิชา ชูชาติ, 2552) จากการศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุดิปปญโญ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่มีแนวคิดที่เข้าใจง่าย โดยแฝงด้วยหลักธรรมที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ฉะนั้น ในการศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุดิปปญโญ พบว่า แนวคิดที่ได้นำเสนอในหนังสือมีทั้ง 9 แนวคิด ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต หนังสือธรรมะสมัยใหม่ทั้ง 11 เรื่อง ได้แก่ 1) จะยากอะไร ถ้าอยากให้มีสุข 2) ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 3) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 4) นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข 5) วิธีทางแห่งการสร้างสุข 6) ชีวิตที่เหนือนักพักเสียบ้างดีไหม 7) แต่ปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย 8) บอกใจอีกครั้งว่ายังไหว 9) สุขอย่างไรให้ถึงใจ 10) เหนื่อยก็พัก หนักก็วาง 11) ความมั่งคั่งของการมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ผู้แต่งได้นำเสนอนั้นมีหลากหลายประเด็น คือ ชีวิตคือความอดทนและการรอคอย ชีวิตคือการต่อสู้กับปัญหา ชีวิตคือความสมดุลระหว่างใจกับกาย ชีวิตคือการทำงาน ชีวิตคือการเรียนรู้อย่างมีสติ ทั้งนี้ แนวคิดที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ล้วนเป็นข้อคิดคติ เตือนใจที่

ต้องการให้ทุกชีวิตที่อยู่ในสภาพสังคมปัจจุบันได้ตระหนักรู้และรู้เท่าทันความต้องการจากภายในและภายนอก เพื่อสร้างความสมดุลให้แก่ชีวิตของตนเอง ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง จะยากอะไรถ้าอยากให้มีสุข เมื่อต้องการให้อนาคตดี เราเองก็ต้องรู้จักอดทนในปัจจุบันให้ได้ อดทนที่จะทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น ตามความเป็นจริงในปัจจุบันเป็นหลักหรือหนังสือเรื่อง ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ถ้าเราเข้าใจชีวิตตามความจริงด้วยสติ และเรียนรู้ที่จะสร้างกายและใจให้เกิดเป็นความสมดุลต่อกันและกัน ถึงแม้ชีวิตอาจจะบกพร่องบ้างในบางส่วน แต่ชีวิตนี้ก็งดงามมากนักจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดให้ผู้อ่านได้ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและให้รู้เท่าทันอารมณ์ที่มากระทบจิตใจ โดยใช้กลวิธีการอธิบายเพื่อให้ชีวิตทุกชีวิตสามารถควบคุมพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ผู้แต่งยังเห็นว่าการทำงานเปรียบเสมือนการปฏิบัติธรรมที่สร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต

2. แนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยวาง หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยวาง มีทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความงดงามของการมีชีวิตอยู่ 2) ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 3) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 4) นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข 5) ชีวิตที่เหนื่อยนักพักเสียบ้างดีไหม? ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดการปล่อยวาง เพื่อต้องการให้ทุกชีวิตสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขโดยรู้จักการปล่อยวางและไม่ยึดติดกับสิ่งที่ผ่านมารวมทั้งรู้จักการยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยสติปัญญา ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะสอนศิลปะการใช้ชีวิต ถ้ารู้จักฝึกจิตให้ดำรงอยู่อย่าง เป็นกลาง มีความยุติธรรมในการเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผ่านเข้ามา เมื่อนั้นไม่ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น เรายอมรับรู้โดยความรู้สึกปล่อยวางอย่างเข้าใจว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง หรือหนังสือเรื่อง ความงดงามของการมีชีวิตอยู่เมื่อเรารู้จักวางตำแหน่งของชีวิตเป็นรู้ว่าควรจัดวางกาย ใจ ทรัพย์อย่างไรและวางใจที่จะเกี่ยวข้องหรือปล่อยวางจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบใดเราย่อมสามารถที่จะมีความสุขได้ในทุกจังหวะของชีวิตที่กำลังเดินทางและต่อทุกสิ่ง ที่เราต้องเผชิญจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำการปล่อยวาง โดยใช้กลวิธีการอธิบายและกลอนเปล่าเพื่อชี้ให้เห็นถึงว่าชีวิตทุกชีวิตสามารถที่จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้ โดยการรู้จักปล่อยวางกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตไม่ว่าจะดีหรือไม่ก็ตาม ที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต

3. แนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง มีทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ 1) จะยากอะไร ถ้าอยากให้มีสุข 2) ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 3) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 4) วิธีทางแห่งการสร้างสุข 5) แคปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย 6) สุขอย่างไรให้ถึงใจ ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดความพอเพียงว่าหากเรารู้จักเพียงพอกับชีวิตก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข เพราะความพอเพียงจะทำให้ชีวิตไม่ต้องดิ้นรนหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตจนเกินความจำเป็น และความพอเพียงยังทำให้รู้จักเพียงพอกับสิ่งที่มีอยู่ในชีวิต ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง แคปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อยเพียงเราไม่หลงลืมว่าความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่นั้น มีคุณค่ามหาศาลต่อการมีชีวิตอยู่

เพียงใด เราย่อมสามารถสร้างสุขในการเกี่ยวข้องกับทุกสิ่งที่อยู่รอบข้างได้ง่ายขึ้นหรือหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะสอนศิลปะการใช้ชีวิตการรู้จักพอใจในสิ่งที่ตัวเองเป็น พอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสุขให้กับชีวิตจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำความพอเพียง โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าชีวิตที่พอเพียงและเพียงพอกับทุกสิ่งจะทำให้รู้เท่าทันทั้งความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต เพราะเหตุการณ์ที่ผ่านเข้ามา บุคคลนั้นจะมีสติและรู้เท่าทัน ดังนั้นผู้แต่งจึงต้องการให้ทุกคนควรเข้าใจในความเป็นไปของชีวิตตนเอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับทางสายกลาง หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับทางสายกลาง มีทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ 1) จะยากอะไร ถ้าอยากให้อใจมีสุข 2) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 3) แคปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย 4) บอใจอีกครึ่งว่ายังไง 5) เหนื่อยก็พัก หนักก็วาง ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดทางสายกลางว่าการดำเนินชีวิตนั้นไม่ควรตั้งหรือหย่อนกับชีวิตมากเกินไป จนส่งผลให้ชีวิตมีความทุกข์หรือความสุขจนเกินความพอดี นอกจากนี้ ผู้แต่งแนะนำให้ใช้สติในการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง เหนื่อยก็พัก หนักก็วางถ้ามีสติกำหนดรู้เท่าทัน มีการวางใจให้เป็นกลางในการรับรู้อารมณ์ที่ผ่านเข้ามา รู้ปรากฏการณ์ทางความคิดโดยไม่เข้าไปปรุงแต่งเพื่อเติมสีสัน เรื่องที่ผ่านเข้ามาก็จะเป็นเพียงเรื่องเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้วดับไป ความคิดที่เริ่มก่อตัวก็จะจบลงโดยอัตโนมัติหรือหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะสอนศิลปะการใช้ชีวิตต้องทำงานและเรียนรู้ชีวิตด้วยจิตว่าง คือว่างจากความรู้สึกยึดถือว่าเป็นของเราว่าสิ่งที่มีอยู่มีเราเท่านั้นเป็นเจ้าของ แต่ให้อยู่กับความรู้สึกที่เป็นกลางจะเห็นว่าผู้แต่งได้อธิบายและชี้ให้เห็นว่าควรดำเนินชีวิตในทางสายกลาง โดยใช้สติปัญญาในการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมองเห็นว่าทุกอย่างเป็นไปตามสังขาร คือมีเกิดและมีดับ

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเงิน หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการเงิน มีเพียงเรื่องเดียว คือ นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดกับการเงินว่าไม่ควรให้ความสำคัญเงินตรา ความร่ำรวยมากกว่าความสุขทางใจ เพราะความสุขควรสร้างจากใจ และแนะนำให้รู้เท่าทันกิเลสที่เกิดจากเงินตราและอำนาจ ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะ ตอนสอนใจให้เป็นสุขอำนาจและเงินตราเป็นสิ่งที่ใครได้มาครองแล้วต้องรู้จักใช้สอยอย่างระมัดระวัง เพราะเมื่ออำนาจคือสิ่งที่เราได้ใช้สั่งการในเรื่องต่าง ๆ และเงินตราคือสิ่งที่เราใช้สอยในการแลกเปลี่ยนกับความต้องการของตนมารวมกัน หากใช้สอยไม่ถูกต้องทั้งสองสิ่งนี้มักชักพาให้เราหลงทางชีวิตได้ง่ายจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดกับการเงิน โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าทุกชีวิตควรสร้างความสุขจากใจมากกว่าการได้ครอบครองวัตถุ เงินตราและอำนาจ

6. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร มีทั้งหมด 8 เรื่อง ได้แก่ 1) จะยากอะไร ถ้าอยากให้อใจมีสุข 2) ถึงชีวิตจะสูญเสียด้อย่าให้ใจเสียศูนย์ 3) นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข 4) วิถีทางแห่งการสร้างสุข 5) ชีวิตที่เหนื่อยนัก

พักเสียบ้างดีไหม 6) แคปัญหาคบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย 7) สุขอย่างไรให้ถึงใจ 8) เหนื่อยก็พัก หนักก็วาง ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารว่าการสื่อสารแต่ละครั้งต้องให้ความสำคัญในการสื่อสาร ยอมรับความแตกต่างของแต่ละคน โดยใช้จิตใจควบคุมอารมณ์ความรู้สึก เพื่อก่อให้เกิดความสุขและความต้องการของชีวิตที่แท้จริงได้ ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ทำอะไรเราจึงจะเปิดใจยอมรับความแตกต่างที่แต่ละคนมีอยู่ ยอมรับในวิถีคิดและการกระทำที่ไม่หลุดกรอบจนเกินไป และยินดีที่จะช่วยปรับบางมุมมองชีวิตให้แจ่มชัดขึ้นร่วมกัน เพราะเขาก็คือเขา เราก็คือเราหรือหนังสือเรื่อง แคปัญหา คบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อยความเหงาหรือความเดียวดาย จึงเป็นมากกว่าปัญหาที่ทำให้เราต้องรู้สึกหวาดหวั่น เพราะมันคือจุดเริ่มต้นที่ทำให้เราได้เรียนรู้ที่จะสร้างปัญญา เพื่อมาช่วยรักษาชีวิตให้หายจากโรคหวาดกลัวตัวเองจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดกับการสื่อสาร โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ต้องยอมรับในธรรมชาติของแต่ละบุคคล และใช้เวลาศึกษากับจิตใจภายใน เพื่อค้นหาคุณค่าของชีวิต

7. แนวคิดเกี่ยวกับความตาย หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความตาย มีทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ 1) ความมั่งคั่งของการมีชีวิตอยู่ 2) จะยากอะไร ถ้าอยากให้อใจมีความสุข 3) ถึงชีวิตจะสูญเสียแต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 4) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 5) นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข 6) วิถีทางแห่งการสร้างสุข 7) สุขอย่างไรให้ถึงใจ ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความตายว่าความตายจะต้องเกิดขึ้นกับทุกคน ดังนั้น ควรรู้เท่าทันและเตรียมพร้อมกับความตายที่จะเกิดขึ้นได้ทุกขณะจิต ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง วิถีทางแห่งการสร้างสุขมนุษย์มีคุณค่าเพียงขณะที่มีลมหายใจเท่านั้น เพราะหลังการตาย มนุษย์ไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยสิ่งที่หายไป เพราะความจริงสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลก ไม่มีใครเป็นเจ้าของถาวรแต่ผู้เดียว เป็นเพียงแค่การแวะเวียนมาใช้ร่วมกันชั่วคราว แล้วแต่ใครจะใช้มากหรือน้อยต่างกันเท่านั้นเองหรือหนังสือเรื่อง ถึงชีวิตจะสูญเสีย แต่อย่าให้ใจเสียศูนย์จงเรียนรู้ทุกขณะของชีวิตด้วยสติที่มาจากการฝึกฝนอย่างถูกต้อง แล้วจะทำให้เรารู้ว่าบทสรุปของชีวิตนั้นมีได้อยู่ที่ปลายทางของการเกิด และมีจุดจบที่ความตายเพียงอย่างเดียว แต่บทสรุปนั้นอยู่ที่แต่ละขณะที่เราได้เรียนรู้ชีวิตทั้งทางกายและใจอย่างรู้เท่าทัน และไม่มีปัญหาที่จะเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งรอบข้าง นั่นต่างหากจึงชื่อชื่อว่าเป็นบทสรุปอันยิ่งใหญ่ที่ชีวิตของแต่ละคนควรใส่ใจจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดกับความตาย โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าความตายเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง ซึ่งคุณค่าของชีวิตไม่ได้วัดจากการมีชีวิตอยู่อย่างยืนยาว ทุกคนควรค้นพบความหมายที่แท้จริงของชีวิต และยิ่งเตือนสติให้ทุกคนไม่ยึดติดกับสิ่งใด ๆ ในชีวิต

8. แนวคิดเกี่ยวกับการมีมุมมองของชีวิต หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการมีมุมมอง มีทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ 1) จะยากอะไร ถ้าอยากให้อใจมีความสุข 2) ถึงชีวิตจะสูญเสียแต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 3) นิทานธรรมะ สอนศิลปะการใช้ชีวิต 4) นิทานธรรมะ ตอน สอนใจให้เป็นสุข 5) แคปัญหาคบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย 6) เหนื่อยก็พัก หนักก็วาง ผู้แต่งได้นำเสนอ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีมุมมองของชีวิตว่าการมองโลกในแง่ดีจะทำให้การดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะมียิ่งโตเข้ามากระทบในชีวิตก็ตาม ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง จะยากอะไร ถ้าอยากให้มีสุขคนมองโลกในแง่ร้าย มองเห็นความยากลำบากในโอกาสทุกโอกาส คนมองโลกในแง่ดี มองเห็นโอกาสในความยากลำบากทุกความยากลำบากหรือหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะ ตอนสอนใจให้เป็นสุขการมองโลกในแง่ดี ถือว่าเป็นการสร้างกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข เพราะเมื่อรู้จักมองให้เห็นถึงความดีที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ได้แล้วเราย่อมมีโอกาสที่จะพานพบแต่ความโชคดีในการทำ ความรู้จักกับสิ่งนั้นจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดกับการมีมุมมองของชีวิต โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าทุกชีวิตมีมุมมองของชีวิตในแง่ดี แม้ว่าในขณะนั้นชีวิตจะประสบปัญหา แต่หากมีมุมมองในเชิงบวกโดยใช้สติและปัญญาจะทำให้ก้าวข้ามปัญหานั้นไปได้ และทำให้ได้เห็นความจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเข้าใจ

9. แนวคิดเกี่ยวกับความรัก หนังสือธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความรัก มีทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ถึงชีวิตจะสูญเสียแต่อย่าให้ใจเสียศูนย์ 2) นิทานธรรมะ ตอนสอนใจ ให้เป็นสุข 3) ชีวิตที่เหนื่อยนักพักเสียบ้างดีไหม? 4) แค่ปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อย ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักว่าความรักเป็นสิ่งที่ดีของชีวิตที่ช่วยทำให้ชีวิตมีความหมาย และความรักที่เกิดจากสติปัญญาจะช่วยพัฒนาชีวิตอย่างมีคุณค่า ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง นิทานธรรมะตอนสอนใจให้เป็นสุขความรัก ชื่อว่าเป็นหัวใจหลักของการมีชีวิตอยู่ และเป็นบ่อเกิดของสิ่งทั้งปวงที่จะตามมาหรือหนังสือเรื่อง แค่ปัญหาตบหน้า ไม่ได้ฆ่าเราสักหน่อยรักแท้ต้องช่วยสร้างปัญญาให้แก่ตัวเรา และคนที่เรารักด้วย ความสัมพันธ์จึงจะก้าวไปสู่ความงดงาม ที่ยิ่งรักก็ยิ่งรู้สึกขอบคุณโลกนี้มีสิ่งดี ๆ ที่เรียกว่าความรักมาช่วยทำชีวิตของเราให้มีความหมายจะเห็นว่าผู้แต่งได้แนะนำแนวคิดกับการมีมุมมองของชีวิต โดยใช้กลวิธีการอธิบายและชี้ให้เห็นว่าความรักที่ดีสามารถเป็นเสาหลักของชีวิต นอกจากจะช่วยพัฒนาชีวิตอย่างมีคุณค่า ยังสามารถสร้างสติปัญญาให้แก่ชีวิต

ทั้ง 9 แนวคิดทำให้เห็นได้ว่าชุดปัญญาได้นำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา มาสร้างสรรค์ด้วยแนวคิดที่ทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตปัจจุบัน โดยจะเน้นการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ และรู้เท่าทันในทุก ๆ เรื่อง ทั้งอารมณ์ความรู้สึก ความสุขและความทุกข์ เพื่อจะได้ไม่ตื่นตระหนกกับความผันผวนในแต่ละช่วงเวลาที่เกิดขึ้นของชีวิต แนวคิดที่ชุดปัญญาแนะนำเสนอในหนังสือทั้ง 11 เล่ม นับว่าเป็นธรรมะสมัยใหม่ที่มีแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้อ่านทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตินิโงพบว่าแนวคิดหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดของพระไพศาล วิสาโล (2545) ที่กล่าวถึงสังคมบริโภคยุคใหม่ในปัจจุบัน โดยหลายคนให้ความสำคัญกับเงินตรา การสื่อสารที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความตาย

ทั้งนี้ ในด้านเงินตรา แนวคิดของชุตินิโงต้องการให้ทุกคนหาความสุขทางใจที่ไม่ยึดติดกับอำนาจและเงินตรา และที่สำคัญรู้จักความพอเพียง ใช้เงินตราและอำนาจที่มีอยู่อย่างรู้เท่าทัน เช่นเดียวกับพระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึงคนในสังคมพยายามหาเงินในทุกวิถีทาง ทั้งทางสุจริตและทุจริต รวมทั้งการเอาัดเอาเปรียบ ทำให้ทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินตรา

ในด้านการสื่อสารที่เน้นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวคิดของชุตินิโงเน้นการใช้สติปัญญา หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์เพราะแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลจึงจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับสอนให้บุคคลรู้จักอยู่กับตนเองโดยใช้จิตควบคุมอารมณ์ความรู้สึก เรียนรู้และหาความหมายของชีวิต เพื่อให้เกิดความสุขและความต้องการของชีวิตที่แท้จริง อันเป็นความสุขที่เกิดภายในจิตใจของตนเอง เช่นเดียวกับพระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึงการสื่อสารกับบุคคลที่มีปัญหา อาจจะก่อให้เกิดความทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้คนคิดแต่จะแก่งแย่งแข่งขันและเอาัดเอาเปรียบกัน

ในด้านความตาย แนวคิดของชุตินิโงต้องการให้ทุกคนเข้าใจความตายเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องประสบและยังเตือนสติให้ทุกคนได้รู้เท่าทันและเตรียมพร้อมกับความตายที่จะเกิดขึ้นได้ทุกขณะ เข้าใจคุณค่าการมีชีวิตและต้องการเตือนสติให้ทุกคนไม่ยึดติดกับสิ่งใด ๆ ในชีวิต และพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิต เช่นเดียวกับพระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึงความกลัวกับความตายจึงทำให้ผู้คนเกิดความทุกข์ เมื่อรู้ว่าจะต้องตาย

แนวคิดของชุตินิโง ที่ให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการมีสติในการใช้ชีวิต และต้องการให้ทุกคนดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสุขและความทุกข์ และการดำเนินชีวิตต้องมีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิต ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง อุปลักษณะเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือธรรมะของพระธรรมมาจารย์ ที่กล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตว่าชีวิต คือ การเดินทาง

แนวคิด ของชุตินิโงที่ว่าความตายเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องประสบ และต้องพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิตยังสอดคล้องกับงานวิจัย ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง อุปลักษณะความตายในหนังสือธรรมะ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือธรรมะ จำนวน 21 เล่ม ที่กล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับความตายว่าความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว

นอกจากนี้ในการศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตินิโง ได้เห็นว่าผู้แต่งยังได้กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และให้ความสำคัญกับการรักษาจิตใจ

ใน 3 มิติ คือ การปล่อยวาง ความพอเพียง และทางสายกลาง ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านปล่อยวาง จากกิเลส รู้จักความพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่หรือสิ่งที่ตนเป็น และไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้จิตใจอยู่เหนืออารมณ์ จึงจะทำให้สามารถใช้ชีวิตแบบทางสายกลาง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ

จุดที่น่าสนใจในการศึกษาหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ คือ ผู้แต่งได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับความรัก แม้ว่าจะกล่าวถึงไม่มากแต่สามารถสะท้อนให้เห็นธรรมะสมัยใหม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อ่านในสังคมปัจจุบัน โดยผู้แต่งได้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่ดีของชีวิต และสามารถช่วยทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีความหมายและมีคุณค่า

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ ได้พัฒนาตามวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันที่มีชีวิต Life Style ไม่ต้องการกรอบและแนวทางปฏิบัติที่เคร่งครัดต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จึงเป็นหนังสือธรรมะสมัยใหม่ในสังคมปัจจุบัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

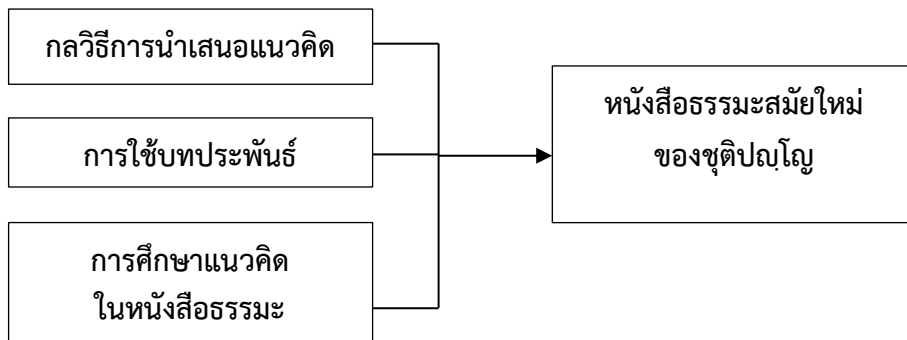
ในด้านแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ เห็นได้ว่าแนวคิดที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเป็นประเด็นสำคัญในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญสามารถเห็นได้ว่าผู้แต่งมุ่งที่จะแก้ความสงสัยของชีวิตกับผู้อ่านในด้านจิตใจและวิถีชีวิต ในด้านวิถีชีวิต ผู้แต่งโดยผ่านมุมมองจากพุทธธรรมได้ถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการเงิน การสื่อสารและการทำงาน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจการรู้เท่าทันในเรื่องการเงินตรา การใช้สติในการทำงานและการสื่อสาร นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการมีมุมมองของชีวิตก็เป็นแนวคิดที่สำคัญ ผู้แต่งอยากจะแนะนำให้กับผู้อ่านในการมองโลกในแง่ดี จะช่วยส่งเสริมให้กับตนเองได้มีการพัฒนาและแก้ความกดดันจากสภาวะต่าง ๆ

ในด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ เห็นได้ว่าชุตติปญโญนิยมนำเสนอแนวคิดผ่านการยกเรื่องสั้นและการแต่งนิทาน ผู้แต่งได้แต่งหนังสือธรรมะแบบนิทานมีจำนวน 2 เล่ม และได้ตั้งชื่อ นิทานธรรมเพื่อนำผู้อ่านได้เข้าถึงธรรมะอย่างง่ายและสนุกสนานในการอ่าน

ส่วนการใช้บทประพันธ์เป็นอีกลักษณะเด่นของชุตติปญโญ บทประพันธ์ที่พบในหนังสือส่วนใหญ่จะเป็นกลอนเปล่า ผู้แต่งได้แต่งหนังสือธรรมะแบบกลอนเปล่ามีจำนวน 1 เล่ม ชื่อเรื่อง ความงดงามของการมีชีวิตอยู่ โดยผ่านภาษาที่ง่าย แต่สามารถสื่อถึงความหมายที่ลึกซึ้ง

ฉะนั้น จากการศึกษาแนวคิดในหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญโญ เห็นได้ว่าในระหวางการแต่งหนังสือธรรมะ ผู้แต่งได้รวบรวมคำถามที่พบบ่อยในชีวิตประจำวันมาเป็นแนวคิดที่สำคัญของหนังสือธรรมะ เพื่อแก้คำถามจากผู้อ่าน แนวคิดที่ได้นำเสนอเหล่านี้เป็นแนวคิดธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้อ่าน

นอกจากนี้ ราคาจำหน่ายของหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของชุตติปญฺโญก็เป็นจุดที่น่าสนใจ หนังสือธรรมะของชุตติปญฺโญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2564 ราคาจำหน่ายจะไม่เกิน 150 บาท และสามารถซื้อได้ในร้านสะดวกซื้อทุกร้าน จึงสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งพยายามให้ธรรมะสามารถเข้าถึงชีวิตประจำวันของทุกคนในสังคม ทำให้ทุกคนศึกษาธรรมะอย่างสะดวก

ภาพที่ 4 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ต้องพัฒนาภาพพจน์และเนื้อหาเพิ่มเติม และเปรียบเทียบหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของท่านอื่น ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงธรรมะที่ได้รับความนิยม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารต้องศึกษาภาพพจน์และเนื้อหาเพิ่มเติม อันจะทำให้เห็นถึงศิลปะการเขียนของชุตติปญฺโญอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบหนังสือธรรมะสมัยใหม่ของท่านอื่น ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงธรรมะที่ได้รับความนิยมในยุคสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2563). สถิติการว่างงานและอัตราการฆ่าตัวตาย. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, จาก https://dmh.go.th/report/suicide/stat_prov.asp
- คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ. (2554). *บันทึกเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี 2554*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, จาก <http://tiwrmdev.hii.or.th/current/>
- ชลธิชา ชูชาติ. (2552). *กระบวนการสร้างสารของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ในรายการธรรมะเดลิเวอรี่* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ผลกระทบวิกฤต COVID-19 กับเศรษฐกิจโลก: This Time is Different*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, จาก www.bot.or.th/ResearchAndP
- ปิยภรณ์ ออบแพทย์. (2552). *อุปสรรคเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2545). *ธรรมะที่คนสมัยใหม่ต้องการ*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, https://www.visalo.org/article/matchon254509_24.html
- ยมลภัทร ภัทรคุปต์. (2553). *อุปสรรคความตายในหนังสือธรรมะ* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รินฤทัย สัจจพันธ์. (2556). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วศิน อินทสระ. (2527). *หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา : พุทธปรัชญาเถรวาท อริยสัจ 4*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (พระยอมน กัลยาโณ). (2565). *The Lessons บทเรียนชีวิต : พระราชธรรมนิเทศ (พระยอมน กัลยาโณ) พระนักพัฒนา สงเคราะห์ เผยแพร่*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, จาก www.thaipbs.or.th/program/TheLessons/episodes/88223
- พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). (2549). *ธรรมะติดปีก*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม
เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ*

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL WITH AUGMENTED
REALITY TO DEVELOP SELF-CARE BEHAVIORS OF THE ELDERLY

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล, กัลยาณี เจริญช่าง นุชมี
Yaowaluk Pipatjumroenkul, Kalyanee Charoenchang Nuchmee
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Corresponding Author E-mail: kalyanee_n@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ 2. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม 3. พัฒนาสื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม 4. ติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการ จำนวน 15 คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัย พบว่า 1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับความรู้ การออกแบบตารางชีวิต และการทำเป็นกิจวัตรประจำวัน 3. สื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่ การบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย อารมณ์และงานอดิเรก และการดูแลสุขภาพอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย ผลประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี และผลประเมินคุณภาพด้านสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี 4. ผลการติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองหลังการเรียนรู้ 1 สัปดาห์ เพิ่มขึ้นจากก่อนการเรียนรู้

คำสำคัญ: เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม; พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง; ผู้สูงอายุ

Abstract

The purposes of this research were 1. to study the health self-care behavior of the elderly. 2. to develop of learning management model with augmented reality. 3. to develop augmented reality. 4. to monitor the health care behaviors of the elderly. The sample group was divided into 2 groups 1) The 15 samples for developing the learning model were composed of academic scholars, educational technology scholars, and health promotion scholars chosen by Purposive Sampling 2) The 30 samples for studying the health self-care behavior were the elderly in Bangkok and vicinity that the age was 60 years and over chosen by voluntary of the elderly. The research instruments included 1) Elderly self-care behavior questionnaire. 2) Learning model with augmented reality. 3) Augmented reality technology media. 4) Augmented reality technology media evaluation form. The statistical methods used for data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The results of the research were as follows: 1. The health care behavior of the elderly, including all 4 aspects, is at a high level. 2) The learning management model with augmented reality technology to improve self-care behaviors of the elderly consists of 3 components: acquiring knowledge, designing a life schedule, and making a daily routine. 3. The content of Augmented reality media consisted of 4 topics: Healthy Food, Head to Toe Exercise, the results of content quality evaluation by experts that the quality is at a good level. The results of media quality evaluation by experts that the quality is at a good level. 4. The results of monitoring health care behaviors of the elderly after learning with augmented reality media revealed that the elderly's self-care behavior after learning for 1 week increased from before learning.

Keywords: Augmented Reality; Self-Care Behaviors; Elderly

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดขึ้น ประเทศไทยได้ตระหนักถึงการเข้าสู่สังคมสูงวัย ในปี 2565 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรรวม 66.8 ล้านคน โดยมีจำนวนผู้สูงอายุ 13 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19.5 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นการเพิ่มอย่างรวดเร็ว และในปี 2583 จำนวนผู้สูงอายุของไทยจะเพิ่มเป็น 20.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 31.4 ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super-Aged Society) ปัจจุบันนโยบายและมาตรการต่าง ๆ มุ่งไปสู่การสูงวัยอย่างมีสุขภาพ (Healthy Ageing) และการสูงวัยอย่างมีพลัง (Active Ageing) โดยแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) โดยให้ความสำคัญกับ

3 ด้าน ได้แก่ การเกิดอย่างมีคุณภาพ การอยู่อย่างมีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อม การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมสุขภาพ โดยการบูรณาการข้อมูลสุขภาพให้ข้อมูลภาครัฐอยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่อยู่บนมาตรฐานเดียวกัน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการจัดการสุขภาพของตนเอง ด้วยอุปกรณ์ดิจิทัลส่วนบุคคล (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2566)

สถานการณ์ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ย่อมเกิดปัญหาด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้น้อยลง จึงมีความต้องการการดูแลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย จึงควรจะนำประโยชน์จากความรวดเร็วและทันสมัยของระบบเทคโนโลยีดังกล่าวมาสู่การดูแลผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ (พวงชนนาถ จริยะจินดา, 2561) จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อผู้สูงอายุนั้นมีในแง่ของการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อเปิดรับข่าวสาร เพื่อความบันเทิง และเพื่อประโยชน์ในการนำเนื้อหาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (วีระศักดิ์ เหมหาชาติ, 2560)

เทคโนโลยีความจริงเสริม (Augmented Reality : AR) ซึ่งเป็นวิทยาการแขนงหนึ่งที่เหมาะสมผสานความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่ผสมเอาโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน ผ่านซอฟต์แวร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่างๆ ซึ่งภาพเสมือนจริงนั้นจะแสดงผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือบนอุปกรณ์แสดงผลอื่น ๆ โดยภาพเสมือนจริงที่ปรากฏขึ้นจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) กับผู้ใช้ได้ทันที อาจมีลักษณะทั้งที่เป็นภาพนิ่ง ภาพสามมิติ หรืออาจจะเป็นสื่อที่มีเสียงประกอบ โดยใช้วิธีซ้อนภาพสามมิติหรือสื่อดิจิทัลอื่นๆ ที่อยู่ในโลกเสมือนไปบนภาพที่เห็นจริง ๆ ในโลกความเป็นจริงผ่านกล้องหรืออุปกรณ์อื่น ๆ เช่น แว่นตา แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์มือถือได้ (พจนศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์, 2560) ซึ่งมีนักวิจัยหลายท่านได้นำเอาเทคโนโลยีความจริงเสริมมาประยุกต์ใช้ในงานด้านพัฒนาสื่อให้ความรู้ สร้างความพึงพอใจให้ผู้ใช้ ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น (สุภัทรชัย สีสะไบ และพระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2566)

ดังนั้น งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดนำเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมด้านพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเน้นการส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
3. เพื่อพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
4. เพื่อติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 30 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มเจาะจงและผู้ให้ข้อมูลการพัฒนารูปแบบ คือนักวิชาการด้านการศึกษานักวิชาการทางเทคโนโลยีการศึกษา และนักวิชาการด้านการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 15 คน โดยแบ่งเป็น นักวิชาการด้านการศึกษานักวิชาการทางเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 5 คน และนักวิชาการด้านการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการจัดการความเครียด และด้านการดูแลตนเองในภาวะเจ็บป่วย

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษา สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อการวางแผนกำหนดแนวทางการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานกับกลุ่มเป้าหมาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยรวม 4 ด้าน

รายการ	ค่าเฉลี่ย		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม
1. ด้านการบริโภคอาหาร	3.73	1.19	มาก
2. ด้านการออกกำลังกาย	3.23	1.33	ปานกลาง
3. ด้านการจัดการความเครียด	3.88	1.07	มาก
4. ด้านการดูแลตนเองในภาวะเจ็บป่วย	4.04	1.35	มาก
รวม	3.72	1.27	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมทั้ง 4 ด้าน มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, $SD = 1.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการดูแลตนเองในภาวะเจ็บป่วย ($\bar{X}=4.04$, $SD = 1.35$) รองลงมา คือ ด้านการจัดการความเครียด ($\bar{X}=3.88$, $SD = 1.07$) และด้านการบริโภคอาหาร ($\bar{X}=3.73$, $SD = 1.19$) ส่วนด้านการออกกำลังกายมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.23$, $SD = 1.33$)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับความรู้ (Information Receiving) การออกแบบตารางชีวิต (Design Timetable Life) และการทำเป็นกิจวัตรประจำวัน (Make a Daily Routine) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับความรู้ (Information Receiving) คือ การได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเองสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) การอ่านจากคู่มือ (Read Manual) ได้แก่ คู่มือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพตนเองสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์จะเป็นสื่อที่จะสามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี โดยจะต้องออกแบบให้มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุทั้งภาพ รูปแบบตัวอักษร และขนาดของตัวอักษร โดยนำเสนอในรูปแบบของอินโฟกราฟิกที่ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจ

ได้ง่าย 2) สแกนคิวอาร์โค้ด (Scan QR Code) ในคู่มือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีคิวอาร์โค้ด (QR Code) ที่จะสามารถเชื่อมโยงไปยังความเป็นจริงเสริมในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งจะเป็ความรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้เพิ่มเติมในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดียที่มีทั้งภาพ การเคลื่อนไหว และเสียง โดยผู้สูงอายุสามารถใช้โทรศัพท์สมาร์โฟนในการสแกนคิวอาร์โค้ด เพื่อเข้าสู่ประสบการณ์เสริมและสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง 3) ค้นคว้าออนไลน์ (Search Online) นอกเหนือจากการเรียนรู้จากสื่อความเป็นจริงเสริมในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์แล้ว ผู้เรียนยังสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมจากสื่อความเป็นจริงเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เสียง แอนิเมชัน หรือสืบค้นความรู้เพิ่มเติมในโลกของอินเทอร์เน็ต จากลิงค์ความรู้เพิ่มเติมบนโลกออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงผ่านสมาร์โฟน

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบตารางชีวิต (Design Timetable Life) หลังจากขั้นตอนของการเรียนรู้ผ่านสื่อความเป็นจริงเสริมแล้ว ผู้สูงอายุจะต้องทำกิจกรรมออกแบบตารางชีวิตของตนเองว่าใน 1 วัน (24 ชั่วโมง) ท่านจะออกแบบตารางชีวิตของตนเอง โดยครอบคลุมการดูแลสุขภาพของตนเองในรูปแบบ 4H ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) อาหารสุขภาพ (Healthy Food) ระบุจำนวนมื้ออาหาร ประเภทของอาหาร และรายการอาหารที่เหมาะสมและได้รับสารอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ในแต่ละมื้อ รวมทั้งตารางการดื่มน้ำให้เป็นไปตามปริมาณที่เหมาะสมใน 1 วัน 2) ออกกำลังกายทั้งร่างกาย (Head to Toe Exercise) ระบุการออกกำลังกายในแต่ละวันหรือในรอบสัปดาห์ให้เป็นไปตามที่สื่อความเป็นจริงเสริมได้แนะนำไว้ โดยกำหนดรูปแบบของกิจกรรมการออกกำลังกายที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเอง 3) อารมณ์ดีมีงานอดิเรก (Happy & Hobby) ระบุกิจกรรมที่ทำให้มีความสุข กิจกรรมที่เป็นงานอดิเรก กิจกรรมที่เสริมสร้างสมาธิ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่จะปฏิบัติในรอบวัน และกำหนดตารางเวลานอนให้เหมาะสมตามความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม 4) ดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วย (Health Care) ระบุวิธีการชะลอป้องกัน และดูแลสุขภาพในยามที่เจ็บป่วย หรือจะเป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วย โดยระบุวิธีการดังกล่าวไว้ในตารางชีวิตที่ออกแบบด้วยเพื่อเป็นการป้องกันและชะลอการเกิดความเจ็บป่วยที่มีสาเหตุมาจากความเสื่อมของร่างกาย

ขั้นตอนที่ 3 ทำเป็นกิจวัตรประจำวัน (Make a Daily Routine) เมื่อผู้สูงอายุสามารถออกแบบตารางชีวิตโดยระบุกิจกรรมทั้ง 4H ลงในตารางชีวิตเรียบร้อยแล้ว ผู้สูงอายุจำเป็นต้องปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ดำเนินการออกแบบตามขั้นตอน ได้แก่ 1) ฝึกฝนตามสม่ำเสมอ (Practice) เมื่อผู้สูงอายุเรียนรู้จากสื่อความเป็นจริงเสริมจนเข้าใจรายละเอียดและรู้ขั้นตอนดูแลสุขภาพของตนเองด้านต่าง ๆ และออกแบบตารางชีวิตของตนเองแล้ว ให้ผู้สูงอายุฝึกปฏิบัติตามเนื้อหาและขั้นตอนที่สอนอยู่ในสื่อความเป็นจริงเสริมนั้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความชำนาญ และหากไม่มั่นใจก็สามารถกลับไปศึกษาผ่านสื่อความเป็นจริงเสริมซ้ำได้ทุกเมื่อ 2) ปรับให้เหมาะสมกับตนเอง (Adaptive) เมื่อผู้สูงอายุได้ฝึกฝนตามสื่อความเป็นจริงเสริมจนเกิดความชำนาญแล้ว ผู้สูงอายุต้องคอยสังเกตว่ากิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับตนเองหรือไม่ ผู้สูงอายุ

สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมในด้านเดียวกันให้มีความเหมาะสมกับตนเอง และมีความสุขในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3) สะท้อนการเปลี่ยนแปลง (Reflex) ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ นั้น จำเป็นจะต้องมีการติดตามพฤติกรรมเป็นระยะ ๆ โดยให้ผู้สูงอายุได้สะท้อนกลับถึงการเปลี่ยนแปลงของสุขภาพในแต่ละระยะและอาจมีการให้คำปรึกษาและคำแนะนำเพิ่มเติมโดยผู้จัดการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมจากการประเมิน คือ 4.47 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ มีคุณภาพในระดับดี

3. ผลการพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ สื่อความเป็นจริงเสริม เรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่ การบริโภคอาหาร (Healthy Food) การออกกำลังกาย (Head to Toe Exercise) อารมณ์และงานอดิเรก (Happy & Hobby) และ การดูแลสุขภาพพววัยะต่าง ๆ ในร่างกาย (Health Care) ซึ่งผลประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.24$, $SD = 0.59$) และผลประเมินคุณภาพด้านสื่อ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.30$, $SD = 0.50$)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

4. ผลการติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผลการติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ปรากฏผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

พฤติกรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง
ก่อนการเรียนรู้	30	3.72	1.27	มาก
หลังการเรียนรู้ 1 สัปดาห์	30	3.91	1.00	มาก

จากตารางที่ 2 สรุปผลได้ว่า ผลการติดตามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองหลังการเรียนรู้ 1 สัปดาห์เพิ่มขึ้นจากก่อนการเริ่มรู้มีค่าเฉลี่ย 3.72 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และหลังการเรียนรู้ 1 สัปดาห์มีค่าเฉลี่ย 3.91 ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ด้านการดูแลตนเองในภาวะเจ็บป่วย ด้านการจัดการความเครียดอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการออกกำลังกาย อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญลักษณ์ เยี่ยมมิตร และชิตชนก ศรีราช (2562) พบว่า ระดับพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี จะเห็นว่า ผู้สูงอายุยังมีพฤติกรรมการออกกำลังกายในระดับที่จะส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรงจำนวนน้อย โดยเฉพาะการออกกำลังกายที่เป็นแบบกิจจะลักษณะ ซึ่งผู้สูงอายุมีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยหรือแทบไม่แสดงพฤติกรรม ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรศึกษาผลการวิจัยให้ละเอียด เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดนำเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งรูปแบบการเรียนการสอน จากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสืบค้นฐานข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งจากนักวิชาการด้านการศึกษาและนักวิชาการทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อความเป็นจริงเสริมเกี่ยวกับพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม รูปแบบที่สร้าง

ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการใช้ ADDIE Model สอดคล้องกับที่ พิจิตรา ธงพานิช (2561) กล่าวว่า ADDIE Model เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้อันเหมาะสมและสอดคล้องกับการนำไปใช้ โดยมองในมิติต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความจำเป็นหรือปัญหา และอุปสรรค การกำหนดว่าจะเรียนรู้อย่างไร ระบุกิจกรรมการเรียนรู้ออกแบบและประเมินผล การสร้างและผลิตเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบที่เลือกไว้ การนำสิ่งที่ออกแบบไปใช้ในการจัดกิจกรรมและการพิจารณาความเหมาะสมของการเรียนรู้ ประเมินทุกอย่างที่ผ่านมา ปรับปรุงเพื่อนำไปปฏิบัติต่อ โดยรูปแบบการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีความจริงเสริม ประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับความรู้ (Information Receiving) การออกแบบตารางชีวิต (Design Timetable Life) และการทำเป็นกิจวัตรประจำวัน (Make a Daily Routine) เป็นการเรียนรู้ที่ออกแบบและพัฒนาเป็นคู่มือปฏิบัติการสร้างสุข ในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ใน 4 หัวข้อ ได้แก่ การบริโภคอาหาร (Healthy Food) การออกกำลังกาย (Head to Toe Exercise) อารมณ์และงานอดิเรก (Happy & Hobby) และการดูแลสุขภาพอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย (Health Care) เป็นสื่อสื่อพิมพ์ความเป็นจริงเสริม เนื่องจาก พฤติกรรมดูแลสุขภาพ รวมถึงพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุ พบในสื่อหลากหลายรูปแบบเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ดังนั้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านเครื่องมือสื่อสารเข้ามาช่วยในการดูแลสุขภาพตนเอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบัน

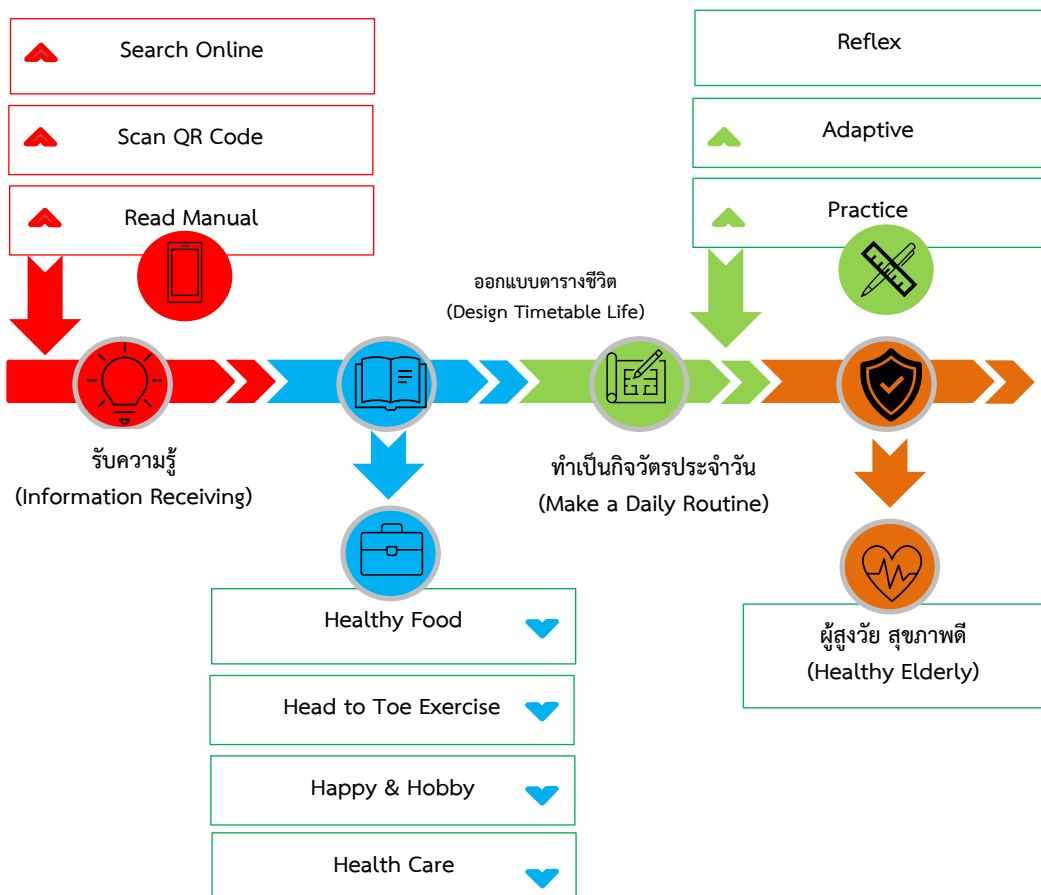
3. ผลการพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริมเรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า สื่อความเป็นจริงเสริมเรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น ได้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาได้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา อยู่ในระดับดี และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของสื่อโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งในงานวิจัยของ วรณารถ ดวงอุดม (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดแพร่ พบว่า การบูรณาการด้านสื่อและนโยบายที่เตรียมรองรับเพื่อก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอ และควรให้มีสื่อสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เตรียมก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ และการพัฒนาสื่อสำหรับผู้สูงอายุ มีความเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อในทุกขั้นตอนตามแนวคิด กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและมีข้อเสนอแนะให้รัฐสนับสนุนนโยบาย งบประมาณและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสื่อเพื่อผู้สูงอายุ รวมทั้งสร้างความตระหนักแก่สังคม ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์ (2560) ได้ทำการศึกษาสื่อกับผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า เนื้อหาในสื่อที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ เนื้อหาลักษณะที่ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกที่สะท้อนศักยภาพของผู้สูงอายุ เนื้อหาที่เน้นความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ทั้งนี้เนื้อหารูปแบบการนำเสนอสื่อต้องสอดคล้องความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุด้วย

4. ผลการติดตามพฤติกรรม การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุภายหลังจากการเรียนรู้ด้วยสื่อความเป็นจริงเสริม เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองหลังการเรียนรู้ 1 สัปดาห์เพิ่มขึ้นจากก่อนการเรียนรู้ ซึ่งการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า เมื่อผู้สูงอายุมีพฤติกรรม การดูแลสุขภาพที่มากขึ้นย่อมส่งผลให้สุขภาพดีขึ้น อีกทั้งการดูแลสุขภาพของตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อสุขภาพของตนเอง (Department of Health, 2005)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับความรู้ (Information Receiving) การออกแบบตารางชีวิต (Design Timetable Life) และการทำเป็นกิจวัตรประจำวัน (Make a Daily Routine)

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 1 การรับความรู้ (Information Receiving) คือ การได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเองสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการจัดการเรียนรู้ด้วยความรู้ด้วยความ เป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบตารางชีวิต (Design Timetable Life) หลังจากขั้นตอนของการเรียนรู้ผ่านสื่อความเป็นจริงเสริมแล้ว ผู้สูงอายุจะต้องทำกิจกรรมออกแบบตารางชีวิตของตนเองว่าใน 1 วัน (24 ชั่วโมง) โดยครอบคลุมการดูแลสุขภาพของตนเองในรูปแบบ 4H

ขั้นตอนที่ 3 ทำเป็นกิจวัตรประจำวัน (Make a daily routine) เมื่อผู้สูงอายุสามารถออกแบบตารางชีวิต รูปแบบ 4H ผู้สูงอายุจำเป็นต้องปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ดำเนินการออกแบบตามขั้นตอน ได้แก่ 1) ฝึกฝนตามสม่ำเสมอ (Practice) 2) ปรับให้เหมาะสมกับตนเอง (Adaptive) 3) สะท้อนการเปลี่ยนแปลง (Reflex)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรสนับสนุนนโยบาย งบประมาณและพัฒนาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนา ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดั่งศักยภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุขและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการผลิตเนื้อหาสื่อสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรเลือกเนื้อหาที่ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกที่สะท้อนศักยภาพของผู้สูงอายุ เนื้อหาเน้นการดูแลสุขภาพ (Healthy Lifestyle) ที่เหมาะสม ทั้งการเข้าถึงอาหารสุขภาพ กิจกรรมทางกาย การมีสุขภาพจิตที่ดี และการเข้าถึงบริการสุขภาพ ความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ทั้งนี้เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอสื่อต้องสอดคล้องความต้องการสื่อหลากหลายของผู้สูงอายุ

2. การผลิตสื่อสำหรับผู้สูงอายุ ควรทำการศึกษาวิจัยประกอบเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการใช้สื่อและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สื่อ ผู้วิจัยควรวิเคราะห์ความต้องการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การสื่อสารนั้นบรรลุผลสำเร็จ สำหรับแนวทางในการพัฒนาสื่อเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อในทุกขั้นตอนตามแนวคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข ที่มีความหลากหลาย โดยดึงศักยภาพของผู้สูงอายุสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. พัฒนาสื่อในการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับผู้สูงอายุ
3. พัฒนาสื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและออกแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- ชาญลักษณ์ เยี่ยมมิตร และชิตชนก ศรีราช. (2562). พฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ จังหวัดจันทบุรี. สืบค้น 20 ธันวาคม 2565, จาก <https://eresearch.rbru.ac.th>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พจน์ศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์. (2560). เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมส่งเสริมความคงทนในการจดจำ คำศัพท์ภาษาอังกฤษ. วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม, 4(2), 7-16.
- พวงขมนาด จริยะจินดา (2562). รูปแบบสมการโครงสร้างการดูแลผู้สูงอายุโดยครอบครัวตาม หลักพุทธจิตวิทยา (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิจิตรารุ ธงพานิช. (2561). การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์ และ ญาศิณี เคารพธรรม (2560). สื่อกับผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 11(2), 367-387.
- วรรณารถ ดวงอุดม. (2555). การพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร และจังหวัดแพร่. วารสารจันทร์เกษมสาร, 18(34), 13-22.
- วีระศักดิ์ เหมหาชาติ. (2560). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุตามวิถีพุทธขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2 ฉบับ พิเศษ), 309-342.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2566). สุขภาพคนไทย 2566 : คำสัญญา ของไทยในคอป (COP: Conference of Parties) กับการรับมือโลกรวน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภัทรชัย สีสะไบ และพระปลัดระพิน พุทธิสารโ. (2566). การพัฒนาสุขภาพและการปรับตัวใน สังคมผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ ปริทรรศน์, 12(4), 418-430.

การจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตหนองบัวพระเจ้าหลวง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*

THE ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AND NONG BUA PHRA CHAO LUANG
CRISIS, DOI SAKET DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร

Nadthanon Chirakitnimit

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author E-mail: nadthanon199@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและภาคีเครือข่าย ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ 2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง 3. สร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบวิธีการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research)

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการทรัพยากรน้ำโดยสร้างการรับรู้จากประสบการณ์ในการพัฒนาพื้นที่ 2. กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ พัฒนาอนุรักษ์ ปั่นฟู และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ด้วยการบำรุงดูแลรักษาแหล่งน้ำอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเทคนิค 3Rs คือ การลด (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การรีไซเคิล (Recycle) เช่น กิจกรรมเทน้ำปλύหมักชีวภาพ (EM) และกักหน้ำเพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำ ทุกกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหำปัญหา วางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การทำงานต้องจัดการสภาพแวดล้อมด้วยระบบเครือข่ายบริหารจัดการเชิงสาธารณะ 3. สร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จัดทำนโยบาย มาตรการการบริหารจัดการน้ำหนองบัวพระเจ้าหลวง อนุรักษ์ ปั่นฟู ตลอดจนทำ MOU ร่วมกันกับภาคีเครือข่าย

คำสำคัญ: การจัดการสภาพแวดล้อม; ภาวะวิกฤต; การบริหารจัดการน้ำ; หนองบัวพระเจ้าหลวง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the water resource management model of communities and network partners, upstream, midstream, and downstream, 2. To study the process of participation. as well as establishing a water resource management network in the Nong Bua Phrachao Luang area, 3. To establish water resource management in the Nong Bua Phrachao Luang area, Doisaket District, Chiangmai Province, conducted by the participatory action research method.

The results showed that 1. Water resource management by creating awareness from experiences in area development. 2. There was a participatory process starting from thinking together, doing together, and sharing in the benefits. developing, conserving, restoring, and utilizing appropriately by regularly maintaining and maintaining the water source with the 3Rs techniques: reduction, reuse, recycle, such as bio-fertilizer (EM) water pouring activities and aerators to increase oxygen in the water. Every activity through participation from finding problems, planning, making decisions, and following up and evaluating. to achieve sustainability and achieve the goals set. 3. The work had to manage the environment with a network system. public management by creating a network at the local level of water user groups, creating policies, measures for managing Nong Bua Phra Chao Luang water, conserving and restoring it, as well as making joint MOUs with network partners.

Keywords: The Environmental Management; The Crisis; Water Management; Nong Bua Phra Chao Luang

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี ได้อย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องกำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของทรัพยากรน้ำที่ยังไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคตซึ่งปัญหาเชิงทรัพยากรและ

สิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะก่อให้เกิดจุดอ่อนของการรักษาและยกระดับฐานการผลิตและบริการของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของโลก รวมถึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในประเด็นหลักที่ 5.1 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศและประเด็นหลักที่ 5.4 พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตร ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเรื่องพัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ และเรื่องเพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล โดยยึดหลักการสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาแหล่งน้ำรวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คือ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตเพิ่มความเป็นธรรมทางสังคมสามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้โดยมีเป้าหมายสู่สังคมที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมลดลงผ่านแนวทางและมาตรการต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติโดยฟื้นฟูแม่น้ำ ลำคลอง และการป้องกันตลิ่ง และฝายชะลอน้ำมีการวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำบนพื้นฐานของการรักษาสมดุลนิเวศส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์ และพัฒนาแม่น้ำ คู คลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติมีระบบรวบรวม และบำบัดน้ำเสียระบบเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลของชุมชนให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลสนับสนุนให้มีโครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่สะดวกและปลอดภัยประหยัดและมีประสิทธิภาพส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเอกชนมีความรู้ความเข้าใจความตระหนักต่อคุณค่าและความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2565) ฉบับทบทวนรอบปี 2565 ในประเด็นการพัฒนาที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มมูลค่าเชื่อมโยงธรรมชาติ วัฒนธรรม สุขภาพและเศรษฐกิจท้องถิ่น และประเด็นการพัฒนาที่ 5 การจัดการปัญหาฝุ่นควัน (PM 2.5) พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลจังหวัด, 2565)

การพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมและสร้างระบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของเครือข่ายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้นที่สีเขียวและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการของเสียและพลังงาน โดยป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งพัฒนาแหล่งน้ำให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรและเพื่ออุปโภคบริโภคเพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ดีขึ้น (Tripinchiangmai, 2565)

หนองบัวพระเจ้าหลวงถือเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตของอำเภอดอยสะเก็ด เป็นหนองน้ำธรรมชาติครอบคลุมเนื้อที่ 102 ไร่ เป็นสถานที่สำคัญของอำเภอดอยสะเก็ดและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากหนองน้ำแห่งนี้มีดอกบัวและนกเป็ดน้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากรอบ ๆ หนองน้ำยังเป็นที่รองรับน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านลำเหมืองเข้าสู่หนองบัวพระเจ้าและชาวบ้านยังใช้น้ำจากหนองบัวพระเจ้าหลวงไปใช้ในการเกษตร (มิวเซียมไทยแลนด์, 2565) เมื่อถึงฤดูแล้งชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากหนองน้ำ เนื่องจากน้ำแห้งและมีปลาตายเป็นจำนวนมาก ตลอดจนชาวบ้านไม่สามารถนำน้ำจากในหนองบัวไปใช้ในการเกษตรได้ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและภาคีเครือข่าย ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤต ตลอดจนสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอก จนนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (เดลินิวส์, 2566)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและภาคีเครือข่าย ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการชวนคนในชุมชน นักเรียน และคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่

สนใจทำกิจกรรมค้นหาประเด็นปัญหา และหาแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการทางสังคมในการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตจากปัญหาน้ำเน่าเสีย

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ จำนวน 10 คน 2) คนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 คน 3) บุคลากร เจ้าหน้าที่โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ จำนวน 10 คน และ 4) นักเรียนโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ จำนวน 10 คน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ จำนวน 50 คน 2) คนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน 3) บุคลากรเจ้าหน้าที่โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ จำนวน 10 คน และ 4) นักเรียนโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ จำนวน 100 คน

เครื่องมือการวิจัย

ประกอบไปด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลการจัดการความรู้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงานของชุมชนต้นแบบ การถอดบทเรียน (After Action Review) ในองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการสนทนากลุ่ม เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การวางแผนวิจัย (Planning) ปฏิบัติตามแผน (Acting) เก็บรวบรวมข้อมูล (Observing) และสะท้อนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อสังเกต (Reflecting)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและภาคีเครือข่าย ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในการบริหารจัดการน้ำ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ด้วยการสร้างการรับรู้จากประสบการณ์ การสร้างการรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและในชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องราวใด ๆ ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ดังนั้น ความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ของ

คน ๆ นั้นที่จะสร้างการรับรู้และความเข้าใจในการพัฒนาพื้นที่ โดยมีขั้นตอนในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาด้านแหล่งน้ำตรงกับความต้องการของพื้นที่ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำภายใต้ข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรน้ำ ด้วยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม 1) ขั้นสำรวจความต้องการ 2) ขั้นการวางแผน 3) ขั้นดำเนินการ และ 4) ขั้นการประเมินผล ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จึงเป็นกระบวนการจัดการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษาการพัฒนาการป้องกันแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการดำเนินการด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีเอกภาพ และบูรณาการสอดคล้องสัมพันธ์ทั้งระดับลุ่มน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง รวมถึงบริหารจัดการโดยมีการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ด้วยการบำรุงดูแลรักษาแหล่งน้ำอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้รูปแบบมีประสิทธิภาพด้วยเทคนิค 3Rs นั่นก็คือ การลด (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การรีไซเคิล (Recycle)

ต้นน้ำ หอนงบัวพระเจ้าหลวง เป็นหนองน้ำธรรมชาติที่มีเนื้อที่ 102 ไร่ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอดอยสะเก็ด และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตในช่วงปี พ.ศ. 2500 หนองน้ำแห่งนี้มีดอกบัวและนกเป็ดน้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยระบบนิเวศแหล่งน้ำมีความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่ามีพืชบก จำนวน 19 ชนิด พืชน้ำ 10 ชนิดและสัตว์ 15 ชนิด รอบหนองน้ำยังเป็นที่รองรับน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านลำเหมืองเข้าสู่หนองบัวพระเจ้าหลวง แต่เดิมชาวบ้านได้นำน้ำในหนองบัวพระเจ้าหลวงไปทำการเกษตร รวมถึงเปิดเป็นสถานที่พักผ่อน จึงได้มีการขับเคลื่อนโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค

กลางน้ำ สำหรับกระบวนการในการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมไปสู่การปฏิบัติ เป็นการขับเคลื่อนอย่างเป็นขั้นตอน สร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในกระบวนการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงการ กำหนดนโยบายการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ วางแผนให้มีการระบายน้ำไปยังในพื้นที่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง

- 2) ระดับพื้นที่ ประสานนโยบายพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้วยการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ จำกัดของเสียในแหล่งน้ำ ขุดลอกลำน้ำ รวมถึงจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

3) ระดับปฏิบัติการ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สร้างเครือข่ายในการมีส่วนร่วมจัดการพื้นที่ ในการส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ สร้างแรงจูงใจในการปลูกป่าจำกัดวิชาชีพที่อยู่ในแหล่งน้ำ สิ่งกีดขวางทางน้ำต่าง ๆ

ปลายน้ำ คนในพื้นที่มีส่วนร่วมและเรียนรู้ถึงการบริหารจัดการตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า นับเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำเป็น และเป็นการสร้างคุณค่าหมุนเวียนให้แก่ทรัพยากร อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเดินเล่น มาถ่ายรูป เช็คอินหนองบัวพระเจ้าหลวงมากขึ้น เริ่มมีการค้าขาย ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่คึกคัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรมและเชิงระบบนิเวศน์ รวมถึงเป็นหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทุกภาคส่วนพยายามสื่อสารและสร้างความตระหนักกับชุมชนให้เห็นความสำคัญพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเห็นความพยายามของชุมชนลุกขึ้นมาพัฒนาเปลี่ยนแปลงเติบโตอย่างยั่งยืน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำให้อื้ออำนวยแก่แหล่งเก็บน้ำ หากปราศจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันทั้งการดูแลรักษาระบบนิเวศลุ่มน้ำตอนบนและการใช้แหล่งน้ำ ช่วยจัดการทรัพยากรน้ำลงสู่พื้นที่ตอนล่างแล้ว ปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้งก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่ต่อไป สิ่งสำคัญคือ การวางแผนและการจัดการทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องประสานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งด้านเทคนิควิชาการ และความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงคุณภาพของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และความเท่าเทียมกันทางด้านสังคมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะต้องเน้นเครือข่าย อันได้แก่ รัฐ เอกชน และประชาชน โดยถือว่าน้ำ จัดเป็นสมบัติสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนององวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้ นับตั้งแต่การจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม รวมไปถึงจนถึงการดำรงรักษาวงจรชีวิตของสิ่งมีชีวิตในน้ำ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การจัดการทรัพยากรน้ำมีความยั่งยืน ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดขอบเขตที่ชัดเจน (Clearly Defined Boundaries) ประกอบด้วยขอบเขตทางกายภาพของพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำ และขอบเขตจำกัดของผู้ใช้ทรัพยากรจากแหล่งน้ำอย่างชัดเจน ทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาระบบน้ำของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2.2 วางนโยบาย หรือกำหนดแผนงานกิจกรรมหรือโครงการ กฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้และการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม (Congruence) สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

ทั้งสภาพทางชีวภาพของระบบทรัพยากร สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำที่สนองความต้องการของชุมชน และการตัดสินใจร่วมกันในการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นธรรม

2.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการออกระเบียบ (Collective-choice Arrangement) สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบ หรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ

2.4 การสอดส่องติดตามผล (Monitoring) สมาชิกในชุมชนมีหน้าที่สอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชน อาจตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดกฎระเบียบ รวมถึงการเป็นผู้ชักชวน แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เรื่องราว ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนของแต่ละลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราว และเกิดความเข้าใจที่ดี

ดังนั้น เพื่อดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำให้สามารถเอื้ออำนวยผลผลิตของน้ำได้อย่างยั่งยืน โดยให้มีปริมาณน้ำที่พอเพียงมีคุณภาพที่ดีและการใช้ทรัพยากรอื่นควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้สามารถยังชีพอยู่ได้อย่างพอเพียงบนพื้นฐานของการอนุรักษ์น้ำและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ สอดคล้องสนับสนุนและไม่ขัดกันกับทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและต้องบริหารจัดการโดยมีการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมคำนึงถึงประสิทธิภาพในการจัดการมีความโปร่งใสเป็นธรรมมีความยั่งยืนถาวรอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกับแผนพัฒนาน้ำ โดยทำการบูรณาการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ

3. การสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จากการบริหารงานภาครัฐที่มุ่งเน้นเฉพาะบทบาทภาครัฐ และการปกครองที่เน้นการจัดการในแนวดิ่ง ถูกมองว่าไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป โดยมีการเสนอให้เปลี่ยนผ่านสู่แนวทางการพัฒนาแบบเครือข่ายและการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายแนวระนาบมากขึ้น จึงให้ความสนใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาสาธารณะโดยใช้เครือข่ายการทำงาน แนวคิดดังกล่าวสนับสนุนให้หน่วยงานร่วมกันทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนกลไกภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันกับกลไกภาครัฐในการจัดการปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้น ทั้งภาครัฐ/ท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคศาสนา โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น และการจัดบริการสาธารณะ มีการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างกัน แบ่งปันข่าวสารข้อมูลและทรัพยากร และมีกลไกประสานความร่วมมือ ซึ่งอาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การทำงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าว ทำให้เกิดการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน สมาชิกมีความรู้ นึกคิดและการรับรู้เหมือนกันในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เช่น เข้าใจปัญหา ประสบปัญหา

เดียวกัน หรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายกัน ส่งผลให้เครือข่ายเกิดความผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่นกับการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สมาชิกมองเห็นจุดหมายร่วมกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะมุ่งไปด้วยกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงิน ผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น เกียรติยศ ความมีชื่อเสียง การได้รับการยอมรับในสังคมโอกาสในความก้าวหน้า ความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นต้น รวมถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและภาคีเครือข่าย ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ การใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ รวมถึงเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรและระบบนิเวศน์ ซึ่งการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรเน้นความเชื่อมโยงในการบริหารจัดการระหว่างระบบนิเวศน์ ทรัพยากรน้ำและอาหาร ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืน จึงมีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยมองการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรไม่ใช่เป้าหมายแต่เป็นกระบวนการของการจัดการทรัพยากรน้ำทั้งที่เป็นปัจจัยในการผลิตทางการเกษตรและการสร้างรายได้ของเกษตรกร มีการเชื่อมโยงของกิจกรรมตั้งแต่ระดับต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ มานะ ขุนวิชัย (2556) กล่าวว่า องค์ความรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับน้ำย่อมหมายถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบขององค์กรเครือข่าย โดยส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง รวมถึงการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ด้วยการบำรุงดูแลรักษาแหล่งน้ำอย่างสม่ำเสมอและใช้น้ำแบบมีประสิทธิภาพคือ การลด (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การรีไซเคิล (Recycle) สอดคล้องกับ ชนนีธร บัวสุข และคณะ (2559) กล่าวว่า การเสริมสร้างภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนาและถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านเมืองงาย ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้ระบบเหมืองฝายซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและมีคณะกรรมการเหมืองฝายทำหน้าที่บริหารจัดการและการจัดการทรัพยากรน้ำชลประทานตามหลักวิชาการซึ่งเป็นภูมิปัญญาสมัยใหม่มีคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำทำหน้าที่บริหารจัดการ 2) การบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่เป็นภูมิปัญญาร่วมสมัยมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพบริบทคือระบบการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำ 3) ภาวะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาและถ่ายทอด

ภูมิปัญญาใช้หลักธรรมาภิบาลในบริหารจัดการและยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนา และประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับบริบท

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายในการช่วยกันแก้ไขปัญหา หากการแก้ไขปัญหาและจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ ก็จะส่งผลให้ชุมชนนั้นมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์และสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ในอนาคต ความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเองหรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชน โดยคนในชุมชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สร้างความเป็นเจ้าของชุมชน จึงต้องมุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ปรมินทร์ นาระทะ และคันสนีย์ กระจ่างโฉม (2563) ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของเกษตรกรชาวนาในพื้นที่ปลูกข้าวหลักของจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในแต่ละด้านพบว่า การมีส่วนร่วมที่ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการปลูกข้าวให้สำเร็จได้นั้น เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมคิดโดยคำนึงถึงทรัพยากรน้ำต้นทุน การสำรวจพื้นที่ จำนวนครั้งในการปลูกข้าว และมีส่วนร่วมวางแผนการใช้น้ำให้สอดคล้องและมีส่วนร่วมปฏิบัติในการจัดสรรน้ำตามแผน การดูแลรักษา ภายหลังจากจัดสรรน้ำเสร็จสิ้นจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินการใช้น้ำและปัญหา เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการคิดในขั้นตอนแรก อันจะส่งผลให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ในการได้รับน้ำเพื่อใช้ในการปลูกข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ธรรมาธิวัฒน์ (2555) ยังมีความคิดเห็นว่า ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกระบวนการและผลประโยชน์ของการบริหารจัดการน้ำทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึงเกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

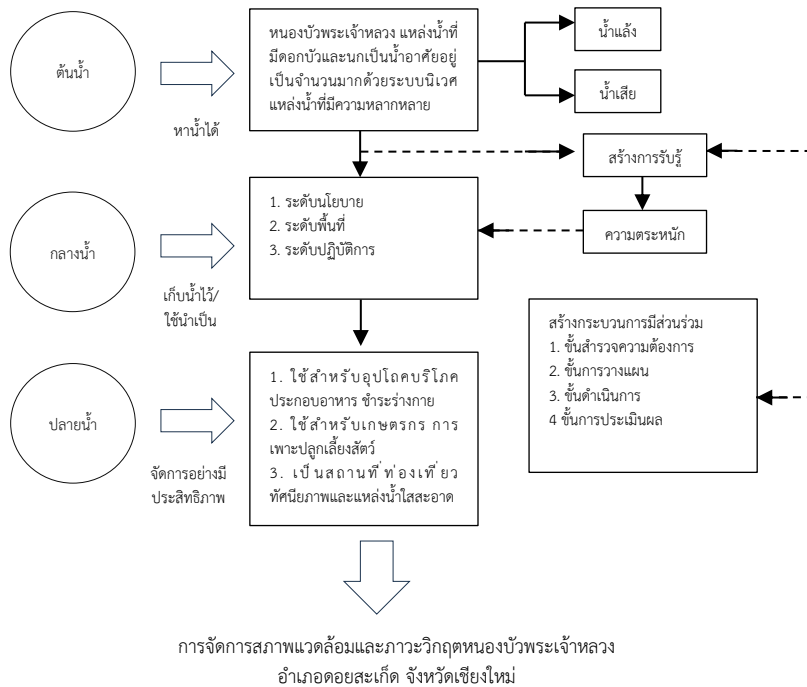
3. สร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองบัวพระเจ้าหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ตั้งไว้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความรัก ความสามัคคี ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ และมีบทบาทสำคัญในการจัดการน้ำด้วย แสดงให้เห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งส่งผลต่อการจัดการน้ำ โดยเฉพาะแกนนำในพื้นที่ เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้านมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันและประสานงานร่วมกันได้ดี ทำให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน เกื้อหนุนพึ่งพากัน

มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนตำบลเชิงคอกก็เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน เพราะความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน รวมทั้งการมีภาวะผู้นำที่โดดเด่น นั่นคือความสามารถในการชักจูงให้คนอื่น ๆ ในชุมชนร่วมกันทำงานส่วนรวมของชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ดังนั้นความเข้มแข็งของผู้นำ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ มนูญ มนูญจร และคณะ (2563) กล่าวถึง รูปแบบถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) และการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์ ภายใต้หลักการ L-I-A-M-S ดังนี้ Leadership คือ ภาวะผู้นำของผู้นำในชุมชน จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความเป็นปราชญ์ของชุมชน สร้างและเป็นผู้นำเครือข่ายสืบสานภูมิปัญญาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากรุ่นสู่รุ่น Innovation คือ นวัตกรรมอันก่อให้เกิดขึ้นมาจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น Area Base คือ การร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนมีการปรับปรุงพื้นที่แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอยู่เสมอมีแหล่งน้ำสะอาดสามารถใช้บริโภค Management คือ การบริหารจัดการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบริหารจัดการ ชุมชนควรเรียนรู้ในหลักการพึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในการอาสาเพื่อส่วนร่วมและควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำ และ Synergy คือความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอกชุมชน การประสานความร่วมมือเครือข่ายองค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศลอื่น ๆ ให้ร่วมสนับสนุนมีนักวิชาการในพื้นที่

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการบริหารจัดการน้ำ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ด้วยการสร้างการรับรู้จากประสบการณ์การรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและในชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องราวใด ๆ ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น โดยความใส่ใจและการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ และอารมณ์จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเอาใจใส่ และการให้คุณค่าในเรื่องนั้น ดังนั้น ความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของคน ๆ นั้น ที่จะสร้างการรับรู้และความเข้าใจในการพัฒนาพื้นที่ โดยมีขั้นตอนในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาด้านแหล่งน้ำตรงกับความต้องการของพื้นที่ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำภายใต้ข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรน้ำ ด้วยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม 1) ขั้นสำรวจความต้องการ 2) ขั้นการวางแผน 3) ขั้นดำเนินการ และ 4) ขั้นการประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น อำเภอ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องทำงานแบบบูรณาการโดยมีนโยบายและแผนหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ

2. ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน ภาครัฐควรเน้นการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นขั้นการวางแผน การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการเข้ามาแก้ปัญหาในระดับพื้นที่มากกว่ามุ่งแก้ปัญหาในระดับนโยบายเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สร้างความผูกพันกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ต่อการรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหนองบัวพระเจ้าหลวง สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเป็นรูปธรรม แก้ไขปัญหาพื้นที่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อเป็นต้นแบบในการศึกษาการพัฒนาพื้นที่สู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตในระดับประเทศ เพื่อพัฒนาให้ถึงจุดที่ดีที่สุดของการจัดการสภาพแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลจังหวัด. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2565*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- ชนันธร บัวสุข และคณะ. (2559). การเสริมสร้างภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนาและถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านเมืองงาย ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 5(2), 33-44.
- เดลินิวส์. (2566). *เตรียมทำพื้นที่รอบหนองบัวพระเจ้าหลวงเป็นจุดท่องเที่ยว*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://d.dailynews.co.th/article/640512/>
- ปรมินทร์ นาระทะ และศันสนีย์ กระจ่างโฉม (2020). การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของเกษตรกรชาวนาในพื้นที่ปลูกข้าวหลักของจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 21(3), 155-173.
- มนูญ มนุขจร และคณะ. (2020). รูปแบบถ่ายทอดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(1), 287-302.

- มานะ ชุนวีช่วย. (2556). บทสังเคราะห์ชุดโครงการวิจัยความรู้ และการจัดการน้ำของคน นครศรีธรรมราช (รายงานการวิจัย). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช.
- มิวเซียมไทยแลนด์. (2565). หนองบัวพระเจ้าหลวง หนองน้ำธรรมชาติ. สืบค้น 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.museumthailand.com/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- อเนก ธรรมาธิวัฒน์. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน (รายงานการวิจัย). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบูรณ์.
- Tripinchiangmai. (2565). ทริปนี้ที่เชียงใหม่ หนองบัวพระเจ้าหลวง. สืบค้น 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://shorturl.asia/V4lGe>

กิจกรรมที่ใช้ห่างไกลภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ* GOOD ACTIVITIES USED TO DISTANCE DEMENTIA OF THE ELDERLY

กนกวรรณ วิลาวลัย, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง

Kanokwan Vilawan, Kiattisak Suklueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Semaoh.3@gmail.com

บทคัดย่อ

ภาวะสมองเสื่อมเป็นปัญหาที่สำคัญในผู้สูงอายุ และยากต่อการวินิจฉัย เนื่องจากต้องใช้บุคลากรผู้เชี่ยวชาญในการหาสาเหตุและการรักษา การทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางกาย สำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมนิวโรบิก (Neurobic Activity) กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการวาดภาพระบายสี กิจกรรมการเล่นเกมส์ฝึกสมอง และกิจกรรมกระตุ้นสมอง สามารถช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะสมองเสื่อมและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมอง ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐควรต้องให้ความสำคัญโดยการกำหนดนโยบาย วางแผน และขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายโดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่เพื่อส่งเสริมสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในระยะเวลายั่งยืน ๆ และมีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ

คำสำคัญ: กิจกรรมที่ใช้; ภาวะสมองเสื่อม; ผู้สูงอายุ

Abstract

Dementia is a common issue among the elderly, and it is difficult to diagnose and cure. Physical activities like Neurobic activity, recreation, watercolor painting, and brain training games can stimulate the brain and reduce the risk of Dementia. The government, public and private agencies, and communities should work together to create effective activities to prevent depressive disorders and maintain physical, mental, and brain capabilities among the elderly. The Office of

---

*Received July 1, 2022; Revised September 19, 2022; Accepted September 21, 2022

Non-formal and Informal Education (ONIE) can provide personnel development to create these activities and ensure their effectiveness.

Keywords: Good Activities used to; Dementia; The elderly

บทนำ

ภาวะสมองเสื่อม (Dementia หรือ Major Neurocognitive Disorder) เป็นอาการที่จะเกิดขึ้นในผู้สูงอายุส่วนใหญ่ โดยพบว่าประชากรสูงอายุในประเทศไทยมีจำนวนของภาวะสมองเสื่อมโดยเฉลี่ยร้อยละ 2 ถึง 10 ซึ่งเมื่ออายุเพิ่มขึ้น โอกาสที่จะเกิดภาวะสมองเสื่อมก็มากขึ้นในปี 2558 พบผู้ป่วยโรคอัลไซเมอร์ ซึ่งเป็นโรคสมองเสื่อมชนิดหนึ่งประมาณ 6 แสนคน โดยมีผู้ป่วยรายใหม่ประมาณ 100,000 รายต่อปี ประมาณการว่าในปี 2573 จะมีผู้สูงอายุป่วยเป็นอัลไซเมอร์เพิ่มสูงขึ้นเป็น 1,177,000 คน โดยผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมีส่วนในการเป็นโรคนี้นี้ประมาณร้อยละ 5-8 และเมื่อมีอายุ 80 ปีสัดส่วนของการเป็นโรคอัลไซเมอร์สูงถึงร้อยละ 50 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2563) จะเห็นได้ว่าภาวะสมองเสื่อมนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญ พบได้บ่อยที่สุดในผู้สูงอายุ รวมถึงเป็นภาวะที่ยากต่อการวินิจฉัยเพราะจำเป็นต้องใช้บุคลากรผู้เชี่ยวชาญในการหาสาเหตุ การรักษาทั้งการใช้ยาและไม่ใช้ยาก็ค่อนข้างให้ผลการตอบสนองที่ไม่ได้ดีมากนัก เนื่องด้วยการดำเนินโรคมักแฝง เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ส่งผลอย่างมากต่อทั้งตัวผู้สูงอายุ ผู้ดูแล ระบบดูแลสุขภาพของประเทศเป็นอย่างยิ่ง (ภรณ์วิทย์ อนันต์ดิลลฤทธิ, 2564)

การเปลี่ยนแปลงทางกาย จิต สมองของผู้สูงอายุนั้นเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายใน ได้แก่ พันธุกรรม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิต ความเครียด เป็นต้น (Mattes, 1997) การเปลี่ยนแปลงของร่างกายอันเนื่องมาจากกระบวนการชราภาพนั้น (Age-Related Changes) ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่เราไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขได้ อย่างไรก็ตามพบว่ามักเกิดความเข้าใจผิดบ่อย ๆ โดยคิดว่าการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามกระบวนการชราภาพเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากพยาธิสภาพของโรค ยกตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุมักเกิดรอยฟกช้ำได้ง่ายจากการกระทบกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากการที่ผิวหนังบางลง และเส้นเลือดเปราะแตกง่าย อาการฟกช้ำที่เกิดขึ้นนี้แตกต่างจากผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกง่ายจากเกร็ดเลือดต่ำ ดังนั้นในการดูแลผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พยาบาลจะต้องมีความรู้ เพื่อให้สามารถแยกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการชราภาพออกจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากโรค

กิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถลดความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะสมองเสื่อมและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองนั้นมีอยู่หลากหลายแนวทาง ได้แก่ กิจกรรมนิวโรบิก (Neurobic Activity) กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการวาดภาพระบายสี กิจกรรมการเล่นเกมฝึกสมอง กิจกรรมกระตุ้นสมอง การกระตุ้นสมองด้านความใส่ใจ (Attention) การกระตุ้นสมองด้านมิติสัมพันธ์ (Visuospatial) การกระตุ้นสมองด้านการบริหารจัดการ (Executive Function) กิจกรรม (Intervention) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ Healthy Life Style การที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์

เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการการทำงานร่วมกัน ต้องให้ความสำคัญกับ
ภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุเพื่อการป้องกันและดูแลในการเข้าสู่สังคมสุขภาวะต่อไป

กิจกรรมช่วยลดภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุในประเทศไทย

กิจกรรมนันทนาการที่สามารถช่วยลดภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ อาทิ กิจกรรม
การเล่นเปียโน ช่วยให้ห่างไกลอัลไซเมอร์ เนื่องจากสมองได้รับการกระตุ้นให้คิด วางแผน และ
ตัดสินใจ ทำให้สมองแข็งแรงและทำงานอย่างสมดุล กิจกรรมการวิ่งหรือเดินเร็ว ช่วยกระตุ้น
ให้สมองเกิดการหลั่งสารเอ็นดอร์ฟินซึ่งเป็นสารเคมีธรรมชาติ มีฤทธิ์บรรเทาอาการปวดและ
ทำให้เกิดความสุข (กรมพลศึกษา, 2562) การออกกำลังกายในบ้านพักคนชราที่มีภาวะสมองเสื่อม
ของการฝึกออกกำลังกายตามกิจกรรมประจำวันระยะเวลา 6 เดือน เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน
ของหน้าที่บริหารจัดการสมอง (Executive Functions) ความอดทนทางร่างกาย และภาวะซึมเศร้า
ในเพศชาย การฝึกออกกำลังกายได้ประโยชน์เฉพาะความแข็งแรงในการยึดเกาะของผู้เข้าร่วมที่มี
ความบกพร่องทางสมองในระดับเล็กน้อยถึงปานกลาง การฝึกแบบผสมผสานให้ประโยชน์ด้าน
ความคล่องตัวในการใช้งานเมื่อเทียบกับการฝึกกิจกรรมในชีวิตประจำวันอย่างเดียว (Henskens et
al., 2018)

กิจกรรมนิวโรบิก (Neurobic Activity) เป็นกิจกรรมทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการ
ปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุซึ่งสามารถทำได้ง่ายโดยการเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวัน
เล็กน้อย ก็สามารถทำให้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นแบบฝึกกิจกรรมนิวโรบิกได้ ในแบบฝึก
หลายแบบสามารถกระตุ้นสมองด้วยการมองเห็นช่วยชะลอความเสื่อมของสมองสำหรับผู้สูงอายุได้
โดยเฉพาะส่วนสมาธิและความจำ โดยกิจกรรมนิวโรบิกช่วยทำให้เพิ่มความเร็วในการนำสัญญาณ
ประสาทและเชื่อมโยงการทำงานของเซลล์ประสาทในหลายส่วนให้ทำงานร่วมกัน เป็นผลทำให้
สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิบัติกิจกรรมนิวโรบิก สามารถทำได้โดยการเปลี่ยน
วิธีการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การได้ยิน การมองเห็น การได้กลิ่น ลิ้มรส และการสัมผัส
ให้แตกต่างไปจากวิธีการรับรู้ความรู้สึกในแบบเดิม เช่น การเปลี่ยนสถานการณ์รอบตัวให้แตกต่าง
จากเดิม และการเปลี่ยนแปลงกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น (ถนนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร และภูเบศร์
นภัทรพิทยธร, 2564)

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี ช่วยให้สมองมีการจดจำที่ดีขึ้นเนื่องจากกิจกรรม
ทางศิลปะสามารถกระตุ้นสมองป้องกันอาการสมองเสื่อมได้ เช่น กิจกรรมวาดภาพระบายสี เพื่อ
ฟื้นฟูสมองเสื่อมให้กับผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคมีงานวิจัย
ที่พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุภายหลังเสร็จสิ้นการเข้าร่วม
โปรแกรมกิจกรรมศิลปะสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติและค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 1 2 3 4
และ 5 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น โปรแกรมกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็น

คุณค่าในตนเองสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะแรกได้ (นปภัช กันแพงศรี และจิราพร เกศพิชญวัฒนา, 2557)

กิจกรรมการเล่นเกมส์ฝึกสมองช่วยทำให้เกิดกระบวนการฝึกสติปัญญา (Cognitive Training) เป็นกระบวนการกระตุ้นการทำงานของสมอง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสนใจใส่ใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการรับรู้ข้อมูลเพื่อเก็บเป็นความจำ หรือนำมาใช้ในการคิดตัดสินใจ 2) ด้านความจำ 3) ด้านมิติสัมพันธ์ เป็นการกระตุ้นให้รับรู้ตำแหน่งการรับรู้ทิศทาง 4) ความสามารถด้านการบริหารจัดการ โดยใช้เกมบวกลบ คูณ หาร เกมเขาวงกต เกมจับคู่ เกมจับผิดภาพ เกมซูโดกุและเกมอ่านแผนที่ เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาเกมในลักษณะของโปรแกรมประยุกต์ (Application) ที่ทำงานบนระบบปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกต่อการฝึกและการใช้งาน เช่น เกมกระตุ้นสมองผู้สูงอายุ ฝึกความจำ ชะลอสมองเสื่อม เกมฝึกสมอง หรือ MONICA (โม-นิ-ก้า) เป็นเกมฝึกสมองสำหรับผู้สูงอายุและผู้ป่วยสมองเสื่อม เพื่อให้มีสมาธิมากขึ้น มีความจำที่ดีขึ้น โดยเกมจะไปช่วยกระตุ้นสมองส่วนต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้งาน ทั้งในเรื่องความจำ การตัดสินใจ การมองเห็นและตอบสนองต่าง ๆ รวมถึงการใช้ภาษา โดยตัวเกม MONICA จะประกอบด้วยส่วนของโปรแกรมและปุ่มกด ที่ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การทำงานของเกมจะมีให้เลือกความยากง่าย เน้นการใช้ภาพเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ ซึ่งตัวอย่างเกม เช่น การให้เปรียบเทียบภาพปัจจุบันกับภาพก่อนหน้าว่าเหมือนหรือต่างกัน หากเหมือนกันให้กดเครื่องหมายถูก หากต่างกันให้กดเครื่องหมายผิด เป็นต้น ซึ่งเมื่อผู้สูงอายุเล่นเกมผ่าน ก็จะมีความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความรู้สึกมั่นใจในการทำอะไร หรือตัดสินใจได้ดีขึ้น นับเป็นนวัตกรรมดี ๆ ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองมากขึ้น ไม่รู้สึกเป็นภาระต่อครอบครัว อีกทั้งยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ ผู้ดูแล และครอบครัวให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคม ผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2561)

ประเทศไทยยังคงขาดแนวทางนโยบายในการจัดการปัญหาของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ขณะเดียวกันยังพบว่ามีช่องว่างในระบบจัดการปัญหาาระบบสาธารณสุขเพื่อดูแลผู้ป่วย ยังขาดเครื่องมือและระบบคัดกรองสมองเสื่อมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบบริการระดับปฐมภูมิ ไม่มีการจัดการหรือหน่วยอำนวยการกลาง ศักยภาพด้านบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดการดูแลรักษาที่ครอบคลุมอย่างต่อเนื่องและไม่มีระบบสารสนเทศช่วยบริหารจัดการขาดความรู้ความเข้าใจ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2563)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถลดความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะสมองเสื่อมและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองนั้น มีอยู่หลากหลายแนวทาง การที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการการทำงานร่วมกัน ต้องให้ความสำคัญกับภาวะสมองเสื่อม รัฐควรกำหนดนโยบาย วางแผน

ขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายโดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในระยะเวลาอันใกล้

รู้จักภาวะสมองเสื่อม

ภาวะสมองเสื่อม (Dementia หรือ Major Neurocognitive Disorder) เป็นภาวะที่ประสิทธิภาพการทำงานของสมองลดลง สมองสูญเสียหน้าที่การทำงานในด้านต่าง ๆ ทำให้กระบวนการรู้คิด (Cognition) บกพร่อง จนส่งผลกระทบต่อการทำงานในชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคม ถือเป็นกลุ่มอาการที่พบบ่อยและเป็นปัญหาที่สำคัญในผู้สูงอายุ (WHO) อธิบายว่าภาวะสมองเสื่อม หมายถึง กลุ่มอาการที่เกิดจากการทำงานของสมองที่เสื่อมถอยลงทำให้เกิดความผิดปกติของความรู้คิด (Cognitive Function) ที่มีหลายรูปแบบเช่นการรับรู้ ความจำ จินตนาการ การคิด การใช้เหตุผล และการตัดสินใจ มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ พฤติกรรม และส่งผลกระทบต่อการทำงาน หรือการดำรงชีวิตประจำวัน อาการผิดปกติเหล่านี้จะดำเนินไปเรื่อย ๆ และไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ยกเว้นภาวะสมองเสื่อมบางชนิดที่สามารถรักษาให้หายได้ (วัลลภา อันตารา และคณะ, 2559)

อาการและอาการแสดงของภาวะสมองเสื่อมที่เกิดในผู้ป่วยนั้นค่อนข้างหลากหลาย ขึ้นกับตำแหน่งที่เกิดพยาธิสภาพของโรค ความรุนแรงของโรค ชนิดของโรค หรือระดับการศึกษาของผู้ป่วยเองก็ส่งผลต่ออาการที่เกิดขึ้นได้เช่นกัน โดยทางองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้แบ่งระยะของภาวะสมองเสื่อมไว้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะต้น (Mild Dementia) อาการมีเพียงเล็กน้อย เช่น เริ่มมีอาการหลงลืม เสียความจำระยะสั้น ลืมสถานที่ที่คุ้นเคยแต่สุดท้ายอาจจะนึกได้ 2) ระยะกลาง (Moderate Dementia) อาการเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้น เริ่มหลงลืมเหตุการณ์ที่สำคัญในช่วงที่ผ่านมา หลงลืมชื่อคน จำทางกลับบ้านไม่ถูก มีปัญหาด้านการสื่อสารกับคนรอบข้าง ต้องการผู้ดูแล มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป เช่น หนีออกจากบ้าน ถามคำถามเดิมซ้ำ ๆ 3) ระยะท้าย (Severe or Advanced Dementia) ในระยะนี้ผู้สูงอายุอาจเริ่มมีภาวะพึ่พึงโดยสมบูรณ์เนื่องจากการบกพร่องในการรู้คิดชัดเจนมากขึ้นอาการ ในระยะนี้ ได้แก่ ไม่ทราบและไม่สนใจเวลาและสถานที่ จำชื่อคนใกล้ตัวหรือเพื่อนไม่ได้ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนเช่นพฤติกรรมก้าวร้าว ด่าทอ ไม่ทราบอารมณ์และความรู้สึกของคู่สนทนา เป็นต้น

การรักษาภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุโดยไม่ใช้ยา

ปัจจุบันไม่มีการรักษาภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุเพื่อให้หายขาดวิธีบำบัดรักษาภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุที่ให้ผลดีในปัจจุบันต้องรักษาควบคู่กันระหว่างวิธีที่ใช้ยาและวิธีไม่ใช้ยาในการบำบัด การรักษาโดยไม่ใช้ยา วิธีนี้เน้นการใช้กิจกรรมบำบัด แบ่งตามวัตถุประสงค์การบำบัดได้ 4 วิธี ดังนี้ 1) เพื่อให้รับรู้ความเป็นปัจจุบันของวันเวลา สถานที่ บุคคลและเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน กิจกรรมบำบัดที่สอดคล้อง ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ การเล่ารายการทีวีหรือละคร ฝึกจดจำหน้า

บุคคลฝึกทาสีของเครื่องใช้ ฟังเพลงที่คุ้นเคย และฝึกแต่งตัวด้วยตนเอง เป็นต้น 2) เพื่อช่วยกระตุ้นพฤติกรรมด้านอารมณ์ให้เกิดความจำดีขึ้น เน้นกิจกรรมที่สะท้อนประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ เช่น ดูรูปภาพที่ถ่ายตามสถานที่ต่าง ๆ และภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในอดีต เป็นต้น 3) เพื่อปรับความคิดและอารมณ์ด้วยกิจกรรมนันทนาการ เช่น การเล่นเกมจากคอมพิวเตอร์ เกมไพ่ เกมกระดาน ทำงานฝีมือ งานศิลปะ และฟังดนตรี รวมทั้งให้เขียนบันทึกการดำเนินชีวิตประจำวันของตน เป็นต้น 4) เพื่อค้นหาสาเหตุและลดการเกิดปัญหาของพฤติกรรมที่หายไป เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว ตะโกนเอะอะโวยวาย ปัสสาวะราด เน้นกิจกรรมที่ปฏิบัติได้ง่าย มีแรงจูงใจให้กระทำ เช่น ให้รางวัลแก่ผู้สูงอายุเมื่อเข้าห้องน้ำ ถ่ายอุจจาระ และทำความสะอาดเองได้เรียบร้อย เป็นต้น (สถาบันประสาทวิทยา กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2551)

กิจกรรมช่วยลดภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุรูปแบบการศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

ความสำเร็จจากการบูรณาการความร่วมมือการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักสูตรการจัดกิจกรรม กศน. ป้องกันภาวะซึมเศร้าคงสมรรถนะทางกาย จิต และสมองของผู้สูงอายุกับอีก 3 องค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ ได้แก่ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพชุมชน (มพสช.) คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล สมาคมผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม ทำให้บุคลากรของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมเพื่อชะลออาการหรือคงไว้ไม่ให้อาการสมองเสื่อมของผู้สูงอายุมีความรุนแรงมากขึ้น โดยมีการอบรมบุคลากร จำนวน 3 รุ่น ทั้งหมด 1,168 คน ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) การประเมินปัจจัยความเสี่ยงที่สำคัญและพฤติกรรมสุขภาพที่ดีเพื่อการป้องกันโรคติดต่อเรื้อรัง (NCDs) หลักการทางเลือกเพื่อปรับพฤติกรรม การจัดการอารมณ์และความเครียด สุขภาพจิตและภาวะซึมเศร้าเพื่อสามารถจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพจิตใจให้ผู้สูงอายุรู้จักภาวะสมองเสื่อม อธิบายสาเหตุ ระบุปัจจัยเสี่ยง การป้องกันภาวะสมองเสื่อม สามารถแนะนำญาติให้นำผู้ป่วยไปวินิจฉัยโรค โดยการกระตุ้นสมองด้านความจำ ใช้ชีวิตประจำวันอย่างไรใส่ใจและไม่ลืมนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เป็นกิจกรรมกระตุ้นสมองและนันทนาการ มีทั้งกิจกรรมที่มีรูปแบบเหมาะสำหรับผู้สูงอายุเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เมื่อไปปฏิบัติในพื้นที่บุคลากรกับสถานการณ์มีศักยภาพที่จะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมกระตุ้นสมองเดี่ยวเห็นแล้วใจจำได้เปล่า กิจกรรมกระตุ้นสมองกลุ่ม ไหนดูซิ มีอะไร กิจกรรมนันทนาการก้าวเท้าเข้าชองกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและการเห็นคุณค่าของตนเองกิจกรรม Blind Contour Drawing กิจกรรมผ่อนคลายจิตใจ และดนตรีเพื่อสุขภาพ เป็นต้น การจัดกิจกรรม (Intervention) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ Healthy Life Style การเคลื่อนไหวออกกำลังกายที่เหมาะสมตามวัยและสภาวะร่างกาย เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายหรือ

การทำงานของร่างกายโดยใช้กล้ามเนื้อโครงสร้างในอริยาบถต่าง ๆ ทำให้มีการใช้พลังงานและเผาผลาญพลังงานของร่างกาย การรับประทานอาหารเหมาะสมและการประมาณค่าพลังงานเป็นการประมาณค่าชนิดและปริมาณอาหารที่คนไทยควรกินใน 1 วัน ตามหลักโภชนาการเรียกว่า โภชนบัญญัติ โดยแบ่งตามการใช้พลังงาน ฉลากโภชนาการเป็นฉลากที่แสดงข้อมูลโภชนาการ ซึ่งระบุชนิดและปริมาณสารอาหารของอาหารนั้นนอกจากนี้ยังมีเครื่องมืออย่างง่ายช่วยในการเลือกบริโภคอาหารให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายมี 2 ประเภท คือ ฉลากหวาน มัน เค็ม (ฉลาก GDA) และสัญลักษณ์โภชนาการทางเลือกสุขภาพ (Healthier Choice) จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการอารมณ์และความเครียดที่พิสูจน์แล้วว่าได้ผล มีเครื่องมืออยู่ 5 ชิ้นหัวใจอยู่ที่การวางความคิด เพราะความคิดเป็นต้นเหตุของความเครียด คือ Relaxation ผ่อนคลายร่างกาย Body Scan รับรู้พลังชีวิต Meditation สมาธิ Alertness กระตุ้นตัวเอง และ Attention ความสนใจ (สติ)

การจัดกิจกรรมกระตุ้นสมอง เป็นการฝึกสมองที่มีระเบียบแบบแผนซึ่งเป็นการฝึกที่เฉพาะเจาะจงกับการทำหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของสมอง เช่น ความจำ ความใส่ใจ และภาษา เป็นต้น แบบแผนการฝึกอาจจำเพาะและบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ องค์กรประกอบในการทำกิจกรรมซึ่งในผู้สูงอายุนั้น มีเป้าหมายในการฝึกฝนเพื่อให้คงไว้ซึ่งความสามารถในการทำงานของสมอง กระตุ้นให้ใช้ความสามารถของสมองอย่างเต็มศักยภาพ การกระตุ้นสมองด้านความใส่ใจ (Attention) หลักการสร้างกิจกรรม คือ รับรู้ความรู้สึกผ่านประสาทสัมผัสอย่างใส่ใจ มีสติ ตื่นรู้อยู่กับปัจจุบันขณะเลือกและคงความสนใจในสิ่งที่ทำ รู้ทันถึงความเหนื่อย การกระตุ้นสมองด้านมิติสัมพันธ์ (Visuospatial) หลักการสร้างกิจกรรม คือ รับรู้ตำแหน่งของวัตถุในสิ่งแวดล้อม รับรู้ตำแหน่งของตนเอง ณ ปัจจุบัน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว กระยะห่างใกล้ ไกล ตื้น ลึก ทิศทางรอบตัว และวางแผนเส้นทางและอธิบายการเดินทาง การกระตุ้นสมองด้านการบริหารจัดการ (Executive Function) หลักการสร้างกิจกรรม คือ กระตุ้นการใช้ทักษะการคิดวางแผน ตัดสินใจ ฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ กระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหาเฉพาะอย่างเหมาะสม การกระตุ้นสมองด้านความจำ (Memory Function) หลักการสร้างกิจกรรม คือ รับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสอย่างใส่ใจ ระลึกถึงข้อมูลที่ได้รับ ทบทวนข้อมูลที่ได้รับมา ใช้เทคนิคพิเศษเพื่อช่วยจำ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2564)

สรุป

การเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายและสังคมนั้น มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ การมองรูปลักษณ์ของตนเอง และมโนทัศน์ต่อตนเองจะเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุจะปรับสภาวะทางจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสิ่งแวดล้อมโดยอัตโนมัติ โดยทั่วไปจะมีการปรับระดับจิตใจในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถคุมจิตใจได้ดีกว่า จึงพบว่าเมื่อคนมีอายุมากขึ้น จะมีความสุขมากขึ้นด้วย ผู้สูงอายุมีลักษณะของโครงสร้างทางจิตใจเฉพาะเป็น

ของตนเอง ซึ่งจะเป็นรากฐานของการแสดงออกของคน แต่ลักษณะการแสดงออก จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ร่วมด้วย อันได้แก่ บุคลิกภาพเดิม การศึกษา ประสบการณ์ สภาพสังคมในวัยเด็ก อย่างไรก็ตาม มักพบบ่อย ๆ ว่าผู้สูงอายุจะมีความเครียด เนื่องจากโรคทางกายแบบเฉียบพลันและเรื้อรัง การสูญเสียอาชีพการงาน การเสียชีวิตของบุคคลผู้เป็นที่รัก และความเหงาโดดเดี่ยว เนื่องจากขาดคนดูแล ด้านสติปัญญา (Intelligence) ความสามารถทางสมองจะเริ่มลดลงเมื่ออายุ 30 ปี เป็นต้นไปในผู้สูงอายุ จะเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษา การเรียนรู้ในอดีต ประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และสภาวะสุขภาพในขณะนั้น โดยทั่วไปการเสื่อมทางสติปัญญาจะค่อยเป็นค่อยไป และจะไม่เท่ากันทุกคน

ภารกิจการจัดกิจกรรมเพื่อชะลออาการหรือคงไว้ไม่ให้อาการสมองเสื่อมของผู้สูงอายุมีความรุนแรงมากขึ้น โดยบุคลากรของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมโดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีใจรัก ศรัทธา เชื่อมมั่นต่อสิ่งที่ร่วมกันทำ มีความเพียร มุ่งมั่นทุ่มเทกับการพัฒนากิจกรรม มีจิตใจที่จดจ่อและรับผิดชอบในสิ่งที่ร่วมกันทำต่อไป มีการทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำไปแล้ว โดยมีการพัฒนาปรับปรุง ประยุกต์ใช้อยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลศึกษา. (2562). *สร้างสุขสูงวัยด้วยกิจกรรมนันทนาการ*. กรุงเทพฯ: เอส.เอส.พรินต์ติ้ง แอนด์ ดีไซน์.
- ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร และภูเบศร์ นภัทรพิทยาธร (2564). การดูแลสุขภาพสมองด้วยกิจกรรมนิเวศบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 22(2), 136-145.
- นปภัช กันแพงศรี และจิราพร เกศพิชญพัฒนา. (2557). ผลของโปรแกรมกิจกรรมศิลปะต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะแรก. *รามาศิษย์พยาบาลสาร*, 20(2), 163-178.
- ภัญญิวินัย อนันต์ดีลฤทธิ. (2564). ภาวะสมองเสื่อม. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 15(37), 392-398.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2563). *เทียบมาตรการดูแลผู้สูงอายุในภาวะสมองเสื่อมไทย-ต่างประเทศ*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2565, จาก thaitgri.org/?p=38989
- วัลลภา อังคารา และคณะ. (2559). การศึกษาภาวะสมองเสื่อม ความรู้เรื่องโรคและการป้องกันโรค สมองเสื่อม และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ชุมรมผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 8(1), 23-33.
- สถาบันประสาทวิทยา กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *แนวทางเวชปฏิบัติภาวะสมองเสื่อม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2561). *จดหมายข่าว สวทช.* สืบค้น 10 มิถุนายน 2565, จาก https://www.nstda.or.th/home/news_post/nstda-newsletter-y04-02-2018-may

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2564). *กศน. ป้องกันภาวะซึมเศร้าคงสมรรถนะทางกาย จิตและสมองของผู้สูงอายุ รุ่นที่ 2, 3 ปีงบประมาณ 2564.* กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

Henskens, M. et al. (2018). Effects of physical activity in nursing home residents with dementia: a randomized controlled trial. *Dementia and geriatric cognitive disorders*, 46(1-2), 60-80.

Mattes, R. D. (1997). Physiologic responses to sensory stimulation by food: nutritional implications. *Journal of the American Dietetic Association*, 97(4), 406-413.

วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ หลักคิดและวิธีปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของหลวงพ่อแดง นนทियो*

VISION, BRINGING VISION, PRINCIPLES AND PRACTICES IN SOLVING POVERTY
PROBLEMS OF LUANGPO DAENG NONDIYO

กำพล ศรีโท, โปรตปราน เสริญวงศ์สัตย์

Kampol Sritho, Prodpran Sernvongsat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: S.Kampol2509@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็นการศึกษาแนวคิดและการบูรณาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและต้องการบรรเทาความทุกข์ของประชาชนที่ยากลำบากในภาวะความยากจนให้ผ่านพ้นไปด้วยดีหลวงพ่อแดง นนทियो ได้นำหลักการบริหารจัดการที่เรียนมานำมาประยุกต์ใช้โดยมีหลักการของวิสัยทัศน์ 5 ท (ทีม ทำ ทูม ทน เทคโนโลยี) เป็นแนวคิดในการบริหารเชิงรุก และนำปัจจัยในการบริหารจัดการงานแบบ 4M ที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาคุณูปถัมภ์มาเป็นต้นแบบเพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในทัศนะของพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีคุณภาพของชีวิตมีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนและบุคคลรอบข้างให้มีความสุข รู้เท่าทันรอบข้างให้ได้รับประโยชน์ตามกรอบแห่งชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ

คำสำคัญ: ปัญหาความยากจน; วิสัยธรรม; หลักคิดและวิธีปฏิบัติ; หลวงพ่อแดง นนทियो

Abstract

In this article, it was the study of concepts and the integration of Buddhist principles for poverty alleviation, help improve the quality of life and want to alleviate the suffering of the poor people to pass well. Luangpor Daeng Nantiyo applied the management principles of 5T's (Teams, Tam (Doing), Toon (Capital),

Ton (Patience) and Technology) that were the proactive management concept. And using the 4M's management factors learned from postdoctoral studies as a model for the development of education, economy, society, culture and environment in the perspective of Buddhism. It was the development of learning and practice in order to reach a balance or the balance in life. There is a harmonious relationship between the lifestyle of the individual and the environment and focus on the actions of oneself and those around them to be happy, to be aware of surroundings and to share benefits according to the framework of the Buddhist model community.

Keywords: Poverty Problems; Vision; Principles and Practices; Reverend Father Daeng Nonthiyo

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันกำลังประสบกับสภาวะวิกฤติและปัญหาสังคมที่ก่อตัวขึ้นอยู่ตลอดเวลาสภาพของปัญหานั้นดูเสมือนกับว่ามีความซับซ้อนมากกว่าในยุคอดีต ซึ่งเป็นโจทย์ยากที่รัฐบาลจะสามารถหาวิธีการอันเหมาะสมมาแก้ไขได้อย่างลุล่วงเพราะแต่ละปัญหาล้วนโยงถึงกันอย่างสลับซับซ้อน (นรพัชร เสารทอง, 2559) ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนและกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากที่สุดก็คงหนีไม่พ้นปัญหาความยากจนอันเป็นผลมาจากการกระจายทรัพยากรสาธารณะอย่างไม่เท่าเทียมส่งผลให้เกิดช่องว่างทางสังคมขึ้นท่ามกลางบริบททางสังคมกระแสการพัฒนาในโลกได้นำพาให้เกิดวิกฤตการณ์ของคนจนขึ้นในสังคมไทยและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในระดับปริมาณและคุณภาพความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุที่เจริญรุดหน้าไปกว่าวัฒนธรรมทางด้านจิตใจคนเห็นห่างจากศาสนา ขาดการศึกษาและอบรมทางด้านจิตใจที่ดี จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้โดยง่าย ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ทั้งนี้สาเหตุของความยากจนมีทั้งปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงโครงสร้าง จากการแก้ปัญหาคความยากจนที่ผ่านมาได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนมากมาย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาคความยากจน ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงต้องมีการปรับกระบวนทัศน์และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่

ประเทศไทยประกอบไปด้วยทุนทางสังคมที่เข้มแข็งคอยเกื้อหนุนให้สังคมไทยสามารถผ่านพ้นอุปสรรคได้อย่างสม่ำเสมอ โดยมีหลักการของพระพุทธศาสนา เป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาคสังคมในต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาคความยากจนนั้นนับเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านทั่วไปเป็นอย่างมาก ผู้เขียนจึงมองเห็นว่าความยากจนเป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกคนในชาติ

นับตั้งแต่หน่วยเล็ก ๆ จนถึงหน่วยใหญ่ คือ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ไปจนถึงระดับองค์กร และระดับชาติ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพราะความยากจนนั้นย่อมนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางศีลธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า เมื่อปากท้องของชาวบ้านยังไม่อิ่มหนำ พระสงฆ์ก็ยากที่จะสั่งสอนหรือเผยแพร่ธรรมสู่ประชาชนได้จุดนี้เองทำให้พระสงฆ์คือ ผู้มีบทบาทนำในการช่วยแก้ปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้อีกทางหนึ่ง โดยบทบาทของพระสงฆ์นั้นจะอาศัยผสมผสานหรือเรียกว่า บูรณาการหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสมต่อสภาพของสังคมไทย

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า ความยากจนนั้นจัดเป็นทุกข์ประเภทหนึ่ง ซึ่งเหตุแห่งทุกข์ คือความยากจนมีหลายประการด้วยกัน ความยากจนเป็นปัญหาของมนุษย์เพราะความแตกต่างกันของมนุษย์แต่ละคนภายใต้กฎแห่งกรรมในอดีต และการกระทำกรรมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องด้วยคนจำนวนไม่น้อยที่เกิดมาในตระกูลที่ยากจน แต่กลับแสวงหาเพื่อตนเองและครอบครัวจนมีฐานะเป็นหลักฐานที่มั่นคงได้ ในขณะที่คนอีกจำนวนไม่น้อยที่เกิดมาในตระกูลที่ร่ำรวยด้วยทรัพย์สมบัติ แต่กลับต้องสูญเสียทรัพย์เหล่านั้นไปกลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัวไป ทั้งนี้ก็เพราะกรรมในปัจจุบันนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548) ในส่วนของการเปลี่ยนแนวคิดทางปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรมให้กลับมาอยู่ในรูปแบบของรูปธรรมที่จับต้องได้นั้นผู้เขียนเล็งเห็นว่า พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทิโย) (2560) เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาอีกรูปหนึ่งที่ใช้ความรู้และศักยภาพที่มีจัดการบริหารต่อภาวะปัญหาความยากจนนี้ และมีแนวทางหรือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม และได้ผลเชิงประจักษ์จึงสนใจที่จะศึกษาวิธีการเพื่อนำเสนอวิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ หลักคิดและวิธีปฏิบัติของท่านอันเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมต่อไป

วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ หลักคิดและวิธีปฏิบัติของพระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทิโย)

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทิโย) (2560) ใช้ภาวะผู้นำเชิงพุทธหรือผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา อันได้แก่ รู้หลักสัพบุริสธรรม รู้หลักเหตุผล มีสติปัญญา ไม่ประมาท ตื่นตัวต่อเหตุการณ์และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นคนเข้มแข็ง รู้จักประสานคนและงานเข้าด้วยกัน (พระมหาไพจิตร อุดตมธมโม และพระมหาทศพร สมุทโก, 2563) ร่วมกับวิสัยทัศน์ 5 ท คือ ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายส่งเสริมให้มีวัดเป็นฐานพลัง บ้าน-วัด-โรงเรียน หรือเรียกโดยย่อว่า บวร ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ตามแนวพุทธ (อรรถนารถ) ด้วยการจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อวางแผน กรอบการทำงาน กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงาน และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามหลักบริหาร 4M ซึ่งประกอบด้วย 1) คน (Man) การบริหารคน 2) งบประมาณ

(Money) บริหารค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิต 3) วัสดุและอุปกรณ์ (Material) การจัดหาวัสดุและเครื่องมือในการปฏิบัติงาน และ 4) การจัดการ (Management) มีการจัดการ วางแผน ติดตาม ตรวจสอบและควบคุมการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั้ง 4 ส่วนนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการผลิตที่จะต้องบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถลดต้นทุนในกระบวนการผลิตให้ต่ำที่สุด และเป็นตัวช่วยในการเพิ่มผลผลิตให้กับผู้ประกอบการได้ด้วย คือ การทำโรงงานเดลิเวอรี่ โดยนำรถมาทำเป็นโรงครัวเพื่อนำอาหารไปแจกจ่ายแก่ประชาชน การเผยแพร่ข่าวสาร ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตลอดจนการวางแผนงาน การเผยแพร่ข่าวสาร ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบันการกระจายข่าวสารทำได้ง่ายมากขึ้นโดยผ่านสังคมออนไลน์ โดยข่าวสารที่รับ ส่ง นี้เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลในการประเมินการทำงานของทีมงาน และรับทราบความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการ ตู๋ปันสุข ซึ่งได้รับต้นแบบจาก องค์กรไม่แสวงหากำไร Little Free Library ในสหรัฐอเมริกา (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2563) โดยเริ่มจากตู๋รับแลกเปลี่ยนหนังสือกลายเป็นตู๋ใส่อาหารและสิ่งของจำเป็นต่อการยังชีพ ในประเทศไทยได้มีการใช้ตู๋ปันสุขในการแจกจ่ายอาหาร แก่ผู้ที่ได้รับความลำบากเพราะด้วยพื้นเดิมคนไทยเป็นคนที่มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548) จึงทำให้ตู๋ปันสุขได้รับความนิยมและมีการเผยแพร่ไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว การทำสวนครัวปันสุขเกิดจากความห่วงใยของหลวงพ่อดั่งที่มองในหลายมิติ เมื่อมีข่าวสารแต่กับข่าวไม่มีจะทำอย่างไร (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2563) หลวงพ่อดั่ง จึงใช้ชีวิตเป็นแปลงสาธิตในการทดลองปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต ตลอดจนเริ่มมีการทำตลาดส้มโอเพื่อกระจายสินค้าในพื้นที่โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมการตลาดและสามารถนำผลผลิตของชาวบ้านในพื้นที่มาร่วมด้วยซึ่งเป็นการแสดงพลัง บ - ว - ร (บ้านวัดโรงเรียน) ในการพึ่งตนเองตามแนวพุทธ (อัตตนาถ) อย่างแท้จริงการมองไปสู่อนาคตเป็นคุณสมบัติของนักบริหารหรือเรียกได้ว่ามีภาวะผู้นำเชิงพุทธตั้งที่กล่าวมาในข้างต้นการคาดการณ์ล่วงหน้าจึงเป็นสิ่งที่ทำให้กำหนดนโยบายและแผนงานได้ผู้นำจึงควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเห็นว่าควรจะทำหนดทิศทางการทำงานได้ว่าควรไปในทิศทางไหน

การเปลี่ยนแปลงหรือรดดอกไม้หรือรดผ้ามาเป็นรดข้าวสารเริ่มจากมีญาติโยมที่บนบานศาลกล่าวต่อท้าวเวสสุวรรณของวัดอินทารามแล้วสมหวัง ซึ่งก็แก้บนกันด้วยประพัต หลวงพ่อดั่งเห็นว่า นอกจากเสียงดังแล้วยังไม่มีประโยชน์อะไร ท่านจึงขอให้แก้บนกันด้วยข้าวสาร ที่ผ่านมาทางวัดอินทารามนำข้าวสารที่ญาติโยมแก้บนท้าวเวสสุวรรณไปแจกผู้ยากไร้และมอบให้วัด โรงเรียนทั้งในและนอกพื้นที่แล้วเป็นร้อยตัน จึงความคิดนี้มาใช้กับงานศพที่ธรรมดาเมื่อมีงานศพ เพื่อน ญาติพี่น้องตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือผู้ตายก็จะนำพวงรีดมาแสดงความเคารพศพ ส่วนใหญ่จะเป็นพวงหรือรดมาแสดงความเคารพศพ ส่วนใหญ่จะเป็นพวงหรือรด

ดอกไม้ มองแล้วสวยงามก็จริงแต่เมื่องานเสร็จแล้วก็ทิ้งเป็นขยะ หรือไม่ก็ต้องนำไปเผาทำลาย นอกจากเป็นภาระให้กับวัดแล้วยังเป็นมลพิษและเป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แต่หากเปลี่ยนเป็นข้าวสารเสร็จพิธีก็ยังนำไปแจกผู้ยากไร้ และโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารเพื่อเป็นอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนจะได้ประโยชน์มากกว่าและยังเป็นการกุศลให้กับทุกคนอยู่และผู้ตายได้เป็นอย่างดี (พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, 2563)

ภาพที่ 1 การแจกถุงยังชีพ

จะเห็นได้ว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาระดับประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ พระครูพิศิษฐ์ประชาณ (แดง นนทโย) (2560) ท่านได้นำหลักแนวคิดทฤษฎี 4M และได้นำหลักการบริหารจัดการที่เรียนมานำมาประยุกต์ใช้โดยมีหลักการของวิสัยทัศน์ 5 ท 1) ทีม สามัคคี ร่วมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ทำ ธรรม ลงมือทำอย่างมีธรรม มีศีล ซื่อสัตย์ และทำด้วยความมุ่งมั่นในสิ่งที่เป้นประโยชน์ต่อส่วนรวม 3) ทุน ทุนความรู้ ความคิด ปัญญา สนับสนุนหาจากภายนอก หาจากภายใน การช่วยเหลือลงแรงเอาแรงซึ่งกันและกัน 4) ทน ขันติธรรม มีความอดทนรอคอยความสำเร็จและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ 5) เทคโนโลยี การแสวงหาความรู้จากหลากหลายช่องทางเป้าหมายเพื่อพัฒนาชีวิตของชุมชนนำมาปรับใช้แผนงาน ให้เข้าถึงสถานการณ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้ครบวงจรในทุก

มิติและต่อยอดไปถึงอนาคตได้ เช่น โครงการสวนครัวปันสุข ตู้ปันสุข และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานซึ่งผู้เขียนได้ลำดับประเด็นในการนำเสนอต่อไปนี้

สาเหตุของความยากจน

ผู้เขียนจำแนกตามสาเหตุของความยากจน พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ การมีครอบครัวขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ในเขตชนบท หัวหน้าครอบครัว ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีอายุมาก หัวหน้าและสมาชิกในครอบครัวขาดการศึกษา ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ การมีทรัพย์สินและที่ดินทำกินน้อย สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาสุขภาพหรือพิการ การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ การที่สังคมมีทัศนคติด้านลบต่อคน จนทำให้คนจนถูกละเลยและถูกกีดกันจากสังคม ขาดอำนาจต่อรองและโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน การมีวัฒนธรรมการบริโภคที่เน้นค่านิยมด้านวัตถุ ซึ่งนำไปสู่การมีหนี้สินล้นพ้นตัว ตลอดจนการมีนิสัยหรือทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง เช่น นิสัยเกียจคร้าน ฟุ่มเฟือย รักความสบาย

1) สาเหตุจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีครอบครัวขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ในเขตชนบท หัวหน้าครอบครัว ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีอายุมาก หัวหน้าและสมาชิกในครอบครัวขาดการศึกษาขาดความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนาทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ซึ่ง ผู้เขียนมองว่าในประเด็นดังกล่าวสัมพันธ์กับปัญหาความไม่สมบูรณ์ด้านโครงสร้างพื้นฐานของรัฐบาล นอกจากนี้การมีสุขภาพและการมีภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับการมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อยหรือไม่มีที่ดินทำกิน และสังคมมีทัศนคติด้านลบต่อคนจน ทำให้คนจนถูกละเลยและถูกกีดกันจากสังคม ขาดอำนาจต่อรองและโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน การมีวัฒนธรรมการบริโภคที่เน้นค่านิยมด้านวัตถุ ซึ่งนำไปสู่การมีหนี้สินล้นพ้นตัว ตลอดจนการมีนิสัยหรือทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง เช่น นิสัยเกียจคร้าน ฟุ่มเฟือย รักความสบาย ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียน พบว่า พระครูพิศิษฐ์ กระจ่าง (ประยูร นนทโย) (2560) ได้มีนโยบายที่เป็นรูปธรรม มาใช้ในการช่วยเหลือสังคมเพื่อเติมเต็มปัญหาที่สืบเนื่องมาจากโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐ

2) สาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร เน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นเป้าหมายการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ เน้นการเปิดประเทศมากเกินไป

ขณะที่ยังไม่มีการรองรับผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่ดีพอกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม และระบบราชการไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจนทั้งในแง่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนและล่าช้า รวมไปถึงความซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่าง ๆ ในขั้นตอนการปฏิบัติการ ตลอดจนความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหลักจากภายนอกที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้นซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนยังพบว่า การกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันนี้เป็นผลมาจากการใช้นโยบายที่ไม่เท่าเทียมกันเพื่อกดดันให้ประชากรในเขตชนบท อพยพครอบครัวเข้ามาใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตเมืองหลวงและหัวเมืองสำคัญภายใต้การแนะนำของกลุ่มประเทศในซีกโลกตะวันตกเพื่อนำสังคมไปสู่ความทันสมัย (นรพัชร เสาวทอง, 2559) ผลจากการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจในตะวันตก ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย ซึ่งผู้เขียนคิดว่าน่าจะแก้ไขได้ด้วยระบบภูมิปัญญาและการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะโครงการของพระครูพิศิษฐ์ฯ ประชานาถ (ประยูร นนทियो) (2560) ที่เน้นการลดช่องว่างรายได้ระหว่างชนชั้นในสังคม นับว่าเป็นรูปธรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยพระสงฆ์และชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน พบว่าในการดำเนินงานโครงการมีพระสงฆ์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการและดำเนินงานภายใต้เป้าหมายเดียวกันจำนวนหนึ่งซึ่งบังเกิดผลเป็นบทเรียนสำหรับการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อสู่เพื่อเอาชนะความยากจนตามนโยบายของรัฐที่จำเป็นต้องนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองปัญหาความยากจนในเชิงบูรณาการแบบเป็นองค์รวม และการมองปัญหาความยากจนด้วยความเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งเป็นบทเรียนสำหรับคณะสงฆ์ในการ ปรับปรุงวิธีการสื่อสารหรือนำธรรมะให้เข้าสู่จิตใจพุทธศาสนิกชนที่สามารถจะนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุขได้ต่อไป ผลการดำเนินโครงการมีแนวทางอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) การแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัฏฐประโยชน์) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2548) ชาวบ้านซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ผ่านการปฏิบัติการโครงการโดยมีพระสงฆ์หรือพระธรรมวิทยากรดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนแนวทางสำคัญสำหรับเรื่องนี้ก็คือ การดำเนินชีวิตตามหลักประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ (อุฏฐานสัมปทา) การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ (อารักขสัมปทา) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตรตทา) และการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สมชีวิตา) การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ ไม่เป็นคนเกียจคร้าน ไม่เลือกงาน ประการสำคัญต้องไม่ตั้งอยู่บนฐานของความโลภ หากแต่อยู่บนฐาน

ของความพอเพียง ซึ่งสังเกตจากการส่งเสริมอาชีพของพระสงฆ์ในหลายชุมชน ไม่ว่าจะการทำ เกษตร ผสมผสาน การเลี้ยงโค กระบือ เป็นต้น

2) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตร) เริ่มจากการเข้าวัดฟังธรรม มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การทำ โครงการสายใยครอบครัว พ่อแม่ ชุมชน ตั้งกลุ่มองค์กรการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน เด็กหรือเยาวชน เป็นต้น อันจะเป็นเหตุให้ห่างไกลจากอบายมุข

3) การหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สัมมาอาชีพะ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ทำในชุมชน เช่น ธนาคาร โคกระบือ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเพาะปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การจัดตั้งกลุ่มกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องปฏิบัติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่เดินไม่สู่ความยากจนอีก เช่น เบญจศีล อุโบสถศีล สังคหวัตถุธรรม ตลอดจนถึงการสร้าง ปัญญาตามแนว พระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การคบสัตบุรุษ การฟังธรรม การคิดโดยแยบ คาย และการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นต้น ดังตัวอย่างภาพข้างล่าง (มติชนออนไลน์, 2565)

ภาพที่ 2 ธนาคารวัวแกจันพัฒนาสุรินทร์มันคงมั่งคั่ง ยั่งยืน

สรุปได้ว่า แนวทางการแก้ปัญหาความยากจน โดยพระสงฆ์ได้ปรับปรุงวิธีการสื่อสารหรือนำธรรมะให้เข้าสู่จิตใจพุทธศาสนิกชนที่สามารถจะนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตตามหลักประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ (อุฏฐานสัมปทา) การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ (อารักขสัมปทา) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตรตตา) และการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สมชีวิตา)

การประยุกต์พุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจน

หลักธรรมที่นำมาใช้แก้ปัญหาความยากจนในพระพุทธศาสนา มี 7 ประการ ได้แก่

1. หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตประโยชน์ 4 คือ การรู้จักขยันหมั่นเพียรและรู้จักรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ รู้จักอดออมใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น คบเพื่อนที่ดี และเป็นอย่างเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน

2. เดินทางสายกลางในการเลี้ยงชีวิตตามความพอดีกับความสามารถและฐานะของตนเอง ความรู้จักพอในยอดทรัพย์ คนส่วนใหญ่จนเพราะไม่รู้จัก คำว่า พอ ขออัญเชิญพระราชดำริบางส่วนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ทรงได้มีพระมหากษัตริย์คุณอธิบายถึงคำว่า พอเพียง หมายถึง พอมีพอกิน ไว้ดังนี้

พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอถ้าคนเราพอใจในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง

3. หลักปัจจัยปัจเจกขณะ คือ การพิจารณาปัจจัย 4 ก่อนบริโภคโดยใช้ปัญญาพิจารณาว่าสิ่งใดมีประโยชน์และจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สิ่งใดไม่มีประโยชน์และไม่จำเป็น ไม่หลงติดอยู่กับรูป สี สound ฐาน ค่านิยม แต่เน้นที่คุณค่าและความจำเป็นต่อการดำรงชีพเป็นสำคัญ

4. เว้นจากอบายมุข คือ สุรา ยาเสพติด เทียวกลางคืน เทียวดูการละเล่น คบคนชั่ว และเกียจคร้านในการทำงาน อันเป็นต้นเหตุแห่งความหายนะของทรัพย์สินและชีวิต

5. ปัญญา คือ การดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญานำในการแยกแยะดีชั่ว สิ่งที่เป็น ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตหลีกเลี่ยงจากเหตุที่จะทำให้ตนและครอบครัวหายนะ หมั่นพัฒนาตนและคนในครอบครัว ตลอดทั้งอาชีพการงาน ฐานะเศรษฐกิจและสังคมให้มีความมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยยึดหลักของสัมมาชีพเป็นบรรทัดฐาน

6. หลักคุณจริยธรรม 4 ประการ คือ 1) รู้จักแสวงหาของที่หายไปแล้วหรือหามาทดแทน 2) รู้จักซ่อมแซมของเก่าที่ชำรุดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ 3) รู้จักประมาณในการกินการใช้ 4) ผู้ที่จะเป็นผู้นำครอบครัวต้องเป็นผู้มีศีลธรรม

ปัญหาความล่มสลายของครอบครัวที่เกิดจากการไม่รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ เมื่อหายไปแล้วก็ไม่รู้จักแสวงหาหรือหามาทดแทนของที่ชำรุดที่จะนำมาซ่อมแซมเพื่อใช้ใหม่ได้ ตั้งท่าจะซื้อใหม่อย่างเดียว การไม่รู้จักกินไม่รู้จักใช้และผู้นำครอบครัวไม่มีศีลธรรมประกอบ มีจิตชังมีความประพฤติที่ไม่ดีติดอยู่ในอบายมุข เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวที่มั่นคงตั้งอยู่ไม่ได้ ซึ่งเราจะพบเห็นปัญหานี้ได้ทั่วไปในสังคมไทย เพราะฉะนั้นหลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

7. จักร 4 มรรคาแห่งความเจริญรุ่งเรืองของครอบครัว 1) ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดีมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม 2) สัมปยุตตปฏิสันถาระ คบคนดีมีความสัตย์ 3) อุตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ (การมีศีล กายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริต) 4) ปุพเพกตบุญญาตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2547) ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของคนได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันยังเป็นหลักที่ป้องกันปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวด้วย เช่น การอยู่ในประเทศที่ดี มีความเหมาะสมทั้งสิ่งแวดล้อมและบุคคล จะช่วยป้องกันปัญหาหยาเสพติด การพนันได้ เป็นต้น

บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระครูพิศิษฐ์ฯ ประชาชาติ (ประยูร นนทโย)

พระครูพิศิษฐ์ฯ ประชาชาติ (ประยูร นนทโย) (2560) หรือหลวงพ่อแดง ท่านได้เข้าดำเนินการและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนในชุมชน

1. พัฒนาสังคม โดยมีกิจกรรมการจัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการแก้ปัญหาพื้นฐานด้านสังคม โดยใช้หลักธรรมและสมุนไพรรักษาผู้ที่ติดยา

2. พัฒนาการศึกษ โดยการจัดอบรมวิชาแก่พระภิกษุและฆราวาสก่อนสอบตามกรอบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ การจัดสร้างศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโดยมองว่าเด็กคืออนาคตของชาติที่ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก รวมไปถึงสนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีเพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้

3. พัฒนาระบบสาธารณสุข จะเห็นได้จากการประสานพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การผลิตโซลาเซลล์จากพลังงานแสงอาทิตย์ สร้างแหล่งน้ำเพื่อรองรับความแห้งแล้งในฤดูกาล การสร้างสะพาน การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางเข้าหมู่บ้าน

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านระบบเศรษฐกิจชุมชน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำชุมชนหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม ได้วิเคราะห์แล้วพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและทำสวน

มีรายได้น้อย ท่านจึงริเริ่มจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปึก จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชนและเปิดตลาดน้ำในชุมชน นำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่ายที่วัด รวมทั้งจัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นแนวคิดเกษตรกรพบผู้บริโภค ผลคือชุมชนมีรายได้คุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข

5. การพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนมีฐานเกิดของวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี หลวงพ่อแดง ท่านเห็นว่าประเพณีบางอย่างเลือนหาย จึงได้ดำเนินการปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตักบาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชน ด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม

6. การพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลวงพ่อแดงได้ประสานและดำเนินการร่วมกับชุมชน ในการจัดตั้ง ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย เป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน สถานที่ชมหิงห้อย ทำเขตอภัยทานให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติและสนับสนุนโครงการลงแขกกลองต่อสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างภาพข้างล่าง

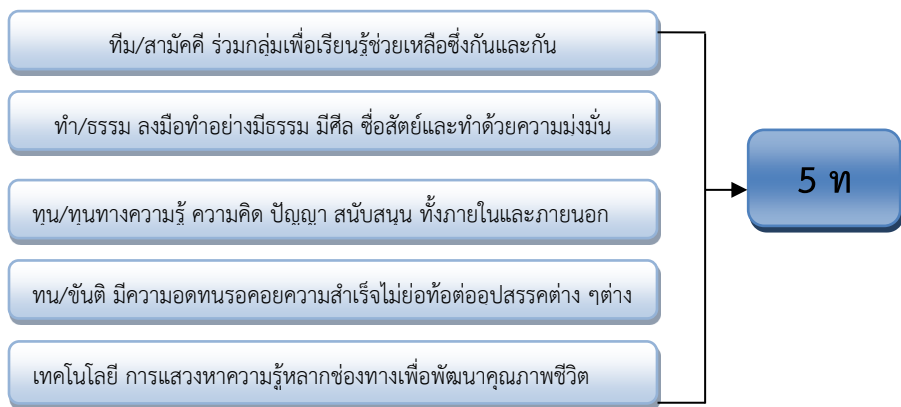

ภาพที่ 3 หลวงพ่อแดง อินทาราม กบับบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ อนุรักษ์ป่าชายเลน เลี้ยงหิงห้อยสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ส่งเสริมประเพณีวิถีทางศาสนา

7. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักศาสนา โดยการส่งเสริมให้ลูกหลานได้มาบวชเรียน ศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นยอดคนและเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้กับชุมชนและสังคมโดยรวม โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประยุกต์หลักการสู่การปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตามบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาจากข้อมูลอาจสรุปได้ว่าหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่นำหลักการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นไปที่ทำให้ทุกคนมีอาชีพ มีรายได้ มีความสุขต่อการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและก่อให้เกิดการพัฒนาจิต พัฒนาความคิด พัฒนาชีวิต ตามกรอบของพระพุทธศาสนาดังปรากฏในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ปรากฏที่วัดอินทาราม

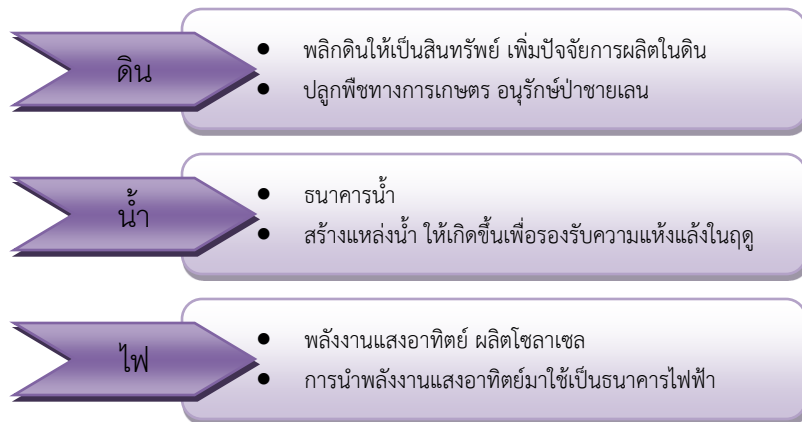
หลักคิดและวิธีปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาความยากจนของหลวงพ่อด่าง

1. หลักการของวิสัยทัศน์ 5 ท โดยพระครูพิศิษฐ์ฯ ปรชานาถ (แดง นนทียอ) (2560) ท่านได้ใช้หลักการวิสัยทัศน์ 5 ท อันประกอบด้วย ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการในเชิงรุก คือจัดทำรถบรรทุกขนาดเล็กดัดแปลงเป็นโรงงานเดลิเวอรี่เพื่อเข้าถึงประชาชนในพื้นที่อนุเคราะห์แก่คนชราและผู้ป่วยติดเตียง ตู้ปันสุขแจกจ่ายอาหารแก่ชาวบ้าน ละครเวทีเสียดสี สวนครัวปันสุขแนวคิดต่อยอดจากการให้ข้าวสารอาหารแห้ง มีข้าวไม่มีกับข้าว จึงทำแปลงเกษตรทดลองปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงหรีดดอกไม้หรือหรีดผ้ามาเป็นหรีดข้าวสาร ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 หลักวิสัยทัศน์ 5 ท

2. การแปลงรูปลักษณ์จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ เช่น โครงการโค กระบือที่พระครูพิศิษฐ์ฯ ปรชานาถ (หลวงพ่อด่าง นนทียอ) ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย ธาราคารน้ำ ผลิตภัณฑ์จากพลังงานแสงอาทิตย์ ได้แสดงให้เห็นว่าหลักคิดทางปรัชญาที่มีสถานะเป็นนามธรรมและจับต้องได้ อีกทั้งยังถ่ายทอดเทคนิคและกระบวนการสร้างโครงการต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาให้ชุมชนเกิดการจัดตั้งตัวเองจนกลายเป็นเครือข่ายประชาสังคมที่มีความเข้มแข็ง ดังแผนภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การแปลงรูปลักษณะจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้

3. บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนและช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนในชุมชนสรุปลงเป็นผังมโนทัศน์ตามความสัมพันธ์องค์ประกอบ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

ที่กล่าวมาเป็นหลักการในบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน และเป็นบทบาทจริงในทาง ปฏิบัติที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติโดยมี 7 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1. บทบาทการพัฒนาสังคม 2. บทบาทการพัฒนาการศึกษา 3. บทบาทการพัฒนาระบบสาธารณสุข 4. บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านระบบเศรษฐกิจชุมชน 5. บทบาทการพัฒนาวัฒนธรรม 6. บทบาทการพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 7. บทบาทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ล้วนเป็นงานด้านการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อออกเผยแผ่สู่ประชาชนเป็นภารกิจที่มีความสำคัญมาก ประกาศวิถีชีวิตอย่างพรหมอันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั้นหมายถึงพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต และสามารถนำพาชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

สรุป

ปัญหาความยากจนในสังคมไทยเป็นปัญหาระดับชาติที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่งและส่งผลกระทบต่อสังคมไทย เป็นต้นเหตุเกี่ยวเนื่องไปยังปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย กล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่สามารถเอาชนะปัญหาความยากจนได้เนื่องจากประเทศไทยยังคงมีปัญหาความยากจนกระจายอยู่ทั่วประเทศ พระพุทธศาสนาเห็นว่า ความยากจน นั้นจัดเป็นทุกข์ประเภทหนึ่ง ซึ่งเหตุแห่งทุกข์ ความยากจนเป็นปัญหาของมนุษย์เพราะความแตกต่างกันของมนุษย์แต่ละคนภายใต้กฎแห่งกรรมในอดีต และการกระทำความผิดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด พระครูพิศิษฐ์ฯ ประชานาถ (ประยูร นนทियो) เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาอัครูปหนึ่งที่ใช้ความรู้และศักยภาพที่มีจัดการบริหารต่อภาวะปัญหาความยากจนนี้ โดยท่านได้นำหลักแนวคิดทฤษฎี 4M และได้นำหลักการบริหารจัดการที่เรียนมานำมาประยุกต์ใช้โดยมีหลักการของวิสัยทัศน์ 5 ท (ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี) และเป็นที่พึ่งของประชาชนในเชิงหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาและวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ต้นแบบในชุมชน และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมในการเป็นผู้นำพาพัฒนาเป็นต้นแบบให้กับชุมชนได้เป็นที่พึ่งอาศัยแก่สังคมและชุมชนในภาพกว้างทั้งในส่วนของหลักการตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมได้ด้วยตลอดจนสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน จากเนื้อหาทั้งหมดที่ผู้เขียนได้กล่าวมาในข้างต้นนี้ ขอสรุปเป็นบทกลอนสั้น ๆ ปิดท้ายไว้ ดังนี้ (กำพล ศรีโท, 2566)

หลวงพ่อดัง นนทियो

วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ประจักษ์แจ้ง	หลวงพ่อดังวัดอินทารามนำสมัย
ประยุกต์หลักพุทธธรรมส่องอำไพ	ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมส่องนำทาง
เป็นผู้สร้างและผู้ให้แสงสว่าง	ช่วยนำทางวิธีแก้ความขัดสน
ให้ประชาใกล้ไกลสุขกมล	ให้หลุดพ้นความทุกข์ยากลำบากเอย

เอกสารอ้างอิง

- กำพล ศรีโท. (2566). *บทกลอน หลวงพ่อแดง นนทบุรี*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มติชนออนไลน์. (2565). *ธนาคารวัวแก้จนพัฒนาสุรินทร์มั่นคงยั่งยืน*. สืบค้น 5 กันยายน 2565, จาก <https://www.matichon.co.th/region/news2314059>
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2563). มิติแห่งการแบ่งปัน : ภาพสะท้อนชีวิตและสังคม จากโรงพยาบาลพุทธกาลสู่ผู้ป่วยสุขยุคโควิด 19. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(4), 322-336.
- นรพัชร เสางทอง. (2559). *สังคมศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรมไทย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทบุรี). (2560). บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 6(2 ฉบับพิเศษ), 439-455.
- พระธรรมปิฎก (ปอ. ปยุตโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (ครั้งที่ 18)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธาการ พิมพ์จำกัด.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2563). *ถอดบทเรียน โครงการธนาคารโค กระบือ และธนาคารน้ำใต้ดินของพระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (หลวงพ่อแดง นนทบุรี)*. วันที่ 5 กันยายน 2565, จาก <https://www.daiynews.co.th/news/598384>
- พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม และพระมหาทศพร สมุทโก. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพระพุทธในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางสังคม: กรณีศึกษาโรคระบาด. *วารสารพุทธมคัศ์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 5(1), 129-131.
- พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ. (2563). บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid 19 : กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง นนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 9(3), 289-304

การควบรววมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสม ในบริบทประเทศไทย*

AMALGAMATION OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION TO HAVE THE SUITABLE SIZE IN THAILAND CONTEXT

พงษ์มนัส ดีอด, วิยูทธ์ จำรัสพันธุ์

Pongmanut Deeod, Viyouth Chamruspanth

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: viyucha@kku.ac.th

บทคัดย่อ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหาร เพราะมีความใกล้ชิดกับประชาชน ส่งผลให้ปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครอง ดังนั้นวิธีการที่จะทำให้ขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดที่เหมาะสมในปัจจุบัน คือ จะต้องมีการควบรววมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมการควบรววมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีองค์กรขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมทำให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารทางการคลัง และให้เกิดความเป็นพลเมืองในวิถีระบอบประชาธิปไตยภายในท้องถิ่นมากขึ้นอีกด้วย โดยในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการควบรววมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 ถือได้ว่าเป็นปีที่กฎหมายให้อำนาจการควบรววมที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน จากปีดังกล่าวจนถึงปัจจุบันมีจำนวนเพียง 4 หน่วยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดการควบรววมขึ้น เมื่อเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในประเทศไทย มีการควบรววมแล้วคิดเป็นร้อยละ 0.05 จากจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่าการควบรววมในประเทศไทยมีอัตราต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งอาจเกิดปัญหาขึ้นมาจากการต้องผ่านความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีรายได้ที่มากพอส่งผลให้การควบรววมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยยังไม่มีกระแสเคลื่อนไหวเท่าที่ควร

คำสำคัญ: ควบรววม; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; ขนาดที่เหมาะสม

Abstract

Local administrative organizations are very important in giving administration to the people because they are close to the people. Therefore, the way that can optimize the local administrative organization size at the present is to amalgamate the local administrative organizations to optimize its size. The amalgamation of local administrative organizations to expand their sizes can improve financial management efficiency and create democratic citizenship in the local area. Currently, Thailand has amalgamated local administrative organizations since 2003 when the law had the power to amalgamate until now. Since then, there have been only 4 local administrative organizations established and amalgamated. This is around 0.05 compared to all local administrative organizations in Thailand which is a lower rate compared to overseas. This concern might cause by a delay in the Ministry of Interior's approval and the fact that the local administrative organizations do not have sufficient budgets. As a result, the amalgamation of local administrative organizations is not proceeded as it should.

Keywords: Amalgamation; Local Government Organization; Suitable Size

บทนำ

หน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่และพันธกิจในการดูแล บริการประชาชนอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและรวดเร็ว คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) เนื่องจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบและหลักการปกครอง แบบการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่ได้รับการถ่ายโอนอำนาจในการตัดสินใจและอำนาจการบริหารพื้นที่จากรัฐบาลส่วนกลางไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดบริการสาธารณะที่สามารถ ออกแบบตามภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี (พงษ์มนัส ตีอด และณัฐพล เลิศศิริสกุลชัย, 2563) อีกทั้งรูปแบบการปกครองนี้ยังให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในการเลือกผู้นำในท้องถิ่นมาปกครองตนเอง ส่งผลให้ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน และการปกครองส่วนท้องถิ่นยังถือว่าเป็นการส่งเสริมการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน (Enikolopov & Zhuravskaya, 2007)

ขนาดพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปกครองและการบริหาร เนื่องจากหากขนาดพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น การไม่ส่งเสริมรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย เพราะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นหน่วยงานในการบริหารและเรียนรู้ทางประชาธิปไตย

ให้แก่ประชาชน ดังนั้นการออกแบบเขตพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดไม่เหมาะสม เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดที่ใหญ่เกินไป ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเป็นตัวแทนที่เกิดจากความต้องการของประชาชนจากในท้องถิ่นไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน (Warren, 2011) และหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบขนาดเล็ก ส่งผลให้ความใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและประชาชนการตัดสินใจระหว่างผู้บริหารและประชาชน อาจนำไปสู่สถานะการตัดสินใจทางด้านนโยบายการบริหารที่ล่าช้าอีกด้วย (Chandler, 2010)

เมื่อย้อนถึงกระแสความคิดของการกระจายอำนาจ ประเทศไทยถือได้ว่าเริ่มมีพัฒนาการอย่างชัดเจนพร้อมกับการปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 และมีขบวนการปฏิรูปการเมือง จนทำให้เกิดพัฒนาทางการเมืองการปกครองของสังคมไทย ตลอดมาส่งผลให้เกิดการผลักดันและการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (วุฒิสภา ต้นไชย, 2557) ที่ได้มีการระบุให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือได้ว่าทำให้เกิดเป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง จนกระทั่งทำให้เกิดพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญสำหรับเป็นรูปธรรมการกระจายให้กับการปกครองตนเองเพื่อการบริหารรัฐกิจที่ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนเพื่อทำการปกครองด้วยตนเองภายในท้องถิ่นของตน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน แต่ด้วยพัฒนาการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในเรื่องขนาดเขตพื้นที่ ถูกกำหนดแบ่งเขตพื้นที่มาจากรัฐบาลส่วนกลาง จึงนำมาสู่แนวความคิดที่ว่าจะมีวิธีการใดที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดที่เหมาะสมต่อการบริหารและการปกครอง หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดที่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดการประหยัดงบประมาณในการบริหาร ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังทำให้หน่วยงานมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร

ทฤษฎีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใดจะถือได้ว่าเป็นความเหมาะสมต่อการบริหารและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนนั้น ได้มีนักคิดทางปรัชญาการเมืองแบ่งกระแสความคิดออกเป็น 2 ฝ่ายโดย

ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า การปกครองที่มีขนาดใหญ่ถือได้ว่าเป็นการปกครองที่มีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากเกิดหากมีรูปแบบการปกครองที่มีขนาดเล็กเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อนักการเมืองได้ง่าย โดยการทำให้หนักการเมืองมีคุณธรรมและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นการเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้แก่ประชาชน เพิ่มความรับผิดชอบทางการเมืองให้แก่

นักการเมือง (Lassen & Serritzlew, 2011) อีกทั้งการทำให้รูปแบบการปกครองที่มีขนาดใหญ่ ย่อมส่งผลเกิดการแข่งขันทางการเมืองและให้นักการเมืองมีความเป็นมืออาชีพเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งนี้หน่วยงานที่มีขนาดใหญ่ ย่อมมีระบบสารสนเทศที่จะให้บริการสาธารณะได้ หลากหลายมากขึ้น พร้อมทั้งมีความไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลของธุรกิจในห้องถิ่น มีการตรวจสอบ การทำงานจากภาคประชาชนในการบริหารมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้เกิดทำให้มีกลุ่มชุมชน องค์กรผลประโยชน์ พรรคการเมืองมากขึ้นตามตัวไปด้วย (Lewis, 2011)

อย่างไรก็ตามความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง มีโต้แย้งที่เห็นว่า การปกครองขนาดท้องถิ่นควร ให้มีขนาดเล็ก เนื่องจากเป็นการส่งเสริมสร้างศักยภาพทำให้ประชาชนได้รับสวัสดิการที่มี คุณภาพเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้บริการสาธารณะโดยสามารถปรับให้เข้า กับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีขึ้น (Tiebout, 1960) และส่งผลให้ประชาชน สามารถเคลื่อนย้ายไปท้องถิ่นที่มีการบริหารหรือการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับภาษีของตนที่ได้ จ่ายภาษีท้องถิ่นไป (Andrews & Boyne, 2009)

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของพื้นที่ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเหมาะสมเพื่อบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และ ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหาก มีขนาดใหญ่ อาจส่งผลให้การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและบริการสาธารณะ ของประชาชนที่ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงและไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความไม่เท่าเทียมในการ ให้บริการแก่ประชาชน (Nielsen, 2003) แต่หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดเล็ก อาจ ส่งผลในด้านงบประมาณที่ดำเนินการในการดูแลสวัสดิการให้แก่ประชาชนมากขึ้นตามตัวไปด้วย จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ประกอบของขนาดที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพและการดำเนินงานทางภาครัฐในสูงขึ้น

การมีขนาดที่เหมาะสมต่อการบริหารและการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Boyne, 1995; Drew et al., 2014). สามารถพิจารณาได้จาก

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพสามารถที่จะตอบสนองความต้องการ ประชาชนได้อย่างทั่วถึงตามภารกิจ เนื่องจากการพยายามที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี ขนาดที่เหมาะสมนั้น โดยทั่วไปจะต้องพิจารณาจากภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นเนื่องจากในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละประเทศจะมีหน้าที่ในการตอบสนอง ความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกันออกไป เช่น รัฐบาลท้องถิ่นของออสเตรเลียมีหน้าที่ รับผิดชอบเฉพาะถนนและขยะ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยและ รัฐบาลท้องถิ่นกลุ่มประเทศนอร์ดิก ให้บริการที่หลากหลายตั้งแต่ขยะไปจนถึงการให้บริการ สวัสดิการของประชาชนที่ครอบคลุมทุกด้าน

2. ความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ ในการคิดความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์นั้นจะเน้น การศึกษาไปที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการประเมินผลกระทบความคุ้มค่าที่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ลงทุนไปหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่การพิจารณาจากขนาดของโรงเรียนแต่ละแห่ง ศูนย์ดูแลเด็กแต่ละแห่ง บ้านพักสำหรับผู้สูงอายุและอื่น ๆ เนื่องจากสถานที่ต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกับไปตามบริบทของพื้นที่ กล่าวอีกในหนึ่งคือประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถเข้ารับบริการได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมในพื้นที่

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงเรื่องขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วย 2 ประการคือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพสามารถที่จะตอบสนองความต้องการประชาชนได้อย่างทั่วถึง 2) ความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ ถึงจะก่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ในอีกมุมหนึ่งเมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทยในเรื่อง ขนาดที่เหมาะสมของการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นการส่งผลให้เกิดการบริหารและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบการสร้างสังคมของคนไทยนั้น ตามประวัติศาสตร์เป็นการรวมกลุ่มตามความเชื่อ หรือชาติพันธุ์เพื่อให้เกิดการปกครอง (ไพฑูริย์ มีกุล, 2560) ส่งผลให้กำหนดเขตพื้นที่การปกครองท้องถิ่นยังมีขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลในบางพื้นที่ยังไม่เหมาะสมต่อการบริหารให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรพร้อมทั้งส่งผลให้การบริหารจัดการของท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพในการดูแลประชาชน ดังนั้นแนวโน้มในปัจจุบันจึงเกิดแนวคิดในกรณีให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก ควรที่จะมีการควบรวมพื้นที่ใกล้เคียงกันเข้ามาเป็นอาณาเขตเดียวกันเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครอง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นในประเทศระบอบประชาธิปไตยหลายประเทศมีหลักการ การกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นปกครองและบริหารทรัพยากร เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจมากขึ้น พร้อมกันนี้ในปัจจุบันรัฐบาลกลางหลายประเทศได้เริ่มมีนโยบายและดำเนินการปฏิรูปการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครองอีกทั้งเป็นการส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นให้แก่คนในท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึงพร้อมทั้งสามารถจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mabuchi, 2001) โดยการควบรวม ตามพจนานุกรมของการบริหารรัฐกิจ (Public Administration Dictionary ปี ค.ศ. 1995) หมายถึง เป็นกระบวนการของการรวมหน่วยงานมากกว่าแห่งเข้าเพื่อให้เกิดองค์กรใหม่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกันนี้ การที่จะควบรวมหน่วยงานได้นั้นจะต้องขึ้นกับกฎหมายที่ใช้บังคับ กระบวนการของความเป็นไปได้ อาจจะมีรูปแบบทั้งสมัครใจและบังคับ (Fox & Meyer, 1995) ทั้งนี้การศึกษาพลวัตของการปฏิรูปการควบรวมจะทำให้สามารถเข้าใจและสร้างการรับรู้ถึงหลักการของการควบรวมได้

กระบวนการทัศน์ของการปฏิรูปการควบรวม

การควบรวม (Amalgamation) เป็นการรวมตัวกันของเทศบาลขนาดเล็กจำนวนหนึ่ง หรือเป็นการผนวกโดยชุมชนหมู่บ้านที่มีขนาดใกล้เคียงกัน (Mabuchi, 2001) แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการถกเถียงกันอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ หลังจากที่ได้มีการควบรวมแล้วนั้นอาจจะต้องศึกษาถึงภูมิหลังการควบรวม โดยในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรัฐสวัสดิการ บริการสาธารณะให้แก่สังคมพร้อมทั้งเสริมสร้างประชาธิปไตยให้แก่คนในท้องถิ่น

แนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างขนาดใหญ่ของรัฐบาลท้องถิ่นได้ถูกนำมาใช้ในครั้งแรก กลุ่มสแกนดิเนเวียตลอดช่วงทศวรรษ 1950 -1970 การปฏิรูปของนอร์เวย์ค่อนข้างเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยเทศบาล 744 แห่งในปี 1957 ได้ลดเหลือ 444 แห่งในปี 1972 เดนมาร์กมีเขตเทศบาลอีก 1,335 แห่งในปี 1965 เป็น 278 แห่ง สวีเดนดำเนินการปฏิรูปหลายครั้งซึ่งได้รับการอธิบายว่าเป็น การปฏิรูปรวบรวมดินแดนที่กว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ของระบอบประชาธิปไตย (Nielsen, 2003) ตั้งแต่ 1974 จนถึง 1974 ในช่วงระยะเวลากว่า 20 ปี จำนวนเทศบาลลดลงจาก 2,498 เป็น 278 แห่ง ทั้งนี้การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเชื่อและได้รับการวางแผนจากส่วนกลางโดยการหาเหตุผลบางประการเพื่อเข้าข้างตนเองให้สามารถที่จะรวมอำนาจไว้ที่รัฐบาลกลางได้ (Humes, 1991) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกระแสความคิดลูกแรกของการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลังจากช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1970 การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นค่อนข้างที่จะไม่มีการควบรวมอำนาจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นยุคของการปฏิรูปโครงสร้างขนาดใหญ่ได้สิ้นสุดลงแล้ว อันเนื่องมาจากในช่วงทศวรรษ 1980 ได้มีการนำแนวคิดขั้นตอนต่าง ๆ ในการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับตำบล อีกทั้งมีกระแสความคิดที่พยายามไปใช้เขตเทศบาลให้มีขนาดเล็กลงและส่งผลให้มีเทศบาลมีจำนวนมากขึ้น เช่นในปี 1977 รัฐบาลสวีเดนในขณะสนับสนุนให้มีการแยกตัวออกจากเทศบาล เป็นผลให้จำนวนเทศบาลในสวีเดนเพิ่มขึ้นจาก 277 เป็น 290 (Brink, 2004) ถือได้ว่าเป็นกระแสความคิดลูกที่สองของการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามในช่วงประมาณปี 1990 จนถึงปัจจุบัน กระแสความคิดได้มีพลิกผันอีกครั้ง ในการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคลื่นความคิดลูกที่สามของการควบรวมก็มีการได้แผ่ขยายไปทั่วโลกอีกครั้งโดย ให้มีการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กเข้ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง ให้มีขนาดที่เหมาะสม และเกิดจากความสมัครใจของชุมชนท้องถิ่นที่ควบรวมระหว่างกัน (Kaiser, 2015) เช่น ประเทศเดนมาร์กดำเนินการปฏิรูปครั้งใหญ่ในปี 2007 โดยลดโครงสร้างรัฐบาลท้องถิ่นลงเหลือ 98 เขตเทศบาล ประเทศฟินแลนด์ตั้งแต่ปี 1990 จนถึงปัจจุบัน ได้มีเปลี่ยนแปลงขนาดของเทศบาลจาก 460 แห่ง มาเป็น 311 แห่งในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระแสความคิดในปัจจุบันของการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อให้มีองค์กรขนาดใหญ่ขึ้น ให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และส่งผลให้เกิดประชาธิปไตยที่มากขึ้นไปอีกด้วย

คุณค่าของการควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คุณค่าในการปกครองตนเอง โดยการควมรวมเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมเป็นการรวมตัวพลเมืองที่แสดงพลังในการรวมพื้นที่และเป็นการส่งเสริมการเมือง สร้างประชาธิปไตยภายในท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีขนาดของพื้นที่เหมาะสมต่อการปกครองจะต้องเกิดการสมัครใจของพื้นที่ที่ต้องการจะควมรวม (Vetter & Kersting, 2003)

คุณค่าการตัดสินใจด้วยตนเอง การกำหนดขอบเขตหรือขนาดพื้นที่ของตนเองในท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นการกระทำตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นเกิดจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่มีเจตจำนงร่วมกัน อันแสดงถึงความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตย และเคารพในการตัดสินใจของตนเองอย่างแท้จริงได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ กฎเกณฑ์เชิงบรรทัดฐานของข้อโต้แย้งนี้มาจากข้อเท็จจริง

คุณค่าทางด้านสิทธิมนุษยชน การควมรวมพื้นที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง เนื่องจากการควมรวมถือได้ว่าเป็นเกิดจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่และมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจว่าจะรวมหรือทำการยกระดับฐานะ (Forrest, 2017)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการควมรวมนั้นเป็นการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างรวดเร็ว

บริบทการควมรวมองค์กรปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย

ในการกำหนดเขตและการยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาจากองค์ประกอบหลายส่วน ตัวอย่างเช่น การกำหนดขนาดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลตาม พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยมีการบัญญัติว่า

เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย

เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

โดยจะเห็นได้ว่าการกำหนดขนาดในประเทศไทย เทศบาลกำหนดจาก 1) ขนาดจำนวนประชากร 2) การมีรายได้ภายในท้องถิ่นแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ และ 3) ต้องได้รับความเห็นชอบโดยประการจากกระทรวงมหาดไทยจึงจะสามารถในการยกระดับได้ เห็นได้ว่าขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยมีขนาดที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของพื้นที่ในการบริหารจัดการ แต่อย่างไรก็ตามในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวก็ยังไม่ได้เปิดโอกาสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขยายเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมแก่การปกครอง โดยเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถที่จะควบรวมพื้นที่ใกล้เคียงกันยกระดับฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีระดับที่สูงขึ้นไปได้

บริบทปัจจุบันการควบรวมองค์กรปกครองท้องถิ่น

ในกรณีการควบรวมองค์กรปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยปัจจุบัน ได้มีการบัญญัติกฎหมายไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546) ซึ่งได้มีการบัญญัติถึงการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลไว้ในมาตรา 13 ดังนี้

มาตรา 13 ท้องถิ่นซึ่งได้ยกฐานะเป็นเทศบาลแล้วอาจถูกเปลี่ยนแปลงฐานะหรือยุบเลิกได้โดยทำเป็นประกาศกระทรวงมหาดไทย

ท้องถิ่นที่ได้เปลี่ยนแปลงฐานะตามความในวรรคหนึ่ง ให้พ้นจากสภาพแห่งเทศบาลเดิมนับแต่วันที่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นต้นไป บรรดาทรัพย์สิน หนี้ สิทธิ และสิทธิเรียกร้องของเทศบาลเดิมให้ออนไปเป็นของเทศบาลใหม่ในขณะเดียวกันนั้น และบรรดาเทศบัญญัติที่ได้ใช้บังคับอยู่ก่อนแล้วคงให้ใช้บังคับต่อไป

ในการยุบเลิกเทศบาล ให้ระบุถึงวิธีการจัดทรัพย์สินไว้ในประกาศกระทรวงมหาดไทย นั้นด้วยโดยจะเห็นได้ว่าจากมาตราดังกล่าว หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลหากต้องการที่จะทำการควบรวมพื้นที่ใกล้เคียงอาจทำได้โดยการ 1) การรวมพื้นที่ใกล้เคียงยกระดับฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด 2) ในการควบรวมจะต้องมีทำประกาศเป็นประกาศกระทรวงมหาดไทย 3) จะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

จากการบัญญัติกฎหมายฉบับดังกล่าวส่งผลให้มีการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมสำหรับการบริหารและการจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้จากการบัญญัติกฎหมายพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 ส่งผลให้ประเทศไทยได้มีควบรวบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดจากความ

ต้องการของประชาชนในพื้นที่เข้าด้วยกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบันได้มี จำนวนการควมรวมขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำเย็นร่วมกับเทศบาลตำบลวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว และเปลี่ยนแปลงเขตและฐานะเป็นเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ประกาศกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2553

2. ยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือกับเทศบาลตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นเทศบาลตำบลวังเหนือ จังหวัดลำปาง ประกาศกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2560

3. ยุบเลิกเทศบาลตำบลปทุม รวมองค์การบริหารส่วนตำบลไร่น้อยกับเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี และเปลี่ยนแปลงเขตและฐานะเป็นเทศบาลนครขามใหญ่ ประกาศกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

4. ยุบเลิกเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ รวมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาฬ กับ เทศบาลตำบลบึงกาฬ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และเปลี่ยนแปลงเขตและฐานะเป็น เทศบาลเมืองบึงกาฬ ประกาศกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2563

ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมี 1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง 2. เทศบาล 2,472 แห่ง เทศบาลนคร 30 แห่ง เทศบาลเมือง 195 แห่ง เทศบาลตำบล 2,247 แห่ง 3. องค์การบริหารส่วนตำบล 5,300 แห่ง 4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) 2 แห่งรวมทั้งสิ้น 7,850 แห่ง (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) เมื่อเทียบกับจำนวนที่ได้มีการยุบรวมแล้วมีเพียงจำนวน 0.05 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546

ซึ่งเห็นได้ว่าการควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีอัตราต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งอาจเกิดขึ้นมาจากหลายปัจจัย เช่น ในการควมรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ต้องรับความเห็นชอบจากกระทรวงกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนกลางเสียก่อน แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งให้อำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจในการมีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในพื้นที่ของตน (ประคอง มาโต และปิยะ ตามพระหัตถ์, 2562) แต่การต้องรับความเห็นชอบจากกระทรวงกระทรวงมหาดไทย จึงจะสามารถทำการควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นั้น เห็นได้ว่าเป็นรูปแบบที่ยังไม่เหมาะสม

อีกปัจจัยหนึ่ง การควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐบาลยังไม่ได้มุ่งเน้นกระจายอำนาจทางการเมืองการคลังและการบริหารให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยแท้จริง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถมีรายได้ในการบริหารท้องถิ่นของตนเท่าที่ควร ยังทำไปสู่การบริหารราชการณะที่ยังไม่มีประสิทธิภาพประชาชนในท้องถิ่นยังไม่เกิดการไว้วางใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ภูมิมินทร์ พรหมศร และกฤษวรรณ์ โล้วชิรินทร์, 2562)

โดยสองปัจจัยดังกล่าวเป็นเพียงปัจจัยเบื้องต้นที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำ
ให้ไม่สามารถมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างแท้จริง ส่งผลให้ท้องถิ่นและประชาชนไม่
สามารถทำการรวบรวมเขตพื้นที่และกำหนดขนาดที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทรัพยากรของ
ตนเองได้อย่างแท้จริง

บริบทอนาคตการควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

ในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2565 กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้มี
หนังสือเลขที่ มท 0804.5/ว103 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด เรื่อง การรับฟังความคิดเห็น
ต่อร่าง พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. และประมวลกฎหมาย
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใน “ร่างประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.
XXXX” ในหมวดที่ 1 ส่วนที่ 2 เรื่อง การรวม โดยได้มีการกำหนด สาระสำคัญเกี่ยวกับการควม
รวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า

มาตรา 12 ในกรณีทีประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลบางส่วนมีความต้องการที่จะได้รับ
การจัดบริการสาธารณะจากเทศบาลใกล้เคียงทีมีเขตติดต่อกัน เนื่องจากมีความสะดวกในการ
ติดต่อและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่และความเจริญของประชาชนในเขตพื้นที่นั้น ให้
กระทรวงมหาดไทยแบ่งพื้นที่ในเขตเทศบาลนั้นใหม่เพื่อนำไปรวมกับเทศบาลที่อยู่ใกล้เคียงนั้นได้
ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความจำเป็น และเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตพื้นที่ตามที
กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา 14 การรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งทั้งหมดหรือบางส่วนเข้า
กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นทีประสงค์จะมารวม และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ให้
กระทรวงมหาดไทยประกาศยุบเลิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา 15 บรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ สิทธิ สิทธิเรียกร้อง งบประมาณ ข้าราชการ
ส่วนท้องถิ่นพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลทีรวมกัน ให้โอนไปเป็นของเทศบาลหรือองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นทีรับรวมหรือตั้งขึ้นใหม่ แล้วแต่
กรณี

ซึ่งจะเห็นว่า ร่างประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. XXXX ในหมวดที่
1 ส่วนที่ 2 เรื่อง การรวม โดยสาระสำคัญในร่างประมวลกฎหมายดังกล่าว ของการควมรวม
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดทีเหมาะสมนั้น มีสาระสำคัญคือ 1) ประชาชนในเขต
พื้นที่เทศบาลบางส่วนมีความต้องการทีจะได้รับการจัดบริการสาธารณะจากเทศบาลใกล้เคียงทีมี
เขต 2) ให้กระทรวงมหาดไทยแบ่งพื้นที่ในเขตเทศบาลนั้นใหม่ 3) โดยคำนึงถึงความเหมาะสม
ความจำเป็น และเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นสำคัญ 4) ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศการ
ควมรวม

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าร่างประมวลกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ยังคงยึดหลักการเดิมของการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกฎหมายฉบับเดิมที่เคยได้บัญญัติมา และยังคงให้อำนาจแก่กระทรวงมหาดไทยที่มีรูปแบบการบริหารราชการส่วนกลางเป็นผู้ควบคุมประกาศเช่นดั้งเดิม

บริบทความหวังต่อการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

ในปัจจุบันแม้จะมีผลกดันร่างประมวลกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. XXXX เพื่อเป็นประมวลกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ด้รวรวมกฎหมายจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลไว้ในฉบับเดียวกันเพื่อสะดวกต่อการอ้างอิงและการบังคับใช้กฎหมายนั้น อย่างไรก็ตามในเรื่องการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังถือได้ว่าการยึดโยงกับการบริหารราชการส่วนกลางเป็นสำคัญอยู่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการอุดช่องว่างทางกฎหมายและทำให้การควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะมีการศึกษาถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ร่วมด้วยประกอบการตัดสินใจ เนื่องจากการควมรวมมีเจตนารมณ์เบื้องหลังเพื่อก่อให้เกิดพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการบริหารและการกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างรอบด้าน

ประการที่สอง ในการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะลดขั้นตอนในการยึดโยงกับกระทรวงมหาดไทยและลดขั้นตอนการดำเนินการควมรวม อีกทั้งเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ เพียงด้รับการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการจังหวัดในเรื่องการรวมรวมในพื้นที่ของตนเองก็ถือว่าที่สุดของการควมรวม ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์การให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

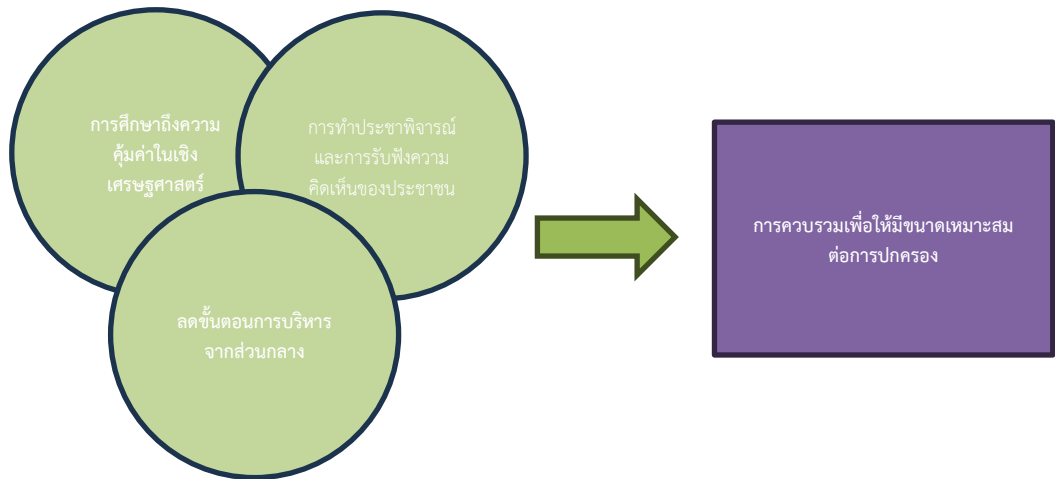
ประการที่สาม ควรมีการกำหนดขั้นตอนของการทำประชาพิจารณ์และการรับฟังความเห็นของประชาชนให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการควมรวมนั้นเป็นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและซับซ้อน อาจเกิดผลกระทบต่อกรกำหนดเขตพื้นที่ใหม่ได้ในอนาคต

จากบริบทความหวังของการต่อการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย เห็นได้ว่า การบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังมีความการบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่ขึ้นตรงกับการบริหารราชการส่วนกลางส่งผลการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นไปได้อย่างช้า อีกทั้งการควมรวมขนาดของพื้นที่เพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมนั้นเกิดขึ้นได้ยาก

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปเป็นรูปแบบของการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครองในบริบทประเทศไทย ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปกครองดูแลประชาชนและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบของการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสมต่อการปกครองบริบทในประเทศไทย

พร้อมกันเพื่อให้เกิดความชัดเจนในมุมมองกฎหมายการบัญญัติกฎหมายควรที่จะมีการนำกรอบแนวคิด 3 กรอบแนวคิด ดังกล่าวข้างต้นเข้ามาพิจารณาองค์ประกอบในการบัญญัติเป็นกฎหมายเกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถบัญญัติได้ดังนี้

มาตรา XX การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งทั้งหมดหรือบางส่วนเข้ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสงค์จะมารวมอย่างแท้จริง พร้อมทั้งพิจารณาคำนิ่งถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศยุบเลิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

ดังนั้น ในการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีขนาดที่เหมาะสม ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการปกครองและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รัฐบาลควรที่จะเปิดโอกาสในการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของการควบรวม พร้อมทั้งเสริมสร้างเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริงในเรื่องการมอบอำนาจให้ประชาชนปกครองกันเองตามเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ

สรุป

ขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีจะต้องมีขนาดที่เหมาะสม โดยต้องไม่มีขนาดเล็กและขนาดที่ใหญ่เกินไป เนื่องจากการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหากมีขนาดใหญ่ อาจส่งผลให้การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและบริการสาธารณะของประชาชนที่ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดเล็กสามารถดำเนินการในการดูแลสวัสดิการให้แก่ประชาชนมากขึ้นตามตัวไปด้วย จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ประกอบของขนาดที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและการดำเนินงานทางภาครัฐในสูงขึ้น หากพื้นที่ใดมีขนาดเล็กจึงต้องมีการควบรวมพื้นที่โดยการควบรวม หมายถึง เป็นกระบวนการของการรวมหน่วยงานมากกว่าแห่งเข้าเพื่อให้เกิดองค์กรใหม่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกันนี้ การที่จะควบรวมหน่วยงานได้นั้นจะต้องขึ้นกับกฎหมายที่ใช้บังคับ กระบวนการของความเป็นไปได้ อาจจะมีรูปแบบทั้งสมัครใจและบังคับ ดังนี้ หากย้อนพิจารณาถึงการควบรวมประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถือได้ว่าเป็นปีที่กฎหมายให้อำนาจการควบรวมที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน จากปีดังกล่าวจนถึงปัจจุบันมีจำนวนเพียง 4 หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดการควบรวมขึ้น ได้แก่ เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น เทศบาลตำบลวังเหนือ เทศบาลนครขามใหญ่ เทศบาลเมืองบึงกาฬ เมื่อเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในประเทศไทย มีการควบรวมแล้วคิดเป็นร้อยละ 0.05 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่าการควบรวมในประเทศไทยมีอัตราต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งอาจเกิดปัญหาขึ้นมาจากต้องผ่านความเห็นชอบจากกระทรวงกระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีรายได้มากพอ ส่งผลให้การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยยังไม่มีการเคลื่อนไหวเท่าที่ควร

เอกสารอ้างอิง

- ประคอง มาโต และปิยะ ตามพระหัตถ์. (2562). รูปแบบการปกครองกับการเมืองการปกครองของไทย. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 171-182.
- พงษ์มนัส ตีอด และณัฐพล เลิศศิริสกุลชัย. (2563). ข้อคิดการกระจายอำนาจการปกครองในสาธารณรัฐอินโดนีเซียที่มีต่อประเทศไทย. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(10), 44-56.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2560). การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทย. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 1(1), 9-27.
- ภูมิมินทร์ พรหมศรี และกฤษวรรณ โล้วชินทร์. (2562). การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. *Political Science and Public Administration Journal*, 10(2), 127-154.

- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). *ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ*. สืบค้น 2 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>
- Andrews, R., & Boyne, G. A. (2009). Size, structure, and administrative overheads: An empirical analysis of English local authorities. *Urban studies*, 46(4), 739-759.
- Boyne, G. (1995). Population size and economies of scale in local government. *Policy & Politics*, 23(3), 213-222.
- Brink, A. (2004). The break-up of municipalities: Voting behavior in local referenda. *Economics of governance*, 5(2), 119-135.
- Chandler, J. (2010). A rationale for local government. *Local Government Studies*, 36(1), 5-20.
- Drew, J., et al. (2014). Economies of scale and local government expenditure: evidence from Australia. *Administration & Society*, 46(6), 632-653.
- Enikolopov, R. & Zhuravskaya, E. (2007). Decentralization and political institutions. *Journal of public economics*, 91(11-12), 2261-2290.
- Forrest, J. B. (2018). Local autonomy as a human right. *The International Journal of Human Rights*, 22(2), 170-193.
- Fox, W., & Meyer, I. H. (1995). *Public administration dictionary*. Juta & Company Ltd.
- Humes, S. (1991). *Local governance and national power: a worldwide comparison of tradition and change in local government*. Harvester Wheatsheaf.
- Kaiser, C. (2015). Top-down versus bottom-up: comparing strategies of municipal mergers in Western European countries, *Recht und Management*, 8(1), 15-16.
- Kersting, N., & Vetter, A. (Eds.). (2013). *Reforming local government in Europe: Closing the gap between democracy and efficiency*. Springer Science & Business Media.
- Lassen, D. D., & Serritzlew, S. (2011). Jurisdiction size and local democracy: Evidence on internal political efficacy from large-scale municipal reform. *American Political Science Review*, 105(2), 238-258.

- Lewis, P. G. (2011). Size and local democracy: Scale effects in city politics. *PS: Political Science & Politics*, 44(1), 107-109.
- Teles, F., & Swianiewicz, P. (2018). *Inter-municipal cooperation in Europe. Institutions and Governance*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Tiebout, C. M. (1960). Economies of scale and metropolitan governments. *The Review of Economics and Statistics*, 42(4), 442-444.
- Warren, M. E. (2011). Voting with your feet: Exit-based empowerment in democratic theory. *American Political Science Review*, 105(4), 683-701.

ปรัชญาการเมืองของจอห์น ล็อก กับศาสตร์ทางพุทธ
สู่การพัฒนาทางการเมืองการปกครองของไทย*

A POLITICAL PHILOSOPHY OF JOHN LOCKE WITH BUDDHIST SCIENCE
TO THE DEVELOPMENT OF THAI POLITICS AND GOVERNANCE

พระมหาอภิวัชร อภิวัชชโร

Phramaha Apiwat Abhivajjaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya

Corresponding Author E-mail: dewapiwatchara@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยให้เจริญยิ่งขึ้นได้นั้น ปัจจัยขั้นแรกที่ต้องคำนึงถึงคือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเองเช่นเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน หลักสิทธิได้ปรากฏอยู่ในปรัชญาทางการเมืองของจอห์น ล็อก ทั้งความสำคัญของสิทธิในชีวิต สิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และสิทธิทางการเมือง โดยมุ่งให้รัฐมีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เมื่อนำมาผสมผสานรวมกับศาสตร์ทางพุทธด้วยการขัดเกลาจิตใจและอบรมนิสัยของคนเพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในสังคม การเมืองการปกครองของไทยจะสามารถพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

คำสำคัญ: สิทธิ; ปรัชญาทางการเมือง; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

To develop Thailand politics and governance to be more prosperous, the first factor that must be considered is the rights and freedoms of the people. In a democracy is a regime in which the people own the supreme power and therefore own the country. People own life and have the right to freedom in their own country just as the homeowner has the right to freedom in their own home. The

---

*Received February 27, 2022; Revised March 21, 2022; Accepted March 27, 2022

principle of rights appeared in John Locke political philosophy both the importance of the right to life, the right to receive protection from the state and political rights by aiming for the state to have a complete democracy. When combined with Buddhist science by refining the mind and training people habits to create a good conscience in society, Thai politics and governance will be able to develop completely and sustainably.

Keywords: Rights; Political of Philosophy; Buddhist of principles

บทนำ

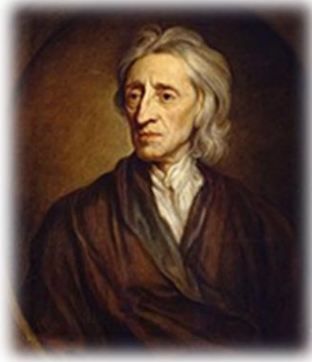
เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่หรือกลุ่มเป็นสังคม มนุษย์จะมีพฤติกรรมทั้งที่แตกต่างกัน และคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมที่แสดงออกมาบางอย่างย่อมมีผลกระทบทั้งแบบบวกและแบบลบ ต่อมุขยด้วยกันเอง จำเป็นต้องมีกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นสื่อในการควบคุมสังคม ประกอบด้วย กระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการทางการเมืองการปกครอง กระบวนการเกี่ยวกับการใช้สิทธิและการมีสิทธิ ในทางพระพุทธศาสนามนุษย์มีสิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเอง บุคคลต้องพึ่งตนเองและพยายามสร้างสรรค์ชีวิตตามทำนองคลองธรรม โดยที่ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในขณะเดียวกัน บุคคลก็ต้องรู้จักหน้าที่ของตนเอง และหน้าที่มีต่อบุคคลอื่นด้วย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองจะเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้คนทุกระดับชั้นให้บรรลุถึงสิ่งที่เป็นเป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

จอห์น ล็อก (John Locke) เกิดวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1632 ซัมเมอร์เซต ประเทศอังกฤษ เสียชีวิตวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 1704 ที่เอสเซ็กซ์ ประเทศอังกฤษ เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษ ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 17 ความสนใจหลักของเขาคือสังคมและทฤษฎีของความรู้ ได้รับการขนานนามว่า บิดาแห่งระบอบประชาธิปไตย แนวคิดของล็อกที่เกี่ยวกับผู้ปกครองที่ได้รับการยอมรับจากผู้ใต้ปกครอง ตีพิมพ์ลงหนังสือของเขาศาสตร์นิพนธ์สองบรรพว่าด้วยการ ปกครอง (Two Treaties of Government) อีกทั้งแนวคิดของล็อกได้เสนอว่าอำนาจไม่ควรตกอยู่คนเดียว และสามารถตรวจสอบอำนาจของผู้มีอำนาจได้ ซึ่งได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ อำนาจบริหาร และสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ ที่เขาอธิบายว่าประกอบไปด้วย ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน นั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการทางปรัชญาการเมือง แนวคิดของเขาเป็นพื้นฐานของกฎหมายและรัฐบาลอเมริกัน ซึ่งผู้บุกเบิกได้ใช้มันเป็นเหตุผลของการปฏิวัติ (วิกิพีเดีย, 2565)

ในช่วงการปฏิวัติอังกฤษ บิดาของล็อกซึ่งเป็นผู้ตีระดับล่าง พอมิที่ดินและบ้านบางหลังให้เช่า เป็นทนายรับว่าความและทำงานบริหารในองค์การปกครองท้องถิ่นของซัมเมอร์เซต ได้เลือกเข้าข้างฝ่ายรัฐสภาและร่วมรบเป็นนายร้อยสังกัดกรมทหารม้าในสงครามกลางเมือง เมื่อสงครามสิ้นสุด เขาก็ผลักดันจนส่งลูกคือ จอห์น ล็อก ให้ได้ทุนการศึกษาเข้าเรียนที่โรงเรียนเวสต์

มินสเตอร์ซึ่งถือว่าดีที่สุดในอังกฤษสมัยนั้น และได้รับคัดเลือกเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยไครสต์ เชิร์ช แห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดในฐานะนักเรียนทุนตลอดชีพ (Studentship) ในเวลาต่อมา (เกเชียร เตชะพีระ, 2560)

ภาพที่ 1 จอห์น ล็อก (John Locke)

นักปรัชญาชาวอังกฤษในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 17 ที่มีนามว่า จอห์น ล็อก ได้มีแนวความคิดเรื่อง สิทธิ ในแง่ของความเป็นเจ้าของและการครอบครองสิทธิในทรัพย์สินที่อยู่ตามธรรมชาติ และสิทธิที่ถือว่าสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสิทธิในชีวิตของปัจเจกชน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความหมาย อีกทั้งความสำคัญของสิทธิในชีวิตและสิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ รัฐมีเพียงหน้าที่ในการรับใช้ประชาชน สิทธิทางการเมือง (Political Right) ทั้งหมดเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดและถอดถอนรัฐบาลได้ หากรัฐบาลไม่มีความเป็นธรรมและไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นได้ประกาศตนเองว่าเป็นประเทศที่ปกครองด้วยประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่ในระยะเกือบ 90 ปีที่ผ่านมา ประชาธิปไตยของไทยยังพัฒนาได้ไม่เท่าที่ควร คงมีความขัดแย้งทางการเมืองจนนำไปสู่การรัฐประหารหรือการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจเพื่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายครั้ง ในบทความนี้มุ่งเสนอปรัชญาแนวคิดทางการเมืองการปกครอง ที่น่าสนใจของจอห์น ล็อก กับศาสตร์ทางพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยให้ก้าวไปสู่ประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์

บทความวิชาการฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทวิเคราะห์ปรัชญาทางการเมือง ในเรื่องของ สิทธิ ที่จอห์น ล็อกได้คิดค้นขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาเชื่อมโยงตามแนวทางของหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการ พบว่า ปรัชญาการเมืองของจอห์น ล็อก กล่าวถึงหลัก สิทธิ ไว้ว่า ประชาชนมีสิทธิที่กระทำการใดก็ตามด้วยความเป็นอิสระเสรี หากการกระทำของเขาไม่ผิดกฎหมายของรัฐที่เป็นธรรม เพราะว่าการมีขึ้นของกฎหมายก็เพื่อปกป้องสิทธิตามสภาวะ

ธรรมชาติที่มีอยู่กับมนุษย์ตั้งแต่เดิม ก็เพราะว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายไม่ใช่เพื่อยกเลิกหรือจำกัด แต่เพื่อรักษาและขยายเสรีภาพ ที่ใดไม่มีกฎหมาย ที่นั่นไม่มีเสรีภาพ เพราะเสรีภาพของเขาก็ต้องเป็นสิทธิที่จะจัดการและจัดระเบียบด้วยตัวของเขาเอง การกระทำอันเป็นตามอิสระของเขา ก็ล้วนเป็นสิ่งที่ยกกฎหมายไม่อาจขัดขวางได้ หากกระทำของเขาไม่ได้ล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้ใด และการที่กฎหมายจะกระทำการใช้อำนาจใด ๆ ต่อเขา ก็เพราะว่าเขายินยอมให้กระทำเช่นนั้น เพราะมันจะต้องเป็นไปตามเจตจำนงเสรีของเขา นี่หมายความว่า สิทธิตามธรรมชาติยังคงอยู่กับมนุษย์ทุกคน แม้ว่าเขาจะมารวมกันเป็นสังคมที่มีกฎหมายควบคุมอยู่ก็ตาม เขาก็ยังมีเสรีภาพอยู่ เพราะเสรีภาพไม่ใช่การกระทำการสิ่งใดตามใจชอบ แต่เป็นการทำตามสิ่งที่ไปทำตามเจตจำนงประสงค์ของตนเองภายในขอบเขตที่กฎหมายอนุญาต รัฐมีจุดหมายที่จะควบคุมสิทธิเหล่านี้ให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นที่จะทำให้การปกป้องสิทธิดังกล่าวให้เป็นไปอย่างได้ผล กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิทธิธรรมชาติของคน ๆ หนึ่งถูกจำกัดเพื่อให้สิทธิอย่างเดียวกันของผู้อื่นนั้นได้มีผลเป็นไปได้อย่างทัดเทียมกัน กฎหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำลายหรือขัดขวางเสรีภาพ แต่มันสนับสนุนส่งเสริมเสรีภาพ การที่คนแต่ละคนยินยอมอยู่ในสังคมการเมืองและยอมรับกฎหมายของสังคมนั้นเป็นไปด้วยความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของเขาเอง เขาไม่ได้อยู่ใต้อำนาจของผู้อื่น ตัวเขาเองมีอิสรภาพในตัวเองอย่างเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ (พระมหามงกุฎ ปุริสุตตโม, 2559) และเมื่อเทียบกับคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ใช่ว่าศาสตร์แห่งการเมืองการปกครองโดยตรง จึงไม่มีหลักทฤษฎีเฉพาะ แต่เป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรม ที่ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะต้องประพฤติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอยู่ร่วมกัน จากการประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและใจ อำนาจเกิดจากการที่ตัวเองประพฤติคุณธรรมตั้งอยู่ในคุณธรรม การแสวงหาอำนาจและการได้มาซึ่งอำนาจ จึงเกิดประโยชน์สุขให้แก่ตัวเองเป็นเบื้องต้น มีความสุข ไม่เดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและสังคม การปกครองในทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งในการปกครอง 3 ระดับ คือระดับต้น หมายถึงระดับตนเอง คือ ควบคุมรักษาตนเอง ระดับกลาง หมายถึง ระดับคนอื่น คือ สมาคม องค์กร ในการปฏิสัมพันธ์ และระดับสูง หมายถึงระดับสังคม ประเทศชาติ นานาชาติ และระดับโลก คือ มนุษยชาติทั้งหมด ให้ได้รับประโยชน์และความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องควบคุมการปกครองทั้ง 3 ระดับ สิทธิเสรีภาพที่มนุษย์ได้รับมนุษย์พึงปฏิบัติอย่างตั้งใจด้วยเจตนาที่ดี ทำดี พูดดี ในบทความนี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงหลักการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นสูงตามนัยแห่งหลักไตรสิกขา

ถือคือนักปรัชญาคนสำคัญแห่งสำนักประสบการณ์นิยม หรือ ประจักษ์นิยม ความคิดของถือคือนักปรัชญาคนสำคัญต่อพัฒนาการของ ญาณวิทยา (Epistemology) ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) กฎหมายการปฏิบัติอเมริกัน และเป็นพื้นฐานของกฎหมายอเมริกัน นับว่าถือคือนักปรัชญาที่มีอิทธิพลมากที่สุดแห่งยุคแสงสว่างทางปัญญา (Enlightenment) ถือคือนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง Trust ซึ่งมีอิทธิพลต่อหลักการของระบอบประชาธิปไตยมาก และถูกนำไปใช้ในคำประกาศเอกราชหรือหลักการปกครองของสหรัฐฯ

เรียกว่า Pure Locke เพราะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Locke มาก มีแนวความคิดที่สำคัญ คือ 1) สภาวะธรรมชาติ เป็นสภาวะทางธรรมชาติโดยสมบูรณ์ เป็นสภาวะแห่งความเสมอภาค เพราะไม่มีกฎหมาย หรือกติกาที่จะมากำหนด หรือจำกัดเสรีภาพ 2) สภาวะธรรมชาติมีข้อบกพร่อง 3 ประการ คือ ไม่มีกฎหมาย ไม่มีตุลาการ ไม่มีอำนาจบริหาร 3) มนุษย์ต้องได้รับความยุติธรรมในการใช้สิทธิทางธรรมชาติ Locke จึงเสนอให้ประชาชนทำสัญญาประชาคมร่วมกัน โดยยอมสละเสรีภาพทางธรรมชาติบางประการ เพื่อสร้างประชาคมการเมืองที่สามารถใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาค 4) ประชาคมการเมืองที่ตั้งขึ้น มีลักษณะเหมือนทรัสต์ หรือบริษัทผู้ถือหุ้นเป็นผู้ถือหุ้นมีอำนาจถอดถอนผู้บริหารชุดนี้ออกได้ และเลือกตั้งชุดใหม่เข้าไปบริหารแทนด้วยหลักการนี้ ให้ประชาคมการเมืองมีลักษณะเหมือน Trust คือ ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ปกครองโดยแบ่งเป็นเขตเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละเขตเป็นผู้เลือกผู้แทนเข้ามา และแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยทั้ง 3 ฝ่ายเป็นอิสระจากกัน และให้นิติบัญญัติมีอำนาจสูงสุด (Supreme Power) ฝ่ายบริหาร ต้อง บริหารตามที่กฎหมายกำหนด (Blogspot, 2560)

ปัจจัยที่เป็นบ่อเกิดแห่งแนวคิด

จอห์น ล็อก ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิไว้หลายประเด็นไม่ว่าจะเป็นปัจจัยที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ปัจจัยที่เป็นสภาวะธรรมชาติ หรือแม้แต่ปัจจัยที่เกิดจากระบบสังคมการเมืองการปกครองในสมัยนั้น นับว่าปัจจัยด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นปัจจัยหลักต้น (Sanction) สำคัญที่ก่อให้เกิดสิทธิตามแนวคิดสิทธิทางการเมืองของล็อกทั้งสิ้น อธิบายได้ดังนี้

1. สภาวะธรรมชาติ แนวคิดเรื่องเสรีภาพของล็อกนั้น เราสามารถค้นพบความคิดของเขาในหนังสือปรัชญาการเมืองว่าด้วยกำเนิดรัฐ จุดมุ่งหมายของรัฐ และอำนาจรัฐ เป็นการแสดงให้เห็นถึงรากฐานของการก่อกำเนิดรัฐขึ้นมาจากคน ๆ หนึ่งไปสู่กลุ่มคน จากกลุ่มคนไปสู่เมือง จากเมืองไปสู่รัฐ การแสดงให้เห็นถึงสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ควรได้รับจากรัฐและการคุ้มครองสิทธิส่วนตัวจากรัฐที่ตนสังกัด อีกทั้งได้บ่งบอกถึงจุดมุ่งหมายของการตั้งรัฐและขอบเขตในการใช้อำนาจของรัฐในการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่อยู่ในรัฐ ล็อก ได้กล่าวว่าก่อนที่จะทำความเข้าใจในเรื่องการกำเนิดของรัฐ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจสภาพดั้งเดิมที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ก่อนที่จะมีอำนาจรัฐหรือรัฐเกิดขึ้น และเข้าใจถึงเหตุผลที่มนุษย์จึงละสภาพเช่นที่ว่านี้ซึ่งเรียกว่า สภาวะธรรมชาติ

สภาวะธรรมชาตินั้นลักษณะเฉพาะอยู่สองประการ คือ เป็นสภาวะที่มนุษย์มีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มนุษย์มีเสรีภาพที่จะกระทำตามความปรารถนาของตนกับตัวเอง กับสิ่งที่เป็นของเขาและของบุคคลอื่น โดยไม่ขึ้นกับเจตจำนงของผู้หนึ่งผู้ใด เขามีสิทธิที่จะไม่ทำตามความประสงค์ของคนอื่น นี่คือความหมายของเสรีภาพ ส่วนความเสมอภาคที่มนุษย์มีเท่าเทียมกันเป็นความเสมอภาคเกี่ยวกับอำนาจและการตัดสินใจที่ทุกคนมีต่อกัน ไม่

มีใครมีมากกว่าใคร ดังนั้นในสภาวะธรรมชาติที่บริสุทธิ์มนุษย์ทุกคนจึงมีอิสระไม่ขึ้นแก่กัน ล็อคได้แบ่งกฎสภาวะธรรมชาติออกมาเป็น 3 กฎ คือ กฎของพระเจ้าหรือกฎทเวาะ กฎหมาย และจารีตประเพณีสังคม กฎแรกเป็นกฎที่ใช้ตัดสินการกระทำว่าเป็นบาปหรือเป็นการเคารพเชื่อฟังที่เป็นหน้าที่ของมนุษย์จึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กฎศีลธรรม ล็อคเชื่อว่ากฎศีลธรรมเป็นสิ่งที่พระเจ้ากำหนดมาให้แก่มนุษย์ กฎนี้เป็นกฎสูงสุดกฎเดียวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และกฎอื่นอีกสองกฎต้องสอดคล้องกับกฎนี้ ดังนั้น กฎศีลธรรมจึงเป็นกฎศักดิ์สิทธิ์ที่พิทักษ์เสรีของมนุษย์อย่างแท้จริง

2. การยอมรับการปกครองจากรัฐล็อคกล่าวว่า เหตุที่มนุษย์ได้ยอมให้มีรัฐหรือมีใครมาปกครองตน มีเหตุเพราะว่าสภาวะธรรมชาติที่เป็นกฎดั้งเดิมของมนุษย์นั้นมีข้อบกพร่องที่เห็นได้ชัดอยู่ 3 ประการ คือ 1) กฎธรรมชาติไม่ได้ถูกเขียนไว้ ณ ที่ใดนอกจากในใจของมนุษย์ ถ้าหากมนุษย์ทุกคนยอมให้เหตุผลเป็นเครื่องนำทาง เราจะมองเห็นและปฏิบัติตามกฎธรรมชาติอันเดียวกัน แต่เป็นเพราะว่ามนุษย์ไม่ได้มีเหตุผลตลอดเวลา ความโลภและความมั่งคั่งของเขาอาจชักนำให้เขากระทำการที่ตรงข้ามกับเหตุผล เมื่อใดที่เขามีความพยายามกระทำในสิ่งที่จะได้มาซึ่งทรัพย์สินของคนอื่น มันย่อมก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย 2) ในสภาวะธรรมชาติ คนแต่ละคนจะเป็นผู้พิพากษาและมีสิทธิลงโทษผู้ละเมิดกฎธรรมชาติ แต่การที่ปล่อยให้มนุษย์ตัดสินกรณีที่เขาทำผิดเอง เราไม่อาจไว้วางใจการตัดสินของเขาได้ เพราะมันเป็นการยากที่เขาจะไม่เกิดอคติและไม่เอาตัวเขาเองเข้าไปเกี่ยวข้อง เราจึงอาจตัดสินรุนแรงเกินไปโดยใช้อารมณ์ และการแก้แค้นในกรณีที่เขาเองเป็นผู้เสียหาย แต่ในทางตรงกันข้าม เขาอาจละเลยไม่สนใจในกรณีขัดแย้งของผู้อื่น เขาไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย ฉะนั้นในสภาวะธรรมชาติจึงขาดผู้พิพากษาที่รู้จักความเป็นกลาง 3) แม้ว่าในสภาวะธรรมชาติอาจมีผู้พิพากษาที่เที่ยงธรรมเป็นกลางและมีการวินิจฉัยที่ถูกต้อง แต่ก็ยังมีบ่อยครั้งที่มันยังขาดอำนาจที่จะกำกับและสนับสนุนคำพิพากษาที่ถูกต้องและที่จะจัดให้เป็นไปตามนั้นฝ่ายที่เสียหายอาจไม่มีกำลังเพียงพอที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือไม่มีอำนาจบริหารที่จะจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ด้วยเหตุที่สภาวะธรรมชาติความบกพร่องดังที่กล่าวมานี้ เพื่อตอบสนองความต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข รัฐบาลจึงเกิดขึ้นโดยคนในสังคมได้ยินยอมให้มีคณะกลุ่มคนที่มีความเที่ยงธรรมและความสามารถในการปกครองกลุ่มชนให้มีความสุข หรือกล่าวได้ว่าสังคมการเมืองเกิดขึ้นจากการยินยอมเท่านั้น ความยินยอมนี้เกิดขึ้นเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่รู้จักใช้เหตุผลที่จะเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามใจของเขาได้ หากเขาเลือกที่จะไม่ออกจากสังคมที่เขาถือกำเนิดมา ก็ถือว่าเขายินยอมให้รัฐมีอำนาจปกครองเหนือสิทธิเสรีภาพของเขาเอง การยินยอมนี้เป็นการยินยอมที่จะอยู่ภายใต้เจตจำนงและการตัดสินชี้ขาดของเสียงข้างมาก เพราะสังคมการเมืองจะกระทำอะไรหรือมีอยู่ต่อไปไม่ได้ ถ้าจะให้ข้อเสนอทุกอย่างได้รับความยินยอมจากคนทุกคนในสังคม

ในสภาวะใหม่ซึ่งเป็นสภาวะที่ใช้อำนาจทางการเมืองนี้ ล็อคได้นิยามอำนาจทางการเมืองว่า คือ สิทธิ ที่จะสร้างกฎหมายที่มีบทประมวลลงโทษถึงตาย รวมทั้งบทลงโทษอื่นที่เบากว่าทั้งหมดและใช้อำนาจของชุมชนที่จะปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว และป้องกันชุมชนจากการรุกรานภายนอก อาจกล่าวได้ว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีสิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจตน แต่เมื่อเขาคิดเข้าอยู่กับผู้อื่นในสังคมก็ต้องยอมรับสิทธิเสรีภาพของคนอื่น ๆ ในสังคม และเขายังต้องได้รับโทษจากการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่น ไม่ว่าจะยินยอมหรือไม่ก็ตามก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการลงโทษรัฐที่มอบอำนาจให้คณะบุคคลใดบุคคลหนึ่งทำหน้าที่พิพากษาโทษและลงโทษผู้ที่กระทำความผิด

3. จุดมุ่งหมายการใช้อำนาจของรัฐ ล็อคได้กล่าวว่าอำนาจของรัฐนั้นเกิดจากการที่ทุกคนในสังคมยินยอมให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในสังคม ดังนั้น รัฐจึงจะต้องใช้อำนาจเพื่อป้องกันชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชนในรัฐ การกระทำใดในการใช้อำนาจจึงจะต้องประกอบด้วยหลัก 4 ประการ ดังนี้ 1) กฎหมายต้องใช้กับทุกคนทัดเทียมกัน ไม่ว่าจะคนร่ำรวยหรือคนจน 2) กฎหมายต้องไม่ใช่ตามอำเภอใจและเพื่อการกดขี่ แต่ต้องใช้เพื่อประโยชน์ของประชาชน 3) องค์กรนิติบัญญัติต้องไม่ขึ้นภาษีโดยปราศจากการยินยอมจากประชาชน 4) องค์กรนิติบัญญัติไม่อาจมอบอำนาจในการจัดทำกฎหมายแก่บุคคลใดโดยเฉพาะ

หลัก 4 ประการนี้จะเป็นหลักประกันว่ารัฐจะไม่สามารถคุกคามสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยไม่เป็นธรรม ประชาชนมีสิทธิที่กระทำการสิ่งใดก็ตามด้วยความเป็นอิสระเสรี หากการกระทำของเขาไม่ผิดกฎหมายของรัฐที่เป็นธรรม เพราะว่าการมีขึ้นของกฎหมายก็เพื่อปกป้องสิทธิตามสภาวะธรรมชาติที่มีอยู่กับมนุษย์ตั้งแต่เดิม ก็เพราะว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายไม่ใช่เพื่อยกเลิกหรือจำกัด แต่เพื่อรักษาและขยายเสรีภาพ ที่ใดไม่มีกฎหมาย ที่นั่นไม่มีเสรีภาพ เพราะเสรีภาพของเขาก็ต้องเป็นสิทธิที่จะจัดการและจัดระเบียบด้วยตัวของเขาเอง การกระทำอันเป็นตามอิสระของเขา ก็ล้วนเป็นสิ่งที่กฎหมายไม่อาจขัดขวางได้ หากการกระทำของเขาไม่ได้ล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้ใด และการที่กฎหมายจะกระทำการใช้อำนาจใด ๆ ต่อเขา ก็เพราะว่าเขายินยอมให้กระทำเช่นนั้น เพราะมันจะต้องเป็นไปตามเจตจำนงเสรีของเขานี้หมายความว่า สิทธิตามธรรมชาติยังคงอยู่กับมนุษย์ทุกคน แม้ว่าเขาจะมาร่วมกันเป็นสังคมที่มีกฎหมายควบคุมอยู่ก็ตาม เขาก็ยังมีเสรีภาพอยู่ เพราะเสรีภาพไม่ใช่การกระทำการสิ่งใดตามใจชอบ แต่เป็นการทำตามสิ่งที่เป็นไปตามเจตจำนงประสงค์ของตนเองภายในขอบเขตที่กฎหมายอนุญาต รัฐมีจุดหมายที่จะควบคุมสิทธิเหล่านี้ให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นที่จะทำให้การปกป้องสิทธิดังกล่าวให้เป็นไปอย่างได้ผล กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิทธิธรรมชาติของคน ๆ หนึ่งถูกจำกัดเพื่อให้สิทธิอย่างเดียวกันของผู้อื่นนั้นได้มีผลเป็นไปได้อย่างทัดเทียมกัน กฎหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำลายหรือขัดขวางเสรีภาพ แต่มันสนับสนุนส่งเสริมเสรีภาพ การที่คนแต่ละคนยินยอมอยู่ในสังคมการเมืองและยอมรับกฎหมายของสังคมนั้นเป็นไปด้วยความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของเขาเอง เขาไม่ได้อยู่ใต้

อำนาจของผู้อื่น ตัวเขาเองมีอิสรภาพในตัวเองอย่างเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ (พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม, 2559)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิ ในทัศนะของจอห์น ล็อก ได้แก่ ปัจจัยที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ปัจจัยที่เป็นสภาวะธรรมชาติ หรือแม้แต่ปัจจัยที่เกิดจากระบบสังคมการเมืองการปกครอง ล็อกได้อธิบายถึงสภาวะธรรมชาติว่ามีลักษณะเฉพาะอยู่สองประการ คือ เป็นสภาวะที่มนุษย์มีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อีกทั้งต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จึงมอบอำนาจแก่รัฐบาล ให้รัฐมีอำนาจปกครองเหนือสิทธิเสรีภาพของตน เรียกสิทธินี้ว่าอำนาจทางการเมือง

สิทธิในทัศนะของจอห์น ล็อก

บริบทสังคมโลกในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มีการต่อสู้เรียกร้องในเรื่องของสิทธิของบุคคล กลุ่มชุมชน เพื่อสถานะการยอมรับความเป็นตัวตน ความไฝ่ฝัน ความเชื่อ ผลประโยชน์เกิดขึ้นอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางความคิดและวิถีปฏิบัติของคนในสังคมปัจจุบันต่างมีสิทธิที่จะเรียกร้องเพื่อเป้าหมายของตน ที่เป็นไปตามหลักสิทธิแห่งชีวิตมนุษย์และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ผู้มีเหตุผลพึงมี เนื่องจากมนุษย์มีค่าในตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 3 ที่กล่าวว่า ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพในชีวิต และความมั่นคงแห่งตน (Everyone has the Right to Life) อย่างไรก็ตามในประเด็น สิทธิในการมีชีวิต (Right to Life) ที่เป็นสิทธิพื้นฐานอีกประการหนึ่งของมนุษย์ (พระมหามหารถพงศ์ กวีวิโส, 2548)

คำว่า สิทธิ หรือ สิทธิ ตามพจนานุกรมแบบราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 อธิบายว่า หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม ความสำเร็จในทางจริยธรรมถือว่าสิทธิเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงมีในฐานะเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งประกันศักดิ์ศรีของความเป็นเพื่อนมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าทางจริยธรรมอย่างหนึ่ง

คำว่า สิทธิ (Right) หมายถึง สิ่งที่บุคคลควรจะได้อย่างถูกต้องและชอบธรรมและถ้าไม่ได้รับบุคคลสามารถเรียกร้องได้ (สนิท ศรีสำแดง, 2544)

ในทรรศนะของจอห์น ล็อก ถือว่าเรื่องสิทธินั้นเป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ โดยมีแนวความคิดว่า เรื่องสิทธิในแง่ของความเป็นเจ้าของและการครอบครองสิทธิในทรัพย์สินที่อยู่ตามธรรมชาติและสิทธิที่ถือว่าสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสิทธิในชีวิตของปัจเจกชน ประเด็นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความหมาย อีกทั้งความสำคัญของสิทธิในชีวิต และสิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ รัฐมีเพียงหน้าที่ในการรับใช้ประชาชน สิทธิทางการเมือง (Political Right) ทั้งหมดเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดและถอดถอนรัฐบาลได้ หากรัฐบาลไม่มีความเป็นธรรมและไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ เพราะรัฐบาลมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในฐานะที่ประชาชนเป็นผู้จัดตั้งหรือ

เป็นเจ้าของรัฐบาลและเป็นผู้รับประโยชน์จากการบริหารงานของรัฐบาล พร้อมทั้งการได้เข้าไปครอบครองสิทธิของปัจเจกชน (John Locke, 1937)

หลักการใช้สิทธิตามแนวความคิดของจอห์น ล็อก มีดังนี้

1. สิทธิตามธรรมชาติ เหตุผลของความเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความมีเมตตาธรรม ใฝ่สันติ และก่อปรด้วยความสุขุมคัมภีรภาพการกระทำใด ๆ ของมนุษย์อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์สามารถเข้าใจกฎธรรมชาติได้ด้วยเหตุผลและประสบการณ์ เป็นประโยชน์ทำให้ไม่มีการทำร้ายซึ่งกันและกัน เพราะมนุษย์มีเหตุผลที่ว่า หากตนกระทำเช่นนั้นก็ย่อมจะได้รับการตอบโต้ในทำนองเดียวกัน เหตุผลในข้อนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเคารพสิทธิไม่มีการเบียดเบียนกันในสังคมได้

2. สิทธิในสภาวะธรรมชาติ มีลักษณะสำคัญอยู่สองประการ คือ อันดับแรกสภาวะสิทธิเสรีอันสมบูรณ์ ทุกคนมีอิสระเสรีอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพย์สินและร่างกายของเขาตามที่เขาเห็นว่าเหมาะสมภายใต้กฎธรรมชาติ โดยไม่จำเป็นที่จะขออนุญาตหรือขึ้นอยู่กับการเจตจำนงของผู้อื่น อันดับสอง สิทธิแห่งความเสมอภาค หมายถึง สภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและอำนาจ โดยที่อำนาจทั้งหมดอยู่กับแต่ละปัจเจกชนในฐานะเป็นมนุษย์ด้วยกัน จึงไม่มีผู้ใดมีอำนาจหรือสิทธิเหนือผู้อื่น

3. สิทธิในทรัพย์สิน ทรัพย์สินตามทฤษฎีของจอห์น ล็อก นอกจากเป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ยังรวมถึงร่างกายของมนุษย์และแรงงานของเขา ดังคำที่ล็อกแสดงไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมีทรัพย์สินในตัวของตนเองไม่มีใครมีสิทธิที่จะใช้นอกจากตัวเขาสิทธิในกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์มาทุกคนต่างไม่มีอะไรเป็นสมบัติส่วนตัวมาตั้งแต่เกิด สิ่งทั้งหลายเป็นของทุกคนหรือทุกคนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน แต่กรรมสิทธิ์ส่วนตัวหรือส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นต่อเมื่อคนได้ลงแรงสร้างสรรค์ขึ้นมา ย่อมเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ที่เขามีสสิทธิโดยชอบธรรมในสิ่งที่เขาออกแรงทำมันขึ้นมา คนอื่นจะละเมิดสิทธิไม่ได้

4. สิทธิในทางการเมืองทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งสังคมการเมือง ทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองโดยเท่าเทียมกันหรือการปกป้องสิทธิของพลเมือง รัฐบาลเป็นผู้ใช้สิทธิหรืออำนาจแทนประชาชน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้มอบอำนาจให้ ถ้าหากรัฐบาลละเมิดสิทธิส่วนตัว ย่อมถือว่าไม่ทำตามพันธสัญญา ประชาชนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะไม่ปฏิบัติตามมติรัฐบาลที่ย่ำยีสิทธิพลเมือง และมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะคืนอำนาจในการบริหารนั้น (พระมหามหาราชองค์ที่ 2548)

ในเรื่องการปกครอง ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองมักจะเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้ปกครองจนลืมนึกว่าตนมีสิทธิที่จะเลือกและยอมรับในตัวผู้ปกครองด้วยเช่นกัน แนวคิดนี้จึงเป็นฐานรากทางความคิดของปรัชญาทางการเมืองและเป็นพื้นฐานของกฎหมายสหรัฐอเมริกา ที่เน้นเกี่ยวกับสิทธิของการเกิดมาเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองด้วยตัวของพวกเขา

แต่เดิมคนเราจะอยู่กับธรรมชาติเป็นระบอบอนาธิปไตย มีสิทธิในธรรมชาติ ในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินสามารถจะกระทำการสิ่งใดก็ได้ตามแต่ใจตนจะปรารถนาถ้าไม่ขัดต่อหลักการ ตามธรรมชาติ เช่น ไม่ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เดียวกัน ไม่ต่อสู้โหดร้ายแย่งสัตว์ป่า เมื่อกระทำการใดแล้ว ได้ทรัพย์สินมา ทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นของตนผู้อื่นจะมาแย่งชิงเอาไปไม่ได้ การรักษาสีทธิของตนจึงต้องรักษาสีทธิของผู้อื่นด้วย ทุกคนจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การฝ่าฝืนหลักการตาม ธรรมชาติจะก่อให้เกิดภัยอันตรายนานัปการ ต่อมาเมื่อคนไม่ยอมรักษาสีทธิของผู้อื่นทำให้เกิด ความยุ่งเหยิงตามมาและทำให้เกิดการรวมตัวกันกลายเป็นรัฐ

จอห์น ล็อก อธิบายว่า รัฐเป็นเพียงกลไกที่มนุษย์รวมตัวกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน โดย มอบความไว้วางใจให้แก่บุคคลกลุ่มหนึ่งช่วยทำหน้าที่ปกป้องหน้าที่ของรัฐคือรักษาสีทธิตาม ธรรมชาติของมนุษย์ คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน แต่รัฐไม่ควรก้าวล่วงในกิจการของ บุคคล เช่น การทำการค้า งานอุตสาหกรรม ยกเว้นเสียแต่กิจการนั้นไปทำลายเสรีภาพส่วน บุคคล ลักษณะสังคมที่ดีจะต้องปล่อยให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง กำหนดโชคชะตาด้วยตัวของ พวกเขา จอห์น ล็อก คิดว่ามนุษย์มีความเป็นใหญ่ในตัวของตัวเอง อำนาจรัฐมีได้เพราะเราพร้อม ใจยกอำนาจให้ถ้าพวกเราไม่ยินยอมพร้อมใจยอมจะสามารถดึงอำนาจนั้นกลับคืนมาได้ ทุกคนมี ความเป็นตัวของตัวเอง มีสิทธิส่วนตัวที่จะคิด จะทำอะไรก็ได้ตามใจตน การมีอำนาจรัฐเพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดการล่วงเกินซึ่งกันและกัน กฎหมายที่มีอยู่ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนใน สังคม ไม่ใช่แก่ผู้มีอำนาจเพียงบางกลุ่มเท่านั้น

ความเป็นมนุษย์ในสายตาของจอห์น ล็อก เป็นสิ่งที่สูงค่ามากควรที่พวกเราจะหวงแหน และดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของทุกคนต่อไป ด้วยแนวคิดที่ว่าเราทุกคนมีอำนาจในการเลือกผู้ปกครอง และถ้าพวกเราไม่ยินยอมพร้อมใจยอมจะสามารถดึงอำนาจนั้นกลับคืนมาได้ ระบอบการ ปกครองที่ดีต้องให้มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การใช้อำนาจ ทางการเมืองโดยระบบกฎหมายควรอยู่ในขอบเขตอันจำกัด ซึ่งจะแตกต่างจากความคิดเรื่อง กฎหมายในยุคก่อนที่นับถือพระเจ้าและเชื่อว่ากฎธรรมชาติได้มาจากพระเจ้า ยากที่ผู้คนจะ เปลี่ยนแปลงกฎต่าง ๆ ของสังคมได้ สมัยใหม่มนุษย์จะต้องมีสิทธิที่จะแก้ไขกฎหมายที่ไม่พึง ประสงค์ถ้าข้อความบางส่วนละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคล (พรรณี เกษกมล, 2564)

สรุปได้ว่า เมื่อรัฐบาลเกิดขึ้นและสังคมยินยอมมอบอำนาจในการปกครองให้แก่รัฐบาล มนุษย์ยังคงมีสิทธิอยู่เช่นเดิม ธรรมดาผู้ใดปกครองจะเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้ปกครองจนลืมนึก ว่าตนมีสิทธิที่จะเลือกและยอมรับในตัวผู้ปกครองด้วยเช่นกัน อันเป็นพื้นฐานสิทธิของการเกิดมา เป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองด้วย ตนเอง

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยที่สำคัญ ก็คือ คนหรือประชาชน เพราะต่อให้มีระบอบที่ดีหรือมีรัฐธรรมนูญที่ดีแต่คนใช้ไม่เป็นหรือไม่เคารพ ต่อให้มีรัฐธรรมนูญดีก็ฉีกทิ้งได้ คนหรือประชากรซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีความแตกต่างหลากหลายภายใต้หลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาคจะต้องมีความเป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย ควรประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2554)

1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิด หลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมีอิสรภาพ คือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็น ไท คือเป็น อิสระชน ที่รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ไม่ยอมตนอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ระบอบอุปถัมภ์ของผู้ใด เด็กจะกลายเป็นผู้ใหญ่ และเป็นพลเมืองหรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนจึงมีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิเสรีภาพที่กระทบกระทั่งกันจนกระทั่งไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ประชาธิปไตย ก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิเสรีภาพของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด การใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต คือใช้สิทธิเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น พลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 28 วรรคหนึ่งจึงบัญญัติว่า บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพในประเทศของตนเองแล้ว ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพ และยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้นเพื่อมิให้ความแตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยก พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับ และเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้

สามารถอยู่ร่วมกันได้ ถึงแม้จะแตกต่างกัน และจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย แต่จะต้องยอมรับว่าคนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้และต้องยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจว่าทำไมเขาถึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา และไม่ต้องพยายามไปบังคับให้คนอื่นมาคิดเหมือนเราพลเมืองจึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองคนละพรรค หรือมีความคิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกันก็ตาม

4. เคารพหลักความเสมอภาค อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เมื่อเป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนจึงมีส่วนในประเทศอย่างเท่า ๆ กัน ดังนั้น ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นใคร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ไม่ว่าจะจบดอกเตอร์หรือจบ ป.4 ไม่ว่าจะมียาชีพอะไร ไม่ว่าจะเป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้องสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่าง โดยทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้น พลเมืองจึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนเป็นแนวระนาบ (Horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่น และเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตนไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพาอาศัยแต่จะเป็นไปอย่างเท่าเทียม ซึ่งจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบอบเผด็จการหรือสังคมระบอบอุปถัมภ์ ซึ่งโครงสร้างสังคมจะเป็นแนวตั้ง (Vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่าและมีคนที่อยู่ต่ำกว่า โดยจะยอมคนที่อยู่สูงกว่าแต่จะเหยียดคนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

5. เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกา หรือ กฎหมายในการปกครองไม่ใช่อำเภอใจหรือใช้กำลังโดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมาย หรือมีกติกา แต่หากว่าประชาชนไม่เคารพ หรือไม่ปฏิบัติตามกติกาก็ห้ามมีประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อมีพลเมืองที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา พลเมืองจึงต้องเคารพกติกา ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข ไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรง

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม สังคมหรือประเทศชาติมิได้เกิดขึ้นหรือแย่งโดยตัวของมันเองที่สังคมแย่งไปทุกวันนี้เป็นเพราะการกระทำของคนในทางกลับกันสังคมก็ยอมจะดีขึ้นได้ด้วยการกระทำของคนในสังคมพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นผู้ที่ตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน พลเมืองจึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคมเสื่อมหรือเลวร้ายลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยตระหนักอยู่เสมอว่าการกระทำใด ๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมและส่วนรวม พลเมืองจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคม และมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้นโดยเริ่มต้นที่ตนเอง คือร่วมแก้ปัญหา ด้วยการไม่ก่อปัญหา

และลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องคนอื่น หรือเรียกร้องแต่รัฐบาลให้แก้ปัญหา แล้วตนเองก็ก่อปัญหานั้นต่อไป

สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ต้องมีรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ไม่ยอมตกอยู่ในระบบอุปถัมภ์ของผู้ใด เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความเห็นที่แตกต่าง มีความเสมอภาคเห็นคนเท่าเทียมกัน เคารพในกติกา และมีส่วนร่วมในสังคม

ศาสตร์ทางพุทธกับการเมืองการปกครอง

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความหมายของการเมือง ว่าเป็นเรื่องที่ควรเนื่องด้วยธรรมะ นักภาษาศาสตร์ นักนิรุกติศาสตร์หรือแม้แต่พวกนักรัฐศาสตร์เองก็อธิบายความหมายของการเมืองไว้พอจะจับใจความสำคัญได้ว่า หมายถึง การจัดการโดยทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ๆ นั้น ได้อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขด้วยความสงบสุขอย่างแท้จริง นี่คือความหมายของคำว่าการเมืองที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ แต่ถ้าความหมายของการเมืองมันเปลี่ยนเป็นไม่ถูกต้อง ไม่บริสุทธิ์ มันก็กลายเป็นเรื่องของผลประโยชน์ เรื่องการแย่งชิงเอาไรต์เอาเปรียบกันระหว่างคนหมู่มากนั่นเอง สำหรับชาวพุทธแล้วถือว่าการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ หรือเรื่องเกี่ยวกับประเทศชาติและสังคม แม้แต่ชุมชน หมู่บ้าน ครอบครัวของบุคคลแต่ละคนนั้น การเมืองเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่รับรู้ไม่รับผิดชอบ เพราะฉะนั้นพุทธบริษัทถือว่าโลกนี้มีประโยชน์แก่เราและเพราะเราได้เกิดมาบนโลกนี้เราจึงมีหน้าที่ที่จะต้องกตัญญูต่อโลกหรือสังคม มนุษย์มีหน้าที่ต้องช่วยให้โลกหรือสังคมดีขึ้นพุทธบริษัทจึงมีเหตุผลที่ทำให้ต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่าการเมือง (จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2560)

คำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสตร์แห่งการเมืองการปกครองโดยตรง จึงไม่มีหลักทฤษฎีเฉพาะ แต่เป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรม ที่ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะต้องประพฤติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอยู่ร่วมกัน จากการประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและใจ อันอาจเกิดจากการที่ตัวเองประพฤติคุณธรรมตั้งอยู่ในคุณธรรม การแสวงหาอำนาจ และการได้มาซึ่งอำนาจ จึงเกิดประโยชน์สุขให้แก่ตัวเองเป็นเบื้องต้น มีความสุขไม่เดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและสังคม การปกครองในทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งในการปกครอง 3 ระดับ คือ ระดับต้น หมายถึง ระดับตนเอง คือ ควบคุมรักษาตนเอง ระดับกลาง หมายถึง ระดับคนอื่น คือ สมาคม องค์กร ในการปฏิสัมพันธ์ และระดับสูง หมายถึง ระดับสังคม ประเทศชาตินานาชาติ และระดับโลก คือ มนุษยชาติทั้งหมด ให้ได้รับประโยชน์และความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องควบคุมการปกครองทั้ง 3 ระดับ

สิทธิเสรีภาพที่มนุษย์ได้รับ มนุษย์พึงปฏิบัติอย่างตั้งใจด้วยเจตนาที่ดี ทำดี พุทธิ ในบทความนี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงหลักการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นสูงตามนัยแห่งหลักไตรสิกขา 3 ดังนี้

1. การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวศีลสิกขา คือ การกระทำที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางกายและวาจา เพราะเล็งเห็นประโยชน์ของความเป็นระบบระเบียบเรียบร้อยที่ปราศจากโทษทั้งต่อตนและหมู่คณะ ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้ เท่ากับว่าบุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค 3 ประการ ได้แก่ 1) สัมมาวาจา คือ เจตนาไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดไม่พูดคำหยาบ 2) สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาไม่ฆ่า ไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ ไม่ประพฤติผิดประเวณี 3) สัมมาอาชีวะ คือ เจตนาในการดำรงชีพที่พอเหมาะ และตั้งใจประกอบอาชีพ

2. การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวจิตตสิกขา คือ การกระทำที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางจิตใจ เพราะเล็งเห็นความสำคัญภายในหรือทางใจว่า เป็นสิ่งที่สำคัญต่อตนเองในทุกระดับของการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้ เท่ากับว่า บุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค 3 ประการ ได้แก่ 1) สัมมาวายามะ คือ เพียรระวังความชั่ว กำจัดความชั่ว พัฒนาความดี และรักษาความดี 2) สัมมาสติ คือ พิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม 3) สัมมาสมาธิ คือ การควบคุมจิตให้ได้ชั่วขณะ แบบเฉียด ๆ และได้อย่างตั้งมั่น

3. การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวปัญญาสิกขา คือ การส่งเสริมตนเองให้มีความสมบูรณ์ทางปัญญาเพื่อความรู้แจ้งในความจริงในทุกระดับ ซึ่งการดำเนินตนที่สมบูรณ์ในข้อนี้ เท่ากับว่า บุคคลเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ในอริยมรรค 2 ประการ ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นที่ถูกต้องในอริยสัจกฎแห่งกรรมไตรลักษณ์ เป็นต้น 2) สัมมาสังกัปปะ คือ คิดที่จะปลีกตัวออกจากกาม ปราภวนาตีต่อผู้อื่นไม่เบียดเบียนอื่น

พระพุทธศาสนาส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ หรือการกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ (เจตนา) โดยเฉพาะเจตนาที่ดี ทำดี พูดดี เพราะการทำดี คือ สิ่งที่มีมนุษย์กระทำได้เองหรือมีสิทธิ มีเสรีภาพได้เต็มที่ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดก่อนทำก่อนพูดเสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิ์ที่จะคิด เมื่อเป็นเช่นนี้ พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว ตามที่กล่าวมาก่อนจึงเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์มีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไปในที่สุด และก็เป็นที่ยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้ และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเองที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะการเลือกทำความดี คือ การเลือกที่จริงแท้ และการทำความดี ก็คือการบรรลุการใช้สิทธิเสรีภาพที่แท้จริงตามที่คณะพระพุทธศาสนา (บุญแทน มะลิอ่อน, 2554)

หลักการใช้อำนาจทางการเมืองและการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติโดยวิธีการบำเพ็ญประโยชน์แก่บุคคลอื่นเกื้อกูลแก่มหาชนในการปฏิสัมพันธ์กับมวลชนอำนาจของคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวผู้ใช้บวกกับอำนาจที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น คือ ความต้องการผลประโยชน์เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลประโยชน์ทั้งสองจะลงตัวอย่างสมบูรณ์แบบได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจแบบสมประโยชน์อย่างเต็มที่ นั่นก็คือฝ่ายผู้ใช้อำนาจก็มีเป้าหมายเพื่ออำนวยให้เกิดประโยชน์เพื่อความผาสุกแก่ผู้อื่นอยู่แล้ว อีกฝ่ายก็ต้องการผลประโยชน์และ

ความสุขตามความต้องการของตัวเอง เป้าหมายจึงบรรลุผลได้ด้วยดี ฝ่ายผู้ให้ก็พอใจ ฝ่ายผู้รับก็ดีใจ จึงเป็นการใช้อำนาจโดยปราศจากผลร้ายใด ๆ ผลของการใช้อำนาจเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยสันติวิธี โดยความสมัครใจและเต็มใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบถาวรหรือยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใดทั้งสิ้น (สงบ เชื้อทอง, 2555)

สรุป

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีการกำหนดเป็นแผนพัฒนาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งในการพัฒนาทุกด้านไม่สามารถจะดำเนินไปได้ถ้าขาดการพัฒนาทางการเมือง ถ้าการเมืองไม่มีเสรีภาพด้วยกรณีใด ๆ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรงจนนำไปสู่การไร้เสถียรภาพย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นเสรีภาพทางการเมือง และระบบการเมืองจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรวมสรรพกำลังทั้งทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อพัฒนาอันจะนำไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคม การพัฒนาสิทธิและเสรีภาพ และประชาธิปไตยเป็นตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งมีผลต่อศักยภาพในการพัฒนาประเทศชาติและสังคม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในสังคมนานาชาติ

ในแนวคิดของจอห์น ล็อค ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิแห่งปัจเจกชนเป็นหลัก ผู้ใดจะละเมิดสิทธิกันไม่ได้ การแก้ปัญหาละเมิดสิทธิจึงมุ่งแก้ที่ระบบ หรือแก้ที่เงื่อนไขปัจจัยภายนอก เช่น เปลี่ยนการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น หรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อแก้ปัญหาละเมิดสิทธิลงได้ และนำศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสานรวมกัน โดยแก้ที่ปัจจัยภายใน คือ จิตใจของคนไม่ดี คือยังมีแต่ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความยึดมั่นในตัวตนในของตน การมุ่งแก้ไขที่จิตมนุษย์คือขัดเกลากบฏมนิสัยเพื่อให้แต่ละคนเกิดจิตสำนึกว่า ถ้าตัวเรารักสุข เกลียดทุกข์ฉันทิ เพื่อนมนุษย์ก็รักสุข เกลียดทุกข์ปานนั้นเช่นกัน ด้วยหลักการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นสูงตามนัยแห่งหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา การใช้ศาสตร์ทางพุทธด้วยการมุ่งปรับที่จิตใจ และการกระทำของมนุษย์ จะช่วยแก้ปัญหาละเมิดสิทธิได้อย่างจริงจัง ทำให้การพัฒนาทางการเมืองและการปกครองของไทยก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษียร เตชะพีระ. (2560). ย้อนรอยประวัติบิดาเสรีนิยมอังกฤษ John Locke. สืบค้น 18 มกราคม 2565, จาก <https://www.matichonweekly.com/>
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2560). *ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- บุญแทน มะลิอ่อน. (2554). *หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2554). *การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic Education) : แก้ปัญหาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่คน*. กรุงเทพฯ: ส. เจริญ การพิมพ์.
- พรรณี เกษกมล. (2564). จอห์น ล็อก (John Locke: A.D. 1632 – 1704). สืบค้น 18 มกราคม 2565, จาก <https://www.bloggang.com/mainblog>
- พระมหามหวิรินทร์ ปุริสุตโตโม. (2559). วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเสรีภาพของจอห์น ล็อก กับ คาร์ล มาร์ก. *วารสารนวมัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 53-58.
- พระมหามหรรณพศ์ กวีวิโส. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอห์น ล็อก กับพุทธปรัชญาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย. (2565). *จอห์น ล็อก*. สืบค้น 20 มกราคม 2565. จาก th.wikipedia.org/wiki/จอห์น ล็อก
- สงบ เชื้อทอง.(2555). *รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์*. สืบค้น 20 มกราคม 2565, จาก <http://psiba.blogspot.com/2012/03/political-science-in-buddhist>
- สนิท ศรีสำแดง. (2544). *พุทธปรัชญาเถรวาท: กระบวนทัศน์ใหม่*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Blogspot. (2560). การปฏิบัติการปกครองของโลกตะวันตก. สืบค้น 21 มกราคม 2565, จาก <http://patiwat603.blogspot.com/p/john-locke.html>
- John Locke. *Treatise of Civil Government and A Letter Concerning Toleration*. New York: Appleton Century Company, Inc., 1937.

การสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน*
CREATING SOUND LABOR RELATIONS TO PREVENT
AND SETTLEMENT OF LABOR DISPUTE

ลัดดาวลัย สำราญ, บุษกร คำโฮม, กัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี่,
อรรถพล สิริรัฐยากร, จำเนียร จวงตระกูล

Laddawan Someran, Bussakorn Khumhome, Kanvalai Nontakaew Ferry,

Artthapol Sirilatthayakorn, Jamnean Joungtrakul

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

Corresponding Author E-mail: laddawan.s@rmutsb.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการบริหารจัดการและสร้าง
การแรงงานสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรภาคธุรกิจในประเทศไทย เพื่อป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทข้อ
ขัดแย้งด้านแรงงานที่อาจนำไปสู่ข้อพิพาทและวิกฤตการณ์ทางด้านแรงงาน โดยการ
ทบทวนวรรณกรรมแล้วสกัดข้อมูลและนำเสนอเป็นสาระของบทความ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด
และทฤษฎีเกี่ยวกับการแรงงานสัมพันธ์ ข้อขัดแย้งด้านแรงงานที่อาจนำไปสู่ข้อพิพาท
แรงงาน การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมอันเป็นผลจากข้อพิพาทแรงงานการแก้ไขข้อพิพาทข้อ
ขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทแรงงาน การป้องกันข้อพิพาทข้อขัดแย้งและข้อพิพาทแรงงาน

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขและป้องกันข้อพิพาทข้อขัดแย้งที่
นำไปสู่ข้อพิพาทแรงงานส่วนใหญ่ดำเนินการในลักษณะที่แยกส่วนกัน ทำให้องค์กรไม่
สามารถแก้ไขและป้องกันข้อพิพาทข้อขัดแย้งที่อาจนำไปสู่ข้อพิพาทแรงงานและวิกฤตการณ์
ทางด้านแรงงานได้อย่างเป็นระบบครบวงจร บทความนี้จะนำเสนอแนวทางการสร้างแรงงาน
สัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทแรงงานขึ้นมาใหม่เป็นกระบวนการดำเนินงาน
รวม 12 ขั้นตอนที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติและการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปได้

คำสำคัญ: การแรงงานสัมพันธ์; ข้อขัดแย้งด้านแรงงาน; ข้อพิพาทแรงงาน; มาตรการทาง
อุตสาหกรรม; การระงับข้อพิพาทแรงงาน

Abstract

This paper aimed to study the concepts and theories including approaches to manage and create a sound labor relation in business organizations in Thailand. This is to prevent and resolve problems of labor conflicts that may lead to problems of labor disputes and crises. The method applied in this study was a review of literature and then an extraction of data from literatures that have been reviewed was made to use as a basis for formulating of the content of this paper which comprises: concepts and theories of labor relations; labor conflicts that may lead to labor disputes; using of industrial actions that are resulting from the labor disputes; resolving labor conflicts and settlement of labor disputes; prevention of labor conflicts and labor disputes.

The results of the study were found that various actions that have been taken to resolve and prevent labor conflicts that may lead to labor disputes were mostly performed in a fragmentation manner causing the lack of integration of those corrective actions that have been utilized. This causes various organizations to be unable to systematically resolve and prevent the labor conflicts that may lead to the labor disputes and crises in a complete cycle manner. The authors, therefore, synthesized all the data studied and proposed a new approach to create a sound labor relation to prevent and resolve the problems of labor disputes that become a new process comprising 12 steps in the process. This is a new knowledge in this area that has been emerging according to the objectives of this study that could be applied in practice and for further the study in the labor relations field.

Keywords: Labor Relations; labor conflicts; labor disputes; industrial measures; Settlement of labor disputes

บทนำ

การแรงงานสัมพันธ์ที่ดีหรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างหรือสหภาพแรงงานกับฝ่ายจัดการขององค์การธุรกิจถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จำเป็นจะต้องบริหารจัดการและสร้างให้เกิดขึ้นและรักษาความสัมพันธ์อันดีนี้ให้มีความยั่งยืนต่อเนื่องไป เนื่องจากความขัดแย้งทางด้านแรงงานที่เกิดจากการแรงงานสัมพันธ์ที่ไม่ดีนั้นอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินงานขององค์การได้ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น หากเกิดความขัดแย้งทางด้านแรงงานขึ้นและไม่สามารถยุติข้อขัดแย้งนั้นได้อาจนำไปสู่ข้อพิพาทแรงงานซึ่งอาจ

มีการนำมาตรการทางอุตสาหกรรมแบบต่าง ๆ มาใช้ เช่น การนัดหยุดงานหรือการปิดงานย่อมมีผลกระทบต่อทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้างรวมทั้งสังคมในส่วนรวมได้ เช่น การขาดแคลนสินค้าในการอุปโภคบริโภคและ ในบางกรณีอาจลุกลามไปเป็นวิกฤตการณ์ทางด้านแรงงาน เช่น การชุมนุมการประท้วง ซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรงหรือความไม่สงบในสังคมได้ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ประเทศไทยจะได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉินภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ซึ่งภายใต้บทบัญญัติของ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 จะกำหนดให้ข้อพิพาทแรงงานที่เกิดขึ้นต้องนำเข้าสู่การชี้ขาดโดยคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ และห้ามมีการนัดหยุดงานและการปิดงานก็ตามแต่ก็ยังคงมีการประท้วงและการชุมนุมให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นการสร้างเสริมการแรงงานสัมพันธ์ที่ดีในองค์การและการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกจ้างหรือสหภาพแรงงานกับนายจ้างหรือฝ่ายจัดการในองค์การธุรกิจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานที่อาจเกิดขึ้นและนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางด้านแรงงานได้

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการแรงงานสัมพันธ์ที่ดีในองค์การธุรกิจในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) บทนำ เพื่อแนะนำประเด็นที่จะทำการศึกษา 2) แนวคิดและทฤษฎีการแรงงานสัมพันธ์ 3) ข้อขัดแย้งด้านแรงงานที่อาจนำไปสู่ปัญหาข้อพิพาทแรงงานและการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมอันเป็นผลจากข้อพิพาทแรงงานที่ทั้งฝ่ายลูกจ้างและฝ่ายนายจ้างนำมาใช้ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานโดยสันติวิธีได้ 4) การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทแรงงาน 5) การป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งและข้อพิพาทแรงงาน 6) แนวทางการสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานและ 7) สรุปและเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินการตามความจำเป็นต่อไป ทั้งนี้ในการนำเสนอแต่ละส่วนจะทำโดยสังเขปโดยจะมีบทสรุปรวมในแต่ละส่วนในตอนท้าย และเพื่อความกระชับในการนำเสนอ คำว่าลูกจ้างให้หมายถึงลูกจ้างและสหภาพแรงงาน ส่วนคำว่านายจ้างนั้นให้หมายถึงนายจ้างและฝ่ายจัดการด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแรงงานสัมพันธ์

1) ความหมายและขอบเขตของการแรงงานสัมพันธ์ ก่อนที่จะมีการใช้คำว่า การแรงงานสัมพันธ์ (Labor Relations) นั้นมีการใช้คำว่า อุตสาหกรรมสัมพันธ์ (Industrial Relations) มาก่อนในสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Ashton, 1968; Toynbee, 1966) ซึ่งก่อให้เกิดระบบการจ้างงานแบบระบบโรงงานมีลูกจ้างเป็นผู้รับจ้างและนายจ้างเป็นผู้ว่าจ้างและได้มีการขยายตัวของสหภาพแรงงานซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของลูกจ้างและเกิดองค์การของนายจ้างเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนายจ้างควบคู่กันเพื่อทำหน้าที่ในการเจรจาต่อรองกันเกี่ยวกับค่าจ้างและสภาพการจ้าง (Rose, 2001) การอุตสาหกรรมสัมพันธ์จึงเป็นการศึกษาและการปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างหรือสหภาพแรงงานในฐานะตัวแทนลูกจ้างกับนายจ้างหรือฝ่าย

จัดการในฐานะตัวแทนนายจ้างที่มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าจ้าง สวัสดิการ ระเบียบ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำงานและสภาพการทำงานโดยการเจรจาต่อรองเพื่อจัดทำข้อตกลงร่วมกันโดยมีผลใช้กับทั้งสองฝ่ายรวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงข้อตกลงดังกล่าวตามกำหนดหรือตามที่จำเป็น รวมถึงการเกิดข้อพิพาทแรงงานในกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้และวิธีการระงับข้อพิพาทแรงงานด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งมาตรการทางอุตสาหกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายที่นำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน (Rose, 2001; Salamon, 2000) การอุตสาหกรรมสัมพันธ์จึงเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างและตัวแทนในโรงงานและอุตสาหกรรมอันเกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เริ่มต้นในอังกฤษและได้ขยายไปทั่วทวีปยุโรป และขยายไปสู่อเมริกาอีกด้วยซึ่งในอเมริกานั้นใช้คำว่า การแรงงานสัมพันธ์ซึ่งมีความหมายและขอบเขตที่คล้ายคลึงกันโดยเน้นที่การต่อรองทางด้านชั่วโมงการทำงานและความปลอดภัยในการทำงานด้วย (Holley & Wolters, 2005; Holley & Wolters, 2017; Bercu & Vodă, 2017; Galloway, 2021) นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำว่า การพนักงานสัมพันธ์ (Employee Relations) ซึ่งมีความหมายและขอบเขตที่คล้ายคลึงกันโดยมีจุดเน้นที่การสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สดชื่นในองค์การซึ่งมุ่งไปสู่การส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มพูนผลิตภาพให้แก่องค์กร (Arimie & Oronsaye, 2020) ทั้งนี้มีขอบเขตรวมทั้งองค์การที่มีและไม่มีสหภาพแรงงาน (Blyton & Turnbull, 2004) นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า การจ้างงานสัมพันธ์ (Employment Relations) ซึ่ง Rose (2001) ได้อธิบายว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ในการจ้างงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างทั้งที่เป็นแบบรวมกลุ่มและเป็นรายบุคคล คำที่ใช้ทั้งสี่คำนี้มีความหมายและขอบเขตที่คล้ายคลึงกันโดยมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดและจุดเน้นในการปฏิบัติและการศึกษา

2) ทฤษฎีการแรงงานสัมพันธ์ ทฤษฎีที่ใช้ในการแรงงานสัมพันธ์นั้นมีหลายทฤษฎี แต่สามารถแบ่งกลุ่มได้เป็นสามกลุ่มทฤษฎี ประกอบด้วย 1) กลุ่มทฤษฎีเอกภาพหรือความเป็นหนึ่งเดียว (Unitary) มีลักษณะเป็นแบบอำนาจนิยมหรือนายจ้างเป็นผู้อุปถัมภ์ ทฤษฎีนี้มุ่งสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในองค์การและเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์และหากเกิดขึ้นจะต้องมีการจัดการปราบปรามอย่างเด็ดขาด ทฤษฎีนี้เห็นว่าสหภาพแรงงานเป็นกลุ่มบุคคลภายนอกจึงไม่เอื้อต่อการมีสหภาพแรงงาน (Salamon, 2000) 2) กลุ่มทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxist) มีลักษณะที่เป็นทั้งแบบวิวัฒนาการและการปฏิวัติที่เป็นการดำเนินการแบบรุนแรงของทั้งสองฝ่าย (Salamon, 2000) และ 3) กลุ่มทฤษฎีพหุนิยม (Pluralistic) มีลักษณะเป็นแบบความร่วมมือและการจัดการความขัดแย้ง ทฤษฎีนี้ยอมรับความหลากหลายและรับฟังความเห็นของหลายฝ่ายเพื่อทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาโดยการยอมรับสหภาพแรงงานถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่ยืดหยุ่น (Salamon, 2000)

3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแรงงานสัมพันธ์และระดับของการแรงงานสัมพันธ์ในการปฏิบัติทางการแรงงานสัมพันธ์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนหลายฝ่ายซึ่งตามทฤษฎีระบบของ Dunlop (1958) ระบุผู้แสดง (Actors) สามฝ่ายคือลูกจ้างนายจ้างและภาครัฐ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการปฏิบัติทางการแรงงานสัมพันธ์มีผลกระทบต่อสังคมจึงสมควรเพิ่มเติมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอีกสองกลุ่มคือสถาบันการศึกษาและการวิจัย และสังคมโดยรวมด้วย ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียในการแรงงานสัมพันธ์จึงควรคำนึงถึงบุคคลห้ากลุ่ม คือ ลูกจ้าง นายจ้าง ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และการวิจัยและสังคม โดยรวมเนื่องจากการแรงงานสัมพันธ์มีการปฏิบัติอยู่ในทุกประเทศทั่วโลก การแรงงานสัมพันธ์จึงแบ่งออกได้เป็นหลายระดับซึ่งเริ่มจากระดับองค์การ ระดับอุตสาหกรรม ระดับชาติ ระดับอนุภูมิภาค ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายในระดับอนุภูมิภาค เช่น อาเซียนแล้วก้าวไปสู่ระดับภูมิภาคเช่นเอเชียและแปซิฟิกนำไปสู่การรวมตัวกันในระดับนานาชาติหรือระดับระหว่างประเทศ ซึ่งมีองค์การแรงงานระหว่างประเทศเป็นศูนย์กลางในการประสานและการดำเนินงานควบคู่ไปกับการดำเนินงานขององค์การฝ่ายลูกจ้างและองค์การฝ่ายในจ้างในทุกระดับรวมทั้งองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การนักบริหารคนในทุกระดับรวมไปจนถึงระดับนานาชาติ

4) กฎหมายเกี่ยวกับการแรงงานสัมพันธ์ การแรงงานสัมพันธ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่มในสังคมอีกทั้งยังมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบหรือทางเศรษฐกิจและสังคมในบางกรณีอาจนำไปสู่ความไม่สงบในสังคมได้ในประเทศต่าง ๆ จึงมีการตรากฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ออกมาใช้บังคับ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและแก้ไขปัญหาทางด้านแรงงานสัมพันธ์ให้เกิดการแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางด้านแรงงาน ซึ่งในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์พ.ศ. 2518 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2556) ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันซึ่งกฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์นั้นเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายสังคม การบังคับใช้นั้นจะมีทั้งโทษที่เป็นลักษณะทางแพ่งคือการปรับและโทษทางอาญาคือการจำคุกผู้กระทำความผิดด้วย

5) การบูรณาการกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การแรงงานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานอื่นอีกหลายด้าน มีกิจกรรมที่เป็นขอบเขตของการแรงงานสัมพันธ์โดยตรงและกิจกรรมที่เชื่อมต่อกับหรือกิจกรรมที่เหลื่อมกันกับการศึกษาและการปฏิบัติในสาขาอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญคือการฝึกอบรมการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการวางแผนและพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์การ (Swanson & Holton III, 2001; จำเนียร จวงตระกูล, 2553) กับสาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเริ่มต้นจากการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์เป้าหมายและกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ ขององค์การรวมไปถึงการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การจ่ายค่าตอบแทน การประเมินผลการปฏิบัติงานและกิจกรรมต่าง ๆ จนกระทั่ง ถึงการเลิกจ้างหรือการยุติความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง รวมทั้งการช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อออกจากงานอีก

ด้วย (Armstrong, 2008; Noe et al., 2011; จำเนียร จวงตระกูล, 2553ก) ส่วนในทางการศึกษา และวิจัยนั้นสามารถดำเนินการได้โดยแยกออกมาทำการศึกษาวิจัยในสาขาวิชานี้ได้โดยตรงแต่ ในทางปฏิบัตินั้นมีความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทแรงงานอาจนนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางด้านแรงงานสัมพันธ์ได้

จากการศึกษาประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นสรุปได้ว่า การแรงงานสัมพันธ์มีค่าสำคัญที่ใช้โดยทั่วไปสี่คำ ซึ่งมีความหมายและขอบเขตที่คล้ายคลึงกันโดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไปซึ่งในประเทศไทยนั้นใช้คำว่า การแรงงานสัมพันธ์ (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2546; จำเนียร จวงตระกูล, 2553) และมีกระบวนการต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2556) ทฤษฎีการแรงงานสัมพันธ์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่ม โดยกลุ่มทฤษฎีพหุนิยมเป็นกลุ่มทฤษฎีที่เปิดกว้างทางการแรงงานสัมพันธ์ เนื่องจากมีลักษณะเป็นแบบความร่วมมือและการจัดการความขัดแย้งถือเป็นทฤษฎีแบบทางสายกลางในการดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ลูกจ้างหรือตัวแทนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยผ่านกระบวนการทางด้านแรงงานสัมพันธ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแรงงานสัมพันธ์นั้นระบุได้เป็นห้ากลุ่มดังกล่าวข้างต้น ส่วนระดับของการแรงงานสัมพันธ์นั้นระบุได้เป็นหกระดับคือ นับจากระดับองค์การไปจนถึงระดับระหว่างประเทศ และในแต่ละประเทศมีการตรากฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์ออกมาใช้บังคับควบคุมไปกับกฎหมายแรงงานและกฎหมายอื่น ๆ ด้วยในการดำเนินงานด้านการแรงงานสัมพันธ์จะต้องมีการบูรณาการกับส่วนอื่นของงานด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

ข้อขัดแย้งที่นำไปสู่ข้อพิพาทแรงงานและมาตรการทางอุตสาหกรรม

1. ความขัดแย้งทั่วไปกับความขัดแย้งด้านแรงงาน ความขัดแย้งทางด้านแรงงานมีความแตกต่างจากความขัดแย้งโดยทั่วไปกล่าวคือโดยทั่วไปความขัดแย้งหมายถึงการขัดกัน ความไม่เห็นด้วยหรือความไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคลหรือภายในกลุ่มเมื่อความเชื่อหรือการกระทำของสมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนถูกต่อต้านหรือไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกคนอื่นใดคนหนึ่งหรือหลายคนของกลุ่ม (Madalina, 2015) ซึ่งในการจัดการความขัดแย้งโดยทั่วไปนั้นมีวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่หลายอย่างเช่นการปรับตัวเข้าหากันการประนีประนอม การร่วมมือกันหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือต่อสู้กันเพื่อเอาชนะกัน (Madalina, 2015) ส่วนความขัดแย้งทางด้านแรงงานนั้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์แบบปฏิสัมพันธ์ในการทำงานระหว่าง ลูกจ้างกับนายจ้างซึ่งมีสาเหตุแห่งความขัดแย้งที่แตกต่างกันออกไป ในขณะที่วิธีการในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทแรงงานนั้นมีข้อกำหนดในการดำเนินการเป็นการเฉพาะอีกทั้งคู่ขัดแย้งยังมีมาตรการ ทางอุตสาหกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่นำออกมาใช้เพื่อ

สนับสนุนและบีบบังคับอีกฝ่ายหนึ่งให้ยอมตามข้อเรียกร้องและความต้องการของตนโดยมีกฎหมายรองรับในการปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ อีกด้วย

2. สาเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านแรงงานจากการศึกษาของ Singh (2022) พบว่าสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งทางด้านแรงงานแบ่งออกได้เป็นสี่กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มแรกคือความขัดแย้งที่เกิดจากด้านจิตวิทยา (Psychological Causes) ประกอบด้วย 1) การใช้ภาวะผู้นำแบบเผด็จการ 2) ความขัดแย้งด้านบุคลิกภาพ 3) ความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือบุคคลระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง 4) การใช้มาตรการวินัยอย่างเคร่งครัดและ 5) การเรียกร้องเพื่อให้ได้รับการยอมรับนับถือหรือการยอมรับของลูกจ้าง กลุ่มที่สองคือความขัดแย้งที่เกิดจากสถาบัน (Institutional Causes) ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) การไม่ยอมรับสภาพแรงงานของฝ่ายจัดการ 2) ประเด็นของการเจรจาต่อรอง 3) วิธีการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและ 4) ความกดดันต่อคนงานที่จะไม่ให้เข้าร่วมกับสภาพแรงงาน กลุ่มที่สามคือ ความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจ (Economic Causes) ประกอบด้วย 1) ข้อกำหนดและสภาพการจ้างงาน ประกอบด้วย จำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป การทำงานกะดึก ข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การเลิกจ้างพนักงาน การปลดออก การไล่ออกและอื่น ๆ 2) สภาพการทำงาน ประกอบด้วยสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม เช่น ร้อนเกินไป เย็นเกินไป มีฝุ่นหรือมีเสียงดัง เป็นต้น การออกแบบผังของโรงงานและสถานที่ทำงานไม่เหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงการออกแบบผลิตภัณฑ์บ่อยจนเกินไปและ 3) ค่าจ้างและสวัสดิการ ประกอบด้วย ค่าจ้างต่ำสวัสดิการไม่เหมาะสม ไม่มีการจ่ายโบนัสหรือรางวัลตอบแทนอย่างอื่นเพื่อเป็นการจูงใจ กลุ่มที่สี่คือ การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและไม่ยอมรับสิทธิของคนงาน (Denial of Legal and other Right of Worker) ประกอบด้วย การดำเนินงานที่เป็นการละเมิดกฎหมายแรงงานและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆและการกระทำที่ไม่เป็นไปตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างที่ได้ทำไว้ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง

3. มาตรการทางอุตสาหกรรม เพื่อให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้เห็นศักยภาพหรือยอมตามข้อเรียกร้องต้องการของฝ่ายตนแต่ละฝ่ายอาจนำมาตราการทางอุตสาหกรรมออกมาใช้ (Rose, 2001; Salamon, 2000) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่มีการจัดตั้งกับกลุ่มที่มีการจัดตั้ง กลุ่มที่ไม่มีการจัดตั้ง ได้แก่ การมาทำงานสาย การขาดงาน การเกิดอุบัติเหตุ การลาออกจากงาน หรือการฟ้องร้องเป็นคดีที่ศาลหรือองค์กรอื่น จากความสำนึกร่วมกันนำไปสู่การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมที่มีการจัดตั้งและดำเนินการเป็นกลุ่ม ซึ่งมีใช้ทั้งโดยฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้าง ส่วนที่ดำเนินการโดยนายจ้างประกอบด้วย การพักงานหรือการใช้มาตรการทางวินัยในรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการปิดงาน เฉพาะผู้ที่นัดหยุดงาน และการปิดดำเนินการ ส่วนที่ใช้โดยลูกจ้างประกอบไปด้วย การถอนความร่วมมือจากกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกันระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง การทำงานตามกฎหมายโดยเคร่งครัด การปฏิเสธการทำงานล่วงเวลา การถ่วงงานการนัดหยุดงาน การยึดครองสถานที่ทำงานหรือการยึดครองโรงงานและมีการผลิตสินค้าโดยผู้นัดหยุด

งาน หรืออาจมีการปิดกั้นหรือขัดขวางหน้าประตูโรงงานเพื่อไม่ให้ลูกจ้างที่ไม่ร่วมนัดหยุดงานเข้าไปทำงาน (Picketing) อีกด้วยการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมเป็นการก่อความไม่สงบชั่วคราวเพื่อกดดันให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อเรียกร้องของตนในการเจรจาต่อรอง เพื่อที่จะยุติการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรม มาตรการทางอุตสาหกรรมจะเริ่มจากมาตรการในระดับเบาไปหาหนัก คือ การนัดหยุดงาน และมาตรการที่รุนแรง ดังนั้นในการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมมีทั้งมาตรการที่ใช้ได้ภายใต้ขอบเขตของสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายและได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายซึ่งจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น การนัดหยุดงานและการปิดงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีมาตรการหลายอย่างที่มีหมิ่นเหม่ต่อการกระทำผิดหรือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น การยึดโรงงาน (Sit In) โดยลูกจ้างหรือสหภาพแรงงาน และการยึดโรงงานเพื่อทำการผลิตสินค้าโดยฝ่ายลูกจ้างหรือสหภาพแรงงาน (Work In) (Joungtrakul, 2010)

4) ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรม เพื่อชี้ให้เห็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในที่นี้จะนำกรณีการนัดหยุดงานและการปิดงานมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาที่นำเสนอไว้โดย Holley et al. (2005) และ Joungtrakul (2010)

4.1 ความเสียหายหรือผลกระทบต่อนายจ้าง ได้แก่ 1) การสูญเสียรายได้จากยอดขาย การสูญเสียลูกค้า 2) การสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดทั้งที่เป็นการชั่วคราวและเป็นการถาวร 3) การสูญเสียจากต้นทุนคงที่ของการดำเนินงานยังคงอยู่ต่อไป เช่น ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ค่าภาษี ค่าเช่า ค่าซ่อมบำรุง ค่าชำระหนี้ ค่าจ้างที่ต้องจ่ายให้แก่พนักงานที่ไม่ได้นัดหยุดงาน ค่าใช้จ่ายในการสรรหาการคัดเลือกและการฝึกอบรมสำหรับพนักงานชั่วคราวหรือพนักงานประจำที่มาทำงานแทนผู้ที่นัดหยุดงาน ค่าใช้จ่ายในการเปิดและปิดเครื่องจักร 4) ความเสียหายจากการมีภาพลักษณ์ที่เป็นลบในสังคม 5) ค่าใช้จ่ายทางด้านกฎหมาย 6) ความเสียหายในความสัมพันธ์ในการเจรจาต่อรอง และความสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมงานของพนักงานทั้งในสั้นและระยะสั้นและระยะยาว และ 7) เพิ่มระดับความเครียดแก่ผู้จัดการพนักงานและครอบครัว

แนวทางการลดความเสียหายหรือผลกระทบของนายจ้าง ได้แก่ 1) ทำการผลิตสินค้าสำรองไว้จากการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะมีการนัดหยุดงาน 2) แจ้งลูกค้าและคู่ค้าผู้ส่งสินค้าหรือวัตถุดิบให้ทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับโอกาสที่จะมีการนัดหยุดงานเพื่อช่วยดำเนินการหาทางเลือกของแหล่งสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า 3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ณรงค์เพื่อแจ้งให้ลูกค้า ผู้นำชุมชนและพนักงานทราบเกี่ยวกับความพยายามของบริษัทในการที่จะแก้ไขปัญหาข้อพิพาท 4) เคลื่อนย้ายงานที่ค้างอยู่ไปยังนายจ้างหรือโรงงานอื่นหรือใช้ผู้รับเหมาให้รับช่วงงานไปดำเนินการ 5) ดำเนินการธุรกิจต่อไปโดยใช้พนักงานที่ไม่ได้นัดหยุดงานกับพนักงานที่มีความพร้อมที่จะทำงาน โดยฝ่าแนวกั้นของสหภาพแรงงานรวมทั้งการจ้างพนักงานใหม่เข้ามาทำงานแทนผู้ที่นัดหยุดงานทั้งที่เป็นการชั่วคราวและเป็นการถาวร 6) ในกรณีที่ความต้องการ

สินค้าลดลงในระหว่างการนัดหยุดงานถือเป็นโอกาสที่จะลดความเสี่ยงในการสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดและรายได้จากการขายสินค้า 7) ข้อประกันการนัดหยุดงานหรือเข้าร่วมในความร่วมมือกับนายจ้างอื่นในการดำเนินงานต่อไปและ 8) จัดทำแผนฉุกเฉินไว้รองรับและดำเนินการตอบสนองได้อย่างทันท่วงทีในกรณีที่มีการนัดหยุดงาน

4.2 ความเสียหายหรือผลกระทบต่อลูกจ้าง ได้แก่ 1) สูญเสียสมาชิกภาพแรงงานเนื่องจากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกเป็นแบบสมัครใจหรืออาจถูกแทนที่โดยพนักงานที่นายจ้างว่าจ้างเข้ามาแทนในระหว่างการนัดหยุดงาน 2) สูญเสียค่าจ้างที่เป็นรายได้และสวัสดิการบางประเภทในระหว่างการนัดหยุดงาน 3) สูญเสียค่าบำรุงสมาชิกภาพแรงงานต้องจ่ายค่าใช้จ่ายสำหรับพนักงานในระหว่างการนัดหยุดงานถ้ามีในข้อบังคับของสภาพแรงงาน 4) เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการนัดหยุดงาน เช่น ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์เอกสาร ค่าใช้จ่ายด้านกฎหมาย ค่าใช้จ่ายในการตั้งแถวปิดกั้นไม่ให้คนเข้ามาทำงานในโรงงาน ค่าอาหาร หรือค่ายากรณีเกิดการเจ็บป่วย 5) สูญเสียต้นทุนภาวะผู้นำในทางการเมืองของผู้นำแรงงานถ้าการนัดหยุดงานไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่ได้รับการตอบสนองจากฝ่ายในจ้างอย่างเพียงพอ 6) ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานผู้ที่นัดหยุดงานและผู้ที่ไม่ได้นัดหยุดงาน 7) ต้องชำระหนี้ต่อไปเช่น ค่าใช้จ่ายในการผ่อนรถยนต์ ผ่อนบ้าน บัตรเครดิต ค่าเบี้ยประกันและค่าโทรศัพท์ เป็นต้น และ 8) เพิ่มระดับความเครียดให้แก่พนักงานที่นัดหยุดงานและครอบครัวรวมทั้งชุมชน แนวทางการลดความเสียหายหรือผลกระทบต่อลูกจ้าง ได้แก่ 1) ต้องให้แน่ใจว่ามีสมาชิกสภาพแรงงานให้การสนับสนุนจำนวนมากพอก่อนที่จะดำเนินการนัดหยุดงาน 2) แสวงหาการสนับสนุนทั้งด้านขวัญกำลังใจและด้านการเงินจากองค์กรภายนอก เช่น สภาพแรงงานอื่น ชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงและสังคมในภาพรวม 3) เพิ่มการอ้อมเอาไว้เพื่อเกิดการนัดหยุดงานและปิดงาน 4) ปรึกษาและเจรจากับเจ้าหน้าที่เพื่อขยายเวลาการชำระหนี้หรือลดวงเงินการชำระหนี้ลงเพื่อช่วยสมาชิก 5) ต้องแน่ใจว่ามีเงินในกองทุนการนัดหยุดงานอย่างเพียงพอที่จะใช้ในการดำเนินการนัดหยุดงาน 6) ให้ข้อมูลแก่สังคมเพื่อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจุดยืนข้อเรียกร้องของสมาชิกสภาพแรงงานมีเหตุผลอันสมควรและแน่ใจว่าการนัดหยุดงานจะไปเพิ่มค่าใช้จ่ายแก่นายจ้างหรือทำให้ความสามารถดำเนินการต่อไปของนายจ้างลดน้อยลง 7) ต้องพิจารณาสภาพการตลาด เช่น เป็นช่วงเวลาที่สินค้าของนายจ้างกำลังเป็นที่ต้องการสูงของตลาดเพื่อที่จะให้นายจ้างสูญเสียรายได้จากการขายและพิจารณาถึงการแข่งขันในตลาดของฝ่ายในจ้างเพื่อเพิ่มความเสี่ยงในการสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดของเลยเจ้าในกรณีที่มีการนัดหยุดงาน 8) ต้องพิจารณาถึงตลาดแรงงาน เช่น เป็นช่วงเวลาที่ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้ามาทำงานน้อยเพื่อให้แน่ใจว่าเป็นการลดความเสี่ยงของสมาชิกสภาพแรงงานที่นัดหยุดงานจะถูกแทนที่โดยบุคคลภายนอก 9) จัดตั้งหน่วยสนับสนุนกลุ่มสมาชิกสภาพแรงงานที่นัดหยุดงานและครอบครัวเพื่อรักษาความสัมพันธ์สมานสามัคคีของสมาชิกสภาพ แรงงานผู้นัดหยุดงาน 10) แจ้งข่าวสารให้แก่พนักงานสมาชิก

สภาพแรงงานผู้นัดหยุดงานได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการดำเนินการเพื่อที่จะยุติข้อพิพาทแรงงานและ 11) ส่งเสริมสนับสนุนการคว่ำบาตรสินค้าหรือบริการของนายจ้าง

ความขัดแย้งต่าง ๆ ถ้าหากไม่สามารถทำความตกลงกันได้ ก็จะนำไปสู่การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมในรูปแบบต่าง ๆ การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมที่รุนแรง ในบางกรณีอาจเป็นการละเมิดกฎหมายไม่เพียงแต่กฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์เท่านั้น แต่ยังอาจเป็นการละเมิดกฎหมายอื่น ๆ รวมทั้งกฎหมายอาญาซึ่งมีโทษทั้งปรับและจำคุกอีกด้วย นอกจากนี้การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายนอกจากนี้ยังอาจนำไปสู่ความเสียหายต่อเศรษฐกิจและความไม่สงบในสังคมได้อีกด้วย ดังนั้น การใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ เช่น มีการพิจารณาผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นต้น

การแก้ไขข้อขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทแรงงาน

1. การจัดระบบการร้องทุกข์ (Grievance Handling) การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในเบื้องต้นกระทำโดยการจัดระบบการร้องทุกข์ เพื่อให้ลูกจ้างที่มีความไม่พอใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำงานก็สามารถร้องทุกข์ตามระบบที่กำหนดเอาไว้ได้ ระบบการร้องทุกข์อาจเป็นผลจากการเจรจาต่อรองร่วมกันกำหนดขึ้น ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ เช่น การร้องทุกข์ตามลำดับขั้นตอน และมีการตัดสินโดยฝ่ายนายจ้างผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หรืออาจจะใช้กรรมการร้องทุกข์เป็นผู้ดำเนินการแล้วนำเสนอต่อฝ่ายจัดการที่เป็นผู้แทนนายจ้างที่มีอำนาจเป็นผู้วินิจฉัยและตัดสินประเด็นปัญหาการร้องทุกข์ เป็นต้น (Rose, 2001; Salamon, 2000; จำเนียร จวงตระกูล, 2553)

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน (Conciliation) ในกรณีที่ใช้การเจรจาต่อรองร่วมกันทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายลูกจ้างหรือสหภาพแรงงานกับฝ่ายจัดการหรือฝ่ายนายจ้างแล้วไม่ประสบความสำเร็จเป็นวิธีการที่สำคัญที่นำบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เพื่อช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้เพื่อยุติข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย (Rose, 2001; Salamon, 2000) การดำเนินการของผู้ไกล่เกลี่ยต้องใช้หลายวิธีการ เช่น ศึกษาข้อมูลความต้องการและจุดยืนของแต่ละฝ่าย แล้วนำข้อเสนอของฝ่ายหนึ่งไปแจ้งและปรึกษากับอีกฝ่ายหนึ่งว่าสามารถยอมรับได้หรือไม่ ถ้ายอมรับได้ก็ถือว่าเป็นการยุติข้อพิพาทได้และทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายจัดทำข้อตกลง แต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้อาจต้องจัดหาข้อมูลเพิ่มเติมและอาจต้องทำเช่นนี้หลายครั้ง และอาจจัดประชุมร่วมกันทั้งสองฝ่ายและทำการเจรจากันโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ประสานงานซึ่งอาจต้องดำเนินการหลายครั้งจนกว่าจะสามารถตกลงกันได้ หรือจนกว่าจะครบกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าครบกำหนดแล้วยังไม่สามารถตกลงกันได้ก็ให้ถือว่าเป็นข้อพิพาทที่ไม่สามารถตกลงกันได้ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิของแต่ฝ่ายในการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมของฝ่าย เช่น ลูกจ้างการนัดหยุดงานหรือนายจ้างการปิดงาน เป็นต้น

3. การชี้ขาด (Arbitration) เป็นวิธีการสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยและการประนอมคือเป็นการมอบหมายให้บุคคลที่สามหรือคณะบุคคลภายนอกข้อพิพาทเข้ามาทำหน้าที่ศึกษากรณีที่เกิดขึ้นแล้วทำหน้าที่ตัดสินใจแทนทั้งสองฝ่าย การชี้ขาดข้อพิพาทแรงงานจึงเป็นการดำเนินการโดยการสละอำนาจการตัดสินใจทั้งปวงของคู่กรณีหรือเป็นการยึดอำนาจในการตัดสินใจทั้งปวงของคู่กรณีให้ไปเป็นอำนาจเด็ดขาดของผู้ชี้ขาด ผลของการชี้ขาดที่กระทำหรือตัดสินใจใด ๆ ไปแล้วถือว่าเป็นที่สุดซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องยอมรับและปฏิบัติตาม (Holley et al., 2005; Holley et al., 2017; Rose, 2001; Salamon, 2000)

4. การแทรกแซงโดยภาครัฐ ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้หลังจากได้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาทแรงงานแล้วและคู่กรณีมิได้เลือกใช้การชี้ขาดโดยสมัครใจแต่เลือกที่จะใช้สิทธิในการใช้มาตรการทางอุตสาหกรรมของแต่ละฝ่ายคือฝ่ายลูกจ้างหรือสหภาพแรงงานเลือกใช้การนัดหยุดงาน ในขณะที่อีกฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายจัดการเลือกใช้การปิดงาน อย่างไรก็ตามในกรณีการนัดหยุดงานหรือการปิดงานมีความยืดเยื้อยาวนานอันอาจมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมเจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้มีอำนาจตามกฎหมายอาจใช้อำนาจออกคำสั่งให้มีการยุติการนัดหยุดงานและการปิดงานโดยให้นายจ้างเปิดงานและให้ลูกจ้างที่นัดหยุดงานกลับเข้าทำงานแล้วให้ส่งข้อพิพาทนั้นไปให้หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบทำการชี้ขาดข้อพิพาทแรงงานนี้ให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด การชี้ขาดในกรณีเช่นนี้เป็นชี้ขาดโดยบังคับ (Salamon, 2000) คือ ทั้งสองฝ่ายถูกบังคับให้มีการชี้ขาดข้อพิพาทของคู่กรณีและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายถูกยึดอำนาจการตัดสินใจไปเป็นอำนาจของผู้ชี้ขาดในการที่จะวินิจฉัยและตัดสินใจในประเด็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นการชี้ขาดโดยบังคับเป็นเครื่องมือในการที่จะยุติข้อพิพาทแรงงานโดยการใช้อำนาจของรัฐเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นแก่เศรษฐกิจของชาติ และเป็นการป้องกันความไม่สงบหรือรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

กล่าวโดยสรุปแล้วการแก้ไขข้อขัดแย้งและการระงับข้อพิพาทแรงงานนั้นจะเริ่มต้นจากการดำเนินการภายในองค์กรก่อนผ่านกระบวนการร้องทุกข์ หากไม่ประสบความสำเร็จจึงใช้บุคคลที่สามซึ่งมีทั้งการไกล่เกลี่ย การชี้ขาดและการแทรกแซงโดยภาครัฐ

การป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งและข้อพิพาทแรงงาน

การปฏิบัติทางด้านแรงงานสัมพันธ์มีกฎหมายที่ทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและครบถ้วน ดังนั้นในการดำเนินการบริหารจัดการในสถานประกอบการนายจ้างจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์ และกฎหมายแรงงานทุกฉบับรวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ถูกต้องอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ยังจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในเชิงกลยุทธ์ที่มีการบูรณาการการปฏิบัติทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทรัพยากรมนุษย์และการแรงงานสัมพันธ์เข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีการบริหารจัดการ

แบบมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ลูกจ้างเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย การมีส่วนร่วมของลูกจ้างนั้น แบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มคือ 1) การมีส่วนร่วมโดยตรงซึ่งมักจะเป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในหน่วยงาน และ 2) การมีส่วนร่วมโดยการมีตัวแทนซึ่งจะมีการเลือกตั้งตัวแทนหรือมีสหภาพแรงงาน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนร่วมปฏิบัติงานกับฝ่ายนายจ้าง การมีส่วนร่วมขั้นต้นสุดจะมุ่งเน้นที่งานเป็นศูนย์กลาง วิธีการในการมีส่วนร่วมกระทำโดยวิธีต่าง ๆ เช่น การให้อำนาจพนักงาน การทำงานเป็นทีม การมีการชี้แจงเป็นกลุ่มและกลุ่มวงจรรคุณภาพ ในขั้นนี้เรียกว่าการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของพนักงาน (Involvement) ในระดับต่อไปเป็นวิธีการจัดตั้งคณะกรรมการปรึกษาหารือหรือใช้วิธีการเจรจาต่อรอง ในขณะที่เดียวกันอาจจะมีกรรมการลูกจ้างขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ด้วยการมีส่วนร่วมในขั้นนี้เรียกว่าการเข้าร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมระดับสูงสุดจะใช้อำนาจเป็นศูนย์กลางโดยเปิดโอกาสให้ลูกจ้างเข้ามีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น การแต่งตั้งตัวแทนพนักงานเป็นกรรมการของบริษัทหรือการบริหารกิจการโดยลูกจ้าง เป็นต้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้เรียกว่าประชาธิปไตยในอุตสาหกรรม (Joungtrakul, 2009; Rose, 2001; Salamon, 2000)

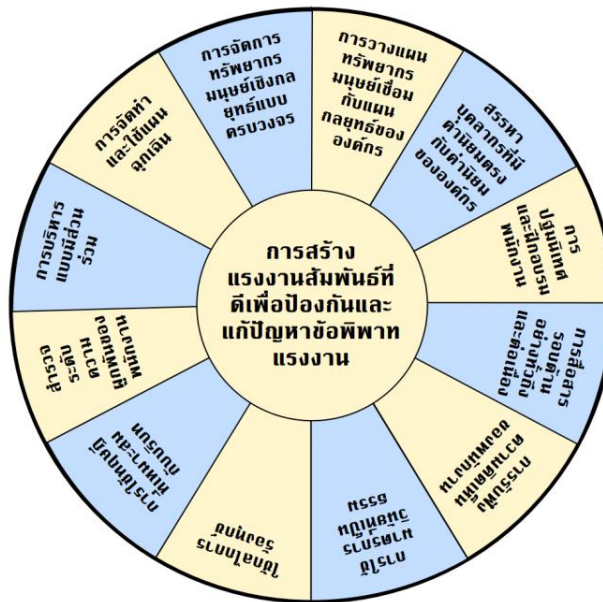
กล่าวโดยสรุปแล้วการมีส่วนร่วมของลูกจ้างนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย ตั้งแต่การปฏิบัติในหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมโดยการเจรจาต่อรอง (Collective Bargaining) ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถทำข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างและใช้บังคับกับทั้งสองฝ่ายตามกำหนดเวลาที่กำหนดตกลงกันและเมื่อครบกำหนดเวลาของข้อตกลงแล้ว ทั้งสองฝ่ายอาจมีการยื่นข้อเรียกร้องเพื่อเจรจาต่อรองเพื่อทำข้อตกลงกันใหม่อีกครั้งหนึ่งเช่นนี้ตลอดไป (Holley et al., 2005; Holley et al., 2017; Rose, 2001; Salamon, 2000)

การสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน

การสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานนั้นไม่สามารถดำเนินการเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งตามลำพังได้ ทั้งนี้เนื่องจากการแรงงานสัมพันธ์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จากการพัฒนาทฤษฎีการแรงงานสัมพันธ์ในประเทศไทยพบว่าการดำเนินการจะเป็นการแยกส่วนโดยขาดการเชื่อมโยงและบูรณาการกับอีกสองส่วนของงานด้านทรัพยากรมนุษย์ ดังกล่าวข้างต้น (พรรัตน์แสดงหาญ และคณะ, 2561; อาซัว เสือหัน, 2562; ชยุดพงศ์ นิลอ่อน และคณะ, 2562; วิชัย โสสุวรรณจินดา, 2554; สุวิทย์ กล้าขยัน, 2559) ดังนั้นคณะผู้เขียนจึงได้นำเสนอแนวทางการสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานขึ้นมาใหม่โดยการสังเคราะห์ข้อมูลและบูรณาการงานด้านแรงงานสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นแบบจำลองที่เป็นแบบองค์รวม (Holistic) ครบวงจร

ทั้งสามด้านเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและใช้ปฏิบัติในการสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงานต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน

จากภาพที่ 1 คณะผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ 12 ส่วนดังต่อไปนี้คือ 1) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เชื่อมกับแผนกลยุทธ์ขององค์กร การวางแผนทรัพยากรมนุษย์หรือการกำหนดอัตรากำลังคนในแต่ละบริษัทจะต้องกำหนดอย่างเหมาะสมกับสภาพของงานที่จะทำ เพราะถ้ามีจำนวนพนักงานมากจนเกินไปอาจจะไม่สามารถกำกับดูแลได้ทั่วถึง เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะพิจารณาให้มีความสอดคล้องกับเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่ใช้ในการดำเนินงาน 2) การสรรหาบุคลากรที่มีค่านิยมตรงกับค่านิยมขององค์กรในการรับคนเข้าทำงานนั้นบริษัทสมควรจะต้องตรวจสอบ ทดสอบ คุณสมบัติทั้งทางกายภาพและทางสติปัญญา รวมทั้งทางด้านจิตวิทยาด้วย เนื่องจากแต่ละบริษัทมีวัฒนธรรมหรือค่านิยมไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นในการรับสมัครหรือรับคนเข้าทำงานจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมด้านค่านิยมที่สอดคล้องกับค่านิยมร่วมขององค์กรด้วย 3) การปฐมนิเทศและการฝึกอบรมพนักงานเมื่อรับพนักงานเข้ามาทำงานแล้วก่อนมอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ยังหน่วยงานต้นสังกัดควรจะได้มีการจัดการปฐมนิเทศเพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่พนักงานอย่างครบถ้วน รวมทั้งระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน เน้นให้ตระหนักถึงสิ่งใดต้องทำสิ่งใดต้องไม่ทำเพื่อที่จะให้พนักงานเกิดความมั่นใจและความพร้อมในการเริ่มปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ หลังจากปฏิบัติงานแล้วหากมีความจำเป็นที่

จะต้องฝึกอบรมก็ควรจัดการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งเป็นการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและเป็นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มเติมประสิทธิภาพหรือสร้างคุณลักษณะที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์การให้แก่พนักงานอย่างต่อเนื่อง 4) การสื่อสารรอบด้านอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง การสื่อสารเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งในหลายกรณีข้อพิพาทแรงงานหรือความขัดแย้งด้านแรงงานนั้นเกิดจากการที่ไม่เข้าใจกันของฝ่ายลูกจ้างกับนายจ้าง ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำอย่างทั่วถึงรอบด้านและต่อเนื่อง 5) การรับฟังความคิดเห็นของพนักงาน พนักงานพนักงานเป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่หน้างานย่อมรู้ปัญหาและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้ดีที่สุดในบางกรณีพนักงานอาจจะประสบกับปัญหาและความเดือดร้อนในการทำงานจึงต้องมีช่องทางที่จะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากพนักงานอยู่เป็นประจำ 6) การใช้มาตรการวินัยที่สร้างสรรค์และเป็นธรรมข้อขัดแย้งระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างนั้นมีจำนวนไม่น้อยที่เกิดจากการใช้มาตรการวินัยที่ไม่เหมาะสม หรืออาจจะรุนแรงเกินไปกว่าที่จำเป็นดังนั้นการจากระบบการใช้มาตรการวินัยจึงสมควรกระทำอย่างรอบคอบโดยการมีส่วนร่วมของผู้แทนลูกจ้างเพื่อที่จะให้การใช้มาตรการวินัยนั้นได้เกิดการยอมรับและบรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการทางวินัยคือการแก้ไขปรับปรุงมิใช่การแก้แค้น 7) การใช้กลไกการร้องทุกข์และอุทธรณ์ที่เป็นธรรมและเรียบง่ายนอกเหนือจากการสื่อสารและการรับฟังความคิดเห็นของลูกจ้างแล้วควรที่จะกำหนดระบบการร้องทุกข์ที่สะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ลูกจ้างเพื่อปกป้องคุ้มครองลูกจ้างผู้ร้องทุกข์เพื่อที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ลูกจ้างอย่างเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป 8) การใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบทเนื่องจากทฤษฎีทางด้านแรงงานสัมพันธ์นั้นมีจำนวนมากอย่างไรก็ตาม ทฤษฎีที่น่าจะเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยน่าจะเป็นทฤษฎีพหุนิยมคือการให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมและยอมรับให้สหภาพแรงงานเข้ามามีบทบาทในการเจรจาต่อรองเพื่อทำความตกลงร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ของทั้งฝ่ายลูกจ้างและของนายจ้างในการใช้ทฤษฎีเป็นแนวทางนั้นจำเป็นจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและค่านิยมขององค์การและของกลุ่มบุคลากรในองค์การประกอบด้วย 9) การสำรวจระดับความผูกพันของลูกจ้างควรจัดทำการสำรวจความผูกพันของลูกจ้างต่อองค์การเพื่อรับทราบปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อนำมาแก้ไขการสำรวจควรจะทำอย่างน้อยปีละสองครั้ง เมื่อดำเนินการสำรวจพบปัญหาแล้วก็จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขและแจ้งให้ลูกจ้างได้รับทราบอย่างทั่วถึง 10) การบริหารแบบมีส่วนร่วมการเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบริษัทจะก่อให้เกิดความผูกพันและผูกมัดกับบริษัททำให้ลูกจ้างเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือมีส่วนเป็นเจ้าของบริษัทซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นจะช่วยให้การนำสู่การปฏิบัติ เป็นไปอย่างราบรื่นเพราะลูกจ้างได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นเป็นการตัดสินใจของเขาด้วยลูกจ้างจะต้องปกป้องและทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้การดำเนินงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะเป็นสิ่งที่ลูกจ้างร่วมตัดสินใจและเป็นเจ้าของในสิ่งที่ได้ตัดสินใจไปนั้น 11) การจัดทำและใช้แผนฉุกเฉินเนื่องจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการเข้าสู่อุตสาหกรรมอัจฉริยะสังคม

ผู้สูงอายุรวมตลอดถึงวิถีชีวิตในยุคปกติใหม่และการทำงานร่วมกันของพนักงานที่มีความต่างทางช่วงวัยอาจจะนำไปสู่ปัญหาข้อขัดแย้งได้โดยง่ายดังนั้น จึงสมควรจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อนำออกมาใช้ปฏิบัติในกรณีเกิดความฉุกเฉิน เช่น การผลงานหรือการนัดหยุดงาน เป็นต้นแผนฉุกเฉินควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในบางกรณีอาจจะมีการซักซ้อมเพื่อรองรับเหตุการณ์จริงที่อาจเกิดขึ้นได้ประกอบด้วย และ 12) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงยุทธศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบครบวงจรกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสลับซับซ้อนอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่ไม่หยุดนิ่งหรือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดการทรัพยากรมนุษย์ควรเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ของบริษัทโดยบูรณาการกับแผนส่วนอื่นๆ อย่างกลมกลืนกัน ทั้งนี้จำเป็นจะต้องมีการดำเนินการทุกส่วนของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นระบบอย่างครบถ้วนและมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์

สรุป

การแรงงานสัมพันธ์เป็นการศึกษาและการปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างเป็นความสัมพันธ์ในการจ้างงานคือฝ่ายลูกจ้างเป็นผู้รับจ้างหรือผู้ขายแรงงานในขณะที่นายจ้างเป็นผู้ว่าจ้างหรือผู้ซื้อแรงงานเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการนำออกจำหน่ายจ่ายแจกในตลาด เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลให้เกิดการแรงงานสัมพันธ์ที่ดีและป้องกันปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทแรงงานที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงหรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในด้านแรงงานได้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจึงต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร จึงจำเป็นจะต้องมีการบูรณาการการปฏิบัติกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างใกล้ชิดซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้คณะผู้เขียนได้นำเสนอแนวทาง 12 ประการตามที่ได้นำเสนอไว้

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร จวงตระกูล. (2553). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงยุทธศาสตร์ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด.
- ชยุตพงศ์ นิลอ่อน และคณะ. (2562). การพัฒนาระบบแรงงานสัมพันธ์ของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 20, 85-100.
- พรรัตน์แสดงหาญ และคณะ. (2561). การปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านแรงงานสัมพันธ์ของสถานประกอบกิจการที่ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติสถานประกอบกิจการดีเด่นในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้จังหวัดระยอง. *วารสารวิจัยไร่ไพพรรณี*, 12(2), 132-140.

- วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2554). รายงานสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(1), 107-122.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2546). *การรายงานสัมพันธ์ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ กล้าขັນ. (2559). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักสภาราณียธรรม: ศึกษากรณี บริษัท แพนเอเชียฟู้ตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(2), 93-106.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2556). *พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518*. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก https://sme.go.th/upload/mod_download/c327-20-9999-update.pdf
- อาชว์ เสือหัน. (2562). แนวปฏิบัติที่ดีด้านแรงงานสัมพันธ์และสวัสดิการของสถานประกอบการกิจการยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย. *พินเนศวร์สาร*, 15(1), 151-166.
- Arimie, J. C. & Oronsaye, A. O. (2020). Assessing Employee Relations and Organizational Performance: A Literature Review. *International Journal of Applied Research in Business and Management*, 1(1), 1-17.
- Armstrong, M. (2008). *Strategic Human Resource Management: A Guide to Action* (4 ed.). London: Kogan Page.
- Ashton, T. S. (1968). *The Industrial Revolution 1760-1830*. London: Oxford University Press.
- Bercu, A-M. & Vodă, A. I. (2017). Labor Relations: Contemporary Issues in Human Resource Management. Retrieved 20, March, From www.intechopen.com
- Blyton, P., & Turnbull, P. (2004). *The dynamics of employee relations* (3 ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Dunlop, J. T. (1958). *Industrial Relations Systems*. New York: Henry Holt and Company.
- Galloway, T. (2021). *Labor Relations: Definition & Process*. Retrieved 20, March, From <https://study.com/academy/lesson/labor-relations-definition>
- Holley, J., W. H., et al. (2005). *The Labor Relations Process* (8 ed.). Ohio: South-Western.
- _____. (2017). *The Labor Relations Process* (11 ed.). Boston: Cengage Learning.
- Joungtrakul, J. (2009). *Industrial Democracy and Best Practice in Thailand*. Saarbrücken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing AG & Co. KG.

- _____. (2010). *The Strike: A Concerted Industrial Action In Thailand, Strike versus Lockout, Labour Dispute Prevention and Settlement, Cultural Based Industrial Democracy*. Saarbrucken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing AG & Co. KG.
- Madalina, O. (2015). *Conflict Management, a new challenge* (3rd). Retrieved 20, March, From www.sciencedirect.com/pii/S2212567116302556
- Noe, R. A., Hollenbeck, J. R., Gerhart, B., & Wright, P. M. (2011). *Fundamentals of Human Resource Management* (4 ed.). New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Rose, E. (2001). *Employment Relations*. Harlow: Pearson Education.
- Salamon, M. (2000). *Industrial Relations: Theory and Practice* (4 ed.). Edinburgh: Pearson Education.
- Singh, D. (2020-2022). Industrial Disputes. Retrieved January 2, 2022, from <https://www.legalserviceindia.com/legal/article-943-industrial>
- Swanson, R. A., & Holton III, E. F. (2001). *Foundations of Human Resource Development*. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Toynbee, A. (1966 orig. 1884). *The Industrial Revolution* (7th ed.). Boston: Beacon Press.

วิธีการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา*
CRITICAL THINKING INSTRUCTIONAL METHODS
FOR HIGHER EDUCATION CLASSES

สหวรัชญ์ พลหาญ

Sahawarat Polahan

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

Corresponding Author E-mail: sahawarat.pol@sed.tu.ac.th

บทคัดย่อ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้ได้ โดยต้องอาศัยการสอนและการฝึกฝน ผู้สอนหรืออาจารย์สามารถส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนหรือนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้โดย 1) ใช้วิธีการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แทนวิธีการเรียนการสอนแบบบรรยายและการท่องจำ 2) มุ่งไปที่กระบวนการเรียนรู้แทนการมุ่งไปที่เนื้อหาสาระของรายวิชาเพียงอย่างเดียว และ 3) ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่สร้างความท้าทายทางสติปัญญาให้กับนักศึกษาแทนวิธีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการจดจำ โดยข้อจำกัดในการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษามีหลายประการ ได้แก่ การมีอคติของผู้สอนและผู้เรียน การมุ่งสอนเนื้อหาสาระมากกว่าการสอนให้คิด การขาดทักษะการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการขาดสื่อการเรียนการสอนสำหรับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งล้วนขัดขวางสภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างไรก็ตาม อาจารย์สามารถส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาได้โดยใช้วิธีการแสดงกระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเรียนรู้แบบร่วมมือและการใช้ปัญหาในชีวิตจริง การตั้งคำถาม และการโค้ชและการประเมินโดยผู้เรียน โดยอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่ต้องการส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษาในชั้นเรียนไม่ควรมองนักศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้รับข้อมูลที่ทางอาจารย์ส่งให้ แต่ควรมองว่านักศึกษาเป็นผู้ใช้ข้อมูล

คำสำคัญ: วิธีการสอน; การคิดอย่างมีวิจารณญาณ; ชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา

Abstract

Critical thinking may be taught with appropriate instructional methods and practices. Lecturers and instructors may help develop student critical thinking at higher education classes by 1) creating student-centered active learning rather than lecture or memorization-based learning classes; 2) focusing on student learning processes rather than solely on course content; and 3) using assessment strategies and testing that intellectually challenge students instead of objectively scored assessment and testing. Impediments hindering critical thinking in higher education classes include bias of lecturer and learner, focusing on teaching content rather than teaching to think, lack of instructional skills for critical thinking and insufficient resources for critical thinking. Lecturers may promote student critical thinking at higher education classes with instructional methods showing critical thinking processes, collaborative learning methods and real-life problem-solving, teaching by questioning, and peer coaching and assessment. Instructors enhancing student critical thinking at higher education classes should see students as users, not just receivers, of knowledge.

Keywords: Teaching Methods; Critical Thinking; Higher Education Class

บทนำ

สภาเศรษฐกิจโลกชี้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เป็น 1 ใน 3 ทักษะสำคัญที่สุดที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อประสบความสำเร็จในการทำงานในโลกแห่งอนาคต (World Economic Forum, 2018) สอดคล้องกับผลการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตของ Kotsiou et al. (2022) ที่ระบุว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็น 1 ใน 12 ทักษะหลักที่ผลงานศึกษาวิจัยจำนวน 99 ชิ้นชี้ว่า เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต อย่างไรก็ตาม การคิดอย่างมีวิจารณญาณมิได้เป็นเรื่องแปลกใหม่ โดยนักปรัชญาการศึกษาในอดีตกาล เช่น เพลโต โสเครตีส และจอห์น ดิวอี้ ต่างเน้นย้ำความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถมากกว่าการจดจำข้อเท็จจริง (McPeck, 1981) สำหรับประเทศไทย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2562) มียุทธศาสตร์ในการมุ่งพัฒนานิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ดีสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน (Gambrell, 2006) มื้อคติทางความคิดลดลง (Facione & Facione, 2001) และมีแนวโน้มที่จะมีผลการเรียนดีขึ้น รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการจ้างงานมากขึ้น

ด้วย (Barton & McCully, 2007; Holmes & Clizbe, 1997) นอกจากนี้ นักวิจัยด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีชื่อเสียงมากในยุคปัจจุบัน ยังชี้ด้วยว่า พลเมืองที่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้เท่านั้นจึงจะสามารถตัดสินใจอย่างชาญฉลาดเกี่ยวกับประเด็นทางสาธารณะต่าง ๆ (Abrami et al., 2015) อันจะทำให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารประเทศได้มากยิ่งขึ้น และการสร้างความเป็นประชาธิปไตย

แต่การคิดอย่างมีวิจารณญาณคืออะไรกันแน่ โดย Dwyer et al. (2014) ชี้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณมักถูกอธิบายว่าเป็นกระบวนการทางอภิปัญญาหรือการคิดเกี่ยวกับความคิดซึ่งประกอบไปด้วยทักษะย่อยต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ การประเมิน และการสรุป โดยเมื่อใช้อย่างเหมาะสมแล้ว จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างบทสรุปที่สมเหตุสมผลสำหรับข้อโต้แย้งหรือทางออกของปัญหา อย่างไรก็ตาม การถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าควรจะนิยามการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างไร แม้วานักวิชาการทั้งหมดจะเห็นสอดคล้องกันว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นเรื่องของกระบวนการคิด แต่ก็มีความเห็นขัดแย้งกันว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบไปด้วยทักษะทางปัญญาและนิสัยเล็กน้อยเพียงใด (Facione, 1990) โดยนักวิจัยชี้ว่า ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะแตกต่างจากพื้นนิสัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Ennis, 1993) ยกตัวอย่างเช่น บุคคลอาจมีทักษะที่จะตัดสินใจความจริงของข้อมูลที่ได้รับมา แต่ไม่ยอมใช้ทักษะนี้ งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ชี้ว่า นิสัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีการกล่าวถึงมากที่สุด ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การไม่มีอคติ ความชอบที่จะหาเหตุผล ความอยากรู้อยากเห็น ความปรารถนาที่จะเป็นผู้รอบรู้ ความยืดหยุ่น และการเคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่น (Lai, 2011)

การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการเตรียมพร้อมแรงงานที่มีทักษะตลอดจนเตรียมบุคคลให้สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนหรืออาจารย์ในระดับอุดมศึกษาต่างประสบกับความยากลำบากในการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียนหรือนักศึกษา และนักศึกษาเองก็ไม่ค่อยได้ใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนหรือปัญหาในชีวิตจริง (Rippin et al., 2002) โดยในกรณีของไทย นักศึกษาอาจใช้ความรู้สึกและความเชื่อส่วนบุคคลแทน (ธเนศ รัตนกุล, 2560) จึงเกิดคำถามว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น คำตอบแรกคือ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมักได้รับการสอนแบบให้ใช้ความจำมากกว่าความคิด (สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, 2563) อีกคำตอบอาจเกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา ถึงแม้ว่าเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้จะมีความสำคัญ แต่กระบวนการที่นักศึกษาเรียนรู้เนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้เหล่านั้นก็มีความสำคัญทัดเทียมกัน

จุดประสงค์ของบทความวิชาการนี้คือการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยชั้นทุติยภูมิ เพื่อเสนอแนะแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับวิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา โดยนำเสนอเนื้อหาตามลำดับประกอบด้วย ผลของการเรียนการสอนต่อการ

พัฒนาการคิด ข้อจำกัดในการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา และวิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา

ผลของการเรียนการสอนต่อการพัฒนาการคิด

การคิดอย่างมีวิจารณญาณคือทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการพัฒนา ผึกฝน และประกอบเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาอยู่เสมอเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ โดยที่ได้ใช้กระบวนการคิด ดังนั้น จุดมุ่งหมายสำคัญจึงควรอยู่ที่การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล สำหรับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ วิธีการสอน ที่มุ่งเน้นการจดจำ จะไม่ส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แม้ว่าเนื้อหาสาระหรือ องค์ความรู้บางส่วน เช่น นิยามคำศัพท์ต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้การจดจำ แต่การประยุกต์ใช้องค์ ความรู้จึงจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิด การสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะใช้เทคนิคการตั้งคำถามที่ทำให้นักศึกษาต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินข้อมูลเพื่อ แก้ไขปัญหาและตัดสินใจ แทนการท่องจำข้อมูล เนื่องจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือนิสัย ทางความคิดที่จำเป็นต้องให้นักศึกษาคิดเกี่ยวกับความคิดของตนเองและเกี่ยวกับการพัฒนา กระบวนการดังกล่าว ดังนั้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงทำให้นักศึกษาต้องใช้ทักษะการคิดชั้น สูง ไม่ใช่เพียงแค่การจดจำข้อมูลหรือการยอมรับสิ่งที่นักศึกษ้อ่านมาหรือได้รับการบอกกล่าวมา โดยไม่ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับข้อมูลเหล่านั้น (Tempelaar, 2006) ด้วยเหตุนี้ การคิด อย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นผลลัพธ์ของการศึกษา การฝึกอบรม และการฝึกฝน

สำหรับการเชื่อมโยงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเข้ากับเนื้อหาสาระนั้น จุดมุ่งเน้น ของการสอนควรอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวกับคำถามว่านักศึกษาคควรได้รับข้อมูลอย่างไร ผลการวิจัยสนับสนุนฐานคติที่ว่า การสอนแบบบรรยายและการท่องจำไม่ได้ทำให้เกิดองค์ความรู้ ระยะยาวหรือความสามารถที่จะประยุกต์ใช้องค์ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์ใหม่ ๆ (Celuch & Slama, 1999; Daz-lefebvre, 2004; Kang & Howren, 2004) วิธีการสอนในแบบดั้งเดิมจะ มุ่งเน้นข้อเท็จจริงมากเกินไป ขณะที่ไม่ค่อยมุ่งเน้นการสอนการสรุปความคิดรวบยอด หรือ มุ่งเน้นไปที่การท่องจำมากเกินไปและมุ่งเน้นที่การคิดไม่เพียงพอ คือสอนให้รู้ ไม่ได้สอนให้คิด ดังนั้น การสอนแบบบรรยายและการท่องจำจึงไม่ส่งเสริมการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิธีการสอนที่ทำให้นักศึกษาต้องใช้ทักษะการคิดชั้นสูงจะทำให้เกิดการพัฒนาการคิดอย่างมี วิจารณญาณได้ (Duplass & Ziedler, 2002; Hemming, 2000; Wong, 2007)

นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นไปที่การคิดมากกว่าข้อเท็จจริง (Ennis, 1993) ชิ้นงานที่ต้องมีการตรวจให้คะแนน การถามตอบแบบปรนัย หรือข้อสอบต่าง ๆ ควรจะต้องมีความท้าทายทางสติปัญญามากกว่าการให้จดจำ (Schafersman, 1991) เครื่องมือ ที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบอัตนัย เช่น การเขียนเรียงความและกรณีศึกษา จะทำให้นักศึกษา ต้องประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ และเป็นตัวชี้วัดความเข้าใจของนักศึกษาได้

ดีกว่าข้อสอบแบบปรนัยที่ให้นักศึกษาเลือกคำตอบแบบถูก/ผิดหรือข้อสอบแบบมาตรฐานที่มีการกำหนดคำตอบมาให้ให้นักศึกษาได้เลือกตอบ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนหรืออาจารย์สามารถสร้างข้อสอบแบบเลือกตอบที่ให้นักศึกษาต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ยกตัวอย่างเช่น การตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาระบุตัวอย่างการประยุกต์ใช้แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งได้อย่างเหมาะสมที่สุด ซึ่งจะทำให้นักศึกษาต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการวิเคราะห์มากกว่าการตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาระบุคำศัพท์ที่ถูกต้องตามนิยามที่กำหนดไว้ ถึงแม้ว่าข้อสอบแบบเลือกตอบในลักษณะนี้จะสร้างได้ยากกว่าหรือต้องใช้เวลาและพลังงานของผู้สอนมากกว่าการสร้างข้อสอบแบบอัตนัย แต่ก็ตรวจสอบให้คะแนนได้ง่ายกว่า เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านกระบวนการทางสติปัญญาของนักศึกษา ผู้สอนหรืออาจารย์จำเป็นต้องทบทวนคำถามให้ดีและอธิบายคำตอบที่ถูกต้องโดยแสดงให้เห็นผ่านการใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Duplass & Ziedler, 2002; Schafersman, 1991)

โดยสรุปแล้ว ผลของการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดขั้นสูงจะส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านกระบวนการทางสติปัญญาของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้

ข้อจำกัดในการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมาก (Sheldon & Bidle, 1998; Sandholtz, et al., 2004; Landsman & Gorski, 2007; Wong, 2007) แสดงให้เห็นว่า การมุ่งเน้นที่ผลคะแนนสอบจะลดทอนความสามารถของผู้สอนในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียน การเน้นการเรียนการสอนแบบดังกล่าวจะขัดขวางกระบวนการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยไปมุ่งเน้นที่เนื้อหาแทนผู้เรียน อย่างไรก็ตาม หากการเรียนการสอนมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ นักศึกษาก็ควรจะมีอิสรภาพและมีความรับผิดชอบในการค้นหาเนื้อหาสาระวิเคราะห์ทรัพยากรทางการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ข้อมูล แต่ในทางปฏิบัติผู้เรียนหรือนักศึกษามักไม่ได้รับการสอนให้คิดหรือให้เรียนรู้อย่างอิสระ และมักไม่สามารถเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง (Lundquist, 1999; Rippen et al., 2002)

การคิดอย่างมีวิจารณญาณมิใช่เป็นความสามารถที่บุคคลมีตั้งแต่กำเนิด แม้ว่านักศึกษาบางคนอาจมีความอยากรู้อยากเห็นโดยธรรมชาติ แต่นักศึกษาเหล่านั้นก็ยังคงต้องได้รับการฝึกฝนเพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้ได้โดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และปราศจากอคติ หากนักศึกษามีทักษะเหล่านี้ ก็จะทำให้ นักศึกษาเกิดความมั่นใจได้มากขึ้นในการให้เหตุผลและประยุกต์ใช้ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้สาขาวิชาใด ๆ ก็ได้ (Lundquist, 1999) โดยการคิดอย่างมีวิจารณญาณมักถูกเปรียบเทียบกับเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน (Scriven & Paul, 2007) ดังนั้น เมื่อนักศึกษา

จำเป็นต้องเรียนรู้กระบวนการหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์แล้ว นักศึกษาก็จำเป็นต้องเรียนรู้กระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณเช่นเดียวกัน

ข้อจำกัดสำคัญในการเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา ได้แก่ 1) การมีอคติ 2) การมุ่งสอนเนื้อหาสาระมากกว่าการสอนให้คิด 3) การขาดทักษะการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) การขาดสื่อการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1) การมีอคติ เมื่ออาจารย์และนักศึกษามีอคติเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เรียน ก็จะลดทอนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของทั้งอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่มีการเรียนการสอนนั้น (Leh, 2007) ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการมีประสบการณ์และข้อมูลที่แตกต่างกัน จึงเกิดการยอมรับหรือชอบในบางเรื่องที่กำลังเรียนรู้ และไม่ยอมรับหรือไม่ชอบในบางเรื่องที่กำลังเรียนรู้ โดยอคติส่วนบุคคลหรือความลำเอียงจะขัดขวางการคิดอย่างมีวิจารณญาณเนื่องจากจะทำให้บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้ทักษะในการวิเคราะห์ เช่น ความเป็นกลาง การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังเรียนรู้ (Kang & Howren, 2004)

2) การมุ่งสอนเนื้อหาสาระมากกว่าการสอนให้คิด การมุ่งสอนเนื้อหาสาระมากกว่าการสอนให้คิดเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา โดยผู้สอนหรืออาจารย์มักมีเนื้อหาสาระที่จะต้องสอนมาก ในขณะที่มีเวลาในการสอนน้อย ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่อาจารย์ต้องปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และต้องการตอบสนองความคาดหวังของนักศึกษาที่ต้องการได้รับเนื้อหาสาระมากในแต่ละคาบเรียน ดังนั้น เมื่ออาจารย์ในระดับอุดมศึกษาให้ความสำคัญไปที่เนื้อหาสาระมากกว่าการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือนักศึกษาแล้ว ก็มักจะใช้ทางลัด เช่น การสอนแบบบรรยาย และการใช้ข้อสอบแบบปรนัย โดยการสอนแบบบรรยายจะเร็วกว่าและง่ายกว่าการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน และนักศึกษาสามารถทำข้อสอบแบบปรนัยได้เร็วกว่าข้อสอบแบบอัตนัย ส่วนผู้สอนหรืออาจารย์ก็สามารถตรวจให้คะแนนข้อสอบแบบปรนัยได้เร็วกว่าข้อสอบแบบอัตนัยด้วยวิธีการใด ๆ ผลการวิจัยชี้ว่า การสอนแบบบรรยายไม่ได้เป็นวิธีการสอนที่ดีที่สุด และการใช้ข้อสอบแบบปรนัยก็ได้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับการวัดและประเมินผลผู้เรียน (Broadbear, 2003; Brodie & Irving, 2007)

3) การขาดทักษะการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้สอนหรืออาจารย์มักไม่ได้รับการฝึกฝนวิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Broadbear, 2003) หรือขาดทักษะการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (ทิตนา แคมมณี, 2557) โดยอาจารย์ในระดับอุดมศึกษามักมีความเข้าใจเนื้อหาของรายวิชาตนเองดีและได้รับการฝึกอบรมวิธีการสอนต่าง ๆ มาแต่การฝึกอบรมเหล่านั้นมักไม่มีเรื่องวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยอาจารย์ในระดับอุดมศึกษามักเรียนวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหา (Content-Based) แต่มักไม่ได้รับการฝึกอบรมวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะเป็นฐาน

(Skill-Based) มีผลการศึกษาวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การฝึกฝนวิธีการสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณมีผลต่อผู้สอนมากกว่าการเข้าไปสังเกตการสอนของผู้สอนด้วยตนเอง การได้รับคู่มือหลักสูตรที่ละเอียด หรือการตั้งการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเป็นวัตถุประสงค์ของรายวิชา (Abrami et al., 2008)

4) การขาดสื่อการเรียนการสอนสำหรับการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ สื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่มักไม่มีข้อมูลเพื่อให้ผู้สอนหรืออาจารย์ใช้สำหรับการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ (Scriven & Paul, 2007) โดยตำราเรียนในระดับอุดมศึกษาและสื่อการเรียนส่วนใหญ่มักไม่มีคำถามเชิงสนทนา กรณีศึกษา ตลอดจนอุปกรณ์ช่วยสอนหรืออุปกรณ์การสอนสำหรับการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ (Errington & Bubna-Litic, 2015) นอกจากนี้ สื่อการเรียนการสอนบางส่วนที่มีข้อมูลเพื่อให้ผู้สอนหรืออาจารย์ใช้สำหรับการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณก็ไม่มีประสิทธิภาพด้วย (Cotter & Tally, 2009)

วิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา

มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเป็นทักษะทั่วไปที่สามารถนำไปใช้กับสาขาวิชาใด ๆ ก็ได้ เนื่องจากการให้เหตุผลที่สมเหตุสมผลจะขึ้นอยู่กับการออกแบบข้อโต้แย้งมีใช้อยู่ที่เนื้อหาสาระ (Siegel, 1991; Pithers & Soden, 2000) หรือการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจะขึ้นอยู่กับสาขาวิชาหรือสาขาความรู้และตามบริบทที่มีการสอนและการประยุกต์ใช้ เนื่องจากการคิดทุกอย่างจะต้องคิดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระบางอย่าง ดังนั้น ความรู้เนื้อหาสาระจึงจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ (McPeck, 1981)

ข้อถกเถียงว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเป็นทักษะทั่วไปหรือยึดโยงอยู่กับสาขาวิชาหรือสาขาความรู้ นั้น มีนัยอย่างมากต่อวิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษาของผู้สอนหรืออาจารย์ โดยหากการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเป็นทักษะทั่วไปแล้ว ก็อาจจะโต้แย้งได้ว่า ผู้สอนสามารถสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณได้ในวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ถ้าหากการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจะขึ้นอยู่กับสาขาความรู้แต่ละสาขาแล้ว ผู้สอนก็ควรสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณโดยยึดโยงกับเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาเป็นสำคัญ

Ennis (1989) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบทั่วไป (General) 2) แบบจุ่มแช่ (Immersion) และ 3) แบบผสมผสาน (Mixed) โดยกระบวนการสอนทั้ง 3 รูปแบบนี้จะแตกต่างกันไปตามแนวคิดว่าการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจะสอนแบบชัดแจ้งหรือสอนแบบอ้อม (ไม่ชัดแจ้ง) และการสอนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจะยึดโยงกับเนื้อหาสาระของวิชาที่สอนมากน้อยเพียงใด สำหรับการสอนแบบทั่วไป (General) ทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณแบบทั่วไปและนิสัยการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจะสอนโดยชัดแจ้ง และเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ โดยปราศจากรายละเอียด

ของเนื้อหาวิชา ในทางตรงกันข้าม สำหรับการสอนแบบจุ่มแช่ (Immersion) นักศึกษาจะถูกจุ่มแช่ในรายละเอียดและองค์ความรู้ของเนื้อหาวิชา โดยไม่มีการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบทั่วไป ส่วนการสอนแบบผสมผสาน (Mixed) จะแบ่งส่วนอย่างชัดเจนในรายวิชาเพื่อสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบชัดแจ้ง และส่วนที่เหลือของรายวิชาจะสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบอ้อม (ไม่ชัดแจ้ง) โดยการแฝงการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสอนไว้ในเนื้อหาสาระของของรายวิชาและการโต้แย้งด้วยหลักฐาน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยชั้นหุติยภูมิเพื่อเสนอแนะแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับวิธีการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับกระบวนการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

1) การแสดงกระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แม้ว่านักศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะมีความเห็นว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่สำคัญ (Davis et al., 2003) แต่นักศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็ไม่รู้ว่าจะคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างไร ทั้งนี้ นักศึกษาไม่ได้เกิดมาพร้อมกับความสามารถที่จะคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ และการเรียนรู้ก่อนระดับอุดมศึกษาก็มักไม่ได้สอนให้นักศึกษาต้องคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยในกรณีของไทยนักเรียนมักได้รับการสอนแบบให้ใช้ความจำมากกว่าความคิด (สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, 2563) ดังนั้น ผู้สอนหรืออาจารย์ที่ประสงค์จะสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษาจึงต้องมีการแสดงกระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Hemming, 2000) โดยนักศึกษาจะต้องเรียนรู้ว่าจะคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างไรก่อนที่นักศึกษาจะสามารถประยุกต์ใช้ทักษะนี้กับเนื้อหา บริบท หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ อาจารย์หรือผู้สอนสามารถแสดงกระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษาหรือผู้เรียนได้ในรูปแบบของการสนทนา โดยการถามคำถามและการอธิบายกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างละเอียดให้กับนักศึกษาหรือผู้เรียน

2) การเรียนรู้แบบร่วมมือและการใช้ปัญหาในชีวิตจริง Abrami et al. (2008) ได้ทำการศึกษาวิจัยแบบวิเคราะห์อภิมาน เพื่อสังเคราะห์การวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลของการสอนต่อการพัฒนาและการเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและนิสัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการศึกษาวิจัยจากการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองหรืองานวิจัยกึ่งทดลองจำนวนหลายร้อยชิ้นพบว่า การสอนช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและนิสัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ทั้งนี้ Abrami et al. (2015) พบว่า มีวิธีการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2 รูปแบบที่มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ 1) การเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ และ 2) การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาสถานการณ์ และตัวอย่างในชีวิตจริง นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าผู้สอนหรืออาจารย์สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนหรือนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

โดยการให้โอกาสผู้เรียนหรือนักศึกษาแก้ไขปัญหาคำถามต่าง ๆ ที่มีวิธีแก้ไขได้หลายวิธีหรือมีทางออกหลายทาง การสร้างกรอบหรือโครงสร้างเพื่อให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาตอบคำถามปลายเปิดและอธิบายทางแก้ไขสำหรับปัญหาต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคำถามในโลกแห่งความเป็นจริง

3) การตั้งคำถาม ผลการวิจัยของ Haynes & Bailey (2003) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการถามคำถามที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนนักวิจัยอื่น ๆ (Brown & Kelley, 1986; Hemming, 2000) ก็มุ่งศึกษาการใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการสนทนาในชั้นเรียนเพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่นักศึกษาสามารถแสดงและฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ โดยผลการศึกษาของ Brown & Kelley (1986) พบว่า เมื่อผู้สอนใช้เทคนิคการตั้งคำถามกับนักศึกษาในกระบวนการการเรียนรู้แล้ว การคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาจะถูกกระตุ้น โดยมีตัวอย่างคำถาม เช่น นักศึกษาคิดอย่างไรกับเรื่องนี้ ทำไมนักศึกษาถึงคิดเช่นนั้น องค์ความรู้ของนักศึกษาตั้งอยู่บนรากฐานอะไร สิ่งนั้นบ่งบอกหรือมีสันนิษฐานว่าอะไร อธิบายสิ่งนั้นได้อย่างไร อะไรเชื่อมโยงกับสิ่งนั้น และสิ่งนั้นนำไปสู่อะไร นักศึกษามีมุมมองอย่างไรกับเรื่องนี้ นักศึกษาควรมองเรื่องนี้ให้แตกต่างออกไปหรือไม่

คำถามเหล่านี้จะให้นักศึกษาต้องประเมินความชัดเจนและความแม่นยำของการคิดของตนเอง ตลอดจนความลึกและความกว้างของความคิดตนเอง โดยจะทำให้เกิดการพิจารณาว่า ตนเองได้พิจารณาทางเลือกทุกทางแล้วหรือยัง ตนเองรู้หรือไม่ว่าทำไมจึงคิดในแบบที่ตนเองคิด และนักศึกษาจะต้องพิจารณาว่าเนื้อหาสาระที่ตนเองกำลังใช้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่คิดหรือไม่ และการคิดของตนเองสมเหตุสมผลหรือไม่ และเมื่อนักศึกษาตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการคิดของตนเองแล้ว นักศึกษาก็จะเริ่มคิดเกี่ยวกับความคิดของตนเอง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังเกี่ยวข้องกับวิธีการสอนแบบตั้งคำถามยังชี้ว่า ผู้สอนควรรอให้นักศึกษาตอบคำถาม อาจารย์หรือผู้สอนก็มักถามคำถามเดิมอีกครั้งโดยปรับเปลี่ยนถ้อยคำของคำถาม หรือถามคำถามเดิมกับนักศึกษาคนอื่น ๆ แทน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการเวลาราว 8 – 12 วินาทีเพื่อประมวลผลข้อมูลและเรียบเรียงคำตอบ (Schafersman, 1991) ความรวดเร็วในการตอบอาจมีความสำคัญ หากเป็นคำถามเพื่อวัดความจำ แต่การคิดต้องใช้เวลาและความอดทน ดังนั้น ผู้สอนหรืออาจารย์ควรให้เวลานักศึกษาตามที่นักศึกษาต้องการเพื่อให้สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังเสนอแนะแนวทางสำหรับการใช้วิธีการสอนโดยการตั้งคำถามในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ออนไลน์ (Astleitner, 2002; MacKnight, 2000) โดยอาจารย์สามารถใช้กระดานสนทนา ห้องสนทนาเสมือนจริง และระบบส่งข้อความทันที ให้เป็นพื้นที่สำหรับการตั้งคำถามและการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้

4) การโค้ชและการประเมินโดยผู้เรียน เมื่อนักศึกษาเคยชินกับการเป็นผู้เรียนแบบตั้งรับ โดยการท่องจำและนี่ย้อนถึงข้อมูลแล้ว จึงอาจเป็นการยากในช่วงแรกที่จะให้นักศึกษามีส่วน

ร่วมในกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ซึ่งต้องใช้ทักษะการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ (Brown & Kelley, 1986) อาจารย์จึงควรตระหนักว่า อาจมีการต่อต้านจาก
นักศึกษาในช่วงแรก ดังนั้น อาจารย์จะต้องชี้แนะแนวทางการการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้
นักศึกษา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่นักศึกษารู้สึกสบายใจที่จะคิดหาคำตอบ โดยมีใช้เพียง
แค่รู้คำตอบเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น อาจารย์สามารถใช้เทคนิคการโค้ชซึ่งกันและกันและกันใน
กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้คิดได้
(Ladyshevsky, 2006) เริ่มจากอาจารย์จัดกลุ่มนักศึกษาออกเป็นทีม ๆ ละ 2 คน โดยนักศึกษา
คนหนึ่งจะเป็นคนแก้ไขปัญหา และนักศึกษาอีกคนจะเป็นโค้ช จากนั้นให้นักศึกษาที่เป็นคนแก้ไข
ปัญหาค่อย ๆ พิจารณากรณีศึกษาโดยการตอบคำถามจากนักศึกษาผู้ที่เป็นโค้ช ดังนี้ 1) ระบุ
ปัญหา โดยการถามว่า เรากำลังเผชิญกับคำถามอะไรกันแน่ 2) นิยามบริบท โดยการถามว่า
อะไรคือข้อเท็จจริงที่สร้างขอบเขตให้กับปัญหานี้ 3) อธิบายหรือขยายความทางเลือกต่าง ๆ โดย
การถามว่า ทางเลือกที่เป็นไปได้มีอะไรบ้าง 4) วิเคราะห์ทางเลือก โดยการถามว่า ทางเลือกใดดี
ที่สุด 5) แจกแจงเหตุผลอย่างชัดเจน โดยการถามว่า ทำไมทางเลือกลงกล่าวจึงดีที่สุด และ
6) พิจารณาอีกครั้ง โดยการถามว่า หากพิจารณาอีกครั้ง เราไม่ได้คิดถึงปัจจัยอะไรไปบ้าง ทั้งนี้
อาจารย์สามารถใช้การประเมินโดยเพื่อนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี
วิจารณญาณและการรู้ความคิดของนักศึกษาได้ด้วย (Hou, Chang, & Sung, 2007)

สรุป

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยชั้นอุดมศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จึงสามารถ
สรุปองค์ความรู้ที่ได้ ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดขั้นสูงจะส่งเสริมและพัฒนา
ทักษะด้านกระบวนการทางสติปัญญาของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการคิดอย่างมี
วิจารณญาณได้

2. ข้อจำกัดสำคัญในการเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา
ได้แก่ การมีอคติ การมุ่งสอนเนื้อหาสาระมากกว่าการสอนให้คิด การขาดทักษะการสอนการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ และการขาดสื่อการเรียนการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. วิธีการสอนที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณควรต้องมีการให้
โอกาสนักศึกษาในการแก้ไขปัญหามีทางแก้ไขได้หลายวิธี สร้างกรอบความคิดที่จะช่วยทำ
ให้นักศึกษาสามารถตอบคำถามแบบปลายเปิด และสร้างสรรค์แนวทางการแก้ไขปัญหา และจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่นักศึกษาสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามันในชีวิตจริง

โดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สามารถสอนได้ และมีวิธีการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ โดยอาจารย์ที่ต้องการส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษา

ไม่ควรมองนักศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้รับข้อมูลที่ทางอาจารย์หรือผู้สอนมอบให้ แต่ควรมองว่า นักศึกษาเป็นผู้ใช้ข้อมูล อย่งไรก็ดี การคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องอาศัยการฝึกอบรม การฝึกฝน และความอดทนเช่นเดียวกันกับทักษะอื่น ๆ การส่งเสริมและสนับสนุนนักศึกษาในทุกช่วงของ กระบวนการเรียนรู้และการแสดงกระบวนการและพฤติกรรมของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้กับนักศึกษาจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาได้ โดยผลลัพธ์ที่ได้ จากการนี้คือการที่นักศึกษาสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ด้วยตนเองและสามารถแก้ไข ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงได้ และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในโลกแห่งอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (พ.ศ.2560 - 2564)*. สืบค้น 12 มกราคม 2566, จาก shorturl.at/iEJOX
- ทิตินา แคมมณี. (2557). *ปลูกโลกการสอนให้มีชีวิตสู่ห้องเรียนแห่งศตวรรษใหม่*. สืบค้น 12 มกราคม 2566, จาก <https://bit.ly/3INmcus>
- ธเนศ รัตนกุล. (2560). *ในสังคมอุดมความเชื่อ เมื่อไหร่ถึงควรสอนให้เด็ก Critical Thinking เป็น*. สืบค้น 12 มกราคม 2566, จาก <http://bit.ly/3W9a4qB>
- สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล. (2563). *ในวันที่เด็กไทยขาด Critical Thinking*. สืบค้น 12 มกราคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/866840>
- Abrami, P. C., et al. (2008). Instructional interventions affecting critical thinking skills and dispositions: A stage 1 meta-analysis. *Review of Educational Research*, 78(4), 1102–1134.
- Abrami, P. C., et al. (2015). Strategies for teaching students to think critically: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 85(2), 275–314.
- Astleitner, H. (2002). Teaching critical thinking online. *Journal of Instructional Psychology*, 29(2), 53–77.
- Barton, K., & McCully, A. (2007). Teaching controversial issues where controversial issues really matter. *Teaching History*, (127), 13–19.
- Broadbear, J. T. (2003). Essential elements of lessons designed to promote critical thinking. *Journal of Scholarship of Teaching and Learning*, 3(3), 1–8.
- Brodie, P., & Irving, K. (2007). Assessment in work-based learning: Investigating a pedagogical approach to enhance student learning. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32(1), 11–19.

- Brown, M. N., & Kelley, S. M. (1986). *Asking the right questions: A guide to critical thinking* (7th Edition). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Celuch, K., & Slama, M. (1999). Teaching critical thinking skills for the 21st century: An advertising principles case study. *Journal of Education for Business*, 74(3), 134-143.
- Cotter, E. M., & Tally, C. S. (2009). Do critical thinking exercises improve critical thinking skills?. *Educational Research Quarterly*, 33(2), 3-15.
- Davis, L., et al. (2003). Business students' perceptions of necessary skills. *Business Education Forum*, 57(4), 18-21.
- Daz-lefebvre, R. (2004). Multiple intelligences, learning for understanding, and creative assessment: Some pieces to the puzzle of learning. *Teachers College Record*, 106(1), 49-57.
- Duplass, J. A., & Ziedler, D. L. (2002). Critical thinking and logical argument. *Social Education*, 66(5), 10-14.
- Dwyer, C. P., et al. (2014). An integrated critical thinking framework for the 21st century. *Thinking skills and Creativity*, 12, 43-52.
- Ennis, R. H. (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. *Educational Researcher*, 18, 4-10.
- Ennis, R. H. (1993). Critical thinking assessment. *Theory Into Practice*, 32(3), 179-186.
- Errington, A., & Bubna-Litic, D. (2015). Management by textbook: The role of textbooks in developing critical thinking. *Journal of Management Education*, 39(6), 774-800.
- Facione, P. A. (1990). *Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction*. Newark, DE: American Philosophical Association.
- Facione, P. A., & Facione, N. C. (2001). Analyzing explanations for seemingly irrational choices: Linking argument analysis and cognitive science. *International Journal of Applied Philosophy*, 15(2), 267-286.
- Gambrill, E. (2006). Evidence-based practice and policy: Choices ahead. *Research on Social Work Practice*, 16(3), 338-357.
- Haynes, T., & Bailey, G. (2003). Are you and your basic business students asking the right questions?. *Business Education Forum*, 57(3), 33-37.

- Hemming, H. E. (2000). Encouraging critical thinking: But...what does that mean? *Journal of Education*, 35(2), 173.
- Holmes, J., & Clizbe, E. (1997). Facing the 21st century. *Business Education Forum*, 52(1), 33–35.
- Hou, H., et al. (2007). An analysis of peer assessment online discussions within a course that uses project-based learning. *Interactive Learning Environments*, 15(3), 237–251.
- Kang, N., & Howren, C. (2004). Teaching for conceptual understanding. *Science and Children*, 42(1), 28–32.
- Kotsiou, A., et al. (2022). A scoping review of Future Skills frameworks. *Irish Educational Studies*, 41(1), 171-186.
- Ladyshevsky, R. K. (2006). Peer coaching: A constructivist methodology for enhancing critical thinking in postgraduate business education. *Higher Education Research and Development*, 25(1), 67–84.
- Lai, E. (2011). *Critical thinking: A literature review*. Retrieved January 12, 2023, from bit.ly/3QBrYku
- Landsman, J., & Gorski, P. (2007). Countering standardization. *Educational Leadership*, 64(8), 40–41.
- Leh, S. K. (2007). Preconceptions: A concept analysis for nursing. *Nursing Forum*, 42(3), 109-122.
- Lundquist, R. (1999). Critical thinking and the art of making good mistakes. *Teaching in Higher Education*, 4(4), 523–530.
- MacKnight, C. B. (2000). Teaching critical thinking through online discussions. *Educause Quarterly*, 23(4), 38–41.
- McPeck, J. E. (1981). *Critical thinking and education*. London, UK: Routledge.
- Pithers, R. T., & Soden, R. (2000). Critical thinking in education: A review. *Educational Research*, 42(3), 237–249.
- Rippin, A., et al (2002). A complex case: Using the case study method to explore uncertainty and ambiguity in undergraduate business education. *Teaching in Higher Education*, 7(4), 429-441.
- Sandholtz, J. H., et al. (2004). Standards gaps: Unintended consequences of local standards-based reform. *Teachers College Record*, 106(6), 1177–1202.

- Schafersman, S. D. (1991). *An introduction to critical thinking*. Retrieved January 12, 2023, from bit.ly/3kflaNf
- Scriven, M., & Paul, R. (2007). *Defining critical thinking*. Retrieved January 12, 2023, from <http://bit.ly/3CKsyaa>
- Sheldon, K. M., & Biddle, B. J. (1998). Standards, accountability, and school reform: Perils and pitfalls. *Teachers College Record*, 100(1), 164–180.
- Siegel, H. (1991). The generalizability of critical thinking. *Educational philosophy and Theory*, 23(1), 18-30.
- Tempelaar, D. T. (2006). The role of metacognition in business education. *Industry and Higher Education*, 20(5), 291–297.
- Wong, D. (2007). Beyond control and rationality: Dewey, aesthetics, motivation, and educative experiences. *Teachers College Record*, 109(1), 192–220.
- World Economic Forum*. (2018). *The Future of Jobs Report 2018*. Retrieved January 12, 2023, from www.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเพื่อส่งเสริมทักษะ
การอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*

COOPERATIVE LEARNING ACTIVITY MANAGEMENT WITH TEAM-GAMES-
TOURNAMENT TECHNIQUE TO PROMOTE ENGLISH READING SKILLS AND
COLLABORATIVE SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS

สุพิชญา ธนะขว้าง, ศศิณี เชื้อนแก้ว, จารุณี ทิพยมณฑล

Supitchaya Thanakwang, Sasinee Khunkaew, Jarunee Dibyamandala

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiangmai University

Corresponding Author E-mail: Supitchaya_thana@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาภาษาอังกฤษของไทยในปัจจุบันรูปแบบและเทคนิคการสอนมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนเพื่อเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด วิธีการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยโดยความสามารถของผู้เรียนมากไปกว่านั้นยังสามารถส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย โดยได้มีการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และยังเป่าการส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีผ่านกระบวนการเรียนรู้การอ่านแบบร่วมมือที่มีรากฐานแนวคิดมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเสริมสร้างแรงจูงใจและเจตคติที่ดีในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนพร้อมทั้งสามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีเกิดความสนุกสนานผ่านการแข่งขันเกมวิชาการซึ่งจะเป็นแนวทางในการสอนภาษาอังกฤษต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน; ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

Nowadays, Thailand's education, English management, teaching styles and techniques are very important for promoting diverse skills effectively. Cooperative learning with team-games-tournament technique is a guideline for teaching by dividing learners into small groups based on recognizing a different student's ability. Furthermore, it can also encourage interaction among the students. This paper had synthesized by presentation learning management of cooperative learning with team-games-tournament technique to promote English reading skills and collaborative skills. Moreover, this paper going to present academic games in team-games-tournament technique to promote English reading skills and collaborative skills of high school students.

From the study, it was found that the concept of cooperative learning with team-games-tournament technique is the teaching method that can promote English reading skills and collaborative skills efficiently by using collaborative strategic reading that has the foundation form cooperative learning and improving the motivation of students, a good attitude and create a positive class environment in the classrooms with funning by using academic games. This paper will be a guideline for teaching English in the future.

Keywords: Cooperative Learning with Team-Game-Tournament techniques; English Reading Skills and Collaborative Skills; High School Students

บทนำ

ในโลกสังคมปัจจุบันการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการติดต่อสื่อสารและด้านการศึกษา เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพในอนาคต โดยภาษาสากลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารมากที่สุดทั้งเป็นที่ใช้ในการติดต่อราชการ (Official Language) และเป็นภาษาแม่ (Mother Tongue Language) หรือใช้เป็นภาษาที่สอง (Seconded Language) นั่นคือภาษาอังกฤษ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จึงได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศโดยจัดให้เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่จำเป็นกำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยได้บรรจุรายวิชาภาษาอังกฤษเป็นรายวิชาที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นเกิดสมรรถนะที่สำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) นั้นเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะที่

จำเป็นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งทักษะทั้งหมดที่กล่าวมานั้นทักษะการอ่านถือเป็นทักษะเบื้องต้นที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของบุคคลในยุคที่ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากล (International Language) ที่ประชาชนในสังคมโลกใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการอ่านสิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ ฉลากสินค้า ตลอดจนหนังสือหรือนิตยสารต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้และหาข้อมูลในเรื่องที่ตนเองสนใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างราบรื่น

แต่ถึงอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าทักษะการอ่านจะมีความสำคัญแต่จากการศึกษาและการวิจัยยังพบว่าผู้เรียนจำนวนมากยังประสบปัญหาในการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการศึกษาของ วรารากร พรหมอิน (2561) เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ (CSR) โดยพบว่าการที่ผู้เรียนประสบปัญหาในการอ่านภาษาอังกฤษนั้นเกิดจากการที่ผู้เรียนขาดความรู้ในเรื่องความหมายของคำศัพท์ ทำให้ไม่เข้าใจในสิ่งที่อ่านและไม่สามารถทำแบบทดสอบได้ มากไปกว่านั้นยังส่งผลทำให้ผู้เรียนไม่สามารถรวบรวมและคิดวิเคราะห์ข้อมูลจากเรื่องที่อ่านได้ โดยพบว่าการที่ผู้เรียนขาดทักษะการอ่านส่งผลทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอีกด้วย ซึ่งอาจมีผลมาจากลักษณะการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนที่เน้นตัวเองเป็นศูนย์กลาง เน้นการท่องจำในห้องเรียนมากกว่าเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) ได้ทำการรายงานถึงผลการสำรวจการอ่านของประชากรไทย จากการอ่านหนังสือหรือบทความทุกประเภททั้งในลักษณะรูปเล่ม เอกสาร รวมไปถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในปี 2558-2561 พบว่าอัตราการอ่านของคนไทยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยมากเมื่อเทียบกับระยะเวลาในช่วง 4 ปี จึงเห็นได้ว่าการส่งเสริมการอ่านให้กับผู้เรียนนั้นถือเป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการเรียนภาษาที่แท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่สติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนเท่านั้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและทำให้ปัจจุบันตลาดแรงงานไม่ได้มองหาแต่ผู้ที่มีความรู้ในทักษะเฉพาะด้าน (Hard Skills) แต่ยังให้ความสำคัญกับทักษะอื่น ๆ (Soft Skills) ที่จะส่งเสริมให้การทำงานขององค์กรนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) จึงได้กำหนดหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education : CBE) ที่กำหนดสมรรถนะหลักแก่ผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการรวมพลังทำงานเป็นทีม ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนและสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องสอดแทรก ร่วมกับการสอนทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพในอนาคต หรือในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกม แข่งขันเป็นการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มผู้เรียนผ่านกระบวนการแข่งขันเกมวิชาการ ดังนั้นรูปแบบดังกล่าวจะสามารถส่งเสริมทั้งทักษะเฉพาะด้านและทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการ

อ่านและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเน้นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมผ่านการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

ดังนั้นผู้เขียนจึงมองเห็นความสำคัญและโอกาสในการนำการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันที่มีลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อยซึ่งประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันโดยการนำเทคนิคการแข่งขันเกมวิชาการเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ สร้างเจตคติที่ดีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการอ่านและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2564) ที่เน้นให้ผู้สอนใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Centered) มากไปกว่านั้นผู้สอนต้อง Up-Skills และ Re-Skills ให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างแท้จริง (Active Learning) คำนี้ถึงความสามารถที่แตกต่างและความสนใจของผู้เรียนเพื่อตอบสนองต่อการประกอบอาชีพ โดยจากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงมีความสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเพื่อนำมาส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเป็นประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ตัวผู้เรียนที่จะสามารถบูรณาการองค์ความรู้และทักษะภายในห้องเรียนนำไปต่อยอดในการดำรงชีวิต พร้อมทั้งจะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษต่อไปในอนาคต

การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือมีความเป็นมาอย่างยาวนานไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ซึ่งอาจย้อนไปถึงในช่วงศตวรรษแรกที่มีชื่อเรียกว่ากลุ่มการเรียนรู้แบบเพื่อน (Peer work) อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่แท้จริงปรากฏขึ้นหลายศตวรรษหลังจากนั้นโดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่มีโรงเรียนเปิดสอนนักเรียนในรูปแบบกลุ่มการเรียนรู้แบบเพื่อน หนึ่งในโรงเรียนเหล่านี้เปิดโดย Joseph Lancaster and Andrew Bell ในประเทศอังกฤษ (Yassin et al., 2018) ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม มีกิจกรรมการสนทนา ตอบโต้ อภิปรายแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มถึงประเด็นในบทเรียนต่างๆที่ผู้สอนกำหนด มีการเปลี่ยนสลับกันเป็นหัวหน้ากลุ่ม ในช่วงแลกรวิธีการเหล่านี้ยังไม่มีรูปแบบและโครงสร้างที่ชัดเจน ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 ได้มีนักการศึกษาได้นำวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือมาปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สามารถนำไปปรับและประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนได้จริงและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง (Khan & Mumtaz, 2017) ในการประยุกต์ให้การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกับการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษนั้นได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในเชิงบวกของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะภายใต้กระบวนการสอน

วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้เรียนจะได้รับโอกาสอย่างสูงสุดในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน และผู้สอน ในขณะที่ห้องเรียนภาษาอังกฤษแบบดั้งเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลางยังขาดโอกาสนี้ (Fika, 2019) กล่าวว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือคือลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่จัดกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยคละความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทำงานและแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาผู้เรียนไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสารและทักษะสังคม มากไปกว่านั้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองมาก มากไปกว่านั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือคือผู้สอนจะต้องเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้อีก่อน โดย (World Education, 2009) ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และเหตุผลหลักในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้ 1) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการใช้ช่วยผู้อื่น 3) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้เรียนสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนที่มีทักษะความสามารถมากกว่าช่วยเหลือผู้เรียนที่เรียนช้า ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนจะสามารถสื่อสารเพื่อสอนในสิ่งที่เพื่อนไม่เข้าใจได้ดีกว่าผู้สอนอธิบาย 4) เพื่อสร้างแรงจูงใจผ่านความสำเร็จ (Loh & Ang, 2020) อธิบายถึงองค์ประกอบพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้ 1) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในเชิงบวก (Positive Interdependence) 2) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) 3) การทำงานแบบเผชิญหน้ากันส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ (Face-to-Face Promotive Interaction) 4) ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์และทักษะการทำงานกลุ่มขนาดเล็ก (Interpersonal and Small Group Skills) และ 5) การประมวลผลกลุ่มย่อย (Group Processing)

สรุปได้ว่าจัดการการเรียนรู้แบบร่วมมือหมายถึงการที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบบคละความสามารถ ทักษะ รวมไปถึงเพศ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไม่เพียงแต่สามารถส่งเสริมทักษะในเนื้อหาสาระวิชาได้แต่ยังส่งเสริมทักษะอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่นทักษะการสื่อสารและการอภิปราย ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังฝึกให้ผู้เรียนได้มีความกล้าแสดงออกและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างของตนเอง แสดงให้เห็นได้ว่านอกจากการร่วมมือกันของผู้เรียนที่จะต้องช่วยกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายแล้ว ทักษะอื่น ๆ ก็ยังถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เทคนิคทีมเกมแข่งขัน

ในการจัดการเรียนรู้เทคนิคการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดแก่ผู้เรียน (Kenneth, 2019) กล่าวว่เทคนิคทีมเกมแข่งขัน (Team-Games-Tournament) เป็นหนึ่งเทคนิคในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือซึ่งถูกพัฒนาและนำมาใช้ครั้งแรกโดย David DeVries และ Keith Edwards ในปี 1972 ที่ Johns Hopkins University ในชั้นเรียนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการ

เรียนรู้ อย่างไรก็ตามเทคนิคนี้ยังสามารถนำไปใช้ในรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ เช่น ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนพร้อมทั้งให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนานเมื่อผู้เรียนรู้สึกไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียนรู้จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษด้วย (เรวดี ศรีสุข, 2562) ได้อธิบายถึงความหมายของเทคนิคเกมแข่งขันไว้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีรูปแบบแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วยสมาชิกที่ความสามารถและเพศ ซึ่งสมาชิกแต่ละกลุ่มต้องแข่งขันเกมวิชาการกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เป็นรายสัปดาห์หรือรายทอม โดยผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ในระดับเดียวกันจะแข่งขันกันเพื่อทำคะแนนให้กับกลุ่มของตนเอง เทคนิคทีมแข่งขันเป็นวิธีการที่เสริมสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพราะเป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้เกมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งการทดสอบความรู้จะมาจากการแข่งขันเกมวิชาการกับกลุ่มอื่น ๆ โดยผู้สอนควรจะใช้เทคนิคเสริมแรงเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมด้วย เช่น การชมเชยหรือ การให้รางวัล เมื่อจบการแข่งขันในรอบนั้น ๆ ผู้สอนควรประกาศคะแนนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มรับรู้ถึงความก้าวหน้าของกลุ่มตนเองเพื่อย้ำความสำเร็จและกระตุ้นให้กลุ่มที่ได้คะแนนน้อยรู้สึกอยากพัฒนาให้ได้คะแนนที่มากขึ้นในการแข่งขันในครั้งถัดไป (Phantila, 2017) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคทีมแข่งขันมีดังนี้ 1) การสอนในชั้นเรียน (Class Presentation) 2) รูปแบบกลุ่ม (Team) 3) เกมวิชาการ (Academic Game) 4) การแข่งขัน (Tournament) และ 5) การตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่ม (Teams Recognition)

กล่าวสรุปได้ว่าเทคนิคทีมแข่งขันคือการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เกมวิชาการเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นเทคนิครูปแบบหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ โดยมีลักษณะการจัดการเรียนรู้คือแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 4-5 คนโดยความสามารถของผู้เรียนร่วมกันเรียนรู้และแข่งขันเกมวิชาการ ซึ่งหากสมาชิกในกลุ่มสามารถทำคะแนนได้ผลคะแนนนั้นจะหมายถึงคะแนนของกลุ่มตนเองด้วย ดังนั้นสมาชิกในกลุ่มต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มของตนเองชนะการแข่งขันในรอบนั้น ๆ โดยองค์ประกอบสำคัญของเทคนิคทีมแข่งขันคือเกมวิชาการที่ผู้สอนจะต้องเป็นผู้กำหนดโดยคำนึงถึงความสอดคล้องของเกมและเนื้อหาในบทเรียนคำนึงถึงความง่ายและความเหมาะสมของเกมวิชาการกับบริบทของผู้เรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้สอนและผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมแข่งขัน

ในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือการกำหนดบทบาทหน้าที่ทั้งของผู้สอนและผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมนั้นถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญซึ่งจะทำให้ผู้สอนสามารถบริหารจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากไปกว่านั้นยังฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อจะนำพากลุ่มของตนเองประสบ

ความสำเร็จในการเรียนรู้ (Yassin et al., 2018) กำหนดบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้แก่ บทบาทของผู้สอนคือกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียน การสอนจัดเตรียมชั้นเรียนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน วางแผนและจัดทาสตูดอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน จัดขนาดกลุ่มและแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดำเนินสอนและอธิบายเนื้อหาในบทเรียนรวมถึงกำหนดพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้รับทราบพร้อมให้คำแนะนำช่วยเหลือประเมินผลการทำงานกลุ่มของผู้เรียน และบทบาทของผู้เรียนคือเป็นผู้นำมีหน้าที่จัดการตัดสินใจแบ่งหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน เป็นผู้อำนวยความสะดวกจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการกระตุ้นสมาชิกคนอื่น ๆ ให้ทำงาน เป็นผู้บันทึกมีหน้าที่เป็นผู้จดบันทึกข้อความ เป็นผู้สรุปมีหน้าที่รับผิดชอบในการสรุปคำตอบของสมาชิกแต่ละคน เป็นนักข่าวมีหน้าที่แสดงความคิดเห็นในกลุ่มของตนเองและกลุ่มอื่น ๆ เป็นผู้รักษาเวลามีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาเวลาในการทำงานของกลุ่มเพื่อให้งานนั้นสำเร็จทันเวลาที่กำหนด เป็นผู้ถามมีหน้าที่ในการซักถามคำถามเมื่อกลุ่มของตนเองไม่เข้าใจ เป็นผู้ให้กำลังใจมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้กำลังใจ ชมเชย สมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม

กล่าวสรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน บทบาททั้งของผู้สอนและผู้เรียนนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง โดยบทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำแนะนำและคอยอำนวยความสะดวกแทนการเป็นผู้บ่อนความรู้ให้แก่ผู้เรียนเพียงฝ่ายเดียวทำให้การจัดการเรียนรู้มีสีสัน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มมากไปกว่านั้นการที่กำหนดบทบาทของผู้เรียนแต่ละคนนั้นยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินการจัดกิจกรรมเนื่องจากการที่ผู้เรียนมีบทบาทหน้าที่ของตนเองนั้นเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้สึกภูมิใจในการมีส่วนร่วมในความสำเร็จของกลุ่มตนเองพัฒนาตนเองและช่วยเหลือเพิ่มพูนความรู้ให้แก่กันและกันฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ทฤษฎีสันับสนุนการแนวความคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน

จากการศึกษาแนวความคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถดึงดูด กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์แก่ผู้เรียนได้เนื่องจากเป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่นำเกมวิชาการเข้ามามีบทบาท ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ในพื้นที่รอยต่อพัฒนาการ (Vygotsky, 1978) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งเน้นบทบาทการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเชื่อว่าพฤติกรรมทางสังคมจะนำไปสู่พัฒนาด้านภาษาและสามารถพัฒนาความคิดด้วย มากไปกว่านั้นทฤษฎี

ดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อการเกิดแนวความคิดการเสริมต่อการเรียนรู้ (Scaffolding) หรือเรียกขาน้ำนึ่งร้านที่ผู้สอนทำหน้าที่ในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจากการได้รับความช่วยเหลือและการชี้แนะเป็นการเรียนรู้ในลักษณะร่วมมือทางสังคม (Social Collaborative) โดยจำเป็นต้องมีผู้ที่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญกว่าให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น มากไปกว่านั้นยังมีทฤษฎีความคาดหวัง (Vroom, 1970) โดยมีแนวคิดที่ว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โดยแรงจูงใจนั้นเกิดจากการที่ผู้เรียนพยายามกำหนดเป้าหมายและโอกาสเพื่อบรรลุไปถึงเป้าหมายสูงสุดในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นให้กระทำสิ่งซึ่งสามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายนั้นต่อเมื่อบุคคลเชื่อในคุณค่าของเป้าหมายและมองเห็นว่าการกระทำสิ่งใดจะช่วยให้บุคคลบรรลุสู่เป้าหมายได้ สอดคล้องกับ (Skinner, 1990) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไข (Operant Conditioning Theory) โดยเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม พฤติกรรมของมนุษย์เป็นพฤติกรรมที่กระทำต่อสิ่งแวดล้อมของตนเองซึ่งจะคงอยู่ตลอดไปหากไม่ได้รับการกระตุ้นหรือส่งเสริมดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องได้รับการเสริมแรง (Reinforcement)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีและแนวคิดที่กล่าวมานั้นล้วนแล้วแต่เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนแนวความคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเนื่องจากมีลักษณะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวคิดที่ว่าผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้ดีจากการเรียนรู้ในรูปแบบกลุ่ม หรือการได้รับความช่วยเหลือ ชี้แนะจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่าตนเอง เรียนรู้ผ่านการแข่งขันเกมวิชาการโดยใช้เทคนิคทีมเกมแข่งขันผ่านแนวคิดทฤษฎีความคาดหวังจากการสร้างแรงจูงใจโดยการใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขด้วยการเสริมแรงทางบวกหรืออาจจะกระตุ้นผู้เรียนด้วยการเสริมแรงทางลบ เช่นการกำหนดของรางวัลในการแข่งขันเกมวิชาการในแต่ละรอบ หรือ การตอกย้ำคะแนนเพื่อให้กลุ่มที่ได้คะแนนน้อยในการแข่งขันในรอบนั้น ๆ รู้สึกอยากพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นในการแข่งขันรอบถัดไป

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันที่ส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

ทักษะการอ่านมีความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม มากไปกว่านั้นทักษะการอ่านยังถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาภาษาอังกฤษอีกด้วย โดยใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาและต่อยอดความรู้ของตนเองให้เป็นผู้รอบรู้รอบด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ได้ให้ความหมายของการอ่าน คือการสื่อสารความรู้สึกและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน โดยที่ผู้อ่านสามารถบอกได้ถึงใจความสำคัญ วิเคราะห์สิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อผ่านรูปภาพหรือข้อความได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (อรรถพล อุษา, 2564) กล่าวว่างค์ประกอบการอ่านภาษาอังกฤษ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความรู้เดิมรวมไปถึงความรู้ความสามารถด้านภาษาของผู้อ่าน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ทักษะการอ่านนั้นส่วนหนึ่งที่จะเป็นปัจจัยส่งเสริมคือประสบการณ์และความรู้เดิมทางภาษาของผู้เรียน โดยในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา (Niki Wulansari, 2020) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การจัดกลุ่มผู้เรียน (Formation of Groups) โดยประกอบด้วยสมาชิก 4-5 คน โดยลดความสามารถ เพศ ของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การจัดเตรียมเนื้อหา และสื่อการเรียนการสอน (Giving Material) ครูผู้สอนจัดเตรียมเนื้อหาสาระที่จะทำการสอน และจัดเตรียมเกมวิชาการโดยประกอบด้วยโครงสร้างง่าย ๆ ขั้นที่ 3 การศึกษากลุ่ม (Group Study) เป็นขั้นที่ผู้สอนดำเนินการสอนเนื้อหาในบทเรียนจากนั้นแต่ละกลุ่มจะได้รับงานที่ผู้สอนมอบหมายเมื่อทำงานเสร็จควรให้ผู้เรียนช่วยกันทบทวนสิ่งที่ได้เรียนและได้ทำในบทเรียนนั้น ๆ โดยอาจจะใช้วิธีตั้งคำถาม ขั้นที่ 4 การแข่งขัน (Tournaments) ผู้สอนแนะนำ วิธีการ กฎกติกา ในการแข่งขันให้ผู้เรียนรับทราบ จากนั้นจัดตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าประจำโต๊ะการแข่งขันและเริ่มดำเนินการโดยการแข่งขันอาจจะจัดขึ้นทุก ๆ เดือนหรือทำแบบการเรียนรู้ในลักษณะต่อเนื่อง ขั้นที่ 5 การให้รางวัล (Rewards) หลังจากการในขั้นแข่งขันเสร็จสิ้นผู้สอนสรุปคะแนนและประกาศให้ผู้เรียนรับทราบให้รางวัลแก่กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด จากนั้นร่วมกันอภิปรายทบทวนจุดอ่อนและจุดแข็งในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเพื่อปรับปรุงแก้ไขในการแข่งขันครั้งถัดไป

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาระบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขัน จึงได้เห็นแนวทางขั้นตอนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจที่จะสามารถพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนพร้อมทั้งสามารถส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ คือวิธีการสอนการอ่านแบบร่วมมือ (Collaborative Strategic Reading: CSR) ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอนทักษะการอ่านที่บูรณาการมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) (Mohamad, 2022) ได้อธิบายถึงขั้นตอน CSR ว่าประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นก่อนอ่าน (Before-Reading) เป็นกระบวนการที่นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะได้รับกระตุ้นให้เกิดความสนใจ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกัน 2) ขั้นระหว่างอ่าน (During-reading) เป็นขั้นตอนการอ่านที่สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องช่วยกันทำงานแบ่งหน้าที่ในการทำความเข้าใจในเนื้อหาบทอ่าน ซึ่งในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยกระบวนการเชื่อมโยงความรู้และทำความเข้าใจเนื้อหา (Click and Clunk) ผู้เรียนจะต้องใช้วิธีเรียนรู้ด้วยตนเองในระหว่างการอ่านจากความรู้เดิมที่ตนเองมี (Click) และสิ่งที่ตนยังไม่รู้หรือต้องการที่จะรู้ (Clunk) โดยการใช้เทคนิคการเดาคำความหมายคำศัพท์และประโยคจากบริบททั่วไปของบทอ่านในรูปแบบต่าง ๆ จากนั้นถึงจะเป็นขั้นการอ่านเพื่อจับใจความ (Get the Gist) โดยผู้เรียนอ่านบทอ่านและจับใจความสำคัญของเรื่องจากนั้นเขียนสรุปด้วยภาษาของตนเองแล้วนำองค์ความรู้ที่ได้อภิปรายแลกเปลี่ยนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม

3) ชั้นหลังการอ่าน (After-Reading) เป็นขั้นตอนสุดท้ายประกอบไปด้วย การทบทวนและการสรุป (Wrap-Up) โดยแต่ละกลุ่มจะต้องรวบรวมและประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดจากการอ่าน โดยผู้สอนอาจจะกำหนดให้ผู้เรียนใช้เทคนิคการตั้งคำถาม ถาม-ตอบ เพื่อให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มเข้าใจถึงบทอ่านอย่างถูกต้องและสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปต่อยอดต่อในการอ่านในหัวข้อต่อไปหรือในการอ่านที่มีอยู่ในระดับที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มากไปกว่านั้นกระบวนการนี้ยังเสริมสร้างให้ผู้เรียนรู้จักการยอมรับและมองเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันเกิดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งแต่ละขั้นตอนนั้นเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิดและแก้ไขช่วยเหลือกันและกันขณะทำกิจกรรม ภายใต้กิจกรรมที่ผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักฝึกการตั้งคำถามจากนั้นร่วมกันนอกจากจะเป็นการตั้งประเด็นเพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริงหรือคำตอบแล้วยังเป็น การช่วยทบทวนความรู้ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย กระบวนการดังกล่าวยังเป็น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายถึงเรื่องที่อ่านคาดเดาเหตุที่จะเกิดขึ้นทั้งก่อนการอ่านและหลังการอ่านซึ่งเป็นการฝึกกระบวนการคิดในระดับที่สูงขึ้น ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มภายใต้การให้คำ นำช่วยเหลือจากสร้างเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ในทักษะการอ่านและทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีในลักษณะการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer-Assisted Learning) ลงมือปฏิบัติและสร้างความความสำเร็จไปพร้อม ๆ กัน

ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามขั้นตอนการอ่านแบบร่วมมือ (Collaborative Strategic Reading: CSR) (Rola, 2015) ได้เสนอรูปแบบการประเมินผลทักษะการอ่านจับใจความและการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ตารางที่เรียกว่า CSR Learning Log ดำเนินการโดยให้ผู้เรียนเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านลงไปในตารางตั้งแต่ขั้นก่อนอ่านไปจนถึงขั้นหลังอ่าน โดยผ่านการระดมสมองกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม โดยกระบวนการนี้จะสามารถวัดความสามารถและความก้าวหน้าในทักษะการอ่านของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและสามารถทำได้ทุกครั้งหลังจากการจัดกิจกรรมการอ่าน นอกจากนั้นผู้เรียนยังสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก ตารางการสรุปของเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ได้อีกด้วย มากไปกว่านั้นยังมีแนวทางในการวัดประเมินในรูปแบบอื่น ๆ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ 1) แบบทดสอบอัตนัย ได้แก่ การให้ผู้เรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านโดยใช้การเขียนคำตอบเป็นคำหรือประโยคตามความเข้าใจของผู้เรียน และ 2) แบบทดสอบปรนัย ได้แก่ แบบทดสอบแบบเลือกตอบจากตัวเลือกที่ผู้สอนสร้างขึ้น หรือแบบให้ผู้เรียนเลือกตอบถูกผิด รวมไปถึงการจับคู่และการเติมคำจากการอ่านบริบทในเนื้อเรื่อง รูปแบบทดสอบที่นิยมจะเป็นลักษณะแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ เนื่องจากการสามารถตรวจให้คะแนนได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว มากไปกว่านั้นยังมีความและสามารถครอบคลุมการวัดทักษะการอ่านในแต่ละด้านได้อย่างตรงประเด็นอีกด้วย (Finocchiaro & Sako, 1983)

จากการศึกษาผู้เขียนจึงสรุปว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยการใช้ขั้นตอนการสอนแบบ CSR ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเห็นได้ชัด มีกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการลงมือปฏิบัติแบบกลุ่มผู้เรียน โดยในขั้นตอนการสอนผู้สอนสามารถสอดแทรกกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่นการนำเกมวิชาการเข้ามาสอดแทรกในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการกระตุ้น และส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานในการเรียนรู้แล้วยังส่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย ในกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องพูดคุยสื่อสาร อภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้กลุ่มของตนเองบรรลุไปสู่เป้าหมายในการเรียนรู้ โดยการวัดและประเมินทักษะการอ่านเพื่ออ่านจับใจความและการคิดวิเคราะห์เพื่อวัดความเข้าใจในการอ่านของผู้เรียนสามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น การใช้ CSR Learning Log หรือการใช้แบบทดสอบทั้งที่เป็นลักษณะอัตนัยและปรนัย ทั้งนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงรูปแบบในการวัดที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียนของตนเองเพื่อให้การวัดประเมินผลนั้นมีประสิทธิภาพ มากไปกว่านั้นการที่ผู้สอนเลือกการวัดประเมินผลที่เหมาะสมจะทำให้ถึงข้อจำกัดของผู้เรียนได้อย่างตรงจุดและสามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้

ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ในการจัดการศึกษาไทยปัจจุบันนอกจากผู้เรียนจำเป็นจะต้องเรียนรู้เนื้อหาในแต่ละกลุ่มสาระแล้วผู้สอนจำเป็นจะต้องสอดแทรกทักษะอื่นที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่ผู้เรียนด้วย โดยทักษะที่ถือว่าจำเป็นในการที่ผู้เรียนจะนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ คือทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เนื่องจากองค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทยส่วนใหญ่เล็งเห็นความสำคัญกับทักษะดังกล่าวทำให้ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้ผู้สอนบรรจุสมรรถนะหลักสำคัญ (CBE) 6 ด้านสอดแทรกในแผนจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้รับการส่งเสริมนั้นมีทักษะที่สำคัญคือการรวมพลังทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับทักษะชีวิตและอาชีพ ประกอบด้วยการมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามแนวคิดการจัดการศึกษาในทักษะศตวรรษที่ 21 ที่กำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและสถานศึกษาหลายแห่งเริ่มปรับหลักสูตรและแผนการสอนให้สอดคล้องแนวคิดดังกล่าวเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมอย่างเต็มศักยภาพ (ธนพร บุญเลิศ, 2561) กล่าวว่าการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่ สองคนขึ้นไปทำงานร่วมกับ โดยมิวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกันให้มีความร่วมมือร่วมใจ เพื่อรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายภายใต้การทำงานเพื่อให้ตนเองและกลุ่มทำงานได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ร่วมกัน (จุไรรัตน์ อนันต์ไพฑูริย์ และเตชาเมธ เพียรชนะ, 2564) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมในรายวิชาการอาหารโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยหลังจากการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผลการศึกษาค้นคว้าให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันนั้น เป็น

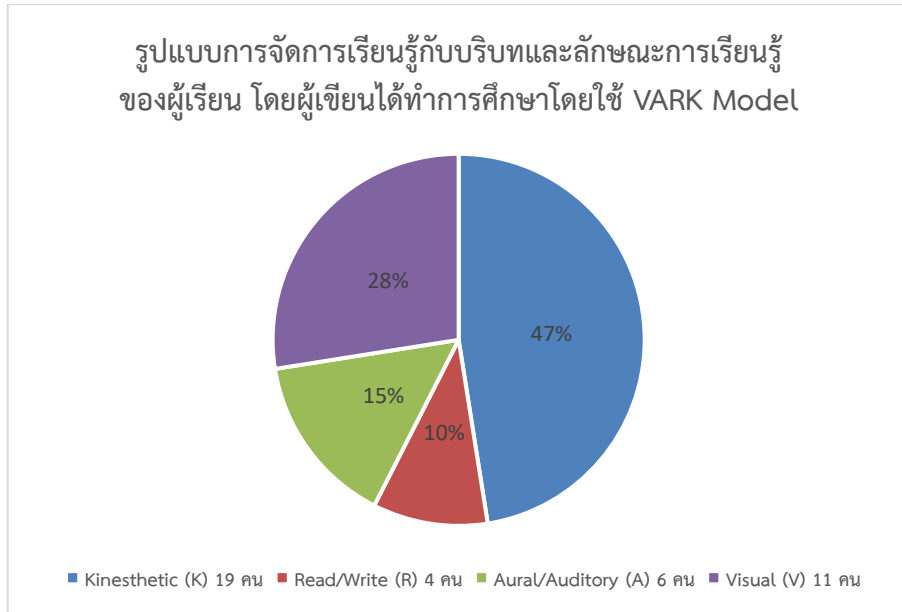

กระบวนการที่สามารถส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปพร้อมกับการส่งเสริมทักษะเฉพาะด้านในรายวิชาได้อย่างสูงสุด เนื่องจากเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่มผู้เรียน

สรุปได้ว่าทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration Skills) คือการที่บุคคลทำกิจกรรมหรือทำงานร่วมกันเพื่อให้ผลงานประสบความสำเร็จบรรลุถึงเป้าหมาย โดยการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ รวมไปถึงทักษะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานที่จะต้องตระหนักถึงบทบาทและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองที่ โดยจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมากรองลงมาจากทักษะเฉพาะด้าน ดังนั้นทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นจึงเป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้สอนจะส่งสอแตรกและส่งเสริมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดในการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคตและเพื่อการนำองค์ความรู้ที่ได้ปรับประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในชั้นเรียนหรือในสังคมได้อย่างมีความสุข

การนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันในการจัดการเรียนการสอนและการนำเสนอเกมวิชาการ

ในการจัดการเรียนการสอนสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้กับบริบทและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาโดยใช้ VARK Model ในการสำรวจหาลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา (Fleming & Mills, 1992) ผู้คิดค้นรูปแบบของแบบสำรวจออนไลน์จำนวนทั้งสิ้น 16 ข้อที่ผู้สอนสามารถนำไปประเมินลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองและเพื่อให้ผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ซึ่งในการประเมินผู้เรียนสามารถเลือกคำตอบที่ใกล้เคียงกับตนเองมากกว่า 1 ข้อ โดยการสรุปผลหากผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบ V หมายถึง Visual ผู้เรียนที่ชอบการเรียนรู้ผ่านภาพชอบการเรียนรู้ผ่านภาพและสัญลักษณ์ จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้ลงมือวาดภาพหรือจำเป็นภาพและเรียนรู้ได้ดีถ้าได้ดูรูป แผนภาพ ภาพวาด การ์ตูน หนังสือ ลักษณะการเรียนรู้แบบ A หมายถึง Aural/Auditory ผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้ผ่านเสียงชอบเรียนรู้ผ่านการฟังและจะจำได้แม่นยำหากได้พูดออกเสียง ลักษณะการเรียนรู้แบบ R หมายถึง Read/Write ผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้ผ่านการอ่านและเขียน ชอบการเรียนรู้ผ่านหนังสือและจะจำได้ดีหากมีการจดบันทึก และลักษณะการเรียนรู้แบบ K หมายถึง Kinesthetic นักเรียนรู้ผ่านการลงมือทำชอบเรียนรู้ผ่านการทดลอง เล่นลงมือทำการสาธิต และผ่านการเคลื่อนไหว ได้สัมผัสจริง จากผลการสำรวจพบว่าผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คนส่วนใหญ่ชอบลักษณะการเรียนรู้แบบ K มากที่สุด ต่อมาคือ V A R ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการประเมินลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นผู้เขียนสรุปได้ว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ชอบการได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมภายในห้องเรียนชอบการเรียนรู้ผ่านภาพมากกว่าการเรียนรู้จากตัวหนังสือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติพัฒนาทักษะทางภาษาโดยใช้กิจกรรมเกมวิชาการในการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน หลังจากที่ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเพื่อส่งเสริมทักษะอ่านภาษาอังกฤษ ผู้เขียนได้ดำเนินการจัดทำแผนการสอนที่บูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพศชาย 18 คน และเพศหญิง 22 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน โดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาความยากง่ายและบริบทของผู้เรียน ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 50 นาที โดยผู้เขียนได้นำบทอ่านที่อยู่ในหนังสือ New Word 5 เรื่อง Good Luck Charms ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งของที่เป็นเครื่องรางในการนำความโชคดี เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้แก่ผู้เรียน ผ่านกระบวนการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนและอภิปรายร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ โดยผู้เขียนได้ใช้เกมวิชาการ Mystery box , Chose the best answer และ Reading puzzles เพื่อนำมาส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยเนื้อหาที่ใช้ในการแข่งขันนำมาจากเนื้อหาในบทเรียนผ่านกระบวนการสอนการอ่านแบบร่วมมือ ซึ่งเริ่มจากการแบ่งกลุ่มผู้เรียนโดยความสามารถ

จากนั้นดำเนินการสอนโดยใช้กิจกรรมรูปภาพเป็นตัวประกอบการบรรยาย จากนั้นให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันทำแบบฝึกหัดการอ่านเพื่อเป็นการฝึกและทบทวนความรู้ให้แก่ตนเองและเพื่อนสมาชิกให้พร้อมต่อการแข่งขัน และดำเนินการจัดการแข่งขันเกมวิชาการ โดยกำหนดเกณฑ์การผ่านกิจกรรมอยู่ที่ร้อยละ 80 เสริมแรงด้วยคำชมเชยเมื่อผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ และการกำหนดของรางวัลให้กับผู้เรียนที่ทำคะแนนได้ดีที่สุดในรอบการแข่งขันนั้น ๆ

จากการศึกษาและการนำไปประยุกต์ใช้ ผู้เขียนจึงนำเสนอเกมวิชาการที่น่าสนใจและถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างเกมวิชาการที่ส่งเสริมทักษะการ อ่านและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ชื่อเกม	ลักษณะการเล่นเกมวิชาการ
1. Mystery box	เกมกล่องปริศนา โดยผู้สอนนำกล่องปริศนาที่มีคำถามจากบทอ่านนำมาใส่ไว้ในกล่องจากนั้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันตอบคำถามจากที่ตัวแทนตัวเองหยิบได้
2. Chose the best answer	เกมเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยผู้สอนนำของคำถามและบทอ่านที่เหมือนกัน แจกให้แก่แต่ละกลุ่มจากนั้นให้แต่ละกลุ่มร่วมกันระดมสมองตอบคำถามให้ถูกต้อง
3. Reading puzzles	เกมต่อรูปภาพให้ตรงกับประโยคในบทอ่าน โดยผู้สอนอาจจะกำหนดประโยคให้ 1 บทอ่านมี 4-5 ประโยคตามสถานการณ์ต่างๆจากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันเรียงลำดับรูปภาพให้ตรงกับประโยคและสถานการณ์ในบทอ่าน
4. Order the sentences	เกมเรียงลำดับประโยคให้ถูกต้อง โดยผู้สอนแยกแต่ละประโยคในบทอ่าน จากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันเรียงลำดับประโยคให้ถูกต้อง
5. Can you guess?	เกมไหนลองเดาหน่อยสิ เป็นเกมที่ครูกำหนดบทอ่านและข้อยั่วเลือกเกี่ยวกับชื่อของบทความมาให้ผู้เรียนเลือก โดยให้แต่ละกลุ่มสลับส่งตัวแทนมาดูประโยคในบทอ่านคนละ 2-3 นาที จากนั้นกลับไปพูดคุยจับบทกึ่งในสิ่งที่ได้อ่าน และผลัดเปลี่ยนเพื่อนคนอื่นๆในกลุ่มมาอ่านจนครบทุกคนจากนั้น ช่วยกันคิดว่าบทอ่านที่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรตามตัวเลือกที่ผู้สอนกำหนดให้

จากตารางที่ 1 หลังจากการดำเนินกิจกรรมผู้เขียนพบว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันพบว่าผู้เรียนร้อยละ 80 ให้ความร่วมมือและให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี มากไปกว่านั้นยังพบว่าความสัมพันธ์ของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มนั้นมีเพิ่มมากขึ้นด้วย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากจะสามารถพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนได้และยังสามารถส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนยังพบข้อจำกัดบางประการในการจัดกิจกรรมคือขนาดของห้องเรียนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมเนื่องจากหากห้องเรียนมีขนาดค่อนข้างแคบจะทำให้การดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นไปได้โดยไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

สรุป

รูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้มีอย่างมีคุณภาพ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันถูกพัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งเน้นในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มพัฒนาเจตคติและเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงทางเดียว เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านการสื่อสารและการอภิปราย แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นขณะการเรียนรู้ด้วยกัน เพื่อที่จะนำความรู้ที่กลุ่ม

ของตนเองที่สังเคราะห์ได้นำไปใช้ในชั้นการแข่งขันเกมวิชาการ โดยบทความวิชาการนี้ได้นำเสนอรูปแบบเกมวิชาการที่น่าสนใจในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปประกอบในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียนรู้เนื้อหาในบทเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายพร้อมกับการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนมากไปกว่านั้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมเกมแข่งขันยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นจากการฝึกการมีบทบาทต่าง ๆ ในการทำงาน ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของบทเรียน เนื่องจากความสำเร็จของตนเองนั้นจะหมายถึงความสำเร็จของกลุ่มทั้งยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ได้อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้สอนควรคำนึงถึงความยากง่ายของเนื้อหาที่นำมาใช้ในการแข่งขันควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละช่วงวัยและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมถึงบริบทเชิงพื้นที่ของห้องเรียนด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะอ่านภาษาอังกฤษและทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มากไปกว่านั้นผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ปรับใช้ในการทำงานและการประกอบอาชีพของตนเองต่อไปในอนาคต สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ 2566. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2565, จาก <https://moe360.blog/2022/01/19/policy-and-focus-moe>
- จุไรรัตน์ อนันต์ไพฑูริย์ และเตชาเมธ เพียรชนะ. (2564). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมในรายวิชางานอาหารโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารครุศาสตร์*, 8(3), 278-288.
- ธนพร บุญเลิศ. (2561). การส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TGT ร่วมกับเว็บสนับสนุน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนยางตลาด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เรวดี ศรีสุข. (2562). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) ในการออกแบบ จัดการเรียนการสอน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี*, 2(1), 5-15.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวใหม่ตามกรอบ อัจฉริยภาพทางภาษาของสหภาพยุโรป ระดับชั้นมัธยมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565, จาก www.pkn2.go.th

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรฐานสมรรถนะ)*. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/hkc4z>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *สรุปผลที่สำคัญสำรวจการอ่านของประชากร พ.ศ. 2561*. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/20DZA>
- อรรถพล อุษา. (2564). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค TGT ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Journal of Buddhist Education and Research: JBER*, 8(1), 150-164.
- Fika, F. (2019). *Cooperative Learning Using Team Game Tournament Method to Improve Students Learning Participation and Comprehension*. *DIALEKTIKA: Journal Ekonomi Dan Ilmu Sosial*, 4(1), 65–84.
- Finocchiaro, M. & Sako, S. (1983). *Foreign Language Testing: A Practical Approach*. New York: Regents Publishing Co.
- Fleming & Mills. (1992). *The VARK Modalities*. Retrieved March 22, 2022, from <https://vark-learn.com/introduction-to-vark/the-vark-modalities>
- Kenneth, M.S. (2019). *Team Game Tournament (TGT) Academic Competition*. Retrieved March 22, 2022, from <https://www.researchgate.net>
- Khan, A. & Mumtaz, A. (2017). Investigating the Effectiveness of Cooperative Learning Method on Teaching of English Grammar. *Bulletin of Education and Research*, 39(1), 1-16.
- Loh, R.C.-Y. & Ang, C.S. (2020). Unravelling Cooperative Learning in Higher Education. *Research in Social Sciences and Technology*, 5(2), 22-32.
- Phantila, A. (2017). *Team Games Tournament Methods (TGT)*. Retrieved March 20, 2021, from https://prezi.com/_x0jv79lsi3x/team-games-tournament
- Rola, A. (2015). *Collaborative Strategic Reading (CSR): A Comprehension Strategy to Enhance Content Area Learning*. Retrieved March 23, 2022, from <https://www.edutopia.org/discussion/collaborative-strategic-reading>
- Skinner, B.F. (1990). *Science and Human Behavior*. New York: Macmillan.
- Vroom, V. H. (1970). *Work and Motivation*. New York: John Willey & son.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher psychological Processes*. Retrieved March 23, 2022, from www.jstor.org/stable/j.ctvjf9vz4
- World Education. (2009). *Cooperative Learning: Theory & Practice A New Guide for Teacher*. Cambodia. Retrieved March 22, 2022, from www.kapekh.org/files

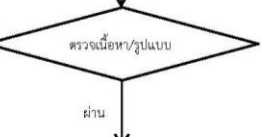
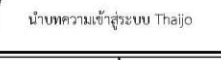

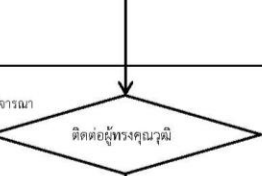

- Yassin, A. A., et al. (2018). Cooperative Learning: General and Theoretical Background. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 5(8), 642-654.
- Mohamad, J.Z.A. (2022). Collaborative Strategic Reading (CSR) within Cognitive and Metacognitive Strategies perspectives. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(3), 192-19.

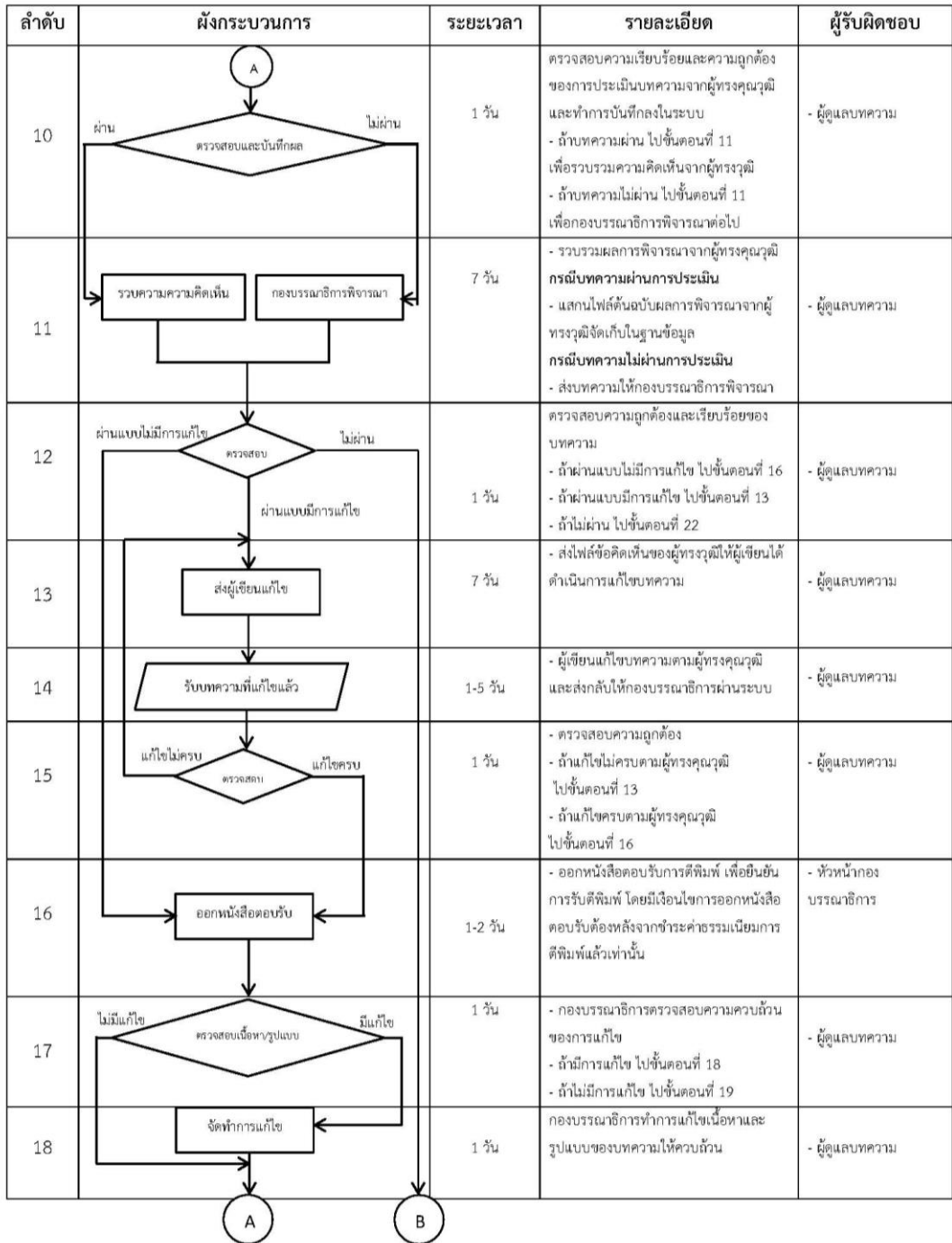

ภาคผนวก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ขั้นตอน	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
1				
2		ตลอดปี	บทความเข้าสู่ระบบ Internet (Thajjo)	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
3		3 วัน	- พิจารณาเนื้อหา และรูปแบบของบทความเบื้องต้น - เมื่อมีการแก้ไขเบื้องต้น ได้ส่ง Template ของวารสารไปให้ผู้เขียน - ถ้าผ่าน ไปขั้นตอนที่ 3 - ถ้าไม่ผ่าน กลับไปขั้นตอนที่ 1	- ผู้ดูแลบทความ
4		1-3 วัน	- นำบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ	- ผู้เขียนบทความ - ผู้ดูแลบทความ
5		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ดูแลบทความ เพื่อรับผิดชอบขั้นตอนการทำงานของบทความในระบบ Thajjo	- บรรณาธิการ - หัวหน้ากองบรรณาธิการ
6		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ โดยเลือกผู้ทรงที่ความรู้และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาของบทความ - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกพิจารณา - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายในพิจารณา โดยไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
7		1-2 วัน	- ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาบทความ - ถ้าไม่รับพิจารณา กลับไปขั้นตอนที่ 6 - ถ้ารับพิจารณา ไปขั้นตอนที่ 8	- ผู้ดูแลบทความ
8		1 วัน	- จัดเตรียมบทความ ลบชื่อผู้เขียนบทความ - จัดเตรียมแบบประเมินตามประเภทบทความ - ส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในระบบ Thajjo หรือตามช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์, E-mail, Line, Faceook เป็นต้น	- ผู้ดูแลบทความ
9		15 วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความความเงื่อนไขและส่งกลับคืนกองบรรณาธิการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาผ่านระบบ หรือพิจารณาผ่าน PDF Print Out หรือไฟล์ Words	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
19		3 วัน	จัดรูปเล่มตามรูปแบบของวารสารกำหนด	- ฝ่ายจัดรูปแบบ
20		2 วัน	ตรวจอ่านบทความ พิสูจน์อักษร ตรวจสอบรูปแบบให้เป็นไปตามวารสาร - ถ้ามีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19 - ถ้าไม่มีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 21	- ผู้ดูแลบทความ - กองบรรณาธิการ - ฝ่ายพิสูจน์อักษร
21		1 วัน	- ส่งไฟล์รูปเล่มที่สมบูรณ์ให้โรงพิมพ์ - อัปเดตข้อมูลที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ - จัดรูปหน้าปกของแต่ละฉบับ	- โรงพิมพ์ - ผู้ดูแลบทความ - ฝ่ายจัดรูปแบบ
22		1 วัน	- แจ้งผู้เขียนกรณีเลิกการตีพิมพ์บทความ (Reject) - แจ้งผู้เขียนกรณีตีพิมพ์ผ่านระบบ Thajjo และ E-mail.	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ - ระบบ Thajjo (Auto)
23				

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุรินทร์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวิมล หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา //สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อหนังสือ //(ครั้งที่พิมพ์) //สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่

2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อบทความ //ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ) //ชื่อเรื่อง //(เลขหน้าที่อ้าง) //สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ สุจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวิระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร

ผู้แต่ง //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อบทความ //ชื่อวารสาร, //ปีที่(ฉบับที่), //เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นในยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammadharmathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง. //(พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ) // ราชกิจจานุเบกษา. // เล่ม ตอน. // หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง. //(ปีพิมพ์, วัน เดือน). // ชื่อบทความ. // ชื่อหนังสือพิมพ์. // น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

- 1..... (16 pt)
- 2..... (16 pt)
- 3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

.....
.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

จิตวิฑูฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุขฎฐิณีพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต

- สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
 2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
 Data analysis, Statistics used for data analysis, Findings were as follows: (present
 only the most interesting research findings).....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

.....
.....
.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

.....
.....
.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

.....
.....
.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

.....
.....
.....
.....

Research Objectives (18 pt)

1. .... (16 pt) .....
2. .... (16 pt) .....
3. .... (16 pt) .....

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....
.....
.....
.....
.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....
.....
.....
.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Recommendations (18 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

.....

.....

